

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ АРХІТЕКТУРИ ТА МІСТОБУДУВАННЯ

Науково-технічний збірник

Заснований в 1997

Випуск № 24

Київ КНУБА 2010

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ АРХІТЕКТУРИ

УДК 378.147:72.

Л.В.Анисимова,

канд. архітектури, професор кафедри «Архітектура і градостроїтельство» Вологодського державного технічного університета

Ю.В. Анисимов,

канд. архітектури, професор кафедри «Архітектура і градостроїтельство» Вологодського державного технічного університета

РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОГО МЫШЛЕНИЯ В СРЕДОВОМ ПРОЕКТИРОВАНИИ

Аннотация: статья посвящена проблеме становления методики средового проектирования в архитектурной школе г. Вологды. Рассматриваются три подхода в постановке задач курсового проектирования от базовой ступени обучения к завершающей фазе обучения. Особое внимание уделяется постановке проблемного обучения, и как одной из его частей концептуальному проектированию.

Ключевые слова: инновационный подход, концептуальный проект, базовое обучение, методика средового проектирования.

Городская среда одна наиболее сложных и противоречивых видов архитектурных сред, вмещающая в себя множество исторических напластований. Но сохраняя в себе черты и «лицо» исторического контекста она непременно должна соответствовать времени. Если сказать точнее – она должна на шаг опережать своё время и воплощать мечты современного общества до того, как они уже морально устареют. Эта идея прогресса была движущей силой практически всех культурных и научных открытий в двадцатом веке. Если рассматривать архитектурное образование как деятельность, направленную в будущее, то его целью должно стать не только обучение студента фундаментальным основам проектирования и постижению взаимосвязей между технологией, формообразованием и социальными процессами в обществе, но и развитие в нем способностей к инновационному

мышлению. Динамические процессы начала двадцать первого века вынуждают выявлять новые методологии архитектурного образования. Архитектурная школа должна стать местом поиска и обсуждения противоречивых проблем современного архитектурного и градостроительного опыта. Такой исследовательский проект должен существовать в архитектурных школах, потому что только там студенты и специалисты могут свободно работать без давления рынка в поисках новой роли своей профессии, осторожно двигаясь между знаниями истории и проблемами современности. Гибкость и динамичность наших студентов в равной мере являются определяющими факторами для успеха: в конце концов, они наши партнёры в своём академическом образовании.

Образование, особенно архитектурное, является институтом социокультурной трансляции. В процессе образования знания передаются социуму с тем, чтобы он, восприняв это наследие, смог сформировать следующую научную парадигму. При этом в процессе образования формируются несколько очень важных продуктов – это совокупность самих знаний и умений, методик, средств и способов образования и самих образованных людей. До недавнего времени формирование культурой парадигмы и продолжительность жизни человека были несоизмеримы по времени, культурные эпохи тянулись веками. Но цифровые технологии, позволяющие сохранять, транслировать и копировать информацию с моментальной скоростью, дают чудовищное ускорение технического прогресса и убыстряют процесс смены культурных парадигм. С приходом Интернета знания и информация утратили всю прелесть их традиционного поиска и удержания, а роль преподавателя как транслятора знаний ставится под сомнение. На смену трансляционной методике образования приходят коммуникационные. Имеющиеся уже сейчас в арсенале образования интерактивные методы и технологии (симуляторы, игры) могут рассматриваться как прототехнологии коммуникационного образования. Полигоном поиска этих методик в архитектурном проектировании может стать концептуальное проектирование.

Следует признать, что эксперимент ради эксперимента – это абсурд. Не всякая вещь нуждается в постоянной переработке, иногда некоторые вещи настолько хороши, что требуют повторения. Обучение также должно строиться на незыблемом фундаменте. Но это должен быть только фундамент, дающий возможность для дальнейшего роста и развития. Образование предполагает постоянный процесс. Нам видятся три согласованных, но индивидуальных метода проектирования для создания архитектуры:

- трансляція ідей із покоління в покоління (вивчення традицій архітектурного формоутворення і градостроїтельного середовища особливо на початкових стадіях формування особистості студента);
- спонтанне натхнення художника (спроби відкриття здібностей в уявленні і формотворчості, базуючихся на фундаменті отриманих знань);
- вивчення законів природи «першої» і «другої» (аналіз і вивчення процесів розвитку і самодостаточності архітектурного середовища, її динаміки і спрямованості в майбутнє).

На наш погляд архітектор в процесі освіти повинен досягти гармонії між цими трьома методами.

Якщо порівняти ці три методи проектування з освітнім процесом в часі, то початковий етап освіти повинен супроводжуватися ідеєю трансляції традицій, середній етап може бути оснований на відкритті спонтанного натхнення художника; і тільки останні фази освіти повинні бути присвячені аналізу і осмисленню процесів саморозвитку і самодостаточності архітектурної форми і середовища.

Як це може бути реалізовано в методології архітектурного освіти?

Спільно зі своїми студентами ми провели аналіз взаємозв'язку між формулюванням і **постановкою** завдання на проектування і **результатом**, отриманим в процесі творчої діяльності.

Формулювання завдання на проектування вже в своєму тексті передбачає отриманий результат. Якщо в завданні на проектування ставляться конкретні обмеження в формі схеми функціонального зонирования, площей приміщень і можливої конструктивної сітки, то безумовним результатом творчого пошуку може стати архітектурне рішення, назване нами [УБЕЖИЦЕМ]- символ стабільності і утилітарності. Поставлені завдання обмежують творчий пошук рішенням стандартних проблем пов'язаних з наявністю складившихся технологічних процесів. Творчий процес оснований на вивченні традицій і трансліруванні їх в майбутнє. Така постановка завдань виправдана на початкових стадіях навчання, де власне творчості відводиться другорядна роль, порівняно з отриманням елементарних знань і осмисленням досвіду. Студент повинен оволодіти на цьому етапі механізми взаємодії технології процесів (функції), формоутворення (форми) і конструктивної бази споруди (конструкції). Опасення викликає той факт, що подібна формулювання завдання на проектування має місце достатньо тривале час і у студента так і не з'являється можливість навчитися проектувати по-

другому. А другие подходы есть и с ними мы должны знакомить студента в процессе его обучения.

Второй метод архитектурного проектирования, предполагающий развитие спонтанного вдохновения художника основан на следующей постановке задания на проектирование. Собственно основой такого метода является постмодернистский подход к архитектурному проектированию. В задание на проектирование обязательно включается такой этап как предпроектный поиск, знакомство с аналогами, и самостоятельная формулировка задания. Студенту дается возможность самостоятельно определить состав и площади помещений, в зависимости от окружающего контекста, градостроительной ситуации, социальной обстановки и окружающего ландшафта. Выбрать свое конструктивное решение, основанное на новых технологиях. Знакомство с аналогами предполагает осмысление уже имеющегося опыта проектирования подобных объектов. Результатом такого метода проектирования может стать интересная и оригинальная архитектурная форма в зависимости от способности воображения, творческого потенциала и тщательности аналитической работы. Но ожидать инновационного решения и открытия новых горизонтов в проектировании не приходится. Студент ограничен конкретикой проблем сложившихся на данной территории. По мнению Роберта Вентури такое архитектурное решение может быть определено как «декорированный сарай». То же [УБЕЖИЩЕ] только имеющее свое образное воплощение, превратившее УБЕЖИЩЕ для тела и души в ХРАНИЛИЩЕ для тела и материальных сокровищ. Образ иногда задается контекстом, иногда типологией, иногда это самовыражение автора. Для многих практикующих и проектирующих архитекторов этот метод проектирования является основополагающим.

Образование должно предполагать развитие разносторонних возможностей личности, а не только «нашпиговывание» его всевозможными знаниями. Как мы отмечали выше знания в виде багажа, который надо нести и передать дальше становится мертвой материей. Возможность постижения и **генерирования** на основе полученных знаний - новых знаний и идей является действительно живым знанием. Поэтому на заключительном этапе обучения мы вводим так называемый концептуальный проект. Идея этого проекта заключается в генерации студентом совершенно нового знания, объекты не могут быть ничем, кроме совершенно нового решения. Возникла дисциплина, которая смоделировала в себе рассказ о современных направлениях в теории и истории архитектуры. В ней мы знакомим студентов с новыми концепциями, возникшими в двадцатом веке, когда прогресс воспринимался, как процесс, в котором долговечность рассматривалась как важнейший критерий. Говорим о

новом прочтении тезиса долговечности – как способности к саморазвитию и трансформации. Определяем условия, влияющие на непрерывность развития. Пытаемся познакомить с разнообразными концепциями и подходами в проектировании. Для данной дисциплины нет одного лектора (каждый из лекторов рассказывает о своей точке зрения на проблемы). Этот курс называется «Современные проблемы теории и истории архитектуры». И параллельно приступаем к концептуальному проектированию.

Итак, инновационное или концептуальное проектирование. В постановке задания на проектирование на первый взгляд отсутствуют ограничения и конкретизации уже известного действия (как-то - схема функционального зонирования, нормы проектирования, состав и площади помещений), студент сосредотачивается на постановке и вычленении проблемы жизнедеятельности самодостаточно развивающегося комплекса. Как данный объект будет жить и развиваться в течение времени. Или каким образом обрести взаимодействие на первый взгляд несовместимых данных.

Отсутствие в конкретизации действий задания дает возможность увидеть и раскрыть для себя новые грани и горизонты в постановке проблемы. Проблема может быть намного шире, чем думается «заказчику», а проектировщик оставляет за собой право видеть множество аспектов данной проблемы, для возможности инновационного поиска. Однако отсутствие ограничений вообще не может способствовать продуктивности мышления. Структура задач может быть выстроена в следующей последовательности:

- выделяются **константы**, ограничения или требования, соблюдение которых неизбежно и не поменяется в будущем. Если речь идет о проектировании среды обитания для человека, то константой в данном случае может быть антропология человека. Если осуществляется проект планировки (концепция развития) территории, то константами там могут быть рельеф, водный баланс, климат, уникальные памятники природы или архитектуры.

- задаются **доминанты**, цели к которым необходимо стремиться в проектировании. Доминанты могут быть сформулированы в виде системы жизнеобустройства, ресурсосбережения, глобальной коммуникации. Доминанты не навязываются кем-то, а определяются самостоятельно для проектирования на основании беседы с педагогом, изучения передовой научной информации в коммуникации с инвестором, заказчиком, жителем, потребителем (последние, имеют совещательный характер, так как эта категория участников проекта может не знать чего она хочет).

- определяются **основные проектировочные комплексы или единицы**, объект разбивается на несколько однородных составляющих. Выделяя, таким образом, самостоятельно функционирующие системы, архитектор обращается

для их разработки к специалистам-технологам. Возможен поиск в Интернете новых технологий. Для разработки концепции развития территории это - аквасистема, экосистема, транспорт, жилье, рекреация, бизнес-комплекс, учебный и производственный комплексы, духовный, мемориальный. Если это жилье то выделяются такие проектировочные единицы как семья, совместная жизнь и коммуникации с соседями, занятия и образование людей, способы генерации духовных сил, личное и общественное пространство.

- определяются **требования к методу проектирования**. Проектирование отдельно по комплексам, проектирование системы увязки и саморазвития комплексов, позволяет тоньше прочувствовать взаимозависимость и взаимовлияние. Инсайд возможен в процессе постижения взаимовлияния комплексов. С дальнейшей посадкой на территорию как на плацдарм.

- задаются **принципы организации жизни**, как этот объект будет жить в будущем. Здесь может быть заложен принцип самокупаемости или самодостаточности территории или объекта, обеспечение коммуникации его с «миром», и «sustainability».

Затем необходим процесс коммуникации студента со студентом и студента с преподавателем. Мы заслушиваем доклады, ответы на вопросы по незаконченным работам. Затем наступает процесс рефлексии, также необходимый для продвижения. Понимание того, что действительно понятно и как двигаться дальше. И только потом выставляются и защищаются проекты. Форма подачи свободная - презентации в Power Point, макеты, традиционная графическая подача на подрамниках.

Для развития инновационного мышления студента, процесс и форма постановки задания на проектирование на наш взгляд имеет решающее значение.

Анотація

Стаття присвячується проблемі становлення методики середовищного проектування в архітектурній школі м. Вологда. Розглядаються три підходи у постановці задач курсового проектування від базової сходинки навчання до заключної фази навчання. Особливу увагу приділяють постановці проблемного навчання, і як одній із його частин концептуальному проектуванню.

Ключові слова: інноваційний підхід, концептуальний проект, базове навчання, методика середовищного проектування.

Annotation

The item is devoted to problem of formation methodology environmental projection in school of architecture in Vologda town. It is considered three

approaches to organization of aims of course's projection from basic to final level of studying. The main attention is paid at organization of problem studying and its part to conceptual projection.

Key words: innovational approach, conceptual project, basic studying, methodology of environmental projection.

УДК 72.01

Л.Г.Бачинська,
канд. арх., професор КНУБА

ПРО ЯВИЩЕ ЕКЛЕКТИЧНОСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ

Анотація: розглянуто явище архітектурної еkleктики і, зокрема, сучасної архітектурної еkleктики в зв'язку з умовами суспільно-економічного розвитку.

Ключові слова: суспільно-економічний розвиток, естетичний ідеал, архітектура, стиль, еkleктика.

Що є еkleктика взагалі і, зокрема, в архітектурі та мистецтві? Дефініція “еклектицизм”, виникнувши у стародавній Греції, спершу означала вчення, що не належить певній школі, але засноване на сполученні положень, запозичених з різних філософських систем [1, С. 649]. З часом вона розповсюдилася б інші галузі науки і набула значення механічного поєднання в одному вченні *різнорідних, органічно несумісних елементів*, навіть безпринципне запозичення та змішування суперечливих ідей, оцінок теорій тощо [2, С. 235]. У мистецтві та архітектурі еkleктику трактують як “поєднання в одному творі різнорідних елементів, прийомів, стилів...” Це явище як *суміш стилів* характерно для “перехідних періодів, коли об'єктивно співіснують два або декілька стилів (напрямів), які заміняють один одного в часі [3, С. 312]”.

Оскільки еkleктика як “суміш стилів” є антитезою формулюванню “стиль”, важливо з'ясувати, що є стилем в архітектурі, а також коли, за яких умов можлива поява стилю в архітектурі. Для цього потрібний невеличкий екскурс в область суспільно-економічного руху історії.

Архітектура, як і містобудування (котре можна вважати архітектурою більш крупних об'єктів, оскільки й архітектурні споруди і містобудівні об'єкти відносяться до єдиного об'єктного ряду) формуються під впливом різноманітних чинників: природнокліматичних, економічних, соціальних, релігійних, науково-технічного прогресу, історичних подій, політичного життя

народу, ідеологічних, естетичних і багатьох інших. Вид визначальної господарської діяльності людей у певну епоху (економічний лад) породжує відповідну їй структуру соціуму з чітко виявленою суспільною роллю кожного члену цього осередку. Соціальна структура населення містить також і представництво влади в державі. Саме цей соціум як система зв'язків або відносин, що виникають з сумісного життя людей, відтворених і трансформованих їх діяльністю, саме ця соціальна структура населення, відповідна до економічних відносин, має свою *сформовану суспільну свідомість як результат життєдіяльності*. Суспільна свідомість обіймає різноманітні суспільні погляди – світогляд, ідеологію, спрямованість на опрацювання теоретичних проблем, національні традиції, здатність до певної історичної оцінки, життєвий досвід, норми моральності, законодавство та право, що прийняті в державі, і взагалі будь-які прояви культури народу, в тому числі і сформований естетичний ідеал. Отож, *естетичний ідеал як частина суспільної свідомості є продуктом епохи з певними економічними відносинами і відповідною соціальною структурою населення*.

Підсумком життєдіяльності людей є не тільки система сформованих поглядів, але й *плоти цієї діяльності у вигляді різноманітних надбань матеріальної культури*, значною частиною якої за масштабами, тривалістю створення, матеріальному внеску і обсягам трудових зусиль, а також за ступенем відбиття соціально-історичних процесів *є містобудування і архітектурні споруди*. За Е.Грушкою будівництво населених міст – це колективна справа “комплексного характеру”: вона утворює засоби суспільного життя людей на окремих етапах суспільного розвитку і одночасно стає виразним ідеологічним і державно-політичним знаряддям [4, С. 19], тобто відбиває як функціональні потреби, так і художні переконання.

Кожний економічний лад переживає три періоди – зародження, розквіту та занепаду. В стані занепаду на базі старих економічних відносин виникають нові, а самий процес їх зародження відбиває стрімкий розвиток на тлі існуючих раніше. Згідно з цими трьома етапами суспільна свідомість є такою, що відповідає перехідній фазі або знаходиться у стані розквіту, коли певний вид економічних відносин вже оформився. Архітектура й містобудування є важливою частиною матеріальної культури, яка відбиває стан суспільної свідомості (духовного життя народу, життєдіяльність якого визначена економічними відносинами). У відповідності, по-перше, до соціально-економічного стану, який певною мірою зумовлює систему правління, вид державності, і, по-друге, через саму систему правління, структуру влади в першу чергу містобудування набуває певних рис: планування, зонування, конфігурації, силуету міста, типу містобудівного ансамблю, наявності міського

майдану, системи вулиць, які відбивають спосіб просторової організації населення в місті й ідеологічні завдання держави, і тим самим, у міському просторі визначається тип, місцеположення кожного окремого архітектурного об'єкту і його зовнішній вигляд, який повністю залежить від перелічених вище й інших чинників.

Зв'язок між економічним ладом, соціальною структурою населення і наслідками його матеріальної та духовної діяльності (в тому числі й в містобудуванні і архітектурі) добре проглядається через філософські категорії змісту та форми, де економічна діяльність людей є змістом їх життя, згідно з якою люди організовані за певною соціальною ієрархією, і такий спосіб їх організації є проявом внутрішньої форми існування суспільства, а зовнішня форма проступає у плодах його матеріальної і духовної діяльності, в тому числі й в способі розселення в містах і в певних типах необхідних йому споруд з відповідним зовнішнім виглядом.

Надзвичайно важливим аспектом народження певних напрямків в архітектурі та містобудуванні є *система правління в державі та її ідеологія*, котра в чітко організованому державному устрої із сформованою суспільною свідомістю, відповідною йому, визначає не тільки державне замовлення на стиль у мистецтві, архітектурі та містобудуванні як засіб артикуляції домінуючих поглядів, але й типи архітектурних споруд (їх номенклатуру, призначення та функціональне використання, структуру, об'ємно-просторову побудову, переважання симетричних або асиметричних композицій, наявність ордерної системи або її відсутність тощо). Ідеологія існуючої системи правління відбивається, перед усім, у спорудах – *представниках офіційної архітектури*: резиденціях, адміністративних й урядових будівлях, а також у різноманітних типах громадських споруд, репрезентуючих владу.

Таким чином, часова належність до різних фаз певного економічного стану відбиває відмінний рівень формування суспільної свідомості (а, отож, і духовного життя, ідеології правлячих шарів, естетичного ідеалу тощо), і через це спостерігається *неоднакове сприйняття архітектурної форми і несхожі вимоги до її відтворення*, тобто саме це обумовлює або *неоднаковий ступінь зрілості певного стилю* (приміром, архаїчний та класичний – у Стародавній Греції), або *різні стилі*, що більш чітко відповідають кожному етапу та послідовно змінюють один одного (приміром, романський та готичний з усіма його періодами).

Отож, можна стверджувати, що *стиль в архітектурі відображує рівень суспільної життєдіяльності, включаючи і естетичні й ідеологічні аспекти*, перші з яких відбивають зміст і характер суспільної свідомості, а другі - вид системи державного правління. У складі численних дефініцій стилю можна

виділити найсуттєвіше, що відмічають фахівці: це - сам стиль як сукупність характерних рис або ознак мистецтва [1, С. 552], єдність змісту, образної системи і художньої форми, що склалася за конкретних суспільних умов і властива різним історичним періодам і епохам [2, С. 638], відносно стійка система функціональних, просторових, естетичних характеристик архітектурної форми, яка складається в історичному розвитку матеріальної і духовної культури суспільства [3, С. 278].

Таким чином, основний зміст визначення стилю розподіляється на дві складових, які містять: а) що є стиль; б) де його місце в життєдіяльності людини і суспільно-історичному розвитку. Слід також мати до уваги, що стиль реалізується не тільки у формах, деталізації, у членуваннях архітектурного об'єкту, *але й в організації простору навколо нього*, у створенні крупних просторових композицій або їх відсутності.

Еволюційні процеси у людській життєдіяльності, їх матеріальна і духовна складові обумовлюють поступову зміну архітектурних стилів, які зароджуються на тлі вже існуючих, і *самий процес зародження і становлення стилю може проявлятися змішанням форм і деталей* (тобто еклектизмом). Формування стилю у творчості окремих майстрів виникає як новація часу, на котрі сформоване соціальне замовлення, *суспільне мислення "підготовлене" до появи нового в оточенні*.

* * *

Європейська еклектика кінця 19 - початку 20 ст., як і сучасна архітектурна еклектика, на відміну від вже згаданого прояву еклектики, є *цілковито іншим явищем*, яке потребує докладного розгляду з точки зору характеру економічних відносин цього періоду. Історичний період Нового часу (поява зачатків капіталістичних відносин) у Росії й Україні зсунутий і ущільнений відносно Європи (у Європі – це 15-18 ст., тобто майже 400 років, в нашій країні – лише з останніх років 17 до другої третини 19 ст. – не більше 180 років). Також, як і період Новітнього часу, означеного розвиненими капіталістичними умовами, двері в які були відкриті першими буржуазними революціями у кінці 18 століття, і до першої світової війни, у європейській історії продовжувався майже 125 років, тоді як тривалість його у Росії, починаючи з промислового перевороту 1870-х років, складала усього 40-45 років. Отож, *ступінь активізації суспільного життя в Європі і Росії вельми різний*. Росія повинна була досягнути стадії монополізації капіталу за проміжок часу у три рази менший. Звичайно, що *процеси формування міського оточення відповідно до нового мислення проходили набагато швидше і гостріше*.

В кінці 19 – на початку 20 ст. розквіт капіталу характеризує відносини між приватними власниками на основі конкуренції і рекламності розмірів їх

капіталів, що неминуче відбивається на їх нерухомості – принципах забудови, типах будинків, зовнішньому вигляді, їх деталізації за допомогою економного використання міських ділянок при забудові за червоними лініями, без “авансцени” і прийомами повного “накриття” прибутковими будинками майданчика забудови, зовнішній вигляд якої – яскрава кольорова гама, контраст кольорів, форм, пишне опорядження – повинні підкреслювати високий рівень прибутків власника, міцність та надійність його майна, впевненість у перспективі у порівнянні із оточенням. Кожний будинок сповіщає, артикулює в оточення своєю архітектурою нібито істинний стан справ власника, але насправді є лише його рекламою. Для реклами застосовуються усілякі засоби в будь-якому сполученні, будь-котрі найяскравіші архітектурні елементи, що найвиразніше можуть своїми формами підкреслити правдиву сутність суспільних відносин (за аналогією можна згадати архітектуру імператорського Риму, коли навіть поверхня сусідніх колон в одній споруді оброблялася по різному, щоби підсилити ефект пануючої ідеології). Від провокуючого суспільним станом хаосу у зовнішньому вигляді споруд оберігає смак майстра-зодчого, який, виконуючи соціальне замовлення, привносить в архітектуру певне відчуття міри, композиції, сполученості архітектурних форм та деталей.

Еклектика кінця 19 – початку 20 ст. зі своїми чітко вираженими принципами розміщення будинків у міському просторі і завдань вирішення зовнішнього вигляду з’явилася не раптово. Так само, слідуючи за змінами суспільної свідомості, що готувалася до прийдешніх перемін в економічному житті країни, як у Франції другої половини 18 ст., у літературі та мистецтві Росії у середині 19 ст. з’являються твори утопічного змісту, відбуваються соціальні процеси, що накопичують прояви негативного стану до старої форми суспільної життєдіяльності і підготовлюють ґрунт для його оновлення. Саме в цей час, або ще раніше – з 1830-40-х років – з’являються риси згасання класицизму і народження “моди” на готику, романський стиль, російсько-візантійський, на стилізаторство у дусі європейського Середньовіччя тощо. У творчості видатного російського архітектора А.І.Штакеншнейдера, який віртуозно володів мистецтвом інтерпретації стилів Відродження та бароко, відобразилися його чудове чуття і здатність розпізнавати потреби часу у певних художніх образах, можливості прочитання форм і деталей з оточення, сполучати різностильові елементи в одній споруді і приміщенні, які визначають талановитого стилізатора як еклектика.

Стилізатори середини 19 ст. спираються на традиційні матеріали і форми, в еклектизмі кінця століття широко використовують метал як ознаку оновленого життя, соціального устрою та мислення.

Загострення ситуації у міській забудові передвоєнного часу (потреби у великій кількості прибуткових будинків і квартир для накопичення капіталу, що призводило до ігнорування проблем здоров'я нації), а також післявоєнна обстановка у європейських державах (знищення житлового фонду міст на місцях боїв) збудила здоровий глузд, вимусила звернутися до санітарно-гігієнічних та функціональних проблем міста на початку 20 ст., що послужило основою для ствердження і розповсюдження інтернаціонального (позанаціонального і певною мірою позаформеного стилю, що спирається на новий, зручний у виготовленні і застосуванні під час будівельних робіт, міцний, надійний та інертний до агресивної дії доквілля будівельний матеріал – залізобетон). Це ознаменувало зародження нового стилю “функціоналізму” (або “конструктивізму” на російській ниві).

Оскільки функціоналізм історично слідував за періодом еkleктизму, це дозволило декотрим авторам углядіти у прояві еkleктики кінця 19 – початку 20 ст. тенденцію, що була характерна для попередніх епох, коли еkleктика підготовлювала появу нового стилю і через те являла собою перехідний етап. Насправді, у цей час це не так через те, що еkleктизм періоду 19 – початку 20 ст. відбиває дух часу за його сутністю. Саме за цієї причини дослідник архітектури Петербургу 19 ст. А.Л.Пунін називає еkleктизм новим напрямом і стилем в архітектурі [5, С. 326]. А.В.Іконников надає точну назву явищу еkleктики в архітектурі 19 ст., котре є надзвичайно вдалою характеристикою. Еkleктика (як дещо недосконале, суміш стилів) замінюється на поняття “Архітектура вибору” (як головна орієнтація для архітектора у його діяльності в період конкурентної боротьби за соціальну першість і необхідність рекламування власника) [6].

* * *

Історія радянського періоду 20 ст. народжує стильові напрямки, відповідні суспільній ідеології того часу, завданням внутрішньої політики і визначають вид державної влади та її стан кожного історичного моменту. Але тут йдеться не про це.

Кінець 20 – початок 21 ст. (незважаючи на попередні етапи псевдо – та неокласицизму у радянській практиці, характерних для централізації влади у державі, а в проміжку між ними – етапу індустріально-техніцистського, що виник на основі впровадження демократичних віянь) ознаменувався широким розповсюдженням стилізаторства і неприхованого еkleктизму в архітектурі крупніших міст України, причому - з елементами формування великих симетричних чи дисиметричних композицій. Відвертий, можна сказати, “неприборканий” сучасний еkleктизм не гребує неграмотним, не смаковим

використанням пишних архітектурних форм без врахування тектоніки конструкцій, запозиченням лінійної і об'ємної композиції з різних стилів, трактованих у сучасних конструкціях і матеріалах, колориті, великому масштабі.

Наука 20 століття, спираючись на здатності просторового сприйняття людини, сформулювала принципи створення архітектурної форми, за якими враховуються особливості її перцепції під неоднаковими кутами, з відмінними відстанями, на різній швидкості руху, за умов гармонійної єдності споруди та оточення, інформаційності зорового поля тощо [7, 8, 9]. Сучасні архітектурні проекти споруд, що опрацьовуються колективно (поза авторською відповідальністю за заповідяне і низькопробної якості, що також є віянням часу, і через те не слід дорікати авторам проекту), особливо це проявляється у проектах багатоповерхових та висотних житлових комплексів, орієнтовані на власну композицію споруди, яка не враховує умови її сприйняття, часто являє собою великомасштабні прості геометричні побудови з підкресленим центром або віссю симетрії поза будь-яким композиційним зв'язком з оточенням та завданням формування його ансамблю. Для них характерні пишні і часто монументальні форми, виконані зовсім не у тих матеріалах, які вони імітують, або їх крупні засклені поверхні закривають перфорацію суцільної стіни з відносно невеликими віконними прорізами, і зовсім без врахування як умов візуального сприйняття поверхні фасаду і об'єму будинку, так і розумних вимог функціональної безпеки (приміром, у завершенні багатоповерхової споруди використовують балюсади або відкриті “французькі” балкони до 30 поверху).

Сучасна еkleктика з'явилася як нібито оригінальна демонстрація нових умов у порівнянні з радянським періодом суспільного життя незалежної України. Причини її появи - ті ж самі, що і в кінці 19 ст., - економічні відносини розквітлого капіталу, які підтримуються усім суспільним життям сучасного міста: дорогі заходи, перебування в місцях розваг бомонду, “на тусовках”, стало “модно” бути багатим – хоча би зовнішньо ним здаватися, - все це висувається на перед. “Модно” і матеріально вигідно бути дизайнером-виконувачем волі “владі предедержави”. Конкурентоздатність і крайня потреба рекламування конче необхідні як замовникам для здійснення їх мети, так і архітекторам, дизайнерам для підтримання власної марки і можливості вижити у жорстких умовах ринку.

Еkleктика кінця 20 ст. всмоктала у себе весь історичний досвід стильових напрямків минулого століття (в одній споруді можна побачити не тільки певні класичні, барокові деталі, але й прийоми конструктивної атектонічності, характерні для постмодернізму), базується на використанні нових технологій будівництва, нових матеріалів, в тому числі й широкої палітри синтетичних,

недовговічних, токсичних, таких, що імітують натуральні, природні, довговічні, надійні і корисні для людини. Через те своїми хибними прийомами підробки маси, монументальності або легкості, прозорості а la “павільйон світла”, бажанням не бути, а здаватися, атектонічністю конструктивної системи, силою примітивних деталей з різних стильових напрямків, великомасштабністю споруд, що відкидають сталі закони формування середовища навколо них, архітектура початку 21 століття, що обтяжена стильовим досвідом століття попереднього, констатує агресивність нашого доквілля і “кричить” нам про неблагополучний стан духовного життя нашого народу, який, нажаль, є об’єктивною реальністю сьогодення. Залишається тільки сподіватися на те, що пануючі брутальні, агресивні і примітивні прояви сучасної архітектурної еклектики є перехідним етапом і створюють основу для подальшого народження нового естетики, визнаної суспільством.

Список використаних джерел

1. Брокгауз Ф., Эфрон И. Энциклопедический словарь, Современная версия. - М.: ЭКСМО, 2005. – 672 с.
2. Словник іншомовних слів / За ред. Мельничука О.С. – К.: УРЕ, 1977. – 776 с.
3. Архітектура. Короткий словник-довідник. / За заг. ред. Мардера А.П. – К.: Будівельник, 1995. – 335 с., іл.
4. Грушка Э. Развитие градостроительства. – Братислава: Издат-во Словацкой академии наук, 1963. – 660 с., ил.
5. Пунин А.Л. Архитектура Петербурга середины XIX века. – Ленинград, 1990. – 346 с., ил.
6. Иконников А.В. Архитектура XX века. Утопии и реальность. Том 1 и 2. – М: Прогресс-Традиция, 2001.
7. Середюк И. Восприятие архитектурной среды. – Львов: Вища школа, 1979. – 202 с., ил.
8. Беляева Е.С. Архитектурно-пространственная среда города как объект зрительного восприятия. – М: Стройиздат, 1977. – 127 с., ил.
9. Филин В.А. Видеоэкология. - М.: ТАСС-Реклама, 1997. - 317 с.

Аннотация

Рассмотрено явление архитектурной эклектики и, в частности, современной архитектурной эклектики в связи с условиями общественно-экономического развития.

Ключевые слова: общественно-экономическое развитие, эстетический идеал, архитектура, стиль, эклектика.

The summary

The phenomenon of the architectural eclectic and, in particular, modern architectural eclectic is considered in connection with conditions of social-economic development.

Key words: social-economic development, aesthetic ideal, architecture, style, eclectics.

УДК 72.01

М. Ю. Блінова,

*канд. арх., асистент кафедри Дизайн архитектурной среды ХГТУСА***МОВА АРХІТЕКТУРИ - МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Анотація: стаття присвячена розкриттю поняття «мови архітектури» в методологічному плані досліджень з теорії архітектури. Позначено межі та перспективи використання моделі «мови» при вивченні комунікативних особливостей архітектури.

Ключові слова: мова архітектури, текст, комунікація, метафора.

Постановка проблеми. У зв'язку з досягненнями і стрімким розвитком в середині ХХ століття лінгвістики і появою такого напрямку як структуралізм і пізніше - семіотика, стало повсюдним тлумачення багатьох культурних явищ через призму «мови», і архітектура не виняток. У рамках цього напрямку відбулося деяке «методологічне примирення» двох полярних концепцій, що існували в історії архітектури: одна з яких розглядала «мову архітектури» лише як метафору, друга стверджувала мову як основної категорії досвіду будь-якої людської діяльності (і архітектури в тому числі). Саме, в рамках архітектурної семіотики відбулося професійне усвідомлення і розвиток риторичної метафори «мови архітектури» і онтологічної концепції архітектури як мови. Адже архітектура є мистецтво, а мистецтво, кажучи словами Ю.М. Лотмана, є один із засобів комунікації, тому що «всякая система, служащая целям коммуникации между двумя или многими индивидами, может быть определена как язык» [1, с. 19].

Таким чином, якщо подивитися глибше, то ми виходимо на розуміння «мови» як комунікаційної системи, що користується знаками, впорядкованими особливим чином і саме в такому трактуванні воно використовується найчастіше стосовно до архітектури. І тут ми стикаємося з тим, що з одного боку метафорично це цілком зрозуміло і доречно, а з наукової боку - не зовсім осмислено і структуроване. Комунікативний аспект «мови архітектури» залишається як би «між рядків» обговорень проблем архітектурної форми, композиції, пропорції, масштабу навіть з позицій пануючого нині інтерпретативного мислення. Досліджуються різні проблеми, в яких визначаються й інтерпретуються комунікативні смисли архітектурних елементів як знаків і символів, але суть цієї «мовної» комунікації в архітектурі залишається поза полем зору теорії. Таким чином, істинною проблемою, яка лежить в основі «мови архітектури» є проблема комунікації в архітектурі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Словосполучення «мова архітектури» можна вважати досить традиційним, його досить часто можна зустріти в текстах присвячених проблемам архітектури. Багато авторів, які користуються великим авторитетом у професійній галузі, використовували ці слова у своїх роботах - це і «» В.Л. Глазичева, і «Художественный язык архитектуры» А. В. Іконнікова, і «Пластический язык архитектуры» А. А. Тіца, і «Язык архитектуры постмодернизма» Ч. Дженкса і багато інших [2,3,4,5]. При цьому цілком зрозуміло, що деякі автори застосовують поняття «мова» щодо архітектури більшою мірою метафорично (А. А. Тіц, В. Л. Глазичев), ніж категоріально, маючи на увазі уявлення про мову як засіб виразу і передачі інформації. Таке вживання не носить характер наукового, тому що саме поняття «мова архітектури» ні в одній з робіт цих авторів не розкривається і не обговорюється, а подається як сама собою зрозуміла метафора.

Найбільш повно питання про мову архітектури ставитися у монографії «Художественный язык архитектуры» А. В. Іконнікова, де вводиться та обґрунтовується розуміння архітектури через мову. Підставою для цього служить до моменту написання книги широке поширення інтерпретації проблем культури методами семіотики. Модель мови архітектури у Іконнікова розглядається через опозицію «форма - зміст»: «...материальные элементы и пространства архитектуры могут рассматриваться и как знаки, которые несут информацию, складывающуюся в сложное многогранное содержание. Система архитектурных форм, несущая смысловые значения, используется как средство коммуникации между людьми в процессе человеческой деятельности. Она отвечает тому общему определению языка, которое предлагает семиотика – наука о знаковых системах. ... Знаки архитектурной формы несут сигналы, ориентирующие в пространстве и служащие организации практической деятельности»[3, с. 10]. Так само в роботі розглядається можливість «прочитання» форми на основі різних кодів і отримання з цього «прочитання» різної інформації - про просторовій структурі, функціональне призначення, конструкції і технології будівництва і ін. Поряд з цим автор виділяє особливий шар значень, в якому конкретність форми складається в єдність ідейно-образного змісту, відповідно поняттю художньої мови архітектури. Не дивлячись на відносність і спірність такого трактування мови, автор вказує на одну з найважливіших специфічних особливостей художньої мови (зокрема архітектурної) по відношенню до мови природної. Цією особливістю є наявність спільних структурних закономірностей, які утворюють «понятный для всех слой, присутствующий в каждом художественном языке, слой выражения межнациональных культурных общностей, слой, несущий общечеловеческие ценности» [3, с. 12]. Така спільна основа комунікації набуває

на сьогоднішній день все більшу актуальність з огляду на активність процесів культурної глобалізації та пов'язаних з ними проблем. Стосовно до архітектури це, перш за все проблеми втрати індивідуальності локальних утворень і проблеми створення адекватної гуманістичної моделі глобальної комунікації в архітектурі.

Досить конкретне і наукове, хоча і спірне визначення мови архітектури можна знайти в роботі А.П. Мардер «Эстетика архитектуры». Він структурує це поняття і пропонує три його змістовних аспекти: мова архітектурної науки, мова архітектурного зображення і мова архітектурних форм. Останній визначається як «способ передачи зрителю информации, заложенной архитектором в предметно-пространственную форму, способ содержательного восприятия архитектурной формы» [6, с. 129]. Однак автор чітко вказує на умовність такого поняття - «Понятие «язык архитектуры», применительно к сообщению (информации), которая считывается зрителем с архитектурной формы и переходит в архитектурный образ, может применяться только условно, как метафора» [6, с. 132].

Спроба розгляду способів архітектурної комунікації на підставі семіотики шляхом проведення аналогій із природною мовою була зроблена і Ч. Дженксом в його книзі «Язык архитектуры постмодернизма». Однак автор, виділяючи такі лінгвістичні категорії як «метафора», «слова», «синтаксис», «семантика», інтерпретує їх у рамках архітектури метафорично, віддаючи собі звіт в умовності такої аналогії [5, с. 42].

Мета дослідження полягає в розкритті поняття «мова архітектури» в методологічному плані досліджень з теорії архітектури. Позначено межі та перспективи використання моделі «мови» при вивченні комунікативних особливостей архітектури.

Результати досліджень. Аналогія між архітектурою та мовою стала класичною ще в епоху Відродження. Так дослідники Дж. Кларк і П. Крослі у своїй книзі «Архитектура і мова» сходяться на думці, що, починаючи з Вітрувіанського порівняння живопису і поезії, в епоху гуманістичного Відродження ця аналогія стала центральним принципом теорії архітектури. Пошук канону архітектури був пов'язаний з літературними канонами латині, зокрема класичної латинської риторики, які класифікували, визначали, і задавали рамки художньому досвіду. І класичні ордери, та набори правил їх побудови були розроблені теоретиками архітектури Ренесансу як пізнавана архітектурна граматики і синтаксис. На цій класично бездоганній основі аналогія архітектури-мови в усіх її проявах увійшла в основну течію Ренесансу і далі - історії архітектури як теорія проектування і практичний спосіб класифікації знання. Індивідуальні стилі майстрів архітектури зв'язувалися з

літературними стилями, архітектура порівнювалася з красномовством - як мистецтва обидва володіють корисністю (комунікативною) і приємністю (емоційною силою). Еволюція архітектурних стилів порівнювалася до повільного розвитку «природної мови», характер архітектурної композиції зіставлявся з лінгвістичними конструкціями: елементи і частини будівель як слова в реченні. Ця лінгвістична аналогія дала архітектурі теоретичний каркас і словник критики, а також у своїй літературній (переважно латинської) референції сприяла підвищенню академічної респектабельності самої архітектури та професії [7, с. 8].

Однак метафора архітектури як мови що використовувалася в переносному сенсі не могла приховати фундаментальної різниці між мовними та візуальними формами. Надалі теоретики 18-19 ст., Зокрема Г. Лессінг, піддали критиці цю аналогію і запропонували поняття меж у мистецтві. Саме Лессінг розробив класичну модель розрізнення наративного (поетичного) і презентативного (візуального) способів вираження [8]. Основними моментами критики мовного підходу в архітектурі були (і залишаються) такі: архітектура не дозволяє виражатися настільки ж точно і ясно як мова, і не має розмаїття національних мов; архітектурні елементи на відміну від слова в мові не довільні, а засновані на сталості законів буття (фізичних та онтологічних); внутрішні якості архітектури взаємопов'язані з технічними можливостями та естетичними цінностями, а ні з наслідуваними «фонетичними» особливостями скульптури і живопису. Таким чином, виділилися дві крайні позиції, одна з яких передбачає мову як основну категорію досвіду людської діяльності, інша ж визначає кожну систему описів і уявлень про світ як генетично різний дискурс. Ці два підходи щодо мови та архітектури, в кінцевому рахунку, уперлися в питання граматики. Адже архітектурний знак сприймається зовсім інакше, ніж слова в тексті, на відміну від вербальних текстів мистецтво не може побудувати дискретних лінійних послідовностей що несуть інформацію. Архітектура як органічна єдність сприймається єдиним цілим і невимовно ніяким іншим способом окрім як через саму себе. А правила побудови архітектурної форми, засновані на законах фізики і роботі матеріалу (тектоніка), які починаючи з ХХ століття все менше є «правилами», тому що сучасні матеріали і способи будівництва знімають практично всі обмеження (крім хіба що закону гравітації).

Ці дві крайні позиції знайшли свій розвиток і деяке примирення в ХХ столітті в дослідженнях структурної лінгвістики і семіотики, у яких мова представлялася моделлю для всіх символічних систем, не виключаючи й архітектуру. Якщо будь-яка людська діяльність є виразною, і всі способи її вираження (вербальні та візуальні) визначено особливою структурою

свідомості, структурою в основному мовною, то архітектура поряд з іншими візуальними мистецтвами теж текстуальна. Такий підхід до архітектури знайшов найбільш широке поширення в архітектурній семіотиці. Розгляд архітектури як знакової системи, що має певні формальні властивості, дуже важкий, тому що доводить рухливість, мінливість синтаксичних правил та їх значень і, відповідно, неможливість моделювання архітектурної мови з точки зору повноцінної системи знакового спілкування.

Однак тут необхідно вказати на деяку особливість семіотичного розгляду архітектури як мови в методологічному плані. М. Ю. Лотман кажучи про те, що «всякая система, служащая целям коммуникации между двумя или многими индивидами, может быть определена как язык» навряд чи керувався формальною логікою [1, с. 19]. По-перше, мова розглядається, перш за все, як якась модель досліджуваного явища. Як якась особлива його предметність, одна з багатьох, необхідна для системного представлення об'єкта дослідження. По-друге: таке предметне уявлення найкращим чином відображає комунікативний аспект досліджуваного об'єкта. По-третє: предметність мови безпосередньо пов'язана з мисленням і свідомістю людини, яке виражає себе за допомогою різного роду діяльності (у тому числі архітектурної).

Також семіотика та структурний аналіз на сьогоднішній день мають свій науковий інструментарій, який вже довів свою ефективність при дослідженнях в багатьох областях знання. При цьому архітектурна семіотика небезуспішно адаптує його до потреб архітектурної теорії. Так, із структурного аналізу в архітектурознавстві з'явилося поняття "текст", яке придбало кілька розширене значення. Текст - 1) мінімальна цілісна одиниця мовної комунікації, будь-яке окреме повідомлення; 2) фрагмент культури, виражений в будь-якій знаковій системі, що має змістовну і структурну закінченість (= текст культури); 3) осмислена послідовність знаків будь-якої природи (букв, звуків, жестів, дій, предметів і т.д.; = семіотичний текст).

Висновки. При всій переконливості та очевидності трактування архітектури в поняттях інших дисциплін (лінгвістики, семіотики та інш.) потрібно завжди пам'ятати, а в методологічному дослідженні це положення стає головним, що предмет знання не тотожний об'єкту: він є продуктом людської пізнавальної діяльності і підпорядкований особливим закономірностям, що не співпадають з закономірностями самого об'єкта. Іншими словами: архітектура це не мова, не текст і не знак, це наше дослідне мислення вбачає в архітектурі якісь аспекти, які найкращим чином позначаються і пояснюються розумовими конструкціями "мова", "текст", "знак" і т.д. Умовність такого підходу знаходить своє підтвердження у висловлюваннях авторитету семіотики - Умберто Еко: «...семиология является наукой не только о знаковых системах как таковых, но

изучает все феномены культуры, *как если бы они были* системами знаков...» [9, с. 133]. І, звичайно ж, застосування вищенаведених конструктивів повинно мати свої межі і бути виправданим з точки зору науки. В іншому випадку ми маємо справу виключно з літературною метафорою що до науки особливого стосунку не має.

Список використаних джерел

1. Структура художественного текста // Лотман Ю.М. Об искусстве. - СПб., 1998. - С. 19–43.
2. Глазычев В.Л. Язык и метод художественного проектирования / В.Л. Глазычев // Декоративное искусство СССР. -1973. -№ 11. -С. 23-25.
3. Иконников А. В. Художественный язык архитектуры. - М.: Искусство, 1985. - 175 с. - Библиогр. в примеч.
4. Тиц А.А., Воробьева Е.В. Пластический язык архитектуры. – М.: Стройиздат, 1986. – 312 с. – Библиогр.: с. 305-307.
5. Дженкс Ч. Язык архитектуры постмодернизма. – М.: Стройиздат, 1985. – 136 с. – Библиогр. в примеч.: с. 135-136.
6. Мардер А.П. Эстетика архитектуры: теоретические проблемы архитектурного творчества. – М.: Стройиздат, 1988. – 216 с.
7. Architecture and Language. Constructing Identity in European Architecture. / edited by Georgia Clarke, Paul Crossley. - Cambridge, UK, 2000. – 237 p.
8. Лессинг Г.Э. Лаокоон, или о границах живописи и поэзии. - М.: ХЛ, 1957 г. - 520с., ил.
9. Эко У. Отсутствующая структура: Введение в семиологию / Пер. с ит. В.Г. Резник, А.Г. Погоняйло. - СПб.: Петрополис, 1998. - 432 с.

Аннотация

Статья посвящена раскрытию понятия «языка архитектуры» в методологическом плане исследований по теории архитектуры. Обозначены границы и перспективы использования модели «языка» при изучении коммуникативных особенностей архитектуры.

Ключевые слова: язык архитектуры, текст, коммуникация, метафора.

Abstract

The article is devoted to disclosing the concept of "language of architecture" in terms of methodology, research on the theory of architecture. The boundaries and the prospects of using the model of "language" in the study of communicative features of architecture.

Keywords: architectural language, text, communication, metaphor.

УДК 72.012(045)

Л.Р.Гнатюк,
доцент ККТД, НАУ,
Г.П.Моїсєєв,
магістр НАУ

ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ СЕРЕДОВИЩА РЕКОЛЕКЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ

Анотація: в статті розглядаються особливості дизайну середовища реколекційних центрів, взаємозв'язків між його складовими частинами, організації їх структури на принципах синтезу функцій світського та духовного призначення.

Ключові слова: рекреація, реколекція, дизайн, середовище, функція.

Постановка проблеми Відновлення – це широке поняття яке стосується усіх сфер нашого життя: історії, економіки, екології, духовності і т. д. Особливо актуальним це поняття стало в умовах втрачених взаємозв'язків з сусідніми державами, занепадою національної самосвідомості, порушення духовного та екологічного порядку. Необхідне створення нової самостійної, самодостатньої структури яка б відновлювала втрачені взаємозв'язки і вирішувала сучасні проблеми. Діяльність людини змінює світ навколо, а накопичення антропогенних факторів зворотно впливає на людину. Таким чином створюється нова сфера, за Вернадським ноосфера. Для її нормалізації та стабілізації необхідне відновлення усіх складових (середовище–людина–природа). Наука про відновлення – рекреологія – (від лат. recreatio – відновлення; logos – вчення, наука) розглядає шляхи відновлення взаємозв'язків людина – людина, людина – природа, людина – середовище. А також способи збереження та відновлення екологічних ресурсів, історичної, культурної спадщини тощо.

Для задоволення потреб відновлення створюються спеціалізовані рекреаційні зони, центри, установи. Існує безліч видів рекреацій, і їх розмаїття прямо пропорційне кількості потреб, та способам їх задоволення.

Поняття рекреація включає розширене відтворення фізичних, розумових, інтелектуальних та емоційних сил людини, що може відбуватися через будь-яку гру, розважальні заходи чи фізичні вправи і на даний час є чи не найбільший сегментом індустрії дозвілля, що швидко розвивається. Рекреація досить часто пов'язана з потребою переміщення в людини просторі, зміни середовища перебування, з участю населення в активному відпочинку на відкритому повітрі, включає як цивілізований відпочинок, що забезпечується різними

видами профілактики захворювань в стаціонарних умовах, так і екскурсійно-туристичними заходами.

Згідно ієрархії цінностей А.Маслоу потреби людини діляться на п'ять рівнів починаючи від фізіологічних потреб і завершуючи духовними. Можна зробити висновок, що повноцінне відновлення необхідне людині на всіх рівнях.

Одним із мало розвинених видів рекреації є реколекція – (від лат. Recoligo – збирати до купи) – це вид духовних практик для відновлення душі за методом духовних вправ св. Ігнатія Лойоли. Відновленню підлягають не лише фізичний (тіло) та психічний (душа) стан людини, але, згідно до теософського вчення, людина є трихотомічна, і тому не варто забувати про - дух. Звідси витікає потреба людини у реколекції. Цей вид практик існує вже досить давно, однак досі вони частіше зустрічаються при парафіяльних церквах і ще не оформились в окремий вид рекреаційної діяльності. Подекуди вже зустрічаються реколекційні центри, однак їх функції та властивості ще чітко не окреслені. Виокремлення реколекційних центрів в окремий вид, доповнення його іншими рекреаційними можливостями, та узгодження із локальними потребами суспільства дозволить отримати, якісно новий ефект від рекреації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальність поставленого питання організації середовища реколекційного комплексу зумовлене браком відповідної літератури. Однак для вирішення поставлених проблем можна з використовувати джерела, опосередковано пов'язані з даним питанням, а саме дослідження монастирських, рекреаційних та навчальних комплексів.

Важливими для розуміння принципів та проблематики рекреації є роботи Николаєнко Д.В. [5] де він розглядає рекреаційні цикли, види рекреацій та їх значення. Ряд робіт: з естетики архітектурного простору, Бірюкової Є.Є. «Эстетика формы и содержание архитектурного пространства» [1], психології сприйняття простору та екології душі - Тітов О.Л. «Организация архитектурной среды и поведение человека» [4]. Для розробки українського колориту і структури важливими є дослідження Жовкви О.І. «Архітектура православних духовних навчальних закладів України» [3], Водотики О.Ю. «Архітектура православних храмів України» [2]. Також, варто враховувати сучасні дослідження з містобудування та екології.

Мета даної роботи: визначити особливості та основні засади дизайну середовища реколекційних центрів в Україні, та розробити пропозиції їх застосування в проектній практиці.

Основна частина:

Проблеми становлення реколекційних центрів постала після проголошення свободи віросповідання, що в свою чергу призвело до розвитку

релігійних громад різних конфесій. Подібні центри закордоном сприяють утвердженню та поширенню національного віросповідання, консолідації суспільства навколо таких духовних осередків, що ведуть просвітницьку та благочинну діяльність, позитивно впливаючи на суспільну мораль. Створення реколекційних центрів дозволить церкві, як інституції, активніше приймати участь у суспільному житті, допоможе визначитись з конфесійною приналежністю і задовольнить духовні потреби місцевої громади.

Окрім соціального ефекту реколекційні центри сприяють відновленню та розвитку історико-культурної частини ноосфери. Розробка та використання національного колориту при проектуванні центрів реколекції, розміщення його на базі історико-культурного, або природно-резерваційного комплексу, створить відповідну туристичну інфраструктуру.

Отже відновлення потребують суспільство (людина), екологія (природа), середовище (як результат взаємодії людини та природи). В основі рекреації цих складових лежить відновлення взаємозв'язків між ними – відновлення гармонії між елементами ноосфери а в релігійному значенні – відновлення гармонії з Богом. Реколекційний центр може задовольнити дані потреби за рахунок синтезу властивостей та структури об'єктів найбільш подібних за функцією (рис.1).

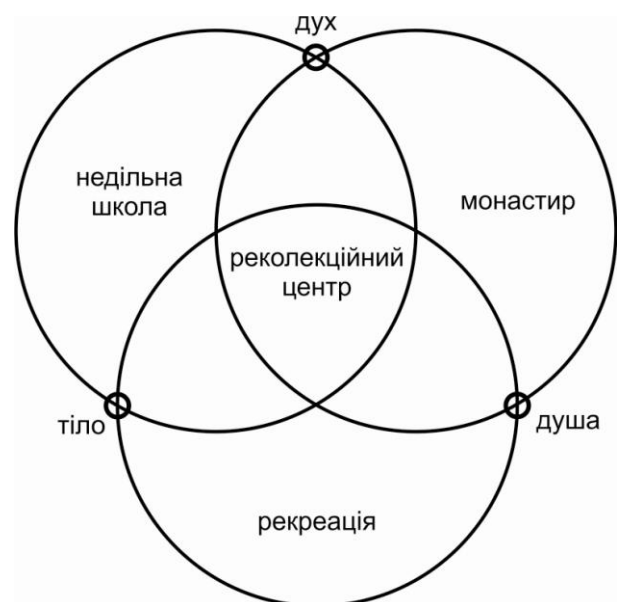

рис. 1 Схема формування функціональної структури реколекційного центру

Центр реколекції – суміщає властивості духовного навчального центру, монастирського комплексу та рекреаційного центру. *Рекреаційний центр* надає можливість для тілесного оздоровлення, відповідає дозвілево-розважальній функції, задовольняє потребу у природно-екологічній рекреації. *Духовний навчальний* центр – задовольняє інформативно-пізнавальну функцію створює базу для актуалізації та самореалізації людини, виконує суспільно-регулюючу функцію, відповідає потребі в історико-культурній рекреації. *Монастирський комплекс* створює базу для духовного росту, та саморегуляції людини.

Ці три центри можна умовно співвіднести із трьома складовими людини – тіло, душа, дух. Співвідношення цих складових реалізує принцип: людина – мірило всіх речей, і це веде до узагальнення потреб у рекреації.

Проблема синтезування цих трьох установ полягає в протистоянні їх спрямованості, потребі поєднання духовного та світського. Структура рекреаційного центру розкриваються від людських потреб до громадської функції, в той час як структура монастирського комплексу походить від духовної функції до людських потреб. В духовних навчальних центрах ці функції змішуються. Таким чином ми спостерігаємо діалектичний взаємозв'язок духовного та світського простору. Суть реколекційного центру формується на перетині цих просторів. Необхідно співставити та порівняти структурні елементи цих установ аби синтезувати функції та збалансувати їх значення відповідно до бази на якій формується реколекційний центр.

Існує ряд чинників які визначають майбутній об'ємно-просторове вирішення та функційне наповнення реколекційного центру. Серед них місце розташування центру, наявність певних ресурсів – бази на якій формуватиметься центр, орієнтація на певний віковий чи соціальний прошарок населення, вид рекреації та її терміни.

Передумовою для створення реколекційного центру є: наявність певної інфраструктури, природно-екологічної або історико-культурної спадщини, економічних чи суспільних ресурсів. Це чинники що впливають на потенціал реколекційного центру.

За розташуванням реколекційні центри можна поділити на міські, периферійні та заміські. Від розміщення залежить термін рекреації та її види.

Рекреація поділяється на пасивну та активну. Якщо пасивна рекреація не вимагає ніяких зусиль лише час, то активна передбачає певну діяльність, лікування спрямоване на відновлення душевних і тілесних ресурсів людини. Відповідно до виду відновлення різняться і терміни рекреації.

Розрізняють такі рекреаційні цикли: *добовий* – достатньо восьми годин здорового сну – не потребує особливих ресурсів та руху у просторі; *тижневий* – не потребує далеких поїздок, зазвичай пов'язаний із відвідинами навколишніх дозвіллево-відпочивальних зон; *квартальний* – супроводжується одноденними поїздками до спеціалізованих зон відпочинку; *річний* – передбачає довгострокове перебування в спеціалізованій рекреаційній зоні; *життєвий* – характеризується цілеспрямованою рекреаційною діяльністю [5].

Реколекційні центри із короткостроковим рекреаційним циклом варто розміщувати в межах міста – поближче до місця проживання, роботи відвідувачів, аби мінімально виривати людину із життєвого циклу. Коротко терміновий рекреаційний цикл також може характеризуватись підвищеною активністю рекреаційної діяльності, однак тільки при наявності ресурсів які важко забезпечити в умовах дефіциту відповідного простору у місті. При такому розміщенні реколекційний центр варто приєднувати до існуючого

історико-культурного комплексу, або влаштовувати при парафіяльних церквах з метою задоволення місцевих потреб у рекреації. Прямо пропорційно подовженню терміну рекреаційного циклу збільшується й віддаленість від міста. Перевагою периферійного та позаміського розміщення є зменшення антропогенних та шкідливих екологічних факторів, наявність великих територій, природно-кліматичної бази, ресурсів, що дозволяє забезпечити широкий спектр рекреаційних послуг, довгострокове перебування відвідувачів на території рекреаційного центру, що призводить до підвищення туристичної привабливості регіону. Недоліком може бути відсутність необхідної інфраструктури, однак проектування центру рекреації на базі існуючого оздоровчо-відпочинкового комплексу нівелює проблему.

Не зважаючи на більшу доступність міських центрів, популярністю однак користуються відокремлені центри, які мають чітко визначені види діяльності та набувають привабливості в наслідок своєї своєрідності та неповторності.

Відповідно до конфесійної приналежності, історико-культурної спадщини регіону, рекреаційні центри можна диференціювати за суворістю укладу життя, видами рекреаційних вправ, стилістичними особливостями та канонічними обмеженнями в архітектурно-просторовому вирішенні та функціональному наповненні центру. Якщо від навчальних духовних закладів рекреаційний центр переймає суспільно-регулюючу функцію, то від монастирських - духовну, а від рекреаційних - загальнооздоровчу.

На основі функціонально просторової організації можна вивести основні зони центрів рекреації, приміщення та території, які входять в їх структуру (рис. 2). Аналогічно структурі духовних навчальних закладів [3] усі складові можна поділити на такі групи: вхідна, храмова, житлова, навчальна, рекреаційна, господарча.

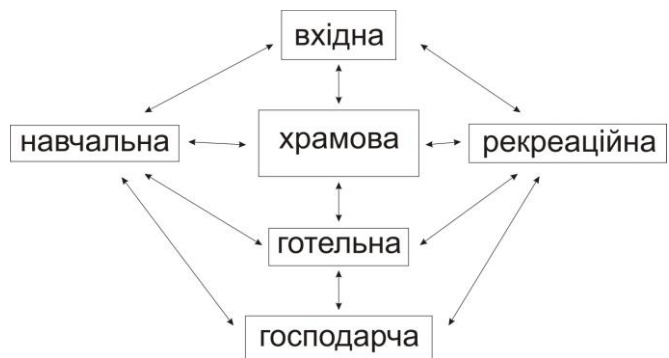

рис. 2 Схема функціонально просторової організації рекреаційного центру

До *вхідної групи* можуть входити адміністративні, реєстраційні приміщення, зони очікування, інформаційно-привітальні зони, торгові місця тощо. Їх ще можна назвати репрезентативними за функцією, і вони зазвичай пов'язані, або входять до складу храмової, рекреаційної групи, а також житлової та навчальної.

Храмова група згідно із спеціалізацією рекреаційного центру займає домінуюче, організуюче положення. Однак за підсилення світської функції

центру реколекції може займати місце як перше серед рівних. Ця група в залежності від складності та канонічності організації може включати, безпосередньо храм, малий храм, трапезну, дзвіницю, капличку, тощо.

Склад *житлової групи* може змінюватись в залежності від укладу життя реколекційного центру, характерного вікового та соціального складу відвідувачів, терміну їх перебування. Це можуть бути келії, кімнати на дві чи три особи, гуртожиткові кімнати, кімнати для персоналу та служителів, для почесних гостей, холи та зали для занять та відпочинку тощо. Вони є безпосередньо функціонально пов'язані з усіма групами приміщень.

Навчальна група – включає в себе усі освітні та інформативно насичені приміщення: бібліотеки, медійні зали, конференс приміщення, аудиторії, читальні, майстерні, тощо. Площа та склад навчальних приміщень визначаються різноманітністю заходів які проводяться у центрі, чисельності відвідувачів та викладачів, режиму роботи навчальної частини.

Рекреаційна група – найбільш широка та різноманітна, адже включає усі види рекреацій: зелені зони, спортивні майданчики, лікувально-профілактичні приміщення, тощо. Її складові підпорядковані основному призначенню реколекційного центру, можуть вплітатись та доповнювати інші групи. Однак небажаним є перебирання провідної ролі, оскільки цим порушується ієрархія потреб людини і применшується сакралізуюче значення духовного центру.

Господарча група – обслуговує усі сфери діяльності реколекційного центру, такі як автостоянка, службові приміщення, склади, приміщення для персоналу, тощо. Ці приміщення є важливими для формування інфраструктури центру, тому необхідно уніфікувати допоміжні функції та блокувати їх з іншими групами. Окрім кожна з груп приміщень передбачає включення санітарної зони.

Існують такі композиційні принципи яких варто притримуватись при організації середовища реколекційних центрів:

Будівлі у структурі центру можуть бути розташовані окремо, блоковано або єдиною спорудою в залежності від наявної території чи значення реколекційного центру в структурі місцевості (рис. 4). Вони можуть групуватись концентрично або фронтально з орієнтацією і домінуванням головного собору – як у класичних духовних установах, однак двонаправленість центру зумовлює можливість симетричної композиції з неявно вираженою домінантою або навіть наявністю декількох точок сприйняття, двох або більше вхідних груп в структурі реколекційного центру. Можливою є багатонаправленість та багаторівневість комплексу з метою кращого диференціювання простору реколекційного центру. В умовах дефіциту

простору вигідною є тривимірна організація структури центру – тобто зонування не тільки в горизонтальній площині, а й по висоті.

Окремо розташовані будівлі характерні для замських центрів де немає земельних проблем, а розміщення комплексу на великій території сприяє окультуренню місцевості і дозволяє досягти максимальної виразності ансамблю та розвинутого функціонального зонування. Важливе продумане групування

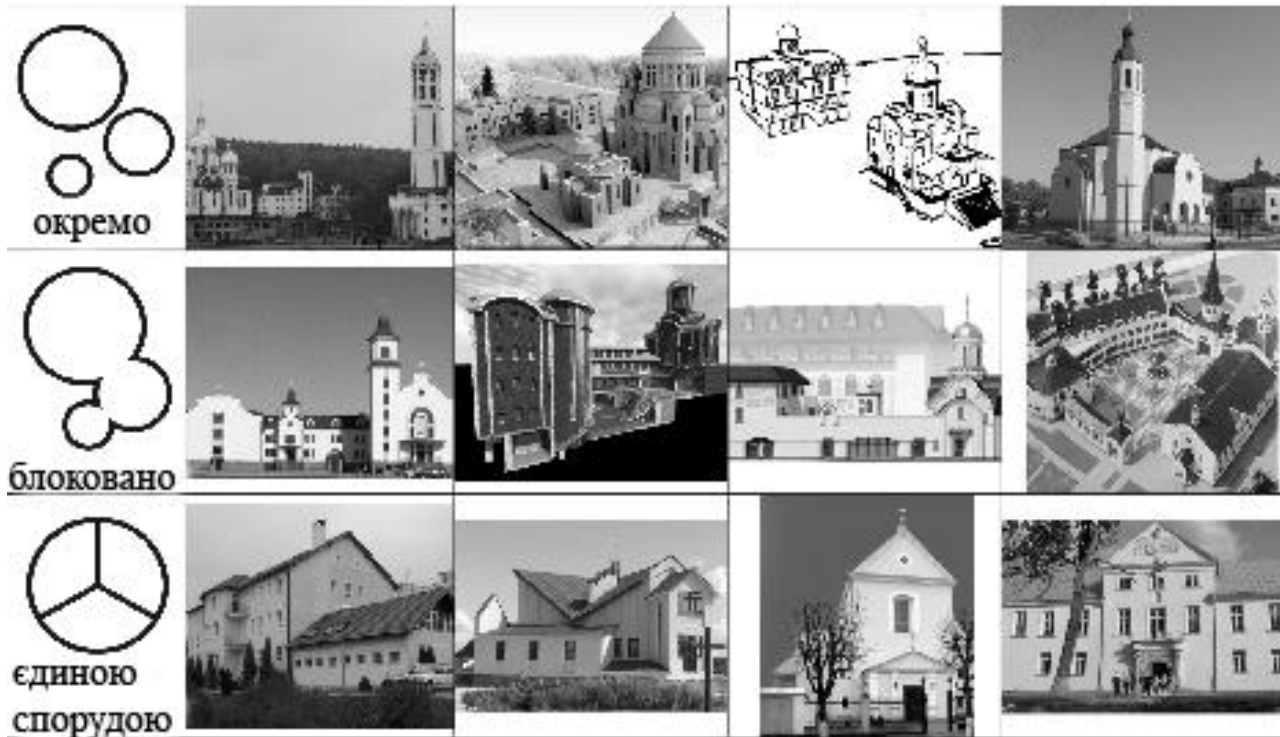

рис. 4 Варіанти розташування будівель реколекційного центру.

будівель з урахуванням ландшафту місцевості, та благоустрій території який би гармоніював з особливостями місцевості. Поєднувальним елементом в цьому випадку виступає простір площі.

Для блокованої композиції характерне максимальне наближення будівель без злиття їх в єдину споруду. При такій композиції властиве фронтальне розташування елементів які виступають стіною і формують внутрішній простір центру. Однак можливе і центричне розміщення будівель із відкритим простором, така композиція характерна для мультифасадних комплексів із глибоко диференційованим функціональним зонуванням.

Останній тип композиції – єдина споруда - є доцільним при жорсткій нестачі місця або при розміщенні центру у структурі іншого комплексу чи історичній місцевості. В цьому випадку всі структурні елементи центру розміщені в межах однієї будівлі і виконують змішані функції. Для таких центрів найбільш властивим є вертикальне зонування здебільшого пов'язане з ієрархією приміщень.

Оскільки саме блоковане розташування будівель у ансамблі є найбільш продуктивним при формуванні структури центру бо дозволяє уніфікувати функції зон для повноцінного та різнобічного їх використання, саме воно було

рис. 5. Проект реколекційного центру Св. Йоана Богослова в м. Києві

авторами використано при проектуванні реколекційного центру (рис. 5).

Елементи ансамблю розміщені комплексно, фронтально відповідно до складних містобудівних умов. Завдяки перепаду рельєфу, що складає 11 м організоване зонування центру. Орієнтація споруд змішано концентрична: сакральні споруди орієнтовані відповідно до канонів по осі схід – захід, в той час як громадські будівлі звернені в центр композиції який являє собою внутрішній дворик, за рахунок чого досягається диференціація їх функцій. Композиційному значенню центру протиставляється ієрархія будівель, яка підкреслюється завдяки вертикальному зонуванню та силуету ансамблю – в ньому присутні дві домінанти: храм і братський корпус, однак завдяки рельєфу храм і відповідна йому зона розміщені вище і далі східчasto вниз відповідно до значимості функції. Так формуються чотири двори кожен із своїм входом та різним ступенем доступності для відвідувачів відповідно до функціонального призначення та громадської функції, з урахуванням містобудівної, ландшафтної ситуації, багатофункціональності закладу, досягається гармонія між громадською та духовною функціями.

Загалом зонування реколекційних центрів співпадає із загальними принципами організації громадських споруд, однак середовище реколекційного центру формується на основі синтезу духовного навчального центру, монастирського комплексу, та рекреаційного комплексу. Суть синтезу полягає у формуванні взаємозв'язків духовних та світських функцій, що відображається в перетіканні розпланувальної схеми комплексів, складі їх приміщень.

Висновок

Дизайн середовища реколекційних центрів залежить від розмаїття рекреаційних можливостей, спів підпорядкування та взаємозв'язку духовного чи світського простору, територіального розміщення та наявної інфраструктури. Важливе значення в цьому процесі відіграє естетика формування ансамблю, логічність та інтуїтивність організації середовища, структурна ієрархія, у відповідності до функціонального зонування.

При формуванні реколекційних центрів важливим є відповідність культурі даної місцевості та комфортність середовища. Відчуття захищеності та відмежованості від решти світу за рахунок подібності до монастирських комплексів позитивно відображаються на психологічному стані людини, допомагають сконцентруватись на своєму внутрішньому світі, а відкритість як установи підвищує його соціальне значення та робить доступним.

Виокремлення центрів реколекції в окрему групу рекреаційних установ дозволить комплексно підійти до процесу створення дизайну гармонійного середовища, що в свою чергу призведе до відновлення усіх компонентів ноосфери. Таким чином можна запобігти порушенню гармонії середовища, більше того – зберегти та збагатити його.

Список літератури

1. Бірюкова Є.Є. Эстетика формы и содержание архитектурного пространства: Дис. канд. филос. наук В.:, 2003 249 с
2. Водотика О.Ю. Архитектура православных храмов Украины. – К.: Колядка, 2006, – 160 с.
3. Жовква О.І. Архитектура православных духовных навчальных закладів Украины. История та сучасність. – Ч.: Арт друк, 2009, – 192 с.
4. Тимов О.Л. Организация архитектурной среды и поведение человека: Дис. канд. архитектуры Е: 2004 121 с.
5. <http://www.hiv-aids-epidemic.com.ua/past-0117.htm>

Аннотация

В статье рассматриваются особенности дизайна среды реколекционных центров, взаимосвязи между его составными частями, организации их структуры на принципах синтеза функций светского и духовного назначения.

Ключевые слова: рекреация, реколекция, дизайн, среда, функция.

Abstract

The article deals with design features recollection centers environment, the relationships between its components, their organization structure on the principles of synthesis functions of secular and spiritual purposes.

Key words: recollection, recreation, design, environment, function.

УДК 726.5 (477)

В.Т.Завада,
доцент КНУБА

ПОЛІСЬКІ ДВОЗРУБНІ ХРАМИ ТА ЇХ МІСЦЕ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ САКРАЛЬНОЇ АРХІТЕКТУРИ

Анотація: на підставі комплексного дослідження поліських дводільних дерев'яних храмів XVI-XVIII ст., їхніх аналогів в інших країнах Східної Європи і допоміжних історичних джерел встановлюється, що формування цієї рідкісної групи культових споруд відбувалося на базі складного синтезу готичного стилю та найдавніших традицій українського народного зодчества.

Ключові слова: традиційний, двозрубний, храм, ротонда, готика.

Продовжуючи започатковану нами у статті про поліські дерев'яні храми з дзвіницею над бабинцем [1] історико-типологічну атрибуцію малодосліджених або маловідомих різновидів традиційних сакральних будівель України, важливо відзначити, що вивчення історії вітчизняного зодчества в цьому аспекті ще на початку XX ст. вважалося обов'язковою умовою побудови цілісної, об'єктивної картини еволюції цього явища. Досить показовим в цьому відношенні є вислів одного з фундаторів української історико-архітектурної науки В.Січинського: «Досліджувати тільки “головні типи” українського церковного будівництва та його “кращі зразки” автор вважає зайвим, бо це не дає матеріалу для пізнання поступового розвитку всього складного процесу будівничої творчості... Для повного пізнання стилю, характеру і духу архітектури кожного народу часто потрібно прослідити навіть ті “гірші”, менше помітні пам'ятники мистецтва, де лише намічається будучий розквіт його, зміна стилю, або перехід одного типу до другого. Тому-то деякі обмірені і подані тут типи будов на перший погляд може “не визначні” і не дуже “типові”, з іншого боку дають дуже цінний матеріал для історії розвитку будівельного мистецтва” [2]. Аналогічний підхід до врахування у дослідженнях традиційного сакрального будівництва України всього комплексу історично зафіксованих у ньому форм, тенденцій та прийомів добре простежується у багатьох роботах В.Антоновича, Ф.Волкова, М.Драгана, С.Таранушенка, В.Щербаківського та інших авторів вищезгаданого періоду, що зайвий раз підкреслює актуальність і важливість порушеної в даній статті теми.

Звернення у цій ситуації до традиційного народного будівництва Полісся – одного з найбільш архаїчних регіональних напрямків української дерев'яної архітектури – є зовсім не таким випадковим, як це може здатися на перший погляд. Реліктовий характер цієї архітектурно-будівельної школи та її особлива роль у формуванні вітчизняного і східнослов'янського зодчества перетворюють

її на унікальний за своєю чистотою еталон автохтонності та первісності (при всій умовності цих понять) вітчизняного зодчества [3]. Разом з тим, усталений і практично безперервний на протязі століть характер поліського традиційного будівництва дозволив акумулювати у ньому лише найбільш суттєві процеси та тенденції у розвитку будівельного мистецтва, відкидаючи будь-які маргінальні, менш значимі, напрямки і впливи. Звичайно, тривала і послідовна еволюція цієї будівельної культури не лише сприяла формуванню у ній надзвичайно цілісної і розгалуженої системи своїх власних архітектурно-композиційних, інженерно-технічних і декоративно-художніх засобів, але й дозволила виробити особливу генетичну вибірковість у темпах та глибині засвоєння інновацій. До цього слід додати, що, на відміну від більшості інших регіонів України, саме на території християнського-язичницького Полісся збереглося найбільше реліктових форм українського дерев'яного зодчества, які відображають первісний зв'язок між різними типами традиційних споруд у минулому, дозволяючи простежити ранні стадії формування та генезису сакральної архітектури України.

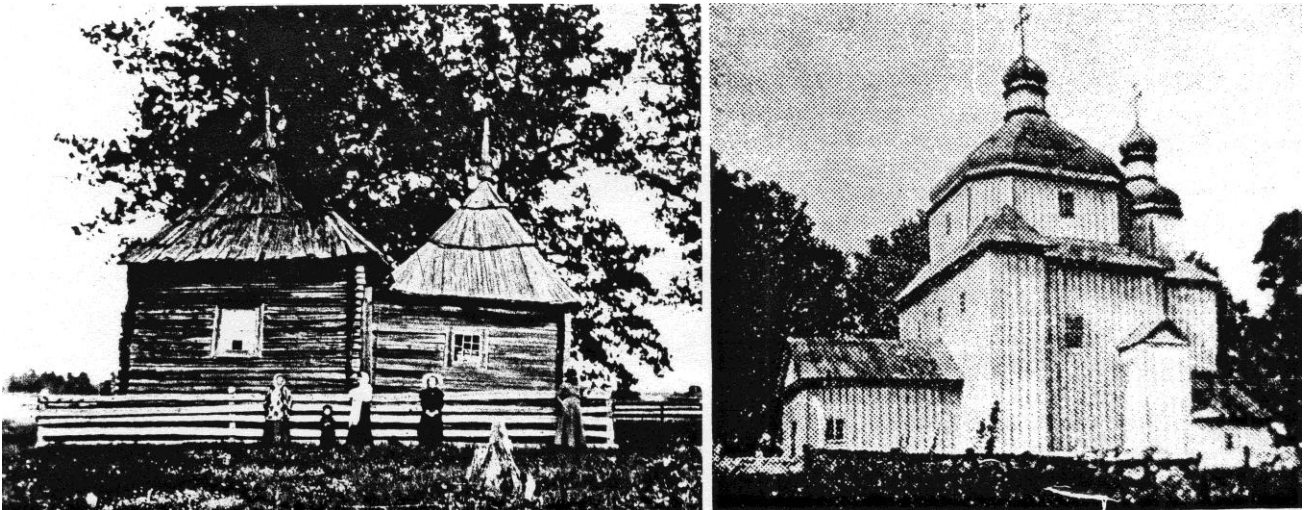

Рис.1. Деякі зразки досліджуваної групи культових будівель за іконографічними джерелами: ліворуч - старовинна церква у Голишах на Житомирщині (фото арх. В.Леонтовича, поч.ХХ ст.), праворуч - Петропавлівська церква 1775 року в Ушомирі Житомирської області (за Ф.Волковим).

Особливий інтерес в цьому відношенні становлять найпростіші двозрубні храми регіону з одним чи двома верхами*, зафіксовані дослідниками поліських старожитностей на початку ХХ століття, серед яких, передусім, слід виділити неіснуючу зараз дерев'яну церкву у Голишах на Житомирщині (рис. 1, ліворуч).

** В статті не розглядається безверхий різновид поліських двозрубних храмів, який був поширений на крайній півночі регіону вздовж кордону з Білоруссю і не відігравав помітної ролі у розвитку будівельної культури Українського Полісся, тяжіючи до великого масиву безверхих храмів Білорусі, Литви та Польщі.*

Найбільше вражає рідкісний навіть для такого досить консервативного явища як традиційне культове будівництво Полісся архаїзм використаних у споруді конструктивних прийомів та елементів на зразок відкритих ззовні стін зрубів, влаштування на їх кутах випусків вінців або покриття обох наметових верхів архаїчними драницями. Досить показовим в цьому відношенні є влаштування на стику поздовжніх стін нави та вівтарного приміщення особливих стовпів для з'єднання західного та східного зрубів, підтверджуючи тим самим природність і невимушеність будівництва найпростішої дводільної дерев'яної церкви з двох окремих і, здебільшого, різних за своєю хронологією зрубів.

Звичайно, дещо більше уявлення про архітектуру цих невеличких споруд дають нечисленні зразки вцілілих поліських двозрубних храмів, серед яких слід виділити, передусім, зафіксовану нами у 1980-х рр. крихітну дерев'яну церкву у селі Дроздинь Рівненської області (рис.2, а). Незважаючи на досить радикальну реконструкцію споруди (у XIX ст. до неї було прибудовано чотирикутний в плані вівтарний зруб, а в 1914 р – каркасні сіни), її первісна частина значних змін не зазнала, що дещо полегшує відтворення архітектурно-конструктивного рішення дроздинської церкви до перебудови. Первісну основу будівлі становив невеличкий чотиригранний зруб, перекритий архаїчним чотирискхилим наметом і встановлений на невисокі, вкопані вздовж периметру будівлі, дерев'яні палі – “стендарі”. Якщо до цього додати ще й те, що стіни зрубу були складені з найпростіших кругляків, перев'язаних на кутах “у простий угол” з випусками близько 20 см, то пережитки в архітектурі споруди найбільш ранніх стадій розвитку поліського традиційного будівництва будуть більш ніж очевидними.

Особливий інтерес у дроздинській церкві викликає поєднання у ній двох різних за хронологією та технікою виконання зрубів, центральний з яких (нава) набагато старше та архаїчніше за своїм архітектурно-конструктивним рішенням східного (вівтарного), являючи собою, на наш погляд, первісну основу храму у вигляді невеличкої однозрубної каплиці з наметовим завершенням. На користь цього припущення свідчить, передусім, важливе місце цих мініатюрних споруд у традиційних віруваннях поліщуків, які досить часто зводилися в особливих, увічнених народною пам'яттю місцях (на роздоріжжях, біля священних дерев та джерел, в місцях старовинних поховань тощо) і в багатьох випадках являли собою першу культову будівлю нового поселення [4]. Не менш важливими для з'ясування питання про походження поліських двозрубних храмів слід визнати численні історичні свідчення згадки поступового перетворення таких капличок у дво- і навіть тризрубні церкви шляхом прибудови до них спочатку вівтарного, а потім і західного зрубів. Досить докладно ця звичайна для Полісся процедура описана в історії будівництва Михайлівської церкви у селі Тупали на Волині:

“...Старожили розповідають, що у 1795 році прихожани купили стару каплицю, перевезли її у Тупали та побудували з неї у себе каплицю, а в 1854 році теж придбали десь стареньку каплицю та прибудували її до першої з них, у вигляді вівтарної частини, і з'явилося щось подібне до православної церкви... У 1854 р. прибудували бабінець і... каплиця послужила основою православного храму і стала його середньою частиною. У східній і західній стіні були зроблені вирізи аркою і прибудовані бабінець та вівтар...” [5]. Набагато довше – більше ніж століття - тривав процес поступової розбудови дерев'яної каплиці у храм Різдва Богородиці 1762 року в селі Грива на Волині, де “спочатку була побудована каплиця, потім до неї прибудована вівтарна частина і, нарешті, у 1876 році до неї була прибудована дзвіниця...” [6].

Зафіксований в історичних джерелах архаїчний спосіб зведення поліських дво- і тридільних храмів шляхом прибудови до однозрубної каплиці додаткових зрубів набуває у дроздинській пам'ятці ще більшого історико-архітектурного значення з погляду на винятково реліктовий характер її первісного, більшого за розмірами зрубу, перекритого наметовим дахом. Адже крім перелічених вище архітектурно-будівельних архаїзмів у рішенні сучасної нави особливий інтерес при її обстеженні викликало досить незвичне для наметових будівель Полісся рішення стелі, яка, з одного боку, повторювала зовнішню, чотирихилу, форму даху (що властиво для наметів каркасної конструкції, адже рублене склепіння, як правило, залишається в інтер'єрі храмів відкритим), а з іншого – між стелею і зовнішньою поверхнею даху утворювався значний просторовий проміжок для якоїсь масивної та складної конструкції. Характер прихованого під шалівкою перекриття допомогли встановити старожили села, які були свідками ремонту та розширення дроздинського храму на початку ХХ ст. Згідно з їхніми описами, конструкція наметового перекриття складалася з кількох рядів кругляків, які поступово зменшувалися за своєю довжиною, утворюючи чотиригранну зрізану піраміду з характерними для неї просторовими та конструктивними розривами між паралельними вінцями кожної з її чотирьох граней.

Неважко помітити, що конструктивний прийом, який було застосовано у дроздинському храмі, цілком відповідає найпростішому способу влаштування намету, відомому в літературі як центрально-вінчасте перекриття дарбазного типу. Цей своєрідний прийом походить від найдавніших будівельних культур Сходу, хоча зовсім недавно його ще можна було зустріти у деяких примітивних формах житла на Кавказі, в Східному Середземномор'ї, Середній Азії, Африці та інших регіонах [7]. На території Полісся цей архаїчний спосіб влаштування наметового перекриття був відомий виключно в окремих різновидах поліських клунь, які були зафіксовані С.Верговським, З.Дмоховським, С.Таранушенком та іншими дослідниками у центральній, чи не найбільш архаїчній, частині

регіону [8]. Цікаво, що виняткова спорідненість між дроздинською церквою і згаданими вище господарськими будівлями простежується і у використанні в конструкції стін необтесаних кругляків, випусків вінців на кутах зрубів, інших будівельних архаїзмів. Разом з тим, чи не найбільше тісний генетичний зв'язок дроздинської церкви з рештою традиційних будівель регіону простежується в архітектурно-конструктивному рішенні чотирикутних в плані клунь з центрально-вінчастим перекриттям на зразок перевезеної до Київського музею народної архітектури та побуту клуні з села Кішин на Житомирщині [9].

Майже цілковитий збіг архітектурно-конструктивних ознак у цих досить різних групах традиційних будівель здається, на перший погляд, випадковим через досить довільний вибір порівнюваних споруд. Адже класичним об'єктом народного будівництва при обговоренні питання про походження дерев'яних церков виступають здебільшого пам'ятки традиційної житлової архітектури і саме з ними пов'язуються пережитки багатьох стародавніх народних вірувань, що особливо важливо для вивчення початкових форм культового зодчества. Цей дещо застарілий стереотип і визначає, на наш погляд, традиційні пошуки архітектурно-планувальних, об'ємно-просторових і пропорційних аналогій між житловими та сакральними будівлями. Подібний підхід не враховує специфіки традиційного будівництва, згідно з якою архітектура будь-якої споруди може принципово відрізнитися від своїх більш ранніх функціональних прототипів і, навпаки, сучасне використання різних архітектурно-будівельних форм може зовсім не відповідати їхньому призначенню у минулому. Досить характерним прикладом подібної трансформації є, зокрема, і згадані вище поліські клуні, які, згідно з висновками С.Таранушенка, навіть у ХІХ столітті використовувалися поліщуками як житло [10].

Звичайно, зазначений варіант створення двозрубного храму є очевидним спрощенням складного та тривалого процесу формування подібних будівель на Поліссі і відображає собою якийсь особливий архаїчний спосіб уповільненого зведення дерев'яної церкви. Звичайно, подібний спосіб будівництва невеликих дводільних храмів вже у ХУІ-ХУІІ ст.ст. був лише своєрідним архітектурно-будівельним пережитком, а можливо й винятком з загального правила, відчутно поступаючись у кількісному відношенні більш традиційному та поширеному способу спорудження подібних будівель, які відразу зводилися як двозрубні. Чи не найбільш характерним та раннім за хронологією серед зафіксованих зразків цього класичного зразка поліських двозрубних храмів є Іллінська церква кінця ХУІ століття у селі Новий Корець на Рівненщині (рис.2, б). Зараз пам'ятка має вигляд мініатюрного тридільного храму з одним наметовим верхом над навою, проте сучасний західний зруб з північними дверима і ганком було прибудовано пізніше, про що свідчить конструктивний розрив між зрубами бабинця та нави,

а також інший характер обробки вінців західного зрубу. Таким чином, первісна композиція Іллінської церкви складалася з двох чотирикутних в плані зрубів, причому більший з них (нава) був перекритий простим пірамідальним верхом чотиригранної форми, в той час як менший (вівтарний) – невисоким трисхилим дахом з плоскою стелею в інтер'єрі. Попри свої мініатюрні розміри та досить просту композицію, новокорецький храм посідає важливе місце в архітектурній спадщині Полісся, являючи собою найбільш ранній серед зафіксованих на його території зразок двозрубної одноверхої церкви архаїчного типу.

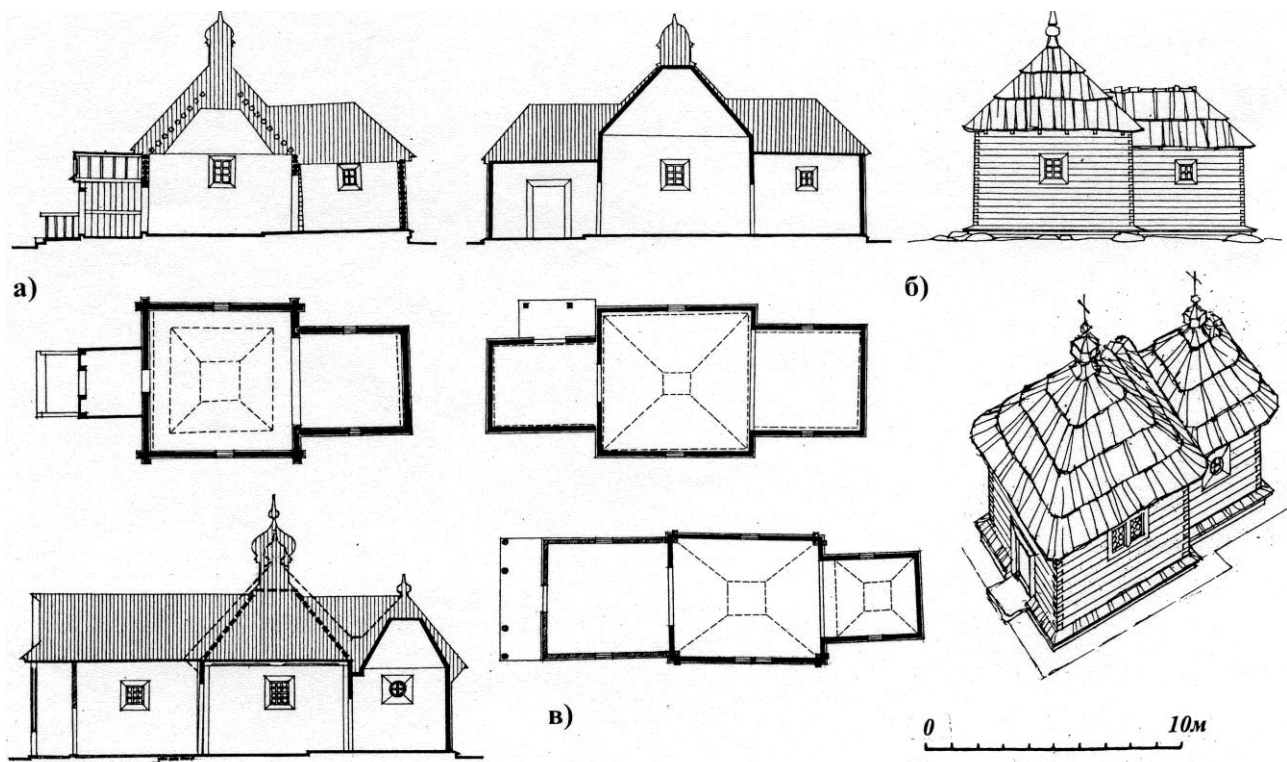

Рис.2. Двозрубні храми архаїчного типу на території Полісся: а – церква XVIII ст. у Дроздині Рівненської області; б – Іллінська церква кінця XVI ст. у Новому Корці на Рівненщині; в – Дмитрівська церква п.пол.XVII ст. у Градді на Волині.

Деяко пізніше – у п.пол.XVIII-ого ст. – в с.Градді Маневицького району Волинської області було зведено ще більш мініатюрну Дмитрівську церкву, яка становить собою деяко складніший варіант двозрубного храму з двома верхами (рис.2, в). Як і більшість найстаріших дерев'яних церков, ця будівля на протязі своєї більш ніж трьохсотрічної історії зазнала чимало пізніших перебудов та ремонтів, що певною мірою змінило первісну об'ємно-просторову композицію та конструктивне рішення пам'ятки. Це стосується, насамперед, чотирихилого наметового верху над навою, первісну рублену конструкцію якого на початку XVIII століття було замінено на каркасний дах аналогічної пірамідальної форми водночас з влаштуванням у головному приміщенні пам'ятки невисокої плоскої стелі на різьбленому сволюку з позначеною на ньому точною датою капітальної

реконструкції церкви у 1714 р. На користь цього припущення свідчать численні випадки перебудови первісних рублених верхів поліських дерев'яних церков на каркасні намети, що досить детально було розглянуто в окремому дослідженні на прикладі Троїцької церкви у Судчому Волинської області [11]. Незважаючи на реконструкцію завершення Дмитрівської церкви, первісне конструктивне та композиційне рішення обох її зрубів (прямокутної в плані нави та розташованої на схід від неї квадратної апсиди), а також рублена конструкція чотиригранного пірамідального верху над вівтарним приміщенням і навіть чотирихила форма центрального намету в цілому залишилися незмінними, що дозволяє скласти уявлення про найбільш ранні двозрубні храми Полісся з двома верхами.

Попри відносно невелику кількість зафіксованих на Поліссі зразків таких будівель, їх порівняльний аналіз можна було б продовжити і далі, проте навіть наведені вище приклади і допоміжні історичні джерела дозволяють пов'язувати походження поліських двозрубних храмів з найбільш архаїчними будівельними традиціями поліщуків, втілених, передусім, у деяких згаданих вище реліктових формах традиційної дерев'яної архітектури регіону. Разом з тим, не можна не відзначити, що при всій зовнішній цілісності і завершеності подібної концепції, її застосування для більш складних і досконалих за своєю архітектурою зразків поліських двозрубних храмів виглядає не таким переконливим та однозначним. Досить показовим в цьому відношенні є наведене відомим українським вченим Ф.Волковим в одній з його робіт [12] фото Петропавлівської церкви 1775 року у старовинному містечку Ушомирі (відомому до того ж за доби Київської Русі як центр невеликого удільного князівства деревлян) Житомирської області (рис.1, праворуч), безпосередній зв'язок якої з вищезгаданими реліктовими будівлями Полісся простежити вже набагато складніше. На жаль, цей унікальний зразок поліського двозрубного храму в натурі не зберігся і, за відсутності будь-яких допоміжних даних про нього або подібні споруди, для з'ясування питання про походження більш складних будівель досліджуваної групи розглянемо інший зразок традиційного сакрального будівництва регіону – Миколаївську церкву 1601 р. у селі Лудин неподалік від Володимира-Волинського (рис.3).

На перший погляд, ця пам'ятка повторює принципову схему поліського тризрубного храму з одним розташованим над навою верхом та дзвіницею над бабинцем на зразок розглянутої нами раніше [13] Преображенської церкви ХVІ ст. у селі Нуйно Волинської області. Разом з тим, проведений автором аналіз композиційних і конструктивних особливостей будівлі показав, що теперішній вигляд лудинського храму (і, насамперед, його західна частина, включаючи й дзвіницю) багато в чому не відповідає його первісному стану, відображаючи цілу низку більш пізніх реконструкцій. Насамперед, привертає увагу квадратна в плані форма бабинця, досить незручна для розташування над ним дзвіниці і

тому нехарактерна для храмів згаданого різновиду на Поліссі (в Гішині, Качині, Судчому та інш.), які відрізняються прямокутною, витягнутою у поздовжньому напрямку формою західного зрубу. Цілком природно, що внаслідок цього каркасна дзвіниця Миколаївської церкви має не традиційну квадратну в плані, а прямокутну, витягнуту у поперечному напрямку, форму із співвідношенням довжини стін 3:2. На цій підставі деякі дослідники зробили припущення, що західний об'єм лудинської пам'ятки первісно був одноярусним і завершувався не дзвіницею, а звичайним дахом на зразок існуючого завершення апсиди [14].

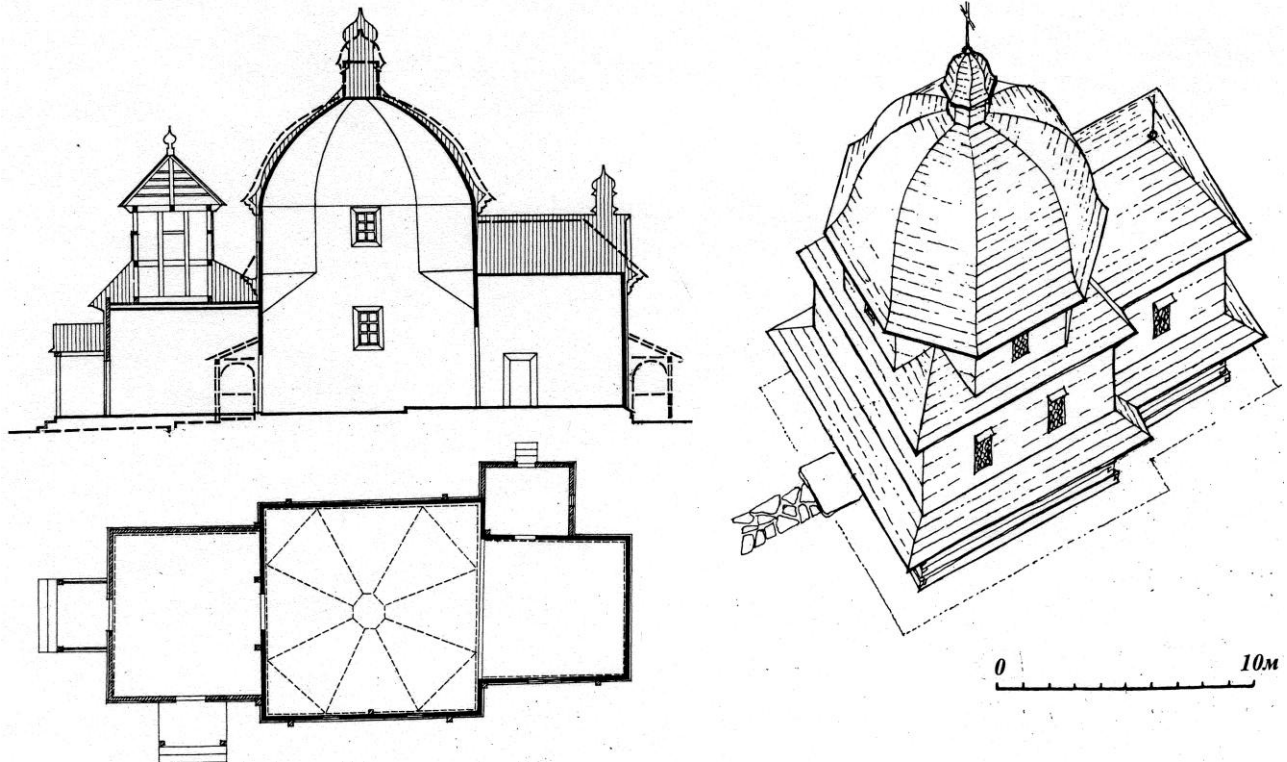

Рис.3. План, розріз та реконструкція первісного вигляду Миколаївської церкви 1601 р. У Лудині Волинської області

Відразу зазначимо, що авторами згаданої версії залишилася непоміченою досить своєрідна система освітлення центрального верху, у восьмерику якого влаштовано не два або чотири, як це робиться у більшості випадків, а лише три віконних отвори – з південного, північного та західного боків. Це дозволяє припустити, що первісна композиція Миколаївської церкви мала асиметричний характер, причому її західний об'єм був набагато нижче східного або його у храмі не було зовсім. Друге припущення слід визнати значно переконливішим, адже центральний і східний зруби лудинської пам'ятки на відміну від західного посилені вздовж їхнього периметру традиційними у цих випадках “лисицями” (подвійними стовпами для зміцнення стін зрубу), виділяючи таким чином найбільш давню і найменш збережену частину цієї споруди. До цього можна додати, що приміщення бабинця з'єднується з навою не традиційним вирізом у вигляді фігурної арки, а дверним отвором в західній, глухій, стіні центрального

зрубу, що в комплексі з іншими згаданими раніше ознаками дозволяє говорити про більш пізнє походження західної частини будівлі (включаючи зруб бабинця та розташовану над ним каркасну дзвіницю) в цілому.

Таким чином, первісно Миколаївська церква у селі Лудин являла собою двозрубну одноверху споруду, яка не має аналогів серед поліських дерев'яних храмів волинського типу, хоча добре відома також у сусідніх регіонах України та Польщі. Найближчими до цієї пам'ятки у територіальному, хронологічному і художньо-стильовому відношеннях є розташована на пограниччі Волинського Полісся та північної Галичини П'ятницька церква ХУІ ст. у Белзі на Львівщині [15], а також зафіксований М.Драганом двозрубний одноверхий храм ХУІ ст. у селі Гарбарі на Лемківщині (південно-східна частина Польщі) [16]. Крім того, значна спорідненість з лудинським храмом простежується і в композиційному рішенні двох пам'яток дерев'яної архітектури у Буську на півночі Львівщини - Онуфріївської церкви 1680 р. і церкви Параскеви 1708 р. [17]. Порівняно рання хронологія лудинського та подібних до нього дерев'яних храмів (ХVІ-ХVІІ ст.ст.), а також їх досить компактне розташування в межах відносно невеликого географічного ареалу на стику Волинського Полісся, Лемківщини та Галичини, дозволяють шукати причини цього явища не лише у традиційному дерев'яному будівництві, а пов'язувати їх з більш масштабними процесами та тенденціями у розвитку будівельного мистецтва зазначеного періоду.

З погляду на це особливий інтерес викликає розташована неподалік від Лудина Василівська церква кін. ХІІІ - поч. ХІV ст. у Володимирі-Волинському (рис.4, в), яка до радикальної реконструкції кін. ХІХ ст. являла собою класичний зразок кам'яного храму-ротонди з невеличкою майже непомітною апсидою зі сходу [18]. Враховуючи особливе соціально-політичне значення цього міста як найважливішого центру Волинського князівства, ця будівля цілком могла бути використана в якості прототипу при будівництві лудинської та подібних до неї двозрубних церков вищезгаданої групи. Реальність цього припущення особливо зростає в зв'язку з тим, що невеличкі кам'яні храми на зразок Василівського у Х-ХІV ст.ст. були добре відомі у багатьох країнах Східної Європи і більшістю вітчизняних та зарубіжних фахівців кваліфікуються як храми-ротонди романо-готичного типу [19]. Найбільш відомими серед них є костюл Діви Марії Х ст. у замку Вавель в Кракові, костюл ХІ ст. у польському Цешині (рис.4, а), церква св. Хреста 1100 р. у Празі (рис.4, б), кладовищенська капелла св. Якова ХІІІ ст. в угорському містечку Шопрон (рис.4, г) та інш. При цьому Василівська церква у Володимирі-Волинському, на думку відомої дослідниці архітектурної готики О.Годованюк, відрізняється від інших храмів-ротонд сусідніх регіонів Східної Європи не тільки вишуканістю свого

архітектурно-художнього рішення, але й винятковою чистотою втілення готичної концепції [20].

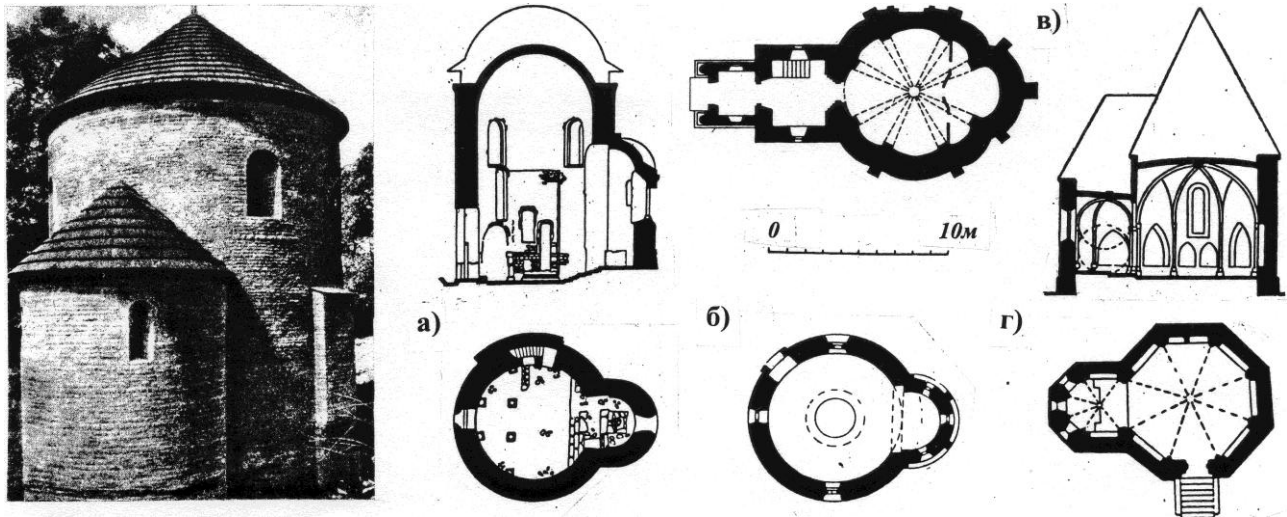

Рис.4. Деякі зразки романо-готичних храмів-ротонд у країнах Східної Європи: а - костюл XI ст. у Цешині (Польща); б – церква св. Хреста 1100 р. у Празі (Чехія); в – Василівська церква кін. XIII – поч. XVI ст. у Володимирі-Волинському (Україна) та капелла св. Якова XIII ст. у Шопроні (Угорщина).

Очевидна спорідненість (композиційна, територіальна і, певною мірою, хронологічна) між цими групами дводільних дерев'яних та кам'яних храмів, як і переважно готична спрямованість останніх (принаймні, більш пізніх споруд на зразок Василівської церкви-ротонди), дозволяють припустити частковий вплив готичного стилю на процес формування досліджуваного різновиду традиційних сакральних будівель Полісся. Подібне припущення свідчить про існування ще одного, додаткового, фактору виникнення поліських двозрубних храмів, який, на перший погляд, є цілком незалежним від висунутої нами раніше концепції їхнього походження виключно під впливом найбільш архаїчних архітектурно-будівельних традицій досліджуваного регіону. Проте при більш прискіпливому вивченні специфічного контексту, в якому виникало та розвивалося зазначене явище, ці ніби-то різні, і, певною мірою, протилежні лінії розвитку двотрубних поліських храмів у реальному процесі їх формування становили собою досить цілісний і взаємоузгоджений комплекс факторів впливу. Це можна простежити на прикладі ще одного розташованого неподалік від Володимира-Волинського цегляного храму – Троїцької церкви XV ст. у Святогорському (Успенському) монастирі у Зимному Волинської області (рис.5), ґрунтовно дослідженої свого часу відомим українським мистецтвознавцем Г.Логвином [21].

Незважаючи на досить лаконічну архітектуру пам'ятки і відсутність в ній елементів готичного декору, пов'язану з більш пізньою датою її будівництва, у

дводільній структурі цієї невеличкої культової будівлі знайшла своє послідовне втілення започаткована у згадуваних раніше готичних храмах-ротондах схема композиційного рішення. Разом з тим, на відміну від цього досить важливого свідчення готичних проявів в архітектурі Троїцької церкви, у конструктивному рішенні обох її бань простежується й зворотній вплив традиційного культового будівництва регіону на архітектуру мурованих храмів: “У конструкціях бань застосовано унікальний прийом: вони спираються на зімкнене зрізане склепіння – своєрідно трансформовану в цеглі дерев’яну конструкцію залому, завдяки чому Троїцька церква посідає особливе місце в історії архітектури України” [22]. Попри унікальність наведеного прикладу тісного взаємопроникнення двох згаданих вище складових цілісного процесу розвитку українського культового зодчества, він свідчить і про те, що формування поліських двозрубних храмів також відбувалося на основі складного синтезу художньо-стильових принципів та прийомів архітектурної готики, з одного боку, та найдавніших архітектурно-будівельних традицій української дерев’яної архітектури, з іншого.

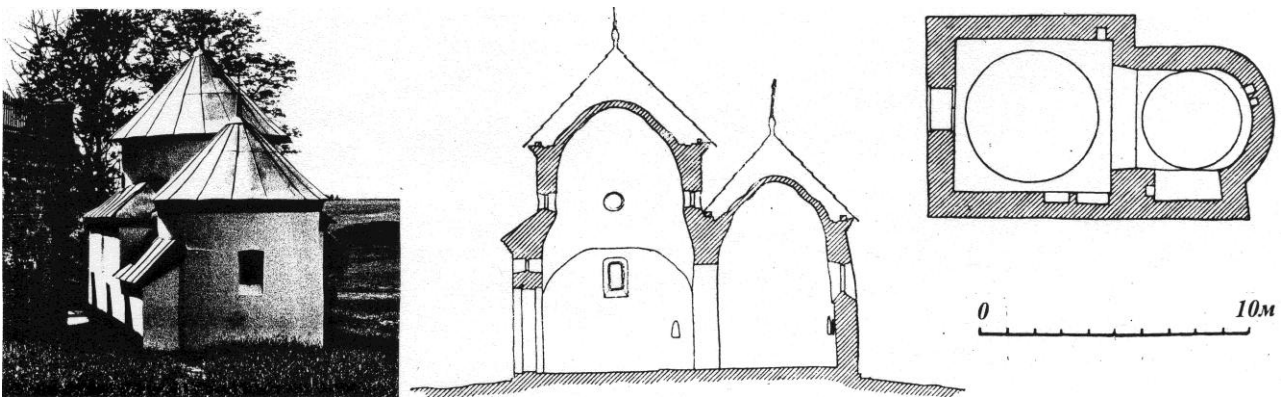

Рис.5. Троїцька церква XV ст. у Святогорському (Успенському) монастирі у с. Зимно під Володимиром-Волинським (за Г.Логвином).

Окреслена в даній статті картина формування найпростіших двозрубних храмів Полісся, побудована з врахуванням їхніх аналогів у прилеглих регіонах України та Східної Європи, безперечно, не відображає всієї реальної складності зазначеного процесу. За межами дослідження залишилися, наприклад, виявлені археологами в кількох стародавніх поселеннях Волині та Галичини залишки дерев’яних храмів-ротонд XII ст. [23], а також деякі інші маловідомі історичні джерела та аналоги. Попри це, на підставі проведеного у статті комплексного дослідження поліських двозрубних храмів слід визнати, що формування навіть такого найпростішого в Україні різновиду традиційних сакральних будівель не могло відбуватися під впливом якогось одного фактору, охоплюючи набагато ширше у типологічному, територіальному та хронологічному відношеннях коло явищ, процесів та тенденцій. Ця обставина свідчить про необхідність розгляду

зазначеного явища (як і будь-яких інших фактів або подій багатомістової історії будівельного мистецтва) у контексті процесів архітектурного формоутворення і їх універсальних закономірностей незалежно від призначення, територіальної приналежності, будівельного матеріалу або художньо-стильової спрямованості об'єкта дослідження.

Література

1. Завада В. До питання про походження поліських дерев'яних храмів з дзвіницею над бабинцем // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – К.: КНУБА. - 2010. - №23. – С. 110-122.
2. Січинський В. Дзвіниці і церкви Галицької України XVI-XIX ст. – Львів, 1925. – С.33.
3. Завада В. Дерев'яні храми Полісся. – К.: Техніка, 2004. – С.10-26.
4. Теодорович Н. Волынь в описании городов, местечек и сел в церковно-историческом, географическом, этнографическом, археологическом и других отношениях. – Почаев: Тип. Почаево-Успенской лавры, 1903. – Т.5. – С. 46, 257, 260, 420, 448.
5. Там же. – С. 172-173.
6. Там же. – С.229.
7. Сумбадзе Л. Дарбазные перекрытия и их место в истории архитектуры. – Тбилиси, 1977.
8. Верговський С. Давнє народне будівництво Українського і Білоруського Полісся // Народна творчість та етнографія (далі – НТЕ). – 1979. – №.2. – С.74-75; Таранушенко С. Клуни Українського Полісся //НТЕ. – 1968. - №3. – С.62-63; Dmochowski Z. Ze studijow nad poleskiem budownictwem drzewnem // Biuletyn Historij Sztuki I Kultury. – R.V, n.2. – Warszawa, 1937. – S. 170, 172, 176-178.
9. Прибега Л. Народное зодчество Украины: Охрана и реставрация.– К.: Будівельник, 1987. – С.43.
- 10.Таранушенко С. Клуни Українського Полісся. – С.63.
- 11.Завада В. Архітектура дерев'яних храмів Полісся за архівними джерелами // Архітектурна спадщина України. – 1996.– Вип.3, ч.2.– С.96.
- 12.Волков Ф. Старинные деревянные церкви на Волыни // Материалы по этнографии России. – Спб., 1910. – Т.1. С.30.
- 13.Завада В. До питання про походження поліських дерев'яних храмів з дзвіницею над бабинцем. – С.113.
- 14.Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – Т.2. – К.: Будівельник, 1985. – С.62.

15. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – Т.3. – С.205.
16. Драган М. Українські деревляні церкви. – Т.2. – Львів. – С.130.
17. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – Т.3. – С.112-113.
18. Пам'ятки архітектури та містобудування України: Довідник Державного реєстру національного культурного надбання. – Текстовий блок. – К.: Техніка, 2000. – С.90.
19. Всеобщая история архитектуры: В 12 т. – М.: Стройиздат, 1965. – С.521 – 553.
20. Історія української архітектури. – К.: Техніка, 2003. – С.138.
21. Логвин Г. Архітектурний комплекс в Зимно // Архітектурні пам'ятники. – К.: Видавництво Академії архітектури Української РСР, 1950. – С.97.
22. Пам'ятки архітектури та містобудування України: Довідник Державного реєстру національного культурного надбання. – Текстовий блок. – С.93.
23. Моги́тыч И. Архитектура Галицкой и Волынской земель XII – XIV вв. в свете новых открытий // Архитектурное наследство. – 1990. - № 37. – С.209-222.

Аннотация

На основании комплексного изучения Полесских двухчастных деревянных храмов XVI-XVIII веков, их аналогов в других регионах Восточной Европы и дополнительных исторических источников выявляется, что формирование этой редкой разновидности культовых сооружений происходило на основе сложного синтеза готического стиля и древнейших традиций украинского народного зодчества.

Ключевые слова: традиционный, двухсрубный, храм, ротонда, готика.

Summary

On the basis of complex study of polisky two-component wooden temples of the XVI-XVIII ages, their analogies in other regions of the East Europe and auxiliary historical sources is ascertained that a forming this uncommon variety take place on the basis of the composite synthesis of Gothic style and the most ancient traditions of Ukrainian people's building.

Keywords: traditional, wooden, temple, Gothic.

УДК 711.035/036

П.П.Зуева,
*кандидат архітектури,
доцент кафедри Советской и современной
зарубежной архитектуры МАРХИ*

ПРАВИЛА ПРОЕКТИРОВАНИЯ ВЫСОТНЫХ ЗДАНИЙ В ЧИКАГО В КОНЦЕ XIX ВЕКА

Аннотация: данная статья рассматривает проблемы, связанные с особенностями планировки высотных зданий в Чикаго на первом этапе их строительства, который относится к 1880–1890 гг. XIX в. Определяется совокупность факторов, которые повлияли на формальное развитие плана небоскреба и его основных схем построения. Показаны характерные особенности и отличия планов и схем построения чикагских высотных зданий конца XIX в.

Ключевые слова: высотные здания, Чикаго, чикагская школа.

На первом этапе строительства небоскребов, который относится к 1880–1890-м годам XIX в., связан с Чикаго и чикагской школой архитекторов, вопрос о практической стороне возведения высотных зданий в современном коммерческом центре города оставался открытым.

Рис.1 Burnham and Root, Masonic Temple, Chicago, 1891–92, demolished 1939

Архитектура американских небоскребов, по словам современников тех лет, являлась не предметом искусства, а бизнесом. Здание должно было окупаться, или не находилась инвестор, готовый вложить в него деньги.

История развития небоскребов в Чикаго не имела поступательного движения роста от низкого уровня к более высокому. Потому что в течение конца XIX и первой половины XX века законы зонирования высот вместе с другими факторами, такими как система землепользования и арендная плата, нормы муниципального регулирования влияли на формальное развитие высот и формирование силуэтной линии города больше, чем энергичное искусство возведения небоскребов. Игру данных ограничений можно увидеть, сравнивая небоскребы и силуэтную линию Чикаго и Нью-Йорка.

Несмотря на знаменитую фразу Л. Салливена «форма следует функции», которая появилась благодаря разработке высотного офисного здания, мало внимания уделялось особенностям отношения функции и формы сооружения. Практическое давление программы и плана строительства, трехмерное пространственное развитие в массах дают ключ к изучению вопроса возведения первых небоскребов.

Небоскребы проектировались изнутри, от маленькой ячейки (соты) к комплексу в целом: за универсальный модуль принималась единица стандартного офиса, умноженная и вписанная в рациональный план этажа. Даже когда пространство не делилось на секции, а объединялось в большие площади, проектирование офиса было связано с величиной конструктивного пролета и распределением оконных проёмов на фасаде здания.

Факторы назначения и экономической выгоды (эффективности) конторского здания привели к простой форме высотных зданий. Если посмотреть на улицы Чикаго конца XIX века, то можно увидеть, что типичные офисные здания имели форму квадрата с пустым пространством внутри. Такими были многие сооружения, возведенные начиная с 1880-х гг. например, высотные здания Rookery билдинг, Masonic Temple билдинг, Railway Exchange билдинг, Peoples Gas Company билдинг, Marshall Field Company Annex билдинг и Conway билдинг имели большой световой двор, размещенный в центре. Но эти здания не являлись преобладающим типом, U-образные или L-образные планы и другие разновидности чаще использовались для небольших земельных участков. Однако выше перечисленные высотные сооружения представляли наиболее выразительную достопримечательность города. Квадратный полый план был логичным решением, т.к. его использование ограничивало городские высоты, и здание занимало большие площади в деловом районе Луп (Петли).

В работе «Некоторые практические рекомендации для проектирования современных офисных зданий», опубликованной в Architectural Record в

1893 г., Дж. Хилл (George Hill) определил семь основных условий, обеспечивающих успех зданию:

1. хорошее размещение (роль участка); 2. хорошее освещение; 3. хорошее обслуживание; 4. привлекательная окружающая среда и дизайн; 5. максимум пространства для сдачи в аренду согласно экономическому расчету; 6. легкая переделка (монтаж) офисных «сот» согласно требованиям арендаторов; 7. минимум стоимости любых переделок согласно экономическому расчету. Как итог Хилл отмечал, что изначально офисное здание является предметом для получения прибыли собственниками. Это означает, что застройщик должен предоставить съемщикам конторское здание с максимально большой площадью на любом участке, которую можно сдать в аренду и которая принесет доход с каждого кв. метра, залитого светом. Чтобы добиться таких результатов, Хилл предлагал сделать план достаточно гибким для деления его на секции, как для нужд отдельных арендаторов, так и для больших компаний. Он объяснял, что «экономическая эффективность» небоскреба определяется глубиной его секции и после определенной ее границы большего дохода получить нельзя. Как правило, хорошее освещение получало помещение, глубина которого измерялась от окна до стены в пределах от 6 м до 7 м.

Застройщик (девелопер) получал наибольшую прибыль, сдавая в аренду небольшие помещения. Оуэн Алдис, один из наиболее успешных брокеров и застройщиков объяснял, что наибольший доход можно получить от сдачи в аренду небольших площадей, т.к. съемщики платят самые высокие цены с 1 кв. фута. Но для многочисленных мелких арендаторов необходимо было разработать график движения в конторах, чтобы они не перегружали лифтовое хозяйство в час пик, и не покидали здание одновременно, создавая сильное скопление на этажах и при выходе на улицу.

Правило № 8 для проектирования современных офисных зданий Алдис сформулировал, когда работал с архитекторами У. Холабердом и М. Рошем над Marquette билдинг (1895 г.), которое широко обсуждалось и приводилось в качестве модели рационального и экономически эффективного проектирования. Он утверждал, что построить второсортное пространство также дорого, как и первосортное. Качественным пространством он считал то, которое имело 7 м от окна до стены.

Начало 1890-х гг. было периодом экспериментов с поэтажными планами, поиска способов их организации, развития свободных планов этажей, позже, в следующем десятилетии и, особенно в начале XX в., офисная планировка становится уже вполне стандартной.

Иерархию офисов отражало их пространственное расположение. Руководители занимали угловые офисы и комнаты с окнами, секретари и

другие служащие находились в глубоких, сумрачных помещениях. Босс должен был иметь свой офис с достаточным освещением. В некоторых случаях его секретарь работал в том же офисе, но обычно секретарь и другой помощник занимали пространство приемной комнаты, которая находилась между личным офисом начальника и стеной коридора. Чтобы в приемной было больше света, ее часть отделялась от личного офиса стеклянной перегородкой. Иногда стекло было матовым, чтобы посетители в приемной не мешали и не видели, того, что происходит в личном кабинете руководителя офиса. Маленькие компании обычно состояли из одного или двух штатных сотрудников.

Большие фирмы требовали открытое пространство и часто предпочитали не делить свои площади на секции, чтобы оно вмещало достаточное число клерков или агентов. План мог легко расширяться, что давало компании возможность добавлять себе столько секций на этаже, сколько было необходимо.

Флуоресцентное освещение появилось только в 1939 г., а устранили проблемы нагревания помещения уже в модернистских зданиях, в которых потолок часто становился световой плоскостью. Но до развития этих новых технологий XX века, солнечный свет должен был проникать как можно глубже в рабочее помещение, высота потолков должна была быть не менее чем 3-3,6 м и проемы окон достаточно большими, а рамы не слишком тяжелыми и удобными в использовании. Эту проблему решили «Чикагские окна» с большой центральной частью и боковыми проемами. Главное в размещении окон было внутреннее разделение пространства. Окна также использовались для вентиляции и это, несмотря на то, что большинство зданий имели механическую систему вентиляции, обеспечивающую воздухообмен.

Таким образом, оптимальная и экономически выгодная глубина для офисного пространства составляла 25 ф или 7 м. Размеры типичного блока-квартала в Чикаго и участков земли порождали следующие характерные планы для конторского здания, пользовавшихся спросом у девелоперов и застройщиков до середины 1920-х гг.: прямоугольный план с дублирующей коридор внутренней галереей для здания-монолита и план в форме полого прямоугольника или U-образной формы для здания со световым двором, выходящим на второстепенную улицу, или L-образной формы для углового участка.

Планы со световым двором были лучшим решением для участков размером 80x100 футов или 24x30 м, где здания не могли занять полностью участок, потому что их внутренние пространства получались слишком глубокими. Чаше центральное пространство внутреннего двора использовали как дополнительное пространство для большого холла банка.

Открытый с одной стороны U-образный план давал большее освещение и сохранял высокую стоимость помещений, расположенных на внутренних сторонах здания. Такая форма плана также имела большую гибкость, например, отдельная фирма могла взять половину или целый этаж и включить коридор в свое пространство, оставляя общественную зону только рядом с лифтами. L-образный план, обычно использовали на узких участках, и он обеспечивал такое же преимущество, как и U-образный, и являлся эффективным. При проектировании небоскребов конца XIX в., архитекторы должны были учитывать не только потребности современного им бизнеса, но и требования, которые могли появиться спустя много лет.

Список литературы:

1. Blueston D. Constructing Chicago. – New Haven, Conn., 1991.
2. Haag Blette R. The Invention of the Skyscraper. Notes on its Diverse Histories // *Assemblage*. – № 2 (Feb. 1987). – P. 110-117.
3. Condit C. The Rise of the Skyscraper. – Chicago, 1952.
4. The Chicago School of Architecture. – Chicago, 1964.
5. Brikmire W. The Planning and Construction of High Office Buildings. – New-York, 1900.

Анотація

В статті розглядаються проблеми, пов'язані з особливостями планування висотних будинків і Чикаго на першому етапі їх будівництва, який віднесено до 1880-1890 рр. XIX ст. Визначається сукупність чинників, які вплинули на формальний розвиток плану хмарочосу і його основних схем побудови. Показано характерні особливості і відмінності планів та схем побудови чикагських висотних будинків кінця XIX ст.

Ключові слова: висотні будинки, Чикаго, чикагська школа.

Annotation

This article considers the problems of planning of high-rise buildings in Chicago in the 1880-1890s at the end of the XIX century. The factors that affected the form and the development of plan of the high-rise building are determined in this article. Also the features of plans and schemes in Chicago are discussed in the article.

Key words: high-rise buildings, Chicago, Chicago`s school.

УДК 72.01

С.М.Лінда,

доцент, к. арх., НУ «Львівська політехніка»

АРХІТЕКТУРА В КОНСТРУЮВАННІ ТА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ НОВОГО МІФУ ПРО КИЇВСЬКУ РУСЬ

Анотація: у статті розглядається питання конструювання нових українських міфів, необхідних для становлення та розвитку української нації. Важливе місце у цьому процесі належить новому прочитанню міфу про Київську Русь, яке активно розробляється у сучасній історії України. Показано, як архітектура своїми специфічними засобами сприяє утвердженню у суспільстві нової міфологеми.

Ключові слова: міф, українська нація, Київська Русь, архітектура.

Постановка проблеми

Проблема дослідження міфологічного шару української культури останнім часом стає чи не найпопулярнішою серед українських та зарубіжних дослідників, які намагаються відтворити типові риси і специфіку духовного образу нинішньої України. Така позиція у сучасних українознавчих студіях не є випадковою, оскільки зумовлена тим специфічним місцем, що його посідає проблема міфу у гуманітарних дослідженнях європейських вчених ХХ – ХХІ ст., а також особливістю тих процесів, що відбуваються зараз в Україні. Міфи є потужними джерелами формування, розвитку і функціонування нації. Як зазначає Е. Сміт «потреба викувати...зв'язну міфологію й символізм культурної історичної спільноти завжди стає найголовнішою умовою національного виживання та єдності». У багатьох народів найважливіші міфи є подібними, що свідчить про їхню фундаментальність та архетиповість [1, с. 76].

Міф демонструє себе вербально та візуально: у гуманітарних дослідженнях, у мас-медіа, у мистецтві. Важлива роль у репрезентації провідних міфологем належить архітектурі. Міфи, трансформовані архітектурними засобами, стають важливим інструментом психоемоційного впливу, допомогою яких у суспільстві конструюють нові або відновлюють старі ідеали та уявлення. **Метою статті** є визначити яке місце посідає архітектура у сучасному конструюванні та репрезентації нових суспільних міфологем про Україну. Матеріали даної статті ґрунтуються на дослідженнях сучасних українських і європейських філософів, істориків та політиків (В. Горський, О. Забужко, Ю. Зерній, Н. Яковенко, Я. Грицак, Е.Сміт), а також українських теоретиків архітектури, які займалися питаннями суспільної української міфології (І. Фомін, Б. Черкес).

Обговорення проблеми

Проблема міфу та міфологічної свідомості зараз належить до пріоритетних досліджень, проте, як часто трапляється, зростання кількості теорій міфу швидше ускладнює розуміння цього феномену людського буття [2, с. 199]. Найбільш загальноприйнятне визначення міфу є наступне: міф – це елемент культури, що з'явився на ранніх стадіях еволюції людства (наприклад, героїчні та епічні міфи), проте він до цього часу є важливим компонентом суспільної свідомості, це є продукт специфічного духовно-практичного освоєння світу людиною, що передбачає синкретичне уявлення реальності й спрямоване на розгадку «останніх» підстав людського буття. Міф не є знання істини, він передбачає віру в істину. Міф сакралізує простір і час. Він заперечує час і за виразом К. Леві-Стросса являє собою «машину для знищення часу», оскільки міфологічна свідомість прямо поєднує «золотий вік» першопочатку з часом теперішнім і майбутнім.

Все вищесказане демонструє актуальність аналізу процесу міфотворчості на нинішньому етапі культурного розвитку України. Такий стан актуалізує численні міфологеми, нагромаджені впродовж століть в історичній пам'яті народу. Кожна з цих міфологем прагне стати стрижневою та об'єднувальною для нації. Здебільшого сьогоднішні новітні українські міфологеми гуртуються навколо кількох основних тем: Україна з точки зору Європи та Росії, Європа та Росія з точки зору України, Україна з точки зору України. Кожна з цих міфологем знаходить надзвичайно широкий діапазон трактувань у залежності від пріоритетів контингенту, де конструюється міф, та шару його колективної пам'яті. Однією з найбільш актуальних міфологем, яка активно розробляється практично всіма філософами, істориками, політиками сучасної України, є міфологема про історичну спадщину України – Київську Русь – спірний вузол в минулому України, одностайного пояснення якому досі не вироблено.

Міф про Київську Русь почав конструюватися ще на початку XIX ст. російськими істориками М. Карамзіним, С. Соловйовим, В. Ключевським і Г. Вернадським, які сформулювали концепцію, основною метою якої були легітимізувати права Росії на Україну. Міф стверджував, що Володимиро-Суздальське князівство, а згодом Москва були правдивими династичними і культурними спадкоємцями Київської Русі. Для підтримання цього національного міфу російські історики послідовно відмовляли в існуванні окремої української національної ідентичності, стверджуючи, що жителі, що заселяли землі сьогоднішньої України, були насправді росіяни; що Київ, захоплений спочатку монголами, потім литовцями, згодом поляками не у змозі довести своє правонаступництво щодо Київської Русі [3, с. 312 – 320].

Нове бачення української історії, а відтак і правонаступництва на спадщину Київської Русі, було розроблене наприкінці XIX ст. українськими істориками М. Грушевським, М. Костомаровим, В. Антоновичем. Монументальна багатотомна «Історія України-Русі» М. Грушевського стала класичним взірцем того, як «наукова діяльність ставала підґрунтям формування національної ідеології, оскільки встановлювала взаємозв'язок між давноминулими подіями і тогочасним суспільним нуртом, а відтак – закладала підвалини власної ідентичності. Історична схема М. Грушевського вперше простежила історію українського народу на усій його території і впродовж усього періоду існування, доводячи неперервність національного буття» [4, с. 5].

Радянські історіографи відродили російську традицію XIX ст. У радянській історіографії проблема легітимація Радянської імперії зайняла чільне місце, для чого послідовно розроблялася та обґрунтовувалася ідея про три братніх слов'янських народи та про їх «спільну колыску» – Київську Русь [5, с. 70]. Ця ідея настільки міцно була імплантована у масову свідомість радянських людей, що до цього часу залишилася надзвичайно живучою та для багатьох безсумнівною.

Нова ситуація – здобуття Україною незалежності – вимагає нового погляду на історію та ревізії багатьох міфологем. Академік В. Сергійчук заявляє: «...потрібно утвердити у свідомості нашого населення тисячолітні традиції української державності... Щоб належно виховати молоде покоління, потрібно йому дати таке бачення українського минулого, яке б могло захоплювати, надихати, щоб це було своє, рідне і всім добре зрозуміле» [6, с. 10]. Заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень Ю. Зерній стверджує: «Сучасна Україна як модерна держава-нація долає складний шлях «привласнення» свого минулого, відтворення українського історичного канону... У спільну свідомість більшості громадян України інтегроване імперсько-радянське трактування національної історії. Демонтаж цих міфів, заміщення їх національними образами минулого має артикулюватися як пріоритетне завдання державної політики пам'яті та ідентичності. Зокрема йдеться про реконструкцію масових уявлень про прадавню та раньомодерну історію України, сконструйованих під впливом історіографічних доктрин імперсько-радянського офіційного метанаративу» [6, с. 26 – 27]. Найбільш небезпечним з цих міфів визначаються міф східнослов'янської єдності, який пов'язаний із спадщиною Київської Русі та спільним походженням «трьох братських народів»: «Київська Русь та її культурно-історичний спадок мають бути реконструйовані офіційним історичним каноном та цілеспрямовано ретранслюватися у колективну пам'ять

нації» [6, с. 31]. У працях новітніх українських істориків така робота вже розпочата. У вступі до «Нарисів з історії України» Н. Яковенко зазначає, що розробка питання «цивілізаційної спадщини Київської Русі» стає у книзі важливим завданням [4, с. 5].

У той же час вчені застерігають від зневажливого ставлення до історії, а відтак від конструювання неправдивих міфологем. Також застерігають від беззаперечного авторитету міфу: «Міф повинен залишатися у межах своєї компетенції, він не має права зазіхати на творення суцільного образу минулого» [2, с. 59]. Під час відвідин Києва у червні 2002 р. відомий європейський славіст, дослідник у тому числі й новітньої української міфотворчості, французький вчений Жорж Ніва у своїх виступав неодноразово наголошував, звертаючись до європейського досвіду, що на певному етапі національної самоідентифікації культура кожного народу відчуває певну потребу у творенні власного романтичного міфу: «Україна... звичайно мусить виробити власну міфологему. Але не слід забувати, що це все ж таки міфологема...» [2, с. 66]. В. Горський екстраполює це і на архітектуру, зокрема він пише: «Загрозливо поширюється в нашій культурі «декоративне» ставлення до історії. Під виглядом «реставрації», відтворення «справжньої» історії зникають у Києві ті уламки, руїни, що зберегли реальний «слід» минулого, доносили до нас подих справжньої історії народу. Натомість підносяться «реставровані» Золоті Ворота, церква Пирогощі, Лядські ворота тощо, хоча який вони мали дійсний вигляд – невідомо нікому. Та це не турбує, адже ми будуємо образ своєї минувшини не такою, якою вона була, а якою ми бажаємо її бачити. Така актуальна потреба прилучення до історичних джерел як запоруки ствердження неповторності власного «Я» перетворюється на зневагу до історії, яку можна побудувати і перебудувати кожному, як це йому до вподоби» [2, с. 59]. В. Горський є істориком і дещо спрощено характеризує архітектурну участь, проте значна доля правди у його словах є.

Сьогодні є вже загально визнаною величезна роль мистецтва в утвердженні нових суспільних ідеалів. «Для нації, що мусить вести боротьбу аж до перемоги – не може бути пізнавання власної минувшини самоціллю, заспокоєнням чисто теоретичного зацікавлення, але першим із необхідних творчих засобів, бо справа іде про продовжування життя, а не погляд на завершену історію», – писав Юліан Вассиан [7, с. 197]. Архітектурі належить у цьому процесі не остання позиція: специфічними засобами архітектурної мови вона візуалізує необхідні суспільству міфи, а перегляд історії та формування новітньої української міфології зараз стимулюють цей процес.

Основним творчим методом конструювання нових міфів в архітектурній практиці є відновлення пам'яток архітектури. Однією з перших пам'яток

архітектури періоду Київської Русі, яка була відновлена ще у радянські часи, стали Золоті ворота у Києві. У 1970 р. було прийнято рішення звести над залишками воріт павільйон, який не тільки захищав би їх, але й відтворював первісний вигляд споруди, рис. 1. Щоб виконати проект реконструкції, необхідно було провести додаткові дослідження, хоча над їхнім вивченням працювали визначні вчені – К. Лохвицький, Ф. Солнцев, П. Покришкін, А. Ертель, В. Ляскоронський, В. Богусевич, Ю. Асєєв, рис. 2, тощо. Після ретельного архітектурного та археологічного вивчення руїн у 1972 –1973 рр. було визначено древній рівень проїзду, вираховано первісні висоти арок, уточнено розміри і конструкцію валів та ворітної вежі, місце і план надбрамного храму. Все це дозволило авторській групі дослідників у складі архітектора-реставратора Є. Лопушинської, доктора історичних наук С. Висоцького, архітектора-реставратора М. Холостенка та інженера-конструктора Л. Мандельблата створити проект захисного павільйону. Своєрідність консервації залишків воріт полягала в тому, що нові конструкції павільйону зведено незалежно від древньої кладки, яку збережено повністю і яку можна оглянути з усіх боків. На сьогоднішній день питання відбудови Золотих воріт серед спеціалістів не викликає особливих суперечок: автентичні залишки збережені та захищені павільйоном, їх можна оглянути. Для пересічного громадянина цього цілком достатньо, щоб оживити у пам'яті події минулого. Натомість інші об'єкти стали предметом гострих дискусій серед архітекторів.

Рис. 1. Руїни Золотих воріт у Києві,
фотографія 1970 р.

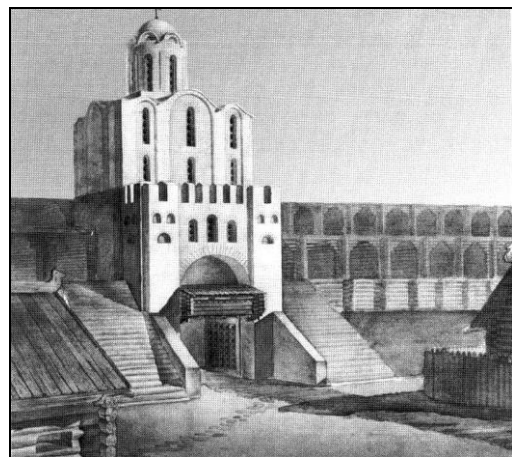

Рис. 2. Реконструкція Золотих воріт
у Києві за Ю. Асєєвим

Першою церквою, яку наважилися відновити з часів незалежності у Києві у формах XII ст. стала церква Успіня Пресвятої Богородиці відома як Пирогощя, розташована у північно-західній частині Контрактової площі

Подолу. Церква була знищена у 1934 р., проте перед цією акцією детальні дослідження збереженого вигляду пам'ятки провів І. Моргілевський. Вивчення пам'ятки тривало під час розкопок 1976 – 1980 та 1996 рр. (К. Гупало, Г. Івакін, М. Сагайдак, Г. Козубовський). Над вивченням історії церкви працював доктор архітектури Ю. Асеев, який виконав її реконструкцію. Питання про відновлення церкви в ансамблі Контрактової площі вперше постало в проекті реконструкції Червоної площі у 1972 р., згодом – у 1976 р. У 1990-х розпочали збирання громадських коштів на відновлення храму-пам'ятки і конкурсне проектування. Проектну документацію виконали фахівці інституту «Укрпроектреставрація» під науковим керівництвом Ю. Асеева. Але проект викликав масу протестів, як серед фахівців, так і серед громадськості. Науково обґрунтовану концепцію відтворення церкви затвердили на розширеному засіданні Комітету містобудування і архітектури й прийняли за програму для розробки проекту в оптимальному варіанті. Це завдання було покладено на фахівців інституту «Укрпроектреставрація», зокрема на архітектурно-реставраційну майстерню, очолювану В. Смирновим. Робоча документація з відновлення церкви доопрацьовувалася групою архітекторів під керівництвом тодішнього головного архітектора інституту В. Отченашка. Боротьба думок навколо Пирогощії тривала кілька років, до початку 1997 р.¹ Проте реконструкція розпочалася у 1996 р., а закінчилася у 1998 р. Церкву було освячено на Великдень митрополитом України Філаретом.

Найбільш резонансною подією стало обговорення відбудови Десятинної церкви у Києві. 12 лютого 2002 р. було підписане розпорядження Президента України «Про першопочаткові заходи із відродження церкви Богородиці (Десятинної) в м. Києві». Це перша кам'яна церква Київської Русі, споруджена руськими і візантійськими майстрами 988 – 996 рр. на честь Різдва Богородиці за часів князювання Володимира Святославовича. Ця церква стала першою давньоруською пам'яткою, на якій було проведено археологічні розкопки (К. Лохвицький, 1824 р.). У 1908 – 1914 рр. Д. Мілеєв дослідив північну та східну частини давньої споруди. На початку 30-х років ХХ ст. Десятинна церква, як і багато інших пам'ятників культури і мистецтва дорядянського періоду, була знищена радянською владою і від неї збереглися лише фундаменти, рис. 3. Найповніші дослідження решток церкви здійснив у 1938 –

¹ Журналіст Ю. Цюпа у статті «Діюча модель трактора в натуральну величину» категорично засуджував тенденцію відновлення храмів у місті. Зокрема, він писав: «Храм XII ст., зведений наприкінці ХХ ст., – уявляєте? Я – ні! Тим більше, що зводитимуть його не з спеціально виготовленої плінфи, як, скажімо, Золоті ворота. Поряд будови лежить і в перших шарах викладена найзвичайнісінька наша сучасна цегла, ота, що відшаровується і розсипається від найменшого повіту вітерця, не кажучи вже про дощ, сніг, ожеледь та інші атмосферні негаразди. І це називатиметься церквою XII ст.? А з чого виготовлятимуться архітектурні прикраси? З тієї ж цегли? Чи, може, з бетону? Я не кажу вже про фрески, мозаїки, іконостас – це буде цілковита вигадка. Тобто має абсолютну рацію доктор мистецтвознавства Григорій Логвин, коли отакі споруди зве новобудовами...».

1939 рр. М. Каргер та опублікував зведений план усіх розкопок пам'ятки. Спираючись на цей план, розробляли свої численні варіанти реконструкцій Десятинної церкви інші автори², рис. 4. Нині існує півтора десятка (!) варіантів такої реконструкції і як виглядала церква невідомо: «На відміну від Михайлівського та Успенського соборів, а також церкви Успіння Богородиці (Пирогощі), відновлення яких велось при наявності необхідної документації (окрім того, їх було зруйновано за пам'яті нинішнього покоління), складний характер споруди Десятинної церкви, брак даних про висоту всіх частин храму викликали і продовжують викликати різні тлумачення й різні версії щодо її вигляду» [8]. Питання про доцільність відтворення цієї святині досі не вирішене.

Рис. 3. Законсервовані фундаменти Десятинної церкви у Києві

Рис. 4. Реконструкція Десятинної церкви за Ю.Асєвим

Лядські ворота (Печерські ворота) на Майдані Незалежності стали ще одним предметом для дискусій. У 2001 р. проведено реконструкцію Майдану та споруджено пам'ятник на честь 10-річчя незалежності України. В ході цієї реконструкції справжні рештки воріт було частково пошкоджено під час риття котловану для ТРК «Глобус», а потім законсервовано. На їхньому місці на поверхні було зведено ворота, які мають вигляд барокової «тріумфальної арки», а увінчує їх фігура Архангела Михаїла – небесного покровителя міста. Дискусійним виявився їх вигляд, який не ґрунтується ні на яких наукових реконструкціях.

Натомість не викликає жодних запитань використання форм древньоруської архітектури у сучасному церковному будівництві. Прикладами такого будівництва у Львові є церква Різдва Пресвятої Богородиці на пр.

² К. Конант (1949 р.), М. Каргер (1950 р.), М. Брунов (1950 р.), О. Повстенко (1954 р.), Г. Корзухіна (1957 р.), П. Раппопорт (1962 р.), М. Холостенко (1965, 1987 рр.), Г. Логвин (1978 р.), Ю. Асєєв (1982, 1996 рр.), Н. Логвин (1988 р.), О. Комеч (1987 р.), А. Реутов (1996 р.)

Червоної Калини (Р. Жук), рис. 5, церква св. мучеників Бориса і Гліба на перетині вул. Стрийської та Наукової (Р. Сивенький), церква Всіх святих українського народу на вул. Петлюри (Л. Скорик); у Києві: церква біля Південного терміналу головного залізничного вокзалу (Р.Сивенький), рис. 6, кафедральний собор Української греко-католицької церкви (М.Левчук); на Івано-Франківськійщині – церква у с.Тлумач (З.Соколовський, О.Мельник); у Харкові Свято-Сергіївський храм на вул. Дерев'янка (В. Можейко, Л. Черкашина), Студентська каплиця на вул. Лермонтовській (В. Можейко), храм Святого Священномученика Александра (А. Ткаченко, П. Чечельницький, Ю. Шкодовський, М. Кіреєв) та багато інших.

Рис. 5. Церква Різдва Пресвятої Богородиці на пр. Червоної Калини у Львові (арх. Р. Жук)

Рис. 6. Церква біля Південного терміналу головного залізничного вокзалу у Києві (арх. Р.Сивенький)

Висновки

Формування нової української міфології є актуальним завданням гуманітарних дисциплін, передовсім історії. Сьогодні перелаштовуються міфологічні засади, що поєднують національну культуру, визначаючи процеси розвитку самосвідомості українського народу. Архітектура є дієвим засобом візуалізації нової міфології і завжди є залучена у процес презентації нових міфологем суспільства. Одним з найбільш спірних міфів є міф про спадщину Київської Русі, нове бачення якого зараз активно розробляється сучасними українськими істориками та філософами.

В архітектурі ревізія традиційного трактування цього міфу презентується специфічними засобами у двох напрямках: відродження найбільш значущих храмових споруд, втрачених у період радянської влади і будівництво нових споруд з використанням форм давньоруської архітектури. Це співзвучно загальним процесам формування національної ідеї та самоідентифікації українського народу. Відбудова втрачених споруд зараз стає з однієї сторони важливим актуальним завданням, а з іншої – гостро дискусійною проблемою,

тому що відбудована споруда не відповідає самій природі історичної правди. Тому завдання архітекторів знайти можливі компромісні варіанти, оскільки потреба унаочнення та візуалізації пам'яток минулого є важливим елементом у процесі творення нового пласту колективної пам'яті українського народу.

Список використаних джерел

1. Сміт Е. Національна ідентичність. / Пер. з англ. – К.: Основи, 1994. – 223 с.
2. Горський В. Біля джерела: (Нариси з історії філософської культури України). / В. Горський. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2006. – 262 с.
3. Halperin J. Ch. Kiev and Moscow: An Aspect of Early Muscovite Thought. – Russian History. – 1980. – №7 – Р. 312 – 320.
4. Яковенко Н. М. Нарис історії України : З найдавніших часів до кінця XVIII ст.: навч. посібник / Н. М. Яковенко. – К.: Генеза, 1997. – 310 с.
5. Дядиченко В.А., Лось Ф.Е., Сарбей В.Г. Развитие исторической науки в Украинской ССР. / В. А. Дядиченко, Ф. Е. Лось, В. Г. Сарбей – К.: Наукова думка, 1970. – 80 с.
6. Історична пам'ять як поле змагань за ідентичність: матеріали «круглого столу», 22 квіт. 2008 р. / за заг. ред. Ю. О. Зерній. – К.: НІС, 2008. – 68 с.
7. Націоналізм. Антологія. – К.: Смолоскип, 2000. – 705 с.
8. Олійник Ю. Миро чи сльози? / Дзеркало тижня. – № 7 (535) 26 лютого – 4 березня 2005.

Аннотація

В статье рассматривается вопрос конструирования новых украинских мифов, необходимых для становления и развития украинской нации. Важное место в этом процессе принадлежит новому прочтению мифа про Киевскую Русь, которое активно разрабатывается в современной истории Украины. Показано, что архитектура своими специфическими средствами способствует утверждению в обществе новой мифологии.

Ключевые слова: миф, украинская нация, Киевская Русь, архитектура.

Annotation

The question of the constructing of new Ukrainian myths necessary for the becoming and the development of the Ukrainian nation is examined in the article. An important place in this process belongs to a new reading of the myth about Kievan Rus, which is actively developed in the modern history of Ukraine. It is shown that the architecture by the specific facilities is the instrumental in the assertion in the society of the new mythology.

Keywords: myth, Ukrainian nation, Kievan Rus, architecture.

УДК 721.02

А.Ю.Масляных,
студент 6 курса спец. ДАС,
Вологодский государственный технический университет

Л.В. Анисимова,
канд. арх., профессор кафедры Архитектура и градостроительство.
Вологодский государственный технический университет

РЕКОНСТРУКЦИЯ СЛОЖИВШЕЙСЯ ЖИЛОЙ СРЕДЫ В Г. ВОЛОГДА

Аннотация: в статье на примере двух исторически сложившихся кварталов в г. Вологда рассматривается историко-стилистическое объединение фрагмента городской среды элементами благоустройства. На основании историко-генетического исследования выявляется система материальных знаков характеризующих контекст времени и вводится понятие «транзит времени».

Ключевые слова: исторически сложившиеся кварталы, средовой подход, временные срезы, контекст времени, «транзит времени».

Проблема благоустройства исторических дворов в г. Вологда весьма актуальна и требует к себе пристального внимания. Попытка решить ее методами типового благоустройства, предполагающими установку детских игровых комплексов, поверхностна и не всегда эффективна. Вологда - город с глубокими историческими корнями, и до настоящего времени значительная часть жилой среды представляет собой смесь остаточных историко-градостроительных напластований. Эти исторически сложившиеся кварталы требуют более тонкого средового подхода.

Для реализации такого средового подхода в реконструкции выбраны кварталы, находящиеся недалеко от центра города Вологды, к юго-востоку от него на территории Нижнего Посада, в границах улиц Козлёнская, Герцена, Зосимовская и Пирогова. Историческая ценность застройки Нижнего Посада определяется как временная мозаичность среды, которая складывалась на протяжении пяти столетий.

К числу общих проблем, объединяющих жилую среду этих кварталов можно отнести:

- отсутствие единого стилистического контекста архитектуры зданий и элементов окружающего благоустройства;
- отсутствие элементов характеризующих «историческую память места»;
- низкое качество благоустройства.

В качестве гипотезы автор выдвигает историко-стилистическое объединение фрагмента городской среды элементами благоустройства:

- достижение некоторого единства городской среды жилых кварталов и города в целом, путем поддержания знаков, расположенных в разных частях города;
- выявление особенностей дворов в контексте времени и ввод понятия транзит времени.

Автором проведено историко-генетическое исследование территории двух кварталов, в результате которого выявлено- пространство кварталов представляет собой «временное лоскутное одеяло» (рис.1).

Ориентируясь на дату постройки зданий, можно выделить следующие фрагменты застройки, датируемые одним временем. Всего выявлено 6 «временных срезов».

Рис. 1. «Временные срезы»

Комплексное исследование среды показало полное отсутствие стилового единства застройки и элементов благоустройства. Это приводит к визуальному дискомфорту не только самих жильцов, но и туристов, посещающих город. В результате происходит физическая деградация среды и теряется историческая память места. На территории кварталов присутствуют остаточные артефакты, относящиеся к историческому средовому наполнению, находящиеся в убогом состоянии. Это выходы из бомбоубежищ (50 годы XX века), остатки ворот по ул. Козленская (характерная черта данного участка улицы, относящиеся к 50 годам XX века) и голубятня - 80-ых годов XX века. Но существовали и другие элементы средового наполнения, утраченные полностью, которые

поддерживали стилистический контекст застройки. На территории двора в одном из двух кварталов была обнаружена голубятня. В ходе исследования среды г. Вологда было выявлено наличие еще 7 таких.

Таким образом, определена необходимость историко-стилистического объединения фрагмента городской среды элементами благоустройства. Автор предлагает поддержать существующую систему знаков - голубятен, выявить особенности дворов в контексте времени и вести понятие «транзит времени». Проектом предусмотрена прокладка пешеходного маршрута основанного на основных пешеходных направлениях, проходящих сквозь кварталы, с фиксацией ряда фокусных точек восприятия на исторические доминанты.

«Транзит времени» проходит с севера на юг и пересекает 6 разнохарактерных территорий определяющихся как: «сталинский» двор, двор конца XX – начала XXI в. (90-е XX в. и 2010), двор застроенный в 70-е годы XX века, старый город конец XIX – начало XX (включая церковь XVIII в.), и застройку 80-ых и 60-ых годов XX века (рис. 2).

Рис. 2 «Транзит времени»

Методы историко-стилистического объединения среды: техника – новая, изображаемое – артефакт; техника – артефакт, изображаемое – артефакт; техника – артефакт, изображаемое – новое (рис. 3).

Техника - новая, изображаемое - артефакт	Техника - артефакт, изображаемое - артефакт	Техника - артефакт, изображаемое - "новое"
<p>60-е</p> 	<p>"сталинские" дворы</p> 	<p>60-е</p>
 <p>60-е</p>	 <p>"сталинские" дворы</p>	 <p>60-е 60-е</p>

Рис.3 Методы историко-стилистического объединения

Основным инструментом, упорядочивания исторической мозаики городской среды является введение элементов мощения в рисунке плана, основанного на объединяющей стилевой идее. Далее территории объединяются на основании соответствующих исторических планировочных и средовых особенностей дворов. Через малые формы, элементы освещения и парковую скульптуру передается культура определенной эпохи, а через нее дух времени (который гораздо шире планировочного аспекта).

Анотація

В цій статті на прикладі двох кварталів, що історично склалися, в м. Вологда розглядається історико-стилістичне об'єднання фрагмента міського середовища елементами благоустрою. На підставі історико-генетичного дослідження, виявляється система матеріальних знаків, що характеризують контекст часу, і вводиться поняття «Транзит часу».

Ключові слова: квартали, що історично склалися, середовищний підхід, часові зрізи, контекст часу, «транзит часу».

Annotation

We consider historical stylistic union of municipal environment with elements of improvements as example we take 2 historically developed blocks in Vologda town in this item. It is appeared system of material signs, that characterizes context of time, and introduced conception "transit of time" on the ground of historical genetic research.

Key words: historically appeared blocks, approach of environment, revisions of time, context of time, "transit of time".

УДК 711.4.01

І.В.Булах,
*аспірантка каф. ДАС, КНУБА***СИМВОЛ І СИМВОЛІЗАЦІЯ У ТЕОРЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ В
ЕПОХУ ВІДРОДЖЕННЯ ТА БАРОКО (XV – ПОЧ. XVIII СТ.)**

Анотація: в статті розглядається використання символу і символізації у теоретичних дослідженнях в періоди Відродження та Бароко (XV – поч. XVIII ст.). Особлива увага приділена теоретичній праці Л. Б. Альберті, А Палладіо, Д. М. Перегрині, Е. Тезауро.

Ключові слова: символ, символізація, теорія архітектури, епоха Відродження, епоха Бароко.

У дослідженнях теорії архітектури існує певний досвід використання символу і методів символізації у вирішенні архітектурних й містобудівних проблем. Сутність цих проблем полягає в тому, що теоретичний досвід потребує ретельного відокремлення та систематизування для можливості подальшого вивчення та використання. Слід відзначити, що практичне використання методів символізації при проектуванні багато в чому випереджає теоретичні дослідження. Архітектор використовує символізацію у своїй роботі, створює символи, чим збагачує виразність і надає індивідуальність художньому образу. Але цей факт скоріше залежить від професійного рівня проектувальника, його духовного світу і відбувається інтуїтивно. Саме тому сучасна теорія архітектури вимагає достатньо поглибленого вивчення питання гармонізації, естетизації, філософського обґрунтування символічного змісту міського простору. Надання урбанізованому простору певної символізації, впровадження символів в міське середовище дозволять вирішити проблеми формування більш змістовної і упорядкованої архітектурно-планувальної композиції міського середовища.

Значний внесок в розвиток теорії архітектури Відродження належить Леону Баттіста Альберті. Якщо спробувати дати загальну характеристику творчості Альберті, то найбільш очевидним буде його прагнення до новаторства, що органічно поєднується з обміркованим проникненням в античну думку.

Розглядаючи трактат "Про архітектуру" Леона Баттіста Альберті, необхідно розуміти ситуацію, що склалася у Флоренції у 40-х роках XV століття. У цей період будівництво стає однією з головних сфер вкладання капіталу. Уявлення про новий соціальний устрій, про нове положення людини в світі, його повній фізичній і творчій свободі, нових принципах єднання людей,

заснованих на інтелектуальній спільності, - "... все це мало бути виражено в тонкій оболонці архітектурних фасадів, в площині, яка уподібнювалася театральній декорації" [1, с. 71]. Тобто архітектура, за думкою Л. Б. Альберті, повинна нести в собі символічне навантаження, яке має відображати філософські погляди сьогодення. "Провідною теоретичною проблемою стало встановлення зв'язку між існуючою архітектурною формою, запозиченою у римлян, і новим функціональним змістом, який ця форма повинна була символізувати" [2, с. 84].

У трактаті «Десять книг про архітектуру» Альберті створив яскравий і точний літературний образ античного ідеалу. Він зумів відновити в своїх уявленнях архітектурну логіку античності, включаючи оцінку композиції, відношення до форми, особливості ордерних побудов. Теоретик прагнув розшифрувати стародавню теорію пропорцій, що створювала красу відповідності класичних будівель. Головним пріоритетом для Альберті, на відміну від багатьох пізніших знавців античності, були не зразки, знайдені при вивченні стародавніх пам'ятників, але, перш за все цілісність художнього враження [3, с. 155]. Він говорив про «організм» будівлі – символ, що об'єднує в собі всю різноманітність художнього світу: «Будівля є як би жива істота, створюючи яку, слід наслідувати природі» [1, с. 124].

Альберті писав свою працю, як вільний філософ, що використовує архітектуру як призму для розгляду і моделювання цілісної й гармонійної картини світу. Фактично Л. Альберті першим проголосив основні принципи міського ансамблю Відродження, зв'язав античне відчуття міри з раціоналістичним початком нової епохи. Завдане відношення висоти забудови до розташованого перед нею простору (від 1:3 до 1:6), погодженість архітектурних масштабів головних та другорядних будівель, рівновага композиції та відсутність дисонуючих контрастів – все це складає нові естетичні принципи містобудування Ренесансу. Таким чином, в творчості Альберті проголошена теорія візуальної маніфестації, символізації ідей фізичної і творчої свободи людини.

Іншим теоретиком епохи Відродження, що звернув особливу увагу на символізацію міста був Андреа Палладіо. В трактаті „Чотири книги про архітектуру” А. Палладіо розмірковує про цілісність міського середовища та взаємозв'язки його просторових елементів. Він говорить, що „місто – ні що інше, як велика будівля, і навпаки, будинок – це мале місто”. Тобто символізація відбувається як процес подібності. А. Палладіо намагається органічно поєднати зовнішній простір вулиць з інтер'єром будинків і подвір'я, таким чином підтримуючи символічне навантаження загального сприйняття.

У величних палацах, а пізніше, й церковних будівлях зодчий часто використовує так званий великий ордер, що охоплює декілька поверхів і відрізняється гіпертрофованим масштабом, але при цьому кожен прогін якого символізує римську тріумфальну арку, римську могутність й монументальність. Таким чином А. Палладіо створив символічну концепцію розкутої з класичною ясністю і відкритої архітектури, що гармонійно поєднується з оточуючим середовищем.

Ключовою ідеєю Бароко щодо того, як треба дивитися, є „принцип відображення” [4], відповідно до якого кожна річ світу представляє або символізує іншу, вищу річ. Тому для того, щоб пізнати істину, потрібно просто правильно дивитися. Питомий символізм Бароко, зокрема його візуальної культури, у 17 ст. багато в чому базувався на особливому баченні знання, забороненого знання, або прихованого знання. Барокові теорії бачення-пізнання генетично містять у собі попередні смислові шари, але суттєво видозмінюють акценти. Коли середньовіччя здебільшого із осудом ставиться до матеріального світу, надаючи безсумнівної переваги іншій, нематеріальній реальності, то Бароко пропонує пізнавати вищу істину через символи, відтиснені в матерії. Тут співвідношення видимого і справжнього, тобто істинного, набуває особливо нюансованої складності, що легітимує особливу реальність видінь та складні маніпуляції в галузі алегоричного і символічного.

Серед теоретиків епохи Бароко слід назвати Джамбаттисто Маріно Перегрині та Еммануеле Тезауро. Д. М. Перегрині навмисно протиставить свою творчість та свої творчі принципи Петрарку: „Поета ціль – чудове й вражаюче. Той, що не може здивувати ... хай йде до скребниці”. Цей принцип необхідності здивування Д. М. Перегрині вважав спільним для різних видів мистецтва. Поезія – це живопис, що промовляє. Ідея синтезу мистецтв (за винятком античних містерій) – ідея, що виникла в період Бароко. Завдяки їй народилась опера.

Інший італійський теоретик, Еммануеле Тезауро написав трактати „Підзорна труба Аристотеля” (1654) і „Моральна філософія” (1670), в яких він погоджується з Аристотелем в тому, що мистецтво є наслідування природі. Але трактує це наслідування інакше: „Тих, хто вміє у досконалості наслідувати симетрії природних тіл, називаються найвченими майстрами, але тільки ті, хто творить з належною гостротою й проявляють тонке відчуття, обдаровані швидкістю розуму”. Дійсне в мистецтві зовсім не те, що дійсне у природі. Поетичні задуми „не дійсні, але наслідують дійсності”, дотепність створює фантастичні символи „з нематеріального створює існуюче”.

Художня концепція Бароко вважає основною творчою силою дотепність – вміння зводити несхоже. Від того, що майстри Бароко надавали

таке велике значення дотепності, народжується їх особливе ставлення до метафори, іносказання, емблеми, символу (більш витонченому, виразному способу вираження художнього змісту, ніж середньовічно символізація). В мистецтві Бароко метафори, символи представлені й в камені, і в слові. Бароко дозволяє потворне, гротескне, фантастичне.

Принцип зведення протилежностей замінює в мистецтві принцип міри (так у Берніні тяжкий камінь перетворюється у найтонше драпірування тканини; скульптура дає мальовничий ефект; архітектура стає подібною до застиглої музики, слово зливається з музикою, фантастичне подається як реалістичне, веселе обертається трагічним). Сполучення планів над реального, містичного й натуралістичного вперше присутнє в естетиці Бароко, згодом проявляється у романтизмі й в сюрреалізмі.

Теоретично думка Бароко відходить від ставлення до мистецтва, як до науки, що заснована на законах логічного мислення через пізнання. Бароко підкреслює той факт, що мистецтво глибоко відрізняється від логіки науки. Дотепність є ознакою геніальності. Художній дар дається Богом, і ні яка теорія не в змозі допомогти його набути. „Не теорія, але натхнення народжує твори поета й музиканта”.

В епоху Бароко світогляд людини не тільки був розколотий (як в епоху Відродження – самоствердження й трагізм), але й остаточно втратив цілісність й гармонійність. Світогляд, світовідчуття людини збагнуло глибину, внутрішню суперечливість буття, людського життя, світобудови.

Узагальнюючи вищезазначені підходи, концепції і теорії, слід відмітити їх специфічну рису – прагнення до гармонізації, естетизації та індивідуалізації архітектурних містобудівних образів шляхом використання символів та символізації. Ще в епоху Відродження Л. Альберті розглядав будівлю, як символ, що об'єднує різноманітність художнього світу. А. Палладіо створив символічну концепцію розкутої з класичною ясністю і відкритої архітектури, що гармонійно поєднується з оточуючим середовищем. В епоху Бароко основною творчою силою вважалась дотепність – вміння зводити несхоже. Від того, що майстри Бароко надавали таке велике значення дотепності, народжується їх особливе ставлення до метафори, іносказання, емблеми, символу.

Література

1. Лебедева Г. С. Новейший комментарий к трактату Витрувия "Десять книг об архитектуре". М.: Едиториал УРСС, 2003. - 160 с.
2. Лебедева Г. С. Вопросы теории архитектуры. Архитектурное сознание XX-XXI веков. Разломы и переходы. М.: Едиториал УРСС, 2001. - 288 с.

3. Брунов Н.И. Очерки по Истории архитектуры./ в 2-х томах. Под ред. С.Л.Рыкова, Москва-Ленинград, 1937. - 247 с.
4. Славянское барокко.- М.: Наука, 1979. - с. 13 – 15

Аннотация

В статье рассматривается использование символа и символизации в теоретических исследованиях эпохи Возрождения и Барокко (XV – нач XVIII ст.). Особое внимание уделено теоретическим работам Л. Б. Альберти, А. Палладио, Д. М. Перегрини, Э. Тезауро.

Ключевые слова: символ, символизация, теория архитектуры, эпоха Возрождения, эпоха Барокко.

Abstract

This article discusses the use of symbol and symbolization in theoretical studies in Renaissance and Baroque periods (XV - the beginning. XVIII century). Another important theoretical work LB Alberti, and Palladio, DM Peregrinus, E. Tezauro.

Keywords: symbol, symbolism, theory of architecture, Renaissance, Baroque.

УДК 72.01

О.В.Мироненко,
*аспирант кафедры урбанистики,
Харьковский государственный технический университет
строительства и архитектуры*

АРХИТЕКТУРНАЯ СРЕДА РЕАБИЛИТАЦИОННЫХ ЦЕНТРОВ ДЛЯ ДЕТЕЙ С СИНДРОМОМ АУТИЗМА. ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Аннотация: рассмотрены проблемы проектирования архитектурной среды реабилитационных центров для детей, страдающих аутизмом. При проектировании ключевым моментом исследования является определение тех специфических признаков, которые должны формировать среду центра по работе с людьми с различными нарушениями аутистического спектра.

Ключевые слова: архитектурная среда, аутизм, реабилитация.

Постановка проблемы. 2 апреля – Всемирный день распространения информации о проблеме аутизма. Именно в этот день мировая общественность должна обратить внимание на проблему аутизма. С каждым годом аутизм

превращается с малоизвестной психической болезни в эпидемию. Важность этой проблемы подчеркнута тем фактом, что президент США и жены лидеров мировых стран обращаются к общественности с настоятельной просьбой задуматься и посмотреть на аутизм по-другому.

В странах СНГ до настоящего времени для детей, больных аутизмом, ведущими остаются госпитальные виды помощи в системах здравоохранения и социального обеспечения. Это происходит из-за отсутствия квалифицированного персонала, подготовленного для работы с такими людьми, средств и специализированных центров. Тем не менее, особое место занимают Москва и Санкт-Петербург, где проблема аутизма изучается десятилетиями, где уже существуют и родительские общественные объединения, а в последние годы появились, как государственные, так и негосударственные учреждения, заявляющие о своей готовности к воспитанию и обучению детей и подростков, страдающих аутизмом. Данная проблема чрезвычайна и в Украине. Так за последние годы подобные Центры реабилитации открывались в Киеве («Школа-Жизнь», школа «Надежда» и др.), во Львове (2008), Донецке («Орифламм»), Днепропетровске и др. городах. Вместе с тем архитектурно-планировочные решения нуждаются в дальнейшем изучении, совершенствовании, оптимизации.

Связь работы с научными программами. Работа выполнена в рамках последних разработок кафедры дизайна архитектурной среды по вопросам адаптации пространства к потребностям инвалидов.

Анализ последних исследований и публикаций. Для изучения данной проблемы важное научно-практическое значение имеют исследование и проектно-творческие работы по вопросам архитектуры учебных общеобразовательных заведений: Степанова В.И., Мирчевской Л.Б., Жебровской Т.Л., Полищука В.П., Слепцова О.С.; Начевой О.О., Консуловой Н.А., Сьомки С.В., Дьячок О.М.; по проектированию учреждений детского оздоровления и лечение – Гусева В.В., Хахановой Л.П., Подчаска-Вишинской В., Степанова В.К., Тхор Э.О.; по проектированию Служб социально-психологической помощи для радиационно-загрязненной территории – Бурикиной Г.Д.; по проектированию и архитектурной организации детской рекреационной среды – Крижановской Н.Я., Солодиловой Л.А, Петровской О.В. В методологическом плане данное исследование базируется на фундаментальных научных разработках проблем архитектурной типологии: Кузнечного Л.М., Ежова В.И., Смирнова В.В., Гайдучени О.А., Ковальского Л.Н., Лаврика Г.И., Дьомина Н.М., Репина Ю.Г. Важное значение для изучения проблемы имели работы педагогов и психологов, посвященные детскому воспитанию: Макаренко А.С., Сухомлинского В.А., Власовой О.И., Козубовской И.В.

Цель работы: рассмотреть пути развития реабилитационных центров в будущем, изучить особенности формирования архитектурной среды подобных центров.

При проектировании реабилитационных центров ключевым моментом является определение тех специфических признаков, которые должны формировать среду именно центра по работе с людьми с различными нарушениями аутистического спектра. Это важно из-за того факта, что у аутистов совершенно другое видение мира – они не способны понимать то, что видят так, как понимаем это мы. Поэтому необходимо создать некую иную модель среды, но понятную для их сознания. Для таких людей существует целый ряд специфических особенностей, сформированных, в первую, очередь характером нарушения. И если мы хотим наладить взаимодействие в трудной ситуации, то нам придется понять и принять ту систему ориентации, которая будет проще для использования для аутичных людей. Законы построения такой системы будут определяться в большинстве признаками, характеризующими состояние здоровья проживающих, но есть также факторы, обусловленные научно-техническими данными. В контексте данной работы, если попытаться составить список качеств, которые будут важны для создания модели реабилитационного центра, можно получить следующую схему: оградить трудности с абстрактными понятиями; оградить трудности с последовательностью событий; отрицание (ограничение) контактов с людьми; использовать (оградить) трудности с организацией своего времени; отсутствие вербальных контактов; оградить трудности с воображением; оградить трудности с логическим мышлением; оградить страх перемен и неизвестности; оградить (легкая возбудимость пассивность и апатия); использовать стереотипные модели поведения и эхолалии; использовать сильное отставание психического возраста от биологического; использовать частое перевоплощение в другое существо или предмет; использовать особенные таланты и способности и т.д.

Нужно заметить, что из всего вышеперечисленного списка самыми сложными понятиями являются трудности с пониманием абстрактных понятий и трудности с последовательностью событий. На данный момент аутизм больше не относят в одну категорию с психическими заболеваниями, как это было раньше. Термин «психическое заболевание» подразумевает, что для лечения в первую очередь следует обратиться к психиатру; и только когда психиатрическая помощь окажется в достаточной степени успешной, начинают уделять внимание специальным видам воспитания и образования. В случае, когда мы имеем дело с первазивными нарушениями в развитии, главный приоритет при оказании помощи принадлежит специальному образованию. В

исключительных случаях также может быть необходимо и психиатрическое лечение.

Предметно-пространственные признаки. На основании признаков, которые характеризуют состояние здоровья аутичного человека и его специфическое восприятие мира, можно попытаться описать основные признаки предметно-пространственной среды, которые должны быть использованы при проектировании подобного заведения. И как уже отмечалось ранее, самым важным моментом нам представляется замена вербальной коммуникации на визуальную, а также замена абстрактных понятий на конкретные.

Наглядность окружения. Это, пожалуй, самый важный принцип при проектировании объектов для работы с людьми, страдающими аутизмом. Чтобы понять слова, аутичному человеку нужно их увидеть. Чтобы идентифицировать предмет, ему нужно визуально хорошо отличать его от всех других. Любые понятия, не представляемые визуально становятся непонятными и враждебными. Такова суть аутизма – люди не способны связывать понятие и соответствующее ему значение. Связь возможна только между конкретными предметами, составляющими суть понятия или картинками с их изображениями. И здесь единственный способ создать коммуникацию – превратить все в конкретные визуальные символы, т.е. максимально сделать все абстрактное конкретным и избавить аутичного человека от дискомфорта, связанного с поисками значений и смыслов. Очень многие аутичные люди в качестве средства коммуникации используют картинки и фотографии с изображениями всех тех предметов, процессов или понятий, которые составляют их жизнь и которые они научились идентифицировать.

Таким образом, наглядное и конкретное воплощение любого понятия позволяет устанавливать связь с его значением и создать через средства визуальной коммуникации свою систему ориентации в пространстве и времени. С другой стороны необходимо, чтобы и качественно разные функциональные зоны также визуально хорошо отличались друг от друга, таким образом усиливая возможность их однозначной интерпретации. Пожалуй, здесь действительно имеет место серьезная работа для дизайнера, потому что мало просто решить интерьеры в различных цветовых вариантах и расписать стены смешными детскими рисунками. Средства оформления должны «говорить» своему обитателю только и именно то, что он способен понять без напряжения.

Простые планировочные схемы. Из принципа наглядности окружающей обстановки следует следующее правило: вся структура центра должна быть очень простой и четкой, чтобы обходясь минимальным количеством

дополнительной знаковой информации, каждый пациент мог самостоятельно ориентироваться внутри центра. Когда процессы приема пищи, занятия, отдых или игры происходят в похожей обстановке, это может показаться аутичному человеку слишком непредсказуемым и, следовательно, хаотичным. Это сбивает его с толку, он не знает, чего следует ожидать, и в конечном итоге это приводит к проблемам в поведении. Простая структура связей между отдельными зонами делает среду предсказуемой для находящихся в ней людей, а это самая важная составляющая пространства обитания. В силу специфики аутизма специалисты отдают предпочтение работе в небольших пространствах, обеспечивающих комфортное совместное пребывание 3-5 человек. При этом практически всегда каждый класс имеет несколько функциональных зон: зону для занятий, зону для игр, зону для приема пищи.

Расположение. Обычно объекты, созданные для проведения работы со сложными пациентами, требующими повышенного внимания, легковозбудимыми и склонными к депрессиям и вспышкам раздражения располагаются в уединенной местности в живописном природном окружении, чтобы минимизировать таким образом возможное влияние на процесс работы с пациентом внешних случайных факторов. Таким же образом размещаются объекты санитарно-курортного назначения и пансионаты. Цель состоит в том же – создание уютной обстановки внутри небольшого сообщества людей и природы.

Постоянство окружения. Для нормального человека перемены обычно связаны с новыми интересами и новыми возможностями. Для аутичного человека они – нарушение сложившегося четкого жизненного порядка. Они не могут быть предсказуемы, а значит, непонятны и хаотичны. Такой человек очень болезненно воспринимает любое изменение и в своей жизни, и в окружающей ситуации. Исходя из этого, можно предположить, что городская среда сама по себе выглядит для него полнейшей неразберихой и суетой, в которой нет ни малейшего смысла. Желание и невозможность понять смысл происходящих действий и страх перед хаосом, захлестывающим все вокруг, естественно, вызывает панику и раздражение.

Отсутствие больших корпусов. Обычно все здания на территории центра по работе с аутичными людьми рассчитаны на одновременное пребывание в них относительно небольшого числа людей. Принцип понятен – избегать как можно чаще больших групп, которые создают сложные социальные ситуации. Процесс интеграции пациентов происходит через малые пространства в большие, что означает – через малые сообщества с более простыми социальными правилами поведения в большие и сложные. Малая этажность всех объектов застройки. Из предыдущего пункта следует и малая

этажность застройки, т.к. использование более чем 2 этажей уже не позволяет нам работать с небольшими группами людей. Кроме того усложняются связи внутри каждого функционального блока.

Однозначность предметно-пространственного окружения. Для аутичного человека основной проблемой является сопоставление значений. Его проблемы – это невозможность строить логические последовательности и отсутствие абстрактного мышления. Именно поэтому все в окружающей обстановке должно соответствовать самому простому смыслу и не заставлять обитателей центра даже задумываться над дополнительными значениями, вложенными в предметы и архитектуру. В связи с этим кажется недопустимым слишком активное вмешательство личного «я» архитектора объекта. Создавая социальную архитектуру, он должен четко понимать, что придется пожертвовать своей собственной жизненной позицией и работать в четких рамках понимания другого человека.

Детали и целое. При проектировании центра такого специфического назначения, свою собственную позицию архитектору именно потому и стоит выражать в глобальном масштабе, т.к. для человека, страдающего аутизмом, детали всегда важнее целого. Таким образом, проецируется его восприятие мира. Он как бы заиклен на деталях, но при этом не воспринимает иерархию. Поэтому при наличии, например, разномасштабных декоративных элементов наибольший интерес у аутичного человека непременно вызовут самые мелкие из них, тогда как основных он просто не увидит. В силу приверженности такого человека к стереотипам и повторениям у него есть склонность отвлекаться на любые элементы окружающей обстановки.

Микроклимат заведения. Многие из описанных выше принципов создают главное преимущество заведения – его микроклимат. В центре такого назначения это, возможно, самое главное, что определит в будущем его востребованность, и докажет правильность выбранной стратегии создания. Поэтому так важно на данном этапе выявить основные черты, которые помогли бы создать атмосферу камерности, уюта, даже уединенности, несмотря на то, что скорее всего, в центре будут одновременно проходить реабилитацию около 100 пациентов, и это не считая родственников, также проживающих вместе с ними, и сотрудников.

Выводы: показана важность изучения основных признаков формирования архитектурной среды реабилитационных центров для детей страдающих аутизмом. Одной из основных сложностей в работе является тот факт, что на территории Украины почти нет заведений подобного профиля, отсутствует опыт проектирования данных заведений. В этом аспекте чрезвычайно важны

исследования по формированию архитектурной среды для детей, страдающих аутизмом.

Последующее направление развития исследования. Тема исследования может в дальнейшем принять более эргономическую направленность, т.к. усиленное внимание стоит уделить именно атмосфере внутри здания центра как неотъемлемой части реабилитации и адаптации таких людей.

Литература

1. Веденина М.Ю., Окунева О.Н. Использование поведенческой терапии аутичных детей для формирования навыков бытовой адаптации// Дефектология. - 1997.-№3.
2. Питерс Т. Аутизм. От теоретического понимания к педагогическому воздействию. - М., Владос, 2002.-184с.

Анотація

Особливості формування архітектурного середовища реабілітаційних центрів для дітей із синдромом аутизму. Розглянуто проблеми проектування архітектурного середовища реабілітаційних центрів для дітей, що страждають аутизмом. При проектуванні ключовим моментом дослідження є визначення тих специфічних ознак, які повинні формувати середовище центру по роботі з людьми із різними порушеннями аутистичного спектру.

Ключові слова: архітектурне середовище, аутизм, реабілітація.

Annotation

The Features of Formation architectural environment of Rehabilitation Centers for the Children with Autism syndrome. The article considers the problems of design architectural environment of rehabilitation centers for the children with autism. In the design the main key of research is to identify those specific features which should form the center environment for the work with people with different disorders of autism spectrum.

Keywords: architectural environment, autism, rehabilitation.

72.012.6

О.В. Бачинська,
старший викладач
каф. інформаційних технологій в архітектурі КНУБА

ВИКОРИСТАННЯ АРКИ В ЖИТЛОВІЙ ЗАБУДОВІ КИЄВА КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОРІЧ

Анотація: в статті розглядається актуальність вивчення художнього вигляду історичних житлових будинків Києва кінця ХІХ – початку ХХ сторіч, структура їх фасадів, роль арки в формуванні фасаду, її основні форми та розташування в загальній композиції.

Ключові слова: арка, фасад, форма, композиція, житловий будинок, історія, Київ.

На території сучасного Києва збереглися історичні житлові будинки, багато оздоблені, з індивідуальним вирішенням фасаду. Ця історична спадщина слугує натхненням при проектуванні житлових споруд у наш час і цьому є багато причин. Одним з елементів, що широко використовувався для урізноманітнення зовнішнього виду житлового будинку, є арка. Вона була формоутворюючим елементом фасаду на противагу суто декоративним прикрасам. Оскільки сучасна житлова архітектура відійшла від площинної композиції фасаду у бік просторового розвитку форм, історичний досвід створення зовнішнього виду будинків, а саме використання арок, може бути корисним для збагачення мови сучасної житлової архітектури.

Використання арки в архітектурі історичних житлових будинків Києва раніше не розглядалося.

Метою дослідження є принципи використання арки в історичних житлових будинках Києва.

Київ – давнє місто, в структурі якого збереглося багато історичних житлових будівель. У більшості це прибуткові будинки другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Серед забудови пізніших періодів і до сучасності вони є найкрасивішими для споглядання: кожний з індивідуальним вирішенням фасадів, з різноманітними деталями, що утворюють певну композицію (рис. 1, а–г).

Крім зовнішньої привабливості прибуткових будинків Києва кінця ХІХ – початку ХХ ст. є ще одна причина вивчення цієї історичної спадщини. У ХХ ст. під впливом різних факторів художній образ житлових будинків був підпорядкований принципам типізації, а потім підкорений індустріальним методам будівництва. Це призвело до формування фасаду з однакових

елементів, відсутності деталізації, збіднення композиції. Після цього періоду почалося урізноманітнення образу житлового будинку за рахунок різного оформлення функціональних елементів, а в останні десятиріччя звернення до індивідуальності кожної споруди (1). Таким чином, на новому етапі розвитку житлова архітектура Києва повертається до принципів, закладених історично. Копіювати історичні зразки стає неможливим, бо масштаб сучасних житлових споруд значно відрізняється (поверховість збільшилася у кілька разів, будують не окремими будинками, а цілими комплексами). Але все одно намагаються по можливості враховувати історичний досвід, наприклад, використовують арки та інші елементи історичної архітектури (рис. 2, а, б). Сучасна житлова архітектура відійшла від площинної структури фасаду у бік просторового розвитку форм, тому арку, що є цікавим формоутворюючим елементом, можливо широко використовувати для формування зовнішнього виду і внутрішнього простору у сучасних житлових будинках.

Таким чином, вивчення та втілення на практиці деяких принципів створення художнього образу в історичному міському житлі однозначно допоможе збагатити мову сучасної житлової архітектури і створити регіональну своєрідність саме київських житлових будинків.

Історичні прибуткові будинки Києва відносяться до різних стилів – псевдоруський стиль (рис. 1, а), модерн (рис. 1, б), неоренесанс (рис. 1, в), стиль цегляної архітектури (рис. 1, г), неоготика (рис. 3, з), але декоративні елементи фасаду мають єдиний модуль чи кратні цьому модулю. Всі ці будівлі зводили з цегли місцевого виготовлення і з неї викладали різні за стилем орнаменти та деталі, тому модулем слугують розміри цегли (рис. 2, в). Саме тому вулиці, забудовані прибутковими будинками, є найприємнішими для споглядання – в них присутні і єдність, і різноманіття, необхідне людському оку.

Також характерною рисою фасадів прибуткових будинків є чітка система вікон, що відображає внутрішню конструктивну систему будинку (рис. 2, г). Ярусам в оформленні фасаду відповідають поверхи, вертикальним пілястрам – внутрішні стіни. За умовами кліматичних особливостей Києва кожна кімната обов'язково повинна бути освітлена, тому орієнтація кімнат на дві сторони будинку відображається на фасаді чіткою системою вікон. Таким чином, основною складовою частиною фасаду стає вікно, яке у цегляних прибуткових будинках було декоровано навколо прорізу орнаментами (рис. 2, в). Вікна мають настільки багате декорування, що для стіни як такої не залишається місця. Залишені невеличкі проміжки між вікнами, що відповідають міжповерховим перекриттям та вертикальним стінам, оформлені вертикальними пілястрами чи колонами, горизонтальними карнизами чи орнаментальними вставками (рис. 2, г).

За характером використання складові елементи фасаду прибуткових будинків Києва можна поділити на три групи. Перша група: формоутворюючі частини фасаду, тобто, головним чином, вікна, а також вхідні портали, балкони, еркери, мансарди, дахи. Друга група: елементи, що слугують декоративним оздобленням форм фасаду і тому підпорядковані принципам тектоніки – оздоблення вікон, вертикальні, горизонтальні тяги, завершення, декоративні кутові фронтони та башти. Третя: суто декоративні прикраси – це різноманітна ліпнина, живопис, оздоблення керамікою, вони також займають своє місце в загальній композиції фасаду, але більше відносяться до синтезу мистецтв, тому частіше не підпорядковані принципам архітектурної тектоніки.

Арка серед інших прикрас фасаду прибуткових будинків займала одне з провідних місць. Арочні форми паралельно з прямокутними формами використовували для створення вікон, тобто для оформлення основного формоутворюючого елемента фасаду. А також для утворення вхідного порталу і у ролі оздоблення, підпорядкованого принципам тектоніки. Тобто арка, як частина фасаду, відносилася до перших двох груп тектонічних елементів. Арочний проріз у порівнянні з прямокутним отвором має одну особливість – криволінійне завершення. Якщо дивитися крізь арку на навколишнє середовище, через неї світ виглядає дещо по-іншому: цікавіше і з завершеною верхньою частиною виду, ніж у обрамленні прямокутним отвором (рис. 3, а, б). Саме тому розташування арки у композиції фасаду було завжди акцентним і виявляло найважливіші частини. Найбільше використовували такі прийоми:

1. Виділення головних частин по вертикалі та горизонталі (арочні вікна другого поверху виявляли його значимість, арочні прорізи центральної та бічних, кутових частин підкреслювали симетрію композиції або її край).

2. Завершення композиції та її окремих частин (заокруглений контур прорізів останнього поверху завершував систему вікон, такі ж арочні вікна або декоративні арки використовували при формуванні верху вертикально виділених частин – центральних, бічних, кутових).

3. Об'єднання окремих елементів (арка у вигляді декоративного елемента формувала єдиний елемент, об'єднуючи декілька нижче розташованих окремих прорізів).

4. Акцент на окремих частинах, які необхідно виділити (формування вхідного порталу, як елемента, на який необхідно звернути увагу).

5. Оздоблення прорізів (декоративні арки оздоблювали проріз і підкреслювали його форми).

На фасаді історичного прибуткового будинку в готичному стилі можна спостерігати застосування всіх цих прийомів у формуванні зовнішнього виду (рис. 3, з).

Також має значення форма арки, бо світовий досвід демонструє велику кількість форм, серед яких зустрічаються дуже складні (2). Для Києва характерно використання простих форм (рис. 3, в–ж), які характеризуються цілісним, спокійним контуром, саме тому у прибуткових будинках вони часто відігравали роль завершення фасаду. Такі арки, як стрілчаста (рис. 3, г), підковоподібна (рис. 3, д), стиснута (рис. 3, є), еліптична (рис. 3, ж) були пов'язані з певним стилем, перша – з неоготикою, інші – з модерном, але цей зв'язок не є непохитним правилом. Доволі часто прибутковий будинок, зведений у певному стилі, поєднував в оформленні фасаду різні форми арок.

Таким чином, в історичній житловій забудові Києва арки застосовували за такими принципами:

1. Конструктивна система київських історичних житлових будівель не потребувала арок, які б несли велике навантаження, тому арки використовували, в основному, для створення прорізів та декоративних елементів.

Для Києва характерні дома–пластини, які набували різних форм в залежності від ділянки (кутові, П-образні, Г-образні та ін.) з великою кількістю віконних прорізів, що створювали модуль фасаду. Арочні форми паралельно з прямокутниками використовували для утворення вікон, тобто для оформлення основного формоутворюючого елемента фасаду.

2. Криволінійні форми арок контрастні по відношенню до прямокутних прорізів, тому ними завжди створювали акценти в композиції фасаду – виявляли головні частини по вертикалі та горизонталі, окремі елементи.

Криволінійний верх арки давав можливість використовувати її для завершення композиції та її окремих частин, і як об'єднуючий елемент, що узагальнював разом декілька менших.

Форму арки продовжувало оздоблення навколо арочного прорізу, підкреслюючи, що це – найголовніша частина фасаду історичного житлового будинку. Але іноді декор навколо криволінійної арки був складений з прямих ліній, тобто контрастний по відношенню до форми вікна; такими елементами також створювався акцент на фасаді.

Форми арок, використані у композиції фасаду, часто повторювалися у завершенні, складаючи цікавий силует та єдність композиційного задуму всього будинку.

3. Історична житлова забудова Києва мала спокійну об'ємну композицію з нюансною пластикою деталей, тому використані в оздобленні форми арок відповідали характеру зовнішнього вигляду споруд. У прибуткових будинках не можна знайти розмаїття арочних форм. І хоча є поодинокі випадки вживання складних формоутворень, найбільш уживаних арок небагато і вони

Рис. 1. Прибуткові будинки кінця XIX – початку XX ст. у Києві а), б) вул. О. Гончара, в), г) вул. Б. Хмельницького.

Рис. 2. Сучасні житлові комплекси, на фасадах яких використані арки: а) комплекс серед історичної забудови на вул. Б. Хмельницького, б) фрагмент комплексу серед сучасної забудови на бульв. Л. Українки. Формотворення фасадів історичних прибуткових будинків у Києві в) вікна з обрамленням будинку по вул. Б. Хмельницького, г) фасад будинку по вул. Ярославів Вал.

Рис. 3. Обмеження поля зору різними формами: а) аркою, б) прямокутником. Основні форми арок, які використовували у історичних прибуткових будинках Києва: в) циркульна, г) стрілчаста, д) підковоподібна, е) лучкова, є) стиснута, ж) еліптична. Фасад будинку по вул. О. Гончара: з) прийоми композиційного розташування арок.

характеризуються спокійним верхнім контуром. Саме такі форми є універсальними у користуванні, вони дозволили розміщувати арки у різних частинах композиції фасаду та надавати їм різне призначення.

Список використаних джерел:

1. Бачинська О.В. Типологія міської житлової забудови Києва // Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель: Організація комфортного середовища життєдіяльності людини міських поселень. – 2008. – Спеціальний випуск. – С. 56–62.
2. Архитектурно-реставрационные термины: Методическое пособие; Под общей ред. И.А. Игнаткина. – К.: УСХА, 1990. – 152 с.
3. Звід пам'яток історії та культури України: У 28 т. / Гол. ред. Зводу пам'яток історії та культури при видавництві «Укр. енциклопедія» ім. М.П. Бажана. – К., 1999. – Кн. 1, ч.1: Київ. – 584 с.

Аннотация

В статье рассматривается актуальность изучения художественного облика исторических жилых домов Киева конца XIX – начала XX веков, структура их фасадов, роль арки в формировании фасада, ее основные формы и положение в общей композиции.

Ключевые слова: арка, фасад, форма, композиция, жилой дом, история, Киев.

The summary

Urgency of study of art shape of historical apartment houses of Kiev of the end XIX – beginning XX centuries, structure of their facades, role of an arch in formation of a facade, its basic forms and rule in a general composition are considered in clause.

Key words: an arch, facade, form, composition, apartment house, history, Kiev.

УДК 747:725.54(045)

О. П. Олійник,*канд. арх., проф. кафедри комп'ютерних технологій дизайну
НАУ, м. Київ***А. В. Коваль-Цєпова,***аспірантка кафедри комп'ютерних технологій дизайну
НАУ, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ МЕБЛІВ ДЛЯ ДІТЕЙ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Анотація: в даній статті розглядаються особливості дизайну меблів та їх використання в інтер'єрі спеціалізованих закладів для дітей, що потребують соціальної реабілітації. Аналізується вплив основних вимог на проектування меблів для даної категорії дітей.

Ключові слова: інтер'єр, меблі, екодизайн, ергономічність, безпечність, психічний розвиток дітей, соціальна реабілітація.

Постановка проблеми. Протягом останніх років простежується тенденція до постійного збільшення кількості безпритульних дітей з антиморальною поведінкою. “Дітям вулиці” властиві агресивні прояви, жорстокість, суїцидні тенденції та психічні вади, зловживання спиртними напоями, існує дитяча наркоманія... Дана категорія дітей найчастіше має важкий психічний та емоційний стан, майже у всіх дітей спостерігається девіантна та делінквентна поведінка. Девіантна поведінка – це система вчинків або окремі вчинки, протиставлені прийнятим у суспільстві правилам, моральним нормам. На відміну від девіантної, делінквентна поведінка характеризується негативними проявами, що направлені здебільшого на оточення, ніж на себе, зокрема порушенням суспільних норм поведінки: хуліганством, крадіжками, дрібними правопорушеннями. Більшість вихованців притулку потрапляють до закладу педагогічно запущеними, частина дітей має загальмований психологічний розвиток, частина – розумову відсталість. Покращення психічного стану та психологічного розвитку дітей, що потребують соціальної адаптації та виховуються в спеціалізованих закладах, для України є надзвичайно актуальним та гострим питанням.

Оточуюче середовище має вплив на формування світогляду дитини. Безпосереднім середовищем для дитини, що проживає в спеціалізованому закладі, виступає інтер'єр її власної кімнати, їдальні, кімнати для ігор тощо. Для забезпечення потреб дитини, розвитку її здібностей і комфортного перебування необхідно створити деякий “простір освоєння” [1].

Дизайн інтер'єру дитячих спеціалізованих закладів є одним з ефективних методів психологічної реабілітації. Саме тому необхідним для покращення психічного та емоційного стану дітей у спеціалізованих закладах для дітей, що потребують соціальної реабілітації, є врахування особливостей дизайну інтер'єру в цілому та предметного дизайну зокрема.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Робота виконана у відповідності до держбюджетної кафедральної науково – дослідницької роботи №83/10.03.03 на тему: “Засади формування гармонійного предметно – просторового середовища міських утворень”, у Національному авіаційному університеті на кафедрі комп'ютерних технологій дизайну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні активно працюють над проблемою соціальної реабілітації дітей, що залишились без батьківського піклування, у різних сферах наук. Але найбільш ґрунтовними є дослідження у галузі психології та педагогіки. Найбільш актуальні педагогічні методики Б. та Т. Нікітіних, М. Монтессорі, Р. Штайнера (вальдорфська педагогіка), О.А. Флеріної та українська програма “Малютко”. В кожній з них індивідуально вирішується питання мікрозонування приміщень. Серед вітчизняних авторів педагогічні умови соціального захисту бездоглядних дітей у притулках для неповнолітніх досліджувала Кальченко Л. В., Комісарик М.І. визначила вплив фітоклімату в реабілітаційно-профілактичній роботі дитячих будинків. Вінс В.А. досліджувала особливості переживання вікової кризи підлітками школи – інтернату. Цивільно-правовий аспект дитячого будинку сімейного типу, як форми улаштування дітей, позбавлених батьківського піклування розглянуто Москалюк В.Ю.

У Росії у сфері педагогіки працювала Хрикіна Н.М., яка досліджувала дитячий будинок, як суб'єкт формування системи патронатного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [2]. Шамахова Н.Н. досліджувала педагогічні умови соціальної адаптації вихованців дитячого будинку сімейного типу [3].

Ернст Т.К. сформувала принципи формування архітектурного середовища дитячих освітньовиховних закладів загального типу. Кадуріна А.О. досліджувала художні аспекти формування дитячих дошкільних закладів на прикладі Одеси. Дизайн інтер'єрів спеціалізованих закладів для дітей, що потребують соціальної реабілітації, як ефективного методу психологічної реабілітації, на сьогодні залишається ще малодослідженим.

Мета роботи. Велика кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки, в Україні зумовлює необхідність проведення заходів, спрямованих на покращення умов проживання та виховання дітей. Стаття входить в коло тих досліджень, що направлені на з'ясування та створення

оптимальних умов проживання, виховання, всебічного розвитку дітей, а також поліпшення і вдосконалення вже існуючих інтер'єрів, що впливають на формування дитини як особистості. Діти з вразливим психічним станом та різних вікових груп потребують специфічної опіки, а для ведення нормальної життєдіяльності потребують спеціальних дизайнерських вирішень.

Метою роботи є теоретичні та практичні дослідження по дизайну інтер'єрів закладів для соціального захисту позбавлених сімейного виховання дітей та визначення основних аспектів для позитивного впливу на їх психологічний стан предметного дизайну та меблів, зокрема, в інтер'єрах спеціалізованих закладів для дітей, та виявити основні засоби впливу на психічний розвиток дітей, що там проживають.

Основний зміст. Покращення умов проживання дітей – одна з форм соціальної допомоги дітям. Інтер'єр спеціалізованих закладів для дітей, що потребують соціальної реабілітації, позитивно впливає на зміни у внутрішньому світі дитини, наповнює його новим сенсом та красою. В.В. Абраменкова [4] та О.Б. Платонова підкреслюють місце дитини в світі та необхідність формування “дитячого архітектурного середовища”.

Штучно створений простір може бути важливим стимулюючим фактором розвитку дитини, в той же час невідповідно організований даний простір є перешкодою для розвитку дитячої уяви та індивідуальності. В зв'язку з цим необхідним для дизайну інтер'єрів спеціалізованих закладів для дітей, що потребують соціальної реабілітації, є врахування та дослідження не тільки комфортних умов життєдіяльності, але й особливостей використання інформативності, доброзичливості, психологічно комфорту у даних інтер'єрах, що лежать в основі формування дитячої особистості. Також слід враховувати педагогічне та профорієнтаційне значення дизайну інтер'єру для дітей вулиці.

Організація дитячого середовища безпосередньо пов'язана з віковими особливостями сприйняття дітьми даного оточення. Тому всі засоби та прийоми дизайну інтер'єру адаптовані до дітей за віковими показниками, статевою приналежністю та творчими здібностями.

Як свідчить вітчизняний та закордонний досвід, для позитивного впливу на психологічний стан дітей, що потребують соціальної реабілітації, потрібно враховувати наступні аспекти щодо проектування меблів та дизайну інтер'єрів:

- ергономічність;
- відповідність санітарно-гігієнічним вимогам;
- безпечність (відсутність гострих кутів, матеріалів, котрі при розбиванні можуть поранити дитину);

- екологічність (використання екологічно чистих матеріалів та максимально низькі показники виділення шкідливих речовин у фарбах);
- висока якість та підвищена міцність;
- наявність функції трансформування;
- функціональність (двоповерхові ліжка, вмонтовані ящики-ніші для зберігання особистих речей);
- гармонійне колористичне вирішення, з відсутністю темних та похмурих відтінків;
- наявність ігрового елемента в дизайні;
- оригінальність форм та окремих елементів (спинка стільця, ліжка тощо);
- доступність цінової політики.

Як засвідчує практика, величезне значення у формуванні архітектурного та предметного середовища для дітей мають ергономічні дослідження. Розробка і впровадження ще на стадії „проектного” процесу ергономічних рекомендацій є складовою частиною широкої програми заходів, спрямованих на подальше підвищення ролі людського фактора у всіх сферах суспільного життя. Системне врахування ергономічних вимог при формуванні житлового середовища, а меблів зокрема - необхідна умова формування комфортного стану життєдіяльності дітей.

Меблі в спеціалізованих закладах для дітей, що потребують соціальної реабілітації, повинні відповідати за санітарно-гігієнічними вимогами зростово-віковим особливостям дітей та підлітків віком від 3 до 18 років Розміри столів, стільців і ліжок повинні відповідати вимогам діючих ДСТУ на функціональні розміри меблів для дітей кожної вікової групи, а також вимогам ДБН В.2.2-3-97 “Будинки та споруди навчальних закладів”[5].

Позаяк більшість дітей мають важкий психічний та емоційний стан, також є категорія нервово неврівноважених дітей, що постійно знаходяться в активному русі, меблі повинні бути стійкими, обтічної форми, без гострих кутів та граней [6]. Також для дитячої безпеки неприпустиме використання деталей, що можуть легко розбитися, або зламатися (скло, тонкий пластик тощо). Меблі повинні пройти випробовування на виявлення всіх можливих ризиків, пов’язаних з їх використанням, а також виключити всі можливі небезпечні моменти у ході експлуатації, такі, як защемлення пальців рук та інших частин тіла.

Для дитячих меблів повинні бути використані екологічно чисті матеріали. Рекомендовані меблі, вироблені з деревини, екологічних панелей, виготовлених з 100% утилізованої деревини, або з пластику за новітніми технологіями, всі

вироби повинні мати сертифікати про належну якість. Також матеріали повинні гарантувати мінімальне виділення формальдегіду й відповідати допустимим світовим стандартам. Рекомендовано використання монокомпонентних фарб на водорозчинній основі, що відповідають стандартам, що стосуються використання фарб на іграшках, тобто предметах, що дитина може випадково взяти до рота. Сьогодні дуже важливою є охорона навколишнього середовища, для збереження здорової екосистеми для дітей. Саме тому має місце тенденція переходу виробників на використання максимально екологічно-безпечної продукції.

Крім цього, дитячі меблі повинні бути підвищеної міцності, а їх форма і конструкція повинні бути зручними у зберіганні, ремонті та транспортуванні. При нестачі площ приміщень слід використовувати меблі, що трансформуються. Меблі повинні забезпечувати максимальну зручність при незначній площі.

У дитячих спальнях допускається використання двоповерхових дерев'яних або металевих ліжок. Крім цього, при щільній забудові в спальнях можливе облаштування робочого місця з робочим столом та стільцем. Також, до меблів спальні входить шафа для зберігання одягу та особистих речей вихованців. Ігрові кімнати облаштовуються дитячими меблями, конструкторами, полицями, килимами, м'якими матами. В цілому, просторове середовище в ігрових кімнатах повинно бути розділено візуально на функціональні зони: активних, творчих ігор, відпочинку, усамітнення тощо.

Дитина повинна брати активну участь у формуванні свого оточення. Можливість пересування мобільного обладнання, його комбінації та моделювання збагачують досвід дитини, розвивають просторове мислення, надають основу для організації дослідницької діяльності [1].

Колористичне вирішення інтер'єру та меблів є важливим емоційним фактором формування простору. Завдяки кольору можливо вирішувати багато композиційних завдань: виділити головний елемент, зв'язати всі елементи разом, урівноважити структуру або ж виявити ритм структури, ілюзорно змінити один з геометричних параметрів простору (довжина, висота) і т. ін. [7]. Для колірної гармонії в інтер'єрі мають значення геометричний вид поверхонь, їх величина, просторова орієнтація. При створенні інтер'єру для неповнолітніх слід дотримуватися традиційних яскравих кольорів, без використання занадто темних та похмурих відтінків. Яскраві кольори в меблях допомагають компенсувати хронічну недостатність сонячних днів та зацікавити дітей. Для отримання нових знань у дітей меблі та інші предмети можуть бути підібрані та структуровані за кольором та формою, за тотожними властивостями. Але слід дотримуватися врівноваження кольорової гами, та єдності простору.

Важливим виховним чинником є наявність ігрового елемента в дизайні меблів для дітей. Гра як змістовна частина духовного світу дитини має величезний вплив на формування світогляду і коригування моральних переваг дітей. Дизайнер, користуючись різними формами ігрового підходу в дизайні – символічним, казковим, алегоричним, – може створювати навколо дитини і разом з нею уявне казкове доброзичливе середовище, що допомагає, захищає, протистоїть реальному жорстокому світу, де безпритульна дитина набула гіркого досвіду.

Узагальнюючи існуючий світовий та вітчизняний досвід проектування, можна запропонувати наступну типологію методів ігрового підходу в дизайні меблів для дітей: алегоричний, метафоричний, казковий, символічний, іронічний.

Алегоричний – дієвий елемент навчання, що подає дитині в алегоричній формі основи знань про оточуючий світ (наприклад, полиці у вигляді нотного стану в музичному залі);

метафоричний – пробуджує уяву дитини, розвиває і поглиблює знання (меблі, що нагадують рослини, птахів, звірів і т.ін.);

казковий – створює уявне середовище, захищає, підвищує самооцінку дитини, надаючи їй риси казкових позитивних героїв, що долають будь-які перешкоди (може бути використаний в будь-яких різновидах – малюнки улюблених персонажів, барельєфи, скульптури, форма меблів та її матеріал).

Символічний та іронічний методи, як більш складні для розуміння, можуть використовуватися для старших підлітків. В якості символів можуть використовуватись вже засвоєні дитиною в процесі виховання позитивні елементи історії, держави чи суспільства (гетьманська булава, герби, корони і т.ін.). Іронічний метод покращує настрій, створює позитивну атмосферу, проте використовуватись має дуже обережно, враховуючи недозрілу психіку “дітей вулиці”.

Використання меблів оригінальних форм та цікавими окремими елементами (форма ніжок столу, спинка стільця, ліжка тощо) дозволяють розширити світогляд дитини, виконують пізнавальну та наочну функцію.

Доступність цінової політики на меблі для спеціалізованих закладів дітей, що потребують соціальної реабілітації викликана в першу чергу обмеженими фінансовими ресурсами даних організацій, навіть при постійних спонсорських підтримках, що мають скоріше винятковий, ніж періодичний характер. Проте навіть в цих умовах завжди є місце для творчості, бо, як писав Карім Рашид: “Сучасні технології роблять творчість демократичною.”

Висновки. Дані теоретичні та практичні дослідження направлені на створення затишку і домашнього тепла в інтер'єрах спеціалізованих закладах

для дітей позбавлених сімейного виховання, які опинилися в складних житлово-побутових умовах. Зосереджено увагу на предметному дизайні, як важливому аспекті інтер'єрів спеціалізованих закладах для дітей, що потребують соціальної реабілітації.

Для позитивного впливу на психологічний стан дітей потрібно враховувати наступні аспекти щодо проектування меблів та дизайну інтер'єрів: ергономічність, відповідність санітарно-гігієнічними вимогам, безпечність, екологічність, висока якість та підвищена міцність, наявність функції трансформування, функціональність (двоповерхові ліжка, вмонтовані ящики-ніші для зберігання особистих речей), гармонійне колористичне вирішення, наявність ігрового елемента в дизайні, оригінальність форм та окремих елементів (спинка стільця, ліжка тощо), доступність цінової політики.

Дизайн меблів спеціалізованих закладів для дітей, що потребують соціальної реабілітації, повинен задовольняти дві основні функції: утилітарну, засновану на зручності використання, та організаційну, що стимулює пізнання та активність дітей (трансформація об'єктів). Все це необхідне для всебічного і гармонійного розвитку у спеціалізованих закладах для дітей, що потребують соціальної реабілітації.

Визначено важливість ігрового елемента в дизайні меблів для дітей, як виховного чинника. Узагальнюючи існуючий світовий та вітчизняний досвід проектування, запропоновано наступну типологію ігрового підходу в дизайні меблів для дітей: - алегоричний, метафоричний, казковий, символічний, іронічний.

Дослідження входить в коло тих теоретично-практичних праць дизайнера, які покликані покращити та вдосконалити основні принципи підбору моделей меблів для дизайну інтер'єрів спеціалізованих закладів для дітей, що потребують соціальної реабілітації. Також планується розширити і більш детально дослідити вищезазначені аспекти для сформування основних принципів для проектуванні меблів для дизайну інтер'єрів спеціалізованих закладів, які потім буде включено до дисертаційного дослідження.

Література

1. Гайказова Р.Т., Кострикіна Т.Д. Оформление детских дошкольных учреждений. Значение архитектурно – пространственной среды в воспитании дошкольников. – М.: Просвещение, 1974. – 64 с.
2. Хрыкина Н.М. Детский дом как субъект формирования системы патронатного воспитания детей сирот и детей, оставшихся без попечения родителей: Дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Моск. гос. пед. Ун-т. – М., 2008. – 229 с.

3. Шамахова Н.Н. Педагогические условия социальной адаптации воспитанников детского дома, организованного по семейному принципу: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Вологод. гос. пед. ун-т. – В., 2004. – 24 с.
4. Абраменкова В.В. Социальная психология детства в контексте развития отношений ребенка в мире // Вопросы психологии. – 2002. – №1. – С.3-16.
5. Тимчасові санітарні правила і норми улаштування, обладнання, утримання притулків для неповнолітніх та організація харчування і медичного забезпечення дітей / ДсанПіН 5.5.3.052 – 99. – К., 1999. – 47 с.
6. Каракис И.И. Интерьеры школ и дошкольных учреждений. - К.: Будівельник, 1974. – 96 с.
7. Миронова Л.Н. Цветоведение : Учеб. пособие для спец. 229 “Интерьер и оборудование”, 2230 ”Пром. искусство”, 2231”Монумент. – декор. искусство” - Мн.: Выш. шк., 1984. – 286 с.

Аннотация

В данной статье рассматриваются особенности дизайна мебели а также их использование в интерьере специализированных учреждений для детей, которые нуждаются в социальной реабилитации. Анализируется влияние основных требований на проектирование мебели для данной категории детей.

Ключевые слова: интерьер, мебель, экодизайн, эргономичность, безопасность, психическое развитие детей, социальная реабилитация.

Abstract

In given article are considered characteristic singularities of design of the furniture and are used their in the interior of specialized institutions for children who require social rehabilitation. It is analyzed influence of the basic requirements on designing of furniture for the given category children.

Keywords: interior, furniture, ecological design, ergonomics, safety, child's mental health, social rehabilitation.

УДК 725.95:Ю4

А.О.Кадурина,

*к. арх., доцент кафедри основ архітектури и ДАС**Одесская государственная академия строительства и архитектуры*

БЛАГОУСТРОЙСТВО ТЕРРИТОРИИ ПАЛЕ-РОЯЛЯ В ОДЕССЕ СКВОЗЬ ПРИЗМУ МИФОВ И СИМВОЛОВ

Анотація: в статті досліджені історія створення та розвитку Пале-Рояля в Одесі. Проведений аналіз на рівні міфологічного та символічного наповнення його архітектурного середовища. Запропоновано ряд концепцій щодо благоустрою території ансамблю.

Ключові слова: Пале-Рояль, Одеса, благоустрій, символіка, міфологія.

Постановка проблеми. В Одессе в 2009-2010 гг. в рамках международного сотрудничества проводится программа по благоустройству территории города, с реконструкцией и организацией садов и парков, посвященных городам - побратимам. Одним из объектов, имеющих высокую историко-культурную, градостроительную и архитектурную ценность, является Пале-Рояль, расположенный в самом «сердце» Одессы, на ул. Ланжероновской, у Оперного театра.

Связь работы с научными программами. В 2010 г. был заключен договор о сотрудничестве между Городской Думой Одессы и ОГАСА касательно программы основания в Одессе парков и зеленых зон. Работа осуществляется в рамках этого договора, а также научно-исследовательской темы «Социальная активизация и реабилитация историко-архитектурного наследия», действующей на кафедре основ архитектуры и ДАС (2007 – 2019 гг.).

Анализ последних исследований и публикаций. Вопросы семантического, мифопоэтического «наполнения» парков на территории Украины неоднократно освещались в работах: Д.С. Лихачева, В.В. Дормидонтовой, С.А. Шубович и др. Но эта сфера пока оставалась в теоретической «плоскости».

Цель работы. Изучить символическое наполнение архитектурной среды Пале-Рояля и внести ряд концептуальных предложений по благоустройству его территории.

Изложение основного материала. Периметр Пале-Рояля ограничивался улицами: Ланжероновской, Екатерининской, Театральным переулком (ранее – Биржевой улицей) и Городским театром, и изначально представлял собой плац-парад. В 1841-1843 гг. по проекту архитектора Г.И. Торричелли, под

руководством арх. К.О. Даллаквы были построены торговые ряды Пале-Рояля (рис. 1). Создан обширный двор и разбит сад, авторство их дизайна приписывается графине Е.К. Воронцовой. «Внутренняя площадь пересекается перекрестными от угла в угол, дорожками, обсаженными разного рода деревьями, кустарниками, с продолговатыми клумбами, усеянными резедою и другими цветами. Когда деревья разрастутся и дадут тень, переходы эти будут весьма приятны. Экипажи не выезжают туда; для посетителей устроены четыре входа... Все они с простенькими красивыми решетчатыми воротами, запирающимися на ночь на замок. Приставленный швейцар смотрит тщательно за исправностью затвора» [1]. В конце XIX в. единый ансамбль Пале-Рояль был разрушен, производились неоднократные перестройки: с объединением и укрупнением лавок заменой отдельных зданий и изменением масштабности ансамбля в целом [2].

Рис. 1 Общій вид Пале-Рояля. Середина XIX в.

Аспект, который следует изучить в первом приближении к объекту, - исторический. От периода **греческой колонизации** на территории Пале-Рояля археологами были найдены многочисленные остатки лакокрасочной керамики. Соответственно, первая проектная концепция по благоустройству его территории включает в себя излюбленное греками стилистическое изображение водной стихии – меандр, что символично в свою очередь и для Одессы, как морского города (рис. 2). Мотив «бегущей волны» прослеживается и на фасадах зданий.

Центральное место в композиции сквера Пале-Рояля отведено скульптурной композиции «**Амур и Психея**». Их изображение связано с

трогательной историей любви, изложенной в древнегреческом мифе. Психея, в переводе с греческого «душа», ассоциировалась у древних с бабочкой [3]. Поэтому в предлагаемой проектной концепции скульптура находится в окружении цветочной клумбы, выполненной в форме бабочки (рис. 3).

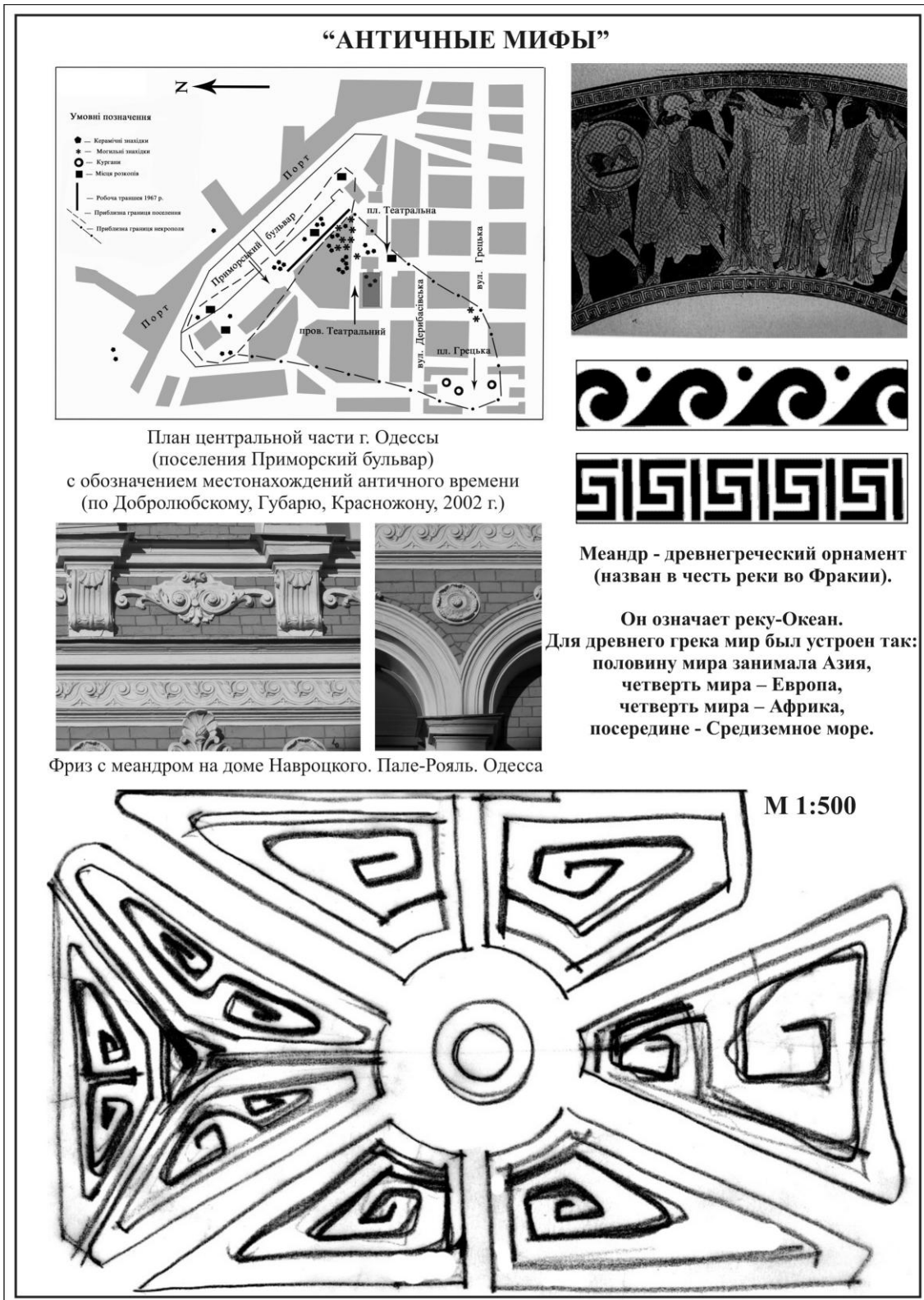

Рис. 2 Концептуальное решение «Античные мифы»

“АМУР И ПСИХЕЯ”

Психеей древние греки назвали царевну, которую за ее неземную красоту люди стали почитать больше, чем Венеру. Разгневанная богиня отправила своего сына, Амура наказать “дерзкую” девушку, но тот ослушался матери и ... влюбился в Психею.

ПСИХЕЯ - ОБРАЗ БАБОЧКИ

Амур и Психея.
Вильям-Адольф Бугро.

Амур и Психея.
Антонио Канова.

Амур и Психея.
Дворик Пале-Рояля. Одесса.

Древние греки считали бабочку символом бессмертия души. Психея, имя которой значит "душа", представлялась в виде девушки с крыльями бабочки.

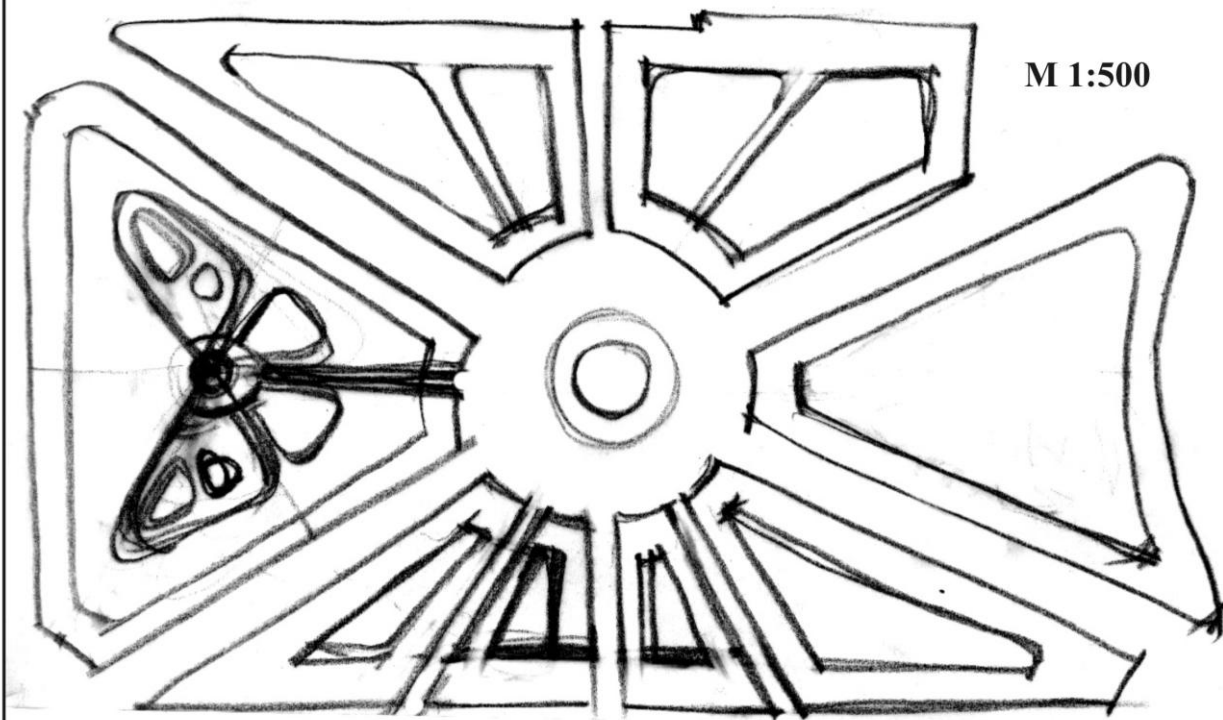

Рис. 3 Концептуальное решение «Амур и Психея»

Следующие ракурсы раскрываются в результате изучения собственно архитектуры Пале-Рояля и ее символического наполнения. Так первоначальной, доминирующей функцией ансамбля являлась торговля. Она нашла свое отражение в архитектуре более позднего периода, в доме В.В. Навроцкого. **Торговая символика** связана с атрибутами бога торговли и посредничества Гермеса (Меркурия). Это, прежде всего, кадуцей, жезл Меркурия, - символ успешного заключения сделок. Он тесно соприкасается с темой изобилия, главным знаком которого является рог изобилия [4]. Соответственно в концепции предложено схематическое изображение этих предметов, на уровне создания наборно-орнаментальных партеров (рис. 4).

Вход на территорию Пале-Рояля осуществляется со стороны Оперного театра, портик которого создает некий композиционный акцент и одновременно является транзитным пространством в архитектурной среде двора. Соответственно **музыкальная символика**, присутствующая на фасадах театра может найти ландшафтное «отражение» в решении партеров. Это могут быть топиарии в форме лиры, атрибута Аполлона и труб, аллегии Славы (рис. 5).

В продолжение театральной тематики возможен подход к территории Пале-Рояля, как к продолжению австрийских традиций. Чтобы дворик у Оперного театра, построенного австрийскими архитекторами Ф. Фельнером и Г. Гельмером, настраивал посетителей на утонченные нотки австрийской изысканной музыки и где-то волшебства, закружил в ритме вальса и узорах кружевных партеров... (рис. 6).

Выводы.

1. В 1841-1843 гг. по проекту архитектора Г.И. Торричелли, под руководством арх. К.О. Даллаквы были построены торговые ряды Пале-Рояля, создан обширный двор и разбит сад, авторство их дизайна приписывается графине Е.К. Воронцовой.
2. В архитектурной среде Пале-Рояля выявлено 5 основных тематических направлений, основанных на мифологии и символической.

“ТОРГОВАЯ СИМВОЛИКА”

Кадuceй

Кадuceй - символ посредничества, согласия; эмблема торговли

Крылья кадуцей символизируют способность пересекать любые границы, воздушность; прут - власть; двойная змея – противоположны е стороны в дуализме.

Гермес (Меркурий)

Атрибуты Меркурия: крылатый шлем, кадуцей, иногда - рог изобилия

В римской мифологии Меркурий – бог красноречия, покровитель торговли, вестник богов.

Изображался в виде юноши с крылышками на головном уборе и на сандалиях.

В руке он держал кадуцей - жезл, обвитый двумя змеями. Имя его употребляется в значении: вестник, посланец.

Модильоны с кадуцием на доме Навроцкого. Пале-Рояль. Одесса

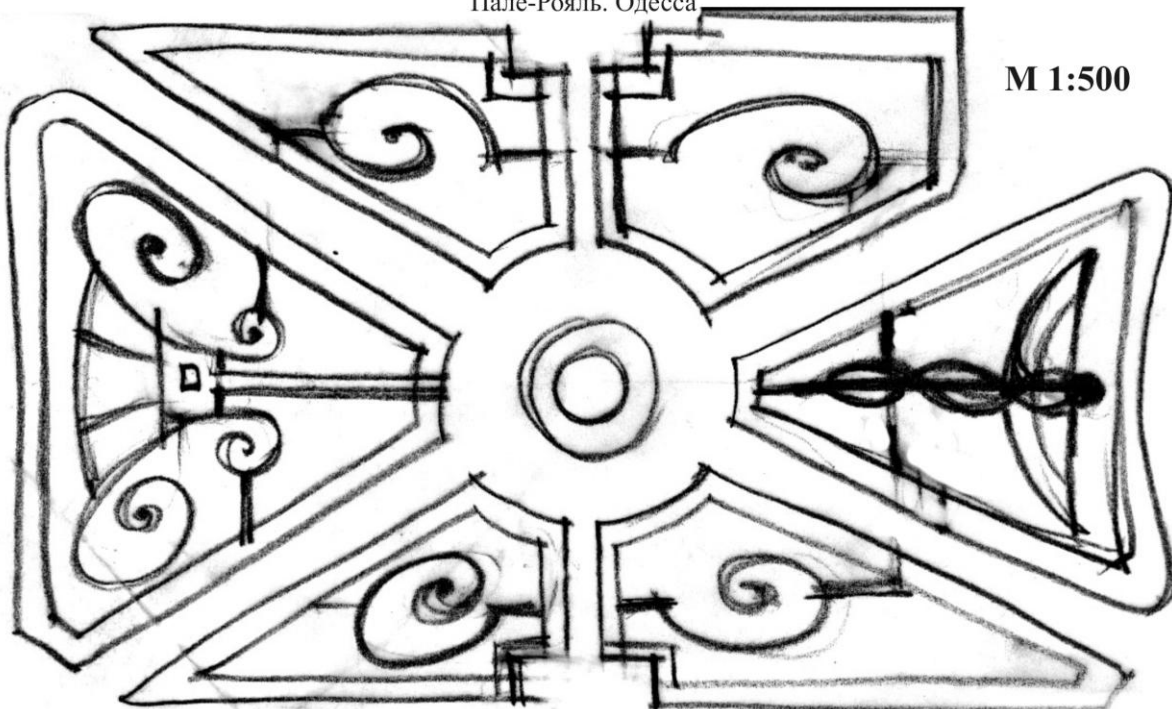

Рис. 4 Концептуальное решение «Торговая символика»

“МУЗЫКАЛЬНЫЕ ОБРАЗЫ”

Аполлон Пифийский с лирой.
Покровитель музыки

Ли́ра - союз между небом и землей. Знак соединения противоположностей, является древней эмблемой любви и согласия. Через Орфея и Терпсихору ассоциируется с танцами. Атрибут бога предсказаний и музыки - Аполлона, предводителя муз. Труба - эмблема важных новостей и знаменательных событий. Аллегория славы.

Изображение лиры (арфы) на сводах портала Оперного театра

Мифические персонажи с музыкальными инструментами на Оперном театре. Одесса.

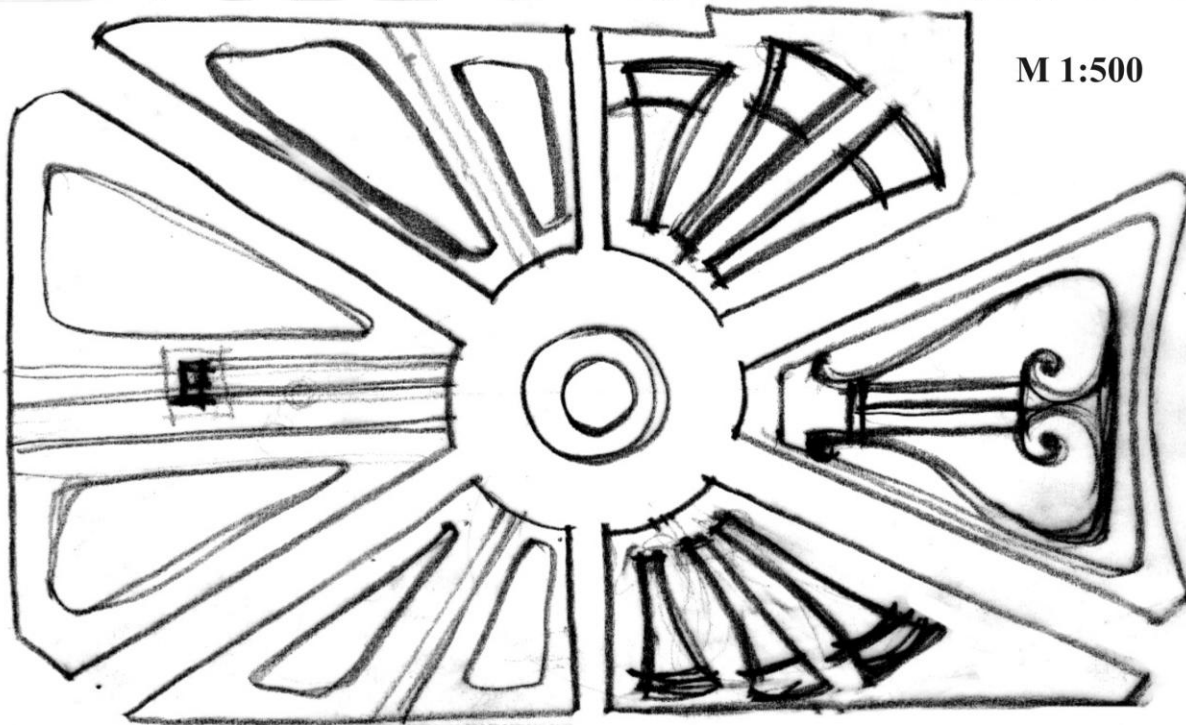

Рис. 5 Концептуальное решение «Музыкальные образы»

“АВСТРИЙСКИЕ МОТИВЫ”

Дворцово-парковый ансамбль Шенбрунн. Вена. Австрия. Арх. Фердинанд Хоэнберг

Сад дворца Миранбель в Зальцбурге. Австрия. Арх. Лукас фон Хильдебрандт

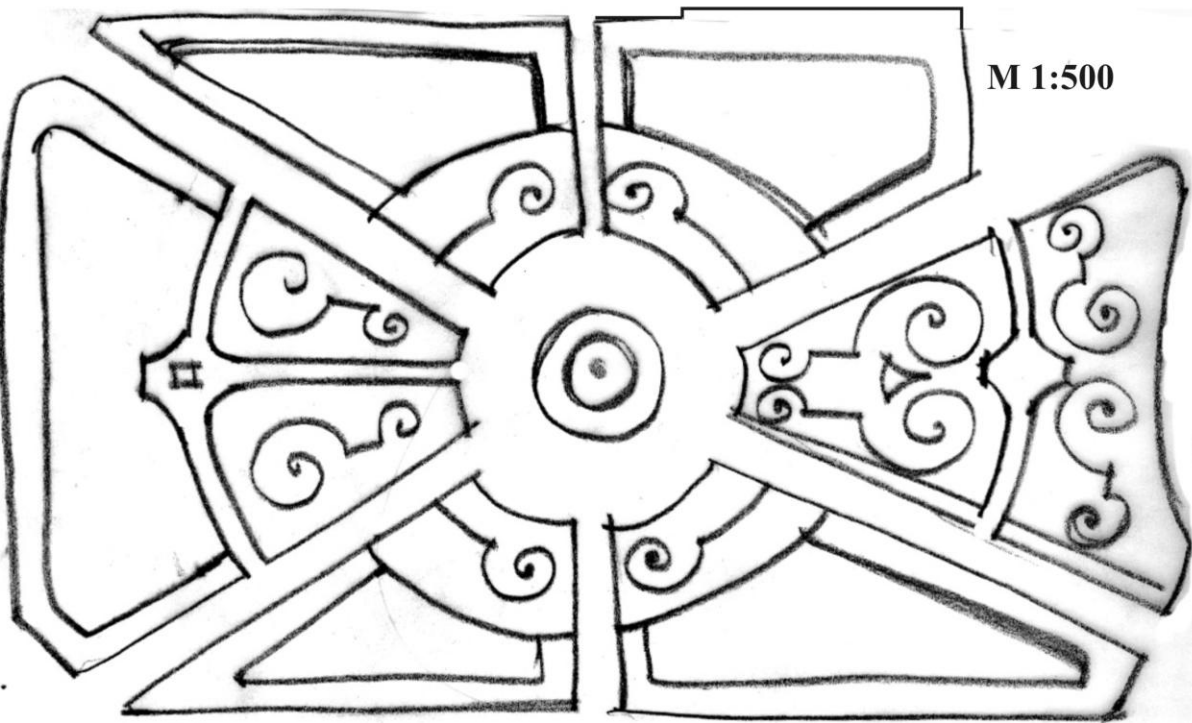

Рис. 6 Концептуальное решение «Австрийские мотивы»

На основании каждого из них предложены соответствующие концепции: «Античные мифы», «Амур и Психея», «Торговая символика», «Музыкальные образы», «Австрийские мотивы».

Дальнейшее направление исследования. Пале-Рояль – это достаточно сложный объект, рассчитанный на многоуровневое восприятие. Здесь наложение временных, стилистических, символических и мифологических пластов собраны воедино, и каждый из них заслуживает отдельного внимания и дальнейшего изучения. По мере освещения одной из его граней, - остальные по-прежнему остаются в тени и хранят тайны...

Литература

1. Губарь О.И. Одесса: Пале-Рояль. Иллюстр. альбом.- Одесса, 2005.- 92 с.
2. Ексарева Н.М. Особенности формирования ансамбля Пале-Рояль в г. Одессе // Проблемы теории и истории архитектуры Украины: Сб. Науч. Тр. Вып. 7- Одесса, 2007. – С. 6-13.
3. <http://www.hellados.ru/texts/perseus.php>
4. Символы, знаки, эмблемы: энциклопедия / авт.-сост. В.Э. Багдасарян и др. – М.: Локид-Пресс, 2003. – 495 с.

Аннотация

В статье изучены история создания и развития Пале-Рояля в Одессе. Проведен анализ на уровне мифологического и символического наполнения его архитектурной среды. Предложен ряд концепций по благоустройству территории ансамбля.

Ключевые слова: Пале-Рояль, Одесса, благоустройство, символика, мифология

Summary

The article is devoted to history of the Pale-Royal creation and development in Odessa. The symbolical and mythological levels of the architectural environment were analyzed. The concepts row about the ensemble territory organization was proposed by author.

Key words: Pale-Royal, Odessa, organization of public services, symbolic, mythology

УДК 711.01

О.О. Панченко,
аспірант каф. дизайну архітектурного середовища, КНУБА

РОЛЬ СИМЕТРІЇ В ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ МІСТ

Анотація: у даній статті простежено розвиток містобудування від стародавніх поселень до сучасних міст, з метою виявлення симетричних закономірностей планів.

Ключові слова: симетрія, історія містобудування, план міста.

Категорія симетрії є однією з найдавніших в естетиці. В багатьох естетичних концепціях минулого від античності до Просвіти, симетрія розглядалася в якості одного з універсальних структурних принципів естетичної організації природних і штучних об'єктів. В наш час відкривається перспектива дослідження проблеми симетрії на матеріалі різних видів мистецтв як універсальної закономірності та розкриття її потенційних можливостей у галузі архітектури та містобудування.

Формування міського середовища є складною проблемою, вирішення якої потребує, крім організаційно-технічних задач містобудування, проведення наукових досліджень, в тому числі і області архітектурної естетики.

Містобудування та архітектура за всю історію розвитку накопичили багато професійних знань та прийомів. З найдавніших часів людство створювало поселення і міста. Археологічні розкопки знаходять все нові й нові свідчення про існування великих міст у різних стародавніх культурах.

Можливо навіть виявити закономірності, якими керувалися при будівництві стародавніх міст. Звідси, можна з'ясувати, що вже на дуже ранньому етапі розвитку міст люди створювали собі уявлення про їх найбільш вигідне планування, про направлення головних комунікацій, розміщення храмів, палаців і споруд. На основі цих уявлень, які втілювалися і перевірялися на практиці, принципів починала створюватися містобудівна теорія [1].

"Просторова організація і форма стародавніх поселень і міст поєднувала симетричний, замкнений і напівзамкнений, а в ряді випадків, вільний і, на перший погляд, хаотичний, «астрономічно-космічний» характер планування і «землемірну», ритмічну, штучну і регулярну структуру поселень, віддзеркалюючи існуючий у стародавню епоху просторово-часовий світогляд. Цей світогляд будувався на досить простій і цілісній міфопоетичній моделі світу, тобто, на уяві про співвідношення між людиною, космосом (простором) і хаосом (не простором), що існували у плині часу"[2, с. 62].

Більшість планів стародавніх міст склалися за одним з двох сценаріїв. Перший – це міста, що з'явилися стихійно. Частіше за все вони займали острівне положення. Фортифікаційні міркування суттєво впливали на малюнок плану. Другий – міста, що збудовані за планом: м. Кахун в стародавньому Єгипті, китайське “Внутрішнє місто” в Пекіні та ін. Ці сценарії поклали початок раціональному та формально – декоративному напрямкам в розвитку композиції плану міста [3]. Плани міст того періоду мали симетричну-метричну структуру, вони були побудовані на системі повторів модульних одиниць. Модулем виступала деяка конкретна одиниця, визначена для даного випадку (міста, країни), заданої лінійної величини чи величини площі.

Міста Дворіччя. У IV тисячолітті до н.е. у Дворіччі оселились шумери – народ, який вже володів умінням ведення осілого землеволодіння. Із найстародавніших шумерських міст відомі Ериду, Урук, Ур та інш.

До характерних рис містобудування того періоду можна віднести овальне окреслення плану міста у цілому, орієнтацію головної вісі овалу на північ-захід і південь-схід, розміщення святилища у центрі на горі, прямокутну форму святилища у плані, появою зіккурата як головної споруди храмового комплексу, нерегулярна система вулиць, відсутність міських площ і наявністю великою кількістю дворів, навколо котрих групувались житлові, палацові і храмові приміщення [4]. Форма кола у плані міста була дуже популярна у Дворіччі. Наприклад стародавнє сіро-хетське місто Сабаль. Він побудований на підвищеній території і укріплений кріпосними стінами, мав ту ж орієнтацію по сторонам світу та північно-західне розміщення палацового і храмового комплексу.

Подальший розвиток містобудування у Дворіччі зв'язаний з розробкою прямокутної схеми міського плану. Найбільш відомий план міста Борсіппи, який розмістився трохи на південь від Вавилону. Його площа дорівнювала рівно 250 гектарів, також, місто було орієнтоване по сторонам світу. У нього вело сім воріт, кожне мало свою назву. У центрі знаходилося святилище, у формі квадрату. Слід зазначити, що в основі планування Борсіппи лежав модуль, який дорівнює 176 м [5].

Міста стародавньої Індії відрізнялись елементарною геометричною правильністю. Із знайдених міст того часу найкраще збереглися руїни Мохенджо-Даро, спланованого у вигляді правильного кресленого прямокутника зі сторонами 1100/1250 м. місто зі всіх сторін захищали масивні стіни, до башт яких підходили широкі і прямі вулиці, які перетиналися під прямими кутами. 12 кварталів були влаштовані геометрично правильною системою шириною від 5 до 10 м, строго орієнтованих по сторонам світу. Місто поділено на дві частини – цитадель і житловий район [4].

Для архаїчних античних міст характерним було нерегулярне, хаотичне планування, яке було наслідком природного розвитку міста, без заздальгідь складеного генерального плану. Але в цій період починають з'являтися деякі елементи регулярного планування. Перехід до регулярності плану, що оснований на сполученні взаємно перпендикулярних осей, відбувся в пізніший класичний період при поновленні міст, що було зруйновано під час війн. Першими містами, що отримали жорсткі генеральні плани були Пірей, Мілет, Родос. Ці жорсткі плани були віддзеркалюванням космічного порядку, який на землі втілювався в соціальний устрій. У ідеальній схемі міста Гіподама були застосовані піфагорійські уявлення про пропорції та три частини міста – священної, громадської і приватної, центр міста був місцем спілкування всіх громадян[4]. Мілет демонструє застосування двох планувальних осей. Місто отримало дві головні вулиці, що йшли з півдня на північ та з заходу на схід. Вперше на плані було використано накладання планувальних систем різного масштабу – головні перпендикулярні вулиці виділяються значною шириною. Між двома лінійними величинами існував чітко регламентований коефіцієнт їх змінення. Симетричні особливості прямокутної форми далі розвивалися у типовому плані римського міста – військового табору. Гармонійність прямокутної форми плану обумовлена певними закономірностями її формування: відчуття закономірного повторювання. За історією композиційних методів в цей період панує ідея гармонійності. Питання симетрії розробляється у відповідності до загальних філософських поглядів того часу. Світ уявляли побудованим за чіткими законами з обов'язковим центром. Місто Тімгад був побудований по типу військових таборів з традиційною регулярною планувальною схемою. Розмір його території на період заснування досягав 350/330м, але потім у процесі розвитку місто вийшло за свої границі.

Проекти “ідеальних” міст Відродження теж можна віднести до періоду гармонійності. У схемах планування цих міст дуже чітко прочитується використання симетричних перетворень (рис. 1).

Симетричне питання періоду мальовничості ілюструє картина середньовічного міста з різкою зміною ущільнених та розріджених частин планувальної композиції. Вузенькі вулиці перетворюються на просторі площі, розчинені в оточуючому просторі, щільніються з наближенням до центру. Композиція плану розвивається за геометрією природних осей, створених водорозділами, руслами рік, ярами, крайками круч.

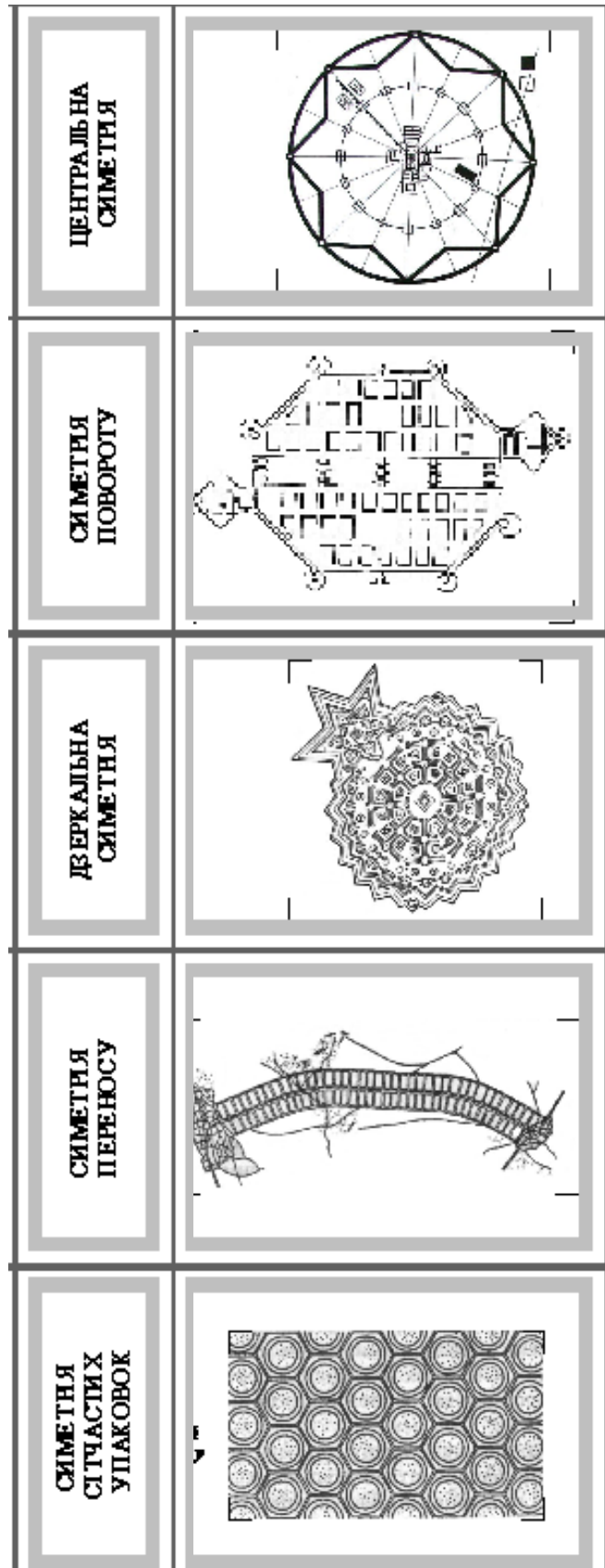
У містобудівних композиціях в наступний період можна спостерігати сполучення композиційних засобів, які в попередній час існували у так би мовити “чистому” вигляді. Зберігалися обидва підходи до проектування планів:

раціональний та формальний. Накладання різних геометричних структур на місцевості у формальних плануваннях було одночасним рішенням містобудівника. Цей процес був розтягнутий у часі й на перший план у авторів виходили міркування додержання тогочасних вимог до якості життєвого простору. На планах міст, що розвивалися за тим чи іншим сценарієм нові центри виникали на перехрестя головних напрямків різних просторових або часових геометричних шарів[6].

В російському містобудуванні подібний підхід застосовувався при проектуванні Петербургу.

Проектування й забудова американських міст відбувалося з урахуванням досвіду містобудівної думки Європи. Композиційні малюнки Філадельфії, Вашингтона, Сан-Франциско та ін. дуже виважені симетрично-ритмічно. У кожному з них є сполучення декількох модульних. Повз них прокладені магістралі вищого рангу, які складаються у регулярну композицію. Зв'язки цього рівня поєднують зовнішні виходи міста. У внутрішній тканині на перетині головних артерій виникають площі, парки та будь –які вузли, які є функціонально необхідними для цієї місцевості на модульному рівні.

Більшість подальших пошуків в галузі містобудування були обумовлені соціальними змінами, промисловими революціями та зростом числа населення.

Ідеальні міста Леду, Фурьє, Кабе та ін. по – своєму вирішували проблеми мешкання людини, але з точки зору композиційних рішень вони були досить формалізовані. Питання симетрії вирішувалось шляхом дотриманням модульної сітки, також, частіше радіального малюнку. В проектах “міст – садів” Е.Говарда не було нічого принципово нового у порівнянні з ідеями утопістів. Що стосується просторової структури розташування міста – саду, то вона нагадувала планетарну систему, центром якої є крупне місто з шістьма містами – садами симетрично намальовані на плані місцевості.

Після 1948 р. індійське правління почало забудову нових міст у зв'язку з розвитком нових промислових центрів. Самий відомий із них Чандигарх. При проектуванні проекту групи архітекторів очолював Ле Корбюзьє. В основу структури плану був взятий прямокутник з громадським центром посередині і капітолєм на північно-східній стороні. Місто розраховане на 500 тис. проживаючих [7].

Завершенням декоративних пошуків став проект Канберри. Разом з чіткою композицією місто дотримується всіх раціональних вимог. Одночасно існують в композиції плану декілька радіальних симетричних сполучень – вони складають перший просторовий шар. Наступним є прямокутна система, яка також є симетричною. Поєднуючим шаром є нерегулярна система зв'язків між центрами. Побудова траси цього рівня має симетричний малюнок, підпорядкований пропорційним співвідношенням. Поліцентризм композиції обумовлений накладанням та взаємопроникненням всіх симетричних нашарувань.

Зовсім самостійну концепцію представляє собою "біотехнічне " місто Паоло Солері. Його місто – це система біологічних форм, яка на площі 22000 гектарів повинна представити умови для життя 2 млн. чоловік. План міста представляє собою декілька деформований овал довжиною 22 км і шириною 10 км. Автор підтверджує свою ідею економічними міркуваннями, переважно компактною забудовою і універсальних споруд, їх стандартизації [7]. Сучасне місто, як вже було сказано вище, є дуже складною просторово – часовою структурою. Торкаючись подальших проектів нових міст, то проекти, запропоновані в 20-ті роки ХХ ст. використовували чітко виражену симетричність, динамічна симетрія у проекті розвитку Москви, Ладовького, симетрія переносу в проектах лінійних міст – Магнітогорськ, Леонідова, міст – Автострой, Крутікова та ін.

Розглядання містобудівних утворень в різні періоди їх існування та еволюції містобудівної думки, дає змогу констатувати, що симетричні явища в композиціях міських планів є об'єктивними факторами з довгим терміном існування. Вони дійсно проявляються у формі, структурі та етапах розвитку

історичного міста, а їх вплив необхідно враховувати в поетапному розвитку композиції міського плану. У такому складному утворенні, яким є місто, симетрія виступає як засіб об'єднання складної групи форм. Вона є тим фактором, який допомагає місту як системі в своєму розвитку наближуватись до ідеального стану.

Література

1. Груза И. Теория города / Науч. Ред. О.А. Швидковский; Пер. с чеш. Л.Б. Мостовой. – М.: Стройиздат, 1972. – 247 с.
2. Тосунова М.И. Планировка городов и населенных мест. Учеб. для строит. техникумов по спец. № 1201 «Архитектура». – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Выш. шк., 1986. – 207 с.
3. Котлов Ф.В. Антропогенные геологические процессы и явления на территории города.- М.: Наука, 1977.-172с.
4. Саваренская Т.Ф. История градостроительного искусства. Рабовладельческий и феодальный периоды: Учебник для вузов. – М.: Стройиздат, 1984.- 376 с.
5. Бунин А.В., Саваренская Т.Ф. История градостроительного искусства: В 2 т. – Т. 1: Градостроительство рабовладельческого строя и феодализма. – 2-е изд. – М.: Стройиздат, 1979. – 495 с.
6. Бунин А.В., Саваренская Т.Ф. История градостроительного искусства: В 2 т. – Т. 2: Градостроительство XX века в странах капиталистического мира. – 2-е изд. – М.: Стройиздат, 1979. – 412 с.
7. Груза И. Теория города / Науч. Ред. О.А. Швидковский; Пер. с чеш. Л.Б. Мостовой. – М.: Стройиздат, 1972. – 247 с.

Аннотация

В данной статье рассмотрено развитие градостроительства от древних поселений до современных городов, с целью определения симметричных закономерностей планов.

Ключевые слова: симетрия, история градостроительства, план города.

Annotation

In this article development of town-planning is considered from ancient settlements to the modern cities, with the purpose of determination of symmetric conformities to law of plans.

Key words: symmetry, history of town-planning, plan of city.

УДК 72.01

Н.П.Позднякова,
*аспірант, асистент кафедри архітектурного і
ландшафтного проектування ХНАГХ*

АРХИТЕКТУРНАЯ ПЛАСТИКА КАК ЧАСТЬ ВИЗУАЛЬНО-ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ ИСТОРИЧЕСКИХ ГОРОДОВ

Аннотация: в статье рассматриваются вопросы, связанные с особенностями взаимодействия архитектурной пластики исторической застройки как носителя информации и современных средств визуально-информационной системы города.

Ключевые слова: визуально-информационная система, архитектурная пластика, городская среда.

Постановка проблемы. Одной из проблем современной урбанизации является насыщение городского пространства необходимыми объектами информации, а также переизбыток коммерческой визуальной информации в городе. Существует проблема адаптации современных средств информации в исторически сложившейся городской среде. Современный город немислим без развитой визуально-информационной системы, при этом национальные, культурные и религиозные особенности придают ей характерные, индивидуальные черты.

В современных тенденциях информационного оснащения расширяются объемы и способы подачи информации пространства, что приводит к эволюции в психологии восприятия информации. Информация становится главным элементом общественной жизни города и фундаментальным ресурсом.

Информационное оснащение городской среды чаще всего встраивается в сложившуюся городскую среду, соседствует с архитектурой, дополняет ее, но зачастую выступает как диссонирующее дополнение. Это существенно усложняет задачу проектировщиков, требует гибкости, нахождения компромиссных решений с учетом конкретных условий.

Анализ последних исследований и публикаций, свидетельствует про огромный научный интерес к этой проблеме. Среди наиболее близких по тематике работ можно выделить диссертационное исследование В. Б. Устина «Визуальная информация в эстетическом формировании городской среды (опыт исследования художественного решения информационных систем)»[1]. На основе детального анализа практического и теоретического опыта, выявлены объективные закономерности художественного решения

размещенных в городской среде информационных объектов, рассмотрены особенности художественно-образного языка визуальной информации, задачи, методы построения его ансамблевой композиции. В различных аспектах данной проблематики касались в своих научных трудах такие авторы как: С. О. Хан-Магомедов[2], А. В. Иконников [3], Сазиков О. В.[4], Нагорный П. А. [5] М. В. Бевза [6], Беляева Е.Л. [7], Шимко В.Т.[8], Сараф М.Я. [9], Богачева Н.М. [10], Рач В.А. [11], А. А. Тиц[12] и многие другие.

Изложение основного материала. Язык визуального сообщения и рекламы имеет тысячелетнюю историю. Визуальная информация появилась вместе с сознательной деятельностью человека. Уже тысячелетия назад архитектурные сооружения, их стилистика и символичность несли четкую информацию о сооружении. Позже с развитием архитектуры сооружения-символы изменились, усложнились каноны их строительства. Они уже не только несли информацию о себе (оборонительные сооружения, храмы, дворцы, жилые постройки) или даже сообщали условную классификацию (например, в мечети количество минаретов говорит об ее иерархическом уровне в мусульманском мире), но и передавали дополнительную информацию, связанную с окружающим пространством. Так, по расположению православного храма и ориентации его крестов можно определить стороны света. Форма архитектурных сооружений и их расположение в пространстве, количество и взаимодействие визуально воспринимаемых элементов, свет и цвет издавна служили источниками информации. С течением времени, накапливаясь и усложняясь, информационные элементы постепенно выстраивались в визуально-информационную систему. Для того, чтобы дать оценку развитию визуально-информационной системы в городах со средневековой историей, необходимо особо выделить два факта.

В средние века в европейских городах уже сложилась некоторая система информирования о товарах и услугах в виде вывесок на лавках, магазинах, мастерских. Первые рекламные элементы носили в основном предметный характер (сапоги, бублики, ножницы и т. д.). С другой стороны, сама архитектура служила четким информационным ориентиром, как для жителя города, так и для приезжего, подсказывая, где происходит основной торгово-обменный процесс.

С развитием информационной системы изменились также эстетические, художественные критерии. В результате постепенного ухода от монументальных форм ведущим направлением развития стало использование повторяющихся по форме конструкций с периодически сменяющейся информацией. Новые технологии позволили стандартизировать процессы,

сделав многократно повторяющиеся конструкции и визуальные образы привычной атрибутикой городского пейзажа.

Возникновение информационной структуры города формируется через способность визуальных объектов распространять содержание и смысл этих объектов. Носители информации – элементы и структуры архитектурной среды – передают сообщение через геометрические, семантические и эстетические характеристики. Сущность пространства может быть трактована как текстуальная интерпретация обозначенных характеристик. То есть архитектурная среда образует в восприятии человека некую совокупность сообщений, понимаемых как текст. К геометрическим характеристикам можно отнести текст пространства, сообщаемый особенностями линий, ритмом, пропорциями, соотношениями объемов. Семантические качества пространства содержат знаковый, смысловой, символический подтекст. Эстетическое наполнение среды передает сообщения на эмоциональном и чувственном уровне.

В основе пластической информации лежит наглядное восприятие реальной формы. Поэтому основным выразительным средством в архитектуре является пластика во всех её проявлениях. [12].

Современное состояние построения системы визуальной информации в определяющей степени зависит от градостроительной основы самого города. Здесь можно увидеть два принципиально разных типа градостроительного и архитектурного решения.

Первый тип – это города, имеющие глубокие исторические корни, где сама основа (обычно ядро города - его центральная часть) уникальна и имеет неповторимую культурно-историческую ценность. Поддержание, сохранение облика города и его уникальной составляющей исторической части – безусловное требование ко всему виду работ и элементов, влияющих на формирование внешнего облика, а соответственно, к системе визуальной информации. В этих городах, в их исторической части, вторжение визуальных элементов, как правило, строго регламентируется. Является предметом серьезных обсуждений, как в профессиональных кругах, так и среди общественности. Обычно элементы визуальной информации в этих случаях делятся на два вида: уникальные (по существу сами объекты - художественные произведения) и повторяющиеся, имеющие нейтральный характер, не входящие в конфликт с историческим окружением (их создание требует высочайшего профессионализма). Города с историческим ядром в основном обладают и новыми архитектурными сооружениями, территория которых значительно превышает площадь памятников архитектуры. Здесь активно и даже агрессивно развивается визуально-информационная система. Она уже становится

самостоятельной структурой городской системы, беря на себя ответственность за эстетическое качество среды.

К другому типу городов, чья визуально-информационная система отличается от первой группы, можно отнести те, градостроительное решение которых формировалось в XX-XI веках. Здесь становление и формирование города происходило одновременно с созданием современной визуально-информационной системой. И в этом случае информационные системы могут даже формировать облик города, отдельных участков городской среды (пешеходные улицы) и даже самих зданий, где информационное пространство определяет облик зданий. Здесь негативная сторона в том, что более динамичная, более активная в своем развитии система пытается «подчинить» себе архитектуру. Но нельзя сводить все многообразие взаимосвязи визуально-информационной системы и типов городов только к этим принципам. Национальные, культурные, религиозные основы вносят определённые коррективы, благодаря которым города мира, их облик практически не повторяются.

Но во всем многообразии решений, художественном облике, градостроительном и архитектурном соответствии есть одна особая группа стран и городов. Новый этап в развитии городов на постсоветском пространстве стал подлинным переворотом визуально-информационной системы по сравнению с советским периодом. Но существующее положение говорит скорее об отсутствии единой визуально-информационной системы. Активно используются любые поверхности и крыши зданий без ограничения видов рекламных конструкций (за исключением официальных государственных учреждений и культовых сооружений). Это приводит к тому, что большая часть исторической застройки теряет свои информационные, эстетические и композиционные характеристики. Происходит визуальное разрушение архитектурной среды города. В целом заметно отсутствие реализованного системного проекта: нет стилового единства. Размещение в городе рекламно-информационных носителей во многом носит случайный, фрагментарный характер (перекресток, часть улицы и т. д.). Общее состояние городской визуально-информационной системы можно охарактеризовать как период «накопления», за которым должен последовать процесс «упорядочения», или систематизации.

Выводы. Для улучшения качества визуально-информационной системы в городе необходимо выделить зоны градостроительного регулирования. Размещение рекламноносителей ограничить строго в соответствии с градостроительными требованиями каждой зоны, с учетом общепринятых мировых стандартов. Такой подход позволил остановить наступление

крупноразмерных рекламных щитов на исторический центр города и затем следует перейти к сокращению их числа. Официальное утверждение зон «умолчания» - панорамных видов, территорий исторических ландшафтно-архитектурных ансамблей, где запрещено внедрение активных рекламных элементов, - важный и принципиально новый момент в формировании визуально-информационной системы города. Нельзя применять рекламно-информационные приемы и элементы, подходящие для использования во вновь застраиваемых кварталах, на территориях исторически ценной застройки и сложившихся архитектурных ансамблей. Важным и перспективным «соединением» является взаимодействие систем светового и цветового оформления города, отдельных городских территорий, комплексов и зданий, со светоцветовыми информационными конструкциями. Дополняя друг друга, эти системы способны гармонизировать среду в соответствии с современными представлениями о комфортности.

Также необходимо выработать новый подход к проектированию городской среды - визуально-информационная система должна стать полноправной составляющей всего градостроительного процесса, а не дополнением к существующей архитектуре. В сфере наружной рекламы должны произойти перемены, связанные с унификацией рекламоносителей и выработкой нормативов их размещения.

Самое главное изменение – включение в установленный в традиционный перечень разделов проекта полноценного информационного блока. Подобный подход уже не редкость как при проектировании отдельных зданий и сооружений (торговые и развлекательные центры, кинозалы и т. д.), так и при создании жилых и деловых комплексов. Не менее важным становится включение в проекты комплексного благоустройства отдельных городских территорий и города в целом проектных предложений по созданию и модернизации элементов наружной рекламы.

Литература

1. Устин В.Б. Визуальная информация в эстетическом формировании городской среды (опыт исследования художественного решения информационных систем). Дис. канд. искусствоведения / В.Б. Устин. – М., 1984. – 173 с.
2. Хан-Магомедов С. О. О роли элементов дизайна в формировании художественного облика городской среды: опыт истории и некоторые проблемы / С. О. Хан-Магомедов // Техническая эстетика. – 1980. – № 6. – С. 11-13.

3. Иконников А. В. О “правдивости” форм предметно-пространственной среды /А.В. Иконников // Техническая эстетика. – 1981. – № 6. – С. 6-11.
4. Сазиков О.В. Проблемы дизайна исторически сложившейся городской среды: Дис. ... канд. искусствоведения / О.В. Сазиков; МГХПУ им. С.Г. Строганова. – М., 2000. – 128 с., 30 ил.
5. Нагорний П.А. Дизайн архітектурного середовища історичних кварталів міста: Автореф. дис. ... канд. архітектури: 18.00.01 / П.А. Нагорний; Харків. держ. технічний ун-т будівництва та архітектури. – Х., 2004. – 23 с.
6. Бевз М.В. Архітектурно-містобудівне середовище центру історичного міста: ергодизайнерський аспект // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв: Зб. наук. пр. / За ред. Даниленка В.Я. – Харків: ХДАДМ, 2005. – № 8. – 112 с.
7. Беляева Е.Л. Дизайн в современной среде города / Е.Л. Беляева // Техническая эстетика. – 1980. – № 6. – С. 16-19.
8. Шимко В.Т. Что такое «ДАС»? / В.Т. Шимко // АСД/АСД. – 2003. – № 3. – С. 68-71.
9. Сараф М.Я. Эстетические принципы пластического формообразования (опит анализа теоретических концепций): Автореф. дис. канд. фил. наук. – М.:МГУ, 1968. – 13 с.
10. Богачева Н.М. Эстетические проблемы рекламы: Автореф. дис... канд. философских наук / Н.М. Багачева; МГУ им. Ломоносова. – М., 1968. – 21с.
11. Рач В.А. Візуалізація інформації: психологічний та організаційний аспекти /В.А. Рач. – Луганськ, 2000. – 160 с.
12. Тиц А.А., Воробьява Е.В. Пластический язык архитектуры. – М.: Строиздат, 1986. – 312 с.: ил.

Анотація

У статті розглядаються питання, пов'язані з особливостями взаємодії архітектурної пластики історичної забудови як носія інформації й сучасних засобів візуально-інформаційної системи міста.

Ключові слова: візуально-інформаційна система, архітектурна пластика, міське середовище.

Annotation

This article discusses issues related to the interaction of the architectural plastic of historical buildings as a carrier of information and modern means of visual-information system of the city.

Key words: visual-information system, architectural, plastic, urban environment.

УДК72.01

Я.С.Родик*кандидат архітектури, доцент кафедри «Дизайн архітектурної середовища»**Харьковского государственного технического университета**строительства и архитектуры,***Д.И.Воробьева,***бакалавр архитектуры, студентка кафедры «Дизайн архитектурной среды»**Харьковского государственного технического университета**строительства и архитектуры*

ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРЕДМЕТНО-ПРОСТРАНСТВЕННОЙ СРЕДЫ ДЛЯ ЛЮДЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ ЗРЕНИЯ

Аннотация: рассматриваются проблемы формирования современной архитектурной среды для людей с недостатками зрения.

Ключевые слова: безбарьерная архитектура, особые потребности, рельефно-точечное изображение, доступность, безопасность, информативность, удобство.

Постановка проблемы. Инвалидность является социальным явлением, избежать которого не может ни одно общество. По результатам исследований около 10% населения Европы имеет физические и умственные недостатки. Это свидетельствует об общем характере проблемы и значительное распространение указанного явления во многих странах. Актуальность проблемы инвалидности становится еще более очевидной на фоне процесса старения населения всех европейских стран. На решение проблем людей с инвалидностью направлены принятые в последние годы Законы Украины «Об основах социальной защищенности инвалидов в Украине», «О государственной социальной помощи инвалидам с детства и детям-инвалидам». Безопасное и надежное передвижение является одной из основных проблем, с которой сегодня сталкиваются города. В промышленно развитых странах стареющие общества подразумевают, что все большее количество людей сталкивается с трудностями передвижения из-за физических барьеров, несовершенного обозначения указателями и общим недостатком внимания по обеспечению возможности доступа при планировании и проектировании.

Анализ последних исследований и публикаций. Внимание современного общества привлечено к проблеме инвалидов по зрению. Остро ставится вопрос об интеграции инвалидов по зрению в общественную жизнь. Изучение данного вопроса базируется на работах отечественных и зарубежных специалистов: Бармашиной Л., Данчак И. О., Линда С.М., Куцевич В.,

Грибальський Я., Эннсу Г., Сирман К., Лингерт Л., и на современных строительных и архитектурных нормативах и стандартах Украины.

Цель работы. Существует так называемый универсальный дизайн, Рассчитанный на большинство людей, а также на широкий спектр людей с ограниченными возможностями, такими как недостатки зрения, слуха, восприятия, движения, психоэмоциональные и интеллектуальные особенности. Универсальный дизайн обращается к проблемам доступности и предлагает превратить все элементы среды в доступные. Это может быть достигнуто через детальное планирование на всех этапах проектирования. Универсальный дизайн требует глубокого рассмотрения возможностей человека на протяжении жизни. Создание универсальной среды для всех - это создание безопасной и удобной, комфортной среды для всех без исключения лиц. В улучшение внутренней среды, входит оборудование входных дверей в учреждения, табличек с названиями, мест общего пользования, коридоров и лестниц в соответствии с нуждами инвалидов по зрению. Так как инвалиды по зрению ориентируются в мире только тактильно и с помощью слуха, очень важно обозначить опасные места специальным рельефным покрытием и оборудовать их звуковыми сигналами. Также в общественных сооружениях и местах общего пользования необходимы крупные шрифты, использование в печатной информации контрастных цветов. Улучшение архитектурной среды даст возможность многим незрячим и людям с проблемами зрения чувствовать себя увереннее на улицах, а также даст им возможность самостоятельно делать то, что ежедневно и без проблем делают зрячие.

Обсуждение результатов.

Принципиальные подходы к решению проблем реабилитации жилой среды с учетом потребностей инвалидов по зрению, основаны на том, что те параметры и требования, которые обеспечивают инвалидам условия доступности, не только создают возможность для удовлетворения потребностей представителей групп населения с ограниченными возможностями, но и способствуют реальному повышению общего уровня комфортности среды жизнедеятельности для всех групп населения.

Основными требованиями к созданию интерьера для людей с нарушениями зрения является безопасность, свободное ориентирование в малом пространстве и контрастность. Нужно понимать, что важны не контрастные цвета, а контраст яркостей двух предметов, то есть способности отражать свет.

Интерьер квартиры

1. Для обеспечения безопасности в доме все выступающие углы стен должны быть закруглены.

2. Мебель, подоконники, кухонная столешница должны иметь округлую форму.
3. Кухонная зона должна быть оснащена специальным оборудованием – это микроволновые печи с голосовыми сигналами, сенсорные варочные поверхности. Для кухонной зоны также очень важен контраст – светлые предметы должны располагаться на темных цветовых пятнах или же наоборот. Также необходимо несколько источников освещения.
4. Розетки и края светильников необходимо выделять цветной лентой
5. Межкомнатные двери и дверцы в шкафах должны быть раздвижные.
6. При оформлении интерьера детской или игровой комнаты рекомендуется использовать яркие, контрастные цвета, мягкие предметы мебели. На полу желательно использовать покрытия нескольких видов для развития тактильных ощущений.

Интерьер общественных сооружений

При проектировании общественных зданий и сооружений, как правило, следует создавать равные возможности получения услуг всеми категориями населения, в том числе и маломобильными инвалидами. Основным принципом, который должен реализовываться при формировании среды жизнедеятельности с учетом инвалидов, – максимально возможная интеграция инвалидов во все сферы жизни общества – труд, быт, образование, досуг, проживание, реабилитация.

Общественные сооружения должны быть доступными для инвалидов по зрению:

1. Вход в здание должен быть свободным и беспрепятственным
2. Проезжая часть от пешеходной должна отделяться цветными ограничителями
3. Первая и последняя ступенька лестничного марша должна быть выделена ярким цветом
4. На дверях должны располагаться таблички с надписями шрифтом Брайеля с соответствующим названием
5. Знаки и символы, которые используются в общественных зданиях должны быть крупными и контрастировать с задним фоном, а также располагаться на уровне глаз.

При оформлении любых интерьеров необходимо избегать пастельных цветов, блестящих поверхностей и внезапных изменений освещения

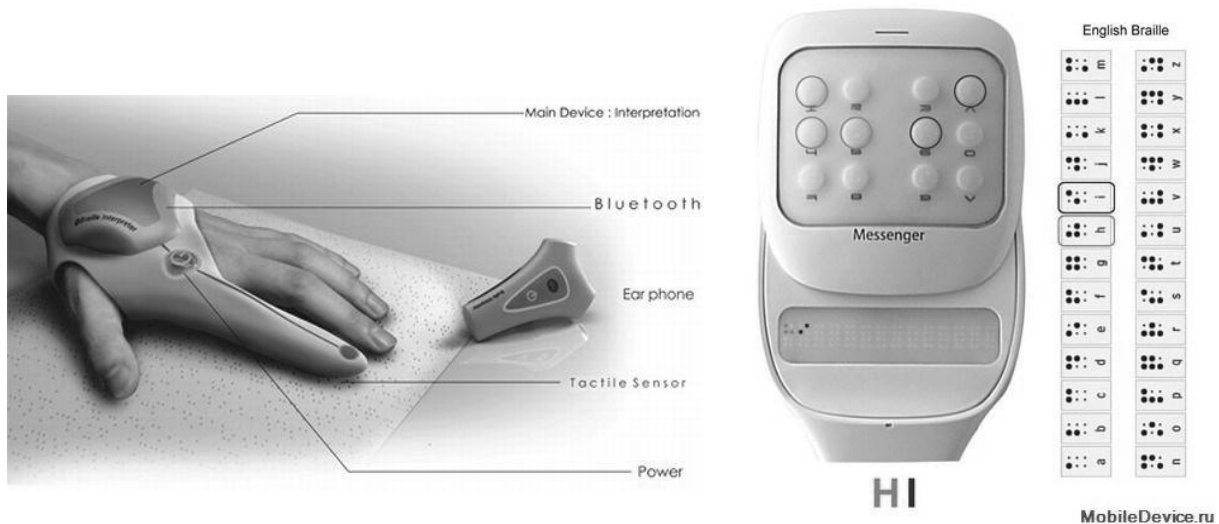

Дверная ручка с надписью шрифтом Брайля

Предметный дизайн

Дизайн должен быть частью каждого повседневного предмета, который бы удовлетворял потребности не только здоровых людей, но также потребности маломобильных групп населения, в частности инвалидов по зрению. При создании любых продуктов, будь то система ориентации в здании или предметы быта необходимо установить устойчивую взаимосвязь между дизайнером и непосредственным потребителем этого продукта (в данном случае – человеком с нарушениями зрения). Много внимания зарубежные дизайнеры уделяют разработке предметов электроники (мобильный телефон, компьютер, «переводчик Брайля», фотоаппарат). Необычная электроника расширяет возможности инвалидов по зрению получать информацию не только с медленного канала (Брайлевской строки), но и с использованием голосового канала. Революционные современные технологии просты в эксплуатации, благодаря специальным особенностям. Их разработчики остановились не только на возможностях дисплея, но добавили в перечень характеристик голосовое управление, навигационную систему, функцию распознавания объектов. Компания Syscom представила компьютер для слепых и слабовидящих людей. Новая разработка не имеет монитора, использует систему чтения и письма для слепых и дает возможность пользователям набирать тексты, работать в интернете, слушать музыку, читать книги. Мобильные телефоны B-Touch и Touch Messenger, оснащены сенсорным дисплеем, который отображает шрифт Брайля для слепых, имеют функцию голосового управления, навигационную систему и функцию распознавания объектов. Дизайнер Хунг Джин Лим разработал «Переводчик Брайля». Концепт состоит из двух половинок: перчатки в которую встроен сканер и преобразователь текста в голос и Bluetooth-гарнитура. По мысли разработчика, слепому человеку для того, чтобы читать книгу достаточно просто водить пальцем по строчкам. Touch Sight – революционная цифровая камера, разработанная для людей

со слабым зрением. Она проста в эксплуатации благодаря её специальным особенностям, среди которых уникальная функция – запись звука в течение трех секунд после нажатия кнопки затвора. Пользователь может использовать звук как ссылку для просмотра и управления фотографиями.

«Переводчик Брайеля»

Мобильный телефон с функцией распознавания объектов

Выводы.

Важнейшее и обязательное требование, которым рекомендуется руководствоваться при разработке мероприятий целевой программы развития каждого города, его района, жилого района либо микрорайона, а также городских и сельских поселений всех типов, заключается в том, что все проектируемое и планируемое строительство новых жилых, общественных и производственных зданий должно вестись с точным и неукоснительным соблюдением требований действующих нормативных документов в области строительства, особенно в части обеспечения условий доступности для инвалидов.

Обеспечение доступности для людей с инвалидностью к жилым и общественным объектам как элементам искусственной среды предопределяет необходимость проведения комплекса работ по следующим направлениям:

- Совершенствование нормативно-правовой базы
- Корректировки существующей и разработка новой нормативно-методической документации
- Проектирование новых и адаптация существующих общественных и жилых объектов

- Формирование сети специализированного обслуживания, приспособления улично-дорожной и пешеходной сетей и создание вело-визковой сети
- Обеспечение доступности, удобства и безопасности перевозки пассажиров-инвалидов
- Обустройство городских территорий и жилищно-гражданских зданий и сооружений вспомогательным оборудованием, специальными средствами информации и ориентации

Дизайн архитектурной среды предполагает комплекс мероприятий по обеспечению архитектурными средствами доступности, универсальности, экологической целесообразности среды человеческой деятельности.

Цель архитектора — создать среду жизнедеятельности человека, обладающую экологической полноценностью, обеспечивающую условия для решения комплекса биосоциальных и функционально-технологических задач.

Литература

1. Бармашина Л. Формирование среды жизнедеятельности для мало мобильных групп населения. - Киев, 2000. - 89с.
2. Данчак И. А., Линда С.М. Приспособления жилой среды для нужд людей с ограниченными физическими возможностями. - М.: Изд-во ун-та «Львовская политехника», 2002. - 127с.
3. Куцевич В., Грибальский Я. Преодолеваем барьеры. Компетентные мнение. Социальное партнерство. - № 7-8 (июль-август) 2005. С. 36-42.
4. Access: a guide to accessible design for designers, builders, facility owners and managers. – Winnipeg: Universal design institute, 2000. – 314p.
5. Adapting Low-rise Residential Buildings. Saskatoon: Canada Mortgage and Housing Cooperation, 1998. – 73p.

Анотація

Розглядаються проблеми формування сучасного архітектурного простору для людей з вадами зору.

Ключові слова: безбар'єрна архітектура, особливі потреби, рельєфно-точкове зображення, доступність, безпека, інформативність, зручність.

Annotation

Considering problems of forming modern architectural environment for blind people

The keywords. Unmarried architecture, special needs, relief-pointed picture, opening to the public, safety, comfort.

УДК 72.01

Г.Н. Ушаков,

*кандидат архітектури, доцент Київського національного університету
будівництва і архітектури*

ФОРМУВАННЯ НАПРЯМІВ В СВІТОВІЙ АРХІТЕКТУРІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Анотація: у статті досліджуються закономірності формування основних напрямів в архітектурі початку ХХІ століття. Пропонується система зв'язків між напрямками ХХ та ХХІ століть. Наведено характеристику таких напрямів сучасної архітектури: екологізм, біоморфізм, техномофізм та кібернетизм.

Ключові слова: сучасна світова архітектура, архітектурний напрям, морфологія, концепція, екологізм, біоморфізм, техномофізм, кібернетизм.

На сьогодні минуло вже десять років ХХІ століття і ми можемо аналізувати вже застиглу архітектурну історію новітньої доби. І відразу бачимо принципові зміни в архітектурі нового століття порівняно з кінцем попереднього. Загальноприйняті обґрунтування напрямів кінця ХХ століття вже не пояснюють новітніх явищ в архітектурі та дизайні. Наприклад, такі зрозумілі та «класичні» деконструктивізм та хай-тек набули розвитку та утворили нові розгалуження, збагатившись новими концепціями та технологіями. Отже є цілком своєчасним та необхідним систематизувати нові явища, виявити їхні зв'язки з передумовами та дослідити можливості подальшого розвитку. Ці завдання перед світовою архітектурологією залишаються відкритими.

Над проблемою узагальнення та докладного вивчення стильових течій в світовій архітектурі кінця ХХ – початку ХХІ століття працюють М. Віглі, Ч. Дженкс, Ф. Джодідіо [7], І.О. Добрицина [2], А.В. Іконніков, О.Г. Раппапорт, О.В. Рябушин, М.В. Шубенков [5] та інші дослідники. Більшість найсучасніших стильових явищ отримали загальноприйняті назви чи, навіть, кілька. Однак швидкі зміни в сучасному світі, мистецтві, архітектурі та дизайні вимагають постійно виробляти теоретичні концепції та підґрунтя, впливати на формування понять, пропонувати логічні та обґрунтовані теорії розвитку сучасної архітектури у сучасних засобах інформації. Інакше ці функції і далі будуть виконувати швидкі але не завжди досвідчені автори публікацій на численних інтернет-порталах та на сторінках періодичних видань. Ці інформаційні ресурси разом з якісною фотозйомкою часто лише розповсюджують плутанину значень та понять і в кращому випадку транслюють висловлювання архітекторів.

На перший погляд новітня архітектура виглядає настільки різноманітною, що складається враження щодо практичної відсутності якихось загальних рухів. Однак узагальнення багатьох реалізованих та концептуальних об'єктів останніх років дає підстави для іншої гіпотези: серед всього різноманіття існує певна кількість основних напрямів, які, на відміну від історичних стилів та стильових течій ХХ століття, існують у формі сукупності внутрішніх течій та сполучаються і доповнюють одне одного. При цьому заявили про своє існування величезна кількість течій, але у певний період основними виступають ті, що належать до однієї з сукупностей (пучків) певного напрямку.

Зручним шляхом визначення течії чи цілого напрямку, існуючого чи потенційного, є такий підхід. Архітектурна течія чи напрям формується за морфологічною, концептуальною чи морфологічно-концептуальною ознакою. Отже формулою течії чи напрямку є або певна морфологія, або певна концепція або поєднання певної морфології з певною концепцією (чи, навіть, кількома). Наприклад, екологізм є концептуальним напрямом, бо існує в різноманітних архітектурних формах, а хай-тек розвивається у певному композиційному полі (виявлення тектоніки сучасних конструкцій, відсутність декоративності, правильна геометричність і так далі), тому він є морфологічним. Еко-тек є морфологічно-концептуальною течією, бо поєднує високі технології інженерних систем і конструкцій від хай-теку з екотехнологіями.

Розглянемо напрями в світовій архітектурі, що, на наш погляд, є серед основних та активно розвиваються саме на початку ХХІ століття. Взаємозв'язки між напрямками сучасної архітектури межі століть наведено на рис. 1. Виявлені найбільш суттєві зв'язки, що показують передумови та післядію нових напрямів.

Таким чином в узагальненому вигляді напрями, що сформувались чи принципово «переформувались» саме на початку ХХІ століття, можна умовно відрізнити як: ЕКО-, КІБЕР-, ТЕХНО- та БІО-напрями. Кожен з цих напрямів включає певну кількість стильових течій та авторських стилів, які на практиці сполучаються іноді з кількома течіями зсереди інших напрямів. Продовжують свій розвиток в майбутнє і такі напрями, як органічна архітектура, регіональні етно-стилі, хай-тек та інші потужні рухи ХХ століття. На певному етапі в майбутньому має набрати потужність напрям нової декоративності, що пульсує протягом усієї історії архітектури.

Пропонуємо використовувати при аналізі певного напрямку, стильової течії чи авторського стилю таку послідовність опису:

- ознаки;
- передумови формування;
- періодизація та види (окремі течії всередині напрямку);

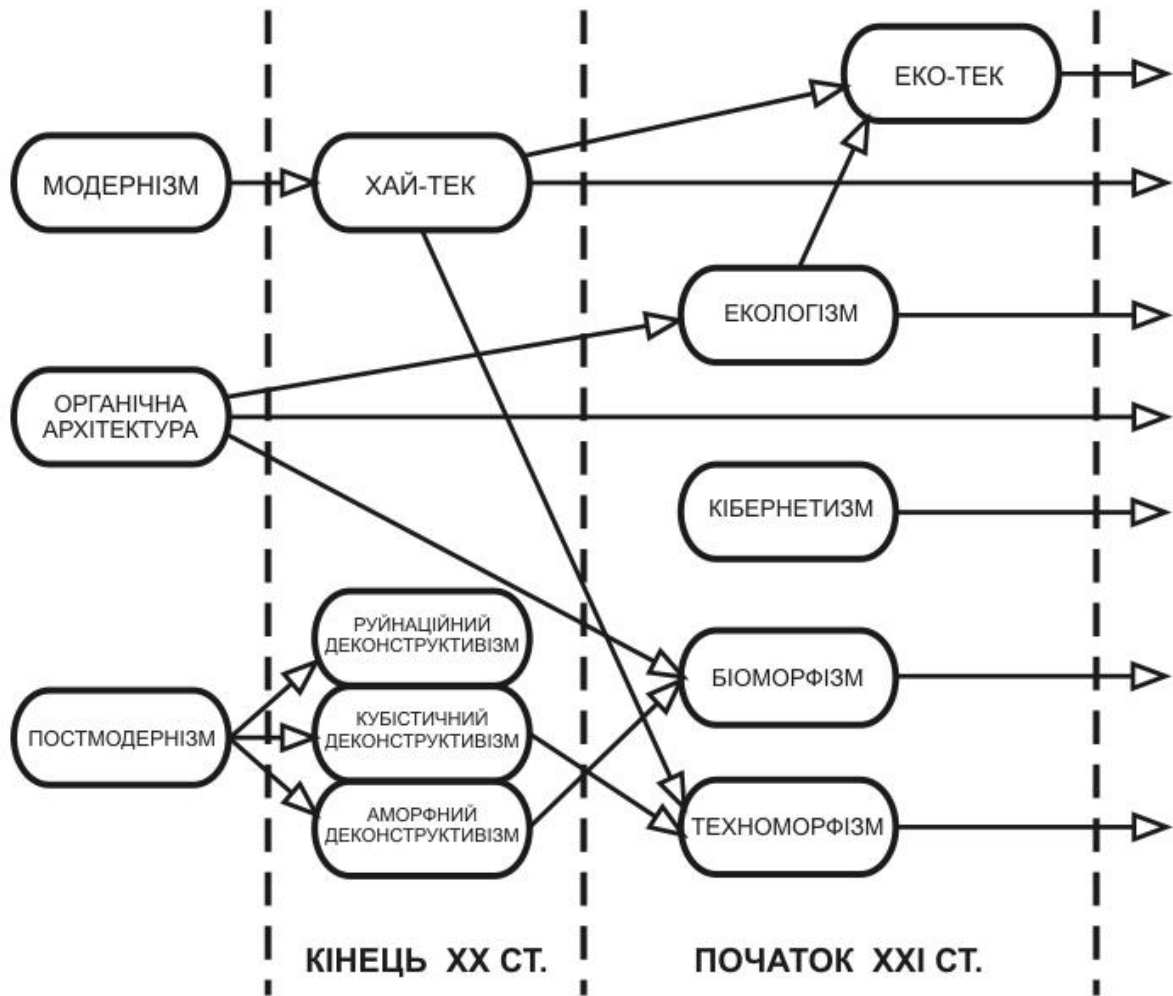

Рис. 1. Взаємозв'язок напрямів в архітектурі кінця XX – початку XXI ст.

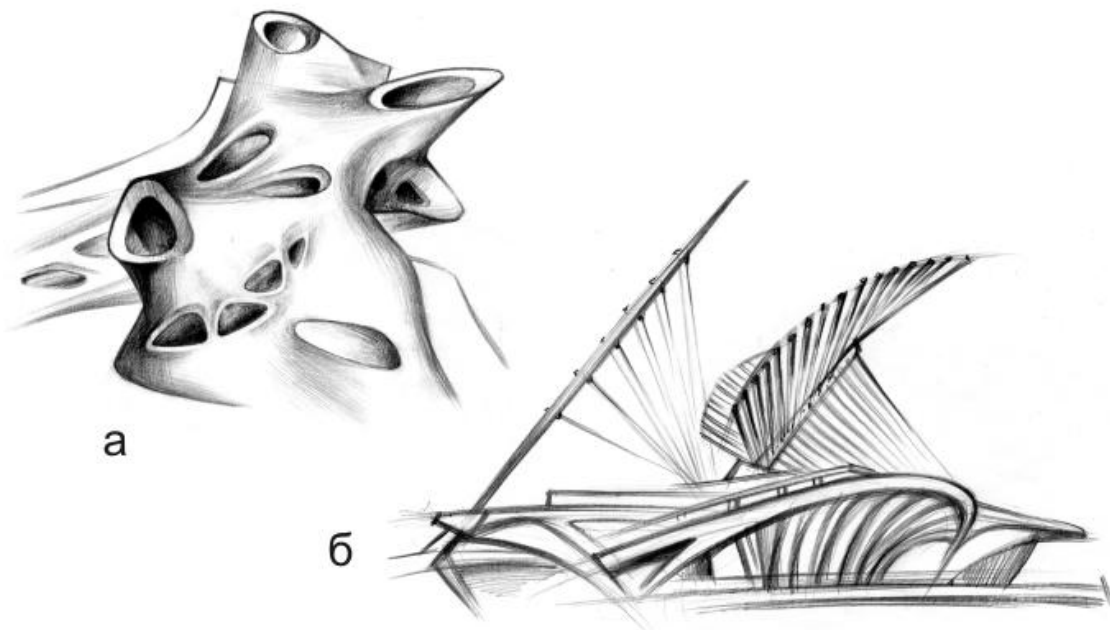

Рис. 2. Біоморфізм: а – біоморфна поверхня, проект музею мистецтв в Каль'ярі, Італія, 2006, арх. З. Хадід та ін. ; б – структурний біоморфізм, музей мистецтв в Мілуокі, США, 2001, арх. С. Калатрава.

- архітектори та архітектурні бюро;
- вплив та можливий розвиток;
- об'єкти.

Екологізм сьогодні – це один з домінуючих концептуальних напрямів сучасної архітектури, що може отримати реалізацію в сполученні з будь-якою морфологією. Однак акцентом буде все одно якість взаємодії об'єкта з середовищем, здатність об'єкта позитивно впливати на негативні сторони існуючого середовища і якість новоствореного середовища всередині об'єкта.

Основними передумовами формування екологізму є: розвиток екотехнологій, зміна суспільного ставлення до оточення, вплив органічного підходу в архітектурі, звернення до традиційної архітектури.

Всередині екологізму вже є чимало підходів, які часто поєднуються. Це: зелені будівлі, енергоефективна та енергоактивна архітектура, автономна архітектура для суворих умов, екоміста та ін.

Більшість сучасних архітекторів та архітектурних бюро так чи інакше звертаються до екологізму і ставлять еко-якості об'єкту на перше місце концепції.

Таким чином екологізм впливає на всі інші напрями і поступово стане необхідною складовою завдання на створення будь-якого об'єкта.

Біоморфізм – це напрям, що відтворює складність природних форм, розвиває ці принципи формоутворення, застосовуючи динамічні поверхні та структури (рис. 2).

Передумовами формування біоморфізму є: експресіонізм, творчість А. Гауді та Ф. Отто, біонічні об'єкти напряму органічної архітектури, аморфний деконструктивізм, досягнення біоніки, будівельних технологій та засобів комп'ютерного проектування, біонічний підхід в промисловому дизайні.

В цьому напрямі активно працюють: Бен ван Беркель (UNStudio), С. Калатрава, Я. Макфарлейн, В. де Прикс, Х. Рашид (Asymptote), Л. Спайброк (NOX), М. Фуксас, З. Хадід, Ж. Херцог і П. де Мерон, група LAVA, група Magma Architecture, група MVRDV та ін.

Біоморфізм в подальшому розвитку має тенденцію до синтезу з іншими напрямками. При цьому найбільш потужним може стати екологічний біоморфізм.

Техноморфізм – це напрям, що спирається на «машинну» морфологію, підкреслює штучність, динамізм, трансформацію, багатофункціональність (рис. 3). Це також складність, але інша, ніж в біоморфізмі, де над складністю домінує єдність форми та інтеграція елементів. Для композицій техноморфізму характерне виявлення частин і елементів, зв'язків між ними, виявлення руху чи

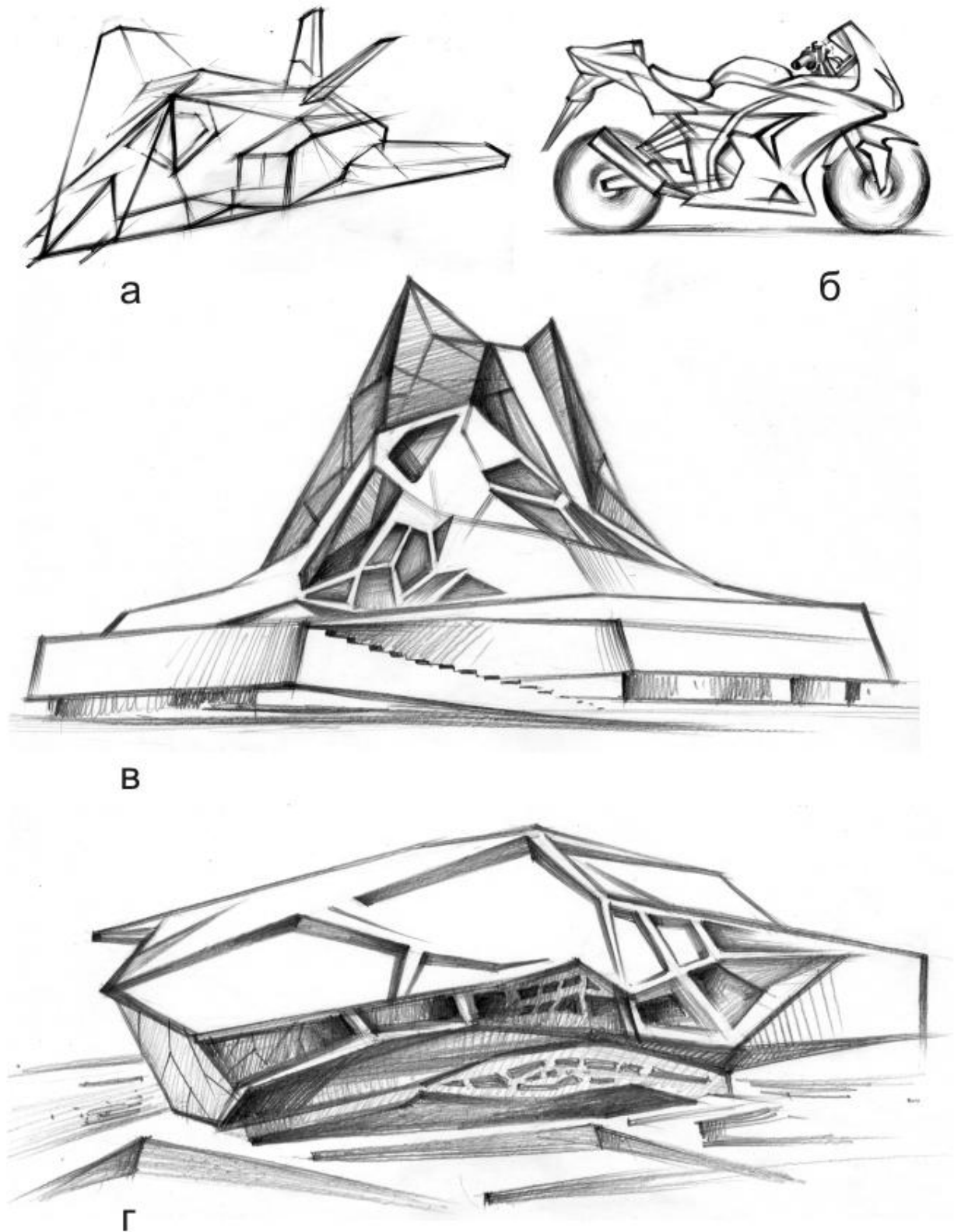

Рис. 3. Техноморфізм: а, б – приклади виявлення техностилістики в дизайні сучасних транспортних засобів; в – проект Національної бібліотеки в Празі, Чеська Республіка, 2007, арх. Т. Віскомбі; г – проект музею сучасного мистецтва в Шеньчжень, КНР, 2007, арх. Т. Віскомбі.

його образу. Застосовуються ламані лінії, багатокутники та багатогранники, форми елементів механізмів, транспортних засобів.

Передумовами формування техноморфізму є: авангард початку ХХ ст., футуризм, конструктивізм, хай-тек, кубістичний деконструктивізм, техноморфізм в промисловому дизайні, стилістика ускладнених машинних форм в фантастичному кінематографі (наприклад, морфологія космічних станцій, роботів-трансформерів).

Цей напрям активно впроваджують, наприклад, група Plasma Studio, Т. Вискомбі (Emergent).

Кібернетизм – це концептуальний напрям, що поєднує вже чимало течій на основі сучасних технологій створення віртуального середовища та синтезу цього середовища з реальним. Кібернетизм впроваджує медіа-технології поверхонь-екранів, голографічних проєкцій, стилістику мікросхем, баз даних, прозорості і напів-реальності, створює середовище високої інформативності та змінності.

Передумовами кібернетичного напрямку є: розвиток комп'ютерних технологій, зокрема можливостей створення віртуального середовища та ілюзійних засобів трансформації та альтернативної трансляції сприйняття реального середовища, кінематографічні середовища фантастичних фільмів.

Цей напрям включає в себе такі різноманітні прояви: медіа-фасади, параметричне проектування, що генерує об'єкти, архітектура віртуального середовища, інтерактивне середовище, що реагує на людину та внутрішні процеси, комплексні інтелектуальні системи типу «розумний будинок» та ін.

Архітектори та архітектурні групи, що активно застосовують здобутки кібернетизму: Н. Денарі, Т. Іто, Г. Лінн, К. Остерхейс (ONL), Х. Рашид (Asymptote), М. Янтцен, група MVRDV, група SERVO, група UNITED ARCHITECTS та ін.

Виявлені у статті особливості значних напрямів в новітній архітектурі, зв'язок цих напрямів з попередніми течіями, наведений підхід до узагальнення неймовірного розмаїття явищ – все це стане у нагоді при аналізі та прогнозуванні розвитку сучасної архітектури і допоможе у навчальному процесі.

Подальші дослідження процесів утворення та перетворення архітектурних течій та напрямів дозволить сформувавши дійсно наукову картину розвитку сучасної архітектури.

Література

1. Данилова Э.В. Развитие формообразующих идей кубизма и футуризма в архитектуре деконструктивизма: дис. ... кандидата архит.: 18.00.01 / Данилова Элина Викторовна. – М., 2001. – 170 с.
2. Добрицына И.А. От постмодернизма – к нелинейной архитектуре: Архитектура в контексте современной философии / И.А. Добрицына – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – 470 с.
3. Заславская А.Ю. Особенности органического подхода в архитектуре конца XX – начала XXI века: дис. ... кандидата архит.: 18.00.01 / Заславская Анна Юрьевна. – Нижний Новгород, 2008. – 191 с.
4. Шаповал Н.Г. Прикладна теорія архітектурної композиції: Навч. посібник / Н.Г. Шаповал – К.: КНУБА, 2000. – 372 с.
5. Шубенков М.В. Структурные закономерности архитектурного формообразования / М.В. Шубенков – М.: Архитектура-С, 2006. – 320 с.
6. 100 чудес современной архитектуры / Пер. с англ. – М.: ЗАО «БММ», 2006. – 240 с.
7. Philip Jodidio. Architecture Now. – № 5, 6, 7. – Tashen.
8. The architecture of variation / Edited by Lars Spuybroek. – London: Thames & Hudson, 2009. – 197 p.

Аннотация

В статье исследуются закономерности формирования основных направлений в архитектуре начала XXI века. Предлагается система связей между направлениями XX и XXI столетий. Приведена характеристика таких направлений современной архитектуры: экологизм, биоморфизм, техноморфизм и кибернетизм.

Ключевые слова: современная мировая архитектура, архитектурное направление, морфология, концепция, экологизм, биоморфизм, техноморфизм, кибернетизм.

Annotation

In article the mechanism of formation of the main trends in architecture of the beginning of the XXI century are investigated. The system of connections between the trends of XX and XXI centuries is offered. The characteristics of these trends in modern architecture were made: ecologism, biomorphism, technomorphism and cybernatism.

Key words: modern world architecture, architectural trend, morphology, conception, ecologism, biomorphism, technomorphism, cybernatism.

УДК 728.84

В.А.Ніколаєнко,*доктор архітектури, професор ,***Ю.Ф.Сазонова,***старший викладач,**Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка*

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ПРОЕКТНИХ РІШЕНЬ СИСТЕМИ «РЕКРЕАЦІЙНЕ МОНОЖИТЛО»

Анотація: у статті розглянуто питання оперативної кількісної методики оцінки та варіантів вибору рішень формування об'єктів системи «рекреаційне моножитло».

Ключові слова: рекреаційне середовище, система «рекреаційне моножитло», системний метод, методика.

Постановка проблеми.

Необхідна розробка сучасної ефективної методики оцінки проектних рішень і науково обґрунтованих рекомендацій, в яких би відбивалися теоретичні принципи, що дозволяють фахівцям вирішувати питання оптимального формування рекреаційного середовища в індивідуальній малоповерховій житловій забудові.

Аналіз останніх досліджень.

Методологічні основи дослідження архітектурних систем висвітлені в роботах Г.І.Лаврика, Н.М.Дьоміна, А.Е.Коротковського, В.П.Мироненка та інших. Методологічним проблемам формування індивідуальної малоповерхової житлової забудови в Україні присвячені дослідження В.А. Ніколаєнка.

Серед досліджень, присвячених вивченню рекреаційних систем слід відзначити роботи та публікації М.Я.Лемешева, О.А.Щербини, Н.Я.Крижановської, В.В.Шулика, Н.А.Василенко.

Постановка завдання:

- визначити та обґрунтувати вимоги до методів оцінки на ранніх стадіях прийняття архітектурно-концептуальних рішень;
- розробити кількісну методику, як інструмент оцінки та вибору варіантів об'ємно-планувальних рішень на ранніх стадіях архітектурного проектування об'єктів системи «рекреаційне моножитло».

Результати дослідження.

Як показали дослідження, найбільш доцільним у даній роботі для аналізу об'єктів системи «рекреаційне моножитло» є метод моделювання. Для сучасної архітектури найбільш характерними є чотири різновиди моделей: геометричні, фізичні, функціональні та математичні.

Архітектурні системні принципи компактності, визначальних ознак та інваріантності структури дозволяють цілеспрямовано підходити до побудови ефективних якісних та кількісних моделей архітектурних систем, давати достовірні відповіді на питання, пов'язані з дослідженням, проектуванням та керуванням в архітектурі. Ці принципи відображують механізм і характер вибору системної стратегії поведінки, дозволяють визначити необхідну для системи інформацію, відкривають можливість переносити висновки, отримані при дослідженні однієї системи на усі цілісні архітектурні об'єкти незалежно від їх складності та призначення.

Вирішальне значення в архітектурі для всіх об'єктів – усіх рівнів ієрархії – мають функціональні моделі. Характерна особливість таких моделей полягає у тому, що в них не зберігається фізична природа модельованих об'єктів, а відображаються лише залежності, форми поведінки і висновки. Отже, відношення таких моделей і модельованих об'єктів побудовані, головним чином, на подібності, однаковості поведінки і функції складних систем.

Реалізація функціональних моделей відбувається, як правило, за допомогою абстрактних об'єктів, наприклад, математичних формул. Виражені мовою математики, такі моделі називаються математичними. Вони відображають залежності між входами і виходами досліджуваної системи за допомогою рівнянь.

Для побудови моделей об'єктів системи «рекреаційне моножитло» також необхідним є встановлення критеріїв, що впливають на формування рекреаційного середовища індивідуальної малоповерхової житлової забудови.

Відомо, що для дослідження архітектурних систем необхідна і можлива розробка кількісного критерія оптимальності, який, ґрунтуючись на фундаментальному принципі найменшої дії (принципі компактності), дозволяє обирати з певної множини варіантів найбільш економічні, доцільні зі споживацької точки зору, такі, що створюють передумови для досягнення більш високих архітектурно-художніх якостей об'єктів. Застосування єдиного для усієї системи кількісного критерія обумовлює необхідність вимірювання та співставлення усіх без виключення основних, системоутворюючих компонентів.

Формування критерія оптимальності базується на розподіленні усіх видів діяльності системи (в даному випадку системи «рекреаційне моножитло») на дві групи – «нормовані» та «комунікаційні».

З методологічної точки зору, ці групи мають суттєві відмінності: види діяльності першої групи прагнуть до оптимуму витрат на виконання тієї чи іншої функції (процесу); види діяльності другої групи – до мінімуму. Співвідношення

показників двох даних груп видів діяльності є визначальним при виборі варіанта рішення архітектурної системи.

Наведена особливість системного членування функціональних процесів в галузі рекреації є методологічною основою для визначення ефективності рішень в процесі досліджень, проектуванні чи експертної оцінки існуючих проектів. Мінімізація комунікаційної складової системи «рекреаційне моножитло» викликає необхідність розподілення усієї комунікаційної мережі по функціонально-планувальним рівням, що розрізняються як характером рекреаційних процесів, так і періодичністю їх використання населенням (щоденна, щотижнева рекреація).

Стосовно рекреаційних систем, критерій, що базується на принципі компактності, матиме вигляд:

$$\Phi = \frac{C}{R} \rightarrow \min$$

Або:

$$\Phi = \frac{\sum_{j=1}^m C_j \gamma_j}{\sum_{i=1}^n R_i \varphi_i} \rightarrow \min$$

де $j=1,2, \dots, m$; $i=1,2, \dots, n$;

R - фактичні (проектні) параметри i -го виду рекреаційної діяльності;

C - кількісна характеристика j -го виду комунікаційних процесів;

γ - коефіцієнт співрозмірності j -го виду комунікаційних процесів;

φ - коефіцієнт співрозмірності i -го виду рекреації.

(мал 1)

РІВНІ ІЄРАРХІЇ СИСТЕМИ «РЕКРЕАЦІЙНЕ МОНОЖИТЛО»			
<u>I РІВЕНЬ</u> РЕКРЕАЦІЙНА ІНДИВІДУАЛЬНА ЖИТЛОВА ЗАБУДОВА	<u>II РІВЕНЬ</u> РЕКРЕАЦІЙНЕ ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЖИТЛОВЕ УТВОРЕННЯ	<u>III РІВЕНЬ</u> ГРУПА РЕКРЕАЦІЙНИХ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ДЛЯНОК	<u>IV РІВЕНЬ</u> РЕКРЕАЦІЙНА ІНДИВІДУАЛЬНА ДЛЯНКА
			

Аналіз багатьох проектних рішень рекреаційних об'єктів системи «рекреаційне моножитло» для всіх визначених рівнів ієрархії (мал. 1) дає підстави виділити групи структурних елементів для кожного рівня: 1) територія; 2) рекреаційні споруди; 3) озеленення; 4) малі архітектурні форми; 5) благоустрій; 6) декоративні елементи.

Виходячи із загально-системного принципу цілісності, який полягає у єдності мети для елементів системи, можливо припустити, що, чим менша площа комунікаційних зон на кожному ієрархічному рівні (відносно рекреаційних зон), тим вище сумарна функціональна та естетична оцінка проектного рішення на кожному окремому рівні та на усіх рівнях системи «рекреаційне моножитло» в цілому.

$$\Phi = \Phi_1 + \Phi_2 + \Phi_3 + \Phi_4 \rightarrow \text{МІНІМУМ}$$

Φ – критерій оптимальності (цільова функція) системи «рекреаційне моножитло»

Φ_1 – критерій оптимальності на I рівні ієрархії

Φ_2 – критерій оптимальності на II рівні ієрархії

Φ_3 – критерій оптимальності на III рівні ієрархії

Φ_4 – критерій оптимальності на IV рівні ієрархії

I РІВЕНЬ ІЄРАРХІЇ

$$\sum T_1$$

$$\Phi_1 = \frac{\sum T_1}{\sum RT_1 + RS_1 + RO_1 + RF_1 + RB_1 + RE_1} \rightarrow \min$$

- $\sum T_1$ – площа комунікаційних зон рекреаційної індивідуальної житлової забудови;

- RT_1 – площа групи структурних елементів «територія» рекреаційної індивідуальної житлової забудови;

- RS_1 – площа групи структурних елементів «рекреаційні споруди» рекреаційної індивідуальної житлової забудови;

- RO_1 – площа групи структурних елементів «озеленення» рекреаційної індивідуальної житлової забудови;

- RF_1 – площа групи структурних елементів «малі архітектурні форми» рекреаційної індивідуальної житлової забудови;

- RB_1 – площа групи структурних елементів «благоустрій» рекреаційної індивідуальної житлової забудови;

- RE_1 – площа групи структурних елементів «декоративні елементи» рекреаційної індивідуальної житлової забудови;

II РІВЕНЬ ІЄРАРХІЇ

$$\Phi_2 = \frac{\sum T_2}{\sum RT_2 + RS_2 + RO_2 + RF_2 + RB_2 + RE_2} \rightarrow \min$$

- $\sum T_2$ – площа комунікаційних зон рекреаційного індивідуального житлового утворення;
- RT_2 – площа групи структурних елементів «територія» рекреаційного індивідуального житлового утворення;
- RS_2 – площа групи структурних елементів «рекреаційні споруди» рекреаційного індивідуального житлового утворення;
- RO_2 – площа групи структурних елементів «озеленення» рекреаційного індивідуального житлового утворення;
- RF_2 – площа групи структурних елементів «малі архітектурні форми» рекреаційного індивідуального житлового утворення;
- RB_2 – площа групи структурних елементів «благоустрій» рекреаційного індивідуального житлового утворення;
- RE_2 – площа групи структурних елементів «декоративні елементи» рекреаційного індивідуального житлового утворення;

III РІВЕНЬ ІЄРАРХІЇ

$$\Phi_3 = \frac{\sum T_3}{\sum RT_3 + RS_3 + RO_3 + RF_3 + RB_3 + RE_3} \rightarrow \min$$

- $\sum T_3$ – площа комунікаційних зон групи рекреаційних індивідуальних ділянок
- RT_3 – площа групи структурних елементів «територія» групи рекреаційних індивідуальних ділянок;
- RS_3 – площа групи структурних елементів «рекреаційні споруди» групи рекреаційних індивідуальних ділянок;
- RO_3 – площа групи структурних елементів «озеленення» групи рекреаційних індивідуальних ділянок;
- RF_3 – площа групи структурних елементів «малі архітектурні форми» групи рекреаційних індивідуальних ділянок;
- RB_3 – площа групи структурних елементів «благоустрій» групи рекреаційних індивідуальних ділянок;
- RE_3 – площа групи структурних елементів «декоративні елементи» групи рекреаційних індивідуальних ділянок;

IV РІВЕНЬ ІЄРАРХІЇ

$$\Phi_4 = \frac{\sum T_4}{\sum RT_4 + RS_4 + RO_4 + RF_4 + RB_4 + RE_4} \rightarrow \min$$

- $\sum T_4$ – площа комунікаційних зон рекреаційної індивідуальної ділянки (житловий будинок і прибудинкова ділянка)
- RT_4 – площа групи рекреаційних структурних елементів «територія» індивідуальної ділянки (житловий будинок і прибудинкова ділянка);
- RS_4 – площа групи рекреаційних структурних елементів «рекреаційні споруди» індивідуальної ділянки;
- RO_4 – площа групи рекреаційних структурних елементів «озеленення» індивідуальної ділянки;
- RF_4 – площа групи рекреаційних структурних елементів «малі архітектурні форми» індивідуальної ділянки;
- RB_4 – площа групи рекреаційних структурних елементів «благоустрій» індивідуальної ділянки;
- RE_4 – площа групи рекреаційних структурних елементів «декоративні елементи» індивідуальної ділянки;

На основі аналізу 40 проектних рішень котеджних містечок України та Росії створена класифікація критеріїв оптимальності у відповідності до кожного рівня ієрархії системи «рекреаційне моножитло».

**Класифікація критеріїв оптимальності
системи «рекреаційне моножитло»**

Реалізація рекреаційної функції проекту	Рівні ієрархії системи «рекреаційне моножитло»			
	I рівень	II рівень	III рівень	IV рівень
дуже висока	Ф1 = від 0,1 до 0,25	Ф2 = від 0,1 до 0,25	Ф3 = від 0,1 до 0,25	Ф4 = від 0,1 до 0,25
висока	Ф1 = від 0,26 до 0,45	Ф2 = від 0,26 до 0,45	Ф3 = від 0,26 до 0,45	Ф4 = від 0,26 до 0,45
середня	Ф1 = від 0,46 до 0,6	Ф2 = від 0,46 до 0,6	Ф3 = від 0,46 до 0,6	Ф4 = від 0,46 до 0,6
низька	Ф1 = від 0,61 до 1	Ф2 = від 0,61 до 1	Ф3 = від 0,61 до 1	Ф4 = від 0,61 до 1

Таким чином, максимальний потенціал системи «рекреаційне моножитло» відповідає мініму витрат на комунікаційні зв'язки.

Цей критерій є головним показником ступеня функціональної досконалості системи, що відображає об'єктивний характер прагнення будь-якої системи до концентрації під дією стихійного бажання скоротити витрати часу або енергії на переміщення.

Оперативність та нескладність даної методики, заснованої на принципах системного кількісного методу, дозволяє широко використовувати її для оцінки та вибору найбільш доцільних з функціональної та економічної точок зору, рішень архітектурного формування системи «рекреаційне моножитло» та її об'єктів.

Висновки.

Розроблена методика дає можливість:

- провести оцінку архітектурного формування системи «рекреаційне моножитло»;
- надати рекомендації щодо оптимального розміщення об'єктів системи «рекреаційне моножитло»;
- обрати оптимальне об'ємно-планувальне рішення об'єктів системи «рекреаційне моножитло» на стадії проектної пропозиції;
- вибрати найбільш економічну проектну пропозицію.

Література

1. Коротковский А.Э. Методологические основы системной теории архитектуры. Учебное пособие / А.Э. Коротковский. – М., 1987. – 103 с.
2. Лаврик Г.И. Основы системного анализа в архитектурных исследованиях и проектировании: Учебник. – К.: КНУБА, 2002.
3. Лаврик Г.И. Методы оценки качества жилища. Исследование, проектирование, экспертиза: учебник для вузов / Г.И.Лаврик. – Белгород.: БГТУ им.В.Г.Шухова, 2007. – 100 с.
4. Николаенко В.А. Типологические и методологические проблемы формирования индивидуальной малоэтажной застройки в Украине: Дис...д-ра архитектуры: /18.00.01 Киевский национальный университет строительства и архитектуры. – Киев, 1999. – 355 с.
5. Мироненко В.П. Методологические основы оптимизации архитектурной среды: Дис...д-ра архитектуры: 18.00.01/ Харьковский гос.технический университет строительства и архитектуры. – Х., 1999.
6. Крижановська Н.Я. Методологічні основи містобудівного проектування рекреаційного середовища для дітей: автореф. дис. на здобуття

- наук.ступеня д-ра архітектури: спец. 18.00.04 "Містобудування та ландшафтна архітектура" / Н.Я Крижановська. – К., 1997. – 38 с.
7. Шулик В.В. Методологічні основи формування рекреаційних систем в Україні: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора архітектури: 18.00.01. – Харків, 2008. –362 с.
 8. Василенко Н.А. Системные принципы формирования ландшафтно-рекреационной среды крупного города: Автореферат дис... канд.архитектуры: 18.00.01/Московский архитектурный институт (государственная академия) – М., 2009.

Аннотация

В статье рассмотрен вопрос оперативной количественной оценки и вариантов выбора решений формирования объектов системы «рекреационное моножилище».

Ключевые слова: рекреационная среда, система «рекреационное моножилище», системный метод, методика.

The summary

The operative quantity evaluation methods along with the solution choices of object`s design organization in the recreational dwelling system are shown in the article.

Key words: recreational environment, recreational dwelling system, systematic method, methodology.

УДК 315.853

В.І.Соченко,
доктор архітектури, проф. КНУБА

ВАЖЛИВЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ ПО ОХОРОНІ ТА РЕСТАВРАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ АРХІТЕКТУРНО-МІСТОБУДІВНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Анотація: в рецензії на монографію Л.В. Прибєги приведені основні наукові результати викладені автором по пам'ятко-охоронній проблемі та реставрації об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини України. В монографії викладені наукові положення, принципи та методи охоронно-реставраційної методології, які створюють теоретичні основи охорони архітектурно-містобудівної спадщини в Україні.

Ключові слова: охорона, збереження об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини, методологія, принципи, методи.

В 2009 р. у видавництві «Мистецтво» вийшла з друку фундаментальна наукова монографія відомого фахівця пам'яткоохоронної справи професора Л.В.Прибеги «Охорона та реставрація об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини України: методологічний аспект» загальним об'ємом 24,7 умовних друкованих аркушів з багаточисельними ілюстраціями (фото, креслення, схеми). Важлива наукова праця є підсумком багаторічних досліджень автора, започаткованих ще в Київському художньому інституті (нині – Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури) та продовжених з 1991 р. в Центрі пам'яткознавства Національної академії наук України та в Українському товаристві охорони пам'яток історії та культури. Ці актуальні дослідження є результатом участі автора в чисельних комісіях, науково-методичних та експертних радах та пов'язані з діяльністю автора в різних пам'яткоохоронних організаціях – Українському національному комітеті міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць (УНК ІКОМОС), Інституті пам'яткоохоронних досліджень, Українській академії архітектури та ін.

Монографія складається зі вступу, п'яти розділів і загальних висновків. Літературні джерела приведені по розділам.

Мета проведеного монографічного дослідження – визначення методологічних засад, принципів та методів охорони і реставрації об'єктів архітектурної та містобудівної спадщини України. У монографії ґрунтовно висвітлено історичні аспекти формування пам'яткоохоронної та архітектурно-реставраційної методики. Ретельно виконано узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду охорони та збереження об'єктів нерухокої культурної спадщини, надало змогу автору визначити сутність поняття «охорона», уточнити методикку здійснення заходів територіальної охорони об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини, визначити особливості архітектурної та містобудівної реставрації та викласти методичні принципи та методи функціональної адаптації пам'яток архітектури України в сучасній забудові міст. В монографії на багаточисельних прикладах розкриті наукові положення методології архітектурно-містобудівельної пам'ятко-охоронної теорії як комплексної наукової дисципліни. За результатами проведеного поглибленого аналізу об'єктів архітектурної-містобудівної спадщини автор виділив матеріальні складові пам'яток як об'єктів охорони та реставрації; сформулював поняття історичного середовища як пам'яткоохоронної категорії, висвітлив сутність автентичності об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини, які

базуються на сучасних методологічних засадах, які прийняті як у вітчизняній, так і у всесвітній пам'яткоохоронній практиці.

Комплексний підхід до вирішення наукової проблеми зумовив автора звернутися до існуючих натурних обстежень об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини і широкого використання в дослідженнях аналітично-порівняльних, графоаналітичних методів, моделювання ситуації містобудівних систем тощо, дозволило автору з достатньою повнотою викласти ці всі аспекти в своїй монографії. Тож виконане дослідження містить матеріали широкого спектру розгляду і включають як теоретичні положення висновки, так і практичні рекомендації.

Науковою новизною виконаного дослідження являються наступні результати:

- розширено розглянуто проблему формування моделі архітектурно-містобудівної пам'яткоохоронної методології як комплексної наукової дисципліни та визначені основні поняття та термінологічні визначення пам'яткоохоронної справи в архітектурі та містобудуванні;
- розкрито матеріальну сутність пам'ятки архітектури і пам'ятки містобудування як об'єктів охорони та реставрації, визначено сутність та сформульовано поняття автентичності пам'ятки архітектури;
- визначено поняття історичного середовища об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини, уточнено методологічні засади територіальної охорони пам'яток та визначені методичні підходи до проектування нових об'єктів в історичному середовищі;
- уточнені методичні основи архітектурної реставрації та методологічні засади містобудівної реставрації об'єктів урбаністичної спадщини.

Таким чином в науковій монографії вперше системно сформульовані закономірності цілісного формування пам'яткоохоронної методології охорони об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини, яка поєднує:

- теорію окремої пам'ятки архітектури як об'єкта охорони та реставрації;
- теорію охорони об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини, як сукупність об'єктів охорони і реставрації;
- теорію територіальної (містобудівної) охорони об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини урбанізованого середовища з можливим включенням нових об'єктів в історично усталеній забудові.

І в заключенні можна констатувати, що виконане актуальне дослідження проф. Л.В.Прибеги має важливе наукове та практичне значення. В монографії отримали розвиток наукові положення охоронно-реставраційної методології та створено теоретичні основи архітектурно-місто-будівної пам'яткоохоронної

справи, як комплексної наукової дисципліни. Дослідження орієнтоване на вдосконалення нормативно-правової бази пам'яткоохоронної галузі в Україні.

Основні наукові результати проведеного дослідження опубліковані в понад 160 наукових працях у фахових виданнях у вигляді багаточисельних статей, книг, альбомів і які отримали узагальнення в цій науковій монографії, в той же час необхідно відзначити, що в науково-творчому доробку проф. Л.В.Прибеги понад 50 реалізованих проєктів реставрації пам'яток архітектури.

Архітектурна та наукова громадськість України знає проф. Л.В.Прибегу як знаного архітектора-пам'яткоохоронця, відомого науковця, педагога – кандидата архітектури, професора, дійсного члена Української академії архітектури, лауреата Державної премії України в галузі архітектури, Заслуженого працівника культури України, члена Національної спілки архітекторів України, почесного президента Українського національного комітету ІКОМОС, голову ради Київської організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури та як нинішнього проректора з наукової роботи Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури та завідувача кафедри теорії та історії архітектури цього навчального закладу.

Аннотация

В рецензии на монографию Л.В.Прибеги позитивно оценены основные научные результаты, изложенные автором по памятникоохранной проблеме и реставрации объектов архитектурно-градостроительного наследия Украины. В монографии четко изложены научные положения, принципы и методы охранно-реставрационной методологии, которые создают в целом теоретические основы охраны архитектурно-градостроительного наследия Украины.

Ключевые слова: охрана, сохранение объектов архитектурного наследия, методология, принципы, методы.

Annotation

In the review of LV.Pribegi's monography are positively estimated the basic scientific results stated by the author on a problem of protection of monuments and restoration of objects of an architecturally-town-planning heritage of Ukraine. In the monography scientific positions, principles and methods of security-restoration methodology are accurately stated, which create theoretical bases of protection of an architecturally-town-planning heritage of Ukraine.

Keywords: protection, preservation of objects of an architectural heritage, methodology, principles, methods.

УДК 515.2

Д.И.Ткач,

*к. т. н., доцент, профессор кафедры дизайна архитектурной среды
Приднепровской государственной академии строительства и архитектуры,
г.Днепропетровск, Украина*

ГЕОМЕТРИЯ ПРОЕКТНОГО ПРОСТРАНСТВА КАК СИСТЕМА

Аннотация: статья посвящена актуализации необходимости системного понимания студентами архитекторами и дизайнерами природы проектируемых объектов и их изображений и соответствующего умения однозначного геометро-графического кодирования информации об их позиционных и метрических свойствах.

Ключевые слова: геометрия, проектное пространство, картинное пространство, изобразительные свойства, аксиоматика, определитель изображения.

Постановка проблемы. Отличительной особенностью проектной работы в любой области созидательной деятельности вообще, а в архитектуре и дизайне в частности, является её изобразительность, ибо только через посредство изображения можно передать информацию о свойствах изображенного объекта. Но изображений как природных образований, в природе не существует. Разве что за таковые условно можно принять падающие тени да миражи в пустыне. В отличие от феноменальных объектов и явлений в природе изображения ноуменальны, т.е., умосоздаваемы и умопостигаемы, ибо является интеллектуальными продуктами как информационными посредниками между их создателями и их потребителями.

Можно сказать, что архитектурный или дизайнерский проект также является интеллектуальным продуктом искусственного происхождения, имеющий силу документа на возведение запроектированного объекта. Этот документ представляет собой весьма сложную систему элементов, взаимосвязанных логическими, технологическими, конструктивными и композиционными взаимосвязями, характер и особенности которых должны обеспечивать экономичность, эргономичность, экологичность и сгармонизированную эстетичность принимаемых проектных решений. В качестве элементов этой системы выступают рабочие чертежи, которые своими изобразительными особенностями или свойствами однозначно кодируют информацию о содержании этих решений.

Принято считать, что архитектурный или дизайнерский проект является проектной моделью объекта, т.е., его информационным заменителем до тех

пор, пока из проектного «инобытия» он не возникнет в реальном пространстве, материализовав его структуру конструкциями своей материальной оболочки.

Но так как запроектированный объект пространственен, то и моделирующий его проект также пространственен и его пространство называется проектным. Основными подсистемами проектного пространства являются картинные пространства различных видов обратимых проекционных изображений – ортогональных, аксонометрических, перспективных, с числовыми отметками, обладающих различными изобразительными свойствами. Наиболее ответственным из них является картинное пространство, заполненное ортогональными проекциями несуществующего объекта, обладающими позиционной полнотой и метрической определённой. Его ответственное содержание определяется однозначностью графического кодирования позиционной и метрической информации, ибо порой допускаемая неоднозначность или недостоверность этой информации может повлечь за собой негативные последствия на стройке вплоть до аварийных ситуаций, чреватых уголовной ответственностью проектировщиков.

Отсюда вытекает *постановка проблемы*: актуализировать необходимость глубокого понимания прежде всего студентами архитектурных и дизайнерских специальностей системной природы проектируемых объектов и их ортогональных изображений как определённой гарантии недопущения в будущем реальном проектировании грубых ошибок и неправильных проектных решений.

Связь работы с научными программами. Работа связана с научной педагогической программой Академии высшей школы в области совершенствования качества подготовки специалистов творческих специальностей и способствует решению проблемы геометро-графической грамотности студентов архитекторов и дизайнеров архитектурной среды.

Анализ последних исследований и публикаций. Так как основным содержанием архитектурных и дизайнерских проектов являются рабочие чертежи в различных видах проекций, то их теории и практике посвящено достаточно много публикаций, первой из которых является книга выдающегося французского ученого Гаспара Монжа «Начертательная геометрия» (1799 г.), в которой автор поставил две прагматичные задачи: как трехмерный объект изобразить на двумерной плоскости и как по плоскому изображению воссоздать в пространстве изображенный объект. Тем самым он определил дальнейшее развитие начертательной геометрии не как фундаментальной, а как прикладной науки. Все последующие издания учебников по этой обязательной для всех технических вузов учебной дисциплине развивали это направление, которое в ваковском научном классификаторе определилась как первая

техническая наука 05.01.01. «Прикладная геометрия и инженерная графика». Но как геометрия, она парадоксальна, так как не имеет общепризнанного определения и собственной аксиоматики, а в качестве предмета исследования одни авторы считают «методы построения

изображений», понимая изображаемые объекты как «пространственные формы» [1-4], а другие, - как «раздел геометрии, в которой пространственные фигуры изучаются с помощью их изображений на плоскости», понимая изображаемые объекты как «множества точек» [5-8]. Алогичность этих установок определила современное кризисное состояние геометро-графического образования в стране, усугубляемый низким уровнем её довузовской подготовки, который вызывается либо отсутствием преподавания черчения в средней школе, либо его факультативным статусом.

Цель работы. Дать представление о геометрии картинного пространства, которая аксиоматически описывает её как систему взаимосвязанных картинных подпространств.

Основная часть. Всякое пространство как предмет исследования в качестве своей теории имеет фундаментальную математическую дисциплину – геометрию, которая описывает его свойства через описание свойств заполняющих его однородных элементов. Из всех пространств наиболее познаваемым является реальное физическое, в котором локализованы все материальные образования как естественного, так и искусственного происхождения, а так же все процессы и явления, вызываемые взаимодействием этих образований. Будучи естественным, его природное наполнение изучается естественными науками – физикой, химией, астрономией, биологией, ботаникой и др., а его искусственное наполнение, – науками об искусственном или различными теориями – теоретической механикой, сопротивлением материалов, теорией машин и механизмов, кибернетикой, синергетикой и др. Познавательный интерес естествоиспытателей направлен на изучение «строения вещества», т.е., на выяснение, из каких элементов состоит изучаемый объект и какими связями и отношениями они интегрируются в единое целое. Удовлетворение такого интереса приводит к пониманию познаваемого объекта как сложной системы взаимосвязанных, а поэтому взаимодействующих элементов. И это понимание является мировоззренческим в естественных науках, так как в мире нет ничего случайного, всё закономерно и взаимосвязано причинно-следственными связями.

Если отвлечься от «всего прочего», то объекты реального пространства, независимо от их происхождения, станут геометрическими. Именно такими их представил себе Евклид Александрийский (около 330 – 275 г.г. до н.э.) и

аксиоматически описал позиционные и метрические свойства их идеальной формы.

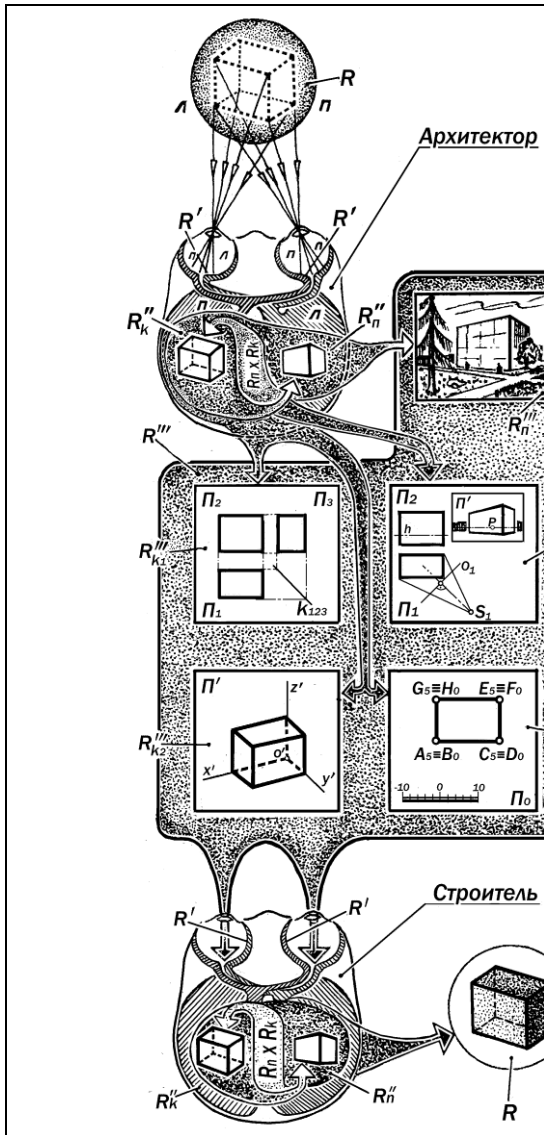
Евклидова геометрия описывает свойства реального пространства свойствами трёхмерного евклидова пространства и необходимо чётко различать природу этих двух пространств. Первое определяет структуру реального мира, а второе геометрически моделирует эту структуру и, являясь системой понятий, локализуется в нашем сознании. Системность реального пространства, отражаясь в нем, порождает системность евклидова пространства, геометрия которого, овладев этим сознанием, определяет формирование и развитие системного проектного мышления. Его отличительной особенностью является способность к индуцированию трёхмерных мыслеобразов воображаемых объектов, «наблюдаемых» «внутренним взором» или «третьим глазом» и служащих «натурой» для последующего графического моделирования в картинном пространстве.

Совершенно естественно, что элементами мыслеобразов как систем являются идеальные понятия точек и линий, а отношениями и связями между ними выступают геометрические понятия их принадлежности друг другу, взаимного пересечения, перпендикулярности, касания, параллельности, подобия, симметрии, гомотетичности, гомологичности и др., позиционные и метрические свойства которых описаны аксиоматикой евклидовой геометрии. Совокупный набор понятий об элементах мыслеобраза и связях между ними определяет его как *геометрическую модель* проектируемого объекта, структура которой изоморфна структуре её графической модели, так как пишущий инструмент, рабочим концом которого является точка, однозначно моделирует точки геометрической модели как вершины её линейного каркаса, которые соединяются соответствующими линиями путем движения рабочего конца пишущего инструмента от точки к точке. Таким образом, в распоряжении проектировщика достаточно скупой конструкторский набор элементов и «крепежа» для мысленного экспериментирования по созданию мыслеобразов и только глубокое понимание их природы, конструктивных, композиционных и метрических возможностей создаёт в сознании благоприятную обстановку для креативного концептуирования. Но обстоятельства с постановкой геометро-графического образования таковы, что прикладные аспекты аксиоматики евклидовой геометрии ни в средней, ни в высшей школе не раскрываются и поэтому вышеупомянутое «глубокое понимание» достигается либо в результате общения с неравнодушными преподавателями, либо путём самообразования и на основе генетической предрасположенности к синтетическому или системному образу мышления.

Эта ситуация требует принципиально нового подхода к содержанию теории обратимых изображений, направленного на раскрытие её системной природы. Первой попыткой такого подхода была книга «Архитектурное черчение» [9] автора настоящих строк, которая переросла во вторую попытку под названием «Системная начертательная геометрия» как учебное пособие для студентов архитектурных и дизайнерских специальностей [10].

Следуя логике системного мышления первая часть книги последовательно описывает системную природу реального объекта, его структуру и действительную форму, затем, - особенности чувственного и, в особенности зрительного восприятия, структуру визуального пространства и видимые перспективные формы реального объекта, затем, - особенности познания объекта, структуру концептуального евклидова пространства и идеальную форму объекта, после чего, - особенности процесса получения проекционного обратимого изображения объекта и условные формы реального объекта. Вторая часть книги посвящена синтетическому описанию геометрии картинного пространства ортогональных проекций на основе изобразительного моделирования аксиоматики евклидовой геометрии, описывающей изобразительные свойства ортогональных проекций, кодирующих информацию о позиционных и метрических свойствах изображаемых объектов. Тем самым системная начертательная геометрия из ранга прикладной учебной дисциплины переходит в статус фундаментальной математической науки. В приложении приведен пример системного исследования геометрической структуры двухпирамидной системы Хеопса-Голода с выходом на концептуальную схему геокосмической электростанции, а также приведены основные понятия о теории хаоса, синергетике и фракталах с выходом на концепцию фрактального расширения квадрата, имеющую большие практические приложения.

Тот факт, что под влиянием социального заказа или проектного задания в сознании архитектора зарождается идея будущего объекта, которая в результате многократных изменений и метаморфоз выкристаллизовывается в сбалансированный по всем параметрам мыслеобраз, отражающий структуру будущего объекта, а затем из сознания отображается на картинное пространство архитектурного проекта, говорит о том, что архитектурное или дизайнерское проектирование является весьма сложным психофизиологическим процессом, требующим от проектировщика углублённого самопознания.

Иными словами, сознание архитектора подобно «черному ящику», на входе в который поступает преимущественно чувственная или эмоциональная информация, а на выходе – визуализация результатов интеллектуальной обработки этой информации в виде обратимых изображений. В связи с этим возникает вопрос: а что происходит внутри этого ящика? Ответ на него в первом приближении определяется содержанием рисунка 1.

Так как процесс мышления является функцией головного мозга, состоящего из двух полушарий, а все органы чувств, по выражению физиолога И.М.Сеченова являются «частями мозга, вынесенными на периферию», то все взаимосвязанные элементы нервной системы согласованно «чувствуют» «мыслят». При этом правое полушарие преимущественно «чувствует», а

Рис 1.

левое, - «мыслит». У каждого человека одно из этих полушарий является ведущим и в

зависимости от этого все люди делятся на «художников» и «мыслителей». Как правило, все архитекторы, дизайнеры и художники являются «правомозговыми», но по долгу службы склонными к «левомозговому» рациональному анализу своих эмоциональных решений.

Первично пространственный объект R через посредство зрительных или световых лучей как информационных агентов проецируется на ретинальную или сетчатую оболочку глаз в R' и формирует в зрительном центре мозга его видимый перспективный образ. В силу предметности и динамизма зрительного восприятия в правом полушарии возникает гипотетическое визуальное пространство R''_n , заполненное перспективными образами объектов реального пространства, а так как оно формируется процессом центрального проецирования, то его геометрия является не евклидовой, а проективной, в которой бесконечно-удалённые элементы «уравниваются в правах» с конечно расположенными. Такое положение было бы строго достоверным, если бы визуальное пространство формировалось работой одного глаза. Но так как

работают два глаза, то формируемое ими визуальное пространство, заполненное стереообразами объектов реального пространства, по свидетельству А.Грюнбаума [11], описывается гиперболической геометрией Н.И.Лобачевского. Если визуальное пространство дополняется образами слуха, вкуса, обоняния и осязания, то каждое из них индуцирует в сознании своё пространство (акустическое, вкусовое, ароматическое, тактильное), которые в совокупности образуют единое субъективное *перцептуальное* пространство впечатлений, чувств и переживаний. Графическими моделями образов этого пространства являются рисунки.

Левое полушарие, работая совместно с правым и рационально осмысливая его чувственные образы, формирует концептуальное пространство объективных знаний R''_k , заполненных идеальными мыслеобразами изучаемых объектов. Полученная при объективная информация и свойства этих мыслеобразов кодируется графически в картинных подпространствах проектного пространства R''' . Если графическому моделированию подлежат идеальные геометрические образы концептуального евклидова пространства, то в проектном пространстве возникает картинное подпространство R''''_{kl} ортогональных проекций.

Благодаря внутренним связям между полушариями в области пересечения

(R''_k x R''_n) концептуального и перцептуального пространств их мыслеобразы графически моделируются в картинном подпространстве ортогонально-перспективных комплексных чертежей.

Структуры картинных подпространств параллельных аксонометрических проекций R''_{k2} и проекций с числовыми отметками R''_{k3} формируются их образами с соответствующими концептуальными свойствами.

Каждое из перечисленных картинных подпространств единого проектного пространства потенциально имеет свою геометрию и аксиоматику, концептуально моделирующую аксиоматику евклидова пространства. Описание этих геометрий является предметом дальнейших исследований.

Если архитектор или дизайнер «пишет» свой проект будущего объекта, то строитель его «читает». А так как проектирование является процессом геометро-графического кодирования информации о композиции и метрике объекта, то чтение проекта сводится к её раскодированию, т.е., снятию однозначной информации в взаимном расположении и размерах элементов внутри объекта как их системы. Поэтому невозможно переоценить роль и значение рациональной компоненты творческого процесса архитектурного и дизайнерского проектирования. В то же время нельзя недооценивать его эмоциональную составляющую, за которую отвечает правое, т.е., ведущее

полушарие, ибо в результате реализации проекта возникает объект, который прежде всего воспринимается эмоционально, как произведение искусства, а уж затем, - утилитарно, с оценкой его функциональных, прочностных, конструктивных и прочих свойств [12,13].

Если амплитуды колебаний ума (рацио) и сердца (эмоцио) потребителя произведения архитектуры или дизайна совпадают, то наступает резонанс удовлетворения от хорошо сделанной мастерами работы. Поэтому в идеале эмоциональное и рациональное начало в творческом арсенале проектировщиков должны оптимально сочетаться, взаимно дополняя друг друга.

Одним из важнейших в архитектуре и дизайне является понятие формы объекта, а его формообразование, - основной творческой проблемой. Если рассуждать абстрактно, то под формой любого объекта как системы можно понимать результат проектной материализации структуры пространстве его существования. Графические изображения потенциально содержатся в картинном пространстве плоского листа бумаги и, в зависимости от того, какие точки и линии его мнимой структуры выделит карандаш своим прикосновением к нему, получится та или иная графическая конструкция, имеющая условную форму как результат материализации структуры этой картины. Так же и в реальном пространстве процесс строительства объекта, - ничто иное как процесс материализации тех элементов его структуры, которые, материализовавшись, определяют его реальную или действительную форму и т.д. Отсюда следует, что позиционными, т.е., качественными, и метрическими, т.е., количественными свойствами обладает не сам объект, а его соответствующая форма.

Обобщая, можно сказать, что один и тот же объект, располагаясь в реальном пространстве, имеет единственную реальную, но топологически изменяющуюся на протяжении его «жизни» форму; отразившись в визуальном пространстве, имеет множество видимых перспективных форм, соответствующих множеству положений наблюдателя; отразившись в концептуальное пространство знаний, приобретает единственную идеальную форму как результат соответствующей проекту материализации структуры евклидова пространства и, наконец, отобразившись в картинное пространство, приобретает несколько условных форм-изображений как результатов материализации его структуры по законам графической природы этих изображений. Эти законы устанавливаются неизменными графическими конструкциями, присоединенными к картине и создающими в ней все условия для непосредственного и независимого построения и преобразования обратимых изображений. Эти конструкции называются определителями

ізображень і являються фундаментальними в системній начертальній геометрії поняттями, так як служать основою раціональних графічних технологій взаємних перетворень різних видів оборотимих ізображень.

Висновки:

1. Проектне простірства «инобытия» реального об'єкта являється складною системою картинних підпростірств різних видів оборотимих ізображень як основи робочих проектних чертежів проектуемого системного об'єкта;

2. Геометрія картинного простірства інтегрально визначається геометріями його картинних підпростірств.

3. Системне розуміння природи проектуемых об'єктів і їх оборотимих ізображень являється фундаментальною і мировоззренческою основою формування і розвитку у студентів архітекторів і дизайнерів професіонального конструктивно-композиційного або проектного мислення.

Дальнейший путь развития. Описання геометрії картинного простірства центральних проекцій і її приложень і внедрення вышеизложенных ідей в учебный процесс с целью повышения качества подготовки архитекторов и дизайнеров архитектурной среды.

Литература

1. *Монж Г.* Начертательная геометрия. – М: изд. АН СССР, 1947.
2. *Рынин Н.А.* Начертательная геометрия.- М.: Госстройиздат, 1939.
3. *Вольберг О.А.* Лекции по начертательной геометрии.– М.-Л.;ГУ-ПИ,1947.
4. *Русскевич Н.Л.* Начертательная геометрия. – К.: Выща школа, 1978.
5. *Фролов С.А.* Начертательная геометрия.- М.: Машиностроение, 1978.
6. *Бубенников А.В., Громов М.Я.* Начертательная геометрия,- М.: Высшая школа, 1973.
7. *Короев Ю.И.* Начертательная геометрия.- М.: Стройиздат, 1987.
8. *Тимрот Е.С.* Начертательная геометрия, - М.: Государственное издательство по строительству и архитектуре, 1962.
9. *Ткач Д.И., Русскевич Н.Л., Нириинберг П.Р., Ткач М.Н.* Архитектурное черчение. Справочник. – К.: Будивэльнык, 1991.
10. *Ткач Д.И.* Системная начертательная геометрия.- М.: Архитектура – С, 2010.
11. *Грюнбаум А.* Философские проблемы пространства и времени. /пер. с англ./.- М.: Наука, 1969.

12. *Шимко В.Т.* Архитектурно-дизайнерское проектирование. Основы теории. – М.: Архитектура-С, 2004.
13. *Бархин Б.Г.* Методика архитектурного проектирования.- М.: Стройиздат, 1982.

Анотація

Стаття присвячена актуалізації необхідності системного розуміння студентами архітекторами і дизайнерами природи об'єктів, що проектуються, та їх зображень и відповідного вміння однозначного геометро-графічного кодування інформації про їх позиційні та метричні властивості.

Ключові слова: геометрія, проектний простір, картинний простір, зображальні властивості, аксіоматика, визначник зображень.

Abstract

Article is devoted to the need to update the system architects and students understand the nature designers designed objects and their images and relevant skills unique geometric and graphic coding information about their positional and metric properties.

Keywords: geometry, project space, pictorial space, visual properties, axiomatics, the determinant of the image.

УДК 72.01

С.М.Лінда,

доцент, к. арх., НУ «Львівська політехніка»

НЕОСОЦРЕАЛІЗМ В АРХІТЕКТУРІ МОСКВИ

Анотація: у статті розглянуте питання використання у сучасному московському будівництві форм сталінської архітектури. Представлені основні твори нового соцреалізму та виявлені причини відродження цього явища.

Ключові слова: сталінська архітектура, історизм, сучасна архітектура Росії.

Постановка проблеми

Історизм зараз став майже офіційним стилем московського будівництва. Творчі методи та стильові уподобання російських архітекторів є різними: це балансування між кічом постмодерну і строгою класикою, стилізації під Ренесанс і російський класицизм ХІХ ст., маскування під неокласицизм початку ХХ ст. Але на початку ХХІ ст. особливе місце у будівельній московській практиці зайняла сталінська архітектура. «Сталінки» сьогодні – це архітектурні символи Москви, такі самі як Кремль або собор Василя Блаженого, це важливі складові сьогоденної московської ідентичності. Найбільш привабливою із сталінської спадщини є архітектура московських висоток. Схеми історичних споруд, які легко упізнаються, зараз поєднують з «ознаками» сучасності та комфортності, створюючи таким чином новий соцреалізм. Метою статті є виявити значення спадщини доби Сталіна для сучасного архітектурного розвитку Росії.

Обговорення проблеми

В архітектурі важливих споруд у Росії завжди домінувало образно-символічне начало, що яскраве ілюструє повоєнне будівництво у Москві відомих «висоток». Москва мало постраждала від безпосередніх руйнувань у роки війни. Бурхливий повоєнний ріст населення, зростаюча міжнародна роль Москви – столиці світового соціалізму – спричинили бурхливий розвиток міста [1]. Постанова уряду, прийнята у 1947 р., пропонувала принципи проектування нових висотних доміант Москви: «Пропорції і силует цих споруд повинні бути оригінальні і пов'язані з історично складеною архітектурою міста і силуетом майбутнього Палацу Рад». Архітектура середньовічної Росії та архітектура класицизму пов'язувалася з новими значеннями, символізуючи неперервність історичних традицій. Проекти всіх восьми споруд (реалізовано сім) були опрацьовані на основі цієї постанови, рис. 1, 2. Особливо важливим був вибір місця для висотних споруд. Споруди були розташовані вздовж кільця Садових

вулиць і на вигинах Москви-ріки – на найважливіших планувальних вузлах. Проте, роль висотних споруд була набагато важливіша, ніж просто містобудівельна домінанта. В СРСР висотні будинки стали предметом ідеології. Помпезність, орієнтація на вічність, театральність і натхненність втілювали ідеї комуністичної квазірелігії. Символічною була присутність російської історії в їх архітектурі. Сталінські висотки стали символом домінування Москви, метафорою могутності надімперії [3].

Рис.1. Спорда Московського державного університету на Воробйових горах у Москві
арх. Л.Руднев, С.Чернишов,

П.Абросімов, А.Хряков, 1949 – 1953 рр.

Рис. 2. Адміністративна споруда біля станції метро «Красные ворота» у Москві

арх. А.Душкін, Б.Мезенцев, В.Абрамов, 1953 р.

З початку 1990-их років домінуюче місце в архітектурі Москви зайняв історизм. Головною архітектурою подією Росії межі ХХ – ХХІ століть стала відбудова Храма Христа Спасителя у 1994 – 2000 рр. Центральною подією цю споруду робить не відбудова храму сама по собі, а те, що храм став моделлю для розвитку архітектури, що вилилося згодом у т. зв. «московський стиль». Ніхто докладно не знав, що означає цей стиль. Тому пошуки провадилися в архітектурній спадщині ХVІІІ та ХІХ століть, навіть у допетровській Росії. Важливим атрибутом нових споруд поступово ставали ступінчастий силует, наметові завершення башт. Така архітектура прихильно сприймалася споживачами, подобалася архітекторам, для яких «московський стиль» був чим конкретнішим, тим кращий, хоча на думку західних критиків, такий стан свідчив про занепад архітектури та девальвацію і підміну справжніх архітектурних цінностей [6]. Критики нарахували до 200 творів цього «стилю», які були достатньо різноманітні за функціями, типу власності та розташуванню. Проте всі вони мали спільну рису: утверджували ідею повернення до історичної Москви. Але образ старовини поступово еволюціонував: від дореволюційного

минулого на початку лужковського правління до сталінської Москви. Це відповідало загальному зсуву в ідеології легітимності держави за часів правління Володимира Путіна [2, 5].

Сучасні архітектори Росії охоче переосмислюють спадщину сталінського періоду. Знаковою спорудою – новою «сталінкою» став житловий будинок «Патріарх» (ООО СПАР, арх. С. Ткаченко, О. Дубровський, Є. Грицкевич, О. Скунс, 1997 – 2002 рр.), рис. 3. Будівля стала одночасно об'єктом жорстокої нищівної критики і захоплення. Критикували її за немасштабність, негармонійність, надлишок декору, еkleктизм: «наглядний зразок новоросійського і новомосковського стилю...». Будинок пірамідальний, його силует нагадує і «висотки» і їх прототип – давньоруські намети. Фасад відповідає законам класичної композиції: він тричасний з «тяжким» цоколем, нейтральною середньою частиною та об'легченим верхом. Увінчує конструкцію парафраз татлінської «Башти III Інтернаціоналу». «Патріарх» насичений архітектурними жартами: немасштабними деталями, всі ряди ордеру по вертикалі однакові. Це вільна інтерпретація класичної традиції. Гротескність будівлі міцно пов'язує її зі сталінськими прототипами, оскільки сталінським будівлям властиві перебільшення мас, деталей, образів. «Патріарх» свідчить про те, що створення «нової сталінської архітектури» стало сьогодні професійним творчим завданням [4].

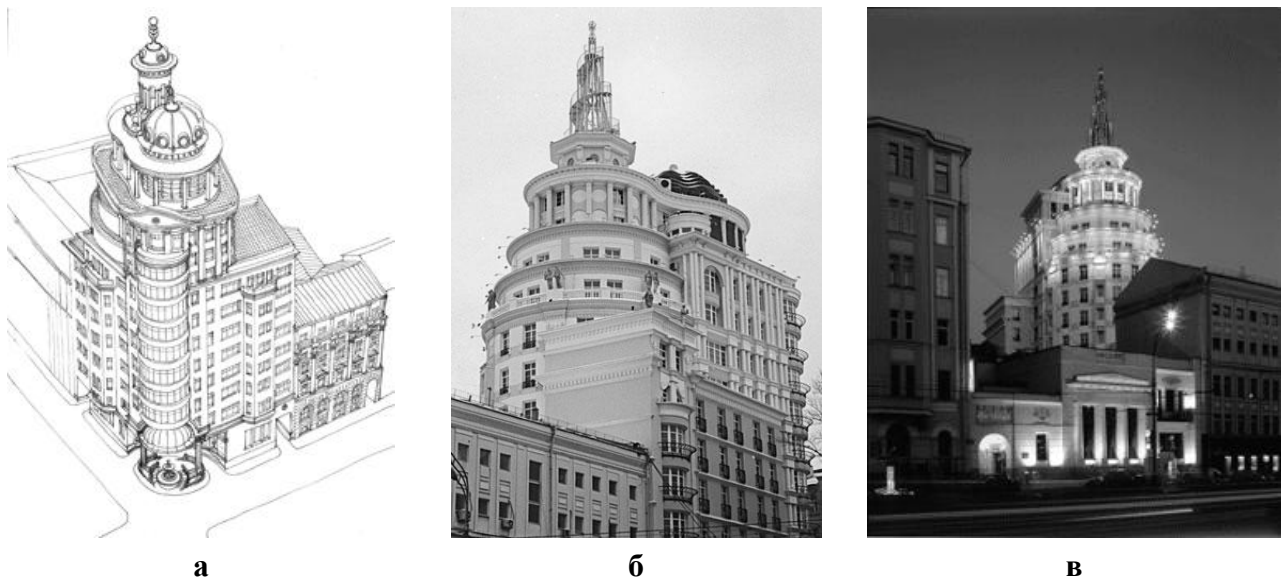

Рис. 3. Житловий будинок «Патріарх» у Москві

ООО СПАР, арх. С. Ткаченко, О. Дубровський, Є. Грицкевич, О. Скунс, 1997 – 2002 рр.

а – аксонометрія, б, в – загальний вигляд

На множині асоціацій зі сталінською епоєю побудована діяльність, компанії «ДОН-Строй». Житловий комплекс «Тріумф-Палас» (проект ЗАО

«АПБ ГРОМОС», 2001 – 2006 рр.), споруджений «ДОН-Строєм», часто називають «восьмою висоткою», рис. 4. Комплекс продовжує кращі традиції монументального стилю семи столичних висоток і вражає потужністю та гіпертрофованим масштабом. Будинок має п'ятиповерхову стилізовану частину, яка об'єднує 9 секцій. Домінантою композиції виступає центральна частина. Об'єми її поступово зменшуються з нарощуванням висоти, в результаті чого силует набуває характерної ступінчатості. Після встановлення у 2003р. шпиля на вершині комплексу «Тріумф-Палас» був визнаний найвищим житловим будинком Європи – 264, 5м. Нарочита подібність комплексу до прототипів та його прив'язка до сталінської епохи постійно пропагується: навіть рекламний буклет житлового комплексу «Тріумф-Палас» оформлений у стилі «сталінського ретро», як фрагмент особливо секретної справи з архівів КДБ [6].

а

б

Рис. 4. Житловий комплекс «Тріумф-Палас» у Москві
проект ЗАО «АПБ ГРОМОС», будівництво «ДОН-Строй», 2001 – 2006 рр.
а – загальний вигляд, б – фрагмент фасаду

Декор сталінських висоток накладений на морфологічну структуру сучасних висотних житлових будинків комплексу «Алые паруса», який також споруджено будівельною компанією «ДОН-Строй» за проектом С.Скуратова у 1999 – 2002 рр., рис. 5. Архітектура комплексу апелює як до доперовської епохи, так і до часів Сталіна. Корпуси комплексу знизу поєднані переходами з червоної цегли, оздобленою цегляним орнаментом. Це варіація на тему московської архітектури XVI ст. Водночас гігантський масштаб, використання ордерних елементів тісно пов'язують комплекс із сталінською добою.

а

б

Рис. 5. Житловий комплекс «Алые паруса» у Москві

Арх. С.Скуратов, будівництво «ДОН-Строй», 1999 – 2002 рр.

а – загальний вигляд; б – фрагмент аркади

Серед вдалих об'єктів критики наводять адміністративну споруду на Долгоруківській вулиці (Моспроект – 2, арх. П. Андрєєв, В. Ковшель, В. Солонкін, 2000 – 2001 рр.), рис. 6. Споруда розташовані у центрі Москви, кварталі історичної забудови, яка і формує її стилістичний контекст. Для різновеликої по висоті споруди використано ступінчатий силует, який пов'язує будівлю з оточенням [6].

Сучасна містобудівна практика Росії також шукала опори у теоретичних та практичних містобудівних розробках минулих епох для візуалізації нових ідеологічних та соціальних завдань. Прикладом чого є проект урядової комплексної інвестиційної програми «Нове кільце Москви». Мета програми полягає у формуванні нового кільця сучасних висотних споруд у серединному та периферійному поясі Москви. Всі споруди повинні бути різними як за функціональним, так і за архітектурним рішенням, проте всі разом вони повинні створювати єдиний ансамбль, який би нагадував про виостні споруди 1950-х років. Згідно програми, до 2015 р. планується спорудити близько 60 нових висоток у серединному поясі Москви. Першим проектом став житловий комплекс «Едельвейс» (2000 – 2003рр.), рис. 7, споруджений компанією «Спец-Висот-Строй». 43-поверховий комплекс втілює найновіше уявлення про комфортне житло. На території розташований власний аквапарк, спортивний комплекс, боулінг. До послугів жильців заклади харчування, побутового обслуговування. Комплекс – один з прикладів «московського стилю», у якому синтезувалися інтерпретації російської та сталінської спадщини.

Рис. 6. Адміністративний будинок на Долгоруківській вулиці у Москві

Моспроект – 2,
арх. П. Андрєєв, В. Ковшель,
В. Солонкін,
2000 – 2001 рр.

Рис. 7. Житловий комплекс «Едельвейс» у Москві

Будівельна компанія
«Спец-Высот-Строй»
2000 – 2003 рр.

Рис. 8. Адміністративний будинок на вул. Перша Тверська-Ямська у Москві

Моспроект – 2, арх.
П. Андрєєв, С. Павлов,
В. Солонкін, А. Ігнатов,
1998 – 2000 рр.

Одним з найкращих прикладів неосталінського реалізму є адміністративний будинок на вул. Перша Тверська-Ямська (Моспроект – 2, арх. П. Андрєєв, С. Павлов, В. Солонкін, А. Ігнатов, 1998 – 2000 рр.), рис. 8. Одним фасадом будинок виходить на вул. Горького, яка сформована сталінськими спорудами – «реалізованою утопією радянської імперії», які з професійної точки зору є результатом творчості видатної класичної школи. Контекст продиктував стиль нової споруди. Робота виконана на тонких варіаціях пропорцій, членувань, рисунку деталей.

Є. Микуліна назвала нові «сталінки» «палацами для нового народу». Головна ідея споруд стосовно стильової орієнтації: асоціації зі сталінськими висотками, як з будинками із житлом підвищеного комфорту, оскільки висотки і надалі пов'язані у масовій свідомості з «престижним житлом». Критики доволі часто порівнюють нові «сталінки» із їх прототипами. Порівняння, як правило, не на користь нового житла. Мова йде про втрату художньої культури та професіоналізму за роки диктату типового проектування. Архітектори 1950-х років проектували у першу чергу об'єм, будинок, а згодом наповнювали його змістом. Сучасні архітектори проектують квартиру, тому проект від самого початку є позбавлений цілісності. Одне із найбільш вразливих місць – концептуальна слабкість сучасних архітекторів. За наявності могутньої архітектурної традиції, яка виникла можливо насильницьким шляхом при Сталіні, всі архітектори працювали в межах однієї концепції. Все було

підпорядковано єдиній меті: містобудівельний задум, композиція, декор. Проте у сучасній архітектурі цього досягнути неможливо, оскільки у суспільстві немає загальної ідеї, на яку можна було б опертися [6].

Незважаючи на професійну критику, нові «сталінки» є популярні, як у споживачів, так і в архітекторів. Чому ж так охоче використовують сталінські форми у той час, коли злочини сталінізму є публічно засуджені? Як було сказано вище, висотки були не лише спорудами. Це були споруди-символи своєї епохи, яка була трагічною, але водночас епохою величі надімперії, гегемонії російського народу. Ностальгія за втраченим славним минулим знаходить втілення у нових архітектурних формах.

Висновки

В сучасній російській архітектурі відроджуються найбільші великодержавні досягнення різних періодів її історії: допетровської, петровської чи дореволюційної Росії, радянського часу. Архітектура доби Сталіна займає особливе місце у сучасній будівельній московській практиці, де найчастіше експлуатується тема московських висоток. Архітектори розробляють сталінську тему по-різному, вони по-різному інтерпретують прототипи і не прагнуть створити фундаментальної неокласики. Новим спорудам властивий традиційний гротеск, перебільшення мас, деталей, драматизація образу. Ренесанс епохи соцреалізму в сучасній практиці московських архітекторів підтримується на офіційному рівні та символізує відродження великодержавних інтересів Росії.

Список використаної літератури

1. Бархин М.Г. Город 1945–1970. Практика, проекты, теория. – М.: Стройиздат, 1974. – 207 с.
2. Голдхоорн Б. Источники и составные части капреализма // Проект Россия. Капреализм. – 2002. – №2. – С.6 – 11.
3. Иконников А.В. Архитектура XX века. Утопии и реальность: В 2-х томах. – М.: Прогресс-Традиция, 2002. – Том II – 672с.
4. Ревзин Г. Сценарии русского историзма // Проект Россия. – 1998. – № 10. – С. 25 – 31.
5. Филиппов М. Московский стиль // Проект Россия. – 1998. – N 10. – С. 22 – 24.
6. Черкес Б.С. Національна ідентичність в архітектурі міста: Монографія. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2008. – 268 с.

Аннотация

В статье рассмотрен вопрос использования в современном московском строительстве форм сталинской архитектуры. Представлены основные произведения нового соцреализма и выяснены причины возрождения этого явления.

Ключевые слова: сталинская архитектура, историзм, современная архитектура России.

Annotation

The question of the use in modern Moscow building of forms of Stalin architecture is considered in the article. Basic works of new sotsrealizm are represented and the reasons of revival of this phenomenon are found out.

Key words: Stalin architecture, historismus, modern architecture of Russia.

УДК 711.01/09

И.С.Чередина,

*кандидат архитектуры, профессор кафедры Советской
и современной зарубежной архитектуры МАРХИ*

**ЖИЛЬЁ ДЛЯ РАБОЧИХ В 1920-Е ГОДЫ.
ПРОЕКТЫ И РЕАЛИЗОВАННЫЕ РАБОТЫ С.Е.ЧЕРНЫШЕВА**

Аннотация: Приведенный материал раскрывает часть истории проектирования и строительства в области жилой архитектуры 1920-х годов, которая базировалась на простоте, правдивости и доброкачественности архитектурных решений. На примере работ С.Е. Чернышева показан поиск нового типа жилья для рабочих, где новый социалистический уклад жизни сочетался с разумным пространственным решением.

Ключевые слова: жилье для рабочих 1920-х годов, С.Е. Чернышев, конкурсы на жилье.

Обеспечение рабочих жильем было, без сомнения, одной из важнейших проблем 1920-х годов. Отвечая на требования времени, архитекторы искали наиболее рациональные типы жилых зданий, которые были бы по силам развивающейся экономике и, в то же время, несли в себе черты нового жилища для человека социалистического общества.

В этот период по заданиям госорганизаций архитектурные общества объявляли многочисленные конкурсы на проекты жилых домов для рабочих. Проблемами разработки и проектирования жилья для рабочих в первые послереволюционные десятилетия занимались почти все известные архитекторы, в число которых входил и Сергей Егорович Чернышев. С.Е. Чернышев, всегда находившийся в самом центре архитектурных событий, принимал участие во многих из этих конкурсов и очень часто становился в них победителем. В 1920-е годы мастера занимал вопрос поиска нового типа жилья для рабочих, где бы новый социалистический уклад жизни сочетался с разумным пространственным решением. Интересно отметить тот факт, что первые места в конкурсах 1920-х годов завоевывали архитекторы,

предлагавшие, как правило, решения, ориентированные на реальную жизнь государства, его возможности и потребности.

Одним из первых проектов С.Е. Чернышева, получивших первую премию, был проект жилого дома по конкурсу Сахаротреста, объявленному в 1921 году. Жюри отмечало, что «дом удачен по планировке всех помещений». Вся квартира обслуживалась одной печью, что «следует считать желательным в экономическом отношении». Приведенная нами оценка современников, членов жюри конкурса, показывает, какие именно качества ставились во главу угла при проектировании жилья для рабочих – рациональный подход к решению задачи, умение при минимальных затратах создать максимум удобств для проживания.

Проводившийся в 1922- 1923 г.г. Всероссийский конкурс на составление проектов показательных домов для квартир рабочих в г. Москве был важным для своего времени событием. Конкурс вызвал огромный интерес у специалистов и общественности. В нем приняли участие ведущие архитекторы того времени: К.С. Мельников, Э.И. Норверт, И.А. и П.А. Голосовы и другие, подавшие более 50 проектов, в которых были продемонстрированы различные мнения и подходы к созданию нового жилища для рабочих. Далеко не все участники конкурса правильно поняли поставленную перед ними задачу. Многие проекты напоминали доходные дома прошлого, не давали экономического подхода к строительству, не решали гигиенических требований и не предлагали продуманной и логичной планировки участков, что было отмечено в конкурсных требованиях, как основное условие при проектировании жилья для рабочих.

С.Е. Чернышев, выполнивший при участии архитектора Н.Я. Колли проект застройки участка по Б.Серпуховской улице (под девизом «Д»), успешно решил все эти вопросы, а его проект получил первую премию. При подведении итогов конкурса член жюри, известный градостроитель А.П. Иваницкий оценил работу С.Е.Чернышева: «Отличительная черта общей планировки – ясно выраженная дифференциация площадей различного назначения, логичная их группировка в общий ансамбль. Этот прием, индивидуализирующий каждую часть планируемого участка, проведен просто и изящно. Даны возможности разнообразных и выразительных перспектив, при выдержанной в общем типовой застройке (2).

Главным в проекте было то, что все достоинства планировки участка, наличие разнообразных выразительных перспектив были созданы на основе типовой застройки, что особо подчеркивали рецензенты.

На участке по Б.Серпуховской улице по проекту С.Е.Чернышева должны были строиться жилые трехэтажные блочные дома с центральным отоплением,

предназначенные для семейных рабочих, общежития для малосемейных и одиноких, административные и хозяйственные сооружения. В домах для семейных проектировалось два типа квартир. Предложенный зодчим для этих квартир прием обособленного расположения «интимной части» - спален и вспомогательных помещений (санузлов и умывальных комнат) оценивался специалистами как хороший прием планировки, причем устройство в квартирах помещений для гигиены не влекло за собой потери полезной площади, что тоже особо подчеркивалось в отзывах на проект С.Е. Чернышева. Такое решение было удобным как с бытовой, так и с санитарной точек зрения.

В проекте С.Е. Чернышева рационально решалась не только сама жилая ячейка, но и планировка всего участка застройки. Мастер позаботился не только об удобстве квартир, но и о красоте и цельности всего квартала, угол которого (со стороны Б.Серпуховской улицы) был отмечен высотной (по сравнению с другими домами) доминантой в виде башенки над зданием общественного назначения. Выразительность архитектурного образа также обогащалась за счет использования в некоторых домах односкатных крыш и арок, соединяющих корпуса. Найденный мастером прием оформления квартала за счет простых, но выразительных элементов и деталей, удачно сочетался с типовой застройкой, которая отнюдь не выглядела монотонной и скучной.

Разрабатывая различные варианты жилых ячеек и планировки кварталов, Чернышев вносил свой вклад решение проблемы нового социалистического жилища. Спроектированное зодчим жилье отличалось тем, что он предлагал комфортные, здоровые и рационально спланированные дома для рабочих, строительство которых было вполне реальным делом, благодаря экономичности предложенных проектов. Та же идея удобства и экономии занимала мастера, когда он участвовал в конкурсе на типовое жилище (был объявлен Наркомпросом), в конкурсе Донбасса и в конкурсе на планировку и застройку поселка Грознефть, в проектировании домов для рабочих Каширской и Мало-Вишерской электростанций. Все эти проекты были премированы и рекомендованы к приобретению, что говорит об их высоком качестве и умении автора точно выполнить условия, поставленные перед архитектором.

По конкурсу Донбасса С.Е. Чернышев выполнил проект общежития и двух четырехквартирных домов. Проект общежития на 33 человека получил первую премию. В данном случае архитектор со свойственным ему мастерством подошел к решению задачи и запроектировал небольшое двухэтажное здание с учетом всех требований. Известно, что общежитие, состоящее из одинаковых (или почти одинаковых) комнат-ячеек, обычно имеет протяженный коридор, куда и выходят все комнаты. В своем проекте Чернышев предложил вместо одного вытянутого в длину корпуса расположить

здание под углом, что дало возможность избежать монотонно длинного центрального коридора, создать ощущение компактности и придало дому живописность. К несомненному достоинству проекта относится также и то, что все вспомогательные и обслуживающие помещения выделены в одну зону, отделенную от спальных комнат, что создавало наиболее благоприятные условия для проживания. План здания, как и все планы, выполненные С.Е.Чернышевым, прост, логичен и рационален. Именно эта простота и изящество построения планов характерны для Чернышева.

Четырехквартирные дома, выполненные мастером по конкурсу Донбасса, также были премированы (первая и вторая премии). Жюри отмечало, что планы жилых домов «чрезвычайно просты и целесообразны по расположению». Учтены все потребности жилища этого типа и особенности района Донбасса, что говорит о творческом подходе архитектора к своей работе, а не о бездумном выполнении им «красивых» планов и домов «вообще».

В сборнике типовых проектов, изданном Наркоматом труда в 1924 году, было помещено 8 проектов различных типов жилья (общежития, многоквартирные дома, коттеджи), выполненных С.Е.Чернышевым. Кроме уже упомянутых, специально для этого сборника, зодчий сделал проекты общежитий для рабочих, несколько проектов коттеджей и многоквартирных домов. Так как целью этого издания было «наметить основные вехи, дать определенные подходы и приемы решения» для создания нового социалистического жилья для рабочих, то в нем были собраны наиболее интересные и практически ценные проекты, которые могли быть использованы в отдаленных от центра местах, где в то время ощущалась острая нехватка специалистов-архитекторов.

Опубликованные работы С.Е. Чернышева, кроме рациональности и простоты исполнения, к тому же давали возможность вносить в них коррективы, добавляя или уменьшая количество типовых элементов, меняя необходимые детали (в зависимости от требований на местах) без ущерба для цельности и качества проектов, что было особенно ценным свойством этих работ.

Такие стройки были очень важны, так как давали зодчим широкое поле деятельности для выработки новых подходов к проектированию большого количества объектов. Строительство электростанций обычно сопровождалось возведением целого ряда вспомогательных сооружений и рабочих поселков с культурно-бытовым обслуживанием. Это были очаги новой жизни и новой культуры, вокруг которой должна была возникнуть среда, полностью отличающаяся от дореволюционных рабочих поселков. Отсюда и требования, предъявляемые к такому жилью, где экономичность решений необходимо было

сочетать с максимальными удобствами планировки не только домов, но и отдельных квартир и комнат, которые предполагалось оснастить всеми видами комфорта, как указывалось в заданиях на проектирование.

В конце 1920-х годов С.Е. Чернышев проектировал жилье для рабочих Каширской и Мало-Вишерской электростанций. По заказу Электростроя для строительства Каширской электростанции Чернышев выполнил проекты двухквартирного дома и общежития на 97 человек. Проект общежития для рабочих в поселке при Мало-Вишерской электростанции был опубликован в 1930 году в сборнике Московского Архитектурного Общества.

Приведенный нами материал раскрывает лишь небольшую часть истории проектирования и строительства в области жилой архитектуры 1920-х годов, которая базировалась на простоте, правдивости и доброкачественности архитектурных решений. Это была та послереволюционная действительность, в которой архитекторы, такие как С.Е. Чернышев, создавали жилье не для деклараций, а для конкретных людей, которых нужно было срочно обеспечить дешевым и удобным жильем. И основа такого подхода, конечно, базировалась на принципах и идеологии рационалистического направления в архитектуре, получившего признание еще в дореволюционный период, когда формировались творческие принципы большинства архитекторов «старшего поколения», среди которых был и С.Е. Чернышев.

Литература

1. «Рабочие жилища. Примерные проекты архитекторов...» Л.: Вопросы труда. 1924. С.17.
2. Иваницкий А.П. Конкурс проектов показательных домов для рабочих квартир в г. Москве. //Архитектура.1923. №3-5. С.34-42.
3. Личный архив С.Е. Чернышева.

Анотація

Наведений матеріал розкриває частину історії проектування і будівництва в галузі житлової архітектури 1920-х років, яка базувалась на простоті, правдивості і доброякісності архітектурних рішень. На прикладі робіт С.Є.Чернишева показано пошук нового типу житла для робітників, де новий соціалістичний життєвий уклад поєднувався з продуманим просторовим рішенням.

Ключові слова: житло для робітників 1920-х років, С.Є.Чернишев, конкурси на житло.

Annotation

Projecting and building of living houses was a very important problem for the soviet government and architects in 1920-s. One of the leading architects who projected and built living houses in 1920-s was S. Chernishev. He created reasonable and comfortable houses for workers which helped them to start a new social life.

Key words: living houses for workers of 1920-s, S. Chernishev, projecting of living houses.

УДК 72.01

Е.С.Чечельницкая,
аспирант кафедры ДАС,
Харьковский государственный технический университет
строительства и архитектуры

ПРИНЦИПЫ СОВРЕМЕННОЙ РЕКОНСТРУКЦИИ И МОДЕРНИЗАЦИИ КВАРТАЛОВ, ЗАСТРОЕННЫХ ДОХОДНЫМИ ДОМАМИ

Аннотация: в статье рассматривается история кварталов, застроенных доходными домами. Проводится анализ благоустройства внутриквартальных территорий. Предлагаются рекомендации по реконструкции и модернизации дворовых пространств доходных домов.

Ключевые слова: доходные дома, внутриквартальные территории.

Постановка проблемы. Город является сосредоточением экономической, политической и социальной деятельности общества. Управление градостроительным процессом основывается на интеграции экономико-географических, социологических и градостроительных разработок и исследований. Градостроительный аспект представляет собой пространственно-планировочную организацию жилых, рекреационных и промышленных образований, дорожно-транспортных сетей, систем социально-бытового обслуживания, структур инженерного жизнеобеспечения и утилизации отходов. Несмотря на многовековую историю существования города, градостроители традиционно решали эти проблемы в рамках централизованного планирования развития страны.

Связь работы с научными программами. Кварталы доходных домов, которые в большинстве представлены памятниками архитектуры являются объектами культурного наследия нашей страны. Принципы бережного отношения к охране культурного наследия отображены в Конституции Украины, где юридически зафиксировано положение о том, что „Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність...”.

Очень важным шагом в области охраны культурного наследия было принятие в 2000 г. Закона Украины „Про охорону культурної спадщини”, который регулирует правовые, организационные, социальные и экономические отношения в этой сфере. Сохранение объектов культурного наследия предусматривает их выявление, учет, научное изучение и охрану.

Реестр памятников национального значения утверждается Постановлением Кабинета Министров Украины (Постановление Кабинета Министров Украины

от 24.08.1963 г. № 970 и от 06.09.1979 г. № 442 „Про занесення пам'яток архітектури національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України”), местного значения – Решением областной государственной администрации.

Данная проблема изучается на основании Украинской нормативной базы, которая представлена: ДБН 360-92 ** „Містобудування, планування та забудова міських і сільських поселень”, ДБН А.2.2-6-2008 «Склад, зміст, порядок розробки і узгодження науково-проектної документації для реставрації об'єктів нерухомої культурної спадщини», ДБН В.3.2-1-2004 «Реставраційні, консерваційні та ремонтні роботи на пам'ятниках культурної спадщини».

Анализ последних исследований и публикаций. Проблематика жилых территорий, внутривортовых пространств и старых зданий (например, доходных домов, несоответствующих современным условиям и нормам эксплуатации) существовала всегда. В связи с этим и раньше и сейчас рассматриваемая тематика вызывает интерес и является актуальной среди архитекторов, градостроителей, искусствоведов: Махровская А.В., Малаков Д., Соколов Л.И., Тимофеев В.И. и пр. [1, 2, 3, 4, 5].

Цель работы. Изучение история кварталов, застроенных доходными домами. Анализ благоустройства внутриквартальных территорий. Разработка рекомендаций по реконструкции и модернизации дворовых пространств доходных домов.

Изложение основного материала. Жилую застройку и ее существенную составляющую территорию сегодня рассматривают как систему «человек — среда обитания». Взаимодействие между всеми ее элементами в пределах жилой группы, квартала или микрорайона сложно и многообразно, а внешние связи, соединяющие их с более крупными системами городского и регионального порядка, существенны для комфортности жизни населения. В системе человеческих ценностей, относящихся к жилой среде обитания, можно выделить две группы факторов. Одна объединяет сугубо индивидуальные потребности семьи и касается квартиры и здания. Вторая — ближайшее окружение дома, небольшая часть города. Эта территория застройки может быть в виде квартала или его части, микрорайона или жилой группы. Жилая застройка с ее окружением — это природно-антропогенная система, созданная для жизнедеятельности людей.

Комфортные требования в разные исторические эпохи были не равнозначными. С ростом технических возможностей общества, преобразованием его идеологии и финансового достатка человека меняются его представления об удобствах. Расширяются рамки понятия, поднимается уровень и увеличивается количество требований. Например, с ростом автомобилизации появилась

настоятельная потребность стоянок при жилье, что для муниципалитетов вылилось в практически неразрешимую проблему.

Сейчас рассматривается комфортность не узко, как гигиену и функциональные удобства в доме и вокруг него, но придается значение дальнему окружению. В современном городе это окружение играет большую роль в оценке качества застройки, поскольку может создать неблагоприятный фон, свести на нет преимущества благоустройства дома и прилегающего участка. Неверно расположенное строение может нарушить экологическое равновесие на территории, а недостаточно тактично возведенное здание — изменить эстетическое восприятие старинной улицы и даже целого района.

По мере развития городов застройка перекраивалась, приспособляясь к новым условиям функционирования. Многократность этих процессов, особенно в развивающихся городах, определила разнообразие планировочной и функциональной организации жилых территорий. Процесс интенсивной урбанизации застройки характерен для рубежа веков, когда отдельные земельные участки кварталов застраивались многоэтажными доходными зданиями. Они могли соседствовать с мелкими домами, хозяйственно-производственными строениями, с уникальными архитектурными памятниками.

В городах, где земля ценилась особо высоко, кварталы обновлялись или строились целиком. Особенностью территорий этого вида является традиционная квартальная периметральная застройка. Строительство было подчинено стремлению максимально использовать площадь участков. В зависимости от их формы дома принимали разнообразные очертания в плане. Возникали дворы-колодцы, не отвечающие требованиям санации, почти не озелененные.

Как правило, центры городов застраивали хаотично. Участки жилья и производства, учреждений быта и культуры переплетаются и не имеют четких границ. Из-за повышенной плотности застройки и отсутствия свободных площадей планировочная организация таких территорий отличается большой плотностью. Здесь практически нет дворов. За счет разборки сараев и другой малоценной застройки организовать их нельзя. Для озеленения потребуется снос дворовых корпусов ценной застройки. В других, менее плотно застроенных кварталах, озеленение становится более доступным. Чем меньше застроен участок, тем больше возможностей открывается для перепланировки.

Этажность, плотность застройки и количество зданий опорного фонда — другие признаки, закладываемые в классификацию. В соответствии с этой стратификацией, реконструируемую застройку делят на группы. По историко-архитектурной ценности застройки территории делят на три защитные зоны и одну — застройки без ограничений.

В настоящее время реконструкция представляет собой основную форму градостроительной деятельности. Сейчас наблюдается тенденция реорганизации планировочной структуры центров городов, преобразование исторической среды и отдельных зданий. Наиболее сложна модернизация центральных зон. Ее подчиняют определенному сценарию дальнейшего использования застройки и территорий. Эти сценарии разрабатывают на общегородском уровне. Определяют привлекательность с тех или иных позиций отдельных составляющих планировочных образований, выявляют объекты тяготения и интенсивность их использования горожанами. Устанавливают приоритеты развития и только на основе этого дают рекомендации по регламенту реконструктивных мероприятий.

Основным объектом реконструкции на локальных территориях являются не здания, а отдельные планировочные образования, даже такие небольшие, как участок на территории квартала. Главное условие такой реконструкции — это режим ограничений, связанных с охраной исторической среды и ее использованием как элемента планировочной зоны города. Характер обновления городской среды последовательно меняется по мере удаления от исторического ядра города. Жилая застройка старых городов разнообразна. Ее планировочные, архитектурные и конструктивные особенности влияют на характер реконструктивных мероприятий, выбор которых обосновывают инженерными изысканиями. Однако архитектурное проектирование преимущественно связано с конкретными объектами и не выходит за пределы отведенных для них участков. В результате городским пространствам уделяется недостаточное внимание, а именно здесь разворачивается городская жизнь во всем ее многообразии. Основные векторы процессов, протекающих в городской среде, их содержание, распределение сгущений и разрежений их активности, основные параметры городского ландшафта определяются функциональной и объемно-планировочной структурой города.

Многие задачи обеспечения комфортности городской среды требуют не столько количественных, сколько качественных решений на уровне дизайна: облегчение городского хозяйства, смягчение неблагоприятных климатических условий экономическая рентабельность за счет сочетания различных функций.

Жилые территории стратифицируют по местоположению в плане, планировочным признакам, этажности, плотности застройки и удельному весу зданий опорного жилого фонда. В старых городах особое значение приобрела классификация по историко-архитектурной ценности. Выделяют территории памятников и исторически значимого городского ландшафта, по месту расположения и планировочным признакам подлежащие реконструкции.

Один из видов территорий характерен для районов, примыкающих непосредственно к историческому центру города. Эти районы, освоенные в XIX в. на месте старых деревень и пригородных имений знати, преобразованы в начале XX в. Они отличаются несколько меньшей плотностью застройки и вкраплением значительного количества мелких производств. Историческая ценность застройки этого вида обычно ниже, чем первого, поскольку много зданий возводилось в течение всего XX в. Однако и в ней имеются отдельные памятники архитектуры и здания, имеющие большое градостроительное значение. Размеры кварталов значительно больше, чем в центре.

Рассматриваемый вид является промежуточным и реконструкция таких территорий проще, чем в первом случае. Легче преобразовывать планировочную структуру, подчиняя ее современным требованиям комфортности.

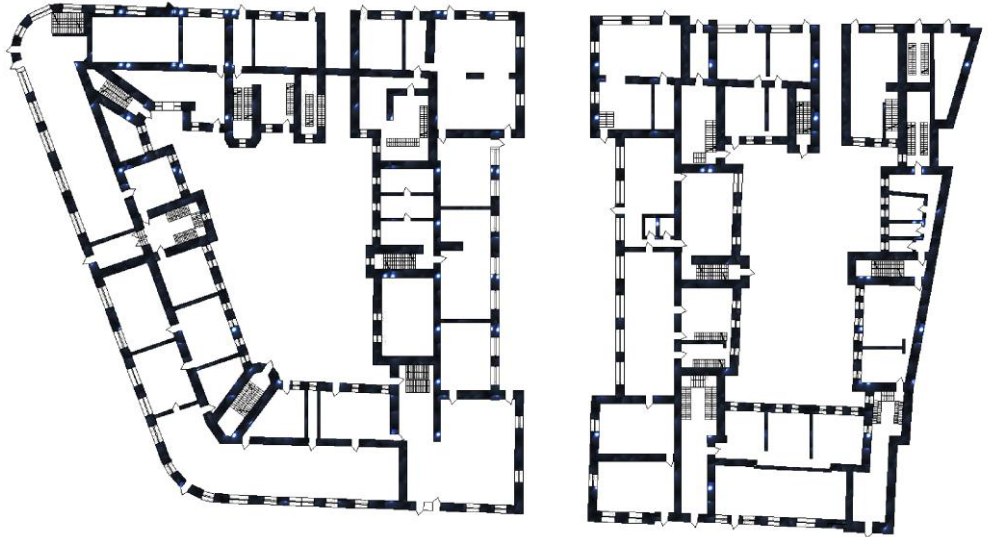
Дома с планами, построенными по П-образным и замкнутым схемам имеют неблагоприятные гигиенические условия, поскольку внутренние дворы-колодцы плохо проветриваются, а инсоляционный режим тем хуже, чем выше этажность. В многоэтажных домах прямые солнечные лучи в лучшем случае очень короткое время облучают территорию и окна квартир. Из-за небольших расстояний между противоположными корпусами не обеспечивается зрительная изоляция помещений.

Выводы. Проведенное исследование позволяет предложить несколько рекомендаций по использованию архитектурного наследия. Выявлено, что основой для создания комфортных условий для жителей центральной части города, является рациональная организация внутреннего пространства как внутриквартального так и интерьерного; она также выявляет объемно-пространственную композицию построек. Разработана схема наиболее оптимального внедрения нового строительства в историческую среду города. Использование зарубежного опыта и обогащение современными методами проектирования и конструктивными возможностями, комплексный учет рассмотренных и предложенных вариаций планировки доходных домов, позволит получить наиболее позитивный экономический, социальный и архитектурный эффект.

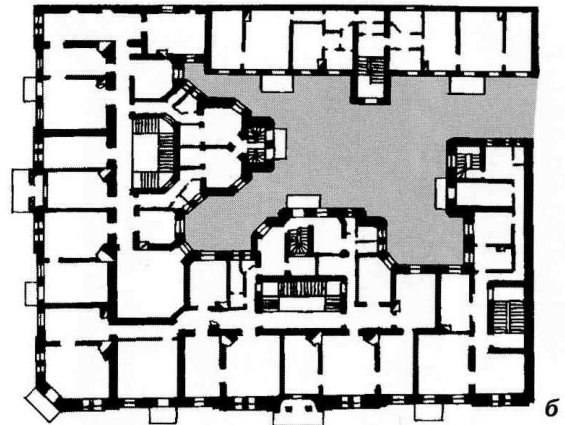
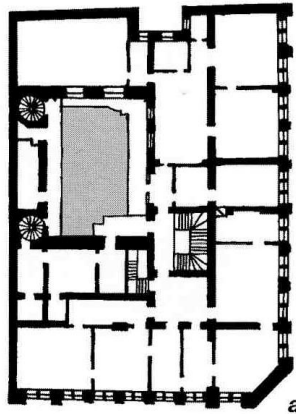
Последующее развитие исследования. На последующих стадиях исследования данной темы планируется разработать более подробные рекомендации по созданию комфортных условий для жителей исторической части города, используя отечественный и зарубежный опыт.

Примеры
доходных домов:

1. Харьков.
арх. И. А. Претро,
доходный дом
страхового
общества
«Россия», 1916 г.

2. Одесса.
Периметральная
застройка кварталов.
арх. Е. Меснер,
С. Ландесман.
конец XIX века.

3. Киев.
Двор-колодець.
начало XX века.

Литература:

1. Малаков Д. Прибуткові будинки Києва - Київ, 2009.
2. Махровская А.В. Реконструкция старых жилых районов крупных городов - Л.: Стройиздат, 1986.
3. Реконструкция городов и кварталов. Уч. пособие для арх. спец. вузов. – М. Высшая школа. 1990 – 243с.
4. Соколов Л.И. Центр города - функции, структура, образ. - М. Стройиздат, 1992.
5. Тимофієнко В.І. Історія української архітектури. – Київ: Техніка, 2003.

Анотація

Принципи сучасної реконструкції та модернізації кварталів, що забудовані прибутковими будинками. У статті розглядається історія кварталів, забудованих прибутковими будинками. Проводиться аналіз благоустрою внутрішньоквартальних територій. Пропонуються рекомендації по реконструкції і модернізації дворових просторів прибуткових будинків.

Ключові слова: прибуткові будинки, внутрішньоквартальні території.

Annotation

Modern reconstruction and modernization principles of profitable houses quarters. Profitable houses quarters history is considered in the article. The analysis of interblock territories improvement is conducted. Recommendations about reconstruction and modernization of profitable houses outbuildings spaces are offered.

The keywords: profitable houses, interblock territories.

УДК 72.03

Г.В.Шевцова,
*кандидат архітектури,
доцент кафедри Основ архітектури і
архітектурного проектування КНУБА*

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄМНО-ПРОСТОРОВОЇ СТРУКТУРИ САКРАЛЬНИХ СПОРУД АНІМІЗМУ: РІЗНИЦЯ СХОДУ І ЗАХОДУ, МІСЦЕ УКРАЇНСЬКИХ ДЕРЕВ'ЯНИХ ХРАМІВ

Анотація: в статті розглянуто основні об'ємно-просторові характеристики анімістичних споруд Сходу, Античності, Західної Європи і Слов'янського світу. Виявлена суттєва розбіжність анімістичних споруд Сходу і Заходу. З результатів очевидно, що об'ємно-просторові характеристики української дерев'яної церкви мають явне тяжіння до традицій анімістичних споруд Сходу.

Ключові слова: споруди анімізму, ідея небесних сходів, багатобожні святилища, структури поєднаних башт, відкритий внутрішній простір.

Як ми вже згадували в попередніх публікаціях ^{1, 2 та ін.}, надзвичайно важливу роль для формування об'ємно-просторових форм анімістичних (політеїстичних) сакральних споруд мала ідея стовпу-сходів для божества, що є характерною майже для всіх анімістичних релігій Сходу. Зокрема, прообразом індуїстських ступінчастих баштових споруд-шікхара, вочевидь, став олтар давніх арійців, що являв собою стовп на кубічній основі ¹. Згодом, ця форма відобразилася в індійській буддійській ступі, що мала на верхівці ярусну парасольку «харміка». Щоправда, багато дослідників зводять генезу «шікхара» скоріше до образу гори Меру – легендарного житла індуїстських божеств ³, але для нас це не становить суттєвої різниці, оскільки сакральний сенс гори Меру був той самий, що у олтарного стовпа: вона втілювала ідею сходів для богів з неба на землю і уособлювали ярусну структуру небес: поняття, характерне для світогляду релігій індуїстського кореня ³ (рис. 1а). Схожі традиції були характерними також і для давніх кхмерів (Камбоджа, Таїланд, рис. 1б) ^{4, 5}, та багатьох інших народів Індокитаю (зокрема – Бірми та Індонезії, рис. 1в) ^{5, 6}. Подібними за сенсом є і вертикальні стовбури дерев, що встановлювалися в святилищах синто ¹ і слугували своєрідним мостом для сходження божеств на землю, тощо. Ідея стовпа (гори)-сходів, що поєднує небо і землю і дає змогу божествам в необхідний момент спускатися на землю, вочевидь, отримує розвиток також у вигляді пірамід та ступінчастих башт Вавілону, Єгипту, і Давньої Америки. При цьому, в багатьох традиціях (Індія, Таїланд, Індонезія, Камбоджа та ін.) важливу роль грає ідея наскрізного відкриття вертикального простору в

інтер'єрі споруд, що також пояснюється тенденцією до символічного поєднання простору неба і землі – цього разу – за допомогою внутрішньої структури храму ^{4, 5, 6} (таблиця 1).

Рис. 1 Композитні баштові храми на основі «шікхара». А - Храм Брахмешвара в Бхубанешварі, Індія; Б - Храм Ангкор-Ват, Камбоджа; В – Чанді Севу, Ява, Індонезія

Важливу роль у формуванні об'ємно-просторової структури анімістичних святилищ Сходу грає також центричність планів та поєднання окремих центричних елементів в ланкові або хрестові структури за умови підпорядкованості всіх елементів центральному (Індія, Камбоджа, Бірма, див. рис. 1). Такі тенденції пояснюють передовсім ідеєю необхідності відокремлення сакрального сенсу кожної архітектурної структури (башти) храму, оскільки кожна з них була присвячена іншому божеству, і таким чином весь храм являв собою святилище багатьох божеств ^{4, 5}. Центральне місце в структурі займала башта-помешкання найбільш поважного божества (зокрема – подібні культові традиції є широкоживаними в спорудах давніх кхмерів ⁴). З приходом буддизму традиції збереглися: центральна башта стала присвячуватися Будді, а інші – місцевим божествам (модель кхмерів ⁴), або ж всі башти присвячувалися різним стадіям з життя Будди (індонезійська модель ⁶, див. табл. 1).

Анімістичні традиції Античності суттєво відрізняються: сакральні споруди тут не мають ні вертикального розвитку, ні ступінчастості, ні підпорядкованості інтер'єрів центральному елементу. Натомість, наявні цільні, в більшості прямокутні (видовжені) плани, низька висота споруд відносно їх довжини і ширини, відсутність вертикальних акцентів ⁷ (див. табл. 1).

Для слов'янських, франко-германських та кельтських культур, залежно від часу та географії, можуть бути в деякій мірі притаманні ті чи інші з ознак архітектури Сходу, такі як наприклад центричність плану (залишки кельтських та слов'янських капищ і молельень ^{8, 9}), ступінчастість примітивних об'ємів (як, наприклад, можемо бачити на прикладі кам'яних пірамідок скандинавів), відкриття внутрішнього простору ⁸, тощо (див. табл. 1).

Таблиця 1

Анімiстичні споруди Сходу i Заходу

Країни i регіони	Особливості									
	Вiдмiннi для Сходу i Заходу					Загальнi для Сходу i Заходу				
	Пiрамiдальнi об'єми або наявнiсть вертикальних елементiв	Ступiнчастi об'єми або вертикальнi елементи	Центричнi плани	Композитнi плани	Поєднання вiдокремлених башт у спiльну об'ємну структуру	Вiдкритiсть внутрiшнього простору	Спорiдненiсть з природою	Наявнiсть вiдкритих святилищ		
Индiя	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Пiвденно-Схiдна Азiя	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Давня Америка	+	+	+	частково	частково	-	+	+		+
Єгипет, Вавилон	+	+	+	-	-	-				
Китай	+	+	+	-	-	-				
Японiя	частково	частково	частково	-	-	-	+	+		+
Слов'яни, германцi, кельти, скандинави	частково	частково	частково	частково	-	частково	+	+		+
Античнiсть	-	-	-	-	-	-	+	+		+

Цікаво, що певні відомості з ужиткових вірувань давніх слов'ян стверджують, що вони, так само як і народи Сходу, уявляли собі ярусну структуру небес¹⁰. А традиції встановлення сакральних вертикалей (ідолів, дерев) в якості шляху поєднання неба і землі, описувалися неодноразово, і багатьма дослідниками^{9, 11 та ін.}. З археологічних відомостей бачимо також і наявність загальноновживаних (в тому і на українських територіях⁹) традиції влаштування багатобожних святилищ, що могло стати початковим етапом для формування центричних пірамідальних храмів на основі відокремлених башт. Але, в той же час, характеристики сакральних споруд кельтів, франко-германців і слов'ян (принаймні – на нашому рівні володіння інформацією) наближені і до західних (античних) схем: цільних видовжених планів і об'ємів без вертикальних акцентів^{8, 9}. Втім, вивчення таких особливостей у випадку кельтів, аріїв і слов'ян серйозно утруднене поганим станом збереженості і незначною кількістю археологічних залишків сакральних споруд (див. табл. 1).

На основі аналізу фактичних матеріалів, загальною рисою для всього анімістичного простору можна вважати спорідненість сакральних споруд з природою, наявність відкритих святилищ біля визначних природних об'єктів поклоніння та традиції зведення біля них молелень полегшеної конструкції (див. табл. 1).

Тож, бачимо, що стислий аналіз об'ємно-просторової структури архітектурних споруд анімістичних (політеїстичних) вірувань світу, виявляє чітке розмежування традицій Сходу та Античного заходу. Простір кельтсько-слов'янського язичества при цьому може бути охарактеризований як проміжна ланка між ними, що частково уособлює і ті, й інші риси. При цьому, не важко помітити, що провідні об'ємно-просторові особливості української дерев'яної церкви, такі як наявність ступінчастих верхів з відкритим внутрішнім простором (сходи – поєднання неба і землі), або поєднання відокремлених верхів в центричні пірамідальні архітектурно-просторові структури (ідея поєднаного святилища різних божеств, що збереглася з часів язичества) та ін., повністю відповідають класичній структурі анімістичних святилищ Сходу. Таким чином, зрозуміло, що в архітектурі українського дерев'яного храму східна традиція набагато переважає над західною, а анімістичні витоки грають значну роль у формотворенні.

Література

1. Шевцова Г. В. Процеси віддзеркалення будівельних традицій політеїстичних святилищ в сакральних спорудах монотеїстичних релігій (на прикладі розвитку дерев'яного будівництва України і Японії) //

- Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – К.: КНУБА. – 2008. – № 19.
2. Шевцова Г.В. Специфіка формування японської пагоди у світлі традицій буддизму та синто // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – К.: КНУБА, 2008. – № 20.
 3. Stierlin H. Hindu India – Paris: TASCHEN, 1998. – 237 p.
 4. Freeman M., Jacques C. Ancient Angkor. – Bangkok : River books, 2003. – 239 p.
 5. Ожегов С., Проскуракова Т., Хоанг Дао Кинь Архитектура Индокитая. – М.: Стройиздат, 1988. – 312 с.
 6. Муриан И. Ф. Искусство Индонезии. – М.: Искусство, 1981. – 240 с.
 7. Архитектура античного мира (Греция и Рим) / под ред. В. Ф. Маркузона, Б.П. Михайлова // Всеобщая история архитектуры. – М.: 1973. – 712 с.
 8. Русанова И.П. Истоки славянского язычества. – Черновцы: Прут, 2002. – 174 p.
 9. Русанова И.П., Тимощук Б.А. Языческие святилища древних славян. – М.: Ладога-100, 2007. – 304 с.
 10. Диба Ю. До походження шатрово-ступеневого завершення дерев'яних церков України (проблема дохристиянських рецепцій) // Сакральне мистецтво Бойківщини: Наукові читання пам'яті Михайла Драгана. – Дрогобич: Відродження, 1997. – С. 27-33.
 11. Михайлина Л. Слов'яни VIII-X ст. між Дніпром і Карпатами. – К.: Ін-т археології НАН України, 2007. – 300 с.

Аннотация

Рассмотрены основные объемно-пространственные характеристики анимистических построек Востока, Запада и Славянского мира. Выявлены существенные отличия в структуре анимистических построек Востока и Запада. Очевидно тяготение пространственных характеристик украинской деревянной церкви к традициям анимистических построек Востока.

Ключевые слова: постройки анимизма, идея небесной лестницы, многобожные святилища, структуры объединенных башен, открытое внутренне пространство.

Annotation

Article examines space characteristics of Eastern, Western and Slavic animistic shrines, bringing to the light principal difference of Eastern and Western models. It became obvious from the results the closeness of Ukrainian wooden church space structure to Eastern animistic model.

Key words: animistic shrines, sky-stair idea, multi-gods sanctuaries, joint-tower structures, open inner space.

УДК 72.01

К.М. Міхеєнко,

*аспірантка кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв
НАОМА, м. Київ*

МЕТРОЛОГІЧНО-ПРОПОРЦІЙНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ В АРХІТЕКТУРІ КАТЕРИНИНСЬКОЇ ЦЕРКВИ В ЧЕРНІГОВІ

Анотація: в статті наведено пропорційний аналіз креслень планування і розрізу Катерининської церкви в Чернігові, встановлені основні закономірності композиції. Зроблено висновки щодо естетичного значення метрологічних засад у проектуванні та будівництві храму.

Ключові слова: метрологія, розмірність, відношення, композиційне рішення, сажень, метрологічно-пропорційні закономірності.

Постановка проблеми. Одне з важливих питань сьогодення – збереження національної своєрідності сакральної архітектури, зокрема зодчества періоду бароко. Доведено, що при будівництві храмів у XVII-XVIII ст. зодчі застосовували різноманітні метрологічні засади, які згодом були втрачені [11]. Їх відновлення і вивчення є необхідним для сучасних досліджень визначних пам'яток даної доби. Однією з них по праву вважається Катерининська церква в Чернігові, в архітектурно-просторовому рішенні якої відображені традиції народного зодчества [1,2,3,10]. Тому, науково відновлені метрологічно-пропорційні засади даної церкви можуть бути використані як основна передумова реконструкції не тільки мурованих, але й дерев'яних храмів даного історичного періоду, а також слугувати засобами гармонізації сучасних сакральних будівель.

Аналіз досліджень і публікацій. Перші згадки про архітектуру Катерининської церкви знаходимо в історико-статистичних, топографічних описах Чернігова і Чернігівської губернії, роботах істориків XVIII–поч. XX ст. [5,9,11].

У виданнях з історії української архітектури і мистецтва, які виходили протягом XX ст. автори завжди не обходили увагою архітектуру Катерининської церкви. Серед них роботи А.Адруга, І.Ігнаткіна, А.Карнабеда, Г.Логвина, та ін. [1,2,3,4,10]. Насамперед, вони приділяють увагу питанням хронології, стилістики, типології церкви, композиційним особливостям.

Натомість, метрологічно-пропорційні закономірності побудови форм Катерининської церкви лишилися практично не вивченими. Виключенням можна вважати побіжний аналіз пропорцій даного храму, наведений у монографії М.Цапенка [10]. З точки зору дослідника, в основу пропорційного

рішення плану і фасаду Катерининської церкви покладено рівносторонній трикутник.

Постановка завдання. Завданням статті є проведення метрологічно-пропорційного аналізу креслень планування і розрізу Катерининської церкви в Чернігові з узагальненням отриманих даних.

Виклад основного матеріалу. Катерининська церква була освячена в 1715 р. і є типовим храмом українського бароко, характерні риси якого – центричність, рівноцінність фасадів [2,3,6].

Споруда відноситься до типу п'ятикамерних, основні ділянки у плані розміщені у вигляді хреста, подібно до дерев'яних зрубів в українських церквах; кожна ділянка перекрита куполом [2].

У другій чверті ХІХ ст. з західного боку до церкви добудовано одноповерховий об'єм [3].

Під час Другої Світової війни храм було частково зруйновано. Вигляд Катерининської церкви до реставрації наведений на рис. 1.

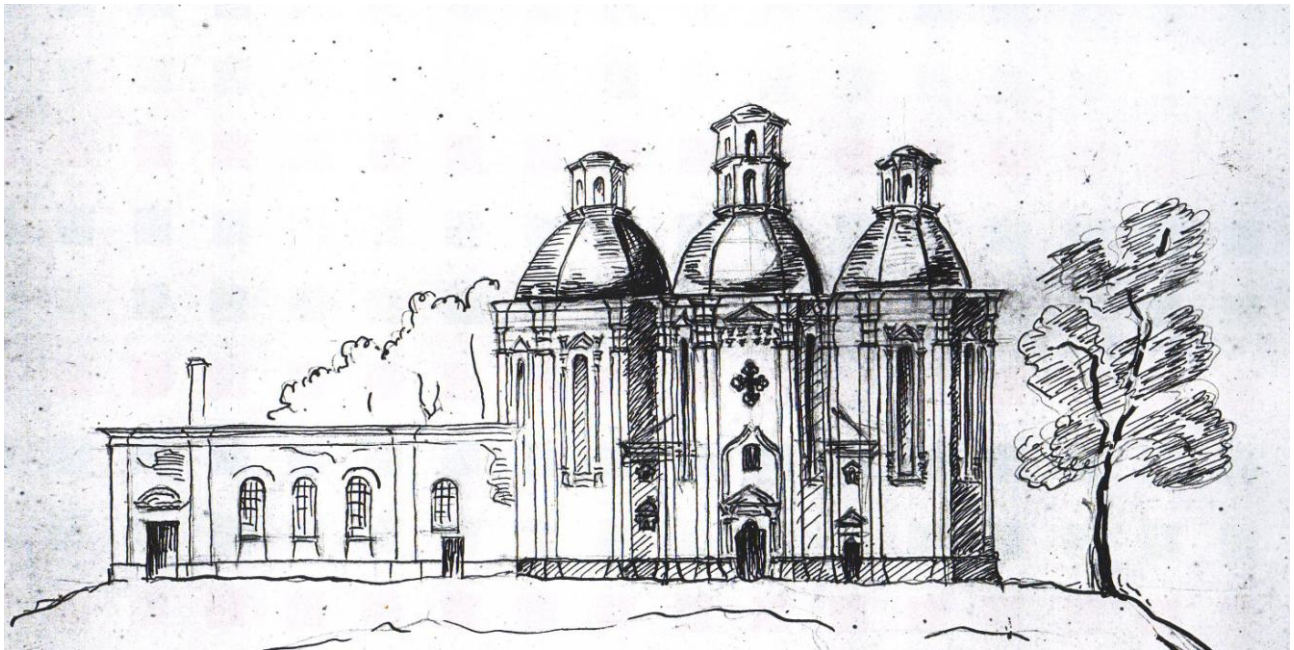

Рис. 1. Вигляд Катерининської церкви до реставрації (рисунок з технічного архіву «УкрНДІпроектреставрації»)

У 1953–55 рр. Катерининська церква була відреставрована (автор проекту – В.Петичинський).

У відповідності до проекту реставрації була розібрана західна добудова, відремонтовані глави, дах і вікна, відновлений декор фасадів [2,6].

У 1975–80 рр. вдруге проведено реставраційні роботи, зокрема виконано внутрішнє опорядження і позолота куполів [6].

За даними авторського аналізу зробимо спробу встановити метрологічно-пропорційні закономірності плану і розрізу Катерининської церкви. В ході проведення аналізу використані обмірні креслення 1946 р. та проект реставрації 1953–55 рр. (зберігаються в технічному архіві «УкрНДПроектреставрації»), при цьому не враховуємо більш пізні нашарування, що не мають відношення до архітектури українського бароко, зокрема, об'єм західної добудови (XIX ст.).

При проведенні метрологічно-пропорційного аналізу необхідно враховувати те, що в XVIII ст., коли було зведено Катерининську церкву, користувалися антропометричною системою мір. Це пов'язано з тим, що метрична система на території Російської імперії була введена в кінці XIX ст.

Серед семи сажнів, встановлених Б.Рибаковим, найпоширенішою в будівництві була проста сажень, що дорівнює 152 см [7,8]. Це пояснюється простотою її виміру (відстань між великими пальцями розведених рук), а також зручністю розбивки плану (дорівнює подвійному кроку – $76 \times 2 = 152$ см). Всі розміри Катерининської церкви наведені в простих сажнях (далі п.с.).

Основу плану Катерининської церкви складають дві фігури (a і b), що нагадують прямокутники, кінцівки яких трапецієвидної форми (рис. 2.1). Таким чином, в основу плану покладено хрест, витягнутий за напрямом схід-захід; він складається з 5 ділянок (рис. 2.2). Основою для встановлення внутрішніх розмірів периметральних ділянок 2, 3, 4, 5 (східної, південної, західної і північної), на нашу думку, є розміри центральної ділянки 1, форма якої в плані – дещо деформований квадрат (сторона $AB=BC=CD=AD \approx 4,5$ п.с. (9 кроків), відхилення кутів від прямих – $\pm 5-7\%$). В середині – ширина всіх ділянок дорівнює стороні центрального квадрату (незначні відхилення менші 1%), довжина південної і північної ділянок дорівнює $AC - 1/2 AB$ (AC – діагональ центрального квадрату); східної – $1,25 AB$; західної \approx діагональ центрального квадрату (похибка 2%) (рис. 3). Можна припустити, що окреслення трапецієподібних завершень ділянок 2, 3, 4, 5 було визначено за допомогою восьмикутника, побудованого на основі двох квадратів (з стороною AB), кут між діагоналями яких 45° (рис. 4).

Товщина стін складає 1,75 (3,5 крока) – 2 (4 крока) п.с.

Якщо умовно з'єднати зовнішні кути добудов K, L, M, N , то отримаємо фігуру, яку з відповідним допуском можна вважати квадратом (сторона $\approx 11,25$ п.с., відхилення кутів від прямих – 2–5%). Виміри даного квадрату визначені за описаним колом діаметром $0,5AB + 1,25AB$ (довжина східної ділянки).

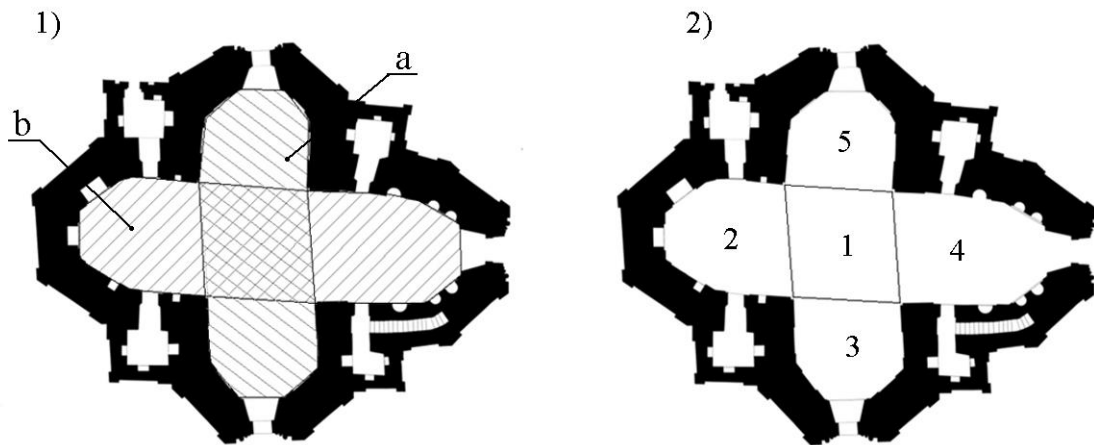

Рис. 2. План Катерининської церкви

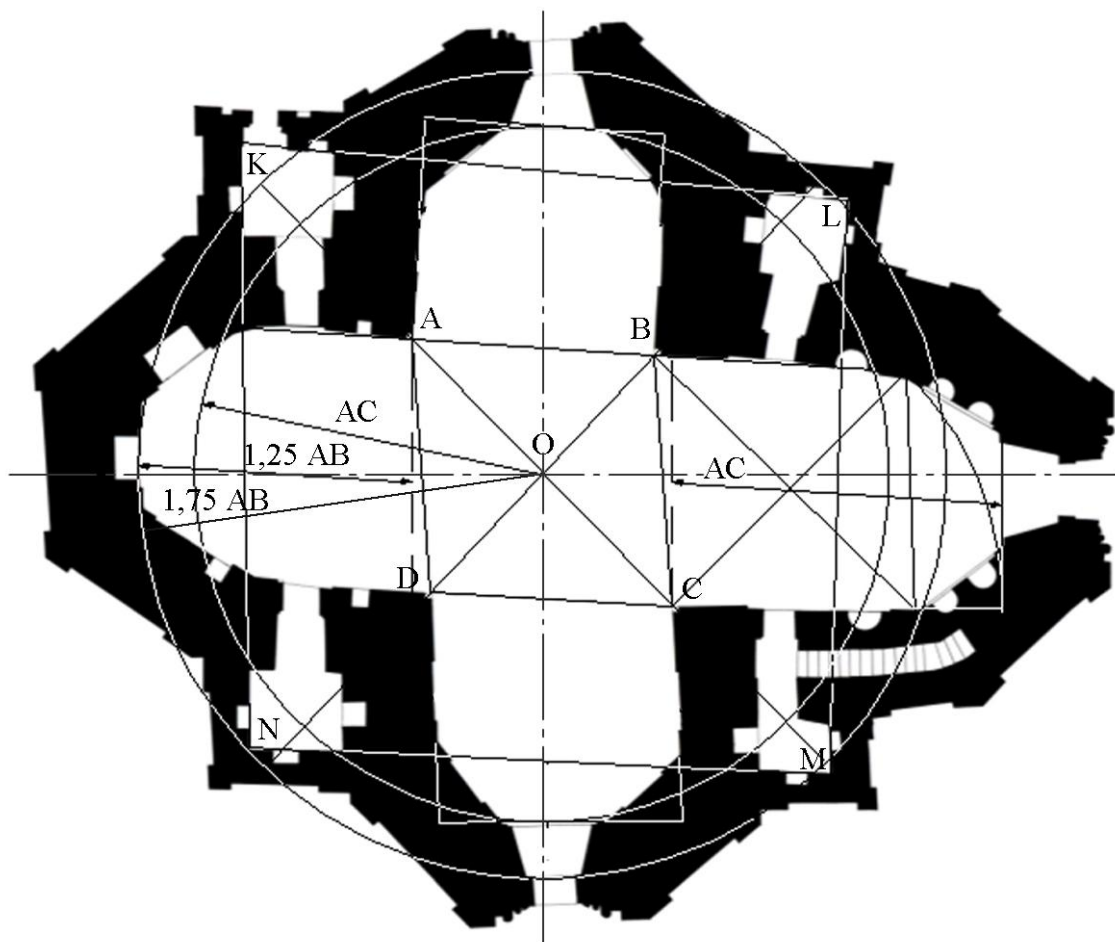

Рис. 3. Схема встановлення основних розмірностей в плані Катерининської церкви

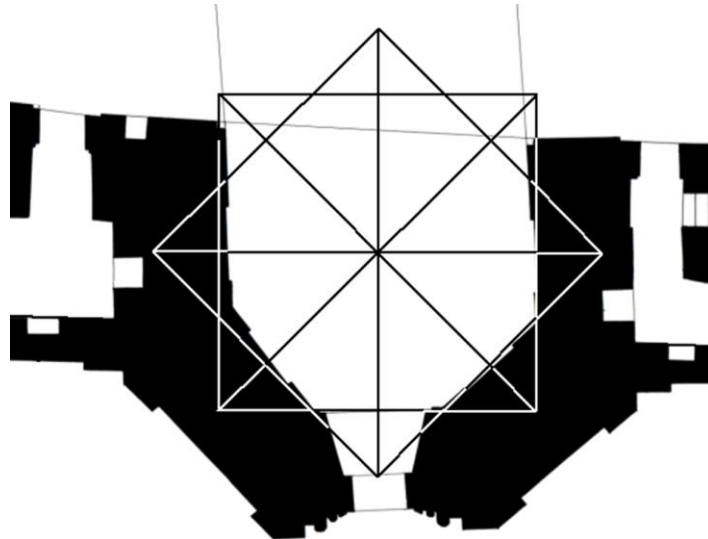

Рис. 4. Побудова трапецієвидних завершень периметральних ділянок

В інтер'єрі відношення ширини до довжини становить $\approx 4:5$ (13:16,5 п.с.); зовні – 4:5(16x20 п.с.).

За кресленнями поздовжнього розрізу (схід-захід) Катерининської церкви, зафіксовано наступні метрологічно-пропорційні закономірності: відстань від рівня підлоги до нижнього краю карниза AC дорівнює $1/2 AB$ – зовнішнього виміру плану по осі схід-захід ($AC=AB/2=20/2=10$ п.с.); таким чином площа стін у розрізі умовно вписується в прямокутник ABDC, що складається з двох квадратів AENC і BDNE (сторона $1/2AB$). Відстань від рівня підлоги до верхньої точки бокових куполів $AK=19$ п.с. (\approx ширині по осі схід-захід AB , похибка 5%); відстань від рівня підлоги до верхньої точки центрального купола $AK - 24$ п.с. ($1/2AB + AN$ (сторона і діагональ квадрату AENC)) (рис. 5.1).

За обрисами східний і західний фасади практично вписуються в прямокутник 5:6 (20:24п.с), північний і південний – у прямокутник 2:3(16:24п.с.).

В інтер'єрі відстань від рівня підлоги до верхньої точки бокових куполів $V_1L \approx A_1B_1$ – ширині (внутрішній) по осі схід-захід, до верхньої точки центрального купола – 19 п.с ($\approx AB$ ширині по осі схід-захід (зовнішній), похибка 5%) (рис. 5.1).

Відношення висоти стін BD до висоти бокових глав DK наближається до 1:1, відношення висоти стін BD до висоти центральної глави DM – до $1:\sqrt{2}$. У бокових глав – висота даху до висоти барабану до висота куполу – $DF:FJ:JK - 6:5:7$ (3:2,5:3,5 п.с); членування центральної глави – висота даху до висоти барабану до висота куполу – $DO:ON:NM - 1:1:\sqrt{2}$ (4,15:4,15:5,7 п.с.) (рис. 5.2).

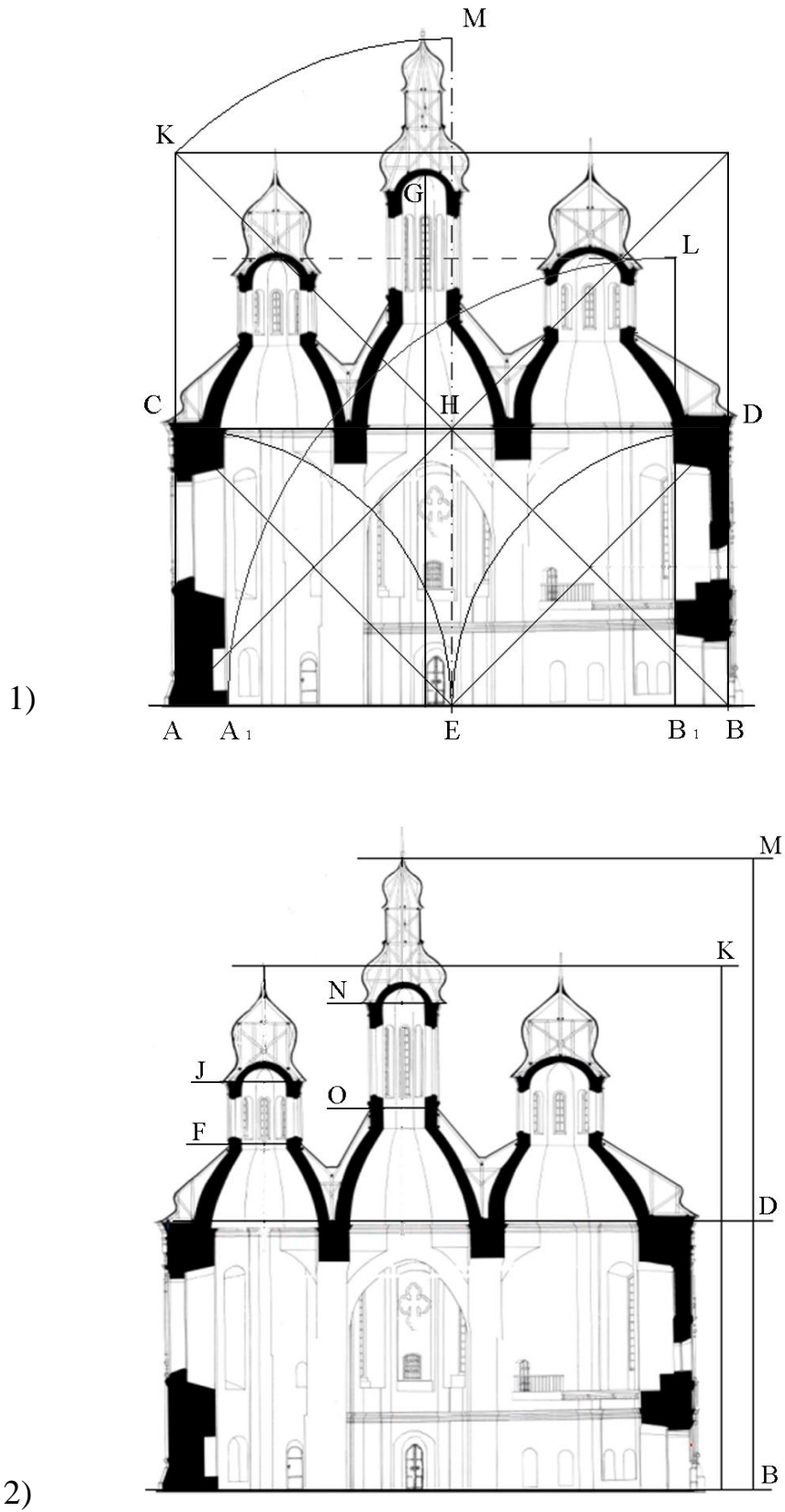

Рис. 5. Схема розмірностей розрізу (по осі схід-захід)

Висновки. З вищенаведеного можна зробити висновок, що гармонійність архітектурно-просторового рішення Катерининської церкви полягає у взаємозв'язку розмірів основних об'ємів. В плані в основу побудов покладений розмір сторони центрального квадрату, а вертикальні розміри призначаються, виходячи з розмірів плану. В якості метрологічних засобів використовуються геометричні побудови на основі квадрату, восьмикутника, кола, а також відношення цілих чисел.

Список літератури

1. *Адруг А.* Архітектура Чернігова другої половини XVII-початку XVIII століть – Чернігів: Чернігівський АНТЕІ, 2008. – 224 с.
2. *Игнаткин И. А.* Чернигов – М.: Государственное издательство литературы по строительству и архитектуре, 1955. – 86 с.
3. *Логвин Г.* Чернигов, Новгород-Северский, Глухов, Путивль. – М.: Искусство, 1980. – 286 с.
4. *Логвин Г.* Сильові особливості архітектури і монументально-декоративного мистецтва українського бароко // Архітектурна спадщина України. – Вип. 4. Проблеми стильового розвитку архітектури України. – К.: Українознавство, 1997. – С. 51-59.
5. *Марковъ М.Е.* О достопамятностяхъ Чернигова. – М.: Въ Университетской типографіи, 1847. – 26 с.
6. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР (Ил. справочник-каталог): в 4-х т. – Т 4. – К.: Будивельник, 1986. – 375 с.
7. *Рыбаков Б. А.* Русские системы мер длины XI–XV вв. // Советская этнография. – 1949. – № 1. – С. 67–91.
8. *Рыбаков Б. А.* Архитектурная математика древнерусских зодчих // Советская археология. – 1957. – № 1. – С. 83–112.
9. Топографическія описанія городовъ Чернигова, Нежина и Сосницы съ ихъ поветами (Рукописи 1783 года). – Черниговъ: Типографія Губернскаго правленія, 1903. – 86 с.
10. *Цапенко М.* Архитектура Левобережной Украины XVII- XVIII веков. – М.: Издательство литературы по строительству, 1967. – 236 с.
11. Черниговъ. – Черниговъ: въ типографіи Ильинскаго монастыря, 1863. – 80 с.

Аннотация

В статье представлен пропорциональный анализ чертежей планировки и разреза Екатерининской церкви в Чернигове, установлены основные закономерности композиции. Сделаны выводы относительно эстетического значения метрологических основ при проектировании и строительстве храма.

Ключевые слова: метрология, размерность, отношение, композиционное решение, сажень, метрологическо-пропорциональные закономерности.

Abstract

This article gives the proportional analysis of the planning and sectional drawings of Catherine's Church in Chernigiv. The main compositional consistent patterns were outlined. The conclusions were made about the aesthetic value of metrological principles of the design and construction of the temple.

Keywords: dimensions, proportion, compositional solution, fathom, metrological-proportional patterns.

МІСТОБУДУВАННЯ

УДК 711.13:504.38

І.П.Козятник,
*аспірантка кафедри містобудування,
архітектурного факультету, КНУБА*

МІСТОБУДІВНІ ЗАХОДИ РЕГУЛЮВАННЯ МІКРОКЛІМАТУ ЖИТЛОВИХ ТЕРИТОРІЙ

Анотація: розглянуто питання формування екологічно безбар'єрного середовища сучасного міста. Наведено огляд загальнопоширених методів та засобів регулювання мікроклімату житлових територій.

Ключові слова: мікроклімат, житлові території, архітектурно-планувальне регулювання.

У законодавстві України містобудування визначається, як діяльність по формуванню та підтримці повноцінного життєвого середовища людини, що забезпечує сталий, соціально, економічно та екологічно збалансований розвиток населених місць і прилеглих територій, охорону природи та раціональне природокористування [1]. У цьому контексті особливої ваги набуває поняття екології міста, що походить від науки яка покликана вивчати процеси формування міського середовища паралельно із процесом розвитку міст та систем розселення, а також у зв'язку з можливими наслідками змін, викликаних цими процесами у тому числі й зміни клімату [2, с. 1].

Історія свідчить, що міста зводилися не тільки на територіях, які мали сприятливі природно-кліматичні умови, але й у місцевості, позбавленій водою і насаджень. Залежно від цих умов застосовувались різні підходи до використання та способи освоєння території. При освоєнні цих ділянок вирішувались питання обводнення простору й організації зелених зон відпочинку; збереження й мінімальна видозміна існуючих природних ландшафтів; поліпшення не дуже сприятливих природних умов. В деяких містах, в силу меншої комфортності їхньої природо-кліматичної ситуації, сприятливе середовище штучно створювали, чим покращували й мікрокліматичні умови. Наочним історичним прикладом штучного формування ландшафту та благодатного мікроклімату були сади Семіраміди давнього Вавилону, пальмова алея в Ахетатоні

місті древнього Єгипту, площі Навона, Фарнезе в Італії з неповторними фонтанами, Пізанська площа вкрита травою, Ансамбль Альгамбра з водоемом та дванадцятиструйним фонтаном в Іспанії, садово-паркові ансамблі часів бароко, зелені вводи в Приж здійснені Альфаном та Османом; сучасним прикладом є всесвітньо відоме місто-курорт Шарм-Аль-Шейх.

Проте міста, які виникли в сприятливих природно-кліматичних умовах, розвивались ніби в зворотному напрямку: поступово занедбуючи і втрачаючи блага надані їм природою. І сьогодні, коли саме у містах проживає більшість населення світу, ці умови змінюються на протилежні. Інститутом прикладного системного аналізу НАН України встановлено, що серед десяти глобальних небезпек, які погрожують сталому розвитку людства в контексті якості та безпеки життя людей є глобальне потепління та глобальні зміни клімату, які викликають такі природні катастрофи, як засухи, повені, землетруси і урагани [3]. За дослідженнями українських вчених, зміни клімату коряться закономірності вікової циклічної змінюваності основних природних екологічних факторів. За їх прогнозом у 2010-2060 роках температура повітря теплого півріччя по Україні буде підвищуватись, а кількість опадів й показники вологозабезпеченості – знижуватись [4].

Парниковий ефект, потепління клімату та наявність періоду літнього перегріву вимагає від архітекторів-містобудівників пошуку планувальних заходів щодо впорядкування житлових територій, які б покращували умови мікроклімату в містах [5]. Мікроклімат міських територій - один з основних фізико-гігієнічних факторів зовнішнього середовища, що визначає умови праці, побуту й відпочинку людини. На вулицях і площах, у житлових дворах, скверах і парках формується свій мікроклімат, що істотно відрізняється від загального кліматичного фону міста особливо у літній період [6].

Для того, щоб краще зрозуміти еколого-містобудівні особливості формування клімату (від грецької «*κλίμα*», що буквально означає «нахил» земної поверхні стосовно Сонця), його розглядають у трьох вимірах: як макро-, мезо- та мікроклімат. Макроклімат – клімат географічної зони. Мезоклімат – клімат певного місця (південного схилу гори, долини ріки чи болота). Мікроклімат – клімат на рівні організму (сонячної поляни, міської площі чи невеличкого дворика). Клімат великого міста, який формується у процесах взаємодії його природного та штучного середовищ, складається з багатьох мезокліматів, в яких, в свою чергу, виділяють й численні мікроклімати [2, с.240]. Мікроклімат формується під впливом як місцевих природних факторів – особливостей рельєфу, ґрунту, наявності рослинності, водоймищ, так і містобудівних – забудови, благоустрою, планування та озеленення території [7, с.65].

У сучасному розумінні містобудівний об'єкт - є середовищем існування людини. Аналіз розроблених методів оцінки мікрокліматичних умов середовища житлових територій виявив, що: теперішні природні та містобудівні фактори формування цих умов пов'язані між собою, а їхні виміри не є сталими величинами. Означені виміри піддаються регулюванню архітектурно-планувальними засобами, що є важливим для містобудівної науки. На тому, що у створенні комфортного, за мікрокліматичними умовами, середовищі проживання людини у місті, важливу роль відіграють й архітектурно-планувальні заходи та прийоми, зосереджують увагу вітчизняні та зарубіжні вчені [2, 5, 7, 8]. Означені засоби регулювання мають впливати на тепловідчуття людини, які, як висловлено [9], залежать від: температури повітря й діяльної поверхні, інтенсивності прямої сонячної радіації, ефективного випаровування тіла, альbedo одягу людини і діяльної поверхні, вологості та питомої теплоємності повітря, теплового комфорту людини, на що впливає фізичне навантаження, яке, у свою чергу, безпосередньо пов'язане із функціональним призначенням планувальних елементів житлової території. Планувальні засоби дають широкі можливості регулювання мікроклімату за рахунок використання різних прийомів забудови, озеленення, обводнення, планування [5-8].

На тепловий, аераційний, вологістний та радіаційний режими багато в чому впливають: зонування території, поверховість та орієнтація будинків, їх конфігурація та фарбування, характер рельєфу ділянки. Якщо ці засоби не достатньо вирішують завдання, що поставлено, то додатково обирають раціональні стаціонарні сонцезахисні пристрої (козирки, екрани, навіси, перголи й т.ін.) [10].

Особливо важливу роль в оздоровленні середовища та створенні найбільш сприятливих мікрокліматичних умов у місті відіграють зелені насадження. Окрім ролі пом'якшення більшої частини добових коливань температури, вологості та вітру, вони мають архітектурно-декоративне значення. Всі види зелених насаджень - дерева, чагарники, трав'яні газони, гармонічно входять в ансамбль населеного пункту, оформляють його вулиці та вільні незабудовані території, наближають городян до природи. Ними засаджують і тим самим оздоровлюють забруднені території (місця смітників, закритих цвинтарів). Шляхом озеленення непридатні в господарському відношенні й навіть санітарно небезпечні земельні ділянки перетворюють у корисні й здорові. У формуванні сприятливого мікроклімату житлових територій роль зелених насаджень винятково велика: зменшення сонячної радіації, затінення території; зменшення радіаційної температури зелених поверхонь (листя, стовбурів і гілки, трав'яного покриву ґрунту); зниженням температури повітря; збільшенням абсолютної й відносної вологості повітря; регулюють аерацію

територій. В результаті чого середовище перебування людини робиться більш помірним, м'яким, сприятливим для здоров'я та самопочуття [11].

Найбільша температура спостерігається вдень на обширних площах та вулицях, позбавлених зелених насаджень, на алеях та територіях із зеленню прохолодніше. Частина міста, розташовані в долинах та низинах, мають також більш низьку температуру в порівнянні з районами, розташованими на підвищеннях, так як в низини стікається охолоджене у вечірні та нічні години повітря, а разом з ним стікаються й забруднення [6,7].

Означена різниця та понижений тиск у містах являється причиною так званих «міських бризів». Підігріті маси міського повітря направляються вгору, їх заміщують маси, що надходять з околиць. Великі зелені масиви, очищуючи повітря, яке проходить над ними, сприяють проникненню чистого повітря всередину міської території. Санітарно-гігієнічний ефект великих масивів зелених насаджень виявляється на прилеглих до них територіях у підвищенні прозорості повітря на 10 - 30 % та підвищенні інтенсивності видимої та ультрафіолетової радіації на 15 - 20 % [5].

Всередині зелених насаджень створюється «оазис» прохолодного повітря влітку та більш теплого взимку. Проте створення того чи іншого теплового режиму залежить від розміру зеленого масиву, щільності насаджень, їх асортименту, а також від розміщення в плані міста й по відношенню до забудови. Неабияке значення має величина крон дерев, їхня густота й зімкнутість. У зв'язку із цим значного гігієнічного значення набуває питання про породи дерев, про дендрологічний склад зеленого масиву. Наприклад, розбіжності в температурах всередині зелених насаджень, що різні за розмірами, при середній температурі повітря від 24 до 30°C зменшується: при площі насаджень 3 га на 1,8°C; 6 га на 2,8°C; 13 га на 3,4°C, 600 - 1000 га на 6°C. Площа зеленого масиву та його конфігурація впливають на розміри зони комфорту в середині масиву, де чистота й температура повітря повинні відповідати санітарним нормам [5, 11].

Для ефективного впливу на тепловий і аераційний режим сусідньої території, за Г.В.Шелеховським, зелені насадження повинні бути не менше цієї території. Таким чином, середньою гігієнічною нормою озеленення населених місць варто вважати 50% озеленення території: чи це буде житлова зона, чи житловий квартал, земельна ділянка лікарні, школи, індивідуальна садиба й т.п. У центрі міста доцільно влаштовувати парки, які зменшують концентрацію нагрітого повітря, оскільки міське ядро через високу щільність забудови та здатність діяльних поверхонь акумулювати тепло, практично ізольоване від вітрів [12]. У невеликих садах і парках зона з комфортними умовами відсутня або має незначну частину території: 7 га ця - 10 %, а 20 га - 35 %. Чистоту

повітря й температурний комфорт можливо забезпечити лише в крупних зелених масивах площею більше ніж 50 га. Оздоровлення повітряного басейну та включення елементів природного ландшафту в архітектурно-планувальну композицію міста системою зелених насаджень забезпечує оптимальні умови для проживання населення [5].

У великих містах поряд із загальноміськими парками варто передбачати районні парки й спеціалізовані - дитячі, спортивні, ботанічні, зоологічні парки й парки іншого призначення. Площа загальноміських парків, садів і скверів повинна бути не менш 15 га, парків планувальних районів - 10 га, садів житлових районів - 3 га, скверів - 0,5 га. Планування зелених насаджень доцільно робити з урахуванням видимого руху сонця по небозводу. Зони постійного затінення території від будинків можуть бути облаштовані тільки газонами й чагарниками. Важливо максимально використати зелені газони на ділянках, що близько примикають до будинків [5, 11]. Іноді зелені насадження розміщують у низинах, у балках й тоді сприятливий вплив зелених масивів на сусідню територію різко знижується: улітку їх більш холодне повітря не буде шляхом повітряних плинів поширюватися на ділянки, що розташовані вище, а буде стояти на дні балки або яру, як холодне озеро [12].

Рослинність фільтрує повітря, нівелює блиск сонячних променів, розсіює звук, поглинає сонячну радіацію й, виділяючи вологу, прохолоджує повітря, затримує великі, що найбільш швидко осідають, пилові частки. В історичних містах, як правило, найменш озеленим є центр із високою та ущільненою забудовою, та несприятливим мікрокліматичним режимом. Для санації центральних частин міста, окрім інших заходів (зниження щільності забудови й заселення), варто домагатися збереження та організації в них зелених масивів (парки, сади, сквери), а також введення в них зелені із периферії шляхом відтворення бульварів та алей. Тоді центральна частина міста буде добре провітрюватися й одержувати з околиць більш чисте, а влітку й більше прохолодне повітря [2, 11, 12].

При цьому важлива не тільки загальна кількість зелених насаджень, але й їх рівномірне розміщення на території міста об'єднання в єдину структурну систему. Із гігієнічної точки зору необхідно щоб зелені насадження пронизували всю територію міста. З цього випливає, що необхідне створення єдиної просторово-безперервної системи зелених насаджень чи комплексної мережі озеленення міста. Зазначена мережа починається з позаміського лісопаркового поясу, зі значною (від 5 до 10 км ширини) зоною охорони природного ландшафту, продовжується широкими клинами лісопарків й парків, що йдуть від периферії до його центру та об'єднуються з мережею бульварів, міськими зеленими масивами, насадженнями мікрорайонів, кварталів та дворів.

Мережа стає «руслom» для надходження свіжого повітря з позаміських просторів до центру міста та для міграції інших видів біотичної спільноти. Система зелених насаджень є «легенями» міста, що створює більш сприятливі умови для життєдіяльності в міському середовищі. При цьому, чим більше міська територія розчленована вільними від забудови просторами, які зайнято зеленими насадженнями та водоймами, тим кращі умови створюються щодо формування сприятливого мікроклімату. Бажано обмежувати площу компактно забудованих житлових масивів до 500 - 1000 га й передбачати в середині цих масивів розгалужену та безперервну мережу садів, бульварів, захисних зелених смуг і водоймищ, які поєднують усі структурні елементи міста - від його планувальних районів до групи житлових будинків [5, 12].

При проектуванні кварталів, районів, і міст в цілому, необхідно зводити в єдине ціле всі компоненти навколишнього середовища - рельєф місцевості, водні поверхні, рослинність. Особливу увагу варто приділяти оцінці водних ресурсів. Достоїнством природно-містобудівної ситуації є наявність природних або штучних водойм і потенційних можливостей для обводнення території міста (ріки, озера, водоймища, стави, фонтани, плескальні басейни). Дуже важливо забезпечити збереження прилягаючих до них ділянок для створення садів, парків, зон відпочинку. Мікроклімат зелених насаджень ще більше поліпшується водними об'єктами, котрі покращують температуру повітря, підвищують його вологість, знижують радіаційні температури. При наявності в місті водойми центр міста звичайно зміщається в його сторону. Прикладами може служити велика кількість міст, планувальні осі яких простягнулися вздовж берегів рік та морів [2].

В містобудівних ситуаціях, де склалися несприятливі умови для перебування людини, де зелень або відсутня, або її кількість є недостатньою, а планувальними засобами зарадити неможливо, використовують допоміжні засоби регулювання температурного режиму в зонах скупчення людей. Це обарвлення та фактура поверхні будівель чи споруд, замощення пішохідних стежок та майданчиків, малі мобільні архітектурні форми, що трансформуються, можуть виконувати допоміжну сонцезахисну функцію (різноманітні ширми, пергали, парасольки) [5, 8, 11].

Дослідження [10] показали, що зниження щільності забудови та підвищення озеленення недостатньо для покращення комфорту в період літнього перегріву середовища перебування людини. Як містобудівні засоби для регулювання надходжень надмірної ультрафіолетової радіації на житлові території, для надмірно інсольованих ділянок, особливо відвідуваних дітьми й людьми літнього віку було розроблено сезонні сонцезахисні установки для внутрішньо кварталних територій. Такі пристрої повинні були забезпечувати ефект,

властивий озелененню. Свого часу в НІІ будівельної фізики Д.М.Лазарєвим було проаналізовано температурні поля й криві добового ходу температури повітря й швидкості вітру, за даними вимірів під сезонною сонцезахисною конструкцією, що носила назву «небесних ванн» або Целярій. Дана конструкція ґрунтувалась на принципах аерації та проникнення розсіяного сонячного світла. Температура повітря під досліджуваною установкою незначно зросла по висоті і у всіх випадках менше температури повітря на відкритій площадці. Перепадів температур у горизонтальних площинах практично не відзначалося. Денний хід температури відрізнявся однаковістю, що свідчить про рівномірний розподіл температури в просторі «Целярія». Така ж тенденція простежувалася й відносно швидкості вітру [10].

На основі Целярія було розроблено ще одну сонцезахисну систему, котра являє собою просторову конструкцію з натягнутих на зразок жалюзі сонцезахисних тканин (які характеризуються стійкістю до атмосферних впливів). На початку жаркого періоду ця система висувається з компактної ємності, укріпленої на фасаді одного з будинків або на спеціальних опорах, і насувається на місце передбачуваного затінення (насамперед: дитячі ігрові площадки, плескальні басейни, площадки відпочинку й спорту, переходи між будинками й т.п.). В такому положенні сонцезахисні системи експлуатуються протягом перегрівного періоду, по закінченні якого здвигається в ємність для зберігання [10].

Отож спеціалісти з містобудування, ландшафту, архітектури, здійснюючи будівництво в містах повинні передбачати проектування на території забудови садів, парків, рекреаційних зон. При функціонально-просторовій організації середовища життя людини, однією з умов повинно бути збереження та формування сприятливого мікроклімату:

- створення й виконання комплексної довгострокової програми сталого розвитку міста
- формування, відгалуження загальноміської мережі зелених «коридорів» з'єднаних із заміськими лісами й парками, а також кварталами та районами;
- озеленення, не лише поверхні землі, але й стін будинків, інженерних споруд і покривель стійкими до забруднень видами рослин;
- скорочення площі непроникних для води покриттів і максимальне використання проникних тротуарів, площадок, площ (зі штучних матеріалів зі швами та плит з озеленими частинами ґрунту);
- зведення озелених шумозахисних екранів (стін) уздовж найбільш навантажених транспортних магістралей, а також підпірних стін, заборів, опор освітлення й ін.;

- сполучення напрямку пішохідних доріжок з напрямком сприятливих потоків повітря;

- використання різних по висоті зелених насаджень (високі дерева, кущі й газон). Перетин простору житлових територій екранами, роль яких можуть виконувати смуги висококронних дерев, стінки з в'юнких рослин, перголи трельяжі підпірні стінки, обплетені в'юнкими рослинами з метою створення місцевих повітряних потоків, бризів;

- зведення будинків з екологічно чистих, природних матеріалів світлого кольору, що дозволяють запобігти літньому перегріву, створити сприятливе внутрішнє середовище житлових територій;

- обводнення внутрішніх дворів будинків.

Отже, система зелених насаджень, водойм та вільних просторів є головними містобудівними засобами регулювання температурного режиму міського середовища щодо створення комфортних мікрокліматичних умов на території житлової забудови, у зонах пішохідного руху та в місцях масового відпочинку.

Важливо, щоб означена система сприятливих умов перебування людини, брала початок й в житлових та громадських будівлях та спорудах, у їх холах та атриумах, і не переривалась при виході з них. Створення такого безбар'єрного середовища стає можливим завдяки зазначеним методам та засобам регулювання мікроклімату житлових територій, а також пошуку нових, визначенню яких буде присвячено наступні публікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про основи містобудування» від 16.11.1992 № 2780-ХІІ
2. Кучерявий В.П. Урбоекологія: Підручник. – Львів: Світ, 2001 – 440с.
3. Згуровский М.З., Гвишиани А.Д. Глобальное моделирование процессов устойчивого развития в контексте качества и безопасности жизни людей (2005-2007/2008 годы). -К.: Издательство «Политехника», 2008. - 331с.
4. Соколов И.Д., Долгих Е.Д., Соколова Е.И., Мостовой О.А. Вековая циклическая изменчивость основных природных экологических факторов на юго-востоке Украины//Екологічна безпека: проблеми і шляхи вирішення (М-ли IV Міжн. НПК). – Харків, УкрНДІЕП. - 2008. – с. 98-102.
5. Устінова І.І. Еколого-містобудівні заходи щодо формування мікроклімату житлових територій: Завдання та методичні вказівки – К.: КНУБА, 2008. – 16с.
6. Леонтьева К.С. Влияние застройки и элементов благоустройства на микроклимат жилой территории. – М.: центр научно-технической

- информации по гражданскому строительству и архитектуре. – 1968. – 18 с.
7. Чистякова С.Б. Охрана окружающей среды: Учебн. Для Вузов спец. «Архитектура». – М.: Стройиздат, 1988. 272с.
 8. Нефедов В.А. Ландшафтный дизайн и устойчивость среды. – Спб.: 2002. – 295с.
 9. Козятник І.П. Фактори та умови формування мікроклімату житлових територій в аспекті містобудівних завдань. Містобудування та територіальне планування: Наук.-техн. Збірник/Відпов. Ред.. М.М.Осетрін. – К., КНУБА, 2009. – Вип. 34 – 558с.
 10. Оболенский Н. В. Архитектура и солнце. – М.: Стройиздат. – 1988. - 207 с.
 11. Римша А.Н. Горд и жаркий климат. – М.: Стройиздат, 1975. - 280 с.
 12. Коммунальная гигиена. – М.: Государственное издательство медицинской литературы МЕДГИЗ. – 1951.

Аннотация

Рассмотрены вопросы формирования экологически безбарьерной среды современного города. Приведен обзор методов и способов регулирования микроклимата жилых территорий.

Ключевые слова: микроклимат, жилые территории, архитектурно-планировочное регулирование.

Annotation

It was considered environmentally friendly barrierless formation of the modern city environment. The review of the most common methods of climate control and residential areas was done.

Key words: climate, living area, architectural and planning regulations.

УДК 711.375.5

В.А. Николаенко,
К.В. Бабеев

СИСТЕМА ВЫСОТНЫХ ДОМИНАНТ КАК ОСНОВНОЙ АСПЕКТ ВИЗУАЛЬНОГО ВОСПРИЯТИЯ КОМПОЗИЦИИ ЗАСТРОЙКИ ГОРОДА

Аннотация: анализируется архитектурная композиция городского пространства и место в ней системы высотных доминант. Выделяются основные этапы восприятия застройки города и уровни анализа композиции городского пространства.

Ключевые слова: город, образ, высотные доминанты, композиция, застройка, визуальное восприятие.

Каждый город имеет свой неповторимый облик, колорит. Прежде всего, эта уникальность достигается благодаря его правильному развитию в пространстве и во времени. С ускоряющимися темпами нового строительства города Крыма стали терять свои характерные черты. Высокая цена на землю и ограниченность территории в пределах городов провоцируют появление высотной застройки в разных его частях, в том числе и в тех, где появление доминанты не обязательно, более того, оно разрушает композиционную целостность городского пространства и портит панорамные виды города.

«Очертания города, его индивидуальный художественный облик определяются главными площадями, главными магистралями и доминирующими сооружениями». [4]

По Линчу «Образ города складывается из восприятия отдельных архитектурных объектов в гармонии или хаосе, но обязательно видимых вместе. План города, его зонирование, транспортная схема не могут непосредственно восприниматься в натуре. Архитектурный образ города складывается из конкретного решения пяти основных композиционных элементов». [7]

- Пути – направления, вдоль которых может двигаться наблюдатель.
- Грани – линейные элементы, границы между двумя состояниями.
- Районы – части города, имеющие двухмерную целостность и общий опознавательный характер.
- Узлы – стратегические пункты города, в которые обозреватель может войти; фокусы, к которым и от которых он движется.
- Ориентиры – вид точечного элемента, который наблюдатель воспринимает снаружи. Их назначение – отличить один объект от множества возможных.

Ориентиры воспринимаются под разными углами с разных расстояний по верх других, меньших элементов. Их влияние распространяется по радиальным направлениям. Они могут быть внутри города или на столь больших расстояниях, что практически символизируют лишь одно направление. Другие ориентиры имеют локальное значение, будучи видны ограниченно или с определенных направлений. Они служат не только для узнавания места, но и для определения структуры города.

Исходя из этого, можно сделать вывод, что композиция городской среды представляет собой особую систему взаимосвязанных и взаимозависящих элементов. **Формирование системы высотных доминант позволит скоординировать композицию города, построив на основе существующей застройки акцентно-доминантную структуру.** Высотные доминанты – здания, которые могут выступать в городском пространстве в роли ориентиров, замыкая визуальные оси основных направлений движения, либо акцентировать «стратегические пункты города» – узлы в виде пересечения транспортных магистралей, как наиболее эмоционально насыщенные городские пространства.

Различные трактовки определения архитектурной композиции объединяются наличием общего критерия – целостности, взаимосвязи частей. Архитектурная система городского пространства – это не просто объект, а результат взаимодействия объекта и человека.

Композиция городского пространства воздействует в пространственно-временной форме: в сравнении предшествующих и последующих впечатлений, сменяющих друг друга в различных ритмах. При движении по выбранному маршруту эстетическая целостность создается путем восприятия множества кадров, которые создают определенный целостный образ. **Эта целостность может создаваться путем внедрения в городскую структуру системы высотных доминант, выступающую в роли объединяющего начала, для зрительной связи расчлененных пространств.**

Анализируя работы Антонова [1], Архейма [2], Беляевой [3], Иовлева [5], Линча [7], Шимко [8], можно представить восприятие композиции застройки города, как процесс, упрощенно разделенный на три основные этапа:

- Первый этап – первое сильное впечатление при подъезде к городу, когда раскрываются его основные панорамы, либо при движении с моря, когда формируется его морской фасад – лицо города. Именно на этом этапе город выступает как единое цельное композиционное пространство, и формируются наиболее удачные панорамные виды. Система высотных доминант завершает открывающуюся панораму, высотные здания которой акцентируют наиболее важные узлы города.

- Второй этап – движение по основным транспортно-пешеходным артериям города, в результате чего осуществляется контакт с протяженными архитектурными пространствами (улицы, магистрали, площади и пр.). На этом этапе формируется покадровый уровень восприятия, который характерен последовательным раскрытием в процессе движения человека. Архитектурно-пространственная среда воспринимается как система видовых кадров, которые образуют общее эмоциональное представление о городском пространстве.

При движении по основным транспортно-пешеходным артериям города высотные доминанты выступают в роли ориентиров, фокусируя на себе различные пространственные ситуации городской среды.

«Учитывая функциональную обусловленность движения, трассировка основных путей (направлений) выступает в композиции города в роли визуально-временных каналов...».[1] Система высотных доминант должна быть скоординирована таким образом, что основные пути движения транспорта и пешеходов фокусировались на высотных зданиях. При этом должна соблюдаться иерархия пространств и замыкающих их высотных доминант соответственно.

- Третий этап – панорамное единовременное восприятие композиции застройки из точки, взятой внутри города – панорамные виды из окон высотных зданий, возвышенностей рельефа, видовых площадок. На этом этапе составляющая движения сводится к горизонтальному углу обзора.

Выделенные этапы позволяют определить основные уровни анализа композицию городского пространства в трех направлениях:

- Макро уровень – анализ генплана, планировочной структуры города, транспортно-пешеходных артерий, узлов, композиции сложившейся застройки, ландшафта в непосредственной взаимосвязи между собой. На макро уровне моделируется основа акцентно-доминантной системы.

- Мезо уровень – доработка основы модели системы высотных доминант, с учетом первого и третьего уровня восприятия застройки, учитывая особенности композиции панорамных видов города.

- Микро уровень – анализ уличного пространства или конкретно взятых условий городского пространства. На микро уровне дорабатывается основная модель системы высотных доминант исходя из теоретических понятий композиции, масштабности, визуальной значимости.

ВЫВОДЫ

Формирование системы высотных доминант, или правильная расстановка вертикальных акцентов может значительно улучшить пространственные и визуальные характеристики любого города, который в свою очередь будет восприниматься, как единый организованный объект, гармоничный и благоприятно влияющий на эмоциональное здоровье человека. Планировочные и пространственно-визуальные условия определяют тип композиции высотной застройки, а также дифференциацию и взаимосвязь ее уровней.

Выделенные основные этапы восприятия композиции застройки города, позволяющие, в свою очередь, обозначить уровни анализа городского пространства, способны определить модель системы высотных доминант и как следствие композицию города в целом.

Литература

1. Антонов В.Л. «Градостроительное развитие крупнейших городов» Киев – Харьков – Симферополь, 2005.
2. Архейм Р. «Искусство и визуальное восприятие» М., 1974.
3. Беляева Е. «Архитектурно-пространственная среда города» М., 1977.
4. Грушка Э. «Развитие градостроительства» Братислава, 1963.
5. Иовлев В.И. «Пространственно-временное моделирование архитектурной композиции» Свердловск, 1990.
6. Кишик Ю.Н. «Системная организация высотных доминант» // Реконструкция исторических зон городов». Киев, 1991.
7. Линч К. «Образ города» М., 1982.
8. Шимко В.Т. «Архитектурно-дизайнерское проектирование городской среды» М., 2006.

Анотація

Аналізується архітектурна композиція міського простору і місце в ній системи висотних домінант. Виділяються основні етапи сприйняття забудови міста і рівні аналізу композиції міського простору.

Ключові слова: місто, образ, висотні домінанти, композиція, забудова, візуальне сприйняття.

Abstract

Architectural composition of city space and place is analysed in it systems of height dominants. The basic stages of perception of building of city and levels of analysis of composition of city space are selected.

Keywords: city, appearance, height dominants, composition, building, visual perception.

УДК 911.375.5

В.А. Николаенко, К.В. Бабеев

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ КОНТЕКСТУАЛЬНОГО МЕТОДА ФОРМИРОВАНИЯ ГОРОДСКОЙ СРЕДЫ. КОМПОЗИЦИОННО- ГРАДОСТРОИТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ ФОРМИРОВАНИЯ ВЫСОТНОЙ ЗАСТРОЙКИ

Аннотация: анализируется архитектурная композиция городского пространства, определяется значение расположения объекта в градостроительной композиции. Кратко описан контекстуальный метод проектирования и его роль при формировании высотной застройки.

Ключевые слова: город, композиция застройки, визуальное восприятие, доминанта, контекст, контекстуальный метод.

Развитие новых строительных технологий ведет к появлению новых принципов формообразования в архитектуре и концепций в градостроительстве. Экономические и социальные предпосылки последнего времени обуславливают увеличение высоты общественных и жилых зданий в пределах городов Европы и всего Мира. Естественно, процесс укрупнения коснулся и городов Украины.

Как следствие, эти тенденции находят свое отражение в проектах и постройках последнего времени. Очень часто, архитекторы, увлекаясь формой, прорисовкой фасадов и планов, поиском необычного силуэта здания, забывают о среде, в которой расположен проектируемый объект. При проектировании отдельных объектов или комплекса зданий современные проектировщики в стремлении удовлетворить свои профессиональные амбиции проектируют доминирующие по габаритам объекты, что не всегда положительно сказывается на пространстве города. Намечается тенденция к бездумному копированию приемов аналогов современной западной архитектуры.

Сам по себе этот процесс закономерен в связи с распространением глобализации в архитектурной сфере. Проблема же заключается в чисто формалистическом воспроизведении объектов, которые поучаются оторванными от планировочных и культурных связей рассматриваемого места. В результате возникает конфликт между запроектированным зданием и окружающей средой. В таких условиях процессы изменения композиционной структуры городов становятся основополагающими.

Композиция городской среды представляет собой особую систему взаимосвязанных и взаимозависящих элементов. По Линчу «Образ города складывается из восприятия отдельных архитектурных объектов в гармонии

или хаосе, но обязательно видимых вместе. План города, его зонирование, транспортная схема не могут непосредственно восприниматься в натуре. Архитектурный образ города складывается из конкретного решения пяти основных композиционных элементов». [4]

- Пути – направления, вдоль которых может двигаться наблюдатель.
- Грани – линейные элементы, границы между двумя состояниями.
- Районы – части города, имеющие двухмерную целостность и общий опознавательный характер.
- Узлы – стратегические пункты города, в которые обозреватель может войти; фокусы, к которым и от которых он движется.
- Ориентиры – вид точечного элемента, который наблюдатель воспринимает снаружи. Их назначение – отличить один объект от множества возможных. Ориентиры воспринимаются под разными углами с разных расстояний по верх других, меньших элементов. Их влияние распространяется по радиальным направлениям. Другие ориентиры имеют локальное значение, будучи видны ограниченно или с определенных направлений. Они служат не только для узнавания места, но и для определения структуры города.[5]

«Композиция городского пространства воздействует в пространственно-временной форме: в сравнении предшествующих и последующих впечатлений, сменяющих друг друга в различных ритмах».[1] При движении по выбранному маршруту эстетическая целостность создается путем восприятия множества кадров, которые создают определенный целостный образ.[3] Эта целостность может создаваться только путем взаимосвязи различных по важности пространств и объектов структуры города или грамотной композиции застройки.

При постановке задачи на первом этапе проектирования важно идентифицировать место расположения объекта в структуре улицы, квартала, района, города, региона относительно транспортно-планировочного каркаса, городского ландшафта, композиции застройки, планировочных фокусов, визуальных коридоров, истории данного места и т.д.; дать в первую очередь определение контексту. Ответ на вопрос: «какое место в городской среде занимает проектируемый объект?» во многом определяет облик будущего здания или комплекса.

Значение расположения объекта в градостроительной композиции можно определить как:

- Тканевое (рядовое) расположение – решает местные композиционные задачи. Как правило, это расположение в «гранях» и «районах». Не значит, что это место расположение объекта незначительно, при наличии определенных условий он может стать акцентом, но в целом

должен подчиняться общему композиционному замыслу сложившейся структуры.

- Уникальное расположение – «узлы», «ориентиры», расположение объектов проектирования на площадях, визуально активных местах, планировочных фокусах – наиболее эмоционально насыщенные пространства в композиционной структуре города, так называемые, доминирующие объекты. Архитектурная тема доминанты является в ансамбле, градостроительной композиции наиболее развитой и мощно выраженной, концентрируя максимум архитектурно-художественных средств, сравнительно с другими объектами композиции застройки. Доминирующие сооружения чаще всего являются главными функциональными элементами пространства, определяющими его содержание.

Такая классификация позволит задуматься не только над решением фасадов и планов самого объекта, а о структуре городской ткани, и должна сформировать особое эмоциональное отношение к изменяемой среде (контексту) и проектируемому объекту.

Контекстуальный метод проектирования наиболее полно отвечает задачам формирования композиции проектируемого объекта в условиях сложившейся застройки города.

При контекстуальном подходе самый ответственный этап в разработке проекта – предпроектный, композиционный анализ участка проектирования. Он условно разделен на две стадии:

1. Фотофиксация и натурное обследование участка. Позволяет почувствовать среду, ее масштаб, проследить интенсивность и направление существующих транспортных и пешеходных путей, в зависимости от них, наметить планировочные и композиционные узлы, видовые раскрытия, проанализировать существующие панорамы и характер застройки.
2. Моделирование (макетирование) среды с внедрением в нее контуров проектируемого объекта.
 - Формирование силуэта застройки с обозначением контура объекта на панорамах и развертках.
 - Формирование структуры – варианты объемно-пространственного решения объекта в структуре окружающей застройки (квартала, района, города) на основе простых геометрических форм, позволяющие проявить основную идею проекта, его структуру, масштабность, соответствие и взаимосвязь с окружением, реакцию на сложившуюся среду.

Композиційний аспект проектування багатоетажних зданий приростає все більшу актуальність. Многоетажний об'єкт або комплекс, як правило, впливає і змінює не тільки композиційну структуру вулиці і району, а і міста в цілому. Рівень відповідальності проектування зданий підвищеної етажності прямо пропорційний їх висоті. Висотні здания, як правило, виступають в градостроительній композиції в ролі домінуючих об'єктів – висотних домінант, тому при виборі участка для проектування важко аналізувати фактори, впливаючі на їх розміщення в міській середі:

- Природно-ландшафтні особливості регіону.
- Транспортно-планувальний каркас міста.
- Історико-культурне насліддя.
- Особливості візуальних відкриттів і міські панорами.

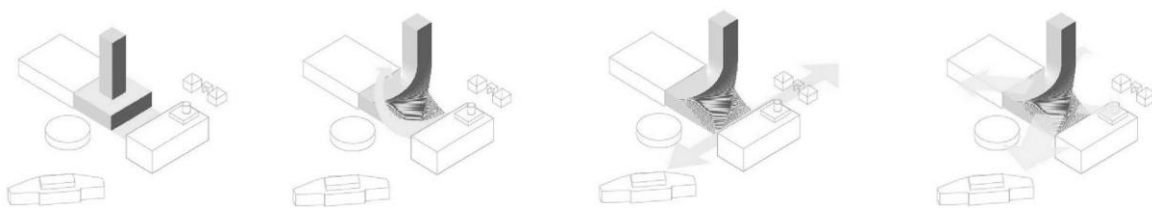
На основі кожного з факторів робляться висновки, виходячи з яких, формується архітектурно-планувальне і композиційне рішення об'єкта проектування в структурі застройки, району і міста. Також важко враховувати просторові взаємозв'язки висотної застройки, які утворюють систему висотних домінант міста зі своєю ієрархією.

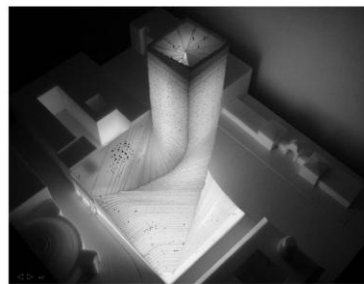
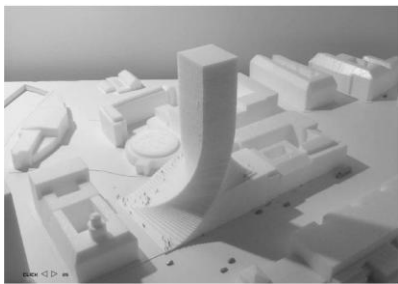
а. *Аналіз транспортно-планувальної структури, ідентифікація розташування участка в структурі міста.*

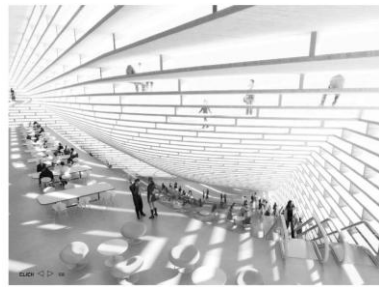
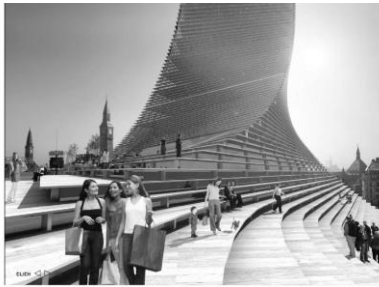
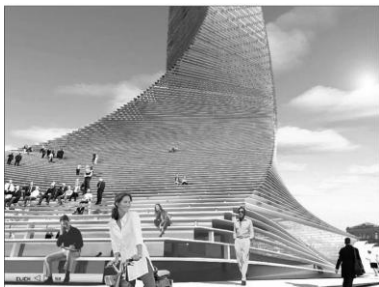
б. *Аналіз формоутворення висотних домінант Копенгагена різних періодів.*

в. *Формоутворення, об'ємно-просторове рішення об'єкта здания.*

Г. Макет здания.

Д. Объемно-пространственное решение здания.

Рис. 1. Многофункциональный центр в Копенгагене, архитектурная мастерская “BIG”. Пример стадийности разработки проекта при использовании контекстуального метода.

ВЫВОДЫ

Контекстуальный подход и, как следствие, правильно поставленный ход предпроектного анализа позволит архитекторам создавать логически обоснованную среду, которая органично вливается в городское пространство, не вступая с ним в конфликт. И тем самым ограничит от бездумного копирования и тиражирования приемов западных архитекторов. Суть контекстуального метода заключается в правильном анализе и систематизации всех составляющих городского контекста, которые в свою очередь формируют проектируемый объект.

Правильная идентификация проектируемого объекта в композиции застройки города способна улучшить пространственные и визуальные характеристики улицы, района, города, который в свою очередь будет восприниматься, как единый организм, гармоничный и благоприятно влияющий на эмоциональное здоровье человека.

Ландшафтные, каркасно-планировочные и пространственно-визуальные условия определяют тип композиции застройки, а также дифференциацию и взаимосвязь ее уровней.

Список литературы

1. Антонов В.Л. «Градостроительное развитие крупнейших городов» Киев – Харьков – Симферополь, 2005.
2. Беляева Е. «Архитектурно-пространственная среда города» М., 1977.
3. Иовлев В.И. «Пространственно-временное моделирование архитектурной композиции» Свердловск, 1990.
4. Линч К. «Образ города» М., 1982.
5. Шимко В.Т. «Архитектурно-дизайнерское проектирование городской среды» М., 2006.
6. www.big.dk

Анотація

Аналізується архітектурна композиція міського простору, визначається значення розташування об'єкту в містобудівній композиції. Коротко описаний контекстуальний метод проектування і його роль при формуванні висотної забудови.

Ключові слова: місто, композиція забудови, візуальне сприйняття, домінанта, контекст, контекстуальний метод.

Annotation

Architectural composition of city space is analysed, the value of location of object is determined in town-planning composition. The contextual method of planning and his role is briefly described at forming of height building.

Key words: city, building composition, visual perception, dominant, contextual method.

УДК 711.4-122

Ю.І. Єгоров,

*ст. викладач, канд. арх.**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

ПРОБЛЕМИ І ЗАДАЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНО - ЛАНДШАФТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ІСТОРИЧНИХ МІСТ УКРАЇНИ

Анотація: у статті розглядаються проблеми і задачі дослідження архітектурно-ландшафтної організації історичних міст України з врахуванням їх специфіки та довгострокового сталого розвитку.

Ключові слова: проблеми і задачі, архітектурно-ландшафтна організація, історичні міста України.

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку України при активізації політичних, економічних процесів постала потреба розширення сфери планування та управління розвитком життєдіяльності, пошуку ефективних шляхів, а, отже, визначення, вдосконалення наукових основ. У першу чергу це стосується принципів організації та умов формування і розвитку історичних міст, їх архітектурно-ландшафтної складової.

В практиці проектування при розробці генеральних планів малих і середніх історичних міст необґрунтовано використовувалися підходи і рішення, властиві крупними містам. Спостерігалася тенденція значного завищення можливих темпів і масштабів їх зростання, використання не притаманних їм прийомів забудови. Це призвело до істотної втрати індивідуальності міст, до низки помилок у визначенні параметрів і напрямів територіального розвитку, завищення розмірів ділянок громадських центрів, площ, вулиць, транспортних розв'язок, перебільшення масштабів житлової забудови, істотної деформації набули співвідношення природних та урбанізованих територій, загострилася проблема цілісності архітектурно-ландшафтного середовища, архітектурно-культурної адресності, ідентичності й автентичності.

І тому сьогодні актуальною стає необхідність визначення нових засад, підходів, методів, проблем і задач дослідження, прогнозування, планування та проектування архітектурно – ландшафтної організації та розвитку історичних міст з урахуванням діючих умов та специфіки їх функціонування.

Аналіз публікації та мета дослідження. Аналіз наукових і проектних робіт з організації і розвитку історичних міст України виявив необхідність визначення пріоритетних проблем і задач дослідження, що охоплюють сферу формування архітектурно – ландшафтного середовища в цілому та його частин.

З наведеної тематики опубліковані дослідження Бархіна М.Г., Вечерського В.В., Дьоміна М.М., Ксеневича М.Я., Тімохіна В.О. [1-6] та інших.

Проведений аналіз стану наукових досліджень і практики розроблення й реалізації містобудівної документації та порівняння результатів із тенденціями архітектурно-ландшафтної історичних міст, дозволяє визначити зміст загальної проблемної ситуації. Поряд з використанням чинних загальних містобудівних методів і підходів щодо міст України взагалі, виникає необхідність уточнення містобудівної специфіки досліджуваних об'єктів для конкретизації задач архітектурно-ландшафтної організації історичних міст України у процесі їх планування, формування та розвитку. Стає очевидним, що методики архітектурно-ландшафтної організації історичних міст, які використовуються на практиці планування, проектування та забудови, повинні бути скориговані для врахування природно-кліматичних, пам'яток охоронних, ландшафтних, екологічних, інженерно-технічних, соціально-демографічних та інших умов; для зменшення збитків соціального, економічного та містобудівного складових. По суті, сьогодні триває процес містобудівного розвитку з неперспективним, науково необґрунтованим включенням адміністративно-директивних, комерційних методів і програм.

Тому метою статті є розробка проблем і задач дослідження архітектурно-ландшафтної організації і розвитку історичних міст України в умовах сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Протягом історичного періоду розвитку історичних міст України, особливо в ХХ ст., відбувалися процеси розміщення забудови без пошуку необхідного містобудівного обґрунтування архітектурно-містобудівних умов та будівних обмежень, адресної ідентичної й автентичної архітектури, що не відповідає унікальному ландшафту міст та їх історико-культурній спадщині, звідси спостерігаємо негативні, довгостроково дійсні, соціокультурні та екологічні наслідки. Подальший сучасний розвиток міст потребує нових сучасних перспективних підходів, де основними завданнями є, як відомо, екологізація, гуманізація та підвищення культурних якостей середовища. [1,3,6]. Отже, актуальною є потреба провести реконструкції територій з винесенням функцій, які не відповідають завданням архітектурно-ландшафтної організації середовища історичного міста (комунально-складські, захаращені, ті, що неефективно використовуються). На звільнених територіях необхідно вводити функції, які історично притаманні архітектурі цих територій з відповідною реорганізацією та реновацією природної складової.

Природний процес розвитку і вдосконалення, в тому числі і в сфері містобудування України, спонукає нас враховувати сучасні тенденції архітектурно-ландшафтної організації історичних міст, що й спостерігаємо в

розвинутих країнах світу. Це породжує нові якісні зрушення в свідомості, а, отже, й архітектурній науці, розширяючи й уточнюючи межі дослідження об'єктів проектування та управління, переходячи від рівня об'єктного до комплексів міста в цілому, до взаємопов'язаного містобудівною зовнішньою діяльністю рівня агломерації і внутрішньою — компонентів міста. Вказане потребує міжгалузевих досліджень. Такий сучасний підхід вимагає розгляду специфічної системи цілей і задач, у якій проблеми формування архітектурно-ландшафтної організації історичних міст повинні бути взаємоузгодженими з проблемами розвитку природи, суспільства та культури відповідно з їх системною ув'язкою та пріоритетністю.

Це особливо важливо у зв'язку з переходом на нові шляхи соціально-економічного, культурного розвитку України, визначені Конституцією України, Земельним кодексом України, Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про основи містобудування», «Про планування і забудову територій», «Про охорону культурної спадщини», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння будівництву» та інші.

Панівним напрямом містобудівної політики упродовж майже цілого ХХ ст. стало нігілістичне заперечення архітектурно-ландшафтної складової попередніх епох, передусім системи архітектурних домінант – соборів, церков, дзвіниць, ратуш, – це було цілковито неприйнятним з ідеологічних міркувань. Наслідком стало безпрецедентне руйнування містобудівної композиції таких міст, як Кам'янець-Подільський, Переяслав, Путивль, Глухів, Новгород-Сіверський та інших. Показово те, що в першу чергу нищилися ті архітектурні об'єкти, які мали виразні риси національно-культурної своєрідності [2].

Не менш руйнівними виявилися зміни історично складеної розпланувальної системи: введення так званого укрупнення кварталів, розширення старих вулиць та прорізування нових через історичну забудову, поширення у 1970-х рр. принципу мікрорайонування з околиць на історичні середмістя. Порушилися взаємозв'язок та ієрархія семантично різних просторів: священних і профанних, головних і другорядних. Відбулося переакцентування містобудівної структури, але не як наслідок органічного розвитку, а як результат матеріалізації тимчасової політичної кон'юнктури [2].

В багатьох історичних містах масиви забудови радянської доби займають величезні площі на міській території. За композицією, масштабом, характером архітектурних форм вони не мають нічого спільного зі специфікою архітектури міста чи регіону. Якщо розглянути історичне місто як єдине ціле, то найхарактернішою рисою міського середовища слід визнати різкий, дисонансний контраст архітектурного устрою передмість і районів радянської забудови, відсутність цілісності та культурної спадкоємності архітектурно-

ландшафтного середовища. У цілому з експлуатацією багатоповерхових будинків у малих і середніх містах України виникають значні труднощі з подачею води, з утриманням ліфтового господарства, з проведенням ремонтних робіт на фасадах будинків тощо. Характерною ознакою цих мікрорайонів стала недостатня кількість об'єктів обслуговування, відсутність комплексного благоустрою та озеленення. Механічне впровадження багатоповерхової типової забудови не враховувало регіональних особливостей, місцевих традицій, природно-ландшафтних умов міста, не узгоджувалося з історичною забудовою, яка обумовлює необхідну адресну, різноманітну ідентичну забудову ділянок у зонах впливу пам'яток архітектури та їх комплексів і вимагає обмеження поверховості за умов візуального сприйняття, відповідного об'ємно-просторового вирішення, певного масштабу, деталізації тощо.

У наслідок недостатнього державного центрального та місцевого фінансування визначені генеральними планами історичних міст заходи щодо комплексності забудови, розвитку дорожнього будівництва і міського транспорту, а також інженерного обладнання міст виконувалися не повністю. Не було реалізовано значних потреб з поліпшення санітарного стану міст, їх повітряних і водних басейнів.

Аналіз наукових досліджень і практики проектування містобудівної діяльності показав, що містобудівні основи, методи та методики, які використовуються сьогодні, базуються, в основному, на врахуванні територіального розширення населених пунктів [1,3,6]. Вони не втілюють механізм внутрішнього забезпечення довгострокової архітектурно-ландшафтною організації історичного міста. Не забезпечується також належна ув'язка міста з рівнем приміської зони, району, області. Крім того, також має місце недостатнє врахування умов конкретних екологічних, ресурсних, ландшафтних та інших умов і обмежень. Отже законодавство України передбачає дбайливе ставлення до землі, раціональне її використання в усіх галузях господарства та містобудування, забезпечення сталого розвитку населених пунктів і регіонів.

Проблеми вдосконалення методики містобудівного структурування та поетапної довгострокової архітектурно-ландшафтною організації, що склалися на території історичного міста, у пропонованій статті розглядаються з точки зору взаємозв'язку форми та змісту процесів розвитку за допомогою засобів містобудівного моделювання та нормування.

Проблема архітектурно-ландшафтною організації територій історичного міста, відображаючи організаційно-просторовий аспект включає задачі визначення параметрів розміщення, в т. ч. розміри, конфігурацію, місцеположення, зонування та взаємозв'язки (цілого та частин) планувальних утворень із структурою історичних міст. Вирішення проблеми спирається на

аналіз природно-кліматичних, ландшафтних, пам'ятко-охоронних, інженерно-технічних і екологічних факторів і умов [4,5].

Зміст цієї проблеми складається з оцінки інтенсивності освоєння територій, в т.ч. ступенем освоєння територій міста та диференціації інтенсивності освоєння. Постановка цих задач включає аналіз характеру і кількості розміщених об'єктів, структуру капітальних вкладень, вибір номенклатури, визначення рівня загального обслуговування та інженерного облаштування.

Визначення задач пов'язано з вибором засобів розміщення, в т.ч. засобів і резервів для використання зараз і в перспективі, з визначенням мінімальних капіталовкладень у початковий період і з урахуванням збалансованості довгострокових і короткострокових перспективних вкладень у центральну, серединну і периферійну зони історичного міста. Постановка задач включає також процедуру дослідження містобудівних, екологічних, пам'яткоохоронних засобів, компенсуючи екологічно агресивний вплив промисловості та інших підприємств, що забруднюють навколишнє середовище, поряд з вимогами удосконалення їх технологій.

Вирішення задач передбачає збереження історико-культурної спадщини, що складається з комплексних досліджень стосовно врахування усіх архітектурно-містобудівних, історико-культурних та природних чинників. Головна умова — забезпечення їх комплексного і системного характеру у вивченні конкретного населеного місця з урахуванням фахових уявлень про зони, межі, параметри і режими тощо [2]. Виконання задачі включає три етапи історико-містобудівних досліджень та розробок: історико-архітектурного опорного плану, проекту зон охорони пам'яток, меж історичних ареалів, проекту створення заповідника, реконструкції, комплексної регенерації історичного ареалу.

Проблема збалансованості функціонального використання територій та управління, архітектурно-ландшафтною організації історичних міст відображає процесуально-часовий аспект, включає задачі вибору напряду територіального розвитку історичного міста на довгостроковий, середньостроковий і короткостроковий періоди. Це потребує обліку територій, енергії, води та інших ресурсів.

Задача розроблення механізмів керування та регулювання, в т.ч. механізму регулювання процесу перетворення (оновлення) архітектурно-ландшафтного середовища історичного міста повинна вирішуватися в контексті планування, проектування, будівництва та експлуатації, це повинно включати переорієнтацію чинної адміністративної системи районування міста на формування відповідних структурних утворень з урахуванням процесів як на

рівні міста, так і його функціонально-планувальних утворень, а також інших населених пунктів приміської території.

Проблема цілевизначення та нормування архітектурно-ландшафтної організації історичного міста відображає мотиваційно-інформаційний аспект та включає задачу визначення пріоритетів та черговості, в т.ч. пріоритетів з прогнозом наслідків поетапного перетворення історичних міст, їх планувальних перетворень і зони впливу в цілому. При цьому відбувається вибір пріоритетів із врахуванням протиріч інтенсивного розвитку при обмежених ресурсах на фоні критичного екологічного стану історичного міста, розробки нормативних засобів захисту життєвого середовища від агресивного впливу негативних техногенних процесів оточення, ефективного використання природних засобів екологічного захисту, пам'ятко-охоронної діяльності, новітніх безвідходних технологій, збереження сільськогосподарських угідь.

Постановка задачі розробки нормативних основ, в т.ч. містобудівних, повинна здійснюватися з урахуванням виявлених тенденцій і закономірностей об'єктних, містобудівних та агломераційних процесів, їх статистичного аналізу, найбільш стійких та малозмінних параметрів життєдіяльності людини та міського середовища, а також з урахуванням результатів експериментального проектування і прогнозування.

Задача формування бази даних, в т.ч. експериментальної перевірки методики, включає порівняльний аналіз статистичних даних поетапного розвитку та формування архітектурно-ландшафтної організації історичного міста в контексті приміської території за результатами аналізу альтернатив містобудівного розвитку. Це передбачає оцінку цих альтернатив і вибір пріоритетного напрямку заходів з перетворення складових частин і агломерацій в цілому на базі системи містобудівних нормативів, які регламентуються коротко-, середньо- та довгостроковими ресурсно-цільовими регулюваннями процесів [4,5 та ін.].

Висновок. Таким чином, переорієнтація практики наукового дослідження, прогнозування і проектування процесів архітектурно-ландшафтної організації історичного міста на його поетапний довгостроковий сталий розвиток в умовах, як внутрішньої взаємодії складових міста, так і впливу на приміську зону вимагає покладатися на відповідну класифікацію проблем і задач архітектурно-ландшафтної організації та функціонально-планувальний розвиток, враховуючи масштаб його формування, ресурс забезпечення, черговість, а також структурно-планувальне районування, архітектурно-композиційну організацію, пам'ятко-охоронну діяльність і резерви. Ця класифікація, яка включає необхідність дослідження факторів і умов, вимог та критеріїв, тенденцій і закономірностей, принципів розроблення

типології структури об'єкту, моделей і нормативної бази, є основою для створення методичної бази архітектурно – ландшафтної організації історичних міст, що довгостроково розвиваються в умовах економії ресурсів України.

Література

1. Бархин М.Г. Город, структура, композиция. - М.: Издательство «Наука», 1986. - 263с.
2. Вечерський В.В. Спадщина містобудування України: Теорія і практика історико-містобудівних пам'яток охоронних досліджень населених місць. – К.: НДІТІАМ, 2003. - 560с.
3. Дёмин Н.М. Управление развитием градостроительных систем. – К.: Будівельник, 1991. - 185с.
4. Ксенович М.Я. Просторова організація і сталий розвиток міст – центрів (моделювання, нормування та методика на прикладі Донецька – Макіївки) – К.: НДПМістобудування, Вінниця: Тезис, 2001. - 160с.
5. Ксенович М.Я. Містобудівні основи сталого розвитку міста Києва – К.: Головкивархітектура, 2002. - 170с.
6. Тимохин В.А. Территориальный рост и планировочное развитие города. – К.: Будівельник, 1989. – 104 с.

Аннотация

В статье рассматриваются проблемы и задачи исследования архитектурно-ландшафтной организации исторических городов Украины с учетом их специфики и долгосрочного устойчивого развития.

Ключевые слова: проблемы и задачи, архитектурно-ландшафтная организация, исторические города Украины.

Abstract

The problems and challenges of architectural research - the landscape of historic towns of Ukraine in view of their specificity and long-term sustainable development.

Keywords: problems and challenges, architectural and landscape organization, historic cities of Ukraine.

УДК 711.554(045)

В. В. Калініченко,
магістр архітектури
Національний авіаційний університет м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО МІСТОБУДІВНОГО РОЗМІЩЕННЯ ЛОГІСТИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ (на прикладі Києва)

Анотація: у статті досліджено особливості сучасного містобудівного розміщення логістичних комплексів відповідно до перспектив їх росту і вимог до пропускної здатності. Обґрунтовано оптимальність розміщення логістичних комплексів у комунально-складській зоні міста в радіусі обслуговування потенційних споживачів з урахуванням насиченості й зручності транспортної інфраструктури, можливості підведення комунікацій та наявності достатньої площі ділянки для запланованого об'єму будівництва.

Ключові слова: логістичний комплекс, містобудування, територіальне розміщення, транспортний вузол.

Постановка проблеми

Багато проблем промислової архітектури виникають на стику між архітектурою і суміжними галузями знань, зокрема логістикою. Архітектурі, яка організовує середовище і простір, у процесі створення промислового об'єкта повинна належати ведуча і координуюча роль. Розміщення логістичних комплексів, як об'єктів промислової архітектури, знаходиться у тісному взаємозв'язку з розташуванням елементів певної логістичної системи. Формування складських систем у сучасних умовах вимагає вірних типологічних рішень у питаннях розвитку і розміщення складів з урахуванням перспектив їх росту і вимог до пропускної здатності.

Аналіз останніх досліджень

Нині при розміщенні логістичних комплексів замовники та проектувальники користуються місцевим законодавством, будівельними нормами та маркетинговими факторами. Основним нормативним документом досі є СНиП 2.11.01-85* «Складские здания», в окремих випадках користуються також СНиП 2.09.02-85*, СНиП 2.09.04-87, ГОСТ 23838-89.

Розвиток логістичної мережі міста у системі зовнішніх комунікацій розглядався дослідниками О.Н. Дунаєвим, Е.Ю. Кузнецовою, А.В. Зиряновим, Р.Н. Ковальовим [7].

На даний час дослідженням питання розміщення логістичних комплексів, серед інших аспектів організації їх діяльності, проводить складська логістика (Гаджинський А.М. [1], Кальченко А. Г. [4], Ніколайчук В.В. [6]). Ця галузь

знань використовує економічні та математичні моделі визначення місця розташування об'єктів складського господарства. Широким є коло економічних досліджень роботи даного об'єкту, а також ряд статистичних даних щодо розвитку складської нерухомості на Україні та тенденцій ринку.

Цілі статті

Визначити особливості містобудівного розміщення логістичних комплексів на основі аналізу їх сучасного територіального розміщення на території України.

Виклад основного матеріалу

Одним з основних ключових критеріїв будівництва логістичного комплексу є його розташування у регіоні або місті, відношення до найближчих транспортних вузлів і коридорів. Через Україну проходить три з десяти європейських транспортних коридорів, що забезпечують найбільш інтенсивне перевезення пасажирів і вантажів. Столиця та регіональні центри стають опорними пунктами у створенні транспортно-логістичних коридорів. Найбільш привабливими для будівництва логістичних комплексів виступають Львівський напрямок (траса М06), Одеський напрямок (траса М05) та Ковельський напрямок (траса М07) (Рис.1).

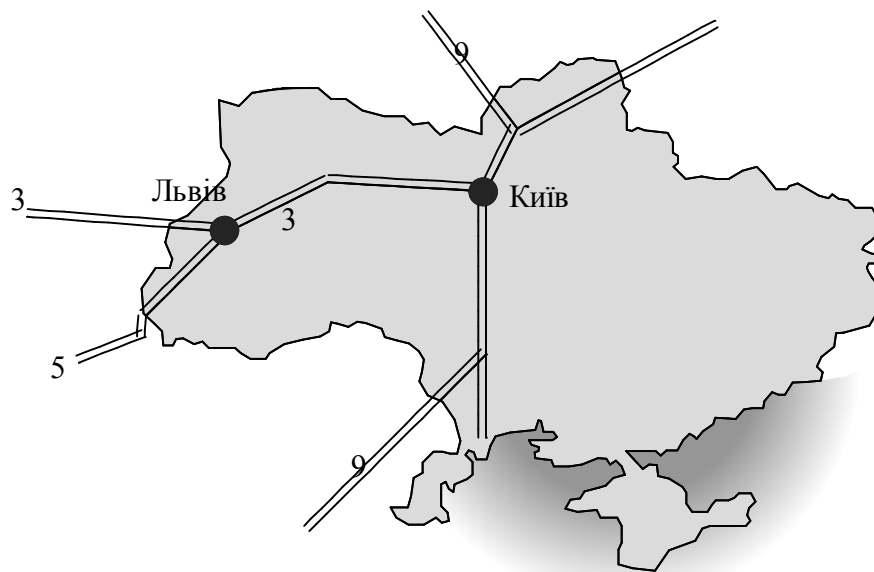

Рис.1. Карта-схема міжнародних транспортних коридорів, що пролягають через територію України.

Багато переваг має Київ та Київська область, де побудовано значну кількість таких об'єктів. Попитом користується 30-кілометрова зона за межами Києва, а найбільше – територія поблизу Одеської й Вишгородської трас, Столичного шосе та Кільцевої дороги (Рис.2).

Рис.2. Місця концентрації логістичних комплексів у Києві та передмісті.

Основними проблемами на ринку складської нерухомості та логістики в Україні є нестача вільних земельних ділянок, що відповідають потребам замовників, труднощі в отриманні дозволів на них, помилки в розробці концепції складів, що часто обумовлені невідповідністю земельної ділянки (неможливістю забезпечити правильну інфраструктуру і технологію товарного руху, нерівністю рельєфу місцевості, криволінійністю ділянок). Велика кількість транспортних засобів, що обслуговують логістичний комплекс, потребують достатньої площі для паркування, маневрування та проїзду.

Важливою умовою для вигідного розміщення логістичного комплексу є зручність та доступність транспортного забезпечення. Тут варто зазначити можливість доставки та вивезення вантажів за допомогою залізничного та водного транспорту. Тому розміщення логістичного комплексу можна визначити як пристанційне чи портове (розміщення поблизу залізничної станції чи порту), прирельсове (територія з підведеною залізничною гілкою) та глибинне (Рис.3). Зручним є розміщення у транспортному вузлі – пункті, до якого підходять не менше трьох транспортних ліній.

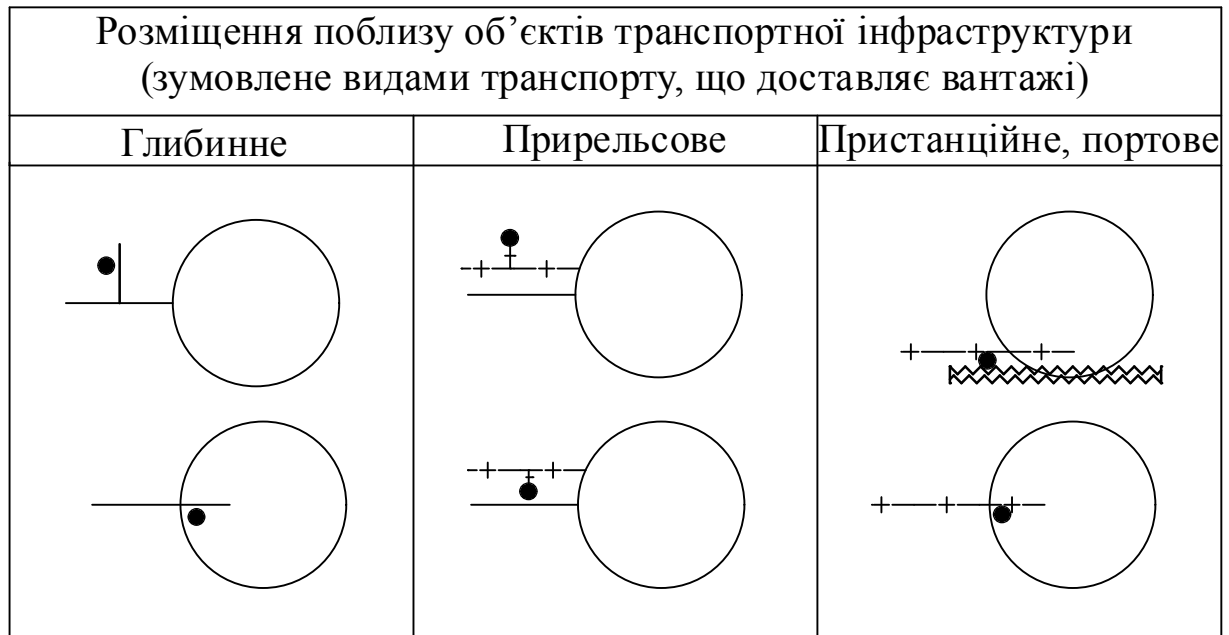

Рис.3. Розміщення залежно від виду транспорту, яким доставляється товар.

На території міста розміщення логістичних комплексів відбувається на промисловій території, а саме у комунально-складській зоні та смугах відводу залізничних доріг.

У випадку розміщення складських об'єктів суміжно з селитебною територією, вони розташовуються, як правило, в тилу району, на значній відстані від житлової забудови. При розміщенні всередині селитебної території промислова зона та зона громадських центрів організовується периметрально, а складські й транспортні об'єкти – в глибині району. Визначальним фактором зонування промислових районів, розміщених на віддалі від селитебної території, є примикання великих транспортних магістралей: Якщо магістраль проходить по фронтальній стороні району, то розміщення складських об'єктів аналогічне до ситуації з суміжним розміщенням селитебних та промислових територій. У випадку ж глибокого вводу магістралі у промислову територію зони промислова та громадських центрів розміщуються вздовж, а далі з боків – зони енергетичних, складських та транспортних будівель.

Аналізуючи розташування логістичних комплексів по відношенню до виробника продукції та споживача за класифікацією, розробленою Едвардом Гувером, склади діляться за такими ознаками як: розміщенням поблизу ринків збуту продукції, поблизу виробництва та проміжне розміщення (Рис. 4)

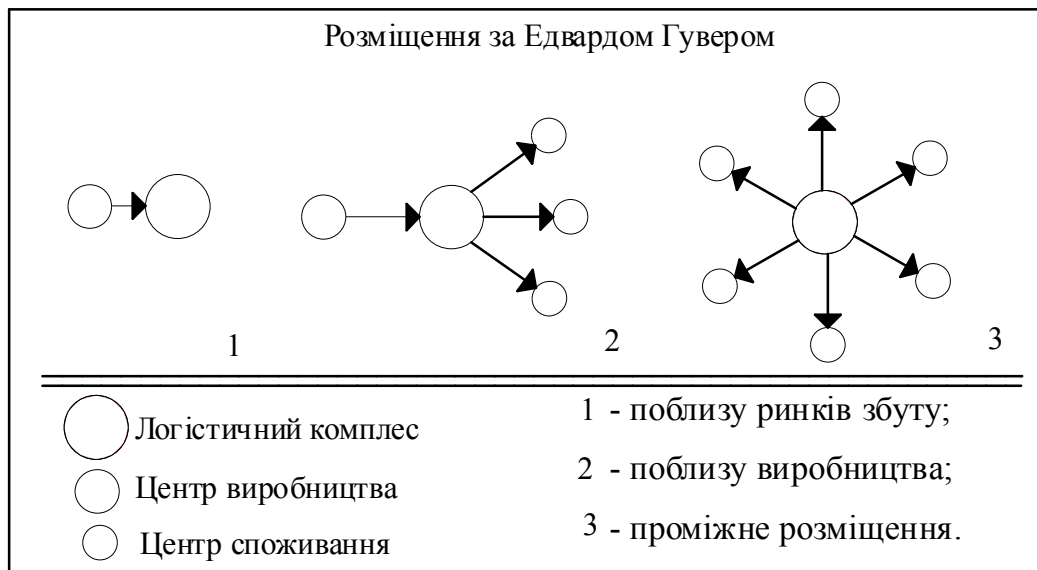

Рис.4. Розміщення складів по відношенню до виробника продукції та споживача (за Е. Гувером)

Зазвичай склади розміщують поблизу одержувачів, щоб оперативніше поповнювати запаси клієнтів. Асортимент товарів такого складу дуже широкий, продукція поставляється багатьма виробниками, розташованими в різних місцях. При виборі місця для складу доцільно розташовувати його ближче до споживачів, що займають значну частку в постачаннях, або в місцях концентрації багатьох споживачів. Це забезпечить мінімізацію транспортних витрат.

Розміщення складів поблизу місць виробництва товарів забезпечує можливість формування великих відправлень на адресу одержувачів. Традиційно поруч із промисловими підприємствами розташовують консолідуючі склади готової продукції. Зміст цього в тому, щоб полегшувати скупчення підходящих для постачання споживачів асортименту продукції. Проміжне розташування складів може бути ефективним, якщо і виробники, і одержувачі розміщені досить рівномірно і серед них немає дуже великих об'єктів, до яких доцільно наближати склади. Склад може бути розміщений приблизно на півдорозі між виробництвом і споживачами. Такі склади працюють за тією ж схемою, що і склади, розміщені поблизу виробництва: накопичують повний асортимент продукції і відправляють замовникам змішані партії товарів за пільговими тарифами.

Висновок

Отже, розглядаючи розміщення сучасних логістичних комплексів з позицій містобудування можна виділити ряд характерних позицій.

Територіальне розміщення логістичних комплексів тягнє до:

- зон проходження транспортних коридорів;

- столиці та регіональних центрів.

Містобудівне розміщення логістичних комплексів:

- у 30-кілометровій зоні навколо Києва;
- на периферії міста;
- у комунально-складській зоні міста та у смугах відводу території

залізничних доріг;

- на території, прилеглий до магістралей або доріг сателітів.

Розміщення поблизу об'єктів транспортної інфраструктури:

- залізничних станцій чи порту;
- відведених залізничних гілок;
- глибинне розміщення у транспортних вузлах зі зручними

розв'язками.

Розміщення логістичних комплексів по відношенню до виробника продукції та споживача за класифікацією, розробленою Едвардом Гувером, здійснюється наступним чином:

- поблизу ринків збуту;
- поблизу виробництва;
- проміжне розміщення.

На сучасному етапі бажане містобудівне розміщення логістичних комплексів обумовлюється зоною обслуговування потенційних споживачів та насиченістю і зручністю транспортної інфраструктури, можливістю підведення комунікацій, достатністю площі ділянки для запланованого об'єму будівництва.

Перспективи подальших досліджень пов'язуються із проведенням аналізу території ділянок, на яких розміщуються логістичні комплекси, визначенням їх місця у структурі міста, а також розміри та форма, що дозволить оптимізувати вибір оптимальних параметрів.

Список літератури

1. Бархин М. Г. Город. Структура и композиция / М. Г. Бархин – М.: Наука, 1986. – 264 с.
2. Гаджинский А. М. Современный склад. Организация, технологии, управление и логистика: [учеб.-практ. пособ.] / А.М. Гаджинский – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005. – 176 с
3. Змеул С.Г. Архитектурная типология зданий и сооружений: [учеб. для вузов] / С. Г. Змеул, Б.А. Маханько. – М.: Архитектура-С, 2004. – 240 с.
4. Кальченко А. Г. Логистика: [підручник]./ А. Г. Кальченко – К.: КНЕУ, 2003. – 284 с.
5. Ким Н. Н. Промышленная архитектура / Н. Н.Ким – М.: Стройиздат, 1979. – 176 с.

6. Николайчук В.В. Логистика в сфере распределения / В.В. Николайчук СПб: Питер, 2001. – 160с.
7. Система внешних коммуникаций: развитие города как логистического центра: Научный доклад на международной научно-практической конференции «Российские города на пороге XXI века: теория и практика стратегического управления» 30 октября – 1 ноября 2000 г. / О.Н. Дунаев, Е.Ю. Кузнецова, А.В. Зырянов, Р.Н. Ковалев / ответственный редактор: д.э.н. В.В. Маслаков. – Екатеринбург: «Академкнига», 2000 г.

Аннотация

В статье исследованы особенности современного градостроительного размещения логистических комплексов в соответствии с перспективами их роста и требованиями к пропускной способности. Обосновано оптимальность размещения логистических комплексов в коммунально-складской зоне города в радиусе обслуживания потенциальных потребителей с учетом насыщенности и удобства транспортной инфраструктуры, возможности подвода коммуникаций и наличия достаточной площади для запланированного объема строительства.

Ключевые слова: логистический комплекс, градостроительство, территориальное размещение, транспортный узел.

Abstract

The article investigated features of contemporary urban accommodation logistics systems according to their growth prospects and bandwidth requirements. Substantiate the optimal allocation of logistics complexes in the communal warehouse area of the city within a radius of potential service users, taking into account saturation and convenience of transport infrastructure, communications capabilities and supply sufficient land area for construction of the planned volume.

Key words: logistics complex, urban development, territorial distribution, the transport hub.

УДК 69.059.7

О. С. Корнилова,

*аспирант кафедры «Архитектурное проектирование»,
Донбасская национальная академия строительства и архитектуры*

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РЕНОВАЦИИ ТЕРРИТОРИЙ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ПОД НОВУЮ ФУНКЦИЮ

Аннотация: в статье рассматриваются градостроительные проблемы реновации нарушенных территорий, которые занимают важное место в структуре промышленного региона. Предложен метод определения направления реновации в зависимости от типа и функционального назначения производственного объекта.

Ключевые слова: реновация территорий промышленных предприятий, нарушенные территории

Постановка проблемы. Сегодня в условиях современного развития промышленности и появления нового технологического оборудования назрел ряд проблем, касающихся переустройства промышленных комплексов. Также это связано еще и с тем, что с огромным ростом городов назрела проблема реновации нарушенных территорий, которые занимают важное место в структуре промышленного региона. В настоящее время доля промышленных зон в Донецком регионе составляет 25%, в то время как в европейских регионах она не превышает в среднем 10%.

На данный момент использование нарушенных территорий, находящихся в центральной части города и старых производственных зданий в условиях реновации окружающей среды является главным приемом в решении градостроительных проблем.

Актуальность темы. Города как среда обитания человека сегодня вызывают большую тревогу. Накопившиеся экономические и социальные проблемы усугубляются все более ухудшающейся экологической обстановкой. Следует отметить, что сегодня большинство производственных территорий города - это самые неэффективно используемые и экологически опасные территории. Это еще раз свидетельствует об актуальности разработки комплекса мероприятий по реновации производственной инфраструктуры города, в том числе на основе решений, рациональных с точки зрения экологических требований.

С изменением технологических и эстетических требований многочисленные фабрики и даже промышленные районы были заброшены и превратились в трущобы, наложив негативный отпечаток на облик городов.

Сегодня вторичное использование старых производственных зданий с последующей реновацией окружающего пространства является одним из основных способов разрешения противоречий, сложившихся в городской среде.

Определение направления реновации в зависимости от типа и функционального назначения производственного объекта.

При адаптации промышленных зданий большое значение имеет проблема взаимоотношения нового содержания и старой формы. Необходимость сохранения единства интерьеров и фасадных решений, свойственного зданиям прошлых эпох, ставит перед архитекторами ряд специфических задач.

В процессе реновации производственных объектов можно выделить три основных направления.

А). Первое направление, то есть своеобразная консервация здания, выбирается только в определенных случаях: когда необходимо сохранить исторический образ промышленного здания (памятника архитектуры); с целью организации в нем специфической функции.

Б). Второе же направление реновации оптимально для предприятий легкой промышленности (фабрик, типографий и т.д.), газгольдерных станций, ферм, железнодорожных вокзалов, индустриальных районов. Соединение старых архитектурных форм с новыми приемами и строительными материалами, предполагающее кардинальное изменение интерьерного пространства, помогает сохранить первозданный образ производственного здания и создать новую концепцию решения фасадов, максимально вписанных в окружающую городскую застройку. Объемно-планировочное решение данных типов производственных зданий весьма интересно, поэтому их частичная конструктивная перестройка (металлические каркасы коммуникаций, световые фонари) тактично сохраняет первоначальное конструктивное решение.

В). Третье направление реновации, то есть изменение архитектурного облика объектов, в которых новая функциональная программа связана с идеей временного пребывания (выставочные и торговые комплексы, спортивные сооружения и др.), в основном выбирается для реорганизации электростанций, котельных, шахт, металлургических комбинатов, промышленных доков, бросовых территорий, а также для транспортных узлов. Во-первых, эти объекты имеют специфическое объемно-планировочное решение, зависящее от первоначального технологического процесса. Во-вторых, художественный образ фасадов данных предприятий никак не может выражать нового функционального назначения. В-третьих, необходимо максимально «приблизить данную архитектуру к человеку», чтобы промышленный объект не подавлял, а наоборот притягивал к себе, казался гуманным.

При реновации промышленных гигантов под новую функцию необходимо учитывать уже сложившийся характер объектов, его функциональную особенность и гибкость пространства. Главная задача реновации – это пространственная организация комплекса (не только его внутренняя планировка, но и генеральный план). Прежде всего, это связано с дальнейшим развитием хорошо известных приемов организации внутреннего пространства, основанных на создании внутри промышленных зданий открытых свободных объемов и гибкой планировки производственных помещений.

Можно выделить следующие разновидности трансформации архитектурно - строительных решений производственных зданий: изменение схемы горизонтального зонирования, схемы вертикального зонирования, ширины, длины и высоты здания (или высоты этажа); количество этажей (как в сторону увеличения, так и уменьшения); функционального использования; локальная внутренняя перепланировка; замена или обновление (усиление) отдельных конструктивных элементов.

Так появляются новые приемы формообразования промышленных комплексов, зачастую это вынос несущих конструкций и объединение производственных цехов, хозяйственных и складских объектов в единое замкнутое пространство с огромными площадями, которые могут гибко делить внутренний объем в зависимости от придания новой функции.

Такие приемы позволяют изменять методы производства и заменять оборудование без существенной архитектурно-строительной перестройки. Это достигается укрупнением планировочных параметров – пролетов и шагов колонн, а также уменьшением числа обособленных друг от друга частей внутреннего пространства путем размещения различных производств в общих крупных залах. Главным достоинством такого формирования пространства является то, что нужды современной промышленности постепенно меняются в связи с развитием науки и техники.

Выводы. Опыт исследования градостроительного использования нарушенных территорий показал: изучение нарушенных территорий в качестве локального нарушения позволяет определить характер и объем реновационных мероприятий, без учета градостроительных, функционально-планировочных, территориально-пространственных и ландшафтных связей объекта с окружающей средой.

Реновация отдельных промышленных сооружений решает локальные градостроительные задачи в пределах непосредственно окружающего пространства. Проектируя, архитектор охраняет исторический контекст, внося изменения лишь на уровне благоустройства окружающей здание территории.

При этом основной архитектурно-эстетической задачей является адаптация объекта к существующей среде - сохранение стилистического единства, гармонии фасадных решений.

Таким образом, обоснованным является утверждение, что реновация в сложившейся современной градостроительной ситуации крупных и крупнейших городов является оптимальным и перспективным направлением возрождения «мёртвых» промышленных городских территорий.

Итак, реновацию, без сомнений, можно рассматривать как комплексный метод проектирования, творчески сочетающий элементы прошлого и современной архитектуры. Однако положительный результат достижим лишь в том случае, если в основу такой работы положен серьезный анализ ситуации и объекта, прежде всего с точки зрения исторических и социальных факторов.

Список литературы

- 1.Алексашина В. В. Организация промышленных районов при реконструкции городов. - М.: Стройиздат, 1989. - 204 с.
- 2.Ерзовский А. Альтернативные пространства постиндустриального города. // АСД 2001. -№1.- с. 28-34.
- 3.Мамлеев О. Реновация исторических производственных зданий и их адаптация в городской среде. // АСД -2001. -№1 - с. 21-27.
- 4.Реконструкция промышленных предприятий. Т.2. Справочник строителя. М: Стройиздат, 1990г. - 588 с.
- 5.Шепелев Н. П., Шумилов М. С. Реконструкция городской застройки: Учебник для строительных ВУЗов. - М.: Высш. школа, 2000. - 271 с.
- 6.Новиков В. А. Промышленные предприятия. Реконструкция и модернизация. Москва: "Высшая школа" 1987г.- 126с.
- 7.Реконструкция промышленных предприятий: В 2т. – М.: Стройиздат, 1990г.

Анотація

У статті розглядаються містобудівні проблеми реновації порушених територій, які займають важливе місце в структурі промислового регіону. Запропоновано метод визначення напрямку реновації в залежності від типу та функціонального призначення виробничого об'єкта.

Ключові слова: реновація територій промислових підприємств, порушені території.

Annotation

The regional the problem of renovation of the broken territories are considered, which are important in the structure of industrial region has appeared with huge growth of cities. The method of definition of a direction of renovation is offered, depending on the type and functions of an industrial object.

Keywords: restoration of territories of industrial enterprises, disturbed areas.

УДК 725.753

В. В. Сидорова,*аспирантка кафедри Градостроительства**Национальная академия природоохранного и курортного строительства**(г. Симферополь)***ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ПРИМОРСКИХ ПЛЯЖЕЙ КРЫМА**

Аннотация: в статье рассматривается существующее состояние приморских пляжей Крыма. Выявлены основные проблемы развития пляжных территорий курортов. Предложены некоторые пути выхода из сложившейся проблемной ситуации с пляжами.

Ключевые слова: пляж, пляжная зона, рекреация, рациональная застройка прибрежной полосы.

Цель статьи – выявить проблему и провести анализ развития пляжных территорий Крыма.

По проблеме прибрежных территорий курортов в разных аспектах были написаны работы В.Городского, В.П.Стаускас, Н.А. Кицак, Т.Ф.Панченко, В.М.Московкина и др. Но в данных работах не учтены все требования, предъявляемые к организации пляжей с учётом специфических условий Крыма. Наиболее универсальным местом рекреации являются пляжи. Они требуют к себе особого внимания.

Рисунок 1. Золотой пляж в Феодосии

Пляжная зона - часть прибрежной защитной полосы морей (как на суше, так и в морской акватории), планирование, размеры, границы и режим использования которой определяются в соответствии с требованиями Закона Украины «О курортах» и ДБН 360-92 **

«Градостроительство. Планировка и застройка городских и сельских поселений»[3].

Пляж – аккумулятивное образование, представляющее литодинамическую (геологическое понятие) область движения наносов песчано-галечных фракций на береговом склоне, профиль поверхности и формы рельефа которого зависят от морфологии и гидрологических особенностей водоёма.

Пляж в бытовом смысле – это комплекс естественных рекреационных условий, защитных и вспомогательных сооружений, построек, источников питьевого водоснабжения, спасательных и санитарно-гигиенических средств и, наконец, ухоженное дно водоёма [7].

В настоящее время наблюдается интенсивная застройка прибрежной полосы, особенно пляжей в Крыму. Так, например, застраивается прибрежная полоса в г. Феодосии на Золотом пляже (рис.1). На фотографии видно, что ведётся капитальное строительство непосредственно вблизи акватории. Здесь строится гостиница, а по документам возводят пункт проката пляжного инвентаря и спасательную станцию. В Феодосии территории пляжей сдаются в аренду частным лицам. Они же, не имея разрешительной документации, возводят гостиницы, кафе, рестораны и др. В данном случае, размещение капитальных зданий на пляже, исключает возможность создания полноценной набережной в будущем. Также, сокращается площадь ценных территорий пляжей. Городские пляжи г. Феодосии уже не пригодны для купания. К сожалению, подобных строений довольно много по всему побережью Крыма.

В пгт. Гурзуф вся пляжная территория сдана в долгосрочную аренду субъектам хозяйственной деятельности. На набережной имени Пушкина на 4-х бунах сооружены капитальные помещения кафе «Сейф», кафе «Шарм», кафе «Лидия». На 1-й буне размещено сезонное помещение кафе «Комета». Ещё на одной буне в настоящее время ведутся работы по строительству кафе ООО «Аю-Даг-98». Данные сооружения были возведены под видом реконструкции бун с устройством соляриев. Однако ремонтные работы по бунам проведены не были. Многие буны и берегоукрепительные сооружения в Крыму находятся в неудовлетворительном, даже аварийном состоянии [4].

Всё это говорит о несостоятельности действующего законодательства, то есть о его невыполнении в действительности. А также, - о недостаточном финансировании курортов для поддержания рекреационных ресурсов в надлежащем состоянии.

Несанкционированная застройка побережья наблюдается во многих курортах мира. Рассмотрим ситуацию в Испании. 45 тысяч зданий на побережье было построено вопреки запрету властей. В июле 2004 года правительство Испании утвердило план "Основные направления изменения в политике застройки побережья". После утверждения плана стихийную

застройку стали сносить. За последние десять лет в приморской зоне в непосредственной близости от воды построено 26% от зданий, возведенных за всю историю страны. Высокая степень урбанизации побережья, применение бионегативных стройматериалов, уничтожение природы, загрязнение моря сточными водами и другие проблемы привели к тому, что впервые в истории Испании доходы от туризма уменьшаются. За последние пять лет они сократились на 5% и в четыре раза отстают от расходов на развитие туристических объектов.

Необходимо отметить, что пляжи бывают лечебные, санаторные, общего пользования, общегородские, ведомственные и принадлежащие учреждениям отдыха. Функционально на общекурортных пляжах выделяют следующие сложившиеся зоны:

- купания – акватория с различными спортивными и игровыми сооружениями, устройствами;
- отдыха (площадки для отдыха с теньевыми навесами) – 40% территории;
- спортивных занятий (спортплощадки, лодочные станции и др.) – 10% территории;
- для детей (различные сооружения для игр, отдыха и спорта детей) – 5% территории;
- зелёных насаждений – 25% территории;
- обслуживания (сооружения вспомогательного и обслуживающего назначения - гардеробы, души, туалеты, административные сооружения, спасательные и актинометрические станции, медпункты, пункты проката пляжного инвентаря, павильоны, кафе и др.) – 20% территории.

Рисунок 2. Многофункциональный пляж на Кипре

Процентное соотношение зон для общегородских пляжей может быть произвольным, сложившимся в процессе эксплуатации.

Лечебные пляжи оборудуют сооружениями различного медицинского назначения [7]. Также, для большего комфорта отдыхающих, следует устраивать открытые бассейны. Примером

многофункціонального пляжа мирового уровня может послужить пляж, расположенный на Кипре (рис.2).

Многие крымские пляжи оборудованы на низком уровне, а некоторые функциональные зоны не выявлены. Часто функциональное назначение отдельных пляжей игнорируется. Так, например, в г. Ялте на Детском пляже, под видом укрепления подпорной стены, уже построен магазин «Массандровские вина», который никак не соответствует функциональному назначению пляжа. Ширина и глубина пляжа были значительно уменьшены.

На территории городских общественных пляжей устанавливаются временные торговые точки. Со временем они узакониваются решениями местных органов власти или судами. Таким образом, усугубляется проблема площадей пляжей.

Как известно, на южном берегу Крыма ширина пляжей относительно небольшая и в среднем составляет 5-15 м. Но, несмотря на это, в наше время

Рисунок 3. Голубой флаг на пляже

допускается сокращение площади пляжей. Если не реагировать на сложившуюся ситуацию, городские общественные пляжи в перспективе могут исчезнуть. Всё это говорит о несостоятельности действующего законодательства, то есть о его невыполнении в действительности. Совершенно очевидно, что эти проблемы необходимо решать: усовершенствовать законодательную базу и её реализацию, расширять существующие пляжные территории с устройством различных искусственных многофункциональных пляжей и не допускать дальнейшую застройку ценных пляжных территорий.

Благоприятное воздействие на состояние пляжей Крыма может оказать стремление получения «Голубого флага» (рис.3). Движение «Голубой флаг» зародилось во Франции в 1985 году. В XXI веке оно охватило не только европейские страны, но и ЮАР, Новую Зеландию, Канаду и Марокко. Главная задача этой международной сертификации – повысить качество окружающей среды. На сегодняшний день в этой добровольной сертификации принимают участие более 30 стран мира.

В начале зимы 2008 года Массандровский пляж, пляж гостиницы «Ялта» и пляж санатория «Форос» стали претендовать на получение статуса «Пляжа

Голубого флага». Для получения такого статуса этим пляжам необходимо соблюдать перечень международных требований. Всего их 27.

В Евпатории уже выполняют все международные требования, предъявленные для получения «Голубого флага» на двух городских пляжах. Один из пляжей находится на территории Евпаторийского межрегионального центра трудовой, медико-социальной и профессиональной реабилитации инвалидов, а второй - на территории оздоровительно-лечебного центра-пансионата "Северный" (поселок Заозерное). Решение о выдаче пляжам «Голубого флага» Европы будет принято в конце весны 2010 года.

Пока ни один пляж на Украине не обладает «Голубым флагом», в то время как в Турции сертифицированы все отельные пляжи, в Хорватии – 125 пляжей, в Италии – всё побережье.

Пляжная полоса – основная рекреационная территория курорта. Отдыхающие ценят соседство пляжа с зелёными насаждениями. Именно по этой причине так популярен Приморский парк Алушты среди отдыхающих.

На вопрос «Балтийской анкеты», разработанной ещё в конце 70-х годов XX века: «Одобряете ли вы соседство пляжа с домами отдыха или предпочитаете соседство пляжа с натуральным незастроенным лесом?» 85% отдыхающих ответили, что предпочитают последнее [2]. Чем больше людей будет жить в высокоурбанизированных городах, тем менее популярными будут интенсивно застроенные пляжи типа Копакабаны в Рио-де-Жанейро.

Многие зелёные насаждения на побережье изначально были созданы для стабилизации летучих золых приморских песков и для укрепления контура берега. И только гораздо позже зелёные полосы стали использовать для отдыха.

Сохранение ценного природного ландшафта необходимо и на самом побережье, и на удалённых от берега территориях. Для отдыхающих особо ценно своеобразие приморского природного ландшафта. Значимость зелёных зон определяется не только природными факторами и факторами благоприятного воздействия на человека. Так называемые зелёные зоны размещаются, как правило, между рекреационной застройкой. Участки природного ландшафта должны быть не слишком малы для создания условий созерцания и отдыха, но и не слишком велики, во избежание нерационального использования ценной территории.

Практика градостроительного освоения приморских территорий свидетельствует о том, что в настоящее время происходит активное освоение ценных курортно-рекреационных и природоохранных земель. Но при этом: не решаются вопросы рационального градостроительного использования территорий водоохраных зон, прибрежных защитных полос санитарной охраны курортов; не соблюдаются ограничительные и разрешительные законы

и постановления, касающиеся строительной деятельности на данных территориях. Нет дифференциации нормативных предложений по сбалансированному полифункциональному развитию приморских городов в различных условиях. Сформулированы только общие принципы формирования курортных городов как центров временного расселения отдыхающих.

Планировочные аспекты приморских территорий и городов регламентируются ДБН 360-92 ** «Градостроительство. Планировка и застройка городских и сельских поселений», справочником проектировщика «Градостроительство», а также методическими рекомендациями периода 70-90 годов. Однако все они касаются общих принципов проектирования всех типов населенных пунктов без учета специфики.

ВЫВОДЫ:

1. Несовершенство законодательной базы и отсутствие действенного контроля над приватизацией и использованием приватизированных и арендованных земель. Это обуславливает нерациональное использование существующих уникальных природно-оздоровительных ресурсов.
2. Анализ существующего положения показал, что вблизи пляжей необходимо сохранять либо создавать полосы зелёных насаждений, которые одновременно будут служить местом отдыха и размещаться между функциональными зонами курортной застройки.
3. Не соблюдаются ограничительные и разрешительные законы и постановления, касающиеся строительной деятельности на территориях водоохраных зон и прибрежных защитных полос.
4. На сегодняшний день целесообразно сохранять незастроенной 100-метровую зону от моря. Она необходима для создания новой полноценной или расширения существующих набережных – связи вдоль всего побережья.
5. Крымские пляжи нуждаются в рациональной функциональной организации, в повышении критериев их качества. Для обеспечения хорошего функционирования пляжи должны быть оснащены специализированными сооружениями и оборудованием в соответствии с каждой зоной.

Список литературы

1. Городской В. и др. Планировка и застройка курортов. Киев, Будівельник, 1969, - 216с.
2. Кицак Н.А. Инженерная подготовка пляжей.- Киев: Будівельник, 1979.- 121с., ил.
3. Панченко Т.Ф. «Рекомендації з планування території прибережної смуги морів.»- К.: Фонд ЕС, 2009, -32с.

4. Стаускас В.П. Градостроительная организация районов и центров отдыха /В.П.Стаускас.-Л.: Стройиздат. Ленингр. отделение, 1977.- 164с.:ил.
5. Новости Крыма - крымская онлайн служба новостей <http://news.allcrimea.net/news/2010/4/20/1271758800/>
6. Севастопольская газета <http://gazeta.sebastopol.ua/2009/08/06/na-pljazhe-dolzhen-byt-goluboj-flag/>
7. <http://www.forum-spain.ru/viewtopic.php?t=369>

Анотація

У статті розглядається існуючий стан приморських пляжів Криму. Виявлено основні проблеми розвитку пляжних територій курортів. Запропоновано деякі шляхи виходу з проблемної ситуації з пляжами.

Ключові слова: пляж, пляжна зона, рекреація, раціональна забудова прибережної смуги.

Annotation

In clause is considered existing condition of seaside beaches of Crimea. The basic problems of development of beach territories of resorts are revealed. Some ways of an output from the developed problem situation with beaches are offered.

Keywords: a beach, a beach zone, a recreation, rational building of a coastal strip.

УДК 656.072.132

С.В. Дубова,
к.т.н., доцент КНУБА
І.А. Зварич

НАРИСИ ІЗ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ПАСАЖИРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

Анотація: представлені основні історичні періоди становлення та перспективні тенденції розвитку наземного міського пасажирського транспорту м. Києва.

Ключові слова: міський пасажирський транспорт, електротранспорт, маршрутні таксомотори.

На сучасному етапі Україна є державою, де процес створення урбанізованих територій проходить з великою швидкістю. Зростання кількості населення міста у 20 сторіччі було основною причиною підвищення рухомості населення та територіального розвитку міста. Якщо на початку століття населення міст складало 14% загальної чисельності населення, то наприкінці - вже більше 60%. У цьому столітті процес накопичення населення у містах продовжується. Значно зменшилась питома вага сільських і помітно зросла питома вага міських жителів – з 34 до 68%.

Невід'ємною частиною урбанізованого простору є транспортна система, яка забезпечує внутрішні та зовнішні зв'язки його складових частин. Історія формування Києва показує, що транспорт міста завжди розвивався відповідно загальносвітовим тенденціям. Міський пасажирський транспорт (МПТ), історія розвитку якого почалася ще у 19 сторіччі, трохи більше ніж за сто років перетворився на систему, яка відіграє головну зв'язуючу роль у місті, сполучаючи житлові, промислові та рекреаційні зони міста, забезпечує перевезення пасажирів та вантажів в межах агломерації. У Києві функціонує розгалужена мережа МПТ загального користування, яка поєднує його різні види:

- 1) автомобільний – автобуси, таксі, легкові автомобілі;
- 2) електричний – залізниця, метрополітен, трамвай, троллейбус, фунікулер;
- 3) водний – теплохід, паром, катери, моторні човни;
- 4) велосипедний.

Сумарний середньодобовий об'єм перевезення пасажирів в Києві МПТ складає 4,3 мільйони пасажирів, за яких 1,7 млн. пасажирів припадає на позавуличні швидкісні види: залізницю, метрополітен та трамвай. Таким чином 2,6 млн. (60,5%) пасажирів перевозить наземний МПТ: трамвай, троллейбус,

автобус. Основу складають (38%) автобуси малої місткості, які знаходяться у приватній власності – маршрутні таксомотори.

Маршрутна мережа наземного МПТ складена із 111 автобусних (звичайний та експресний режим руху), 38 тролейбусних, 27 трамвайних маршрутів. Крім того, комунальні автобусні підприємства обслуговують 49 приміських, 91 таксомоторних, 14 міжміських та 3 міжнародних маршрути.

Сучасна система МПТ склалася в результаті формування впродовж 120 років, спочатку на території Росії, потім СРСР та незалежної України.

Пагорбкуватість берегів могутнього Славутича у сиву давнину сприяла заснуванню стольного града Києва. А 112 років тому та ж пагорбкуватість Києва закликала до життя перший у Східній Європі електричний трамвай. 1 червня 1892 року по найкрутішому в місті Олександрівському (нині Володимирському) узвозу було розпочато його регулярний пасажирський рух. Цей оригінальний витвір інженерної думки належить українцю (полтавцю), військовому інженеру Федору Аполлоновичу Піроцькому. А побудували електричний трамвай у Києві російський інженер і підприємець Аманд Єгорович Струве та український інженер Василь Павлович Первенко. Київський трамвай став родоначальником МПТ не тільки в Києві, а й в Російській імперії.

Після трамвая у травні 1905 року в Києві з'явився фунікулер, у жовтні 1925-го – автобус, у листопаді 1935-го – тролейбус, а в листопаді 1960-го – метрополітен. У 2001 році відбулось об'єднання електро- та автотранспорту в єдине комунальне підприємство “Київпаstrанс”.

Історія розвитку міського трамваю почалася, коли перші проекти будівництва кінної залізниці у Києві починають надходити в міську управу з 1869 року. На початок 1886 року міська управа оголосила конкурс на кращий проект такої залізниці, а 29 вересня міська Дума визнала найкращим проект відомого інженера і підприємця А. Є. Струве. 20 липня 1891 року в Києві відкрився рух на двох кінних залізницях довжиною 12,8 версти по Хрещатику і вулиці Великій Васильківській. Вагони призначалися для 20-25 пасажирів. Незабаром застосували 7 паровичків. Однак перші місяці роботи залізниці на кінній та паровій тязі виявили неспроможність експлуатації їх в умовах гористого рельєфу міста. Дума змушена була повернутися до пропозицій про електричний трамвай. Досліди винахідника Ф. Піроцького, який у 1880 році успішно випробував електричну тягу, переконували в доцільності такого проекту. 8 травня цього ж року відбулася пробна поїздка.

Маршрут першого в Російській імперії пасажирського електричного трамвая довжиною 1,5 км пролягав від Царської площі до Нижньої площі (тепер площі Європейська і Поштова). Наступного дня газета "Киевлянин"

повідомляла: "Вагони переповнені публікою, до речі, багато пасажирів їздять по кілька разів угору і вниз, цікавлячись цією важливою для Києва новиною".

У 1893 році трамвай було пущено на Печерськ, 1894 - 1895 роках - по Володимирській, Караваєвській (тепер вул. Л.Толстого) вулицях; почала працювати трамвайна лінія, яка сполучала Лук'янівку із Сирецькими військовими таборами. 1896 року трамвай пішов Маріїнсько-Благовіщенською вулицею (тепер вулиця Саксаганського) через Галицьку площу (площа Перемоги) на Сінний базар (Львівська площа); 1899 - від Бессарабки до Політехнічного інституту. В 1905 році відкрився рух трамвая до Лаври, згодом - Прорізною і Глибочицькою вулицями. Стала до ладу Звіринецька лінія від Товарної станції через Печерськ, а також невелике відгалуження вздовж Набережної.

У 20-ті роки київські трамвайники виступили ініціаторами організації руху трамваїв за чітким графіком, автоматизації керування трамвайними стрілками і термітного зварювання рейкових стиків, створили перший всесоюзний трамвайний музей. Після цього такі нововведення з'являлись у Москві, Петрограді (нині С.-Петербург), Харкові та інших містах.

У 30-ті роки в Києві було налагоджено масове виготовлення трамвайних вагонів не тільки для своїх потреб, а й для інших міст України (всього близько 300 одиниць).

З кожним роком кількість пасажирів у Києві збільшувалася. Так, в 1932 році трамваєм перевозили в два рази більше пасажирів, ніж у 1913 році. На початок Великої Вітчизняної війни київський внутрішньоміський електричний транспорт за обсягом перевезень займав третє місце в колишньому СРСР.

У післявоєнні роки трамвайне господарство в Києві було відновлено. Розбудова міста сприяла подальшому розвитку трамвайної мережі.

У 1978 році в Києві стала до ладу перша в Радянському Союзі лінія швидкісного трамвая протяжністю 18,5 км, яка пролягала на відокремленій колії без перетинів з іншими видами транспорту та пішоходами.

На сьогоднішній день в Києві діє 24 трамвайних маршрутів та 4 трамвайних депо, довжина трамвайних колій становить 460 км, перевезення пасажирів здійснюється 360 трамвайними вагонами. Програма розвитку трамваю, яка прийнята останнім генпланом та комплексною схемою транспорту до 2020 року передбачає скорочення пасажироперевезень у 1,4 рази. Довжина наземних трамвайних ліній зменшиться на 30 % у центральній частині міста. Розвиток трамваю передбачено на житлових масивах лівого берега та на Борщагівці.

Реконструкція лінії швидкісного трамваю забезпечить експлуатацію поїздів зі швидкістю близько 28 км/год і високий комфорт перевезення

пасажирів.

Вже більше 100 років кияни та гості міста охоче користуються оригінальним видом транспорту - фунікулером, що з'єднує Печерський і Подільський райони міста. Ідею збудувати його подав інженер А. А. Абрагамсон. Проект узялися розробляти інженери М. К. П'ятницький та М. І. Баришников. Спорудження київського фунікулера тривало з 1902 по 1905 рік. Колії підйому простягнулися на двісті метрів. Спочатку фунікулер з'єднував верхню терасу Володимирської гірки з вулицею Боричів тік. Називався він Михайлівським механічним підйомом, припускають, що таку назву він отримав тому, що, піднявшись на гору, пасажирів відразу потрапляли до Михайлівського Золотоверхого монастиря.

Слід зазначити, що незвична транспортна споруда виявилася надійною в експлуатації і досить сучасною. В 1928 році фунікулер було реконструйовано, лінію подовжено на 38 м до вул. Жданова, поблизу Поштової площі. У 1958 році проведено кардинальну реконструкцію: у машинному залі, що міститься на верхній станції, встановили сучасне устаткування, яке гарантувало повну безпеку руху, перебудували верхню і нижню станції, замінили самі вагончики. Вони мали м'які сидіння, були розділені на окремі купе. В 1984 році завершилася чергова капітальна реконструкція київського фунікулера, що надала його станціям сучасний вигляд. Особливо своєрідно виглядає нижня станція, де арки наче піднімаються нагору по схилу (архітектори Янош Віг, Валентин Єжов та ін.).

Щодоби послугами київського фунікулера користується 13,2 тисяч киян та гостей міста. І хоча рейс триває всього 2,5-3 хвилини, пасажирів встигають помилуватися мальовничим краєвидом, що відкривається перед ними.

Повернення Києву у червні 1934 року статусу столиці України викликало в житті міста особливе пожвавлення. Серед іншого, постало питання і впровадження нових видів громадського транспорту, в першу чергу, тролейбуса. Він з'явився в місті 5 листопада 1935 року - другий у Радянському Союзі після Москви і перший в Україні (для цього п'ять тролейбусів київським трамвайникам довелося виготовити власними силами). Конструктором київських трамваїв і тролейбусів був визначний інженер Михайло Олександрович Ольшанський.

У післявоєнні роки київські електротранспортники налагодили виготовлення тролейбусів власної конструкції сімейства "Київ", чим започаткували в Україні тролейбусобудування: для потреб народного господарства країни було виготовлено 1556 "киянок" п'яти модифікацій, переважно для українських міст. Зміна взаємовідносин на міжнародному ринку наприкінці 80-х років втретє спонукала київських електротранспортників

організувати виробництво тролейбусів власної конструкції. У січні 1991 року з воріт заводу електротранспорту вийшов дослідний зразок зчленованого тролейбуса моделі "Київ-11". Цією моделлю тролейбуса зацікавились дніпропетровські "Південмашівці" та київські авіабудівники, які згодом освоїли масове виготовлення аналогічних тролейбусів для міст України.

Перший маршрут тролейбусу пролягав по вулиці Червоноармійській (тепер вулиця Велика Васильківська) від вулиці Загородньої (тепер вулиця П. Любченка) до площі Льва Толстого. На маршруті довжиною 3,5 км курсувало 4 тролейбуси моделі ЛК.

На кінець 1940 року в місті було три маршрути: "вулиця Загородня - Вокзал"; "Вокзал - площа 3-го Інтернаціоналу" (тепер Європейська площа); "вулиця Загородня - площа 3-го Інтернаціоналу". Тролейбусний парк складався з 47 машин, протягом 1940 року ними було перевезено 15 млн. пасажирів.

Вперше у світовій практиці в Києві у 1966 році були зчеплені два тролейбуси у поїзд, керований одним водієм (автором цього нововведення став молодий інженер Володимир Пилипович Веклич). Винахід Веклича був запозичений багатьма тролейбусними господарствами, зокрема, Донецька, Ленінграда (нині С.-Петербургу), Мінська, Таллінна, Риги, Херсона, Миколаєва, Новосибірська та інших. Впровадження їх розпочалось у 1968 році. Максимальної кількості поїздів було досягнуто 1983 року (296), коли в поїздах експлуатувалося 55% наявного парку тролейбусів. Тролейбусні поїзди експлуатували до 1993 року, поки їх повністю не замінили румунські та чеські тролейбуси надвеликої місткості. З 1998 року в столиці стали експлуатувати такі ж тролейбуси виробництва авіаційного заводу "Авіант".

На сьогодні діє 43 тролейбусних маршрутів, загальна довжина яких становить 774 км. Перевезення пасажирів здійснюється 403 транспортними одиницями ЛАЗ вітчизняного виробництва. У Києві діють 4 тролейбусні депо. За генпланом Києва до 2020 року тролейбус буде основою наземного пасажирського транспорту: питома вага досягне 27%, пасажироперевезення збільшаться у 1,9 рази.

Перші омнібуси перевозили пасажирів у Києві вже в 1879 році, але першу регулярну автобусну лінію в Києві відкрито 30 жовтня 1925 року за маршрутом: площа 3-го Інтернаціоналу (тепер Європейська площа) - вулиця Л. П'ятакова (тепер вулиця Саксаганського). В грудні того ж року було відкрито другу лінію (Деміївську). Використовували в той час автобуси марок "Мерседес-Даймлер" і "Фіат".

Починаючи з 1929 року, автобусний парк міста поповнюється машинами вітчизняного виробництва: з 1932 року - 19-місними автобусами ЗІС-18, з 1938 року - 24-місними автобусами ЗІС-16.

У 1934 році було створено автобусно-таксомоторну базу, що розміщувалась у Боєнському провулку (тепер вулиця І. Кудрі). В ній налічувалося близько 30 одиниць рухомого складу. В 1937 році автобусний парк Києва нараховував 60 автобусів, а в 1939 році вже близько 80. Швидкими темпами розвивалось автобусне господарство міста в післявоєнні роки. Кількість перевезень пасажирів в 1967 році порівняно з 1947 роком збільшилась у 88 разів. У 1990 році до послуг мешканців міста було 1686 автобусів, довжина автобусних маршрутів становила 884 км. На сьогодні автобусна мережа КП "Київпастранс" охоплює 100 маршрутів, загальна довжина автобусних ліній становить 4500 км, з яких 1852 - міські. Нині на міські маршрути щодня виїздить із 8 київських автопарків більш як 550 автобусів. За рік вони перевозять понад 700 мільйонів пасажирів.

Довжина автобусної мережі за генпланом Києва до 2020 року збільшиться на 153 км, пасажироперевезення – у 1,4 рази. Таксомотори поступово замінюються на автобуси середньої та великої місткості, тому пасажиропотік скоротиться у 1,6 рази, питома вага знизиться наполовину до 7%.

Відмічені особливості розвитку наземного пасажирського транспорту відображають основні перспективи у системи МПТ міста Києва, коли пріоритет поступово віддається його екологічним видам: міській залізниці, метрополітену, швидкісному трамваю, тролейбусу, фунікулеру. Це повторює історичні закономірності, транспортна система міста Києва знову відповідає основним світовим тенденціям розвитку сучасних транспортних систем.

Використана література

1. Статистичний збірник «Транспорт і зв'язок України» – К.: Державний комітет статистики України, 2008. – 275 с.
2. Комплексна схема транспорту міста Києва на період до 2020 року. Основні положення. Київ, 2004. – 16 с.
3. Київ. Енциклопедичний довідник. Київ, 1981. – 695 с.

Аннотація

Представлены основные исторические периоды становления и перспективные тенденции развития наземного городского пассажирского транспорта г. Киева.

Ключевые слова: городской пассажирский транспорт, электротранспорт, маршрутные таксомоторы.

Annotation

The main historical periods of formation and future extinction of urban transportation system in Kiev and Ukraine are represented.

УДК 711.1

Чень Шибо,
аспірант кафедри градостроительства, КНУБА

КЛАССИФИКАЦИЯ ПРИГОРОДНО-ГОРОДСКИХ ЖИЛЫХ РАЙОНОВ ПЕКИНСКОЙ АГЛОМЕРАЦИИ

Аннотация: в статье качестве элементов территориального развития Пекинской агломерации в статье рассмотрены: пригородно-городские жилые районы Пекина, которые раньше были в пригородной зоне, а со временем вошли в городскую черту; а также жилые районы, которые до сих пор занимают обособленное положение во внешнем поясе Пекинской агломерации; разработана классификация по их социально-экономической пространственной структуре.

Ключевые слова: Китай; Пекин; Классификация городских поселений Китая.

Классификация пригородно-городских жилых районов Пекинской агломерации является важным и методически ответственным средством взаимодействия задач развития городов и городских агломераций на стадии городской и районной планировки. Это особенно важно для выработки рациональных планов регионального развития в стране и мире.

В настоящее время в Китае города начинают играть все более существенную роль. Они становятся опорными очагами хозяйственного подъема, в них формируются политические доктрины обеспечения экономической независимости и социальных реформ, рождаются импульсы дальнейшего развития сети населенных мест. В нормативно-методической базе градостроительства Китая в настоящее время разработана только классификация городских поселений по численности городского (несельскохозяйственного) населения, народнохозяйственному профилю и административному статусу (табл.1).

На основе численности городского населения классификация городов Китая по численности населения разделена на мегаполисы, крупные города, средние города, малые города – всего на четыре группы:

- **мегаполисы** – характеризуются количеством городского (несельскохозяйственного) населения более 1 млн. человек;
- **крупные города.** К крупным городам обычно относятся города с городским (несельскохозяйственным) населением 0,5 - 1 млн. человек;
- **средние города.** Средние города характеризуются количеством городского (несельскохозяйственного) населения свыше 0,2 – 0,5 млн. человек;

• **малые города.** Ограничиваются численностью городского (несельскохозяйственного) населения менее 0,2 млн. человек. Как правило, уездные города.

В связи с интенсивным экономическим развитием Китая увеличилось количество городов и соответственно классификация городов к 2004 г. значительно расширилась, в основном, в группе мегаполисов. Были выделены следующие их группы: более 4 млн. человек; от 2 до 4 млн. человек; от 1 до 2 млн. человек.

Таблица 1

Характеристика городских поселений Китая по численности населения в млн. человек

Годы	Количество городов в группах						Всего Количество
	Мегаполисы			крупные города	средние города	малые города	
	4	> 2	> 1				
1952			10	9	23	115	157
1980			30	15	70	105	220
1997			47	34	205	382	668

Таблица 2

Классификация городских поселений Китая по административному статусу на 2002 г.

№№	Название группы городов	Количество городов в группе
1	Города центрального подчинения	4
2	Города-центры провинций	28
3	Города-центры округов, автономных округов	333
4	Города-центры уездов	303
	ИТОГО	668

Ставшая уже традиционной в градостроительстве и географии классификация городских поселений, которую условно можно свести к группировкам по численности населения; к установлению функциональных типов; к подразделению по административному статусу и географическому положению приобретает в условиях развивающихся городских агломераций проблематичный характер. Представляется целесообразным разработать классификацию пригородных жилых районов и городов на основании тех признаков, которые прежде всего способны оценить роль рассматриваемых элементов в процессе территориального развития городских агломераций.

К числу главных признаков, характеризующих эту роль структурных и территориальных элементов можно отнести: концентрацию функций

преодоления центральности – сосредоточение в городах производственной и непромышленной инфраструктуры, третичных и четвертичных секторов индустрии, учреждений культурно бытового обслуживания; выигрышное транспортно-географическое положение на стыках с международными транспортными коридорами и транспортными путями мирового рынка, в ареалах товарных культур.

К числу таких элементов следует отнести пригородно-городские жилые районы, которые когда-то были загородными жилыми районами, а потом стали частью городской структуры Пекина. Некоторые из них сохранили свое обособленное положение, а другие стали самостоятельными городами-центрами уездов в соответствии с планами пространственного развития Пекинской агломерации.

Системный подход к организации городской застройки, необходимость более комплексного учета при ее проектировании всех воздействующих факторов и условий определяют важность рационального решения вопросов, относящихся к планировочной структуре, функциональным системам и архитектурно-пространственной композиции всех элементов города. Это особенно относится к специфическим условиям пригородно-городских жилых районов урбанизированного ядра и внешней зоны Пекинской агломерации. Поэтому зонирование и районирование территории пригородно-городских жилых районов целесообразно дополнить анализом урбанизированных и природных показателей их развития. Такая классификация предлагается на основе таблицы 3.

На основании сравнительного анализа урбанизированных и природных показателей развития 15 жилых районов Пекинской агломерации выделены три основных их типа.

Первая группа характеризуется следующими основными показателями:

- численность населения до 5 тысяч человек;
- плотность населения – 100 - 300 чел/га;
- процент застроенных территорий – от 20 до 30;
- этажность застройки – 5-7 этажей.

Эти жилые районы, построенные в 50 - 80 годах XX столетия на расстоянии от 3 до 10 км от границ исторического центра Пекина, характеризуются также наличием 2-3 школьных и дошкольных учреждений и в среднем 10-25 объектами обслуживания. Площадь зеленых насаждений составляет 30-40% от площади жилого района, транспортное обслуживание – в основном автобус, метро. Основные места приложения труда находятся в центральной зоне Пекина.

К этой группе относятся районы №№ 1, 3, 4, 5, 6.

Ко **второй группе** отнесены жилые районы, которые характеризуются следующими показателями:

- численность населения от 7 до 9 тысяч человек;
- плотность населения – 300 - 400 чел/га;
- процент застроенных территорий – от 30 до 35;
- этажность застройки – 9-16 этажей.

Эти жилые районы, построенные на рубеже XX и XXI столетий на расстоянии 25-35 км от исторического центра Пекина, характеризуются увеличением количества школьных и дошкольных учреждений (3-4), а также объектов обслуживания (20-25). Площадь зеленых насаждений составляет 30-40% от площади жилого района. Транспортное обслуживание в основном автобусное.

Выделенная группа жилых районов занимает полуобособленное положение на границе Большого Пекина.

К этой группе отнесены жилые районы №№ 9, 11, 12.

К **третьей группе** пригородно-городских жилых районов отнесены те, которые характеризуются такими показателями:

- численность населения 10-20 тысяч человек;
- плотность населения – 400 - 500 чел/га;
- процент застроенных территорий более 25;
- этажность застройки – 16-28 этажей.

Это обособленные жилые районы, запроектированные в первое десятилетие XXI века, на расстоянии 20-40 км от исторического центра Пекина. Отличаются наличием мест приложения труда в промышленности, более высоким уровнем культурно-бытового обслуживания (25-30 объектов обслуживания в жилом районе), количеством школьных и дошкольных учреждений (3-4), увеличением площади зеленых насаждений (от 35 до 50% площади жилого района). Транспортное обслуживание этих современных жилых районов – автобус.

К этой группе относятся жилые районы №№ 7, 8, 10, 13, 14, 15.

Характеристика взаимодействия пригородно-городских жилых районов с окружающей территорией, особенности организации архитектурно-планировочной структуры, ее форма, планировочные приемы организации являются второй составной частью классификации пригородно-городских жилых районов. Особенно важными в пространственной организации таких районов является их связь с внешним транспортом, уровень социального и культурно-бытового обслуживания.

Комплекс всех возможных социально-функциональных программ освоения территории реализуется в пределах пространства жилого района.

Размеры пространства, ориентация относительно внешних источников транспортного движения, границы застройки (пространственные параметры) предопределяют общественный или жилой характер использования территории, ее открытость или закрытость для сопряженного населения.

В зависимости от интенсивности и массовости пешеходных передвижений на территории различаются зоны *локального* (в передвижениях участвуют только жители соседних домов); *транзитного* (в передвижениях участвуют пешеходы, проходящие без задержек рассматриваемую территорию) и *массового* движения (в передвижениях участвуют большие массы людей).

Ядром пространства служит дворовая территория и другие пространства, где начинаются пешеходные маршруты жителей. Периферия охватывает всю территорию, находящуюся в пределах пешеходной доступности, без пересечения транспортных магистралей, переходов и мостов.

Территория пространства жилого района обычно совпадает со структурным разделением селитебной территории. При этом с учетом доступности населения к остановкам агломерационного транспорта и пешеходным передвижениям внутри жилого района можно выделить такие типы пространств жилых районов: *жилая единица* – обособленное ядро пространства, предназначенное для использования только жителями, выходящими на эту территорию домов. Формируется обычно в условиях открытой городской среды на изолированном участке, обеспечивающем комфортные условия для малолюдных и малоподвижных видов деятельности в окружении шумных и многолюдных улиц и площадей. Диаметр ядра до 150...200м. *Жилая группа* – частично обособленное пространство, предназначенное для использования всеми жителями, находящимися в пределах пешеходной доступности.

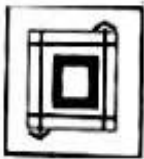
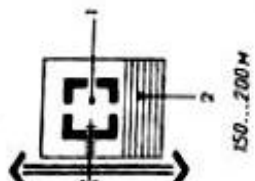
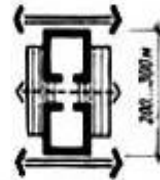
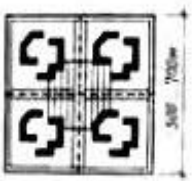

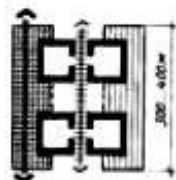

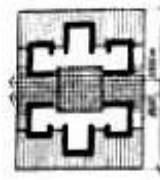
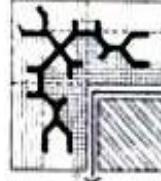
Формируется в условиях закрытой городской среды, включает кроме придомовой территории участки школ и детских садов; предоставляет широкий выбор условий для различных видов деятельности, за исключением многолюдных и связанных с интенсивным целенаправленным движением. Диаметр до 300...400 м. *Жилой комплекс* – пространство, предназначенное для использования местным и сопряженным населением. Формируется в условиях интегрированной городской среды. Включает придомовые территории, участки школ, пешеходные пространства общественного центра. Создает условия для всего разнообразия социально-функциональных программ освоения жилой среды. Диаметр 500...700 м.

Обычно каждый элемент селитебной территории (жилая группа, жилой квартал, жилой район) включает в себя несколько различных видов передвижений населения, а их пространственная организация включает

Таблиця 3

Показатели сравнительного анализа жилых районов

№ жилого района	Год проектирования	Название жилого района	Урбанизированные										Природные			
			численность населения, чел.	плотность населения, чел./га	% встроенных репторий	средняя этажность	близость к центру Плана, км	вид транспорта	численность объектов обслуживания	численность школьных и дошкольных учреждений	% озелененных территорий	наличие водоемов	наличие природных элементов	наличие кан-ал		
1	1956	Синфу	-	5080	449	20,0	5-7	3-5	автобус, метро	15	2	29,9	-	-	-	-
2	1999	Хулон Гуан	-	9712	370	29,1	4-8	15	автобус, метро	25	5	35	озеро	-	-	-
3	1990	Эндили	-	1645	182	26,7	5-6	10	автобус, метро	10	3	32	-	-	-	-
4	1987	Фанчуань	+	12380	272	28,8	5-9	5-8	автобус, метро	28	4	39	-	-	-	-
5	2003	Сянао Фенгин	-	3700	280	32,7	2-6	25	автобус	22	3	60	озеро	-	-	-
6	1980	Тайянци	-	3400	113	29	3-5	31	автобус	25	3	45,4	река, озеро	-	-	-
7	2001	Тайянгун	-	17424	636	23	16-28	15	автобус	25	3	35,4	озеро	-	кан-ал	-
8	2002	Вансицун	-	17600	762	28,9	16-28	35	автобус	17	3	38	озеро	-	-	-
9	1995	Фулюйун	-	4578	237	31,2	9-12	25	автобус	20	3	34,5	-	-	-	-
10	2004	Ван Тин	-	17800	496	21,7	16-28	40	автобус	15	2	34,7	река, озеро	-	-	-
11	1990	Яиунсун	-	7100	334	19,0	8-16	4	автобус, метро	26	4	42,0	озеро	-	-	-
12	2001	Фаншанбей лу	-	7371	385	23,8	6-9	35	автобус	23	3	31,6	река, озеро	-	-	-
13	1998	Ченгуань	+	14980	452	23,8	24-28	23	автобус	18	2	30,0	озеро	-	-	-
14	2002	Бейюанзун	-	17350	512	23,0	24-28	13	автобус	21	3	51,0	-	-	-	-
15	2002	Вангуан	-	9002	474	20,1	6-8	20	автобус	29	4	44,8	озеро	-	-	-

А Типы пространств*		Б Сочетание пространственных элементов*										
Модель	Планировочная схема											
 <p>Жилая единица</p>	 <p>150...200 м</p>	<p>Жилая единица+</p> <p>Жилая единица</p> <p>200...300 м</p>	<p>Жилая группа+</p> <p>Жилая группа</p>	<p>Блочная застройка</p> <p>500 700 м</p>	 <p>Жилая группа</p>	<p>Улучшенный квартал</p> <p>200 400 м</p>	<p>Жилая группа+</p> <p>Жилой комплекс</p>	<p>Многофункциональный жилой комплекс</p> 	 <p>Жилой комплекс</p>	<p>Общественно-жилой комплекс</p> <p>200 300 м</p>	<p>Жилой комплекс+</p> <p>Жилой комплекс</p>	<p>Интегрированный градостроительный комплекс (Перспектива)</p>

Условные обозначения:

- 1- Внутриквартальная территория ; 2- Территория зеленых насаждений, школьные участки, спортивные площадки (зеленая зона)
 - 2- Межквартальная территория 4 – Зона общественного центра 5 – Административно- производственная зона
- Рис. 1 Типы пространственных структур пригородно-городских жилых районов Пекина

Таблица 4

**Сочетание пространственных элементов пригородно-городских
жилых районов Пекинской агломерации**

<p align="center">ЖИЛАЯ ЕДИНИЦА + ЖИЛАЯ ЕДИНИЦА</p>	<p>Сочетание нескольких зон локальных передвижений на одной территории приводит к появлению транзитных связей и пространств типа АЛЛЕЯ или ПЕШЕХОДНЫЙ ДВОР</p> <p><i>Пример:</i> КВАРТАЛЬНАЯ ЗАСТРОЙКА жилых районов 1, 5</p>
<p align="center">ЖИЛАЯ ЕДИНИЦА + ЖИЛАЯ ГРУППА</p>	<p>Сочетание зон локальных и транзитных передвижений в пределах одного пространства рационально проводить на основе ПЕШЕХОДНОГО БУЛЬВАРА, проложенного по наиболее интенсивно используемому направлению транзитных связей</p> <p><i>Пример:</i> УКРУПНЕННЫЕ ЖИЛЫЕ КВАРТАЛЫ 3, 2</p>
<p align="center">ЖИЛАЯ ЕДИНИЦА + ЖИЛОЙ КОМПЛЕКС</p>	<p>Сочетание нескольких зон локальных передвижений с зонами транзитного и массового движения в пределах одного пространства происходит за счет выделения ядра в виде ПЕШЕХОДНОЙ УЛИЦЫ</p> <p><i>Пример:</i> ОБЩЕСТВЕННО-ЖИЛОЙ КОМПЛЕКС в жилых районах 6, 9</p>
<p align="center">ЖИЛАЯ ГРУППА + ЖИЛАЯ ГРУППА</p>	<p>Сочетание нескольких зон транзитных передвижений с зонами локальных передвижений в пределах одного пространства происходит за счет выделения ядра в виде озелененных участков школ и детских садов, окруженных мезопространствами типа САД, БУЛЬВАР, СКВЕР</p> <p><i>Пример:</i> БЛОКИРОВАННЫЕ МИКРОРАЙОНЫ в жилых районах 10, 12</p>
<p align="center">ЖИЛАЯ ГРУППА + ЖИЛОЙ КОМПЛЕКС</p>	<p>Сочетание нескольких зон массового посещения с участками ЖИЛЫХ ГРУПП в пределах одного пространства происходит за счет выделения ядра в виде системы ПЕШЕХОДНЫХ ПЛОЩАДЕЙ, окружающих общественный центр</p> <p><i>Пример:</i> МНОГОФУНКЦИОНАЛЬНЫЙ ЖИЛОЙ КОМПЛЕКС в жилых районах 7, 8, 11</p>
<p align="center">ЖИЛОЙ КОМПЛЕКС + ЖИЛОЙ КОМПЛЕКС</p>	<p>Сочетание нескольких ЖИЛЫХ КОМПЛЕКСОВ в пределах одного пространства происходит за счет их блокировки вокруг зоны с нежилыми функциями: производственных, административных, рекреационных объектов городского значения. Общественное ядро включает в себя ПЕШЕХОДНЫЕ ЗОНЫ, УЛИЦЫ, ПЛОЩАДИ, УЛИЧНЫЙ СКВЕР</p> <p><i>Пример:</i> ИНТЕГРИРОВАННЫЙ ГРАДОСТРОИТЕЛЬНЫЙ КОМПЛЕКС в жилых районах 9, 4, 13, 15</p>

Несколько типов выделенных пространств, то есть происходит объединение нескольких базовых моделей пространства на одной территории. Блокировка выделенных типов пространств между собой образует непрерывную ткань жилой среды и пространственный рисунок планировочной структуры жилого района (Рис.1) (табл. 4).

Разработанная типология социально-пространственных элементов может служить своеобразным градостроительным "конструктором" жилой среды пригородно-городских районов Пекинской агломерации.

Выводы:

1. В качестве элементов территориального развития Пекинской агломерации рассмотрены: пригородно-городские жилые районы Пекина, которые раньше были в пригородной зоне, а со временем вошли в городскую черту; и которые до сих пор занимают обособленное положение во внешнем поясе Пекинской агломерации;

2. Классификация и сравнительная оценка пригородно-городских жилых районов Пекинской агломерации свидетельствуют:

- об укрупнении градостроительного модуля территориального роста (по площади территории и численности населения);
- о территориальном удалении от исторического центра Пекина;
- об усложнении архитектурно-планировочной структуры пригородно-городских жилых районов;
- об увеличении процента озелененных территорий;
- об увеличении этажности застройки.

Литература

1. А.В.Крашенинников, Жилые кварталы: учеб. Пособие 1988 г. - 87 с.
2. WU Liangyong, Research on the Rural and Urban Spatial Development planning for the Greater Beijing Region (Beijing, Tianjin and Hebei) Beijing, Tsinghua University Press, 2002.
3. Е.Н. Самбурава, Н.А. Слука, Пекин Современный облик столицы Поднебесной.
4. Н.А. Слуки ГЛОБАЛЬНЫЙ ГОРОД: ТЕОРИЯ И РЕАЛЬНОСТЬ, М., ООО "Аванглион", 2007, 243 страниц.
5. 99 Capital Building Design, China Architecture & Building Press, 2000.

Анотація

У статті як елементи територіального розвитку Пекінської агломерації в статті розглянуто: приміської-міські житлові райони Пекіна, які раніше були в приміській зоні, а згодом увійшли в міську межу, а також житлові райони, які до цих пір займають відокремлені положення у зовнішньому поясі Пекінської агломерації; розроблена класифікація за їх соціально-економічної просторової структури.

Ключові слова: Китай; Пекін; класифікація міських поселень Китаю.

Annotation

In this article as an element of territorial development in the Pekingese agglomeration area are considered: suburban-urban residential areas of Peking, which were in a suburban area previously, and eventually entered in the city limits; and as well as residential areas, which still occupy a separate position in the external belt of the Pekingese agglomeration; classification was developed by their socio-economic and spatial structure.

Keywords: China; Beijing; classification of urban settlements of China.

УДК 72.03: 712.4

О.Л. Михайлишин,
*кандидат архітектури, доцент кафедри архітектури
Національного університету водного господарства
та природокористування (м. Рівне)*

ОЗЕЛЕНЕННЯ В СИСТЕМІ ВІДКРИТИХ ПРОСТОРІВ НАЙБІЛЬШИХ МІСТ ВОЛИНИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПІДХОДІВ

Анотація: в статті розглянуто особливості формування системи озеленення найбільших міст Волині – Рівного та Луцька в контексті розвитку теорії і практики західноєвропейського і польського містобудування 1920-1930-х років. Відзначено домінування концепції „міста-саду” при формуванні нових кварталів житлової забудови, а також безпосередній вплив ландшафтних чинників на характер розпланування міських зон відпочинку.

Ключові слова: міське середовище, відкриті простори, ландшафт, зелені насадження, парки, міжвоєнний період, Рівне, Луцьк, Волинь.

Постановка проблеми. Унормування співвідношень різнофункціональних міських територій, що забезпечують комфортні умови праці і відпочинку городян, вже протягом багатьох десятиріч не є головною темою дискусій фахівців у галузі містобудування. На даному етапі важливо дотримуватись діючих вимог, в теорії та на практиці вдосконалювати їх відповідно до змісту і динаміки розвитку урбанізованого середовища. Адже активна господарська і будівельна діяльність людини в сучасному місті і зумовлений нею ступінь впливу на міський організм часто межує з агресією проти елементів природного середовища, які є його невід’ємною структурною частиною. Такий стан є циклічним повторенням проблем розвитку міст, характерних для кінця XIX – початку XX століття. В цей період бурхливої урбанізації визрівали процеси формування нового містобудівного проектування, які інтегрували технічні, суспільні, гігієнічні та естетичні аспекти [5, с.13], творилась методика проектування та закладались основи його нормативної бази. Поширюючись з країн Західної Європи та США на схід, теоретичні концепції, часто ідеальні за своєю суттю, були розвинуті в конкретних країнах з врахування місцевих умов і містобудівних традицій. Як в європейському, так і в польському містобудуванні першої третини минулого століття значний акцент робився на розв’язанні проблеми оздоровлення щільно забудованого і заселеного міського середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплексне дослідження просторового розвитку міст Польщі протягом I-ї третини XX століття та окремих функціональних зон у їхній структурі під впливом різнохарактерних чинників здійснювалось сучасними польськими науковцями В.Кононович, Я.Рогуською, Г.Кодим-Козачко і М.Козачко, А.Захаріаш та ін., українськими та російськими архітектурознавцями А.Іконніковим, Б.Черкесом, В.Тімохіним та ін. Міста волинського регіону окресленого періоду не були об'єктом наукового аналізу.

Мета роботи. Прослідкувати особливості формування системи озеленення найбільших міст Волині в контексті розвитку теорії і практики західноєвропейського і польського містобудування 1920-1930-х років.

Виклад основного матеріалу. Укладання планів регуляції забудови міст у 20-х – на початку 30-х років минулого століття в Другій Польській Республіці стало приводом для детального аналізу міського середовища під кутом зору його оздоровлення, створення комфортних умов проживання та формування нової просторової структури, яка б володіла виразними естетичними якостями. Обговорення містобудівної проблематики активно провадилося в фахових колах: на сторінках періодичних видань, конференціях, з'їздах. Важливість цих акцій була підтверджена прийняттям нового будівельного законодавства у 1928 році [1]. Нормативні акти регламентували й шляхи виходу з кризи житла: високі темпи урбанізації, спричинене нею ущільнення забудови в центральних частинах міст і середмістях, стихійна забудова вільних ділянок в міських межах у першому двадцятиріччі XX століття надзвичайно загострили ситуацію у містах країни в цьому контексті. Наслідком подібних процесів стало „витіснення” зелених насаджень з територій міст, особливо в центральній частині. Своєрідними „інклюзами” в міській тканині залишились будинки заможних городян, оточені садами. Інша частина населення, переважно бідніші верстви, не мали доступу до місць відпочинку, зважаючи на їх незначну площу або відсутність.

Міська забудова, що стихійно формувалась протягом десятиліть і століть, розташовувалась на найбільш зручних територіях з огляду на їх локацію відносно центру, ландшафтні особливості та, часто, їх естетико-просторовий потенціал, властивості ґрунтів і т.і. Ділянки, що не мали перелічених переваг, залишались „неосвоєними”. І саме тут локалізувались зелені насадження, які за своїм походженням були залишками природних ландшафтів. Тому, території міст були озеленені досить нерівномірно і безсистемно.

Проживання значної частини міського населення у багатоквартирних будинках, динамічне зростання його чисельності, зміни у характері зайнятості городян протягом першої третини XX століття спричиняли все більшу

відірваність від природного середовища. Створення умов повноцінного відпочинку, як інтелектуального, так і фізичного, стало одним з основних завдань урбаністики того періоду.

Теорія

Пропозиції щодо методики формування системи озеленення міст, створення нових і впорядкування існуючих зелених зон були доволі різноманітними. Незважаючи на те, що пішов в історію період тотального захоплення в Західній Європі містами-садами Е.Говарда, залишалися актуальними аргументи на користь оздоровлення міського середовища шляхом реалізації елементів цієї концепції.

Таким чином, одна з найприйнятніших теоретичних розробок передбачала типологічну прив'язку об'єктів озеленення до функціонального призначення забудованих територій [2, с.324], що в цілому дозволяло створювати гнучкі планувальні структури, здатні розвиватися разом з містом. Ядром центральної частини історичних міст та містечок, що складала абсолютну більшість на теренах Речі Посполитої і Волині, зазвичай були ринкові площі, щільно забудовані по периметру одно-, дво- або триповерховими будівлями; подібна просторова структура забудови практично виключала наявність будь-яких зелених насаджень. Урбаністи вважали, що деякого поліпшення ситуації тут можна було досягти шляхом розбивки квітників – площинних елементів озеленення, що мали б винятково декоративний характер.

Зону середмістя, забудовану як громадськими, адміністративними, так і житловими будинками садибного типу (переважно віллами заможніших мешканців), на думку фахівців, необхідно озеленювати шляхом розпланування невеликих садів і скверів декоративно-відпочинкового призначення. Ці елементи благоустрою повинні слугувати доповненням архітектури важливих об'єктів, формуючи разом з алеями та бульварами їх тло та обрамлення [2, с.325].

У наступній смузі забудови, яка розташовувалась за межами середмістя, сформованій 4-, 5-типоверховими житловими будинками, система благоустрою повинна була містити відкриті озеленені дворові простори, що поєднувались би з рекреаційними зонами – районними садами площею 3-5 га а також спеціалізованими дитячими ігровими майданчиками та міні-садами. На відміну від двох попередніх частин міста, вуличні простори і майдани пропонували озеленювати деревними насадженнями, що було можливим завдяки розширенню їх планувальних меж.

На вільних від існуючої забудови, найбільш віддалених від центру міста територіях, окрім районів індивідуальної житлової забудови, йшлося про

розташування найбільших елементів системи озеленення – громадських, спортивних парків загально міського значення. Розташування „зеленого персня” по периметру межі міста повинно було стримувати просторовий розвиток міста, відділяючи його від сусідніх населених пунктів, і, одночасно, резервувати території для непередбачуваних потреб і функцій [4, с.109-110].

При проектуванні забудови околиць чи не вперше в історії містобудівної практики Польщі наприкінці 1920-х років почали враховувати один з кліматичних чинників – переважаючі в регіоні вітри, що, як відомо, визначально впливають на чистоту повітря в місті і формування міського мікроклімату. З огляду на панування західних вітрів, промислові підприємства та робітничі селища рекомендували розташовувати зі східної сторони, а лікарні санаторії, притулки – з північної та південної. Території, призначені під дачні ділянки, формували своєрідну санітарну смугу зелені між сельбищною і промисловою зонами.

Відповідно до розглянутих рекомендацій щодо гармонізації елементів забудови та озеленення, виявляємо закономірність: з поступовим віддаленням від центру міста до його меж, забудова стає нижчою і менш щільною, в той же час масив зелені зростає, охоплюючи майже всі вільні території. Пропонована структура система зелених насаджень відповідно до сучасної класифікації, прийнятої в ландшафтній архітектурі, поєднувала в собі декілька типів: системи зелених плям, радіально-кільцевої та єдиного паркового середовища з островами забудови [3, с.82-83]. Елементи цієї класифікації сягають своїм корінням початку минулого століття, коли викристалізувалися основні способи розбудови великих міст, зокрема спосіб комплексного планування, представлений на конкурсі на проект Великого Берліну у 1910 році і сформульований німецьким архітектором Карлом Шеффлером (Scheffler) [5, с.13]. Відповідно до цієї моделі передбачалися поділ міста на функціональні частини, клиновидне розпланування озеленення та острівне розташування периметрально забудованих житлових кварталів і районів. Саме в такий спосіб, на думку архітекторів-урбаністів 1920-30-х років, було можливо досягти триєдиного мету озеленення міст: естетичної виразності, створення здорових умов проживання та максимального наближення населення до природи.

Відсоток озелених територій, відповідно до тогочасних досліджень, повинен сягати не менше 17% від усієї площі міста, проте в різних його частинах може коливатися від 5% на території середмістя до 50% – на околицях населеного пункту. Здійснювався також розрахунок необхідної площі зелених насаджень різних типів на одного мешканця: 15 кв.м території парків і скверів, 3 кв.м спортивних та ігрових дитячих майданчиків, 5 кв.м дачних ділянок, не враховуючи теренів кладовищ та приватних садиб [2, с.325-326].

Безперечно, що проблеми формування системи зелених насаджень в тісному взаємозв'язку з планувальною структурою в містах Волині були не такими масштабними, як у найбільших містах Польщі – Варшаві [6], Вроцлаві [5], Познані [4] та ін. Робота над їх розв'язанням велася в контексті і за аналогією подібних праць, здійснених для цих міст. Однак, спільними були тільки підходи і принципи проектування, функціональні елементи, що вводились у композицію. Містобудівні концепції, зокрема щодо озеленення, різнилися настільки, наскільки різними були планувальні структури кожного волинського міста та в цілому вихідні дані на момент початку проектних робіт.

Практика

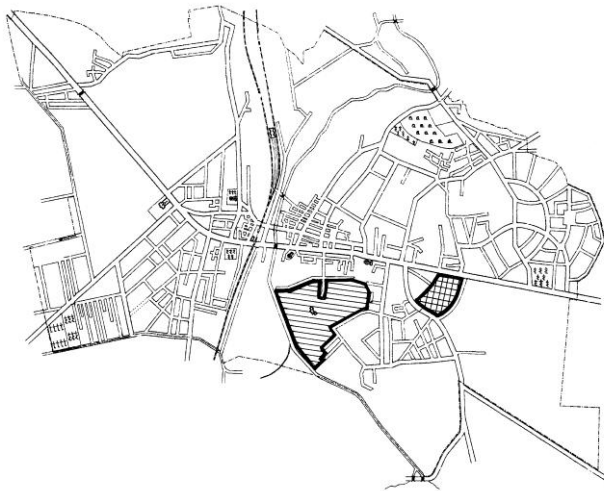

Рис.1. Рівне. Схема плану міста станом на початок 1930-х рр. з показом ділянок парку кн.Любомирських та Волинських торгів

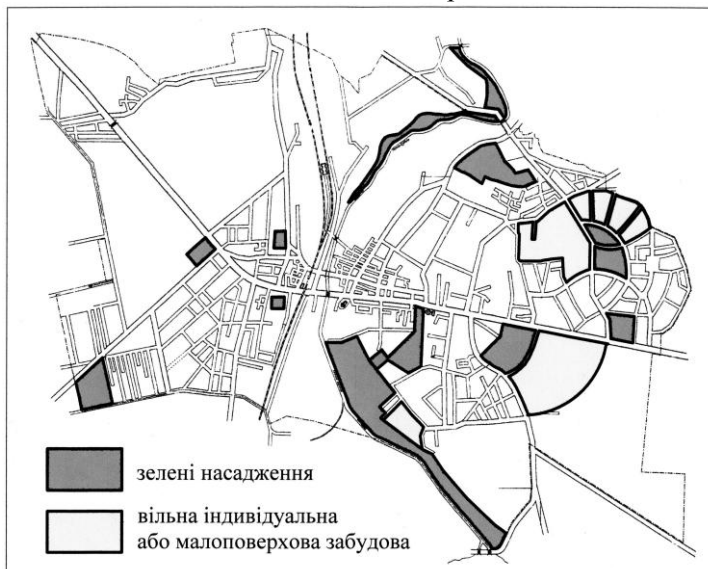

Рис.2. Рівне. Проект розвитку системи озеленення міста. 1928-1938 рр.

Головні зусилля польських урбаністів в міжвоєнний період були зосереджені на регулюванні, а, згодом, на виконанні планів забудови як найбільших міст країни, так і воєводських, повітових центрів, в тому числі, Рівного та Луцька. Окрім зазначених вимог покращення умов проживання і гармонії з довкіллям, в частині озеленення міст йшлося також про посилення репрезентативності міських ансамблів.

Першою спробою регуляції забудови Рівного був план, складений технічним відділом Рівненського магістрату в 1928 році, що передбачав забудову територій, прилеглих до колишнього палацу Любомирських, житловими триповерховими будинками секційного типу із значними за площею дворовими просторами.

Автором проекту був архітектор Семен Сидорчук. В цьому документі вперше з'явилась пропозиція щодо розташування спортивних споруд загальноміського значення в долині р.Устя, а непридатну для житлового будівництва заболочену ділянку поряд з палацом використати для розташування міського парку¹. Закладена в проекті ідея просторового поєднання колишнього палацу Любомирських і майбутньої будівлі магістрату за допомогою композиційної осі – пішохідного бульвару і створення в такий спосіб адміністративного ядра, в разі її реалізації, зумовила б абсолютно інший шлях планувального розвитку центральної частини Рівного (рис.3, 5). Однак, до проекту було висловлено ряд зауважень, пов'язаних з недоліками функціонального зонування, внаслідок чого міська влада відмовилась від подальшої розробки цього варіанту.

Проблема озеленення не могла вирішуватись тільки шляхом локальних змін міської тканини. Вона потребувала комплексної трансформації усього середовища, насамперед сельбищної зони, її якомога інтенсивнішого „насичення” зеленими насадженнями, особливо в умовах закладання нових житлових районів.

Рис.3. Рівне. Схема розпланування території парку колишньої резиденції кн.Любомирських та прилеглих ділянок, 1928 р.

Опрацювання автора за матеріалами ДАРО [17].

¹ Ідея реалізована в Рівному в повоєнний період.

Проектом, що був виконаний С.Сидорчуком у 1930 році, передбачалось розширення меж Рівного і створення на приєднаних територіях нових кварталів індивідуальної житлової забудови, які формували своєрідне півкільце зі східної сторони. В планувальній структурі очевидні аналогії з англійськими містами-садами (зокрема, Хемпстед 1904-1909 рр.) початку ХХ століття та передмістями найбільших польських міст 1920-30-х років (Грабішин неподалік Вроцлава, 1919-1925 рр., Влохи біля Варшави, 1928 р.) з їх екстенсивною житловою забудовою посеред садів, оперуванням мальовничими камерними просторами в локальних структурах урбаністичної композиції. Радіально-кільцева структура генерального плану ще більше підкреслювала зв'язок з європейськими прототипами. Відповідно до проекту, за двоповерховими будинками, що кількісно домінували в забудові і облямовували житлові квартали по периметру, розташовувались невеликі озеленені двори (рис.4).

Рис.4. Рівне. План забудови і парцеляції приміських територій у східній частині міста, що примикали до фільварку „Гірка”. Арх. С.Сидорчук, 1930 р. Прорис автора за матеріалами ДАРО [16].

Повертаючись до теми формування нових зон відпочинку на теренах Рівного, зазначимо, що у наступні роки (з 1930 року) функції міського парку виконувала територія Волинських торгів – регіональної промислової, ремісничої і сільськогосподарської виставки, розташована на східній околиці Рівного в межах заміської садиби „Гірка” кн. Любомирських. Функціональна спеціалізація парку, насиченість території різноманітними павільйонами, значна кількість відвідувачів, порівняно невелика площа обмежували

можливості мешканців міста щодо вибору видів відпочинку. Тому з ініціативи магістрату міста у 1930 році було виконано проект нового, універсального за змістом, рекреаційного утворення, локованого на передмісті Грабник, однак фінансові труднощі не дали змогу реалізувати задум [7, с.9]. Публікації в регіональній пресі засвідчували не тільки ужиткові мотивації розпланування парку (за шведським взірцем поєднувати в парках красу і корисність – декоративні насадження і плодіві дерева), але й соціальні: по-перше, закладення парку як

ботанічного саду дозволило б залучити учнів рівненських шкіл до робіт з благоустрою і подальшого догляду за окремими ділянками; по-друге висаджування рослин – представників місцевої флори – доносило б до широкого загалу інформацію про природу Волині; по-третє, підготовчі роботи і будівництво парку забезпечили б роботою значну кількість безробітних. Крім того, необхідність створення нової зони відпочинку підтверджувалась розрахунками: „...закладення парку для Рівного має велике значення... зі всіх міст Волині найбільш позбавлене зелені, як громадської, так і приватної. Займаючи площу 694 га, Рівне не має свого парку. Парк Любомирських займає площу заледве 3 га (на мешканця міста, забудованого за планом, повинно припадати 10 кв.м зелені – в Рівному припадає лише 1.1 кв.м)” [8, с.5].

Важливість здійснюваної акції озеленення Рівного засвідчив приїзд до міста Волинського воєводи Г.Юзевського з нагоди урочистостей закладення нового парку, які відбулися 15 липня 1933 року. Проект розпланування ділянки площею 4 га на засадах благодійності виконав інженер Вейтко. На момент відкриття тут вже спорудили павільйон-кафе і літній оркестровий майданчик [9, с.5].

Так склалось історично, що одним з визначальних містоутворюючих чинників в Рівному та Луцьку стали природні водні басейни рік Устя та Стир відповідно. В обох випадках міське ядро розташовувалось в безпосередній близькості до їх акваторій. Проте, якщо у Рівному русло ріки ще в першій половині XVIII століття стало головним елементом планувально-композиційної структури парку резиденції власників міста кн.Любомирських, то в Луцьку заплава Стиру та її приток Сапалаївки, Глушця до кінця 1920-х років залишалась частиною природних ландшафтів. Місто, в своєму територіальному розвитку, було поставлене перед проблемою освоєння річкових долин. Разом з виконанням проектів осушення лугів, котрі примикали до середньовічного замку Любарта і середмістя, здійснювалась розробка планів забудови цієї території. Дві проектні пропозиції, виконані з невеликим часовим проміжком, як і стосовно Рівного, віддзеркалювали основні тенденції розвитку

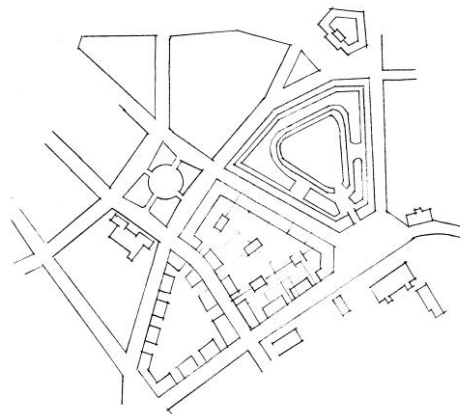

Рис.5. Рівне. Варіант схеми розпланування територій, прилеглих до замку кн.Любомирських, 1929 р. Прорис автора за матеріалами ДАРО, [17].

містобудування I-ї третини XX століття: інтенсивно озеленена забудова садибного типу або периметральна малоповерхова і регулярна стрічкова забудова з включенням до її структури смуг зелені.

Перший проект, виконаний Є.Жероме (Jerome) в 1928-1929 роках [10], синтезував в собі елементи лінійної структури (відображаючи в загальних рисах містобудівні ідеї відомих німецьких архітекторів Е.Мая та В.Гропіуса) з прийомами розпланування „міст-садів”. Автор запропонував приєднати

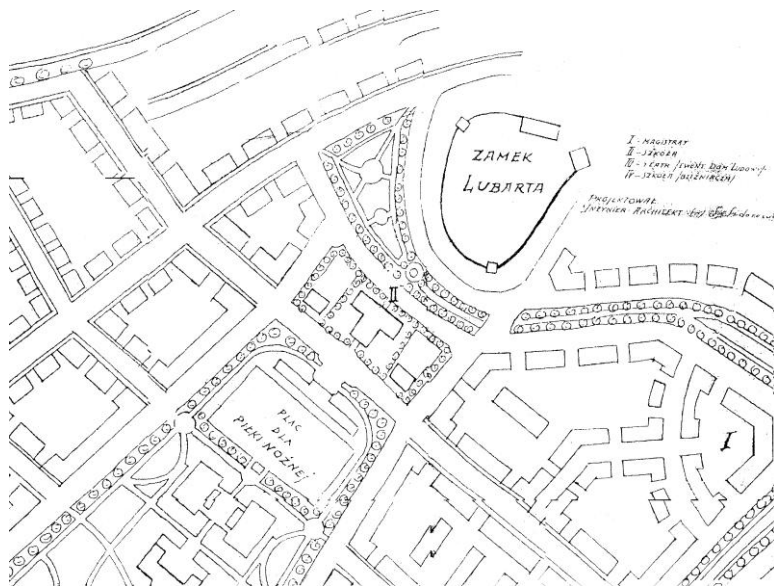

Рис.6. Луцьк. Фрагмент проекту забудови середмістя і Стирової заплави. Арх. С.Сидорчук, 1930 р. [11].

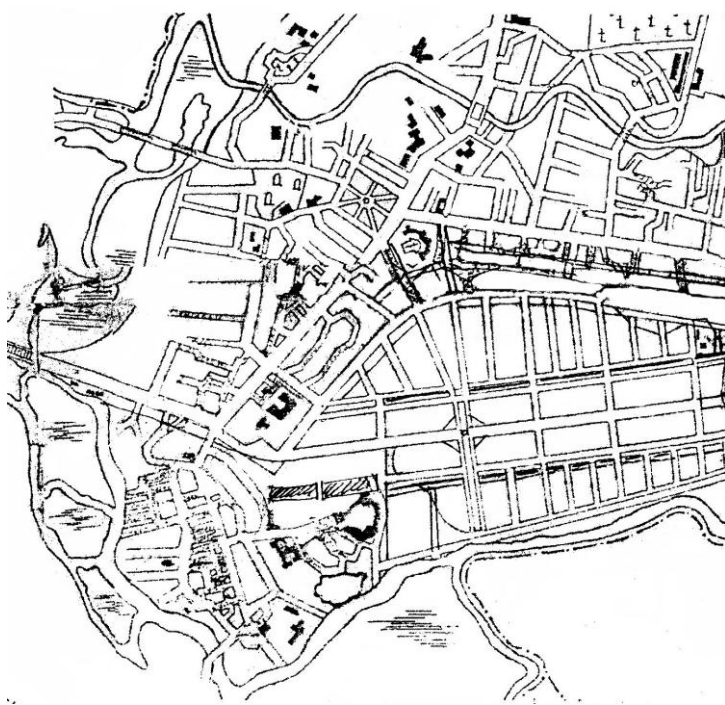

Рис.7. Луцьк. Фрагмент плану міста. Вик. Є.Жероме, 1928-29 рр. [10].

прибережні території до середмістя, розташували тут житлову забудову садибного типу. В планувальну структуру були включені пішохідні простори – алеї і водні басейни – канали (рис.7). На території, що примикала по периметру, Є.Жероме пропонував зводити блоковані будинки.

В другому проекті 1930 року, авторства рівненського архітектора С.Сидорчука (рис.6), містились пропозиції розглядати нову забудову як самостійну частину середмістя Луцька зі всією системою обслуговування, а мережу нових вулиць спрямувати до композиційного центру – замку [11]. Таким чином архітектор створював адміністративний центр Луцька, котрий ставав

логічним просторовим розвитком історичного ядра міста. Проектом передбачалось зведення житлових будинків двох типів: секційних (не більше двох поверхів над партером - тобто не вище дерев) і будівель садибного типу, які формували систему периметрально забудованих прямокутних кварталів. Значна ширина вулиць, насичення зеленими насадженнями міських просторів, виділення композиційної осі, сформованої громадськими будинками, сприяли б формуванню в центральній частині Луцька району, впорядкованого відповідно до тогочасних містобудівних вимог.

Актуальність теми містобудівної трансформації просторово-планувальної

Рис. 8. Луцьк. План забудови. Дипломний проект А.Стражакової, 1930 р. [12].

структури Луцька, його функціонального зонування, розташування нових кварталів житлової забудови, благоустрою підтверджує факт виконання в 1930 році дипломного проекту за вказаною темою студенткою архітектурного факультету Варшавської політехніки Аліною Стражаковою [12].

Архітектор продемонструвала комплексний підхід до вирішення цієї проблеми: стрічкова забудова блокового типу склала основу планування прибережних територій річки Стир. Цінні історичні об'єкти і архітектурні комплекси включались

в структуру смуги зелених насаджень, розташованих з південної сторони

нового житлового району на території середмістя (рис.8). Роль своєрідного обрамлення кожного житлового кварталу відводилась секційним блокованим будинкам підвищеної поверховості, а також новим ансамблям адміністративних будівель.

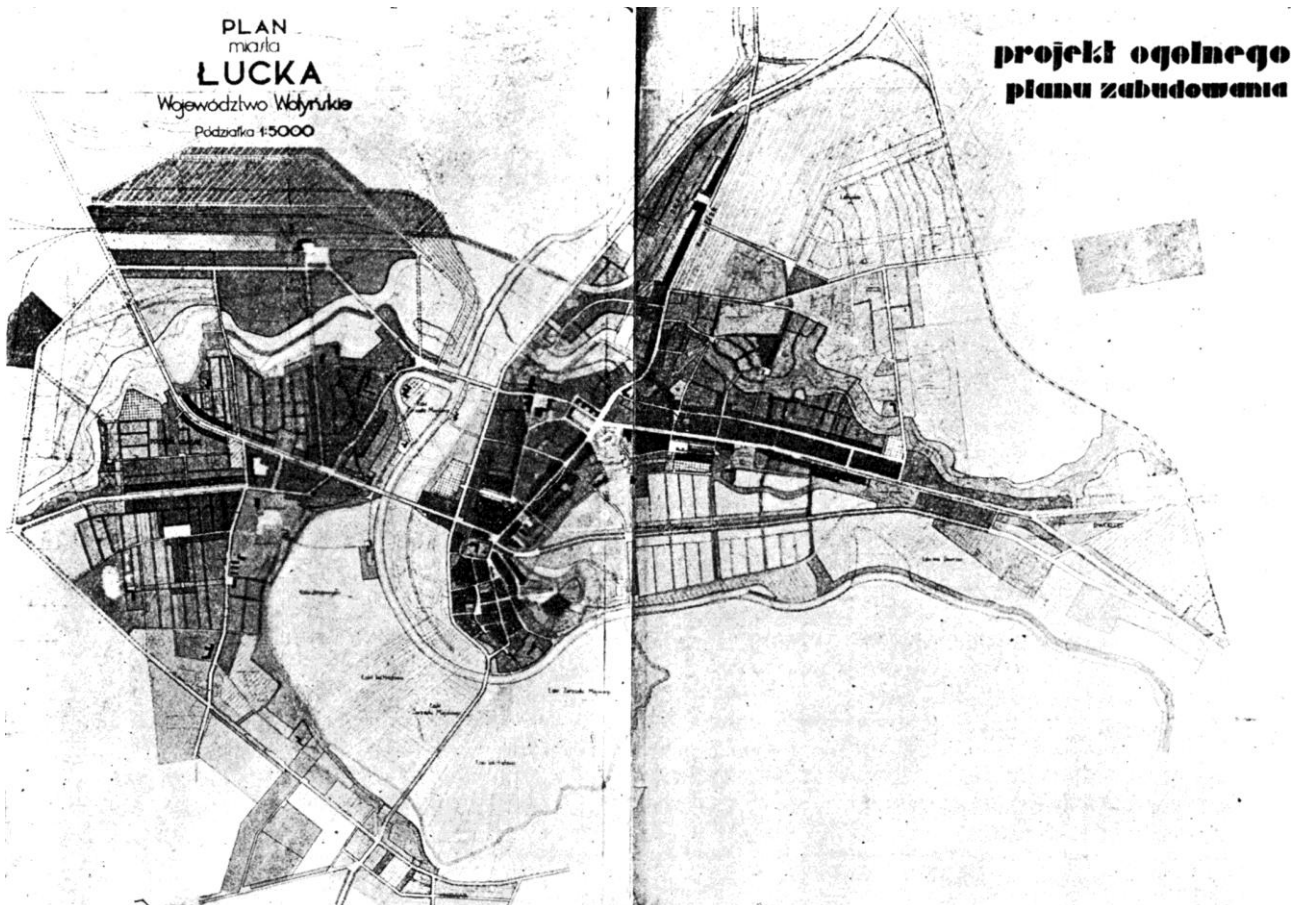

Рис.9. Луцьк. Проект загального плану забудови. 1937 р. [18].

В середині 1930-х років після проведення меліоративних робіт і осушення русла Глушця та прилеглої заболочено території міська влада Луцька повернулася до проблеми укладання нового генерального плану забудови. У 1937 році Волинським Бюро обмірів і планів забудови виконано перший варіант цього проекту [13, с.186] (рис.9). Основна його концепція – збереження і підкреслення ландшафтних особливостей міської території, відповідне функціональне зонування, органічне поєднання забудови і рельєфу, пристосування незручних територій до потреб міської рекреації і, в результаті, створення самобутніх міських пейзажів. Існуюча гідрографічна мережа стала вихідним пунктом відмови від регулярної схеми на користь вільного розпланування міських парків і садів. В „Короткому описі плану забудови Луцька” зазначено, що „головна смуга зелені передбачена вздовж ріки

Омелянки, Сапалаївки і Застирка і частково давнього русла ріки Глушець. Крім того, передбачене пасмо зелені від спортивних споруд над Стиром до Крейдяної гори. Центральний парк передбачено на території міських лук біля замку Любарта, поєднаний з озелененням площі Домбровського та колишнього костелу і кляштору бернардинів. В парку передбачене влаштування відкритого басейну і спортивних споруд над Стиром. До системи озеленення включені існуючі цвинтарі, які передбачаються до знесення”. [14, с.4]. На перехрестях головних вулиць міста планувалась розбивка скверів, вздовж русла Стиру та Сапалаївки – облаштування зеленої набережної, а найважливіші архітектурні пам’ятки міста – поєднати між собою пішохідними бульварами.

Протягом 1920-30-х років минулого століття в північно-східній частині Луцька сформувався ще декілька районів індивідуального житла – так звані колонії: для службовців та офіцерська, забудовані котеджами в оточенні садів. Система їх розпланування знайшла

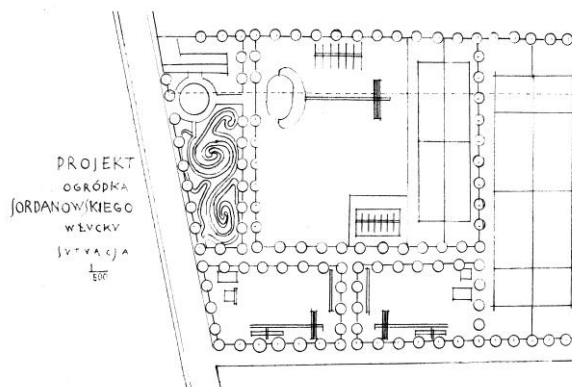

Рис.10. Луцьк. План „йорданівського” саду.
1928 р. [19].

своє продовження і була пов’язана з новою рекреаційною зоною міста – навколо міського стадіону, будівництво якого завершили у 1933 році [15, с.7]. Комплекс споруд і зелених насаджень, до якого входили глядацькі трибуни, павільйони для переодягання, тренувальні майданчики, тенісні корти, ковзанка, „йорданівський”² сад (рис.10), вдало доповнив функціонально і розвинув просторово існуючий гарнізонний парк. "Йорданівські" сади, названі так на честь свого фундатора, професора медицини з Кракова Генріка Йордана (1842-1907), призначались для відпочинку дітей і молоді, створюючи умови для повноцінного різностороннього розвитку. На їх території виділялись майданчики для командних ігор і тематичні ділянки. Поряд розташовувались спортивні майданчики, зводились відкриті басейни, ігрові зали і павільйони.

Отже, вирішуючи проблему озеленення міст, польські архітектори-урбаністи досягали декілька цілей, найважливішою з яких було поєднання переваг проживання в містах з позитивним і безпосереднім впливом природного оточення. В найбільших містах Волині Рівному та Луцьку формування рекреаційних зон, трансформація сельбищних територій

² Свою назву отримали на честь професора медицини Генріка Йордана з Кракова, який запропонував виділяти на території рекреаційних зон спеціальні ділянки для розваг і занять спортом.

здійснювалась на основі творчого синтезу елементів концепції „міста-саду” Е.Говарда та „сучасного” міста Ле Корбюзьє з виразним домінуванням перших. Такий підхід був зумовлений насамперед ландшафтною ситуацією в кожному з міст та історично сформованою системою розпланування і забудови. Як в Рівному, так і в Луцьку, вказані чинники стали джерелом формування естетичної самобутності міських ландшафтів. При створенні системи озеленення міст фахівці прагнули вибудувати струнку ієрархію об’єктів озеленення, підпорядковуючи її існуючій просторово-планувальній структурі міст. В нових житлових районах саме завдяки зеленим насадженням формувалася органічний взаємозв’язок між індивідуальною та багатоквартирною забудовою, що відповідав теорії тогочасного містобудування та практичним потребам міст міжвоєнного двадцятиліття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Szymkiewicz G. Prawo budowlane i zabudowanie osiedli (Państwowa Ustawa Budowlana): wyd. 2-ie, uzup. / G. Szymkiewicz. – Warszawa, 1930. – 456 s.
2. Rogowicz S. Typy zieleni miejskiej w poszczególnych rodzajach miast / S.Rogowicz // Ogrodnik. – 1935. – №22. – S.322-326.
3. Краткий справочник архитектора: Ландшафтная архитектура / Под ред. И.Д.Родичкина. – К.: Будивэльныйк, 1990. – 336 с.
4. Kodym-Kozaczko G., Kozaczko M. Plan ogólny zabudowania Poznania (1931-1939) na tle europejskiej teorii i praktyki budowy miast / G.Kodym-Kozaczko, M.Kozaczko // Modernizm w Europie. Modernizm w Gdyni. Architektura lat międzywojennych i jej ochrona.– Gdynia, 2009. – S.105-114.
5. Kononowicz W. Oblicza modernizmu w urbanistyce europejskiej pierwszego trzydziestolecia XX wieku na przykładzie Wrocławia / W.Kononowicz // Modernizm w Europie. Modernizm w Gdyni. Architektura lat międzywojennych i jej ochrona.– Gdynia, 2009. – S.13-20.
6. Chmielewski J., Syrkus S. Warszawa funkcjonalna, przyczynek do urbanizacji Regionu Warszawskiego / J.Chmielewski, S.Syrkus. – Warszawa, 1935. – 67 s.
7. Swiszcowski T. Park miejski w Równem / Swiszcowski T. // Wołyń. – 1933. - №4. – S.9.
8. Swiszcowski T. Nowy park w Równem / Swiszcowski T. // Wołyń. – 1933. - №18. – S.5.
9. Otwarcie parku w Równem. // Wołyń. – 1933. - №31. – S.5.
10. ДАВО, ф.338, оп.2, спр.3.
11. ДАВО, ф.158, оп.4, спр.1154.
12. Album młodej architektury Politechniki Warszawskiej. – Warszawa, 1930.

13. Пясецький В. Проекти використання східної частини річкової долини Стиру / В.Пясецький // Старий Луцьк: Науково-інформаційний збірник. – Вип. IV. – Луцьк, 2008. – С. 182-188.
14. ДАВО, ф.158, оп.4, спр.19.
15. Stadion sportowy w Łucku. // Wołyń. – 1933. - №31. – S.7.
16. Державний архів Рівненської області (ДАРО), ф.31, оп.2, спр.3967.
17. ДАРО, ф.31, оп.1, спр. 1095.
18. Juraniec-Jurewicz A. Prace i zagadnienia urbanistyczne Wołynia / A. Juraniec-Jurewicz // Wołyńskie Wiadomości Techniczne. – Rok XIII. – 1937. - №8/9. – S.6-11.
19. ДАВО, ф.46, оп.1, спр.355.

Аннотация

В статье рассмотрены особенности формирования системы озеленения наибольших городов Волыни – Ровно и Луцка в контексте развития теории и практики западноевропейского и польского градостроительства 1920-30-годов. Отмечено доминирование концепции «города-сада» при формировании новых кварталов жилой застройки, а также непосредственное влияние ландшафтных факторов на характер планировки городских зон отдыха.

Ключевые слова: городская среда, открытые пространства, ландшафт, зеленые насаждения, парки, Ровно, Луцк, Волынь.

Summary

In the article I looked into the formation peculiarities of the green-planting system of the biggest Volyn cities – Rivne and Lutsk in the context of the theory and practice development of the West-European and Polish city-building in the 1920 – 30s. The domination of the “garden city” conception during the new blocks formation and the direct impact of the landscape factors on the city recreational areas planning were noted.

Key words: habitat, open areas, landscape, green plantations, parks, interwar period, Rivne, Lutsk, Volyn.

УДК 712.4

В.В.Товбич,
к. т. н., доц., КНУБА
А.В.Вязовская,
магістр архітектури

ПРИНЦИПЫ ЛАНДШАФТНОГО ФОРМИРОВАНИЯ АРХИТЕКТУРНОЙ СРЕДЫ

Аннотация: в статье рассматриваются актуальные проблемы взаимодействия архитектурной среды и ландшафтов. Ведущие зарубежные архитекторы настаивают на необходимости ландшафтного формирования архитектурной среды для борьбы с негативными последствиями процессов урбанизации. Установлено, что в начале двадцать первого века ландшафт, а не архитектура, становится основой городской среды, но не в качестве территории для установки архитектурных объектов, а как модель для формирования архитектурной среды. На основе существующих теоретических и практических работ в данном направлении сформулированы основные принципы ландшафтного формирования архитектурной среды: принцип единства ландшафта и архитектуры, принцип функциональной двойственности, принцип подземной интеграции, принцип толерантности, принцип изменчивости.

Ключевые слова: ландшафт, архитектурная среда, ландшафтное мышление.

Термин «ландшафт» все чаще рассматривается с позиции единства с архитектурной средой, и даже более того, в качестве «модели для формирования городской среды». [6] Английский ландшафтный архитектор сэра Джеффри Джеллико (1900-1996) предсказал, что в начале двадцать первого столетия ландшафтная архитектура возьмет верх над архитектурой. Джеллико был убежден, что скорее ландшафт, а не архитектура, является настоящей организационной силой не только архитектурной среды, но и человеческого духа. [5]

В условиях плохой экологии, разрастания городов, недружелюбной архитектурной среды ландшафтный подход к формированию города и архитектуры представляется закономерным. Вопросами ландшафтного формирования архитектурной среды занимается новая дисциплина – «ландшафтный урбанизм». Ее представителями являются директор нью-йоркского бюро Field Operations Джеймс Корнер, директор программы по ландшафтному урбанизму в Университете Торонто Чарльз Вайлдхейм и декан Высшей архитектурной школы Гарвардского университета Мохсен Мостафари.

Джеймс Корнер в своем эссе Terra Fluxus пишет: «В начальные годы двадцать первого века, кажущийся устаревшим термин ландшафт любопытным образом снова вошел в моду. Вторичное появление ландшафта в более крупном культурном воображении обязано, в частности, отличительному росту учений об экологии и глобальной экологической осознанности, росту туризма и связанной с ним необходимости для регионов поддерживать ощущение уникальной индивидуальности, и влиянием массового роста городов на сельские местности. Но ландшафт также предоставляет ряд образных и метафорических ассоциаций, в особенности для многих современных архитекторов и градостроителей». [4] Также Корнер отмечает, что «каждая местность теперь трактуется как искусственный или естественный ландшафт и перестает восприниматься в качестве нейтрального «задника» - с более или менее выраженным скульптурным характером - для установки архитектурных объектов. Такое изменение угла зрения делает ландшафт в целом предметом для возможных трансформаций; перестав быть чем-то инертным, он теперь может проектироваться и превращаться в искусственный. Ландшафт стал местом концентрации приоритетных интересов и внимания архитекторов». [3]

Однако ландшафт сейчас рассматривается не как «натурализованный покров» или «обрамление главенствующей городской формы»; архитекторы озабочены концептуальными масштабами ландшафта; его способностью теоретизировать местности, территории, экосистемы, сети и инфраструктуры и организовывать большие городские пространства. [4]

Ландшафтное мышление может дать архитекторам новые пути формирования архитектурной среды. «В ландшафтном мышлении среда представляется сплошной - без разрывов и пустот. В ландшафте ведь нет областей, про которые ничего нельзя сказать, которые ничем не являются, семиотически и культурно не существуют. Ландшафт гораздо более непрерывен, чем архитектурная и градостроительная среда». [1] «Ландшафт предполагает необъектное восприятие. Конечно, впоследствии мы можем вычлени из него какой-то объект - скажем, дерево или камень, - но сначала мы воспринимаем ландшафт как оком, как неразрывное целое. Такое видение могло бы дать архитектуре многое. Оно позволяет перейти от проектирования замкнутых в себе объектов к объектам, понимаемым как часть бесконечного целого. Оно позволяет перейти от чистого формотворчества к проектированию «мест», то есть каких-то обширных пространственных полей». [1]

Другое измерение ландшафтного мышления касается использования ландшафта как культурной категории или линзы для описания современного города. Архитектор Рэм Кулхаас пишет: «У Атланты нет классических признаков города; она не плотнозастроена; это - редкий, тонкий ковер

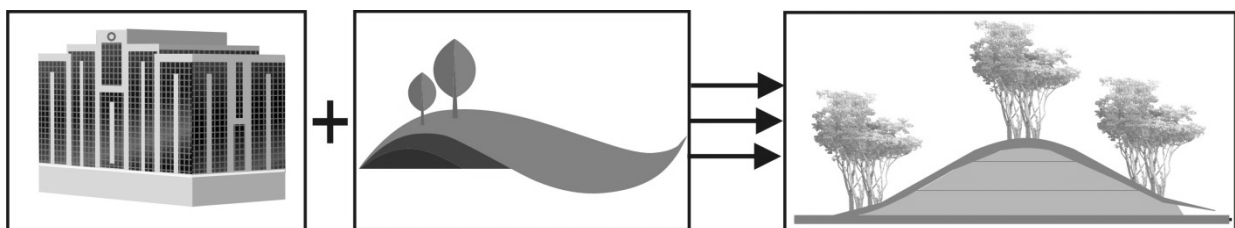
поселений, своего рода суперматистская композиция небольших полей. Ее самые сильные контекстные данные являются растительными и инфраструктурными: леса и дороги. Атланта не город; это – ландшафт». Эта тенденция использовать ландшафт как представительную линзу для описания современного города напоминает нам, что ландшафт изначально существовал как жанр живописи, способ видеть, прежде чем стал активно вовлекаться в проектирование искусственной окружающей среды или в переупорядочение естественной. [6]

Английский архитектор Кеннет Фремpton заявляет, что «приоритет должен быть предоставлен скорее ландшафту, чем единичной построенной форме; [3] существует срочная необходимость преобразовать определенные типологические единицы мегаполисов, такие как торговые центры, стоянки автомобилей и офис парки в ландшафтно построенную форму». [6] При ландшафтном подходе сама архитектурная композиция начинает трактоваться как своего рода ландшафт или - с иной точки зрения - как нечто, столь тесно взаимодействующее с поверхностью земли, что ее уже невозможно отделить от окружающего ландшафта. [3]

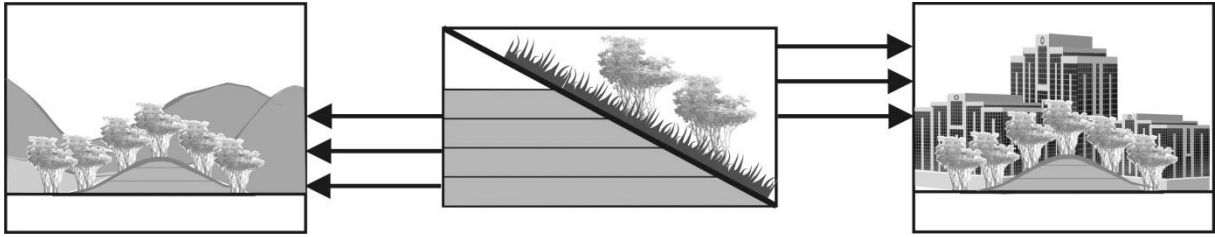
Таким образом, ландшафтное формирование архитектурной среды может проявляться на различных уровнях – от масштаба одного здания до целого города.

На основе существующих теоретических и практических работ в данном направлении можно сформулировать основные принципы ландшафтного формирования архитектурной среды:

- *Принцип единства ландшафта и архитектуры.* Согласно этому принципу архитектурная среда состоит из двух равноправных компонентов – ландшафтного и архитектурного. Архитектурная среда выступает в качестве искусственного ландшафта в структуре города. Данный принцип отражает процесс освоения ландшафтом архитектуры, как новое направление развития архитектуры, в противоположность традиционному освоению архитектурой ландшафта.

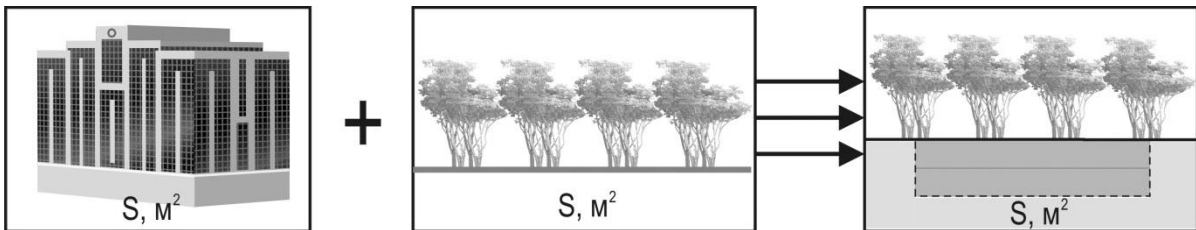

- *Принцип функциональной двойственности.* Архитектурная среда выполняет двойную функцию: непосредственно функцию или группу функций в зависимости от типа здания и рекреационную функцию. Данный принцип

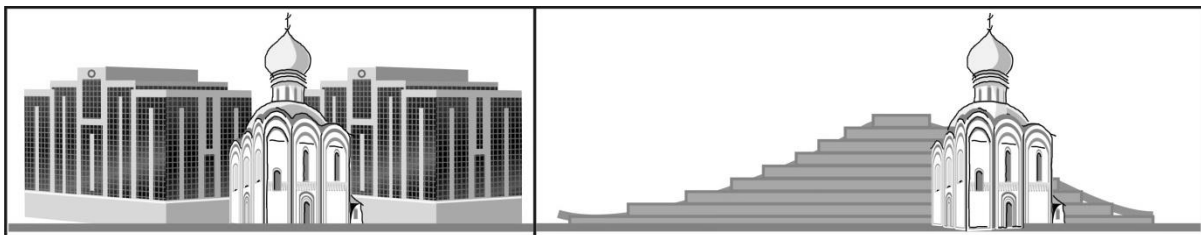
обуславливает размещение архитектурных объектов в любом контексте – природном и городском.

- *Принцип подземной интеграции* заключается в максимально возможном, в зависимости от функциональных и типологических требований,

использовании подземного пространства. Применение данного принципа позволяет максимально эффективно использовать городские территории.

- *Принцип толерантности к окружающей среде.* Принцип характеризует способность здания органично размещаться в структуре городской или природной среды. При ландшафтном подходе, здание не противоречит окружающей среде, оно гармонично вписывается в контекст благодаря природной нейтральности архитектурного образа. Эта черта позволяет расположить новую застройку в наиболее сложном городском контексте – историческом. Кроме визуального единства с природной средой, архитектурная среда максимально восполняет рекреационный потенциал природной зоны.

- *Принцип изменчивости во времени.* При ландшафтном формировании, архитектурная среда содержит природный компонент, которому свойственна изменчивость. Архитектурный облик не является завершенным, он изменяется, и поэтому всегда остается новым и актуальным, как сама природа.

Примеры ландшафтного формирования архитектурной среды в творческих работах авторов статьи приведены на рис. 1 и 2.

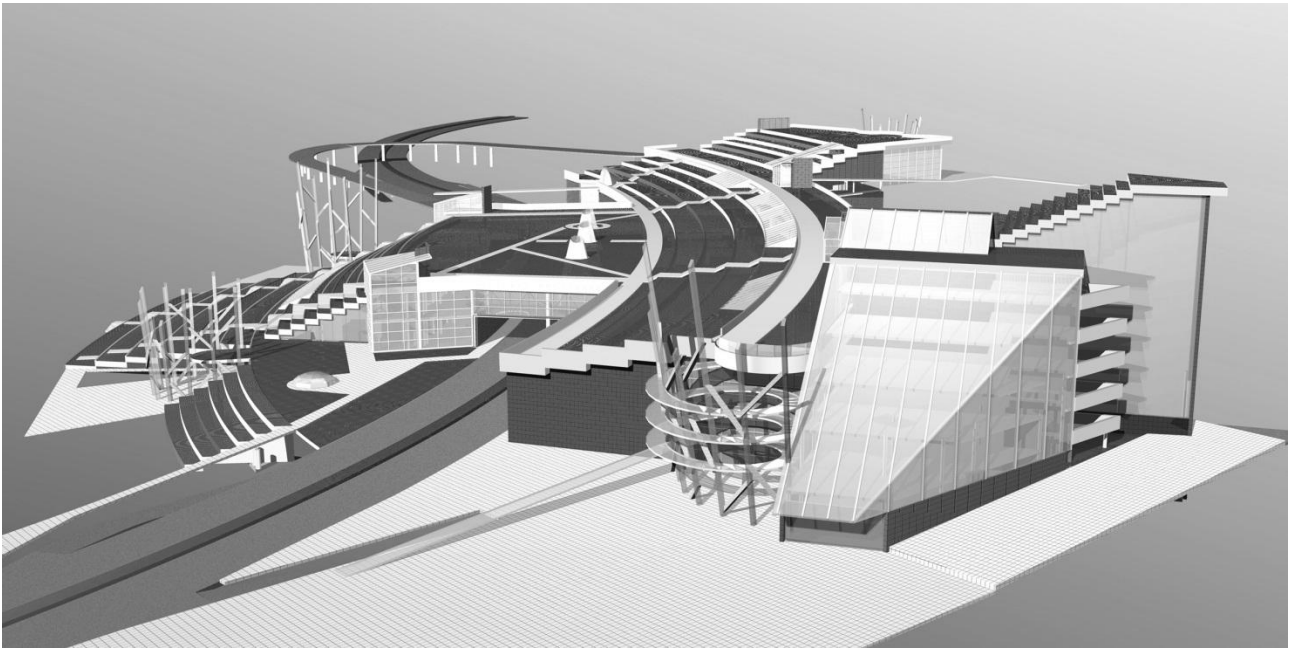

Рис.1. Вязовская Анна. Дипломный проект «Многофункциональный комплекс в г. Донецке», рук. канд.арх., доцент Лобов И.М.

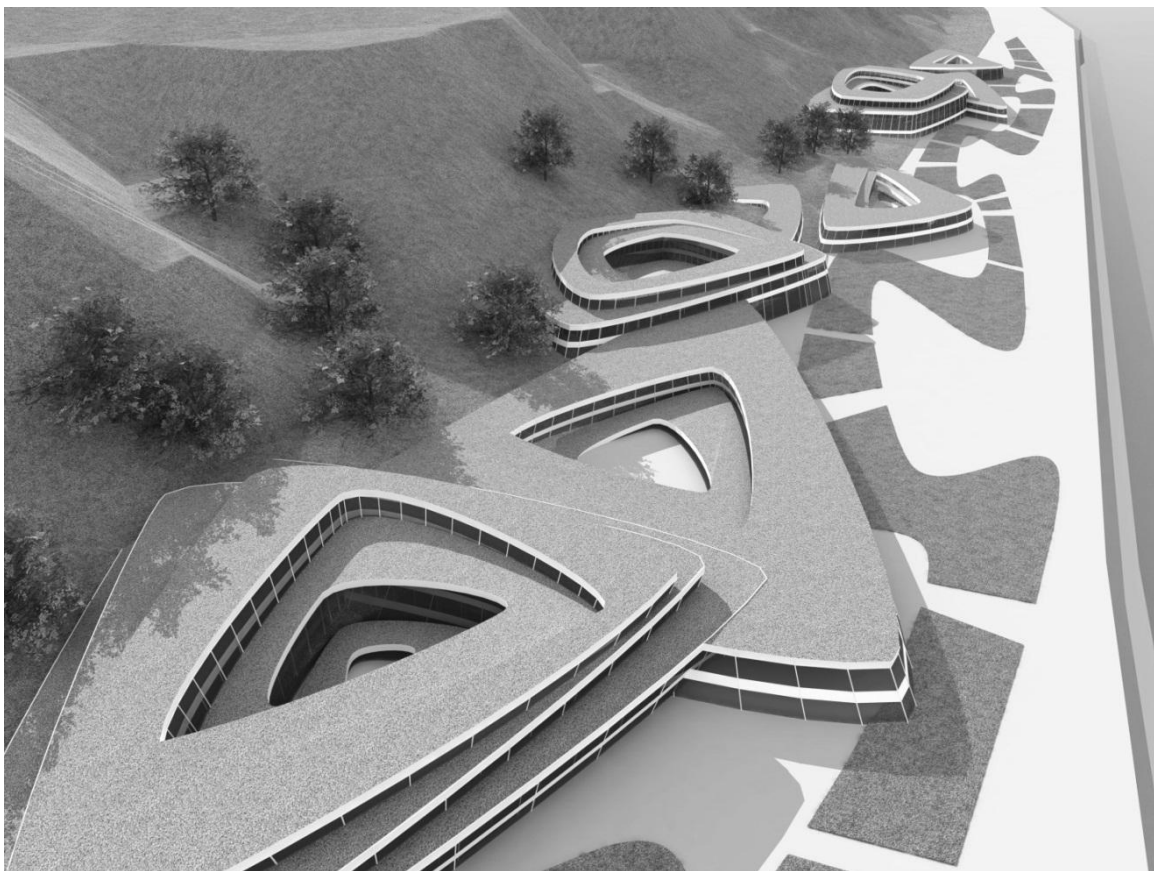

Рис. 2. Товбич В.В. в творческом коллективе при участии УЦИММ, проект «Днепровская набережная» в г.Киеве [7]

При ландшафтном формировании архитектурная среда является «сенсорной», положительно воздействующей на человеческие чувства и эмоции, потому что создается в гармонии с природой и человеком. [2]

Список литературы

1. Беседы о ландшафте: на вопросы ПР отвечают Евгений Асс и Владимир Каганский//Проект Россия. Ландшафт. №4/2009 (54).
2. Емельянова О.И., Вязовская А.В. Сенсорная архитектура – философия единства человека, архитектуры и природы // Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури. Проблеми архітектури і містобудування. Випуск 2010-2(82)
3. Фремpton К. Архитектура в эпоху глобализации. Пер. с английского С. Ситар // Проект international 18 – 2008
4. Corner James. Terra Fluxus.//The Landscape Urbanism Reader/ Charles Waldheim, editor. – 1st ed., - New York: Princeton Architectural Press, 2006.
5. Gareth Doherty. Landscape as Urbanism. // <http://www.rali.boku.ac.at/7643.html>
6. Waldheim Charles. Landscape Urbanism: A Genealogy.// Praxis, Journal of Writing and Building, Issue 4: Landscape.
7. Товбич В.В., Кныш В.И., Куровский Г.К. и др. Концепция развития Киева// Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Наук.-техн. Збірник – К.: КНУБА, 2005г. – Вип.14 – С.109 – 119.

Анотація

У статті розглядаються актуальні проблеми взаємодії архітектурного середовища та ландшафтів. Провідні закордонні архітектори наполягають на необхідності ландшафтного формування архітектурного середовища для боротьби з негативними наслідками процесів урбанізації. Установлено, що на початку двадцять першого століття ландшафт, а не архітектура, стає основою міського середовища, але не в якості території для розміщення архітектурних об'єктів, а як модель для формування архітектурного середовища. На основі існуючих теоретичних і практичних робіт у даному напрямку сформульовані основні принципи ландшафтного формування архітектурного середовища: принцип єдності ландшафту та архітектури, принцип функціональної подвійності, принцип підземної інтеграції, принцип толерантності, принцип мінливості.

Ключові слова: ландшафт, архітектурне середовище, ландшафтне мислення

Abstract

The actual problems of interaction of the architectural environment and landscapes have been considered in the article. Leading foreign architects insist on necessity of landscape formation of the architectural environment to deal with negative consequences of the urbanization processes. Have been established that in the beginning of the twenty first century the landscape, instead of architecture, becomes a basis of the city environment, not as territory for installation of architectural objects, but as model for formation of the architectural environment. On the basis of existing theoretical and practical works in the given direction main principles of landscape formation of the architectural environment: a principle of unity of a landscape and architecture, a principle of a functional duality, a principle of underground integration, a tolerance principle, a variability principle have been formulated.

Keywords: landscape, the architectural environment, landscape thinking

УДК: 656.71

М.М. Осстрін,
к.т.н., професор КНУБА
Т.О. Рябченко,
аспірант КНУБА

**ВИБІР ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ ДЛЯ ОБСЛУГОВУВАННЯ
ПАСАЖИРОПЕРЕВЕЗЕНЬ МІЖ МІСТОМ ТА АЕРОПОРТОМ
(на прикладі аеропорту «Бориспіль» м. Київ).**

Анотація: в статті виділено критерії для розташування аеропорту. Виділено критерії оцінки вибору транспортного сполучення міста Києва та аеропорту «Бориспіль» та детально розглянуті. Проаналізовані різновиди швидкісних транспортних засобів, транспортні сполучення міста з аеропортом. Розглянуто транспортне сполучення міста Києва та аеропорту «Бориспіль». Рекомендовано найбільш раціональний вид транспорту враховуючи виділені критерії.

Ключові слова: транспорт, аеропорт.

Аеропорт – це багатофункціональне транспортне підприємство, яке є наземною частиною авіаційної транспортної системи, наземне обслуговування пасажирів, багажу, пошти і вантажів. Аеропорти розміщуються у 30 – 40 хвилинній транспортній доступності від міста – центру (відстань 20 – 30 км),

обслуговуючи декілька близько розміщених населених пунктів. При виборі місця розташування аеропорту враховується:

- перспективи розвитку аеропорту;
- наявність необхідної території з сприятливими топографічними і гідрогеологічними умовами і достатніми розмірами для формування зон безпеки навкруги аеропорту (близько 2,5 км);
- можливість забезпечення вільних смуг підльоту над незабудованою територією, зеленими масивами, водоймами, вздовж автомобільних доріг і залізниць;
- наявність шляхів сполучення, які забезпечують зв'язок аеропорту з містом, вокзалами інших видів транспорту та розташованими в зоні впливу аеропорту населеними пунктами [1].

В даній статті розглянемо шляхи сполучення, які забезпечують зв'язок аеропорту з містом Києвом.

Найбільш ефективним видом транспортного зв'язку аеропорту з містом є експрес – автобус, який забезпечує до 85 % всіх перевезень і обслуговує пасажиропотік до 7 млн. чол. за рік у одному напрямку при відстані аеропорту від міста до 30 км.

Міжнародний аеропорт «Бориспіль» розташований від міста-центру Києва на відстані 30 км. Транспортним сполученням міста та аеропорту здійснюється за допомогою експрес – автобуса, таксі та власними легковими автомобілями. За даними обстежень пасажиропотік по автомагістралі Київ – Бориспіль на масовому пасажирському транспорті (автобус) складає біля 4000 пасажирів за годину в одному напрямі. Загальний пасажиропотік з врахуванням легкового автотранспорту складає більше 8000 пасажирів за годину. Однак, витрати часу від міста до аеропорту складає понад 1 години, із-за завантаженості шляху місто-центр Київ та аеропорт «Бориспіль». Згідно з Концепцією Державної програми розвитку міжнародного аеропорту «Бориспіль» на період до 2020 року за попередніми розрахунками через аеропорт у 2010 році буде перевезено 8,1 млн. пасажирів, у 2015 році – 13,1 млн. пасажирів, у 2020 році – близько 18,4 млн. пасажирів. Однак, темпи розвитку аеропорту «Бориспіль» були пришвидшені з потреби розвитку аеропорту до футбольного чемпіонату «Євро – 2012». [6]

Отже, сполучення аеропорт «Бориспіль» - місто Київ потребує розглянути використання швидкісних видів транспорту з урахуванням подальшого розвитку аеропорту.

Виділимо критерії оцінки вибору транспортного сполучення міста Києва та аеропорту «Бориспіль» та більш детально їх розглянемо:

- здатність обслуговування розрахункового пасажиро потоку [4];

- витрати часу на дорогу;
- затрати на будівництво та експлуатацію вибраного виду транспорту;
- строки на будівництво.

Здатністю обслуговування розрахункового пасажиропотоку аеропорту, як правило, складається з перевезення авіапасажирів, зустрічаючих та проводжаючих їх осіб, робочих та службовців аеропорту, проживаючих в місті та прилеглих населених пунктів аеропорту. Для наближених розрахунків середньогодиного пасажиропотоку в одному напрямі «місто – аеропорт» можна визначити по формулі:

$$P_{\text{ч}} = \frac{(1+\lambda) V + 495 * N}{365 * T}$$

де V – річний об'єм відправлень аеропорту;

N – чисельність працюючих в аеропорті;

T – число годин роботи міського транспорту за добу, прийняте для розрахунків рівним 16-18 годин;

λ - коефіцієнт, що враховує збільшення потоку за рахунок перевезення осіб, зустрічаючих та проводжаючих пасажирів (згідно норм ІКАО коефіцієнт = 1,2). За підрахунками середньогодинний пасажиропотік складатиме приблизно 10000 пасажирів.

Витрати часу на дорогу враховуючи рекомендації методичних вказівок по розміщенню транспортних засобів в транспортних вузлах рекомендують вважати вибраними ті види транспорту, які можуть перевозити пасажирів з місту до аеропорту за 30 – 40 хвилин.[5]

Затрати на будівництво та експлуатацію вибраного виду транспорту для перевезення пасажирів між містом та аеропортом є техніко – економічні порівняння конкуруючих видів транспорту, які у відповідності з прийнятою методикою визначають приведені витрати по формулі:

$$C = C + E \cdot K, [7]$$

де C – річні експлуатаційні витрати;

K – капіталовкладення по організації руху транспорту;

E – нормативний коефіцієнт ефективності капіталовкладень, рівний 0,12.

Малі строки на будівництво. Строками для будівництва є підготовка транспортного сполучення місто Київ та аеропорт «Бориспіль» до футбольного чемпіонату «Євро – 2012».

Для освоєння перспективних пасажиропотоків на масовому пасажирському транспорті, пов'язаних з обслуговуванням міста Києва та

аеропорту «Бориспіль» розглянемо варіанти швидкісного транспортного сполучення.

Варіант 1. Монорейкова дорога з'явилася у 1820 році в Росії. З того часу зазнала значного розвитку. Найчастіше використовується: в парках розваг; у великих торговельних центрах; в аеропортах для внутрішнього сполучення терміналів; для зв'язку аеропорту з центром міста; як різновид міського пасажирського транспорту. Допустима швидкість 100 – 120 км/год. Перевозить до 4-6 тис. пасажирів на годину в один бік.

Недоліками такого виду транспорту є:

- низька швидкість;
- мала кількість пасажироперевезень;
- висока вартість утримання монорейкової дороги;
- перетинання з автомобільними магістралями, через що необхідно будувати великої вартості додаткове полотно, пішохідні переходи, мости, естакади і тунелі для автотранспорту.

Використання монорейкового виду транспорту, траса якого на естакаді проходить вздовж існуючої автомагістралі Київ – Бориспіль з однієї сторони руху транспорту по окремії колії. Початком траси передбачимо від станції метрополітену «Бориспільська». Монорейкова дорога пройде поблизу населених пунктів: Щасливе, Мала Олександрівка, Гора.

Для обслуговування мешканців міста Бориспіль передбачимо зупинку біля населеного пункту Гора для посадки – висадки та пішохідний міст через автомагістраль. Зупинку «Гора» з містом Бориспіль поєднуюватимуть автобуси. Потім трасу монорейкової дороги перетне автомобільний під'їзд до аеропорту «Бориспіль» і вздовж нього пройде до основної площадки та терміналів аеропорту. Довжина траси складатиме – 19 км [8].

Варіант 2. Електропотяг – залізничний транспорт приміського сполучення. Перевозить до 10 тис. пасажирів на годину в один бік. Допустима швидкість – 140-160 км/год.

Недоліки:

- перетинання з автомобільними магістралями, через що необхідно будувати великої вартості мости, естакади і тунелі для автотранспорту;
- постійний шум;
- холод і обмерзання платформ станцій взимку;
- додаткові експлуатаційні витрати, у тому числі необхідність снігоприбирання і частого ремонту колії;

Використання електропотягу запропонований ЗАТ «Транспроект», передбачає організацію залізничного пасажирського сполучення аеропорту «Бориспіль», залізничним вокзалом Київ – Пасажирський та аеропорту

«Жуляни». Для здійснення даного сполучення передбачено будівництво під'їзної однієї колії залізничної лінії від залізничної траси Київ – Харків до аеропорту Бориспіль. Довжина залізничної лінії біля 8 км та на цьому майданчику передбачається будівництво тунелю довжиною 3,34 км під один путь. [8]

Варіант 3. Легке метро (легкий метрополітен) — різновид легкорейкового транспорту, регулярний швидкісний позвучичний переважно наземний рейковий вид міського транспорту. Може займати пограничне положення з метротрамом.

У легкого метрополітену пасажиропотік не перевищує 15-25 тис. осіб на годину, лінії, як правило, розташовуються на поверхні або на естакадах і інколи мають невеликі тунельні ділянки (наприклад, на пересадкових вузлах, в центрі міста, на транспортних розв'язках), пересувний склад має габарити і маси менше залізничних, поїзди налічують 2-4 вагони, діаметр тунелів складає 4-5 метрів, в тунелях і над землею допустимі значні нахили і малі поворотні радіуси, платформи на станціях бувають завдовжки 50-90 метрів і шириною 5-8 метрів. Лінії легкого метрополітену часто є такими, що підвозять до аеропортів або до станцій звичайного метрополітену і лише в невеликих містах складають основу міської транспортної системи. Повністю або переважно підземне легке метро може мати назву «міні-метро». Але має свої недоліки:

- перетинання з автомобільними магістралями через що необхідно будувати великої вартості мости, естакади і тунелі для автотранспорту, а також використання надземного простору, на який також могли претендувати автомагістралі, — і унаслідок цих двох причин можливе погіршення пропускної спроможності міських вулиць і виникнення більшої кількості пробок, в першу чергу в «години пік»;
- постійний шум;
- холод і обмерзання платформ станцій взимку;
- додаткові експлуатаційні витрати, у тому числі необхідність снігоприбирання і частого ремонту колії;
- зіпсований ландшафт.

Застосування даного виду транспорту на сполученні місто – центр та аеропорту, траса, якого на естакаді пройде вздовж існуючої автомагістралі Київ – Бориспіль з однієї сторони руху транспорту. Початком траси передбачимо від станції метрополітену «Бориспільська». Потім трасу легкого метрополітену перетне автомобільний під'їзд до аеропорту «Бориспіль» і вздовж нього пройде до основної площадки та терміналів аеропорту в тунелі. Довжина траси складатиме – 19 км. [9]

Будівництво легкої автоматизованої транспортної системи (ЛАТС) типу «РАДАН» (легкий метрополітен). Система «РАДАН» здатна забезпечувати провізну здатність практично на рівні класичного метрополітену при значному зниженні капітальних затрат (майже в 2 рази) на будівництво та експлуатаційні витрати. Є можливість внести зміни: кількості вагонів від 2 до 8 штук, класу комфортності вагону, збільшення максимальної швидкості до 160 км/год на приміських трасах довжиною до 60 км. Можливість і необхідність створення нової транспортної системи «РАДАН» і її концепція розвитку досліджені АНТК ім. О.К. Антонова в результаті аналізу стану та розвитку транспортних пасажирських систем України, СНГ та провідних зарубіжних компаній.[9]

Варіант 4. Метрополітен - вид міського електричного транспорту, як правило, підземного залягання, призначений для масових швидкісних перевезень пасажирів; визначається великою пропускнуою та провізною спроможністю, регулярністю руху, є складовою частиною міського електричного транспорту; об'єкти метрополітенів можуть використовуватися для забезпечення життєдіяльності та безпеки населення в особливий період. Допустима швидкість – 70-80 км/год.

Застосування даного виду транспорту на сполученні місто – центр та аеропорту, траса, якого на естакаді пройде в тунелі під автомагістраллю Київ – Бориспіль продовжуючи лінію метрополітену від станції метро «Червоний хутір». Довжина траси складатиме 15 км в тунелі. [9]

Приведені витрати по варіантам складатимуть такі суми:

Варіант 1. Монорейкова дорога – 524,8 млн. грн.[9]

Варіант 2. Електропотяг – 148,8 млн. грн.[9]

Варіант 3. Легке метро – 550 млн. грн.[9]

Варіант 4. Метрополітен – 833 млн. грн.[9]

ВИСНОВОК

Транспортним сполученням міста з аеропортом використовуються різновиди швидкісних транспортних засобів – монорейкова дорога, електропотяг, легке метро, метрополітен.

Розглянувши більш детально приведені різновиди швидкісні транспортні засоби та розрахувавши приведені витрати на будівництво та експлуатацію, строки на будівництво – доцільнішим видом транспорту рекомендується використання електропотягу.

Список використаної літератури

1. Довідник проектувальника. Розділ 8. Система транспорту.
2. airport-borispil.kiev.ua МА «Бориспіль»

3. Гілмер Р. «Проблема транспортних зв'язків між аеропортом і містом і можливі шляхи вирішення». «Цивільне будівництво», №7, 1967 р.
4. «Технологія та планування аеропортів». Аеропроект. Москва, № 10, 1972 р.
5. «Керівництво по проектуванню аеровокзалів аеропортів». Аеропроект. Москва. 1982 р.
6. Кабінет Міністрів України. «Про концепцію розвитку аеропорту «Бориспіль» на період до 2020 року». 11.01.2007 № 5-р.
7. «Типова методика визначення економічної ефективності капіталовкладень». Економіка. Москва. 1969 р.
8. Проект «Дослідження доцільності організації залізничного пасажирського сполучення між аеропортом «Бориспіль», залізничним вокзалом Київ – Пасажирський та аеропортом Жуляни» розроблений ЗАТ «Транс проект», 2004р.
9. Проект «Будівництво розважального комплексу «Глобал Сіті» на трасі Київ – Бориспіль», розроблений ЗАТ «Діпромiсто», 2007 р.

Аннотация

В статье выделено критерии для размещения аэропорта. Выделено критерии оценки выбора транспортного соединения города Киева та аэропорту «Борисполь» та детально рассмотрены. Проанализированы разновидности скоростных транспортных средств, транспортные средства города с аэропортом. Рассмотрено транспортное соединение города Киева та аэропорта «Борисполь». Рекомендовано наиболее рациональный вид транспорту учитывая выделенные критерии.

Ключевые слова: транспорт, аэропорт.

Annotation

In the article criteria are selected for the location of air-port. The criteria of estimation of choice of a transport connection of city of Kyiv and airport are selected «Boryspil» and in detail considered. Analyses varieties of speed transport vehicles, transport connections of city with airport. A transport connection of city of Kyiv and airport is considered «Boryspil». The most rational type of transport is recommended, taking into account the selected criteria

Keywords: transport, airoport.

УДК 711.55

С.П. Бірюк

Інститут Урбаністики

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РЕКОНСТРУКЦІЇ ПРОМИСЛОВО-ВИРОБНИЧИХ ТЕРИТОРІЙ

Анотація: в статті проаналізовано світовий досвід реконструкції промислово-виробничих територій міста та визначені основні напрямки здійснення перепрофілювання промислових та складських об'єктів.

Ключові слова: територія, реконструкція.

Однією з основних структурних одиниць міста є його промислово-виробничий комплекс, розвиток якого невідривно пов'язаний з розвитком самого міста. Він так само переживає стадії як активного розвитку, розбудови, так і стабілізації і, навіть, стагнації. Відповідно, складові елементи цього комплексу – промислові підприємства – виникають та розширюються (в періоди активного розвитку міста та його промислово-виробничого комплексу) або призупиняють свою діяльність, згортають потужності та, навіть, ліквідуються в результаті несприятливої економічної ситуації.

Нові промислові об'єкти у зв'язку з потребою в достатньо великих територіях і, водночас, відсутністю вільних ділянок, а також зважаючи на їх вплив на екологічний стан навколишнього середовища, розміщуються переважно на периферійних міських територіях. Однак, в процесі розвитку місто розширює свої межі і поглинає ці об'єкти. Таким чином в містах з тривалим історичним розвитком промислово-виробничі території можуть розміщуватись в серединній і, навіть, в центральній зоні.

Зважаючи на вищевикладене, часто має місце ситуація, коли в центральній частині міста, або в районах з багатою історико-культурною спадщиною досить значні території займають недіючі промислово-виробничі об'єкти, що є неефективним та недоцільним з економічної, соціальної та містобудівної точок зору, а також справляє негативний вплив на візуальне сприйняття навколишньої забудови.

Одним з напрямків вирішення проблеми неефективного використання території недіючих або нерентабельних промислових підприємств є їх реконструкція з повною ліквідацією виробничої функції. При цьому можна виділити два підходи:

1. цілковите знесення всіх будівель;
2. часткове або повне збереження промислової забудови.

При виборі підходу слід керуватися цілою низкою чинників, серед яких

важливе місце посідає технічний стан промислової забудови, її архітектурно-планувальні особливості і, навіть, її історико-культурна цінність.

Реконструкція промислових територій за умови повного знесення існуючих будівель і споруд та визначення перспективного функціонального використання таких територій представляє собою окреме завдання та застосування певних методів реконструкції. В цій статті ми маємо намір розглянути варіант реконструкції промислових об'єктів зі збереженням основних існуючих фондів та привнесенням нової функції.

Такий підхід широко застосовується як закордоном, так і в нашій країні. Багато прикладів є, зокрема, і в Києві, але у нас переважає пристосування непрацюючих промислових цехів і корпусів для розміщення торговельно-розважальних об'єктів. Закордонний досвід має більш тривалий період і відрізняється більшим розмаїттям нової функції старих об'єктів.

Можна виділити декілька основних напрямів перепрофілювання промислових споруд під нові соціальні та містобудівні потреби:

1. розміщення торговельних і торговельно-розважальних об'єктів;
2. створення офісно-ділових комплексів та бізнес-центрів;
3. створення культурно-просвітницьких закладів (музеї, виставки, галереї, кіноконцертні зали тощо);
4. розміщення спортивних об'єктів;
5. організація навчально-виробничих комплексів;
6. розміщення житла (лофти);
7. влаштування поліфункціональних комплексів.

Розглянемо більш детально деякі приклади такого перепрофілювання.

Цікаво, на наш погляд, зупинитись на прикладі американського промислового центра східного узбережжя США – міста Балтимор, в межах якого концентровано розташовувались численні промислові підприємства, споруджені наприкінці XIX – початку XX століття. Багато з них (власне промислові будівлі) є зразками індустріальної архітектури і мають історико-культурну цінність.

1. Розміщення торговельних об'єктів.

Прикладом такого рішення може бути реконструкція занедбаної консервної фабрики (American CAN Company) загальною площею 280 000 кв. футів, що розміщується в історичному районі міста Балтимор, в процвітаючий торговельний та офісний комплекс.

Найстаріша будівля фабрики споруджена в 1895 р. З 1900 р. фабрика була найбільшим виробником консервів у США. Розбудова її тривала до 1960-х років. В кінці 1980-х після злиття American CAN з National CAN Company фабрику було закрито. В 1987 р. місто Балтимор отримало цільовий грант на

міський розвиток UDAG (Urban Development Action Grant), \$8,5 млн. з якого призначалися для вивільнення території фабрики і будівництва на ній комерційної та житлової нерухомості, включаючи дві висотні житлові будівлі. Після громадських протестів, витоку токсичних хімічних речовин на території фабрики та втрати фінансування від проекту відмовились.

В 1994 р. нинішня American National CAN Company продала східні 5,2 акра території загальної площі 9,5 акрів компанії "Safeway", яка знесла всі будівлі на цій ділянці і натомість спорудила супермаркет загальною площею 50 000 кв. футів та автопаркінг на 300 машино-місць. В 1997 р. Can Company у LLC придбала інші 4,3 акра території, на яких розміщувались найбільш історично цінні будівлі загальною площею 300 000 кв. футів.

В результаті широких реконструктивних заходів відповідно до вимог Міністерства природних ресурсів та Служби з охорони культурної спадщини (National Park Service) були повністю відновлені будівлі фабрики, що перебували в незадовільному стані. Зараз в приміщеннях CAN Company розміщуються приватні підприємства, в тому числі торговельні об'єкти та ресторани, займаючи загальну площу в 60 000 кв. футів. 140 000 кв. футів займають офісні приміщення.

Приклад CAN Company демонструє, що охорона історичної спадщини та економічний розвиток не виключають один одного. Більш того, охорона історичної спадщини може створити динамічний та унікальний громадський центр, і що історичний символ індустріального минулого може стати новою економічною рушійною силою для майбутнього.

Реконструкція комплексу викликала реконструкцію оточуючих територій та об'єктів.

2. Створення офісних комплексів.

1) В цьому напрямку виконано, зокрема, перепрофілювання старого 15-акрового комплексу з виробництва мила Procter & Gamble у м. Балтимор на високотехнологічне прибережне ділове містечко, яке отримало назву Tide Point, пов'язану з назвою одного з продуктів, що виготовлялися підприємством.

Об'єкт розташований в історичному районі Locust Point. На його території на межі XIX та XX ст. існував порт, який був одним з найбільших імміграційних пунктів США.

В 1929-1931 рр. Вільям Проктер та Джеймс Гембл на найкращому місці в Балтиморській гавані збудували миловарний завод, обладнаний за останнім

словом техніки. В 1949 р. цей завод було розширено.

Цей компактний промисловий комплекс складається з п'яти основних 3-поверхових цегляних будівель, що займають площу понад 10 акрів. Зараз Tide Point має понад 400 000 кв. футів офісного простору, парковку на 1 000 машино-місць та 50 000 кв. футів комерційних та супутніх служб.

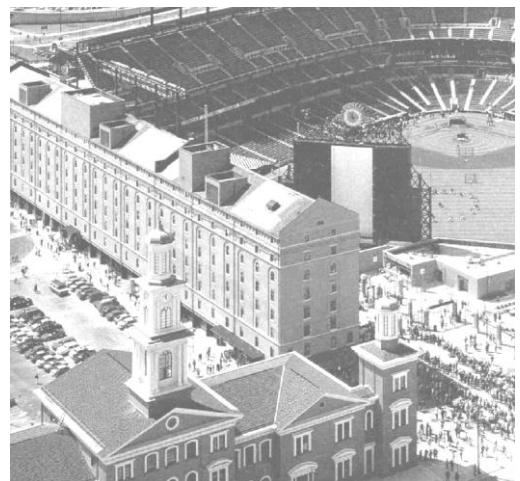
2) Цей самий напрямок реконструкції застосований при перетворенні 8-поверхової складської будівлі компанії В&О загальною площею 160 000 кв. футів, розташованої в історичному районі Camden Yards міста Балтимор, на офісний об'єкт.

Будівля складу, розташована поруч з Oriole Park в Camden Yards, була споруджена залізницею Балтимора та Огайо (В&О) в період між 1899 р. та 1905 р. поруч із залізничною станцією Camden та вантажним двором. Претендуючи на те, щоб бути найдовшою цегляною будівлею на східному узбережжі, 8-поверховий склад довжиною 340 м мав майже 40 000 м² корисної площі для складування та розповсюдження товарів і був достатньо великим, щоб вмістити за наданою В&О інформацією 1000 вагонів вантажу одночасно. Склад активно використовувався В&О протягом 1960-х років, однак, майже повністю спорожнів у 1970-і через використання вантажних автомобілів та нових, більш ефективних одноповерхових складів, розташованих в промислових парках в інших місцях.

З побудовою стадіону Oriole Park, відкритого в 1992 р., колишній склад В&О був перетворений на приміщення для команди Baltimore Orioles та приватний клуб.

Крім того в його приміщеннях розміщуються також Університет медичної системи штату Меріленд та офіси багатьох компаній.

3. *Розважальні об'єкти.*

1) Електростанція Pratt Street Power Plant, яка представляє собою комплекс з трьох цегляних будівель розміром 40×99 м загальною площею 150 000 кв. футів, була споруджена в історичному районі міста Балтимор між 1900 та 1909 роками.

Вона слугувала головним джерелом енергії для United Railways and

Electric Company – об'єднання вуличних залізничних систем, які забезпечували міські перевезення та відкрили можливість приміським територіям отримувати електроенергію для свого електротранспорту з міста. Пізніше ця електростанція слугувала головною (центральною) теплоцентраллю для Об'єднаної газової, електроосвітлювальної та енергетичної компанії (Consolidated Gas, Electric Light and Power Company) – попередника Балтиморської газової та електропостачальної компанії. Електростанція з застарілим обладнанням слабо використовувалась аж доки не була відновлена для забезпечення потреб в електроенергії під час Другої світової війни.

Після закриття електростанції, будівля певний час пустувала, була об'єктом багатьох невдалих спроб реконструкції, зокрема в якості внутрішнього тематичного парку “Six Flags” (1985-1989) та недовговічного танцювального клубу під назвою “P.T. Flagg's” (1989-1990).

Зараз колишня електростанція вважається одним з провідних розважальних проєктів Сполучених Штатів і приваблює понад 10 мільйонів відвідувачів щороку.

2) Дуже цікавим є приклад реконструкції приміщення старої електро-станції у самому центрі Відня (Австрія). Її було реконструйовано для розміщення концертного залу, причому в приміщенні були збережені навіть величезні генератори, які були якісно вписані в інтер'єр.

4. *Розміщення житла (лофти).*

Такий вид житла є популярним закордоном серед митців – квартира-студію. Спробу такого перетворення промислового підприємства здійснено і в Москві. Влаштувати лофти запропоновано в будівлях кондитерської фабрики “Красный Октябрь”, розташованої в центральному окрузі на Берсеневській набережній.

Виробництво фабрики “Красный Октябрь” планується перевести на територію Бабаєвської фабрики, а на звільненій території спорудити житловий квартал. При цьому старі фабричні будівлі вперше в Москві запропоновано переобладнати під лофти — житлові приміщення великої площі.

Один лофт на території фабрики вже є. Він міститься в будівлі човнового сараю біля імператорського яхт-клубу, на самій стрілці Золотого острова.

5. *Культурно-просвітні об'єкти.*

1) В Лондоні в будівлях недіючої теплоелектростанції влаштовано музей

авангардного мистецтва ХХ ст. New Tate Gallery;

2) Винзавод (пивоварня «Московская Бавария»), розташований в центральному окрузі м. Москва.

Коли п'ять років тому завод придбав новий власник, виробництво вже не працювало, будівлі тихо руйнувались. У нового власника виникла ідея створити на території колишнього заводу центр сучасної культури. Вже зараз в ньому відбуваються різноманітні мистецькі акції, влаштовуються покази моди, виставки. Причому, експонати розміщуються також і в глибоких склепінчастих підвалах, де колись зберігались бочки з вином. Крім того, на території колишнього винзаводу найближчим часом планується розмістити нові галереї, фотостудії, кафе і магазини.

3) Фабрика з виготовлення театрального освітлювального обладнання в Москві перетворена на Центр сучасного мистецтва.

Для нормальної роботи Центру необхідно було здійснити глобальну реконструкцію всього комплексу. В планах Центру – не тільки експозиційна діяльність, але й широка дослідницька та видавницька робота. Здійснити подібні плани не маючи сучасної, технічно оснащеної будівлі, неможливо. Таким і став двоповерховий цегляний корпус фабрики, збудований в 30-і рр. ХХ ст.

6. Навчально-виробничі комплекси.

За цим напрямком було трансформовано промислову будівлю в м. Цинциннаті (США), в яку було переведено Академію мистецтв.

Проект перетворив шестиповарову промислову галерейну будівлю площею 80 000 кв. футів та сусідній чотириповаровий історичний склад площею 40 000 кв. футів на одну споруду площею 120 000 кв. футів, що об'єднує студії, класи, офіси, галереї, громадські простори.

Подібних прикладів можна наводити дуже багато. Всі вони свідчать про те, що нерентабельні промислові території слід розглядати не лише як потенційно резервні території для розміщення нової житлової і громадської забудови, а й як історико-культурне надбання міста, яке створює його своєрідність та неповторний образ та може бути наповнене новим економічно ефективним змістом.

При визначенні перспективного функціонального призначення того чи іншого промислово-виробничого чи складського об'єкту слід, перш за все, враховувати наступні фактори і умови:

1. містобудівні характеристики району розміщення об'єкту:

- розташування в центральних історичних ареалах міст чи в районах промислових утворень;

- наявність розвинутої транспортної інфраструктури, яка забезпечує зручні зв'язки об'єкту з іншими районами міста;
 - наявність відкритих передзаводських площ для можливого влаштування автостоянок;
 - якість оточуючого міського середовища (природний і антропогенний ландшафт);
2. особливості архітектурно-планувальних і конструктивних характеристик об'єкту:
 - висота стелі;
 - величина прольотів;
 - наявність великих внутрішніх просторів;
 3. архітектурний вигляд будівлі, який може забезпечити новому об'єкту неповторний образ та зробити його привабливим для потенційних відвідувачів;
 4. наявність статусу пам'ятки культурної спадщини, що апріорі вимагає збереження об'єкту.

Література

1. Інтернет-ресурс: www.archi.ru
2. Інтернет-ресурс: www.designcollective.com
3. Інтернет-ресурс: <http://kiyany.obozrevatel.com/news/2007/3/19/29162.htm>
4. Інтернет-ресурс: <http://www.dsnews.ua/real-estate/realty-kiev/art35226.html>
5. Інтернет-ресурс: <http://www.thecancompany.com/canhistory.htm>
6. Інтернет-ресурс: <http://www.tide-point.com/overview/history.html>
7. Інтернет-ресурс: http://en.wikipedia.org/wiki/Procter_and_Gamble_Baltimore_Plant
8. Інтернет-ресурс: http://en.wikipedia.org/wiki/Pratt_Street_Power_Plant
9. Г.Фильваров. Принципы формирования нового генерального плана Киева – А.С.С. №2. – Киев, 2008 – 157 с.

Аннотация

В статье проанализирован мировой опыт реконструкции промышленно-производственных территорий города и определены основные направления осуществления перепрофилирования промышленных и складских объектов.

Ключевые слова: реконструкция, территория.

Annotation

The article analyzes the international experience of reconstruction of industrial and production areas of the city and identifies the main directions for the redevelopment of industrial and warehouse facilities.

Keywords: reconstruction, territory.

УДК711.1; 342

О. І. Локтіонова,
магістр архітектури

ЗАКОНОПРОЕКТ «МІСТОБУДІВНОГО КОДЕКСУ», ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Анотація: розглянуто законопроект “Містобудівного Кодексу”. Визначені його переваги та недоліки. Вказані шляхи покращення законопроекту відповідно до архітектурної, економічної та правової ситуацій.

Ключові слова: Містобудівний Кодекс, містобудівне законодавство, зонінг, моніторинг, будівельний паспорт.

На сьогоднішній день основними містобудівними законами, які обмежують та контролюють забудову території України, зокрема міст, є закони України "Про основи містобудування", "Про планування і забудову територій", "Про архітектурну діяльність". В них прописані основні аспекти ведення архітектурної та проектної діяльності, затвердження проектів, виділення земельних ділянок, розроблення нормативної документації, збереження історичної спадщини та інше. Проте є незрозумілим який закон з них головує. Крім цього виникають проблеми при пошуку інформації. Архітекторам і інвесторам доводиться звертатися не до одного конкретного документу, а до декількох. Такі проблеми стають перешкодою в розумінні містобудівного законодавства. Також, через розосередження різних архітектурно-проектних аспектів, виникає проблема цілісного відображення основної містобудівної політики. Як результат, у інвесторів утворюються шляхи правового відходу від законодавства і генеральних планів розвитку міст, а у архітекторів невідчується відчуття відповідальності перед законами.

Для рішення вищезазначених питань, комітет Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства та регіональної політики 18-го травня 2010 року до Верховної Ради України передав законопроект Містобудівного Кодексу, який має стати єдиним містобудівним законом.

Законопроект ввібрав в себе основний матеріал з вищезазначених законів України, тим самим анулюючи їх. Оскільки він повинен встановити загальні правові та організаційні засади планування і забудови територій України, найбільшій увазі приділяється зазначенню функцій законодавчих та виконавчих органів, а саме апарату розроблення та затвердження містобудівної документації та архітектурних проектів, виділенню землі, розробленню нормативної документації та стягненням за порушення. Дані розділи лише

дублюють існуючі закони. В законопроекті Містобудівного Кодексу система виділення землі, розроблення та затвердження проектів залишається незмінною. Однак, враховуючи факт розвитку міст, економічної та політичної ситуацій, через які збільшується вартість на землю та виникає потреба в ущільненій забудови, стає зрозумілим, що існуючий містобудівний апарат є недостатньо ефективним. Відповідно до цього, написання єдиного містобудівного документу має передуватися створенню та впровадженню нових, актуальних підходів розвитку території України. Таким підходом може стати зонінг з його розділенням міст на функціональні зони та приписування для кожної з них конкретних будівельних паспортів з чітким зазначенням регламенту та вимог до майбутньої забудови. Це зробить можливим створення гармонійного і цілісного середовища населених пунктів України.

В законопроекті Містобудівного Кодексу містобудівний підхід розглядається, але в недостатньо чітко. Він зазначається лише як необхідне функціональне розділення міста та має вигляд лише переліку функцій. Через відсутність тези у цьому законопроекті про апарат впровадження зонування в існуючу ситуацію, можна зробити висновок, що його автори не приділяють цьому методу відповідної уваги та значення. Крім цього, у документі зазначено, що зонуванню підлягають лише території міст, хоча для цілісного вирішення генеральної схеми планування території України необхідно створювати зонінг для населених пунктів усієї країни, незважаючи на їх розмір та державне значення.

До ще одного важливого питання, яке поверхово розглядається, відноситься тема будівельного паспорта, у якому можуть бути прописані обмеження по висоті, щільності, вказані будівельні матеріали, планувальна схема, кількість вікон та т. і. Хоча проект Містобудівного Кодексу зачіпає цю тему, але він передбачає використання цього документу лише при проектуванні індивідуальних та господарських будинків у позаміській зоні. Однак, на наш погляд, чітко прописані характеристики проектування по кожній ділянці в населених пунктах, спростили б як, архітектурну частину, так і етап затвердження проекту. Застосування будівельного паспорта при розробці проектів забезпечить збереження духу міст, цілісний вигляд вулиць, кварталів. Будівельні паспорти повинні бути підпорядковані генеральному плану розвитку міста, відображати концепцію його розвитку та історію.

Існуюча структура проекту Містобудівного кодексу є недостатньо чіткою. Так, зазвичай у першій статті кожного законопроекту йде перелік головних термінів, які демонструють основні пріоритети та предмет розгляду. В законопроекті Містобудівного кодексу в першій статті не зазначені терміни моніторингу та зонінгу. Однак, про них йдеться в основній частині. Інша

ситуація з терміном інжиніринг, в переліку пояснюється його значення, проте, далі він не згадується. Через таку непослідовність виникає враження випадковості статей та відсутності зв'язку між ними. Для покращення структури, було б доцільно в першій статті зазначити усі важливі терміни, які будуть розглядатися в основній частині.

Як зазначалося, Містобудівний Кодекс має стати основним містобудівним законом. Відповідно до цього, в ньому повинні розкриватися питання охорони навколишнього середовища, раціонального природокористування та збереження культурної спадщини. Сьогодні вже ні для кого не є секрет, що більшість міст України знаходяться у руйнівному, або напівзруйнованому стані. Відбувається винищення зеленої та історичної частин, і тим самим, знищення цілісної, цінної та унікальної атмосфери кожного міста. Закладання в Містобудівний Кодекс напрямку вирішення цих питань, встановить чіткі пріоритети при подальшому розвитку населених пунктів. Тим не менш, в існуючій редакції даного закону ці теми не зазначені.

На сьогоднішній день інвестори намагаються збільшити щільність забудови центральних регіонів країни та історичних центрів міст, а нормативно-правова документація стає неспроможною зупинити їх. На нашу думку, лише створення потужного, непохитного і єдиного містобудівного закону зможе змінити архітектурно-будівельну ситуацію, що склалася. В ньому повинні бути чітко розкриті основні напрямки містобудівного розвитку території країни, визначено апарат, який направлений на збереження міст та створення сприятливих умов для життя та роботи. Містобудівний Кодекс повинен стати законом, який зменшить вплив інвесторів на користь споживачів архітектурних та проектних послуг, тобто жителів міста.

Законопроект Містобудівного Кодексу не зміг вмістити в себе всієї необхідної інформації. Як, зазначалося вище, важливі питання функціонального зонування, моніторингу, інжинірингу розглядаються поверхово, а екологічні проблеми зовсім не згадуються. В основному, в законопроекті розглядаються питання планування територій, містобудівні функції законодавчих та виконавчих органів. Після дослідження проекту законопроекту Містобудівного Кодексу, стає зрозуміло, що він дублює існуючі містобудівні закони без додаткових положень та якості. Все це піднімає питання доцільності затвердження "Містобудівного Кодексу" у нинішній редакції.

Література

1. Проект закону України від 18.05.2010 № 6400 "Містобудівний Кодекс"
2. Закон України "Про основи містобудування"

3. Закон України “Про планування та забудову територій”
4. Закон України “Про архітектурну діяльність”
5. Рішення від 27 січня 2005 року N 11/2587 “Про Правила забудови м. Києва”

Аннотация

Рассмотрен законопроект “Градостроительного Кодекса”. Определены его преимущества и недостатки. Отмечены пути улучшения законопроекта соответственно архитектурной, экономической и правовой ситуаций.

Ключевые слова: Градостроительный Кодекс, градостроительное законодательство, зонинг, мониторинг, строительный паспорт.

Annotation

Have been considered Draft law "Urban Code ". Have been determined the advantages and disadvantages. Ways to improve the draft law accordingly architectural, economic and legal situations were noted.

Keywords: Urban Code, urban legislation, Zoning, monitoring, construction passport.

АРХІТЕКТУРА БУДІВЕЛЬ ТА СПОРУД

УДК 728

Л.Г.Бачинська,
кандидат архітектури, професор КНУБА,
О.М.Водецька,
магістр архітектури

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНОЇ СТРУКТУРИ НАСЕЛЕННЯ ТА ОЦІНКИ УМОВ ПРОЖИВАННЯ НА ПРОГНОЗУВАННЯ НАПРЯМКІВ ФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВОГО ФОНДУ

Анотація: у статті розглянуто на основі статистичних даних особливості сучасної соціально-демографічної структури населення України, основні характеристики житлового фонду, рівень благоустрою та комфортності житла. У зв'язку із специфікою соціально-економічного стану, підкреслена важливість збереження індивідуальної малоповерхової забудови як важливої складової сучасного житлового фонду.

Ключові слова: соціально-демографічна структура, житловий фонд, малоповерхова забудова.

Вирішення питання, за якими напрямками формувати сучасний житловий фонд, доцільно розглядати, враховуючи зміни, що відбулися у стані соціально-демографічної структури населення України за останні 5-10 років, та відношення населення до наявного житлового фонду. Саме такий підхід дозволяє через виявлення цільових груп населення, що будуть споживачами житла, визначати, на які його типи і в якому співвідношенні необхідно орієнтувати сучасний споживацький ринок.

За даними Держкомстату [1] соціально-демографічного стану міського населення України та його купівельної спроможності, отриманими та обробленими А.В.Стогній, в Україні відбувається наступне: значний відсоток людей на сьогодні перебуває у відносинах громадянського шлюбу або взагалі не родичі об'єднуються в умовах економічного виживання для створення так званої «економічної» родини. Саме це спричинило заміну у документах Держкомстату поняття «сім'я» на більш точне визначення «домогосподарство». Середній розмір домогосподарств зменшується: з 2006 року він становить 2,6, причому частка родин без дітей складає – 62,3%, а з дітьми до 18 років – усього 37,7%. Серед домогосподарств з дітьми майже 66% мали 1 дитину.

Домогосподарств з 1 особи (одиначків) серед населення було 24,6%, а з 2-х осіб – 27,2%. Загалом простежується загальне зменшення кількості сімей та їх членів і збільшення сімей з 1 дитиною. «Підсумки статистики демонструють невтішну картину: міське населення старішає, неохоче створює сім'ю і народжує дітей» [2].

Ця тенденція є загальною і, навіть, глобальною. Анна Бокова, аналізуючи сучасний російський досвід, пише: «...традиційна нуклеарна сім'я більше не являється основним покупцем жилья, да і базовою ячеюю общества тоже. Наблюдается активный рост других социальных групп: одиночек как молодых, так и в возрасте, мигрантов различного уровня (от гастарбайтеров до приглашенных специалистов, неполных или нетрадиционных семей и т.д. Все они нуждаются в особой организации быта и, следовательно, в особых видах жилья» [3].

Соціально-політична криза 1990-х років істотно вплинула на стан житлового будівництва в Україні: його обсяги скоротилися до рівня 1950-х років. Одночасно почалася соціальна диференціація населення, що триває до цього часу, підсилилася міграція населення із сіл і малих міст у великі міста. Загострилася й без того напружена житлова проблема.

На сьогодні позначилися такі соціальні групи і їхня чисельність: бездомні (бомжі) – приблизно 1% населення; соціально незахищені - безробітні, з малою заробітною платою, самотні ветерани, матері-одиначки - 50-60%; громадяни, що мають економічну перспективу придбання житла оптимального комфорту - не більше 30%; заможні громадяни, які не мають проблем у самозабезпеченні висококомфортним житлом - до 5%.

Потреби усіх цих груп у житлі задовольняються по різному, але очевидним є те, що *перша* та *друга групи* потребують практично повного державного фінансового забезпечення житлом (це - соціальне житло). Звичайно, у сучасних умовах неможливо забезпечити бездомних людей достатньо комфортними умовами у місцях дочасного перебування, як це практикується у розвинених країнах (див. рис. 1), але можливо, як тимчасовий захід, пристосовувати колишні казарми, гуртожитки або інші будинки, використання яких на певний час призупинено.

Третя група, або так звана група населення з середнім прибутком, потребує різних видів кредитування. *Четверта група* вирішує свої проблеми самостійно (комфортне житло). Цілком зрозуміло, що рівень комфорту житла та принципи його проектування для перелічених соціальних груп буде різним.

Розглянемо динаміку характеристик домогосподарств в середньому по Україні (їх розмір, розподіл за кількістю осіб, частки родин з дітьми до 18 років та без дітей, а також за кількістю дітей в складі сім'ї) (див. табл.1).

Отже, із характеристики домогосподарств за даними Держкомстату за 1999-2008 роки можемо зробити висновки, які фіксують такі самі тенденції, що відмічені А.В.Стогній [3]. За останніми показниками поступово зменшується розмір самих домогосподарств (з 2,77 до 2,6), значно збільшується кількість сімей з однією дитиною (спостерігається поступове зростання з 60% до 70,7%), збільшується кількість однаків (з 20,1% до 23,7%, але найбільший за цей період показник – 24,6% - був характерний для 2006 р.) також зростає кількість домогосподарств без дітей (з 55,8% до 62,2%, найвищий показник – 62,8% - був у 2004 році). Частка домогосподарств з чотирьох осіб і більше зменшилася на 6,7%, а домогосподарств з дітьми до 18 років – на 6,4%, з двома дітьми – на 8,8%.

У 2009 році половина домогосподарств як у містах, так і в сільській місцевості, складалася з однієї або двох осіб (див. графік 1). Порівняно з загальним показником 2008 року частка таких малочисельних домогосподарств збільшилася у містах – на 2,7%, а на селі – на 0,4%.

Відносно чисельні домогосподарства більш характерні для сільської місцевості: з чотирьох осіб – 15,2% проти 13,4%, а з п'яти і більше осіб – 14,2% проти 13,4% в міських поселеннях (графік 1).

Одними з основних характеристик умов життя домогосподарств є забезпеченість житлом і рівень його благоустрою. 93% домогосподарств України мають окреме житло (окрему квартиру або індивідуальний будинок), разом з тим 3% домогосподарств все ще мешкають у комунальних квартирах та гуртожитках.

Без урахування тих, хто мешкає у гуртожитку, 92% домогосподарств в містах проживають у власному житлі, 3% – у державному чи відомчому, а 2% – наймають його. На селі майже всі домогосподарства мають власне житло.

Найбільша частина домогосподарств (36%) мають двокімнатне житло, третина проживає в трьохкімнатному, а 16% домогосподарств – в житлі з чотирьох і більше кімнат, 15% домогосподарств мешкає в одній кімнаті. Частка тих, хто проживає в трьох і більше кімнатах, на селі вище, ніж в місті, в 1,4 рази (див. графік 2).

Велика частка тих, хто не має достатньої житлової площі. Житлова площа 2/5 домогосподарств, як у середньому по країні, так і тих, хто проживає у малих містах, нижче санітарної норми 13,65 м²/особ., у великих містах – майже половина таких домогосподарств, у сільській місцевості – третина. Зокрема, житлова площа 1/4 домогосподарств становить від 9,1 до 13,65 м²/особ., 1/10 – менше 7,5 м²/особ., 7% домогосподарств мають від 7,5 до 9 м²/особ.

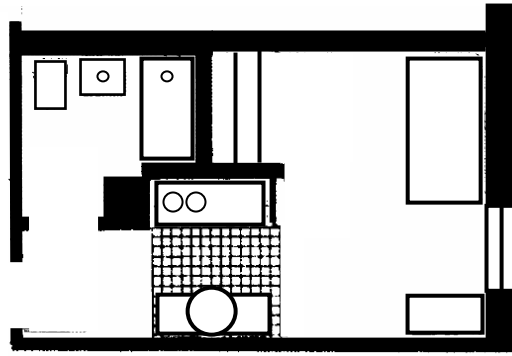
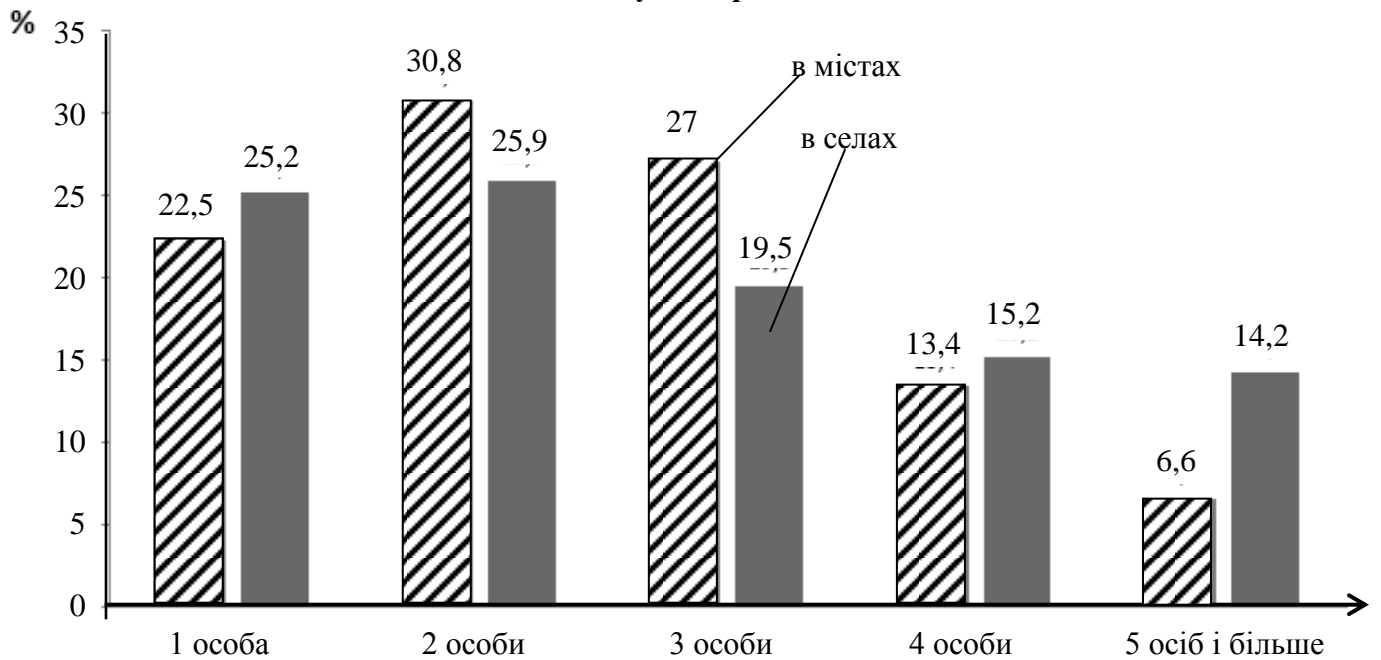

Рис. 1. Житловий осередок для безпритульних у нічліжному будинку (США)

Графік 1

Розподіл міських і сільських домогосподарств залежно від кількості осіб у їх складі у 2009 році

Графік 2

Співвідношення житла за кімнатністю у 2009 році

Таблиця 1

Характеристика домогосподарств в Україні у 1999-2008 роках¹

Показники	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Середній розмір домогосподарств (осіб)	2,77	2,76	2,73	2,71	2,62	2,62	2,61	2,60	2,60	2,60
Розподіл домогосподарств за кількістю осіб у їх складі (%)										
1 особа	20,1	20,9	21,0	20,9	22,4	22,4	22,2	24,6	24,0	23,7
2 особи	28,2	27,6	28,1	29,2	29,6	30,2	29,3	27,2	27,1	27,0
3 особи	21,4	22,0	22,1	22,6	23,5	23,3	24,5	23,4	25,0	25,7
4 особи і більше	30,3	29,5	28,8	27,3	24,5	24,1	24,0	24,8	23,9	23,6
Частка домогосподарств із дітьми до 18 років (%)	44,2	43,6	42,5	41,3	38,9	37,2	37,5	37,7	37,7	37,8
Частка домогосподарств без дітей (%)	55,8	56,4	57,5	58,7	61,1	62,8	62,5	62,3	62,3	62,2
Розподіл домогосподарств із дітьми (%) за кількістю дітей у їх складі										
1 дитина	60,0	61,0	61,9	62,3	64,2	65,3	68,3	65,9	68,1	70,7
2 дитини	34,3	33,3	32,5	31,8	30,5	29,5	28,3	29,1	27,9	25,5
3 дитини і більше	5,7	5,7	5,6	5,9	5,3	5,2	3,4	5,0	4,0	3,8

Загалом житло четвертини домогосподарств було збудовано до 1960р., у містах цей «вік» має 1/5 будівель, а в селах – 1/3. Житловий фонд 68% домогосподарств був збудований у 1960-х–1980-х роках (причому він становить значну частку як в містах, так і в селах - 71% та 61% відповідно). У відносно новому житлі, збудованому у 1991р. і пізніше, мешкають лише 8% домогосподарств. Серед тих, хто мешкає у житлі, збудованому до 1970р. – 43% представників домогосподарств до цього часу жодного разу не мали капітального ремонту у їх житлі.

Система опалення у житлі мешканців України розподіляється наступним чином: у житлі, обладнаному центральним опаленням проживають 42%, а

¹ Виділені найвищі або найнижчі показники.

індивідуальною системою опалення – 35% домогосподарств. Рівень благоустрою житла: централізованим газопостачанням користуються 3/4 домогосподарств, 17% – балонним газом. Газову колонку у своєму житлі мають 15%, гаряче водопостачання – третина домогосподарств. Водопровід мають 71%, каналізацію - 69% домогосподарств, а ванну або душ мають 2/3 домогосподарств. У половині помешкань є домашній телефон. Порівняно з 2008р. можна відмітити збільшення частки домогосподарств, житло яких обладнано ванною або душем, водопроводом, каналізацією, централізованим газопостачанням, індивідуальною системою опалення, домашнім телефоном, гарячим водопостачанням.

У міських домогосподарствах рівень благоустрою житла вище, ніж сільських: коли у містах водопроводом і каналізацією обладнано близько 88% житла, то на селі – усього близько 30% (а у 2008р. цей показник становив взагалі близько 20%); гаряче водопостачання мають відповідно 46% та 5% домогосподарств, газову колонку – 19% та 8%, централізоване газопостачання – 84% в містах та 50% - у селах.

Звичайно, більша щільність забудови та наявність централізованих інженерних мереж в містах сприяє отриманню кращого стану благоустрою житла, ніж у сільській місцевості.

У сім'ях з дітьми рівень благоустрою житла дещо кращий, ніж без дітей, причому для умов села у порівнянні з містом ця різниця подана виразніше.

За підсумками опитування, що проводилося у різних регіонах України у 2009 року, 46% домогосподарств задоволені в цілому або дуже задоволені своїми житловими умовами, що вище цих показників попереднього року. У великих містах про такі оцінки повідомило 52% домогосподарств, у малих – 45%, на селі – 37%.

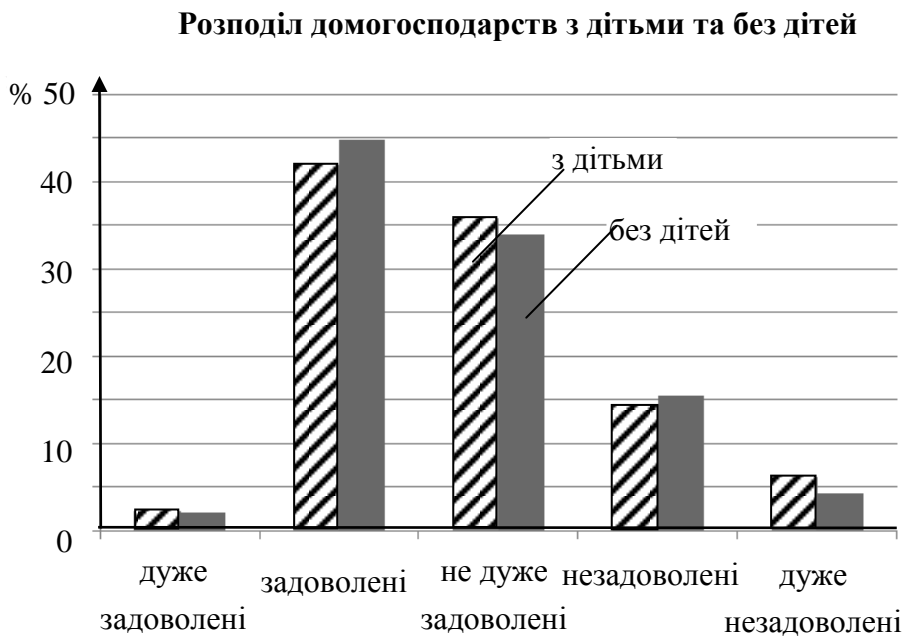
Кожне п'яте домогосподарство в цілому по країні (у містах – 18%, а на селі – чверть) незадоволене або дуже незадоволене своїми житловими умовами (див. графік 3). Не дуже задоволена своїм житлом третина домогосподарств (на селі – два з кожних п'яти домогосподарств). Порівняно з 2008р. серед міських та сільських домогосподарств частка незадоволених або дуже незадоволених своїми житловими умовами трохи скоротилася.

По окремих регіонах найнижчий ступінь задоволення житловими умовами повідомили домогосподарства Закарпатської, Херсонської області, м. Києва, Житомирської, Одеської, Івано-Франківської та Чернігівської областей (39–23% незадоволених або дуже незадоволених).

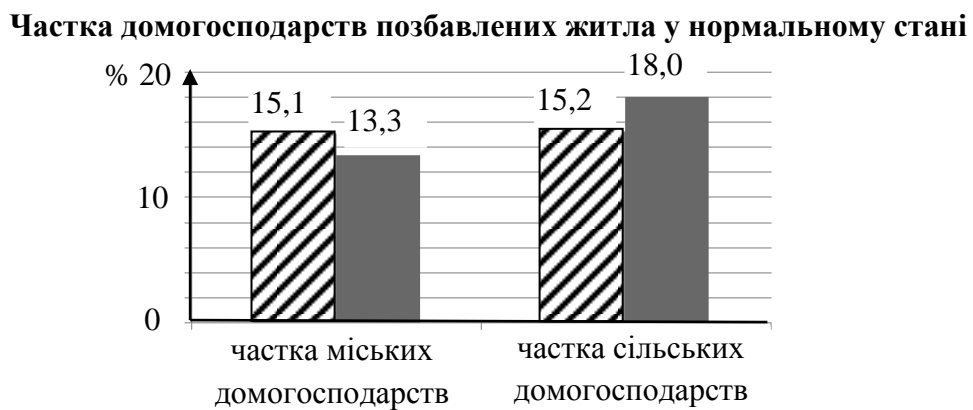
Графік 3

Графік 4

Графік 5

Ступінь задоволення житловими умовами домогосподарств з дітьми нижче, ніж в домогосподарствах без дітей (див. графік 4). Задоволені або дуже задоволені своїми житловими умовами 44% домогосподарств з дітьми проти 47% – без дітей, незадоволені або дуже незадоволені – відповідно 20% проти 19%. Порівняно з попереднім роком покращився ступінь задоволення своїми житловими умовами домогосподарств з дітьми, а домогосподарств без дітей зменшився.

Статистика свідчить про те, що майже половина однодітних домогосподарств та два з кожних п'яти домогосподарств з двома дитинками задоволені або дуже задоволені своїми житловими умовами. Разом з тим майже 37% багатодітних домогосподарств незадоволені або дуже незадоволені своїм житлом. Порівняно з минулим роком в усіх групах домогосподарств з дітьми, крім багатодітних, покращився ступінь задоволення своїми житловими умовами.

Отож, наявність дітей у родині суттєво змінює її ставлення до помешкання: родини, що виховують дітей, через піклування про їх здоров'я вимушені підвищувати рівень благоустрою свого житла, і саме цей показник більшою мірою визначає ступінь їх задоволеності своєю оселею.

За даними опитування (див. табл.2) залишилася вагомою частка домогосподарств, житлові умови яких не відповідають належним: житлова площа 41% домогосподарств була нижчою санітарної норми – 13,65 м²/особ. (у великих містах – 47% домогосподарств, у малих містах – 38%, у сільській місцевості – 35%). Кожне п'яте домогосподарство в цілому по країні (у містах – 18%, на селі – 25%) було незадоволене або дуже незадоволене своїми житловими умовами. Не дуже задоволене своїм житлом кожне третє домогосподарство (на селі – 41%). Порівняно з 2007 р. частка задоволених або дуже задоволених своїми житловими умовами серед міських домогосподарств зросла, а серед сільських – зменшилася, частки незадоволених або дуже незадоволених своїми житловими умовами серед міських та сільських домогосподарств також зменшилися.

Мала забезпеченість на 1 особу спонукає розміщувати у одному приміщенні спальні місця декількох членів родини різного віку разом з дітьми, влаштовувати помешкання з прохідними кімнатами, що перетворює оселю на єдиний незручний за функціональним використанням простір, позбавляє можливості утворювати різні за функцією житлові приміщення. Це обумовлює негативне ставлення населення до житла, мінімізованого за площею, особливо родин з дітьми, у яких різні за віком покоління мають власний режим життєдіяльності.

Отож, маємо домогосподарств в місті приблизно у 2 рази більше, ніж у селі. В містах у окремих квартирах мешкають майже 70% населення, а на селі було таких 4,6% у 2009 році (табл.2). У сільській місцевості основний тип помешкань – індивідуальний житловий будинок (94,5% - у 2008 р. та трохи менше 93,0% - у 2009²). Між тим, і в містах частка індивідуального малоповерхового житла становить приблизно $\frac{1}{4}$. Серед жител різної підпорядкованості на сьогодні в містах майже 92% приватної власності, а в сільській місцевості – понад 99 %. І в селах і в містах основний тип жила – двотрикімнатне (у містах більша частка двокімнатного – 37,1% проти 32,3%, а у селах – менша його частка – 33,2% проти 36,1%).

Оскільки малоймовірно мати однокімнатний житловий будинок, аналіз показників за табл.2 дозволяє припустити, що в індивідуальному малоповерховому житлі зберігається досить велика частка дво- та трикімнатних помешкань як у селах, так і в місті.

За даними опитування встановлено, що майже 15 % сімей не мають житла у нормальному стані, їх наявне житло потребує капітального ремонту, сире, ветхе, або старе (див. графік 5), причому, коли у містах за останні 2 роки цей показник зменшився на 1,8%, то у селах це співвідношення збільшилося на 2,8%. Це свідчить про недостачу коштів на ремонтні роботи у мешканців села.

Таким чином, підводячи підсумки, можна стверджувати наступне:

1. Міське населення старішає, не хоче одружуватися та мати дітей, в сільській місцевості сім'ї утворюються частіше і мають більшу кількість дітей у порівнянні зі станом в місті.

Можна припустити, що ситуація у сільській місцевості пояснюється більш вільними умовами проживання (наявністю житла за будь-яких умов, яке завжди можна перебудувати або добудувати при потребі, можливостями використання дешевих місцевих будівельних матеріалів та простої технології зведення, наявністю відносно великої земельної ділянки, планування якої завдає її господар, невеликою щільністю розташування садіб однієї відносно другої, можливістю спілкування з природним оточенням, рослинним та тваринним світом) та простішою схемою отримання продуктів харчування через специфіку виробничого процесу у порівнянні з міськими умовами.

2. Розподіл фонду за типами житла і забудови та показники з проведення капітального ремонту відповідними установами свідчать про те, що зараз за умов переважної приватної власності на житло – майже 92 % у містах та понад

² Зменшення відбулося за рахунок збільшення мешканців окремих квартир, гуртожитків та частин індивідуального будинку.

99% у сільській місцевості – весь тягар по відбудові, ремонту, реконструкції помешкань лягає на плечі жителів. Державна допомога тут дуже обмежена.

3. Рівень комфортності та благоустрою житла, який вимірюється площею на 1 особу, особливостями планування, наявністю опалення (централізованого або локального), водопроводу та каналізації, газопостачання та телефону тощо відносно кращій в місті, ніж у селі.

Очевидно, що потреба у певному рівні забезпеченості загальною чи житловою площею та спосіб використання цієї площі залежать від образу життя людей та характеру їх участі у соціально-господарській діяльності: так, представники розумової праці потребують у домашніх умовах, крім решти стандартного набору приміщень, кабінету, бібліотеки; бізнесмени мають житло, яке не тільки повинно забезпечувати різноманітні функції, включаючи працю на дому, відпочинок, спілкування зі спільниками але й бути своєрідною рекламою ступеню прибутку господаря та стабільності його статусу.

Діяльність мешканців села пов'язана з їх перебуванням у природних умовах, тому для них характерна певна терплячість до недостачі площі.

Наступне: квартира у середньо- та багатопверховому житлі має планування, яке через жорстку конструктивну систему, чітку обмеженість контуру зовнішніх та внутрішніх міжквартирних стін, закріплений стан сантехнічних комунікацій, майже не дозволяє її перепланування. Житловий будинок на індивідуальній ділянці може “рости” відповідно до зміни родинних потреб з плином часу [4, С.112-116].

4. Зміни, що відбуваються у соціально-демографічній структурі міського населення можна пояснити: а) необхідністю боротьби за виживання молоді (через це – пошук місця роботи, невпевненість у подальшому його збереженні, витрати часу на освіту і професійне навчання, а також відсутність часу на вирішення побутових проблем³), недостатністю фінансування праці, відсутністю державної підтримки, а це все призводить до небажання мати родину та мінімізації показників утворення шлюбних пар; б) відсутністю коштів на придбання хоча б найменшого житла як родинного помешкання для тих, хто відноситься до малозабезпечених верств населення [2].

Справа з придбанням житла у сільській місцевості вирішується набагато простіше, ніж у місті: через дешевизну його, ймовірність вибору його залежно від спроможності оплати покупця та у випадках наймання господарством робітників надання хат-родинних помешкань у оренду.

³ Для багатьох розвинених країн є характерним більш пізній вік утворення подружніх пар та народження дітей, ніж це було за часи СРСР у нашій країні.

Отож, загалом можна зробити висновок, що у сучасній соціально-економічній ситуації малоповерхове житло, розташоване на індивідуальній ділянці є у повному сенсі конкурентноспроможним середньо- та багатоповерховому, оскільки будівництво на окремій ділянці дозволяє починати з мінімального помешкання відповідно до рівня статку родини, відносно вільно, не заважаючи сусідам перебудовувати та добудовувати його з часом залежно від зростання прибутку сім'ї та динаміки її потреб з плином часу, використовувати ділянку та будівлю на розсуд власника.

А взагалі малоповерхове житло, навіть без індивідуальної ділянки забудови, у міському оточенні сприяє збільшенню щільності багатоповерхової забудови, встановленню ліпших психологічних умов сприйняття міського середовища за допомогою одержаних проміжних масштабів, організації засобів розмаїття архітектурного простору на сельбищній території і отриманню способів формування простору у зоні внутрішньоквартального пішохідного руху. Співмасштабність людині та варіантність "окупації" ґрунту малоповерховою забудовою створюють необмежені ресурси з утворення міського довкілля.

Таким чином, малоповерхове житло, особливо розташоване на індивідуальних ділянках, не можна відкидати як суттєву складову сучасного міського житлового фонду, котра дозволить населенню з середнім прибутком отримати можливість мати житло, що відповідатиме його статкам і потребам.

Література

- 1.Державний комітет статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- 2.Бачинська Л.Г., Стогній А.В. Про вплив соціально-демографічної структури і купівельної спроможності міського населення України на номенклатуру і планування сучасного житла/ Зб-к наук.праць "Суч. проблеми архітектури і містобудування". - Вип.21, Київ: КНУБА, 2009.- С.310-328
- 3.Бокова А. Новое жилье: глобальные тенденции и российский контекст. – Жилье: 55 – Проект. Россия, - №1. – 2010. – С.68-82.
- 4.Бачинська Л.Г. Архітектура житла. – К.: Грамота, 2004.

Аннотація

В статье рассмотрены на основе статистических данных особенности современной социально-демографической структуры населения Украины, основные характеристики жилого фонда, уровень благоустройства и комфортности жилья. В связи со спецификой социально-экономического

положення, підчеркнута важність збереження індивідуальної малоэтажної застройки як важної складової сучасного житлового фонду.

Ключевые слова: соціально-демографічна структура, житловий фонд, малоэтажна застройка.

The summary

In clause are considered on the basis of statistical given feature of modern social-demographic structure of the population of Ukraine, basic characteristics of inhabited fund, level of an accomplishment and comfort of habitation. In connection with specificity of a socio-economic situation, the importance of preservation individual low building as by the important component of modern inhabited fund is underlined.

Key words: social-demographic structure, inhabited background, low building.

УДК 711.728.31

І.П.Гнесь,

доц., канд. арх.,

Національний університет «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФОНДУ ОРЕНДНОГО ЖИТЛА В УКРАЇНІ

Анотація: розглядається і обґрунтовується доцільність будівництва орендного міського житла як ефективного засобу вирішення проблем доступного і комерційного житла і додаткового джерела стабільних фінансових надходжень до бюджету міста.

Ключові слова: соціальне житло, доступне житло, оренда, будинок, квартира, площа, вартість, житлова політика, фінансування.

Актуальність дослідження. Сьогодні оренда житлових приміщень є високорентабельним бізнесом. Так, в Парижі звичайна однокімнатна квартира коштує до 870 \$ на місяць, двокімнатна – 1240 \$, трикімнатна – 2250 \$, чотирікімнатна - 2300 \$ на місяць. У Римі однокімнатна квартира з мінімумом зручностей обходиться в 750 \$ на місяць (в престижному районі – до 1800 \$). В Токіо однокімнатна квартира готельного типу (маленька кімнатка з кухонькою в коридорі і санвузлом) обходиться наймачам в 400 \$. Найдорожча оренда квартир в Нью-Йорку і Лондоні. Однокімнатна квартира в цих містах коштує відповідно до 3000 \$ і 2400 \$ на місяць. В Москві однокімнатна квартира коштує до 2000 \$ на місяць в центрі і до 1000 \$ на місяць біля кінцевих станцій метро на периферії. В Берліні, найдешевшій із всіх західноєвропейських

столиць, оренда однокімнатної квартири коштує в середньому 380 \$ на місяць, двокімнатної - 650 \$, трикімнатної без меблів але в престижному районі – 1150 \$. В центрі Мінська однокімнатна квартира коштує від 500 \$ на місяць, в Баку – від 400 \$.

В Україні здача квартир у винайм також є досить поширеним явищем, правда в сфері тіншового бізнесу. В одному тільки Києві в докризовий період в оренду здавалась приблизно кожна третя новозбудована квартира. В цілому по Києву нараховується не менше 100 тис. зданих в оренду квартир, а сумарний оборот від їхньої оренди обчислюється по оцінках спеціалістів в 0,6 мільярдів доларів США на рік (3). У Львові вартість довготривалої (місяць і більше) оренди квартир складала від 350 до 1800 доларів США. Причому послугами ринку орендного житла користуються як заможні особи, так і особи із скромним достатком.

Для нас тема орендного житла першочергово цікава не так прибутками, які воно може забезпечити (хоча вони немалі і стабільні), а тим, що в дуже багатьох випадках оренда допомагає вирішити проблему доступного житла для малозабезпечених верств населення. В багатьох розвинутих країнах світу соціальний житловий фонд складається з невеликих по розмірах квартир, які надаються сім'ям *в оренду* на пільгових умовах або безкоштовно. В Україні, де проблема доступного житла стоїть надзвичайно гостро, орендне житло могло би стати додатковою альтернативою вирішення житлової проблеми і вагомою складовою державної житлової політики. Адже при сучасних відсоткових ставках банківських кредитів фінансовий тягар по виплаті позики і вартості квартири виходить приблизно в 2-3 рази більший, ніж орендна плата за квартиру аналогічних розмірів. Однак орендне житло як явище і тип досі залишається в Україні поза увагою спеціалістів. В ДБН відсутнє поняття «прибутковий будинок», не прописані правила і методики його проектування.

Стан дослідженості проблеми. Поодинокі дослідження присвячені в основному історичним аспектам формування прибуткових будинків. Зустрічаються публікації в спеціальних виданнях по нерухомості, які переважно є оглядом ситуації на ринку житла, а також статті публіцистичного характеру. На сайтах численних маклерських фірм зосереджено величезний обсяг статистичної інформації. Однак всебічного вивчення ситуації з орендним житлом досі не проводилось, незважаючи на те, що фактично в Україні на даний момент нагромаджено значний емпіричний матеріал по даній проблемі, який потребує систематизації і ґрунтовного аналізу.

Мета статті полягає в узагальненні наявної інформації по орендному житлу і виробленні конкретних рекомендацій по його впровадженню в

архітектурно-проектну практику, а також у виявленні проблемних ситуацій, які гальмують процес розповсюдження орендного житла в Україні.

Достовірність дослідження ґрунтується на вивченні масиву доступних вітчизняних і зарубіжних публікацій, обширному аналізі ринку пропозицій оренди різних типів квартир у Львові і Києві.

Розгляд проблеми. Орендне житло не є якимось абсолютно новітнім явищем. Першим прототипом орендного житла була інсула. Вона з'явилась в древньому Римі ще в I ст. до н.е. і призначалась для **здачі в найм** ремісникам, торговцям, ченцям. На першому поверсі були крамнички (таберни), решта 4-5 поверхів відводились під переважно 3-кімнатні квартири. В XII-XIII ст. у Венеції будувалось скромне дешеве житло для моряків та палігримів. В XVII ст. у Франції з'явилися **прибуткові будинки для здачі житлових приміщень в найм**, в яких на першому поверсі розміщувались крамниці, решта 4 поверхи і мансарда відводились під житлові приміщення – прототипи сучасних квартир. В XIX ст. в Німеччині будувались 5-поверхові непоказні будинки, які називались «казармами для здачі в найм».

В XIX ст.. прибуткові будинки набули значного поширення по всій Європі, в тому числі – в Галичині (у Львові прибуткові будинки або чиншові - від польського *czynsz* – оренда, квартирна плата - відомі ще з XVIII століття) і в Російській імперії. До більшовицького перевороту в 1917 р. прибуткових будинків в Росії було тисячі, в одній тільки Москві їх було понад 600. В кінці XIX – на початку XX ст. весь центр Києва був забудований прибутковими будинками. Суть і призначення прибуткових будинків полягала в тому, що власник житлового будинку здавав у винайм квартири на строк від кількох місяців до кількох років і мав з цього прибуток. Прибутковий будинок був на той час одним з найпривабливіших бізнесів: його рентабельність становила 10-12% (для прикладу, рента цінних паперів банків складала 4-4,5%), тому власники будинків входили в коло заможних людей дореволюційної Росії.

Особливою популярністю орендне житло користувалось у середнього класу та інтелігенції, хоча прибуткові будинки були розраховані на винаймачів з різними статками. В одному будинку могли жити представники різних верств населення, але помешкання для них передбачались на різних поверхах. Крім того, пожилці дешевих квартир зазвичай користувалися лише «чорними» дерев'яними сходами, а для поважних мешканців була парадова сходові клітка і навіть ліфт. В київських прибуткових будинках було від 4 до 12 поверхів. Висота поверхів – від 3,8 до 6 м, але починаючи з п'ятого поверху вона зменшувалась: **верхні поверхи приносили менше прибутків, тому на них намагались економити**. Перші поверхи віддавались під магазини або ательє, другий – під контори, третій був самий дорогий (тут поселялись купці і

комерсанти), а мансарди здавались студентам і творчій інтелігенції. Альтернативою дорогому готельному номеру чи окремії квартирі слугували «мебльовані кімнати» - різновид дешевого готелю з кімнатами, що здавались щодобово або помісячно.

З приходом до влади більшовиків право приватної власності було скасовано, а прибуткові будинки були перетворені в звичайні комуналки. Така ж доля спіткала і орендне житло в Західній Україні, яке було досить поширеним до 1939 р. Парадоксально, але факт, що інститут прибуткових будинків в СРСР був ліквідований, але практично все міське багатоквартирне житло стало орендним. Тільки орендодавцем стала держава і оренда ця для держави була не прибутковою, а збитковою. Зі зміною соціально-економічної формації в 1991 р. і запровадженням ринкових відносин в Україні вдалися до інших крайнощів і внаслідок тотальної приватизації вчорашнє державне орендне житло враз стало приватним. Сьогодні частка приватного житла в структурі житлового фонду України є вищим ніж в розвинутих країнах Європи.

В той же час в деяких країнах Заходу орендне житло досі займає левову частку житлового фонду. Наприклад у Швейцарії в орендному житлі живе 75% населення країни (це найвищий відсоток серед розвинутих країн світу). Далі за нею слідує Німеччина та Австрія, відповідно 57% і 43%. У Швеції, Данії, Фінляндії орендне житло становить більше 40%, з яких принаймні половина - соціальне житло. Частка орендного житла в Норвегії складає 23%, з яких приблизно 4% - соціальне житло. У Великобританії до 90-х років частка соціального орендного житла складала 31% загального обсягу, в Ірландії – 18%. В Латвії та Чеській Республіці приватний орендний ринок складає відповідно 17% і 40% житлового фонду.

Соціальне житлове будівництво в ФРН по суті є орендним житлом і доповнює комерційне житлове будівництво. Його мета – створення квартир з **квартплатою, обладнанням, розмірами і комфортністю**, прийнятною для широких верств населення. В ФРН квартплата в орендному секторі житла складає 25-35% чистого доходу сім'ї. Відповідно, держава намагається, щоб сім'ї за соціальне житло платили також не більше 25-35% своїх невисоких доходів. В Німеччині закон, який захищає права **квартиронаймача**, не дає можливості примусити покинути дешеву соціальну квартиру сім'ю, дохід якої зріс настільки, що вона могла б дозволити собі значно дорожче житло. Тому останнім часом *приватні інвестори орендного житла заключають з муніципалітетами угоди, згідно яких вони, в обмін на надання ділянки під будівництво житла для соціально незахищених верств населення, зобов'язуються утримувати низьку орендну плату для цих категорій населення протягом певного відрізка часу (20 років)*. По закінченню цього

терміну власники орендного житла звільняються від зобов'язань і мають право на власний розсуд встановлювати орендну плату, згідно конкретної ринкової ситуації та власних інтересів.

В цілому, в країнах Заходу прийнято, щоб сумарні орендні платежі за квартиру не перевищували б в середньому 25% сукупного доходу сім'ї.

Сьогодні орендне житло починає стихійно відроджуватись і на теренах сучасної України та Росії для здачі в оренду заможним квартиронаймачам, молодим сім'ям, заробітчанами, студентам і ін. Існують думки експертів з нерухомості, що із насиченням ринку житла, перевищенням пропозиції над попитом, а головне – *із введенням податку на нерухомість - інвестування будівництва орендного житла стане дуже прибутковим бізнесом*. Крім того, ряд обставин, які сьогодні характерні для України, також об'єктивно сприяють появі і впровадженню орендного житла:

- значні ціни на житло постійного проживання;
- відміна інституту прописки;
- збільшення внутрішньої та зовнішньої міграції;
- досить низькі за західними мірками податки на оренду;
- наявність великої кількості потенційних інвесторів.

Тому ще одним напрямком в сфері забезпечення соціально незахищених верств населення доступним житлом є будівництво орендного житла, яке може здійснюватись як органами міської влади, так і приватними інвесторами. **Параметри квартир, призначених для оренди, мали би бути такими ж, як і розміри квартир доступного житла.** Важливо щоб орендна плата і експлуатаційні витрати на утримання орендного житла були б адекватними можливостям його мешканців.

В Москві в 2003 р. розпочався експеримент по експлуатації першого після 1917р. прибуткового будинку (Большой Николоворобьинский переулок, 10). За допомогою прибуткових будинків міська влада столиці Росії планує знайти альтернативний спосіб вирішення житлової проблеми в мегаполісі. Сьогодні цей будинок належить місту, яке і здає його в оренду. Однак він став офіційно прибутковим тільки після внесення відповідних змін в російське законодавство, оскільки в законодавстві не було поняття «прибутковий будинок», і згідно закону про приватизацію, винаймач квартири міг через деякий час її приватизувати практично безплатно, оплативши тільки вартість оформлення документів. Тому уряд Москви вважав за можливе розпочати експеримент тільки після внесення необхідних поправок в закон про приватизацію, за яким **житлові приміщення в прибуткових будинках державної муніципальної чи іншої форми власності не підлягають приватизації.**

Ідея відродження прибуткових будинків належить Департаменту інвестиційних програм будівництва (ДІПБ) Москви. Згідно досліджень ДІПБ, на ринку житла в Москві ця ніша в бізнесі заповнена тільки власниками приватного житла. Тому міська влада вирішила вийти з програмою будівництва прибуткових будинків, оскільки їх експлуатація може **суттєво поповнювати казну міста**. В Москві розроблена програма будівництва десятків прибуткових будинків. Причому це не тільки елітні будинки, але і житло для всіх категорій населення, в тому числі і тих, які не можуть самотужки придбати власне житло. Місто може запропонувати квартиронаймачам кращі умови, аніж приватна особа, а головне – забезпечити юридичні гарантії винаймачу:

- якщо квартировинаймач акуратно виконує свої обов'язки, то угода з ним не може бути розірвана;
- місто не має права раптово підняти вартість оренди;
- місто не має права несподівано вимагати від винаймача звільнити квартиру у випадку непередбачених обставин.

Вищезгаданий орендний будинок має підземну автостоянку на 50 авто з мийкою. Територія оточена огорожею, передбачена цілодобова охорона. Кожна квартира забезпечена системою сигналізації, оптико-волоконним зв'язком, який забезпечує підключення до Інтернету і сателітарного телебачення, індивідуальними системами забезпечення гарячою водою. Кухні, ванні і санвузли повністю викінчені, оздоблені і укомплектовані меблями і сантехнікою. Питання наповнення житлових кімнат меблями вирішується в індивідуальному порядку між власником будинку і квартировинаймачем. Згідно досліджень маркетологів, **умеблювання квартир є однією з обов'язкових вимог населення в дешевому сегменті ринку нерухомості, але не в елітних прибуткових будинках**.

Мешканцям даного прибуткового будинку надаються додаткові послуги: прибирання квартир, закупка продуктів, доставка обідів і вечері до дому, покупка білетів в кіно, театри, і інші мироприємства, покупка білетів на авіа- та залізничний транспорт, догляд за дітьми, оренда автомобілів та ін. Даний будинок розрахований на категорію заможних людей, яким не потрібне власне житло, наприклад представникам іноземних компаній, а також компаній з інших міст країни. Мінімальна тривалість оренди – рік, максимальна – не обмежена. Вартість щомісячної плати складає:

- 2-кімнатних квартир (84 м ²)	– 3500 доларів США;
- 3-кімнатних квартир (101-123 м ²)	– 4000 доларів США;
- 4-кімнатних квартир (143-175 м ²)	– 6000 доларів США;
- 6-кімнатної квартири (299 м ²)	– 12000 доларів США;

В сучасному Києві перший прибутковий будинок з'явився в 1992р. на вул. Великій Васильківській. 80% площ будинку обладнали під квартири (для здачі в оренду дипломатам і керівникам представництв закордонних компаній), решта 20% площ – під офіси. Але реально будинок став міжнародним офісно-готельним центром, в якому тільки 15% площ здаються в оренду як житло. В будинку №10 на вул. Кропивницького можна орендувати 4-кімнатні VIP-апартаменти загальною площею 270 м² за 8000 дол. США на місяць. В прибутковому будинку на вул. Пирогова (керуюча компанія позиціонує його як комплекс сервісних апартаментів) послуги комплексу включають цілодобову охорону, послуги швейцара, регулярне прибирання, зміна білизни, доставка напоїв, закусок і очищеної води. Цінова політика даного прибуткового будинку спрямована на залучення довготривалого заможного орендаря.

В Києві, у зв'язку із кризою, вартість оренди квартир (в доларах США) за останні 2 роки суттєво впала, але залишається все одно найвищою в Україні:

	січень 2008р.		січень-березень 2010р.	
	вартість середня та	мінімальна (б)	вартість середня	
1-кімнатні	706	407	377	
2-кімнатні	1096	530	486	
3-кімнатні	1747	775	655	
«малосімейки»	-	-	311	
окремі кімнати 15 м ²	-	-	125	

Дуже показовою, навіть не зважаючи на кризу, є динаміка росту вартості місячної оренди квартир у Львові за останні 4 роки (в доларах США):

	початок 2006р.	кінець 2006р.	початок 2010р.	ріст вартості
1-кімнатних(36 м ²) -	100	230	186	1,86
2-кімнатних(50 м ²) -	120	270	240	2,00
3-кімнатних(65 м ²) -	180	290	250	1,39

Необхідно відмітити, що вартість оренди квартир на початок (січень-квітень) 2010 р. приведена для найдешевшого спального району Львова (Сихівського), в той час як вартість оренди в 2006р. виведена усередненою з урахуванням вартості найдорожчих квартир в центральній частині міста.

Згідно оцінки Міністерства регіонального розвитку й будівництва України, у 2010 р. вартість квадратного метра будівництва житла складатиме 5267 грн. Виходячи з приведених орієнтирів, можна розрахувати приблизні терміни окупності орендного житла. Тож, якщо не враховувати вартості інфраструктури (зовнішніх інженерних мереж, проїздів) і робіт по підготовці території, то окупність будівництва у Львові прибуткових будинків з квартирами економ - та стандарт-класу на основі прогнозів вартості оренди і

собівартості будівництва (при умові збереження існуючих тенденцій на ринку житла) складатиме 8-9 років для одно-двокімнатних квартир і 7,5 років – для квартир особливо малих квартир гостиничного типу. З урахуванням вартості інфраструктури вказані терміни окупності можуть бути збільшені приблизно на 25-30%.

Згідно оцінок українських девелоперів, дохідність від вкладень у бізнес орендного житла, становить приблизно 10% (для порівняння, дохідність від здачі площ у сучасних офісних або торгових центрах складає 15-20%, однак необхідно мати на увазі, що потенційна ємкість житлового ринку набагато більша). Якщо ж врахувати, що ціни на нерухомість в крупних містах України в докризовий період постійно росли, то інвестиції в прибутковий будинок можуть окупитись значно швидше.

За розрахунками російських спеціалістів ріелторських і приватних будівельних компаній, будинки, збудовані для здачі в найм, почне приносити прибуток через 8-10 років. ДІПБ Москви вважає, що прибутковий будинок еліт-класу може окупитись за 4-5 років. Як свідчать агентства, які займаються орендою елітного житла, рентабельність квартир класу «А» в приватному секторі може складати 25% річних за рахунок грамотного менеджменту, гнучкої цінової політики на ринку, налагодження вигідної співпраці з солідними ріелтерськими агентствами, співробітниками яких знають де шукати заможних людей і як пропонувати їм житло.

Відмінності в оцінках дохідності орендного житла пояснюються тим, що оцінювались різні класи прибуткових будинків. Наприклад, для Києва середня собівартість 1 м² прибуткового будинку складає 1200 \$ США. Відповідно можна отримати наступну картину стосовно термінів окупності:

- прибуткові будинки в спальних районах з дешевими квартирами для довготривалої (безстрокової) оренди для незаможних верств населення можуть окупитись за 10 і більше років;
- прибуткові будинки еліт-класу близько центру міста з умебльованими квартирами можуть окупитись за термін від 9-10 до 4-6 років;
- VIP- апартаменти площею понад 100м² з дорогими меблями в прибутковому будинку в центральному районі Києва вартістю 10-15 тис. доларів США на місяць можуть окупитись ще швидше: за 3-4 роки.

Крім того, прибутковий будинок не лише стабільно приносить прибуток, але й залишається у власності інвестора. Причому вартість будинку постійно збільшується за рахунок зростання цін на нерухомість.

Спорудження прибуткових будинків особливо вигідне, якщо інвестор користується довгостроковими дешевими позиками іноземних банків. Відповідно можна припустити, що найближчим часом основним інвестором

подібного житла може стати іноземний капітал, для якого дохідність на рівні 7-10% на рік цілком прийнятна, в той час як вітчизняні забудівники звикли заробляти швидкі гроші на продажі житла. Однак ці звички можуть дуже швидко помінятися під впливом кризових явищ, коли купівельний ресурс населення вичерпався і постали проблеми із збутом збудованого житла.

Зведення прибуткових будинків стримується:

- серйозною конкуренцією з боку приватних орендодавців, які можуть запропонувати аналогічну квартиру в 3-5 разів дешевше. Так в центрі Києва оренда квартири в приватної особи може обійтись в \$700-3500 на місяць або \$40-200 на добу, в прицентральних і спальних районах така ж квартира коштуватиме \$300-1000 на місяць або \$20-50 на добу.

- відносно невеликою чисельністю орендарів, які можуть заплатити за квартиру \$ 3-5 тис. на місяць. Це здебільшого іноземці з річним доходом від \$100 тис. зазвичай житло їм оплачують компанії, в яких вони працюють. Мінімальний термін оренди – від кількох днів до 3-4 місяців. Власне іноземці забезпечують сьогодні в Києві до 70% попиту на елітну нерухомість, що здається в найм, решта 30% - приїжджі з регіонів.

За кордоном прибуткові будинки (кондомініуми) – це переважно бізнес приватних компаній домовласників. В Швеції, наприклад, найчастіше власниками міських орендних багатоквартирних житлових будинків є акціонерні товариства, рідше – приватні особи.

В Росії і Україні приватні інвестори поки що не виявляють великого інтересу до прибуткових будинків, у них немає намірів конкурувати з містом в цій сфері. Для них поки що вигідніше і безпечніше зводити будинки для продажу. В цьому випадку терміни окупності проекту мінімальні, що дуже важливо при поверненні банківських позик, взятих на будівництво житла. Однак, якщо такі інвестори і з'являться у Києві, то, за прогнозами експертів, вони скорше за все підуть доприцентральних районів, де споруджуватимуть будинки з відносно невисокими орендними ставками квартир - \$ 400-500 на місяць. Тобто відбудеться переорієнтація з ексклюзивного багатого але нечисельного клієнта на менш заможного але масового споживача.

Необхідно також відмітити, що попит на орендне житло суттєво залежить від податкової політики. На початку ХХ ст. існували високі податки на нерухомість, тому купляти квартири було не вигідно, що і призвело до широкого розповсюдження прибуткових будинків. Будинки зводились з залученням кредитів на 30 років. В сучасному Українському законодавстві податку на нерухомість взагалі немає. Прибутковий будинок як сегмент ринку може успішно розвиватись при здоровій економіці, стабільній політичній ситуації і ***високих податках на нерухомість***. При цьому у потенційного

споживача має бути альтернатива: або купляти квартиру і платити великий прибуток на нерухомість, або винаймати житло і не мати жодних клопотів.

На думку експертів, коли з'явиться повноцінне поняття «прибутковий будинок», подібне житло буде будуватись для населення з *різними статками*. Причому будинок для осіб з невисокими доходами також може приносити немалі прибутки, оскільки в ньому оселяться велика кількість квартировинаймачів за рахунок меншої площі квартир, парковочних місць, нижчих вимог до придомових територій.

Форми винайму орендного житла також можуть бути різними. За кордоном воно може бути муніципальним або приватним, або належати об'єднанням мешканців чи житлових компаній. Так в Швеції, наприклад, поширені два види винайму:

- **перший** – найвигідніший і найдешевший варіант - це оренда житла у великих житлових компаній, які спеціалізуються на даному бізнесі. Ціна винайму у великих містах – від 650 доларів США на місяць (порядок винайму квартир і орендні ставки у Швеції регулюють на державному рівні). У вартість оплати входить вода, опалення, іноді кабельне телебачення. Помешкання здаються не умебльованими, але з повністю обладнаною і укомплектованою технікою кухнею. Цей тип оренди ще називають «контрактом першої руки». За ним можна жити необмежений час, і виселити квартиронаймача практично неможливо, якщо він вчасно розраховується і не конфліктує з сусідами. Даний вид оренди настільки популярний в Швеції, що у великих містах країни для отримання «контракту першої руки» приходиться чекати в черзі декілька років.

– **другий** вид винайму – це «контракт другої руки» - суборенда у приватної особи, яка має «контракт першої руки». Суборенда поширена, коли квартира потрібна негайно або ненадовго. При даному виді оренди квартири здаються здебільшого умебльованими. Вартість оренди двокімнатної квартири у великому місті обходиться в 750 – 900 доларів США (6).

У Франції дуже успішною виявилась державна схема залучення коштів громадян всіх без виключення країн світу - від мільйонерів до представників середнього класу - у сферу орендного житла, запропонована урядом в середині 80-х років. Приватним інвесторам пропонувалось вкладати гроші в певні квартири, котеджі, вілли із зобов'язанням на декілька подальших років здавати в оренду збудовану чи реконструйовану власність через уповноважені державою фірми - фахівці по здачі нерухомості в оренду. Цей бізнес звільнений від сплати ПДВ, фірма-партнер платить за інвестора всі інші податки, а також покриває поточні витрати на утримання квартири, включаючи комунальні платежі і умеблювання. Інвестор отримує гарантований чистий дохід, зростаючий з врахуванням інфляції, і навіть може пару тижнів в році своєю

квартирою користуватися. Ця форма орендного житла виявилась особливо успішною в сфері туристичного бізнесу.

При будівництві орендного житла для малозабезпечених верств населення у Франції також практикується прийом, коли частина квартир в будинку *продається за комерційними цінами (для забезпечених сімей) і частина - з використанням іпотечних кредитів*. Робиться це умисне для того, щоб не створювати в малозабезпечених шарів населення відчуття ізольованості і менш вартості.

Спільною стійкою тенденцією не тільки для України, але і інших європейських країн є те, що на ринку орендного житла найбільшим попитом користуються 1-кімнатні квартири. В Парижі, наприклад, 45% ринку орендного житла складають 1-кімнатні квартири, 38% - 2-кімнатні і тільки 17% ринку орендного житла приходить на 3-4-5-кімнатні квартири. Більше того, популярність, і відповідно вартість 1м² житлової площі росте оберненопропорційно величині квартири. Так, у Львові вартість оренди 1м² 2-кімнатної квартири на 18% менше аналогічного показника 1-кімнатної квартири. А вартість оренди 1м² однокімнатної квартири гостиничного типу загальною площею біля 22 м² (у Львові їх називають «кавалерками») на 25% більше аналогічного показника 1-кімнатної квартири. Накінець пропозиція «кавалерок» у Львові дуже невелика, оскільки вони користуються підвищеним попитом і пропозиції не затримуються на сайтах маклерських фірм.

Заслугове уваги оренда квартир для малосімейних в Києві (так звані квартири гостиничного типу 60-х років і «малосімейки» 70-х рр.) із середньою площею житлової кімнати 12,2 м² і площею кухні 5,3 м². Середня вартість місячної оренди таких квартир, складає 307 доларів США. Вартість місячної оренди 1м² складає 18 доларів США, що на 16% більше вартості місячної оренди 1м² сумарної житлової площі кімнати і кухні середньої однокімнатної квартири, і на 52,5% більше вартості місячної оренди 1 м² середньої 2-кімнатної квартири. Особливо слід відмітити, що *такі популярні квартири всі належать до старого житлового фонду, сьогодні їх неможливо проектувати і будувати, оскільки ні їх житлова площа, ні загальна площа квартири не відповідає чинним в Україні проектним нормам*.

Заслугове також на увагу оренда окремих кімнат в Києві. Середня вартість місячної оренди кімнати складає 125 доларів США. Вартість місячної оренди 1м² складає 8,1 доларів США. За кордоном для споживачів такого типу орендного житла проектують спеціальні так звані колективні квартири.

Проведене дослідження дозволило зробити ще один висновок, який стосується не тільки орендного, але і житла економ-класу і соціального житла:

при однаковій загальній площі квартири більшим попитом користуються квартири з більшою кількістю малих кімнат. Так у Києві:

- невеликі 3-кімнатні квартири (сумарною площею житлових кімнат і кухні 51 м²), збудовані в 60-70-х рр., часто в безліфтових будинках, які давно вже потребують ремонту, мають практично таку ж саму вартість оренди, як і великі сучасні 2-кімнатні квартири такої ж площі в нових будинках з ліфтами і сміттєпроводами (відповідно 546 і 555 доларів США, різниця в межах статистичної похибки 1.7%);

- невеликі 2-кімнатні квартири (сумарною площею житлових кімнат і кухні 35 м²), збудовані в 60-70-х рр., часто в безліфтових будинках, нерідко з прохідними кімнатами, які давно вже потребують ремонту, мають вартість оренди на 5,3% більшу, ніж великі сучасні 1-кімнатні квартири такої ж площі в нових будинках з ліфтами і сміттєпроводами (відповідно 497 і 448 доларів США).

ВИСНОВКИ

1. Орендне житло є повноцінною складовою житлового фонду країни. Воно може мати попит серед потенційних мешканців з різним рівнем матеріальних статків.
2. Орендне житло може виконувати роль доступного житла.
3. При розробці орендних житлових будинків для соціально незахищених верств населення доступним на даному етапі рекомендується проектувати переважно *малометражні* 1-2-кімнатні квартири.
4. Необхідно здійснити таке коригування ДБН В.2.2-15-2005 «Житлові будинки. Основні положення», які б допускали можливість проектувати і будувати для здачі в оренду малі однокімнатні квартири гостиничного типу загальною площею 20-24 м² і спеціальні комунальні квартири для здачі у винайм окремих кімнат.
5. Частину квартир в орендних житлових будинках рекомендується продавати за ринковими цінами (для матеріально забезпечених сімей), а частину – по іпотечних кредитах.
6. Широкому впровадженню в практику орендного житла має передувати вдосконалення законодавства про орендне житло і приватизацію.

Література

1. Лебедько С. В Москве появятся доходные дома. – «Строительство и реконструкция», №7, 2002, с. 40.
2. Федоровская О. Доходный дом: между прошлым и будущим. «Дом Индекс», №1-2 (10), 2007, с.68-74.

3. Сеннікова Е. Подобова та довготривала оренда квартир економ- та стандарт-класу. «Маклер», №3-4, 2006, с.28-29.
4. Міністерство оцінило собівартість будівництва. «Маклер», №8, 2007, с.5.
5. Українські новини коротко. «Маклер», № 1 (16), 2008, с.
6. Козак В. Країна, де дбають і думають про людей. «Маклер», №2, 2008, с.44-47.
7. www.zhytlo.kiev.ua/rent.rus.php (26.03.2010).
8. Сільник О.І. Розвиток архітектури прибуткових будинків Львова 1772-1918 рр.—Автореф. дис. на здоб. науков. ступ. канд. арх.- Львів, 2008.
9. Скібіцька Т. Прибутковий будинок як провідний архітектурний тип у забудові міст України кінця ХІХ-ХХ ст.
10. www/info-build.com.ua Міністерство Освіти і Науки України.

Аннотация

Рассматривается и обосновывается целесообразность строительства арендного городского жилья как эффективного средства решения проблем доступного и коммерческого жилья и дополнительного источника стабильных финансовых поступлений в бюджет города.

Ключевые слова: социальное жилье, доступное жилье, аренда, дом, квартира, площадь, стоимость, жилищная политика, финансирование.

Abstract

Consider the necessity of building and urban rental housing as an effective means of solving the problems of affordable housing and commercial and additional stable source of financial revenue to the city budget.

Keywords: social housing, affordable housing, rent, house, apartment, area, cost, housing policy, financing.

УДК 728.03.222

О. М. Водецька,
магістр архітектури

ДОСВІД ПРОЕКТУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЖИТЛА У ФІНЛЯНДІЇ, ФРАНЦІЇ ТА АВСТРІЇ 1920-х – НА ПОЧАТКУ 1930-х РОКІВ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ПОРИ

Анотація: стаття представляє собою коротку характеристику соціального житла на початку його становлення у період між світовими війнами та порівняння його з післявоєнним періодом. Проводиться огляд соціального житла Фінляндії, Франції та Австрії, їх порівняння, також визначаються відмінності між двома періодами проектування і будівництва соціального житла. У тексті статті розкриваються особливості організації, планування та цільових груп соціального житла в різні періоди.

Ключові слова: соціальне житло, рівень комфорту, житловий комплекс, квартира, муніципалітет.

Житло завжди було й залишається одним із найважливіших інструментів на шляху досягнення соціальних цілей у суспільстві. Забезпеченість громадян житлом - показник успішності державної політики, причому навіть більш точний, ніж показник економічного росту держави. Якщо добробут населення дуже низький, то житлове питання - найбільш важливе серед всіх інших соціальних проблем. Проблема забезпечення громадян житлом є надзвичайно болючою для України, що одержала в спадщину від СРСР величезні черги на одержання житла, а ринкові відносини ще більш загострили цю проблему. Саме тому вивчення аспектів соціального житла, тобто житла, яке надається громадянам безоплатно, або за доступну для них плату, є на даний момент дуже актуальним.

Одним із важливих питань, яке потрібно дослідити передусім, є питання виникнення соціального житла та його особливості на різних етапах соціально-економічних перетворень у різних країнах.

Отже, після недовгого періоду захоплення соціальними експериментами (будинки-комуни, зразкові селища промислових підприємств тощо) прагматична Європа цілеспрямовано почала розробляти й виконувати соціальні програми забезпечення своїх громадян недорогим житлом.

Цілком можливо, що перше соціальне житло з'явилося у **Фінляндії**. У 1909 р. в Хельсінкі за проектом архітектора А. Nyberg було збудовано чотири дерев'яних будинки для робітників на вул. Кірстінкуя (Kirstinkuja). В них проживали здебільшого робітничі родини з дітьми. В середньому в одній

квартирі проживало п'ять чоловік, інколи до восьми. Ці невеличкі помешкання були обладнані водопостачанням, коморою та шафою (attic cupboard). В кожному помешканні був власний туалет у підвалі. У 1918 р. в цих будинках було встановлено електричне освітлення. Музей поруч з парком розваг Linnanmäki демонструє помешкання та побут робочих родин Хелсінкі з 1909 по 1985 рр.

У Франції ще в 20-ті роки виникли суспільні (недержавні!) об'єднання по будівництву масового житла, які існують і сьогодні. Ці об'єднання сформували свої програми: НВМ (Habitation a Bon Marche) - дешеве житло; НЛМ (Habitation a loyer Modere) - будинки із помірною квартплатою; НВМА (Habitation a Bon Marche Ameliorees) - житло поліпшеного типу. Це дозволяє стверджувати, що вже тоді світове співтовариство усвідомило необхідність диференційованого підходу до обліку побажань споживачів і розробки житлових будинків різного рівня комфорту, обумовленого фінансовими можливостями різних категорій громадян.

У Франції держава здавна впливала на ринок житла. Після Другої Світової війни населення почало зростати у небачених до цього темпах, в той час як кількість житлових будинків суттєво зменшилась через військові дії. Ціни на оренду житла швидко зростали і в 1949 було прийнято закон, що їх блокував, таким чином позбавивши інвестування у нерухомість економічної цінності. Крім того, будівництво було жорстко регульоване і зведення нових будинків стало майже неможливим без державної підтримки.

Уряд запусив грандіозний план забудови, що включав створення "нових міст" ("villes nouvelles") та нових околиць з НЛМ (Habitation à Loyer Modéré, "житлом за помірними цінами"). У держави були гроші та юридичні засоби для одержання землі, а компанії, що будували величезні житлові комплекси з сотнями квартир отримували деякі переваги від уряду. За якістю також пильно стежили, що призвело до появи непоганих квартир, а інколи і житла вищої якості, за стандартами тих часів (1950 - 1960-ті роки).

В той же час, НЛМ були зброєю у руках політичних сил, а також вагомим (і незаконним) джерелом їх фінансування (тому що будівельні компанії повинні були заплатити політичній партії чи меру за те, що ті запустили програму НЛМ), що призвело до корупції та скандалів.

Така система використовується у Франції по сей день, нещодавно прийнятий закон зобов'язує кожне місто мати як мінімум 20% НЛМ. На сьогодні НЛМ представляє приблизно половину всього орендованого житла на ринку.

Хоча таким чином у Франції вдалося забезпечити житлом родини з невисокими доходами, в той же час це призвело до появи гетто на околицях міст для бідних верств населення, здебільшого емігрантів та безробітних.

Соціальне житло а **Австрії** - gemeindebau (мн - Gemeindebauten /гемАйндеботен/) (нім. “муніципальний будинок”) - це житлові будинки зведені муніципалітетом, зазвичай щоб надати населенню недороге соціальне житло. Квартури в будинках можна орендувати у відповідного муніципалітету.

Gemeindebauten стали важливою частиною архітектури та культури Відня з 1920-х років. До 1918 р. умови проживання все зростаючого робочого класу в Відні були жахливими за сучасними стандартами. Коли соціально-демократична партія Австрії отримала контроль над міською адміністрацією при Першій Республіці (1918-1934 рр) (так званий Червоний Відень), вона розпочала проект по покращенню житлових умов для робітників. В той час було зведено велику кількість Gemeindebauten, зазвичай крупних житлових комплексів. Всього було побудовано 64 000 квартир, включаючи будинки, що було збудовано після подій лютого 1934-го, що надали житло 220 000 людей. Квартури надавалися по системі балів, що надавала пріорітет для сімей та людей з невисокими доходами.

Класичні міжвоєнні Gemeindebauten зазвичай мають головний вхід з великими воротами, що ведуть у двір. В середині є дерева та зелень, де діти можуть гратися не виходячи на вулицю. У квартиру заходять з двору. Така фортецеподібна схема зробила будинки придатними для військового використання. Декілька таких домів у Відні, найбільш відомий з них Karl-Marx-Hof, були місцями боїв під час Австрійської Громадянської Війни у лютому 1934 р, коли їх обороняли як фортеці Соціал-Демократичної Партії.

Gemeindebauten продовжили будувати після 1945 р, проте архітектурний стиль змінився протягом десятиріч. Під час 1960-70х рр. міська влада почала будувати великі житлові блоки, що склалися з висотних будинків, таких як Großfeldsiedlung.

Gemeindebauten у Відні можна впізнати за подібним текстом, що написаний червоними літерами над головним входом: *Wohnhausanlage der Gemeinde Wien errichtet in den Jahren 1925 bis 1927 aus den Mitteln der Wohnbausteuer (Житловий комплекс Віденського муніципалітету, збудований з 1925 по 1927 рр. з доходів від податку на побудову житла).*

Більші Gemeindebauten мають власні назви. Інколи ці назви походять від географічного положення будівлі, інколи їх називають за іменем якоїсь особи - або відомого борця за свободу, як Джордж Вашингтон, але набагато частіше іменем відомого соціаліста, як Олоф Палме, або іменем функціонера Віденської Соціал-Демократичної Партії.

На сьогодні в квартирах, що належать міській владі, проживає біля 600 тис. людей (не обов'язково бідних), що складає третину всього населення Відня. Так як соціал-демократи знаходяться при владі в місті з Другої Світової

Війни, то опозиційні політики часто заявляють, що члени партії мають пільги на отримання житла.

Найбільш відомий Gemeindebau у Відні, розміщений в мікрорайоні Heiligenstadt в 19 районі Відня, Döbling. Його збудовано на землі, що аж до 12-го століття була вкрита водами Дунаю і там було достатньо глибоко для судохідства. У 1750 році все що залишилось від того - лише озерце, яке осушив Імператор Йозеф II. Потім на цій території були влаштовані сади, але їх було знищено за наказом Віденської міської ради, контрольованої тоді соціал-демократами, для того, щоб звільнити місце для побудови комплексу Карл-Маркс-Хоф, яке фінансувалося зі спеціального податку, названого за іменем радника Хуго Брейтнера. Для побудови найняли відомих місцевих та закордонних архітекторів. Карл-Маркс-Хоф було зведено між 1927 та 1930. Головним архітектором був Карл Ен, послідовник Отто Вагнера. Будинок мав 1382 квартири (30-60 м² кожна) і називався Ringstraße des Proletariats (кільцева дорога пролетаріату), за назвою головної віденської кільцевої дороги, збудованої ще в 1850-ті, що оточувала центр міста і служила для демонстрації міці та слави імперії Габсбургів. Тільки 18,5% загальної площі, яка складає 156000 м² та має в довжину біля 1000м, було зайнято будівлями, решта території була відведена під сади та майданчики для ігор. Комплекс був спроектований для того, щоб вмістити біля 5000 чоловік та включає в себе пральні, лазні, дитячі садки, бібліотеку, лікарські кабінети та офіси для бізнесу (див. рис. 1).

Карл-Маркс-Хоф відомий за подіями Лютневого Повстання під час австрійської Громадянської Війни 1934 року. Повстанці забарикадувалися у будівлі, але були вимушені здатися, коли австрійська армія, поліція та австрофашистські загопи Heimwehr бомбардували будівлю, незважаючи на цивільних громадян, що в ній знаходилися. Під час Аншлюсу Австрії, комплекс було перейменовано в Heiligenstädter Hof, але оригінальну назву повернули у 1945 році.

Артилерійські пошкодження було відремонтовано у 1950-х. Будівлю реставрували в між 1989 та 1992 рр. Довжиною більш ніж кілометр, це найдовший житловий будинок в світі. Вздовж нього розміщено чотири трамвайні зупинки.

Ще один об'єкт – Джордж-Вашингтон-Хоф – було збудовано у період між 1927 та 1930 роками і був розрахований на 1085 квартир. Це один з найбільших проектів муніципального житла у Відні. Він був задуманий як місто-сад: були запроектовані майданчики, засаджені великою кількістю беріз, в'язів, кленів, акацій та бузку, які, в свою чергу, дають імена корпусам. Проект

включає в себе бібліотеку, центр материнства, дитячий садок, пошту, бар, велику кількість магазинів (див. рис. 2).

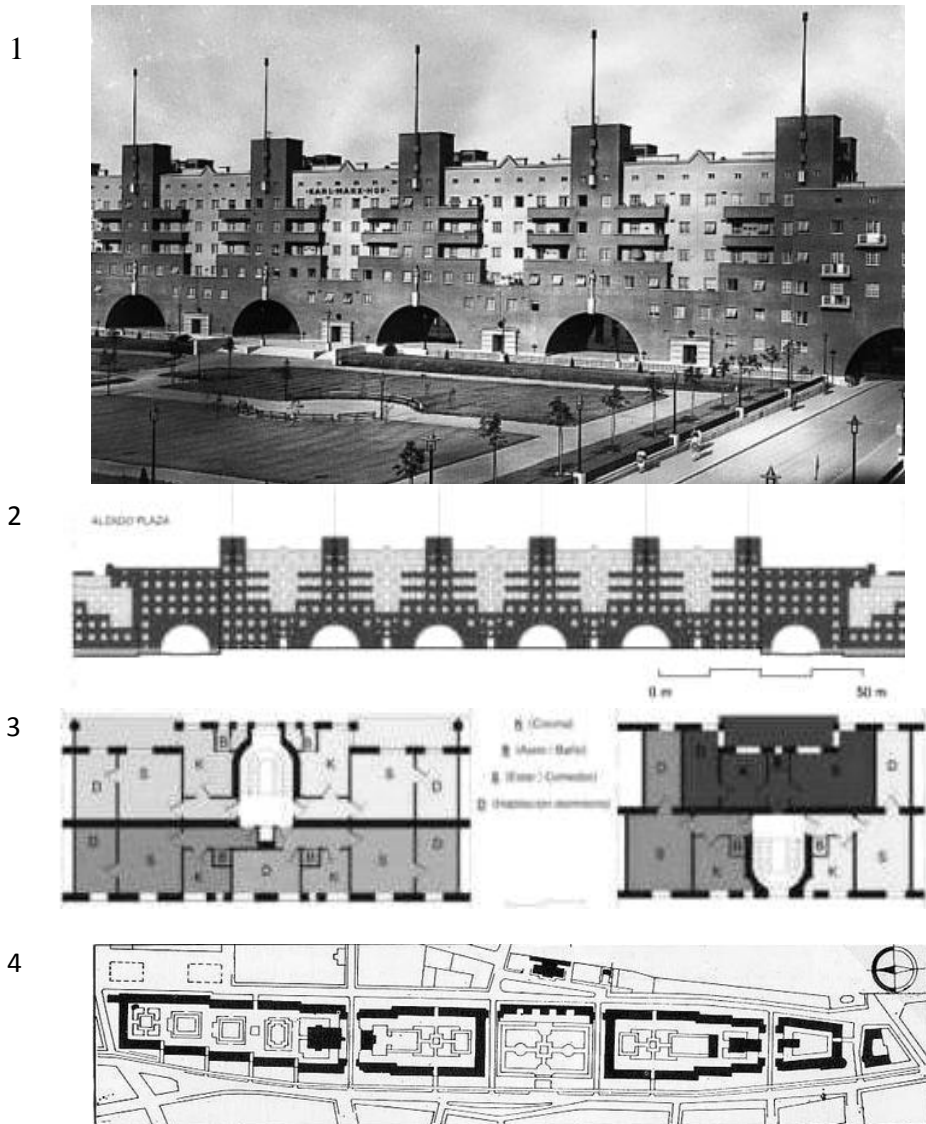

Рис. 1. Карл Маркс-Хоф, м. Відень, Австрія, 1927-1930 рр.:

1 – загальний вигляд; 2 – фасад; 3 – план секції; 4 – генплан.

Рис. 2. Джордж-Вашингтон-Хоф, м. Відень, Австрія, 1927-1930 рр

Отже, розвиток соціального житла можна розділити на два етапи – після першої світової війни та після другої світової війни. Для першого періоду був характерний індивідуальний підхід, оскільки обсяги соціального житла були невеликими. Наслідком цього стали цікаві, індивідуальні фасади, досить різноманітне обслуговування, те, що кожний з об'єктів мав своє особливе ім'я. Що стосується другого періоду, то це був період масового будівництва, коли за типовими проектами забудовувались великі території міста, як правило околиці. Для цього періоду характерна одноманітність зовнішнього вигляду.

Список використаних джерел

1. Karel Teige. The minimum dwelling. – Massachusetts Institute of Technology, 2002
2. http://en.wikipedia.org/wiki/Modernist_Housing_Estates
3. <http://en.wikipedia.org/wiki/HLM>
4. http://en.wikipedia.org/wiki/Public_housing
5. <http://madrid2008-09.blogspot.com/2009/03/apuntes-martes-10-de-marzo.html>
6. <http://epiteszforum.hu/node/12560>
7. http://www.stadtentwicklung.berlin.de/denkmal/denkmale_in_berlin/en/weltkultur_erbe/siedlungen/architektur.shtml

Аннотация

Статья представляет собой короткую характеристику социального жилья в начале его становления в период между мировыми войнами и сравнение его с послевоенным периодом. Проводится обзор социального жилья Финляндии, Франции и Австрии, их сравнение, также определяются отличия между двумя периодами проектирования и строительства социального жилья. В тексте статьи раскрываются особенности организации, планировки и целевых групп социального жилья в разные периоды.

Ключевые слова: социальное жилье, уровень комфорта, жилой комплекс, квартира, муниципалитет.

Annotation

This article presents a short characteristic of social housing at the time of its establishment in between two world wars. It examines and compares social housing estates in Finland, France and Austria and also showing the differences between two periods of designing and building social housing. Article explores characteristics of organization, planning and target audiences of social housing in different time periods.

Keywords: social housing, comfort, residential complex, flat, municipality.

УДК 72.012:725.53(045)

Л.Р.Гнатюк,
доцент ККТД, НАУ,
К.Я.Агафонова,
магістр дизайну, НАУ

ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ ХВОРИХ НА АУТИЗМ

Анотація: в статті розглядаються особливості формування середовища навчально-виховного комплексу для дітей, що страждають раннім аутизмом.

Ключові слова: аутизм, навчально – виховний комплекс, середовище.

Постановка проблеми. Однією з найбільш актуальних проблем є реабілітація дітей з захворюваністю на аутизм. Статистичні дослідження, проведені у різних країнах показують, що частота виникнення цієї хвороби, це 3-6 випадків на 10 тис. дітей, це перевищує чисельність глухих та сліпих дітей. АУТИЗМ (ранній дитячий аутизм), тяжка аномалія психічного розвитку дитини, що характеризується порушенням комунікативності та соціальної адаптації, стереотипністю діяльності.

Такі симптоми проявляються у віці до 2,5 років, при відсутності реабілітаційної роботи у більше ніж 2/3 випадках настає глибока інвалідність. Натомість, при реабілітації, потреба у лікарняному догляді знижується з 74 до 8%. Враховуючи вище зазначене, необхідно досліджувати особливі потреби дітей – аутистів, для створення найбільш комфортного та ефективного середовища реабілітації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні фундаментальні дослідження проблеми реабілітації дітей знаходяться на початковому етапі. Окремі аспекти організації соціально-реабілітаційних центрів для неповнолітніх та дитячих будинків сімейного типу розглянуті в роботах педагогів, психологів, соціологів та фахівців інших спеціальностей. Для вивчення даної проблеми важливе науково-практичне значення мають дослідження та проектно-творчі роботи з питань архітектури навчальних закладів:

- по формуванню мережі позашкільних навчально-виховних закладів - Степанова В.І., Мирчевської Л.Б.[5];

- по удосконаленню роботи шкільних закладів - Ковальського Л.М. [2], Начевої О.О. [4];

- по проектуванню закладів дитячого оздоровлення та лікування – Гусєва В.В. [1];

- архітектурній організації дитячого рекреаційного середовища присвячені роботи Крижановської Н.Я. [3].

Частково проблемами розселення інвалідів займається ВАПТ "Київ ЗНДІНП". Вагомим чинником для формування здорової і сильної особистості безперечно є її психічний стан. В цьому напрямі були проведені в 1996 році в Яснополянському дитячому будинку під керівництвом І.В. Єжова. Результати психологічного обстеження свідчать про значні порушення емоційно-вольової сфери вихованців. У більшості дітей молодшого шкільного віку виявлені різні порушення емоційного стану: 28% перебувало в стані підвищеної емоційної напруженості, в 32% спостерігався стан психічного стомлення, приблизно стільки ж дітей перебувало в стані емоційного стресу. Тільки в 20% дітей відзначався досить комфортний емоційний стан. Саме тому потрібно сформуванню найбільш комфортне і гармонійне оточення для цих дітей.

На розв'язання існуючих протиріч у архітектурному середовищі спрямовані роботи, котрі формують глобальні напрямки досліджень щодо організації й оптимізації архітектурного середовища (В.Л. Абизов, Н.М. Дьомін, В.І. Єжов, Н.П. Красильников, Г.І. Лаврик, В.П. Мироненко, А.М. Рудницький, В.О.Тимохін, І.О.Фомін та ін.), вивченню соціальних аспектів архітектурного середовища (В.Ю. Дурманов, Г.З. Каганов, К.К. Карташова, Л.Б. Коган та ін.), щодо розширення функцій житлових районів (Е.Г. Костина, К.В. Каркар'ян, О.А. Крижанівська та ін.).

Мета роботи: визначити особливості формування дизайну середовища центрів реабілітації для дітей із захворюваністю на аутизм.

Основна частина:

При аналізі реабілітаційних установ Україні з'ясовано, що на сьогодні проблема нестачі приміщень та елементарного обладнання стоять гостро перед мешканцями та персоналом. Також аналіз показав недовіру застарілих методів, що переважно застосовуються українськими реабілітаційними установами. Закордонні аналоги демонструють кращу матеріально-технічну базу та нові підходи не тільки до проектування даних установ але також специфічного дизайну середовища необхідного для реабілітації та включення в соціум дітей хворий на аутизм.

Натомість, цікавим прикладом є будинок для дітей, що страждають аутизмом. Останкіно, Кашенкін Луг в м. Москві. Архітектор Андрій Черніхов одразу поставив завдання створення такого простору школи, у якому, гуляючи внутрішніми галереями, маля буде отримувати почуття людини,

«подорожуючої навколо», «проникаючої наскрізь» і «спостерігаючої зсередини».

Оскільки пацієнтів з аутизмом умовно поділяють на 4 групи, то і організація простору буде відрізнятися. 1 та 2 групи мають складні особливості, що пов'язані із низьким рівнем інтелектуального розвитку. Така дитина не сприймає простір загалом, тому архітектурне планування не допоможе їй орієнтуватися у приміщенні. Натомість, вони запам'ятовують окремі деталі обстановки, розташування окремих предметів, або границі свого простору.

3 та 4 групи хоч і мають відхилення у зв'язках з оточуючим середовищем, але в окремих життєвих ситуаціях вони не втрачають зв'язок з простором. Так для них має велике значення власний жилий простір, як організоване «робоче» середовище, а також місце постійного перебування. Тому навчально-виховний комплекс в плані має відносно симетричну структуру, при наявності різноманітних, на перший погляд цілком не поєднаних структур (рис.1-2).

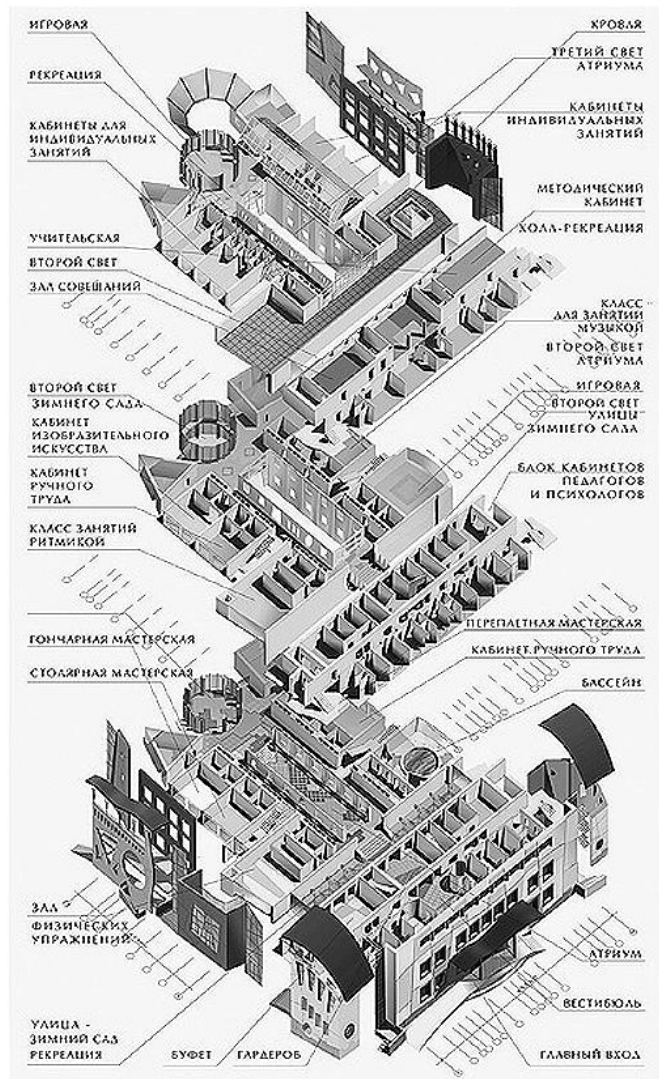
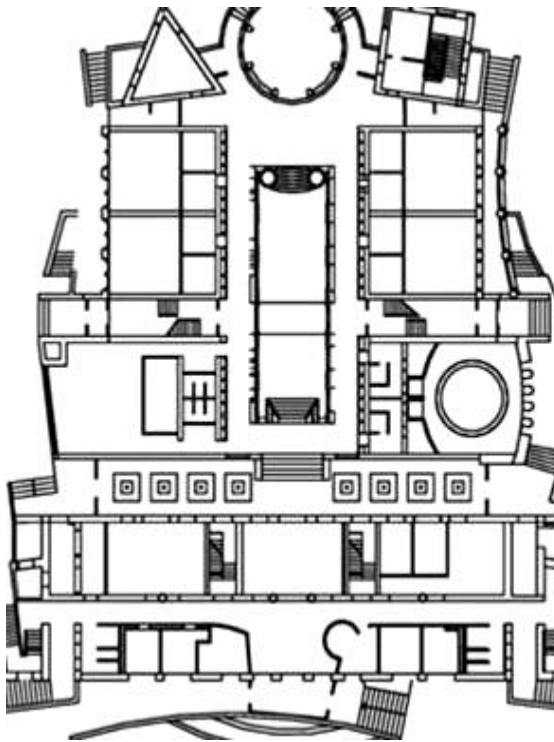

рис. 1-2. Планувальне рішення
Останкіно, Кашенкін Луг, Москва.

Основними елементами формування впливу архітектури та дизайну на людину є: простір, форма, колір, ритм.

Простір. Прийнято вважати, що для дітей з аутизмом потрібно створювати маленькі приміщення, для створення камерної атмосфери стриманості. Натомість цікавим є використання складного просторового рішення: присутні невеликі традиційні кабінети для спеціалістів, а також великі зали із відкритим простором, скляні наружні стіни, та прозорі стелі. Але всі ці великі приміщення зонуються за допомогою перегородок та складних форм, що по-новому формують сприйняття простору із різних кутів зору. Все це викликає у пацієнтів цікавість, а не занепокоєння та страх.

Форма. У будівлі присутні всі базові форми на яких побудована людська культура, - коло, квадрат, трикутник, хвиля (рис. 3-4). Але тут вони покликані виконувати декоративну функцію, поєднуючись у ритмічні композиції, а не «відсікати зайве», приводячи до спільного знаменника. Оскільки дитина з РДА ще не зовсім пізнала простір навіть власного тіла, то більш доцільним вирішенням буде не стискати її суворою геометрією.

Ритм. За рахунок використання базових геометричних фігур у ритмічній композиції, монолітна і достатньо статична будівля набуває динамічної горизонтальної направленості. Це одночасно і ламана, і структурована форма.

Колір. Урізноманітнює та посилює динамічні архітектурні елементи. Але не зважаючи на його, на перший погляд, надлишок, вся композиція тримається разом, є цільною. Використання діаметрально протилежних кольорів виправдане, оскільки композиційні, планувальні елементи покликані звертати

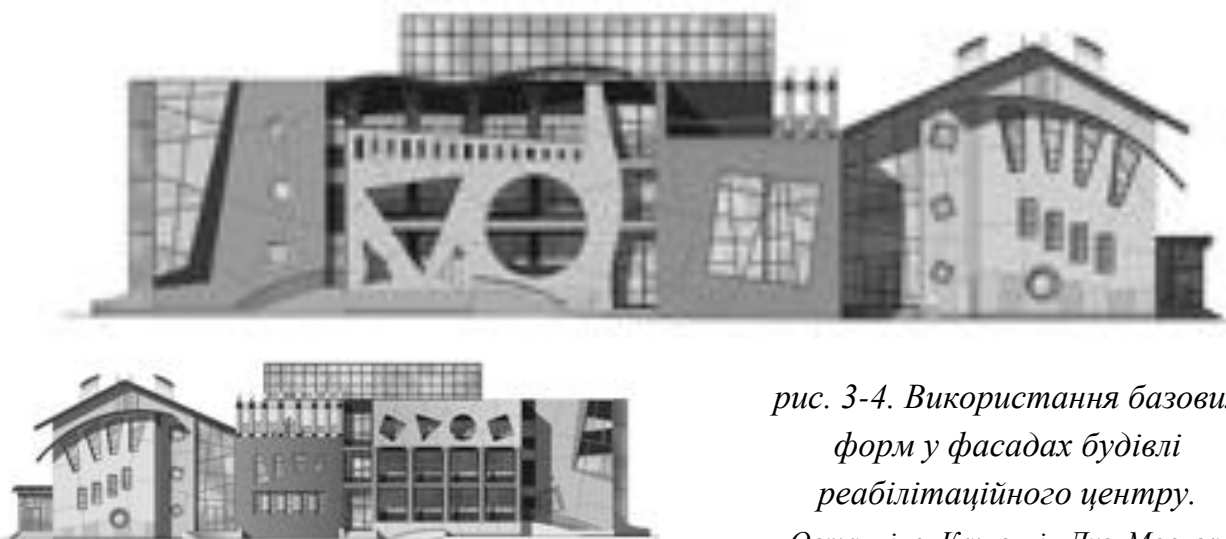

рис. 3-4. Використання базових форм у фасадах будівлі реабілітаційного центру.

Останкіно, Кашенкін Луг, Москва.

на себе увагу, та «витягати» дитину з її власного світу.

У вітчизняній практиці є дуже цікавим досвід створення дизайну середовища в реабілітаційному центрі „Еліта”, який є першою установою, що почала застосовувати в своїй медичній практиці систему інтенсивної нейрофізіологічної реабілітації.

Центр було створено у місті Львові в 1990 році завдяки сприянню багатьох міжнародних організацій. Його вигідне розташування в зеленій зоні майже в центрі міста створює затишок і комфорт як пацієнтам так і медичним працівникам.

Рівень його устаткування на час відкриття суттєво виділяв його з поміж інших лікувальних установ України. Тут вперше в Україні було встановлено обладнання для проведення комп'ютерного електроенцефалографічного дослідження мозку з картуванням. Центр був устаткований одною з перших на Львівщині комп'ютерною мережею, яка об'єднувала 12 робочих станцій.

Працівниками центру в 1998 – 2000 рр був виконаний проект „Допомога дітям з порушенням поведінки та шкільною дезадаптацією”.

Останнім часом в центрі було підготовлено та впроваджено в практику українські варіанти всесвітньо відомих тестів розвитку дитини – тест визначення великих моторних функцій Gross Motor Function Measurement – GMFM, тест дитячої інвалідності Pediatric Evaluation Disability Inventory – PEDI, скринінговий тест розвитку дитини DENVER II.

Саме в реабілітаційному центрі прийняла завершену форму новостворена програма „Рання реабілітація” для дітей групи ризику аутизму. Завдяки згуртованій роботі фахівців різного напрямку досягнуто реальних успіхів в профілактиці неврологічної інвалідності цих дітей.

Одним з підрозділів реабілітаційного центру є інформаційно-аналітичний центр, який займається активним поширенням інформації про систему реабілітації в різних країнах світу. Ключовими моментами в даному центрі стали синтез медичних новітніх технологій та гармонія оточуючого середовища (прекрасної зеленої зони, що так необхідна хворим).

Висновок. Особливість світосприйняття дітей, що страждають на аутизм, призводять до розробки нових проектних рішень, особливої організації архітектурно-просторового та специфічного дизайну середовища, що покликане допомогти скорішому поверненню аутистів у соціум. На основі існуючих архітектурно – планувальних рішень реабілітаційних центрів виявлено специфічне функціональне зонування, що впливає на формування та використання простору, форми, кольору та ритму у відповідності до світосприйняття аутистів. Прийоми та засоби організації архітектурного середовища та особливості дизайну необхідно спрямовувати на корегуючу дію.

Список літератури

1. *Гусев В.В.* Оздоровительные учреждения для детей и молодежи. - М.: Стройиздат, 1977. – 143 с.
2. *Ковальський Л.М.* Проблеми розвитку архітектури навчально-виховних будівель: Автореф. дис... д-ра архітектури: 18.00.02 / Київський держ. технічний ун-т будівництва і архітектури. – К., 1996. – 33с.
3. *Крижановская Н.Я.* Методологические основы градостроительного проектирования рекреационной среды для детей: Дис. д-ра архитектуры: 18.00.04. – К., 1996. - 349 с.
4. *Начева О.О.* Удосконалення сітки і типів шкільних будівель в існуючій забудові (на прикладі міст України): Автореф. дис... канд. архітектури: 18.00.02 / КиївЗНДІЕП. – К., 1992. – 19 с.
5. *Степанов В.И., Мирчевская Л.Б.* Организация сети школ, межшкольных учебно-производственных комбинатов и внешкольных учреждений: Монография. – М.: Стройиздат, 1983. – 92 с.

Abstract

In article development of the design-concept for formation environment of the centres of rehabilitation for children suffering autism is considered.

Key words: autism, rehabilitation centre, environment.

Аннотация

В статье рассматриваются особенности формирования дизайна среды учебно-воспитательного реабилитационного комплекса детей, страдающих ранним аутизмом.

Ключевые слова: аутизм, учебно-воспитательный реабилитационный комплекс, среда.

УДК 725.578

Л.Б. Гнесь,
канд. арх. доц.*Львівський національний аграрний університет*

АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ

Анотація: на основі проведених соціологічних та натурних досліджень, пропонуються рекомендації щодо планувальної організації дитячих будинків сімейного типу, номенклатури та параметрів окремих приміщень.

Ключові слова: типи дитячих будинків сімейного типу, діти-сироти, батьки-вихователі, кімната-їдальня, господарська кімната, гардеробна сезонних речей, спальня батьків-вихователів.

Актуальність дослідження. В Україні, за останнє десятиріччя кількість дітей-сиріт і дітей в яких батьків позбавлено батьківських прав зросла на 60%. Згідно останніх експертних досліджень, таких дітей нараховується близько 100-150 тис. Сьогодні в державі функціонує значна кількість спеціальних шкіл-інтернатів для дітей сиріт, та згідно статистичних даних всі вони переповнені. А на усиновлення може розраховувати лише невелика частина сиріт. І в цьому випадку на державу і суспільство лягає відповідальність і турбота по вихованню таких дітей. Саме дитячі будинки сімейного типу є тим механізмом у подоланні соціального сирітства в Україні [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню вирішення проблеми стану розвитку дитинства дітей-сиріт, позбавлених батьківської опіки присвячені наукові роботи низки вітчизняних та зарубіжних фахівців. У зарубіжній соціології та психології дослідженню причин соціального сирітства, адаптації вихованців відомими є наукові розробки вчених: Дж. Боулбі, Я. Корчака, Т. Шульги, А. Прихожан, В. Ослана та інших, у сфері соціальні психологічних досліджень, таких науковців як І Дубровіна, Т. Землянухіна, М. Лисіна, В. Толстих. У вітчизняній науці основні напрямки досліджень присвячені правовим аспектам функціонування сімейних форм опіки і піклування, зокрема дитячих будинків сімейного типу О. Карпенко, І. Жилінкова, В. Москалюк, проблемам соціальної адаптації вихованців Л. Дробот, І. Доля, В. Слісаренко, В. Яковенко.

Проблема проектування дитячих будинків-інтернатів, як однієї із форм виховання дітей-сиріт, була об'єктом уваги ряду науково-дослідних інститутів, багатьох вчених, що знайшли відображення в численних наукових працях. Відомі праці пов'язані з вивчення та розвитку дитячих дошкільних закладів,

дитячих виховних закладів, зокрема; А. Кадуріної, А. Ахаїмової, Г. Ковальської, І. Назарової, О. Юрчишин та інших. Але питання архітектурно-планувальної організації дитячих будинків сімейного типу сьогодні залишається поза увагою вчених.

Мета дослідження – дослідити існуючі сьогодні дитячі будинки сімейного типу в Україні. Сформувати основні типологічні напрямки архітектурно-планувальної організації дитячих будинків сімейного типу.

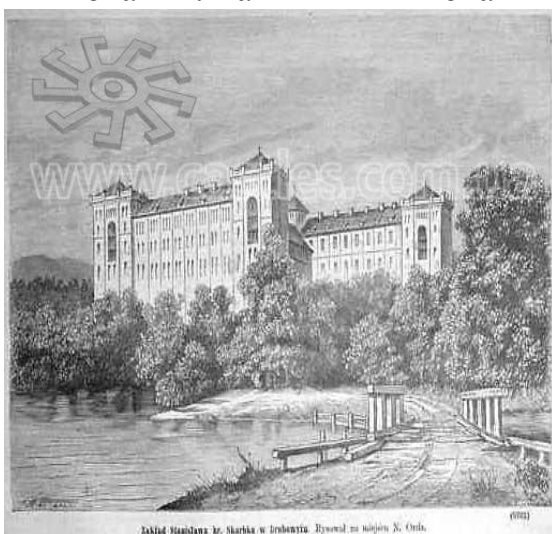
Достовірність дослідження Базуються на основі узагальнення зарубіжного досвіду існування дитячих будинків сімейного типу, а також на результатах аналізу анкетування батьків – вихователів дитячих будинків сімейного типу у Львівській, Закарпатській, Волинській, Чернівецькій, Київській, Одеській, Сумській, Кіровоградській, Миколаївській, Дніпропетровській, Запорізькій, Донецькій областях та в Автономній Республіці Крим. Анкети розсилались поштою. Анкетування проводилось методом самозапису. Відповіді надіслали 56 батьків-вихователів будинків сімейного типу.

Виклад основного матеріалу. Історія опіки над сиротами сягає глибоко в давнину. Ще у Древній Греції і у Древньому Римі (III ст. до н.е. – III ст. н.е.) існували будинки для безпритульних дітей. Згодом у Європі з'являються сирітські будинки при монастирях, церквах (храмах). Відомо з різних історичних джерел, що ще у Київській Русі опікування сиротами було нормою життя. Так ще у 911 році київські князі брали під опіку дітей, які потребували соціальної допомоги. Згодом у 1037 році князь Ярослав Мудрий в збірці законів «Руська правда» розмістив правила щодо опіки сиріт на державному рівні. Саме цей збірник законів, вперше в європейській практиці став на захист дітей. Так почала формуватись державна політика відносно дітей – сиріт. І в часи княжого правління піклування про таких дітей лягало, перш за все на самих князів і церкву.

Схожі тенденції державної гуманної політики, щодо опіки сирітства, зустрічаємо в інших європейських державах. У XV – XVI ст. в Західній Європі, під впливом нових педагогічних методів виховання, з'являється новий тип установи – виховні будинки. Ці споруди розробляються як спеціальні архітектурні комплекси. В них досить ретельно продумана, як на той час, функціонально-планувальна схема приміщень. Центром архітектурного простору споруди був великий внутрішній двір. Які слугували місцем прогулянок дітей, влаштування в них садів, місць відпочинку, тощо. Навколо двору формувались галереї, в бік яких були орієнтовані основні приміщення будинку. Галереї слугували місцем рекреації дітей у негоду. З часом у XVII – XIX ст. в Європі та США зростає кількість благодійних будинків для людей

різного соціального статусу. Влаштовуються такі заклади при гімназіях, школах, церквах. У різних країнах вони називаються по-різному; “школи для плетива із соломи”, “школи в'язання мережив” (Англія), “притулки” (Франція), “школи взаємного навчання” (США). З архітектурної точки зору ці заклади не створювали образ споруди, який був би типологічно чи архітектурно характерний для даного типу будівлі. Згодом в Західній Європі з'являється новий тип установ – виховні будинки. В Росії спеціальні заклади для покинутих дітей стали з'являтися і розвиватися уже при Петрі I. Було наказано організувати у великих містах госпіталі для незаконнонароджених дітей. В цей час будуються, так звані “сиротовиховальниці». [2].

До середини XIX ст. в Росії відкривається велика кількість дитячих закладів, заснованих на благодійності. Типологічно вони підрозділялися на: сирітські будинки, притулки для немовлят, дитячі денні притулки, дитячі їдальні, відділення для малолітніх дітей при різних установах. З архітектурно-планувальної точки зору, це були прості видовжені в плані споруди, коридорного типу. Згодом сімейні форми виховання ініціюються і членами царської родини і багатих купецьких сімей. Форми сімейного виховання, які є прообразом прийомної сім'ї, використовували і в Україні, яка на той час була в складі Російської імперії. Законодавством був закріплений патронат, як одна із форм опіки над дітьми. Це означало – допомога бездомним і хворим дітям. Відповідальність за надання такої допомоги покладалась на сільські общини. Немовлят із виховних будинків почали віддавати в села селянам хорошої поведінки. При Катерині II існували так звані «виправні притулки». Окрім такої форми опіки були й інші, коли дитину із притулку брала сім'я на виховання. Такий тип виховання дістав назву – патронат.

с.Заклад.Інститут для сиріт та убогих.

Схожі форми піклування сиротами існували в інших регіонах України. Зокрема відомо, що у 1840 в Галичині, яка на той час входила в склад Австро-Угорщини. Меценат – граф С. Скарбек заснував “Інститут для сиріт і убогих”, в селі Заклад, Миколаївського р-ну, Львівської., засади існування якого були оформлені 1.08.1843 р. і підтверджені австрійським цісарем 27.02.1844 р. Граф планував, що його Інститут буде бажаним та омріяним домом для всіх тих, хто позбавлений даху над головою, без огляду на національність, стать чи стан.

Виховання сиріт тут велося в суворому католицькому дусі. Тут діти мали можливість отримати професію. Дівчата мали вибір з набору «кухарство, городництво, шиття та домашнє господарство». Хлопців навчали ремеслам [3].

В перші роки радянської влади було вирішено, що сімейний патронат це стара і не прогресивна форма виховання, яка не притаманна для виховання «нового радянського громадянина». Тому для виховання «радянських сиріт» було зроблено акцент на дитячі будинки, де головним місцем виховання і проживання для сиріт був інтернат, а для самих маленьких – Дім дитини. І як єдина форма виховання сиріт вона проіснувала до кінця минулого століття, поки в Україні (першій в колишньому СРСР) не з'явилися будинки сімейного типу.

Принцип сімейного виховання, як передумови формування гармонійної особистості дитини, позбавленої батьків, був сформульований австрійським педагогом Германом Гмайнером, який розробив систему функціонування містечок для дітей-сиріт з сімейними формами виховання – „SOS-Kinderdorf”. У розвитку виховних інституцій для дітей-сиріт Г.Гмайнер виступав за форми виховання максимально наближені до сімейних, за спільне навчання і утримання хлопчиків і дівчаток. Гаслами виховної системи, запропонованої Г.Гмайнером, стали поняття „захищеність”, „домашнє вогнище”, а основними пріоритетами – „розуміння” і „любов”.

На сьогоднішній день в Україні функціонує значна кількість спеціальних шкіл-інтернатів. Натомість у багатьох країнах світу спостерігаються зовсім інші тенденції, де тільки можна, іде відмова від виховання дітей у закладах інтернатного типу. Згідно міжнародних документів, у тому числі і Конвенції ООН про права дитини, влаштування дітей в інтернат розглядається як крайня міра і вважається порушенням прав дитини. На сьогодні вже існує досвід багатьох країн світу (Канада, Англія, Франція, Бельгія, Румунія та ін.), які впроваджують альтернативні інтернатним форми виховання проблемних дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування – це фостерні (прийомні) сім'ї, „домашні” міні-інтернати, дитячі будинки сімейного типу (далі у тексті ДБСТ).

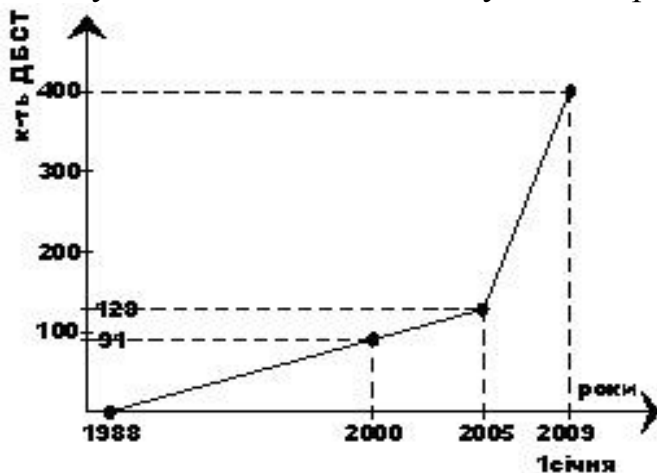
Перші ДБСТ було започатковано наприкінці ХХ сторіччя під егідою Всесоюзного Дитячого фонду. В Україні таких дитячих будинків існувало біля десятка. Альтернативою школам – інтернатам і будинкам дитини на сьогодні є дитячі будинки сімейного типу. Вони, як і опікунство, зберігають за дітьми статус сиріт чи позбавлених батьківського піклування, але дають можливість виховуватися у сім'ях. Особливу значимість має процес виховання дітей-сиріт, котрі передані у родини. Родина є незамінним інститутом соціалізації дитини,

що дає можливість їй опанувати базові соціальні ролі. Сучасна система опіки над дітьми-сиротами має поєднувати два напрями: реорганізацію інтернативних установ та поширення форм опіки [4].

У дитячому будинку сімейного типу формування особистості дитини відбувається в природних умовах, де вплив батьків-вихователів на світогляд і самоусвідомлення дитини виконує домінуючу роль. Сімейне оточення формує у дитини морально-етичні ідеали і смаки, норми поведінки, трудові навички, ціннісні орієнтації, тобто усі ті якості, які формують особисту індивідуальність.

Дитячі будинки сімейного типу сьогодні. В Україні створення перших дитячих будинків сімейного типу припадає на 1988р. В цей час діяло 75 дитячих будинків сімейного типу. У цілому динаміка створення дитячих будинків сімейного типу є позитивною. На початок 2000 року в Україні функціонував 91 дитячий будинок сімейного типу у 22 областях, АР Крим та м. Севастополі.

На початок 2005 року функціонувало уже 128 таких будинків, у 2007 року кількість сімейних будинків становила 259, в них виховувалось 1669 дітей. На початку 2008 року в країні вже функціонувало 300 ДБСТ, в яких виховувалось 1960 дітей. Суттєвий розвиток цього соціального інституту

стимулювала Державна підтримка сімейних форм влаштування дітей-сиріт. Станом на 1 січня 2009 року в Україні діяло 400 дитячих будинків сімейного типу, в яких виховувалось 2609 дітей [5].

Розширення мережі дитячих будинків сімейного типу дає змогу прискорити вирішення проблеми дитячої бездоглядності і

безпритульності, реалізувати право дітей на сімейне виховання та здоровий розвиток. Але це можливе лише за умови вирішення житлових питань.

Передача батькам-вихователям позачергово індивідуального житлового будинку, або багатокімнатної квартири відбувається на основі рішення про організацію дитячого будинку сімейного типу. Проте, як свідчить статистика, це питання не є до кінця врегульованим і тягне за собою масу проблем, багато сімей ще досі проживають в тісних квартирах та незручних будинках, частково перепланованих і малоприсосованих для проживання багатьох дітей. Так як в наш час під дитячий сімейний будинок найчастіше пристосовують, переобладнують, звичайні однородинні будинки, але близько в 40 % ДБСТ загальна площа

приміщень на одного мешканця є меншою від норми, які встановлені житловим кодексом. Багато житлових приміщень потребують різного виду ремонту, переобладнання під життєві потреби дітей. таких будинках діти часто не мають індивідуального робочого місця для виконання домашніх завдань.

І хоча, 59% дитячих будинків знаходяться у містах, та найбільш перспективними, в плані організації побуту, зв'язку із природою, видаються ДБСТ які організовані у сільській місцевості. Тут і територія подвір'я для розташування

дитячих ігрових майданчиків, і безпосередня близькість до землі, що надає змогу займатись власним господарством, вивчати і пізнавати природу. Діти можуть допомагати батькам-вихователям доглядати за тваринами, працювати на присадибній ділянці, тим самим прищеплюючи любов до праці.

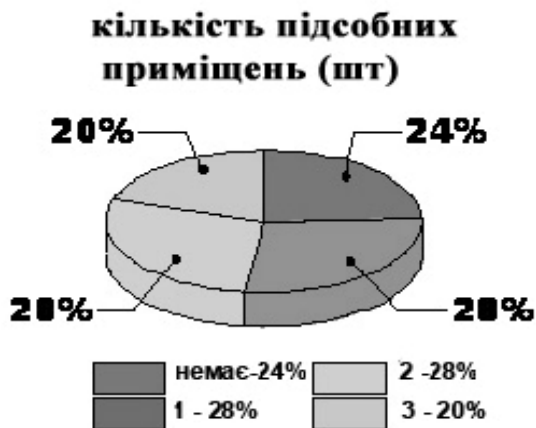
Окрім цього, такий контакт із природою допомагає психологічно невірнорозваженим хворим дітям швидше одужати.

У міських квартирах значно важче сформувати повноцінне гармонійне середовище багатодітній сім'ї, аніж у селі, Дослідження існуючих ДБСТ в Україні, проведене автором статті, показало, що набір і площі приміщень таких будинків завжди не відповідають загальним нормам щодо житлових будинків, а також тим вимогам які ставить саме життя до ДБСТ. Як показує практика існування та експлуатації таких будинків, набір приміщень у таких будинках повинен бути досить різноманітним і детально опрацьованим. Це не просто житло для багатодітної сім'ї, а це те середовище, де повинна сформуватись здорова, психологічно урівноважена людина. Бо відомо, що діти часто приходять у такі будинки з різним психологічним станом; замкнутість, недовіра до оточуючих, озлобленість на весь світ, тощо. Саме в такому будинку бути створити таке середовище, яке б нівелювало «всі ті гострі кути», які можуть негативно впливати на стан дитини.

Основним критерієм при визначенні розміру будинку є число членів сім'ї та нормована площа на одну людину. У такому будинку, на сьогодні вона встановлена 13,6 м² на одну особу. Найбільш слабким місцем у планувальній структурі таких будинків є мала питома вага підсобних приміщень, або повна їх відсутність. Зокрема гардеробних, приміщень для зберігання сезонних речей, кімнат, господарських приміщень, санвузлів, підвалу для зберігання сільськогосподарської продукції, консервацій, тощо. Присутність таких

підсобних приміщень повинно починатись вже безпосередньо саме із вхідної зони будинку чи квартири, де в холі повинно бути приміщення гардеробної,

або слід передбачати місце де б можна було розмістити достатньою кількістю шаф для роздягання і зберігання верхнього одягу і взуття.

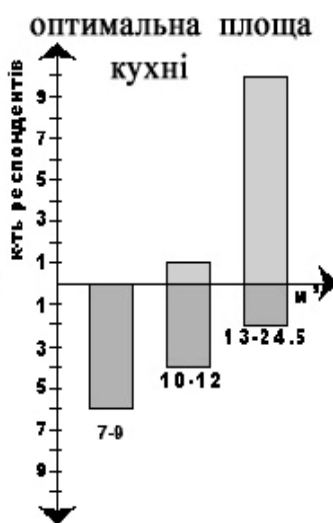
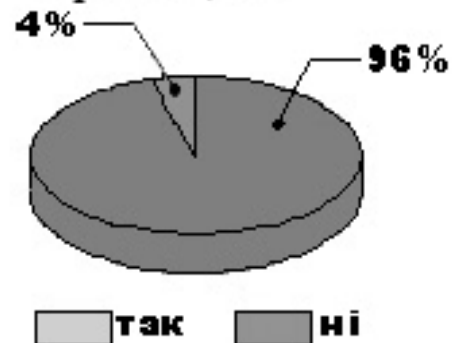

Також важливим атрибутом для ведення домашнього господарства є наявність *господарської кімнати* у будинку. Таку господарську кімнату, мають у себе в будинку, 25%, респондентів і всі дуже високо її оцінюють. Інша частина – 75% респондентів відзначили як таку, яку

варто було би мати у своєму будинку. В господарській кімнаті обов'язково варто передбачати місце для пральної машини, ванну або душовий піддон для замочування білизни, місце для прасування білизни, а також місце для швейної машинки, в'язальні машинки, де б дівчатка вчилися шиттю і рукоділлю.

Наступним, чи не одним із найважливіших приміщень у такому будинку, є приміщення кухні. *Кухня* – серце такого будинку. Тут сім'я, особливо діти, люблять проводити свій час, гуртуючись навколо матері, яка багато часу працює на кухні, готуючи для всієї сім'ї їжу. Дівчатка вчаться допомагаючи матері – виховательці, куховарити. В одnorodинному будинку

потреба господарських приміщень

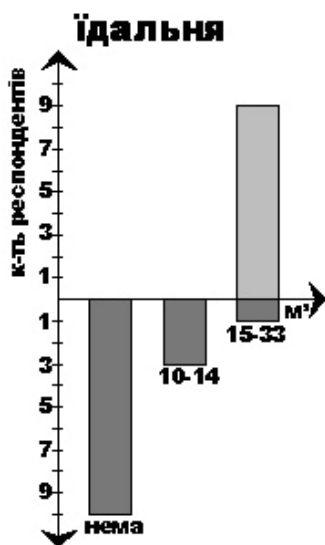

кухню доцільно

розміщувати на першому поверсі, бажано із додатковим виходом на ділянку садиби, тим самим зближуючи кухню із грядками та присадибною ділянкою. В приміщенні кухні слід обов'язково функціонально розмежувати робочу - зону приготування їжі, і зону прийому їжі. Як відзначили опитані респонденти, в кухні не обов'язково передбачати місце для зібрання всієї сім'ї за одним столом, (звичайно це було б не зайвим), але це може бути місце де б міг розміститись невеликий обідній стіл, за яким би окремі члени сім'ї

могли епізодично приймати їжу. (На протязі всього дня вся сім'я у повному складі практично не збирається).

Але у цьому випадку просто необхідною стає *кімната –їдальня*, як окреме приміщення де б розмістився великий обідній стіл, за яким збиратимуться всі мешканці цього будинку, як одна велика родина. Таку кімнату –їдальню із опитаних респондентів мають 50%, а 88% респондентів вважають що така кімната повинна бути у будинку, 12% опитаних респондентів не потребують такої кімнати, але у них присутня кухня великих розмірів від 13-24,5м², яка слугує їм кухнею їдальнею, де за одним столом збирається вся сім'я. Або не потребують окремого приміщення їдальні також сім'ї, у яких вітальня має достатньо-великі розміри (28-33м²), де є місце щоб організувати зону їдальні.

Таким чином якщо окреме приміщення їдальні, то не менше 15м², а якщо їдальня в об'ємі вітальні то остання мусить мати площу від 28 до 33м². Також дуже бажано проектувати при кухні невелику комірчку площею б 2-4м².

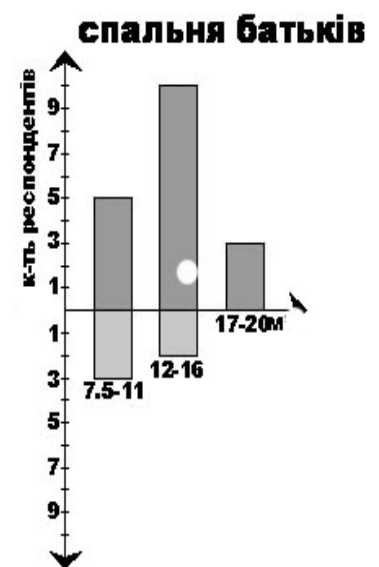
Особливу увагу при проектуванні ДБСТ слід звернути на проектування *дитячих кімнат*, які є тим «куточком власності», в якому дитина почувається господарем, за який, в якійсь мірі, вона несе відповідальність, де вона, може психологічно почуватись захищеною.

Як показують дослідження проведені по ДБСТ в Україні, цілком достатніми площами дитячих кімнат

можуть бути кімнати площею 7 - 8м² на одну дитину. На цій площі досить комфортно розміщується спальна зона на одну особу, робоча зона, зона зберігання речей, іграшок, книг тощо. Можливий варіант дитячих кімнат на двох дітей, але із трансформуючими переділками для того, щоб діти по бажанню могли усамітнитись і мати свій індивідуальний простір.

Спальню батьків є сенс розміщувати поряд із кімнатами найменших дітей, так як малі дітки на перших роках життя потребують більшої уваги і догляду в будь який час доби. А площа кімнати батьківської спальні, яка задовольняє батьків – вихователів, згідно із результатами анкетування, в межах пропозицій рекомендованої ДБНом для спалень на двох чоловік. В таких ДБСТ це від 12м² до 16м².

В дитячому будинку сімейного типу обов'язковою є велика кімната, *кімната – вітальня*. Це та кімната, де збирається часто вся сім'я, для прийому гостей, перегляду телепередач, святкуванню різних свят, т.і. У цій кімнаті слід

передбачати чітко розділені функціональні зони; зону перегляду телепередач, ігрову зону для дітей, прийому гостей тощо. Площа таких кімнат-вітальень прямо пропорційно залежить від наявності кімнати-їдальні в ДБСТ. Якщо така кімната – їдальня є в будинку, то великій багатодітній сім'ї цілком вистачатиме площі кімнати-вітальні від 18м² до 24м². Якщо ж кімнати – їдальня відсутня в будинку, то площа вітальні яка б задовольнила велику сім'ю, коливається від 28м² до 33м².

Площі *ванних кімнат*, які задовольняють більшість мешканців ДБСТ, становлять в середньому від 4м² до 6м². Більшість батьків-вихователів ДБСТ виказали потребу у декількох ванних кімнатах і санвузлах, можливо навіть допустимо малих розмірів. Присутність декількох таких приміщень суттєво знімає напруження в побуті сім'ї. Тому в будинку слід передбачати декілька санвузлів, та ванних кімнат, які будуть обладнані душовими кабінами, і ванною.

Дослідження показало, що сім'ї у сільських ДБСТ а також в ДБСТ, розташованих у містечках, інтенсивно ведуть *домашнє господарство*; тримають окремі види домашніх тварин, птицю, мають город, теплицю, парник тощо.

Висновки. При плануванні дитячого будинку сімейного типу слід прийняти до уваги наступні моменти:

1. Найкраще будинок сімейного типу розташовувати в окремому одnorодинному будинку із присадибною ділянкою.
2. Ретельно спланувати присадибну ділянку, розмістивши всі необхідні зони: ведення господарства, відпочинку і дозвілля дітей (якщо у користування закладу надано таку присадибну ділянку);
3. Слід передбачити необхідну кількість житлових кімнат (особливу увагу звернути на індивідуальні дитячі кімнати. Площі дитячих кімнат на одну дитину можуть складати 7-8м². Маленькі діти однієї статі можуть жити в одній кімнаті (більшої площі) до шкільного віку, а на далі, необхідно передбачити окремі кімнати кожній дитині.
4. В будинку слід передбачати допоміжні приміщення; гардеробні, приміщення для зберігання сезонних речей, господарську кімнату, комірки для зберігання продуктів, підвал для зберігання с/г продукції, тощо.
5. У будинках сімейного типу рекомендовано проектувати кухню площею:
 - за наявності у будинку кімнати-їдальні площу кухні доцільно проектувати 10-12м²;
 - за відсутності у будинку кімнати-їдальні площу кухні доцільно проектувати від 18м² до 24м²;

6. У будинках сімейного типу кімнату-вітальню рекомендовано проектувати площею:
 - за наявності у будинку кімнати-їдальні площу кімнати-вітальні доцільно проектувати 20м² - 25м².
7. Приміщення їдальні у будинку сімейного типу рекомендовано проектувати площею 15м²-18м²;
8. Площі спальні батьків-вихователів в межах пропозицій ДБНУ і становить 14м². А також спальню батьків є сенс розташовувати поряд із кімнатами менших дітей.
9. Площі ванних кімнат і санвузлів у ДБСТ в середньому від 4-6м². Варто також проектувати декілька санвузлів та ванних кімнат (допустимо малих розмірів на основі ергономічних параметрів).

Література

1. Довідка. Про стан та розвиток сімейних форм влаштування дітей-сиріт www.dcssm.gov.ua/download/Dovidka.
2. Кадуріна А.О. Архітектурно-художні аспекти формування дитячих дошкільних закладів (на прикладі Одеси) / Автореф. дис. канд. архіт. К.: Нац. акад. образотвор. мистец. та архіт., 2005. - 20 с.
3. Litunski M. Gmach skarbkowski na tle architektury lwowskiej // Prace z historii sztuki. – Lvuv: Nakladem Uniwersytetu, 1921.
4. І. Доля «Механізм подолання соціального сирітства в Україні» www.niss.gov.ua/book/StrPryor/11_2009/28.pdf
5. Міністерство України у справах сім'ї молоді та спорту. офіц.: www.gov.ua/sport.

Аннотация

На основе проведенных социологических и натурных исследований, предлагаются рекомендации относительно планировочной организации детских домов семейного типа, номенклатуры и параметров отдельных помещений.

Ключевые слова: типы детских домов семейного типа, дети-сироты, родители-воспитатели, комната-столовая, хозяйственная комната, гардеробная сезонных вещей, спальня родителей-воспитателей.

Annotation

On the basis of the conducted sociological and model researches, recommendations are offered in relation to a plan organization of child's houses of domestic type, nomenclature and parameters of separate apartments.

Key words: types of family type homes, orphans, foster parents, room-dining room, business room, a seasonal wardrobe items, bedroom-educators.

УДК 711.4

И. В. Древаль,
канд. архит., доц., ХНАГХ

К ВОПРОСУ СТАНОВЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ «ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫЙ ВОКЗАЛЬНЫЙ КОМПЛЕКС»

Аннотация: в статье рассматриваются вопросы становления понятия железнодорожного вокзального комплекса как сложного динамического объекта. Показано, что содержание понятия «железнодорожный вокзальный комплекс», внедрившегося в современную градостроительную науку еще не приобрело строгих научных очертаний и находится в стадии становления. Предложена модель формирования понятия ЖВК, как системного объекта, составной части систем высших иерархических уровней.

Ключевые слова: железнодорожный вокзальный комплекс, понятие.

Постановка проблемы. Железнодорожный вокзальный комплекс (ЖВК) относится к категории объектов, вызывающих в настоящее время в профессиональной среде активный и устойчивый интерес, обусловленный в значительной степени динамическими изменениями в сфере железнодорожного транспорта, как Украины, так и других государств пост-советского пространства. Необходимость адаптации транспортно-коммуникационного каркаса и его узловых элементов – вокзалов к требованиям мировых стандартов на фоне перспектив вхождения в Евросоюз актуализирует вопросы, связанные с формированием, совершенствованием и прогнозированием развития ЖВК.

Анализ состояния изученности проблемы. Современные научные исследования отражают различные аспекты железнодорожных вокзальных комплексов с позиций: архитектурно-градостроительного формирования, транспортно-технологической организации, развития многофункциональных комплексов. В них объект исследован с разной степенью абстрагирования, поставлены и решаются различные задачи. Особую ценность в развитии архитектурной методологии в этой сфере сыграли труды В.М. Батырева, Е.В. Васильева, Г.Е. Голубева, В.П. Дахно, И.Г. Явейна. Их исследования подготовили переход к комплексному проектированию железнодорожного вокзала как объекта, наполненного активной жизнедеятельностью, и включающего различные вокзальные сооружения, открытые пространства, а также транспортные и пешеходные коммуникации [2-5, 10,11]. Научные разработки в области технологических аспектов проектирования пассажирских транспортных систем выполнены Н.В. Правдиным, Л.С.Рябухой, И.Е. Лукашевым В.И., и др. [7].

Актуальность исследования определяется необходимостью уточнения понятия «железнодорожный вокзальный комплекс» для дальнейшего накопления знаний и развития представлений об этом сложном объекте. «На границе между городом и железнодорожным транспортом возникло новое образование, категория которого еще не определена», отметил известный венгерский исследователь вокзальных комплексов К. Херцег [10, с.114]. Подобную мысль высказывает и российский ученый-практик В. Батырев: «Вокзал как одно из редких строений и специфических мест в истории – явление многоликое» [2, с.3]. Поэтому исследование содержания понятия «железнодорожный вокзальный комплекс» весьма актуально.

Целью данной публикации является раскрытие составляющих в становлении понятия «железнодорожный вокзальный комплекс». По определению, любое понятие – это «обобщение и мысленное выделение предметов некоторого класса по их специфическим признакам. ... Понятие имеет тем большую научную значимость, чем более существенны признаки, по которым обобщаются предметы. ... При помощи П. происходит более глубокое познание действительности путем выделения и исследования наиболее существенных ее сторон» [9, с.387].

Основное содержание работы. Изучение развития понятийного аппарата в сфере формирования ЖВК в историческом аспекте выявило ряд особенностей, обусловленных его генетическим происхождением, тесной связью с транспортными коммуникациями, ролью в функционировании градостроительных систем разных рангов. Главная особенность состоит в том, что понятийный аппарат формировался в разных сферах научных исследований, совпадающих с ведомственной принадлежностью проектно-практической деятельности: железнодорожного транспорта и архитектурно-градостроительного формирования города.

В наиболее общем виде объект исследования – железнодорожный вокзальный комплекс, – можно определить как сложное динамичное явление в архитектурно-градостроительной реальности, порожденное и тесно связанное с освоением человеком окружающего пространства посредством перемещения железнодорожным транспортом. В разные периоды, на различных этапах развития урбанизации понятие ЖВК строилось на основе совокупности особых признаков, «выборка» которых обуславливалась характером эпохи. Специфической особенностью ЖВК является тесное «переплетение» его архитектурно-пространственной и функциональной структуры с технологическими процессами железнодорожного и внутригородского транспорта. Железнодорожный вокзал обеспечивает не только основные функциональные и сопутствующие им процессы пассажирской деятельности,

но и прибытие-отправление железнодорожных составов, а также связь с городской транспортной инфраструктурой. Таким образом, с момента зарождения до настоящего времени функционирование железнодорожных вокзалов включает две основные составляющие: транспортно-технологическую, обеспечивающую работу транспорта и социально-функциональную, обеспечивающую взаимодействие пассажиров с внешним и внутригородским транспортом в процессе прибытия в город и отбытия из него. Поэтому современный сложившийся понятийный аппарат есть результат синтеза знаний двух основных сфер научно-практической деятельности: транспортной и архитектурно-градостроительной. Очевидно, что и дальнейшее развитие понятий исследуемой области материально-пространственной оболочки жизнедеятельности социума связано с изучением указанных сфер.

Для данного исследования важным и продуктивным является изучение процесса становления понятийного аппарата ЖВК как отражения накопления научных знаний и представлений в исследуемой области. Появление первого железнодорожного вокзала (предшественника современных ЖВК) связано с зарождением нового вида транспорта – железнодорожного, обеспечивающего эффективные перевозки, прежде всего грузов, а затем и пассажиров в Англии впервые в 1825 году между городами Стоктон и Дарлингтон.

Таким образом, важной специфической характеристикой зарождающихся железнодорожных вокзалов была их принадлежность к новому материально-пространственному образованию – формирующейся межгородской транспортной инфраструктуре. Другим важным качеством вокзалов стала особенность его архитектурной организации, поиски которой велись в Европе в двух направлениях: заимствование уже существующих, «подходящих» архитектурных форм или создание новой формы пространственной организации транспортных процессов.

Первоначально, вокзал, как часть железнодорожной станции в представлении людей был частью дороги, ведущей из города. Сама же железная дорога воспринималась как нечто чужеродное, иногда даже враждебное городу. В модели «город - окружающая среда» железная дорога с вокзалом мыслились как элемент системы «окружающая среда».

Как элемент объективной реальности железная дорога с вокзалами (станциями) везде имела одинаковую сущность. Однако, уже существующее в зародыше потенциальное разнообразие ее функций, позволило трактовать специфичность нового объекта по-разному в разных культурных и социально-экономических ситуациях (например, в Англии и России). Как новый элемент, железная дорога и вокзал были «отнесены» к разным подсистемам общественной жизнедеятельности. Так, в Англии первый состав включал как

товарные, так и пассажирские вагоны, а поездка носила деловой характер. В архитектуре вокзалов доминировала утилитарность, а их прообразом стали склады. Первыми вокзалами были своеобразные «базы» пополнения запасов топлива для локомотивов, напоминаящие по своей функционально-планировочной организации «постоялые двory» почтовой службы. «Вокзалы, как объекты, исторически развившиеся из постоянных дворов, предусматривались в виде замкнутых дворов, в большинстве случаев обносились изгородью, а постройка вокзала проводилась по обеим сторонам от железнодорожных путей» [10, с.116]. В Англии этот новый тип зданий получил название – «railway station», в Германии – «bahnhof», во Франции – «gare».

Иначе происходило формирование железнодорожных вокзалов в России, где поездки первых поездов носили развлекательный характер, а вокзал имел вид паркового павильона, наполненного элементами развлечений. Согласно Малому энциклопедическому словарю 1899 года «Вокзаль (Vauxhall), прежде (съ XVII в до) увеселительное место близ Лондона, а теперь часть гор. округа Ламбетъ (Lambeth). Въ Росіи слово В. стало нарицательнымъ для станцій жел. дор., вероятно по примѣру Павловскаго В., который былъ одновременно станцією ж.д. и увеселительнымъ местомъ» (6, с.105). Железнодорожные вокзалы России совмещали служебные, сугубо железнодорожные и развлекательные функции. Они были подобны увеселительным заведениям с ресторацией. Аналогичная ситуация складывалась и в Италии, где первая линия, соединившая район Неаполя Корсо Гарибальди у подножия Везувия и королевский дворец в местечке Портичи составляла всего 7,25 км. Картина художника Сальваторе Фергола, увековечившего открытие железнодорожного прогулочного маршрута красноречиво свидетельствует о его первоначальном функциональном назначении.

Таким образом, главные целевые установки вновь созданной системы внегородского транспорта (обслуживать промышленное производство, или рекреационную деятельность) предопределили специфические признаки формирующихся железнодорожных вокзалов, и стали основой развития понятия об этих морфологически и функционально новых архитектурно-градостроительных объектах. Эти признаки получили отражение в различии архитектурных форм первых железнодорожных вокзалов, положив начало двум подходам к их формированию: утилитарного и романтического (рис.1). Специфика архитектурного формообразования железнодорожного вокзала в дальнейшем определялась требованиями организации пассажирской деятельности на вокзале (ожидание, покупка билетов, проход на платформы и т.д.), а также с его представительскими функциями: с вокзалом стали связывать такие понятия как «ворота в город», «лицо города». Железнодорожный вокзал

занял достойное и специфическое место в типологическом ряду общественных зданий города (рис.2). Специфика ЖВК определяется особым режимом работы вокзала (круглосуточно), а также активным взаимодействием с транспортными системами.

Рис.1. Отражение различий в понятии об архитектурной форме первых железнодорожных вокзалов.

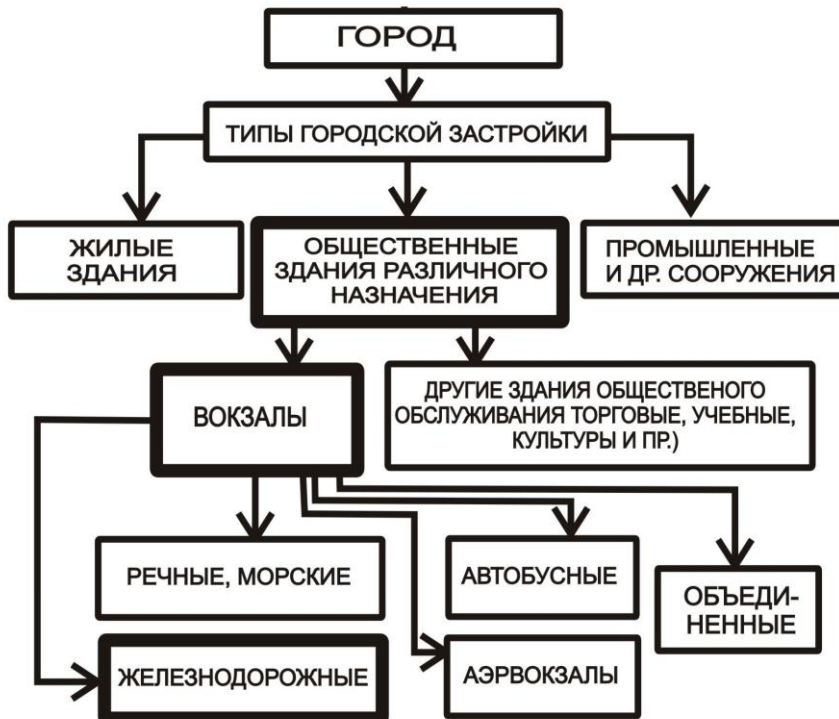

Рис.2. Железнодорожный вокзальный комплекс как элемент городской застройки

Важные составляющие понятия ЖВК сформировались в составе сложной системы железнодорожного транспорта. В данном случае объект выступает в качестве элемента пассажирской станции и представлен пассажирским зданием и пассажирскими платформами, связанными друг с другом функционально [5,7]. Обеспечение тесного взаимодействия с внешним транспортом налагает особые требования к функционально-пространственной организации вокзального комплекса.

Однако следует отметить, что понятие системы железнодорожного транспорта не включает привокзальную площадь как элемент собственной структуры (рис.3), демонстрируя ограниченность в формировании представления о ЖВК.

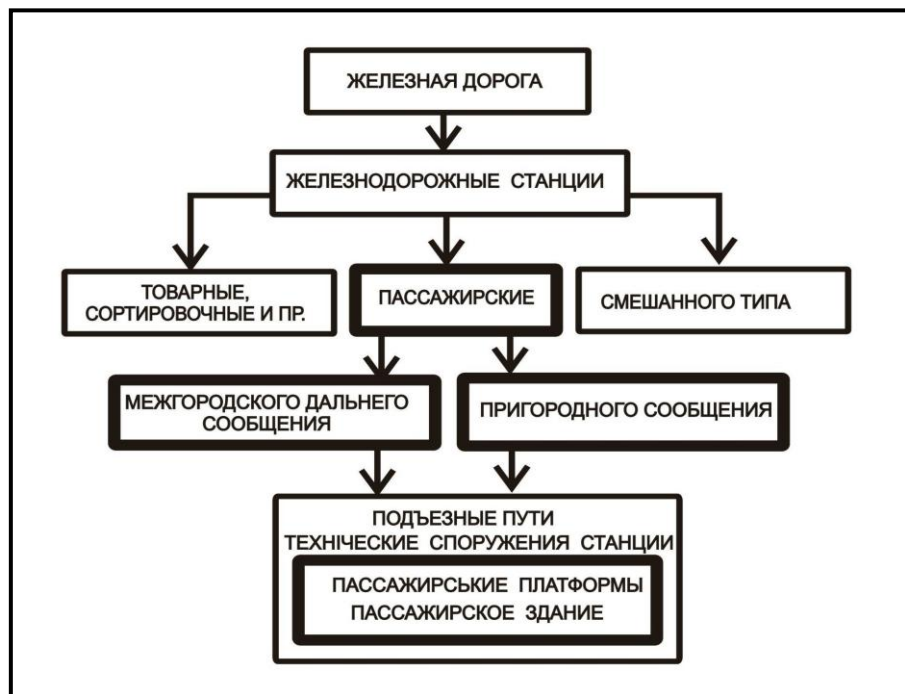

Рис. 3. Элементы железнодорожного вокзального комплекса в системе железной дороги

Наиболее полно понятие железнодорожного вокзального комплекса раскрывается при рассмотрении его на градостроительном уровне как элемента иерархически связанных градостроительных систем: «регион», «система населенных мест», «город». Понятие ЖВК фиксирует специфические черты, присущи объекту имманентно, а также те особые характеристики, которые формируются под влиянием факторов среды его функционирования. Таковой являются для вокзального комплекса указанные градостроительные системы. Их особенности и характер взаимодействия обуславливают, в значительной степени, характеристики пассажиропотоков (объемы, дальность и целевые

установки поездок), локалізуються на ЖВК, що і визначає вимоги його функціонально-просторової організації. Дослідники розглядають сучасний ЖВК як транспортно-пересадочний вузол (ТПУ), акцентуючи на властивості «транзитності» (забезпечення швидкої, зручної, безпечної пересадки) як на найважливішій якості [2, 10].

Многочисленність форм знову збудованих і реконструйованих вокзальних комплексів відображає багатозначність його поняття. В даний час поняття ЖВК вийшло за межі ТПУ і поповнилося ще однією властивістю – бути центром громадського обслуговування, що відповідає вимогам не тільки пасажирів, але і жителів міста. «Вокзал кожного міста, – зауважує Батирев В.М., – має потенціальні можливості. Це свого роду зародок, з якого в залежності від зовнішніх умов може з часом вирости великий багатофункціональний комплекс» (2, с.4). Таким чином, поняття залізничного вокзалу як окремого будівлі в структурі залізничної станції трансформувалося в поняття ЖВК як градостроительного комплексу зі складною просторовою організацією, що виконує в своїй структурі різноманітні функції.

Вивчення сучасного проектно-практичного досвіду формування ЖВК показало, що до даний час в Україні їх проектування здійснюється з ведомствених позицій, фрагментарно. Так, залізнична станція, перрон, пасажирські платформи будівля вокзалу – об'єкти проектування і експлуатації залізничного відомства, привокзальна площа і прилегла територія проектується міськими архітекторами, склад обслуговуючого комплексу міського транспорту і організація транспортного руху на привокзальній площі визначаються в складі проекту комплексної транспортної схеми міста. Кожен з учасників проектного процесу має свої наукові, але обмежені предметною сферою поняття і уявлення про ЖВК. Однак такий розривний підхід до формування вокзального комплексу не може гарантувати успішність його подальшого розвитку як цілісного архітектурно-градостроительного об'єкта.

Основні висновки. Необхідність закріплення території для повноцінного розвитку ЖВК, прогнозування його подальшого розвитку стимулює пошук адекватних організаційних заходів, що базуються на науковому понятті залізничного вокзального комплексу, а також понятійний апарат даної наукової області.

Як показало дослідження, розвиток ЖВК є результатом синтезу соціальних, градостроительних і архітектурних факторів (рис.4). Формування поняття ЖВК слід розглядати через призму синтезу

знаний разных сфер научно-практической деятельности (социальной, транспортно-технологической, архитектурной градостроительной, экономической, транспортно-технологической). Поэтому, продуктивным в построении понятия ЖВК является рассмотрение его как системного объекта – элемента иерархически высших систем (социальной, градостроительной, а также архитектурной и железнодорожного транспорта). Такое рассмотрение позволит из признаков, составляющих основное содержание понятия ЖВК вывести другие общие признаки обобщенных в понятии предметов. Понятие превратится в систему знаний, а процесс их накопления отразится, в свою очередь, в дальнейшем развитии понятия ЖВК.

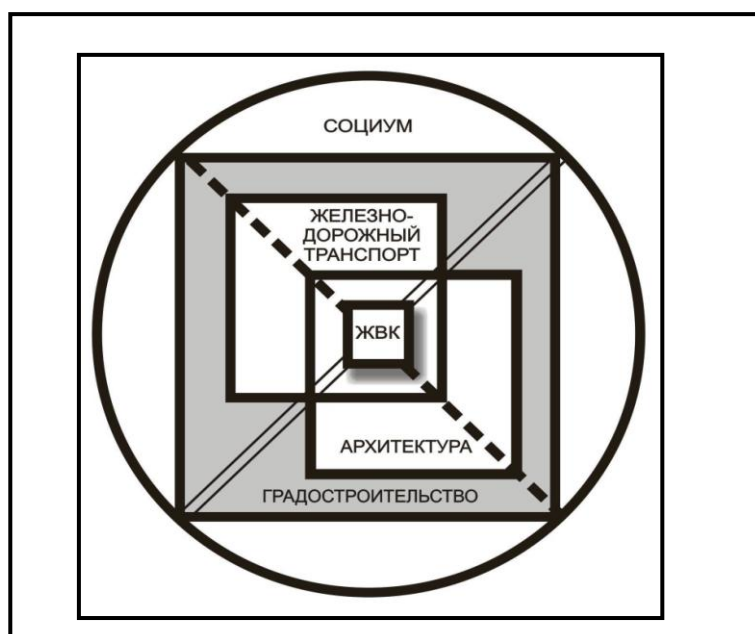

Рис.4. Составляющие формирования понятия ЖВК как системного объекта – элемента иерархических систем.

Список литературы

1. Державні Містобудівельні Норми України. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень. ДБН 360 –92. – К.: Мінінвестбуд України, - 1992.** - 68 с.
2. Батырев В.М. Вокзалы. М.: Стройиздат, 1988.- 216 с.
3. Голубев Г.Е., Азаренкова З.В., Федутинов Ю.А. Развитие систем транспортных сооружений и узлов в крупнейших и крупных городах. М.: Стройиздат, 1985. - 124 с.
4. Дахно В.П. Объединенные пассажирские станции и вокзалы. - К.: Будівельник, 1965.-79с.

5. Древаль И.В. Христюк Н.В. Некоторые градостроительные аспекты реконструкции зданий вокзальных комплексов // Сборник научных трудов. Реконструкция и капитальный ремонт зданий и сооружений. - К., - 1989. - С. 99 - 101.
6. Малый энциклопедический словарь. Съ приложеніемъ краткихъ руководствъ по различнымъ отраслямъ знанія и словарей иностранныхъ языковъ. Том 1. С.-Петербургъ. Типографія Акціонерн. Общ. «Издательское Дело, Брокгаузъ-Ефронъ», 1899 г.
7. Правдин Н.П., Рябуха Л.С., Лукашев В.И. Технология работы вокзалов и пассажирских станций. - М.; Транспорт, 1990.- 246 с.
8. Русаков Е.С. Транспортно-коммуникационные узлы в архитектуре современного города. Автореф. дис. канд. архитектуры: 18.00.2. - М., 1975.- 28 с.
9. Философский словарь /Под ред. И.Т. Фролова. - 4-е изд.-М.: - Политиздат, 1980. - 444 с.
10. Херцег К. Проектирование и строительство автобусных и железнодорожных станций / Пер. с венг. В.М. Беляева; Под ред. Г.Е. Голубева. - М.: Стройиздат, 1985. - 318 с.
11. Явейн И.Г. Архитектура железнодорожных вокзалов. - М.: Изд- во Всес. акад. архитектуры, 1938. - 304 с.

Анотація

У статті розглядаються питання становлення поняття залізничного вокзального комплексу як складного динамічного об'єкту. Показано, що зміст поняття «залізничний вокзальний комплекс», що упродовжився в сучасну містобудівну науку, ще не придбав чітких наукових контурів знаходиться у стадії становлення. Запропонована модель формування поняття ЖВК, як системного об'єкту, складової частини систем вищих ієрархічних рівнів.

Ключові слова: залізничний вокзальний комплекс, поняття.

Annotation

In the article the questions of becoming of concept of the railway station complex are examined as a difficult dynamic object. It is rotined that maintenance of concept «the railway station complex», inculcated in modern town-planning science did not yet purchase the strict scientific of outlines and is in the stage of becoming. The model of forming of concept of RSK is offered, as a system object, component part of the systems of higher hierarchical levels.

Keywords: railway station complex, the concept.

УДК-069 727.7

В.И. Дивак,*доцент кафедри АПГЗиС**Киевский национальный университет строительства и архитектуры*

ПРОБЛЕМЫ РАСШИРЕНИЯ МУЗЕЕВ

Аннотация: Проблема развития музеев в современном мире является актуальной в связи с увеличением коллекций и отсутствием достаточного экспозиционного пространства. В статье рассматриваются вопросы расширения музеев, приведенные мировые примеры решения и их анализ.

Ключевые слова: музеи, расширение музеев.

Современный музей (от греч. museion – храм муз) стал не только хранилищем памятников материальной и духовной культуры, но и важным образовательным и просветительным центром, научно-исследовательским учреждением.

Музеи определяются ИКОМ (Международный совет музеев) как "некоммерческим, постоянным учреждением на службе общества и его развития, а также открытым для публики, которое приобретает, сохраняет, исследует, связь экспонатов, для целей обучения, образования и наслаждения, материальные свидетельства людей и окружающей среды [1].

Актуальность вопроса связана с процессом постоянного пополнения экспозиционных фондов и возникновением недостатка площадей, необходимых для реализации задач музейной деятельности. В результате роста и развития городской структуры, музеи оказываются в сложных градостроительных условиях из-за отсутствия свободных площадей для своего расширения. Каждый музей решает возникшие перед ним проблемы в зависимости от ситуации. Это расширение на предусмотренные при проектировании территории, расширение на смежные территории, расширение на не предусмотренные территории, расширение под землю.

Алвар Аалто проектируя музей искусств для Таллинна (конкурсный проект 1936 года) заранее предусматривал необходимость будущего расширения «...конечно, эти пристройки, выполненные в различные периоды, могут составить живописное добавление к целому, но по большей части их ценность весьма сомнительна». Он уже на уровне проекта дал четкие рекомендации по возможности размещения и направления расширений. Определил место, значение и задачи будущего развития. «Дальнейшее расширение могло бы происходить таким образом, чтобы центральные части, например, центральный холл и др. остались без изменений» [2].

Одной из архитектурных задач развития музеев - гармонизация существующего композиционного решение и нового сооружения. Существующие здание музеев должны быть сохранены, а новое сооружение не может изменить образ существующего. Было бы неправильно изменять облик музея, существующего десятки, а в некоторых случаях и сотни лет. Речь не может идти о копировании найденных приемов, стилей, масштабов, деталей, цвета, фактур... Это было бы слишком просто и неправильно, так как существующий музей возводился в определенное время, которое имело свои традиции, архитектурные стили, развитие строительной индустрии, которые и определили его внешний облик. Невозможно из-за историчности архитектурного облика и плотности существующей городской застройки.

Музеи не разрушаются, а строятся на многие годы и со временем само здание становится произведением архитектуры, его можно только развивать и дополнять.

Мировой опыт имеет много примеров профессионального подхода в решении данной проблемы. Можно назвать архитектурной классикой решение расширения таких музеев как Лувр, Прадо, Британский музей. Достройки сделаны таким образом, что не повлияли на восприятие основного здания и в то же время музеи получили дополнительные площади, увеличив свои возможности. При расширении каждого музея применялся свой планировочный прием, продиктованный конкретной градостроительной ситуацией.

Музей Лувр расположен на правом берегу реки Сены, имеет характерную периметральную застройку, характерную дворцовым сооружениям. Современный Лувр [Рис.1.] является результатом ряда последовательных изменения, проведенных в течение 800 лет.

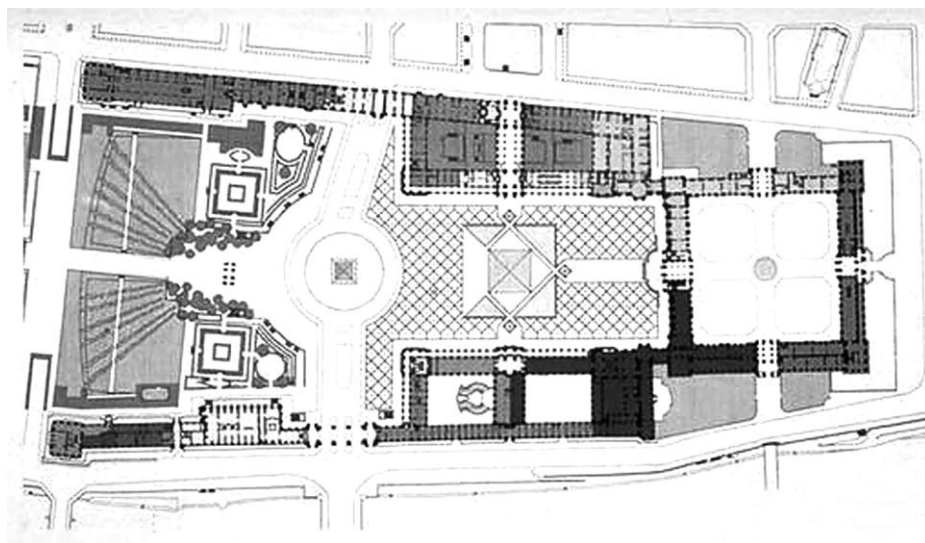

Рис.1. Лувр, Париж, Франция.

Независимая крепостная структура в стиле форта была построена еще при Филиппе Августе, с 1190 года до 1202 года, чтобы защитить Париж от норманнских и английских нападений. То здание было первым зданием, построенным на этом месте, хотя источники того времени именуют ранний Лувр как "Новую Башню", что указывает, что была и более ранняя "Старая Башня". Впоследствии многие правители Франции вносили дополнения в комплекс, особенно Карл V, который в 1358 году построил защитную стену вокруг крепости и преобразовал Лувр в королевскую резиденцию, хотя дальнейшие монархи использовали здание, как тюрьму. Луи IX (Святой Людовик) и Франциск Первый соорудили темницу и флигель. Франциск восстановил Лувр, используя планы архитектора Пьера Лескота. После смерти Франциска в 1547 году, его преемник Генрих II продолжил работы, начатые его предшественником, и в Лувре были завершены западный и южный флигеля наряду с дополнением скульптур в барельефе Жана Гожона. Реконструкции Лескота изменили Лувр - из крепости строение приняло тот стиль, который мы можем видеть в настоящее время. В 1594 году Король Генрих IV объединил Дворец Лувра (Palais du Louvre) с Дворцом Тюильри (Palais des Tuileries), который был построен Екатериной де Медичи. Во время этого проекта были построены Grande Galerie. Для современников это здание было одним из самых длинных в мире. Луи XIII (1610-43 гг.) закончил крыло, теперь называемое Крылом Депо, строительство которого было начато в 1560 году Екатериной де Медичи. Лувр как место, где были собраны произведения искусства, хотя не как общественный музей, стал действовать еще со времен Франциска Первого, но только во время Французской Революции, королевская коллекция Лувра стала "Центральным Музеем Искусств" и коллекции Лувра открылись для общественности. Художественный музей Лувра, первый подобный музей во Франции, стал действовать в октябре 1750 года.

10 августа 1792 года монархии Бурбонов пришел конец, и Луи XVI был заключен в тюрьму. Как часть революционного процесса, и все художественные работы, содержащиеся в галереях Лувра, были объявлены национальной собственностью, и Национальное собрание начало принимать меры, чтобы эффективно преобразовать дворец в музей. Королевская коллекция была объединена с коллекцией Церкви, составив единое целое в 1789 году. Музей официально открылся для общественности 10 августа 1793 года.[3]

В 1983 году президент Франции Франсуа Миттеран предложил новую реконструкцию Лувра. С территории музея убрал министерство финансов, сооружен новый вход в виде стеклянной пирамиды. Идея пирамиды принадлежит американскому архитектору китайского происхождения Йох

Минг Пи. Макет проекта, выставленный на Елисейских полях, вызвал бурные споры, но в 1985 году окончательно одобрен. В результате грандиозной реконструкции были построены дополнительные выставочные залы, подземные автостоянки на 90 автобусов и 600 автомобилей торговая площадь ("Carrousel du Louvre"), исследовательская лаборатория, амфитеатр школы Лувр, место для Союза Изобразительных искусств, залы для презентаций и коллекции мод. [Рис.2.]

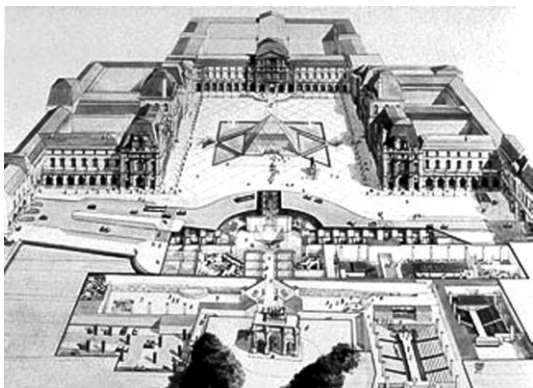

Рис.2. Лувр, Париж, Франция, разрез.

Рис.3. Лувр, Париж, Франция, интерьер.

В декабре 1997 года президент Франции торжественно открыл 10 000 квадратных метров новых залов в Лувре. Завершилась реконструкция в 2000 году.

Основателем Британского музея был врач, естествоиспытатель и коллекционер сэр Ханс Слоун (1660-1753г.). За время управления им было собрано более 71 000 экспонатов, которую он завещал своей нации. Основу коллекции составляли книги, рукописи, природные образцы некоторые древности и этнографический материал. Для публики Британский музей был открыт 15 января 1759 года. За исключением двух Мировых войн, музей был открыт. Популярность музея отражается в количестве посетителей. На сегодня эта цифра равна 6 миллионам посетителей. Музей постоянно пополнялся новыми экспонатами, принимая участие в археологических раскопках за рубежом. Вместе с тем происходят постоянные достройки, которые продолжаются до сегодняшнего дня.

Новые расширения музея размещены в северо-западной части музея в виде пяти одинаковых призм. [Рис.4.]

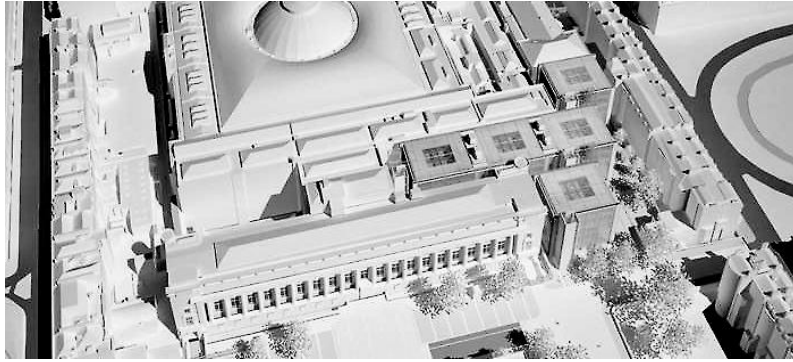

Рис.4. Британский музей, Лондон, Англия, фото с макета.

Новые корпуса грамотно и деликатно вписались в существующий ансамбль не разрушая, логично дополняя и объединяя старую и новую архитектуру. Архитекторы не стали непосредственно соединять фасады, а при помощи раскреповки дали возможность мирно существовать двум разным стилям и эпохам, не ставя под вопрос, кто из них главный. [Рис.5.], [Рис.6.]

Рис.5. Британский музей до расширения.

Рис.6. Британский музей после расширения.

Расширение музея Прадо (Испания, Мадрид) [Рис.7.] завершено в декабре 2006 года архитектором Рафаэлем Монэо. Это дало возможность дополнительно получить 22 040 квадратных метров музейной площади. Были построены фойе с билетными кассами, гардеробом, туалетами, зоной информации для посетителей, а также кафе-ресторан, книжный магазин, лекционный и экспозиционные залы.

Расширение решено в виде отдельно стоящего объема с восточной части музея на территории монастыря (Jéronimos). Геометрия и периметр монастыря определили градостроительную концепцию постройки. Авторы не стали выходить за границы существующего квартала из-за этого возник вопрос

соединение музея в единый комплекс. С этой целью был предложен подземный вариант, который дал возможность разместить дополнительные помещения и значительно увеличить площадь. Перекрытие подземной части на поверхности оформлено в виде прекрасного зеленого уголка. [Рис.8.]

Выставочные залы верхнего и нижнего этажа освещаются при помощи верхнего светового фонаря в крыше и светового отверстия и полу верхнего этажа. Таким образом, была решена проблема естественного освещения.

Архитектурный облик имеет значительные отличия в сравнении с главным музеем и зданием монастыря, в той же степени как монастырь с музеем. Удачное решение масштаба здания позволило не разрушить гармонию столь разных объектов.

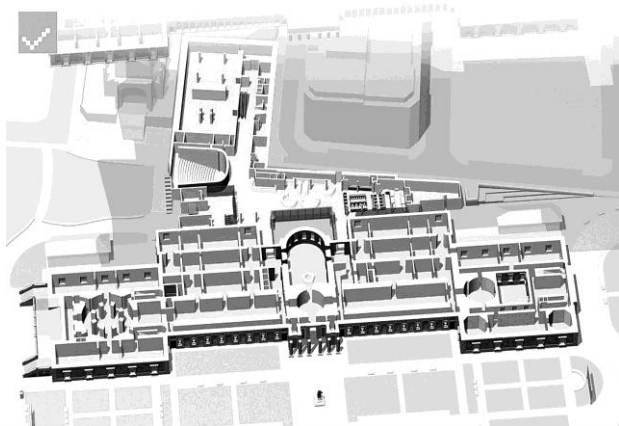

Рис.7. Музей Прадо, Мадрид, Испания, схема расширения.

Рис.8. Музей Прадо, Мадрид, Испания, фасад нового здания.

Пример двух подходов расширения музеев, авторство которых принадлежит архитектору Даниэлю Либекинду, иллюстрируется на следующих примерах. Очень похожие по архитектурному решению, оба сделаны в стиле деконструктивизма, в отделке применены титан и стекло, но вызывают неодинаковые оценки и эмоции. Это художественный музей в Денвере (США, штат Колорадо). [Рис.9.] Неординарная пластическая форма, навеянная близлежащими пиками гор. Угловатые формы здания не вызывают протеста среды, в которой оно располагается. Удачно выбранный масштаб, расстояние до окружающих построек позволило получить ожидаемо положительный результат.

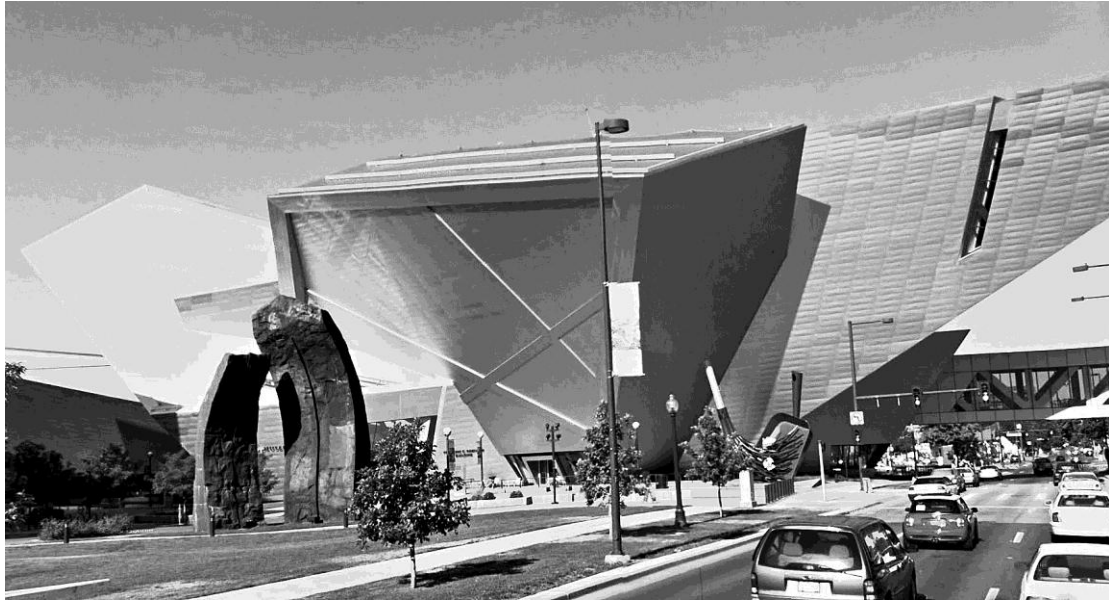

Рис.9. Художественный музей в Денвере, штат Колорадо. США.

Размещение по периметру здание скульптур позволило более органично связать острые углы музея с аскетичными формами окружающей застройки. Перед входом находится гигантский бронзовый паук франко-американского скульптора Луиза Буржуа. Представлены работы Гамильтона Билдинга «Большой совок», Дана Остенмиллера «Корова с теленком», Беверли Пеппера «Абстрактная композиция».

Художественный музей в Денвере Даниэля Либескинда – расширение музея двухбашенного северного корпуса, спроектированного итальянским архитектором Джо Понти и прилегающей к нему публичной библиотеки, разработанной Майклом Грейвсом. Две структуры соединены, сделанным из стали и стекла, переходом во втором уровне. Весь комплекс воспринимается, как единый гармоничный организм благодаря тому, что эти части расположены с двух сторон напряженной городской магистрали, но благодаря переходу и консольному вылету углов в стороны существующего музея, создают ощущение единого целого.

Рис.10. Королевский музей Онтарио, Канада.

Королевский музей Онтарио, Канада - второй музей, авторство которого принадлежит архитектору Даниэлю Либескинд. [Рис.10.] Архитектурный стиль абсолютно созвучен музею в Денвере. Применены те же материалы, но если в первом случае новый корпус расположен на некотором расстоянии, чему способствовала проезжая часть, в данном музее новое сооружение попыталось «поглотить» старое. Но так как объема не хватило, а это около трети объема всего музея, то желание оказалось только попыткой. Существуют сложности в восприятии всего здания. Лучшие точки расположены по улице Блур-стрит, но плотность близлежащей застройки не дают возможности охватить все сооружение. Больше возможности визуального осмотра со стороны Авеню Роуд, но на эту сторону выходит старый корпус. Наиболее выгодна точка – пересечение улиц Блур - стрит и Авеню Роуд. Она дает возможность оценить, как стыкуются новое и старое здание, где отчетливо видно как происходит попытка неудачного «поглощения» нового здания старым.

Рассматривая вопрос взаимодействия существующих зданий, стоит привести пример музея «Акрон» [Рис.11.], расположенного на углу Ист Маркет - стрит [Рис.13.] и Хай - стрит [Рис.12.] в центре города Акрон штат Огайо, США. Художественный музей объединяет здания двух веков – 19 века из кирпича и известняка со зданием 21 века из стекла и стальных конструкций. В 1899 году сооружение из кирпича было главпочтамтом, разработано под руководством Джеймса Нокс Тейлора. Новое здание построено по проекту архитектурного бюро Соор Himmelb (L) AC. В 2005 году музей получил американскую архитектурную награду. Премия вручается чикагским музеем Архитектуры и Дизайна (Chicago Athenaeum Museum of Architecture and Design)[4]. Это старейшая и самая престижная международная номинация,

посвященная оценке нового дизайна, его качества и инновационного вклада в развитие продукта.

Рис.11. Музей Акрон, штат Огайо, США.

В данном примере соотношение старого и нового здания довольно большое. Если до реконструкции оно составляло 21 000 квадратных футов, то суммарная площадь составил – 63 000 квадратных футов. Соотношение 1 к 2. Это значительное расширение, потребовавшее принятие таких объемно – планировочных решений, которые смогли создать единый комплекс, оставив возможность остаться первоначальному музею и построить новый. Авторам это удалось и совместное существование двух разных эпох, объемов и стилей реализовано. Прежде всего, выдержано правильное соотношение архитектурных масс. Меньший, массивный объем уравновешен большим, но более легким. Глухие стены подчеркнуты стеклянными полупрозрачными панелями. Сверху вся масса зданий объединена прозрачной консольной конструкцией.

Рис.12. Музей Акрон, штат Огайо, США.

Вид со стороны Хай - стрит.

Рис.13. Музей Акрон, штат Огайо, США

Вид со стороны Маркет - стрит.

На основе исследований можно сделать следующие выводы:

- сширение важная архитектурно – планировочная задача и относится ко многим большим (от 25 000 кв. м. до 50 000 кв. м.) и средним (от 5 000 кв. м. до 25 000 кв. м.) музеям;
- обходимо учитывать и соразмерять старые и новые части музея, чтобы создать единую гармоническую структуру;

- учет существующих музейных сооружений приводит к нежелательным результатам в восприятии и оценки всего музея;
- в результате роста городской структуры, музеи оказываются в сложных градостроительных условиях и требуется принятие неординарных архитектурно – планировочных решений для их развития, таких как соединение переходами во втором и нулевом уровне, устройство расширений музеев в подземной части;
- во всех случаях необходима гармонизация новой постройки, как с существующим музеем, так и окружающей застройкой;
- при решении архитектурного облика новой части музея не следует ориентироваться на существующие архитектурные стилистики и слепо их копировать. Новый век, новые возможности диктуют применение современных решений и форм, не причиняя ущерба уже существующему.

Список литературы

1. UNITED NATIONS EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANIZATION. Statistics on museums and related institutions in 1999.
2. Алвар Аалто. Архитектура и гуманизм.: -М,: издательство «Прогресс»- 1978,с.122
3. Два века в качестве музея. <http://louvre.historic.ru/history/st02.shtml>
4. <http://frendid.com/communities/mak4k/blogs/3535-premiya-chikagskogo-muzeya-arhitekturyi-i-dizayna-chicago-athenaeum-museum-of-architecture-and-design>

Анотація

Проблема розвитку музеїв в сучасному світі є актуальною в зв'язку із збільшенням колекцій та відсутністю достатнього експозиційного простору. В статті розглядаються питання розширення музеїв, приведенні світові приклади вирішення та їх аналіз.

Ключові слова: музеї, розширення музеїв.

Annotation

The development of museums in the world today is relevant in connection with the increase collections and lack of exhibition space. The article discusses the expansion of museums, bringing the world an example of solving and analysis.

Keywords: museums, museums extension.

УДК 725/728

Аттавна Башар,
аспірант каф. основ архітектури и архитектурного проектирования КНУСА

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ СТРУКТУРИРОВАНИЯ ПОЛИФУНКЦИОНАЛЬНЫХ МОЛОВ ТОРГОВО-РАЗВЛЕКАТЕЛЬНЫХ ЦЕНТРОВ (НА ПРИМЕРАХ ТРК США, ЕВРОПЫ И БЛИЖНЕГО ВОСТОКА)

Аннотация: в статье подробно рассмотрены основные тенденции современного проектирования и строительства полифункциональных моллов в структуре торгово-развлекательных комплексов на примере ТРК Северной Америки, Западной Европы и ОАЭ. В работе затронуты некоторые аспекты структурирования планировочных схем здания ТРК на основе комплексного пропорционального анализа и объемного моделирования форм.

Ключевые слова: структура полифункциональных моллов, торгово-развлекательные комплексы (ТРК), функциональное зонирование, проектирование торговых центров.

Как показывает опыт проектирования, во всем мире ТРК занимают большой сегмент в структуре торгового и развлекательного обслуживания городского населения. Рациональное решение планировочной структуры больших торгово-развлекательных комплексов позволяет решить множество задач современного мегаполиса: градостроительных, социальных, суговых, бытовых и т.п.

Во всем мире ТРК уже давно стали местом проведения многочисленных мероприятий, местом семейного отдыха и развлечений, где легко можно осуществить комплекс необходимых покупок. Разделение торговой и развлекательной функции совместно с приемом вкрапления и взаимопроникновения их одна в другую оправдано, поскольку осуществляются на путях наилучшей транспортной и пешеходной доступности. В современном мире наибольшую прибыль получают малые и большие торговые предприятия приближенного обслуживания и супермаркеты, где легко можно приобрести любой понадобившийся товар или услугу.

Например, **Бульвар Мол** (рис. 1.1) – торгово-развлекательный центр с центром искусства и спорта в Буффало штате в Нью-Йорк, который был открыт в 1962 году, к 2010 году значительно расширился. Бульвар Мол, расположенный вдоль бульвара вблизи Ниагарского водопада является крупным региональным торговым центром с общей площадью более 80 тыс. м² и развитой планировочной структурой.

Авентура Мол в штате Флорида (США) (рис. 1.2) является суперсовременным региональным торговым центром в г. Авентура (штат Флорида) и имеет более 250 тыс. м² и является четвертым крупнейшим ТРК в США. Центр имеет три этажа торговых площадей и включает более 280 магазинов, функционально четко структурированных согласно специфике торговли и размещению относительно пешеходных и транспортных артерий. Планировочная структура имеет более свободную и разветвленную структуру, чем в предыдущем аналоге. 18 закусочных, фаст-фудов, и магазинов быстрого питания (бистро), а также сети ресторанов мирового класса, размещаются на въездах в ТРК для удобства и комфорта.

Следующий пример (рис. 1.3.) **Мол оф Америка** в штате Миннесота (США) – это супер-региональный торговый центр в пригороде г. Блумингтона, который в плане носит периметральный характер. В структуре здания обеспечены практически все возможные службы по обеспечению круглосуточного функционирования ТРК. Все помещения словно ожерелье нанизаны на периметральный квадратный коридор, а их пропорции как нельзя лучше взаимосвязаны с пропорциями человека и рассчитаны на обслуживание одновременно большого количества населения (одновременно в здании могут находиться до 10 тыс. человек. Этот ТРК (площадью 230 тыс. м²) является одним из самых больших и крупных торговых центров в Северной Америке да и во всем мире по количеству торговых площадей (более 520 магазинов), расположенных вдоль тротуаров на четырех уровнях, открытый в 1992 году, ТРК обслужил только в 2006 г. 40 миллионов посетителей. Мол зонирован на четыре разные зоны – по углам размещены большие универмаги. Здание очень рационально и гармонично связано с окружающим земельным участком, который имеет подобную форму и тоже очень грамотно зонирован.

Следующий пример **Мемориал Сити Мол** (рис. 1.4.) имеет линейную структуру, подобную примерам на рис. 1.1 и 1.2, завершен в 1966 году. ТРК имеет характер большого торгового города (район Хьюстона, штат Техас, США) и размещен на пересечении больших транспортных артерий рядом с большим медицинским и научно-исследовательским комплексом. Мемориал Сити достраивался и расширялся в 1974 и в 1983 годах и имеет на сегодня более 1млн. м² арендуемой площади, в который входят 4 огромных рынка, универсамы, многофункциональный семейный развлекательный комплекс, крытый минигольф, боулинг, временный детский сад, видео на 8 огромных экранов, кинотеатр, мультиплекс, детская дискотека, каток для роликовых коньков и т.п. Все основные помещения словно «нанизаны» на линейную структуру. Осуществлено грамотное полифункциональное зонирование и всего здания в целом, и прилегающей территорией.

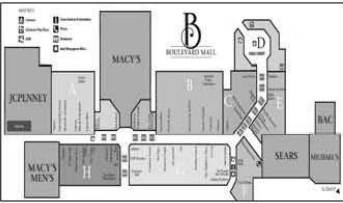

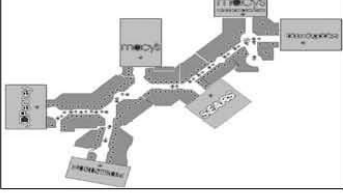

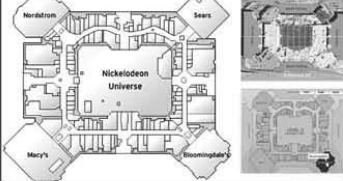

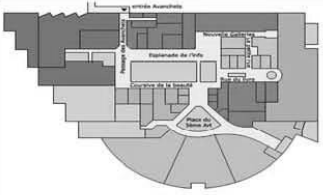

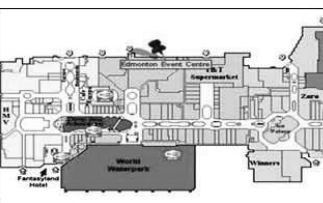

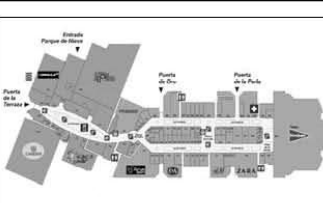

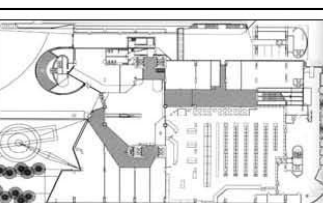
<p>1</p>	<p>Boulevard Mall (торгово-развлекательный центр в том числе, центр искусств и спорта) Амхерст, Нью-Йорк, США, 2006г.</p>	
		 <p>Количество этажей - 1 Общая площадь - 83,798м²</p>
<p>Общий вид комплекса</p>	<p>Дизайн интерьера</p>	<p>Схема комплекса (в плане)</p>
<p>2</p>	<p>Aventura Mall (торгово-развлекательный центр) Флорида, США, 1998-2008г.</p>	
		 <p>Количество этажей - 3 Общая площадь - 223,000м²</p>
<p>Общий вид комплекса</p>	<p>Дизайн интерьера</p>	<p>Схема комплекса (в плане)</p>
<p>3</p>	<p>Mall of America (торгово-развлекательный центр) Блумингтон, штат Миннесота, США, 1992г.</p>	
		 <p>Количество этажей - 4 Общая площадь - 230,0 00м²</p>
<p>Общий вид комплекса</p>	<p>Дизайн интерьера</p>	<p>Схема комплекса (в плане)</p>
<p>4</p>	<p>Memorial City Mall (торгово-развлекательный центр) Хьюстон, Техас, США, 2006г.</p>	
		 <p>Количество этажей - 2 Общая площадь - 158,0 00м²</p>
<p>Общий вид комплекса</p>	<p>Дизайн интерьера</p>	<p>Схема комплекса (в плане)</p>

Рис. 1

АНАЛИЗ ПРАКТИКИ ПРОЕКТИРОВАНИЯ И СТРОИТЕЛЬСТВА ТРК (ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ)

1	Balexert shopping mall (Торгово-развлекательный центр) Женева, Швейцария, 1997г.	
		 Количество этажей - 5 Общая площадь - 54,000м ²
Общий вид комплекса	Дизайн интерьера	Схема комплекса (в плане)
2	WEST EDMONTON MALL (торгово-развлекательный центр, отель) Эдмонтон, провинция Альберта, Канада, 1981г.	
		 Количество этажей - 3 Общая площадь - 350,000м ²
Общий вид комплекса	Дизайн интерьера	Схема комплекса (в плане)
3	Madrid Xanadú shopping Mall (Торгово-развлекательный центр) Арройомолинос, Испания, 2003г.	
		 Количество этажей - 2 Общая площадь - 111,000 м ²
Общий вид комплекса	Дизайн интерьера	Схема комплекса (в плане)
4	paroli shopping center san raolo (Торгово-развлекательный центр) Неаполь, Италия, 2002г.	
		 Количество этажей - 3 Общая площадь - 10,000м ²
Общий вид комплекса	Дизайн интерьера	Схема комплекса (в плане)
Рис. 2	АНАЛИЗ ПРАКТИКИ ПРОЕКТИРОВАНИЯ И СТРОИТЕЛЬСТВА ТРК (ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ)	

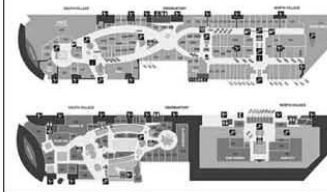

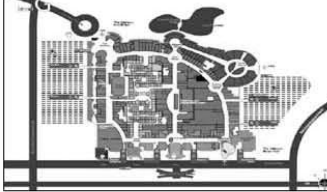

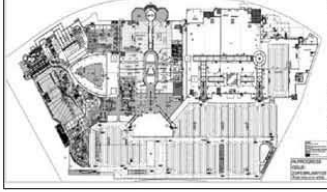
1	deira city centre (Торгово-развлекательный центр, отель, офисы) Дубай , 1996г.	
		 <p>Количество этажей - 3 Общая площадь - 1.3 million sq. ft 121000m²</p>
Общий вид комплекса	Дизайн интерьера	Схема комплекса (в плане)
2	BurJuman - Shopping Centre (Торгово-развлекательный центр, апартаменты, офисы) Дубай , 2003г.	
		 <p>Количество этажей - 4 Общая площадь-800,000 sq. ft 75,000 m²</p>
Общий вид комплекса	Дизайн интерьера	Схема комплекса (в плане)
3	The Dubai Mall (самый крупный торгово-развлекательный центр Ближнего Востока) Дубай , 2008г.	
		 <p>Количество этажей - 4 Общая площадь-12,100,000 sq. ft 1,2 млн кв.м</p>
Общий вид комплекса	Дизайн интерьера	Схема комплекса (в плане)
4	Mall of the Emirates (торгово-развлекательный центр в том числе отдела, центр искусств, моды, отель, спорта,) Дубай , 2005г.	
		 <p>Количество этажей - 3 Общая площадь-2,400,000 sq. ft 223,000m²</p>
Общий вид комплекса	Дизайн интерьера	Схема комплекса (в плане)

Рис. 3

**АНАЛИЗ ПРАКТИКИ ПРОЕКТИРОВАНИЯ И СТРОИТЕЛЬСТВА
ТРК (ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ)**

В целом, можно выделить две особенности, отличающие американские ТРК от европейских: 1) огромный размах строительства комплексов на незатесненных территориях, которые планировались заранее на пригородных территориях и теперь получили возможность развиваться больше по горизонтали, чем по вертикали; 2) полифункциональное структурирование и четкое зонирование мулов ТРК.

В общем европейские ТРК во многом наследуют по своей архитектуре и планировочной организации американские аналоги, поскольку они создавались позже и имели перед собой положительный пример градостроительных решений (рис. 2). Хорошей иллюстрацией этого является точечное решение **Шопинг Мола** ТРК в Женеве (Швейцария, 1997 г.), в котором верно размещены и четко взаимосвязаны между собой основные функциональные зоны.

Уэст Эдмонтон Мол (рис. 2.2) и **мадридский шопинг мол** (рис. 2.3) имеют ярко выраженную линейную функционально-планировочную структуру. Пропорциональная структура основных и обслуживающих помещений гармонично решена, сами помещения грамотно взаимосвязаны между собой по логике движения потенциального покупателя от наибольших транспортных артерий с наилучшей пешеходной доступностью от многочисленных стоянок. **Уэст Эдмонтон Мол** (ОРЭ), расположенный в Эдмонтоне (Альберта, Канада, открыт в 1981 г.) является крупнейшим ТРК в Северной Америке, третьим по величине в мире уже на протяжении четверти века. Общая площадь – более 550 тыс. м², количество рядовых магазинов приближается к 800, парковки рассчитаны на 20000 автомобилей. В этом ТРК заняты 23000 сотрудников и он обслуживает 30 млн. посетителей в год.

Европейский опыт строительства ТРК ярко выражен на примере **Наполи Шопинг центра Сан-Паоло** в Неаполе (Италия, 2002 г.), показаны на рис. 2.4. Здание-комплекс органично включено в структуру городской застройки о чем свидетельствует оригинальная современная архитектура. Точечное угловое размещение здания (см. план) наилучшим образом соответствует градостроительной ситуации пригородной зоны и прекрасно связаны с земельным участком.

На Ближнем Востоке, благодаря эффективной экономической политике многих стран осуществляется интенсивное строительство ТРК. Нефтедолларовая интервенция в строительство Объединенных Арабских Эмиратов особо ярко проявляется в ультрасовременной архитектуре г. Дубаи. Такими примерами могут служить: **Дейра Сити Центр** (рис. 3.1, 1996 г.) и **Бурджман Шопинг Центр** (рис 3.2. 2003 г.) с линейной структурой решения плана; **Дубаи Мол** (рис. 3.3. 2008 г.) и **Мол Эмиратов** (рис 3.4. 2005 г.) с

точечной схемой решения полифункциональных комплексов ТРК. Точечное, отчасти веерное размещение основных функциональных зон, обусловлено некоторым дефицитом территории ближе к центру города. Центр открыт в 2005 году и достраивался с расширением в 2010 г.

Дейра Сити Центр (1996 г.) является одним из самых крупных в Дубаи с площадью более 120 тыс м². Благодаря своей специфике и восточной экзотике ТРК привлекает большое количество туристов и, как результат, Дейра Сити посещает более 20 млн. покупателей в год. Это трехэтажное здание (наиболее эффективная и распространенная этажность) включает в себя большое количество универсамов, кинотеатров, включая мультиплекс, гостиницу, фуд-корт, более 340 мелких магазинов.

Буджман Шопинг Центр (рис. 3.2) находится в административном районе Бур Дубаи и считается одним из старейших ТРК в стране. Выгодное месторасположение центра объясняется его размещением на пересечении основных транспортных магистралей старого центра города и деловым центром.

Национальный колорит Востока наиболее ярко выражен в архитектурном перфоменсе современности – **Дубаи Моле** (рис. 3.3), который является крупнейшим торговым центром мира. Он является частью комплекса Бурдж-Халифа, размещенной на участке площадью 55 га. Ежегодно его посещает около 37 млн. покупателей. Площадь самого центра составляет более 12 млн. м². Он имеет в своем составе 10-15 различных рынков, 1200 магазинов и Золотой рынок с 5000 торговцев, SEGA-тематический парк (первый в регионе); искусственные оазисы с фонтанами, детский развлекательный центр, 22 кинозала, 120 различных ресторанов и кафе, крупнейший в мире водный музей-бассейн, корты с раздвижными покрытиями, места активного досуга и многое другое.

Мол Эмиратов (рис. 3.4.) крупнейший ТРК в мире находится в историческом центре Дубаи – Барша Дубай.

Анализируя архитектурные решения ТРК за рубежом, необходимо отметить, что они:

- занимают очень большие земельные участки и требуют детальной проработки схемы горизонтального зонирования территории;
- полифункциональные молы ТРК требуют четкого структурирования по специфике, величине и наполненности основных и вспомогательных помещений;
- здания ТРК требуют комплексного решения генерального участка в его взаимосвязи с окружающей архитектурной средой и основными транспортными артериями и городскими пешеходными зонами;

- в силу своей специфики ТРК в наименьшей степени использует национальный колорит в большой архитектуре и градостроительстве, и в большей степени – традиции оказывают влияние на решение малой архитектуры (фасадов, аркад, внутренних дворов и площадей, кафе, уютных восточных зон отдыха и досуга);

- пропорционирование и сомасштабность габаритам человека играют очень большую роль в создании крупных комплексов, поскольку дают возможность более свободно моделировать открытые перетекающие пространства для большого количества посетителей.

Литература

1. Ежов С.В. Архитектура общественно-торговых комплексов (Формирование информационно- распределительных пространств). – К.: Будивельник, 1988.- 101 с.
2. Магазины / М.А Орлов, В.В.Вержбицкий, Т.И.Матвеева и др. – М.: Стройиздат, 1979.-189с.
3. Гельдофн А.Л. Архитектурное проектирование общественных зданий и сооружений. Учеб. пособие.- М.: Архитектура-С, 2006 – 280с.

Анотація

В статті детально розглянуто основні тенденції сучасного проектування і будівництва поліфункціональних молів в структурі торгово-розважальних комплексів на прикладах ТРК Північної Америки, Західної Європи і ОАЕ. В роботі згадані деякі аспекти структурування планувальних схем будівель ТРК на основі комплексного функціонального і пропорційного аналізу та об'ємного моделювання форми розгалужених перетікаючі просторів.

Ключові слова: структура поліфункціональних молів, торгово-розважальні комплекси (ТРК), функціональне зонирование, проектирование торговых центров.

Abstract

The article discussed in detail the main trends of contemporary design and construction of breakwaters in the structure of multifunctional shopping and entertainment complexes in the example Mall North America, Western Europe and the United Arab Emirates. The paper addresses some aspects of structuring plan-building schemes rovochnyh Mall based on an integrated analysis of the proportional and volumetric modeling of forms.

Keywords: structure of multifunctional malls, shopping complexes (Malls), functional zoning, design-tion of shopping centers.

УДК 725.39

О.І.Єжова,
асистент КНУБА, кафедра АПЦБіС

ВПЛИВ КОНСТРУКТИВНИХ СИСТЕМ НА АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНІ РІШЕННЯ ПІДЗЕМНИХ ПАРКІНГІВ В СТРУКТУРІ ЖИТЛОВИХ КОМПЛЕКСІВ

Анотація: розглядається конструктивна система та її вплив на архітектурно – планувальне рішення підземних паркінгів скрізь призму чинників та з точки зору класифікації підземних паркінгів в структурі житлових комплексів. Автор приходить до висновку, що вплив конструктивних систем на архітектурно-планувальне рішення підземних паркінгів в структурі житлових комплексів дуже значний і має ще досліджуватися для подальшого розвитку конструкцій.

Ключові слова: підземний паркінг, житловий комплекс, конструктивна система.

Формування підземних паркінгів в структурі житлових комплексів залежить від багатьох чинників. Серед них природно-кліматичні, містобудівні, пішохідно-транспортні, функціонально-технологічні, соціально-економічні та об'ємно-просторові.

Об'ємно-просторові чинники виявляють властивості житлового комплексу в цілому та впливають на формування та розвиток підземних автостоянок у структурі житлових комплексів. До них відносяться:

- типологія житлового будинку;
- місткість житлового будинку;
- конструктивна система житлового будинку;
- об'ємно просторова структура житлової частини.

Об'ємно просторові умови об'єктів житлового призначення багато в чому визначають типи застосовуваних підземних автостоянок і їх основні параметричні характеристики. Типологічні характеристики житлових будинків багато в чому зумовлюють їх регулярну, дрібно чарункову конструктивно - розпланувальну структуру. На відміну від об'єктів громадського обслуговування з зальною та зально-чарунковою структурою (кіноконцертних залів, бібліотек, фізично-оздоровчих комплексів, торгових підприємств і ін.)

Складна конструктивна та типологічна організація житла щільно пов'язана з організацією підземної автостоянки - необхідністю вирішення суміжних питань, таких як організація забезпечення будинку водопостачанням, каналізацією, енергозабезпеченням та ін. Об'ємно просторові чинники

формування житлових комплексів становлять нові питання перед створенням підземного паркінгу. Поряд з необхідністю розвитку різних форм соціального житла в умовах обмеженого бюджетного фінансування, виявляється тенденція збільшення кількості кімнат у квартирах, підвищення їх житлової та загальної площі для житла підвищеного комфорту проживання. Що в свою чергу впливає на об'ємно-просторові характеристики. Сучасна зарубіжна практика має велику палітру прийомів об'ємно-просторової організації як соціального житла, так і різноманітних житлових будинків з підвищеним комфортом проживання. Збільшується діапазон застосування типів квартир, що відрізняються складом і розміром кімнат, рівнем комфорту проживання й інженерно-технічного оснащення. Широке розповсюдження та розвиток різних типів житлових будівель різноманітної поверховості та функціонально-планувальної структури, диференційованої по рівнях комфортності та формі власності, визначає й різноманітний розвиток конструктивних і технологічних рішень підземних автостоянок. У зв'язку з динамічно змінюваними типологічними вимогами й умовами експлуатації житлових будівель широкого поширення набувають різні прийоми їх гнучкої планувальної організації. Це у свою чергу вимагає закладати при проектуванні підземних автостоянок резервні конструктивні та архітектурно-планувальні можливості адаптації будівель, що забезпечить їх подальші структурні вдосконалення.

Швидкі темпи науково-технічного прогресу, зміна соціальних, культурних і духовних потреб населення зумовлює перманентні перетворення функціонально-технологічних процесів, які відбуваються у різних типах житлових будівель. Місткість житла, кількість квартир у комплексі диктують вимоги до розмірів автостоянок. На сьогодні існує тенденція забезпечення кожної квартири будинку одним машиномісцем у автомобільній стоянці. Відповідно, розрахунок обсягу підземної автомобільної стоянки та кількості місць залежить від об'єму житлового комплексу.

Вплив конструктивних систем на архітектурно-планувальні рішення підземних паркінгів в структурі житлових комплексів можна розглянути з точки зору класифікації паркінгів. За признаками підземні паркінги в структурі житлових комплексів класифікуються наступним чином:

1. За місткістю – малі, середні, великі.
2. За композиційним рішенням – точечні, лінійні, сітьові.
3. За поверховістю – одно рівневі, багаторівневі.
4. За методом пересування – рампові, механізовані.
5. За структурною організацією – вбудовані, прибудовані, комбіновані.

При проектуванні прибудованих чи комбінованих підземних паркінгів конструктивна система, а саме конструкції покриття, каркасу та самого

покриття, мають бути зміцнені в місцях прибудованої частини паркінгу в зв'язку з необхідністю організації протипожежних об'їздів, проїздів для транспорту мешканців тощо. Найбільш доцільно проектувати паркінги таким чином, щоб над ними розташовувались переважно газони, спортивні та дитячі майданчики. В цьому випадку навантаження значно зменшуються. У випадку створення вбудованого паркінгу з'являється необхідність у заходах, що підвищують вартість будівництва. Підземний паркінг, що знаходиться під житлом вимагає створення перекриттів підвищеної вогнестійкості, організації захисного шару, що в свою чергу призводить до збільшення товщини перекриття. Також накладає певні вимоги існуюча конструктивна система житлової частини. (мал.1) Влаштування паркінгу під житлом дуже складне з точки зору конструкцій, в зв'язку з необхідністю врахування таких конструктивних елементів житла як ядра жорсткості, просторові діафрагми, що не дозволяє ефективно використовувати площі підземної частини в якості паркінгу. Таким чином конструкції впливають на структурну організацію підземних паркінгів.

За місткістю підземні паркінги класифікуються як малі, середні та великі. При необхідності створення малих та середніх за об'ємом паркінгів вплив конструктивних систем незначний. Але в багатоквартирних житлових комплексах виникає потреба у влаштуванні великих підземних паркінгах для обслуговування відповідної кількості мешканців. В цьому випадку конструктивна система ускладнюється. Необхідно застосовувати конструкції з балочної системи для великих прольотів. Що в свою чергу накладає деякі обмеження на структурну організацію підземного паркінгу.

При вирішенні композиції підземного паркінгу ми також маємо рахуватися з конструктивною системою. Так підземні паркінги вирізняються за композицією як точечні, лінійні та сітьові. Точечні - це невеликі паркінги в яких не створюється великого навантаження на конструктивну систему, отже і вплив з її боку мінімальний. Але якщо розібрати лінійні і сітьові підземні паркінги - є певні вимоги та питання. Проектуючи лінійні композиційні рішення ми створюємо великі прольоти та, іноді, з точки зору пожежної безпеки, конструкції утворюють димові кишні. Щоб запобігти цим утворенням конструктори використовують балки із змінним перетином та колони з капітелями.

Мал.1 Підземний паркінг під житловою частиною.

Нещодавно проєктувальники створювали багато рівневі підземні паркінги лише як експериментальні. Зараз класифікація паркінгів за поверховістю значно різноманітніша. При проєктуванні паркінгу для багатоповерхового комплексу частіше території не вистачає щоб розмістити паркінг в одному рівні. Але для відповідного співвідношення кількості квартир та місць у підземному паркінгу проєктувальники вимушені створювати додаткові рівні. Чим більше відбувається заглиблення тим більший вплив конструктивної системи, яка в свою чергу залежить від горизонтальних навантажень. Конструкції значним чином залежать від навантажень на бровці котловану.

Природно-кліматичні чинники впливаючи на конструктивну систему значною мірою корегують планувальні рішення підземних паркінгів. Геологічні та гідрогеологічні умови, а також ґрунтові умови впливають на бічний тиск, навантаження на зовнішні стіни паркінгу. Виникає необхідність у створенні відводу випадкових вод, гідроізоляції, дренажу. Якість ґрунту впливає на фундамент. Чим гірше ґрунт, тим більше фундамент. Іноді доцільно створювати фундаментну плиту. Таким чином змінюється планування підземного паркінгу у зв'язку із зменшенням площі підземного простору. Назовні частіш всього існує обмеження будівельної ділянки, тому усі

збільшення конструкцій відбуватиметься усередину, що в свою чергу накладає деякі зміни на планувальну схему.

Література

1. Буравченко С.Г. Зависимость композиционной структуры фасада жилого дома от его конструктивно-планировочного решения // Архитектура современных жилых домов для массового строительства. – К.: КиевЗНИИЭП, 1986. – с. 26-33.
2. Голубев Г.Е. Многоуровневые транспортные узлы. – М.: Стройиздат, 1981. – 152с.
3. Ежов В.И., Слепцов О.С., Гусева Е.В., Архитектурно-конструктивные системы гражданских зданий (История предпосылки развития, поиск перспективы): Учеб. Пособие для студ. архит. вузов. – Киев 1998. – 325 с.
4. Лебедев Ю.С. Проблемы взаимосвязи конструкций и архитектурной формы в условиях научно-технического прогресса // Архитектурная форма и научно-технический прогресс. – М., 1972. – С. 2-8.
5. Никитин В.А. Генезис архитектурной культуры. Тольятти, 1997. – 168 с.

Аннотация

Рассматривается конструктивная система и её влияние на архитектурно - планировочное решение подземных паркингов с точки зрения классификации и факторов, которые влияют на формирования паркинга в целом. Автор приходит к выводу, что влияние конструктивных систем на архитектурно - планировочное решение подземных паркингов в структуре жилых комплексов весьма значимо и должно еще исследоваться для дальнейшего развития конструкций.

Ключевые слова: подземный паркинг, жилой комплекс, конструктивная система.

Annotation

We consider the construction system and its impact on architectural - planning solution for underground parking in terms of classification and the factors that influence the formation of parking in general. The author concludes that the impact of structural systems for architectural - planning solution for underground parking in the structure of residential complexes is very significant and should be further explored for the further development of structures.

Key words: construction system, underground parking, residential complexes.

УДК 728

Л.Г.Бачинська,
кандидат архітектури, професор КНУБА,
О.Ю.Запорожченко,
асистент кафедри теорії архітектури та містобудування НАУ

ФОРМУВАННЯ ЗОНИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МІСЬКОМУ ІНДИВІДУАЛЬНОМУ МАЛОПОВЕРХОВОМУ ЖИТЛІ

Анотація: у статті розглянуті особливості формування зони підприємницької діяльності, що розміщується на індивідуальній ділянці малоповерхової міської житлової забудови. Наведені окремі приклади схем розташування житлового будинку господарів та зони підприємницької діяльності.

Ключові слова: індивідуальне малоповерхове міське житло, підприємницька діяльність.

Спосіб життя людей впливає на процес формування соціально-функціональної організації житлового середовища, як і соціально-функціональна організація житлового оточення сприяє формуванню способу життя людей. Між споживачем і простором його перебування існує прямий зв'язок. В складному процесі задоволення потреб сім'ї простежується зростання частки громадського споживання і обслуговування. Суспільно-організоване споживання призводить до збільшення кількості послуг, що наближаються до житла, а також до різноманітних форм надання цих послуг населенню. Серед найбільш поширених послуг торговельно-побутові мають пріоритетне місце.

Загальною тенденцією розвитку системи торговельно-побутового обслуговування населення є розширення можливостей одержання товарів та послуг на місцях. Цю тенденцію і використовують приватні підприємці, розміщуючи свої малі приватні підприємства безпосередньо коло житла, на власних приватних ділянках, тим самим, забезпечуючи себе працею, а населення необхідними послугами.

Втручання підприємництва у житловий простір значно впливає на розвиток малоповерхової житлової забудови міської приватної ділянки. Розвиток малого приватного підприємництва в місті на територіях малоповерхової забудови сприяє пристосуванню перших поверхів міського індивідуального житла, що орієнтоване на вулицю або пішохідні проходи, під приватні підприємства обслуговування і торгівлі, які є власністю родини забудовника.

Наближення послуг до споживача і розташування їх на присадибних ділянках відповідає сучасним економічним умовам і потребам мешканців міст. Тим більше це є важливим за умови невеликої щільності територій малоповерхової індивідуальної забудови. Така організація торговельно-побутового обслуговування дозволяє не тільки підвищити його рівень для міського населення, але й досягти значного економічного ефекту за рахунок перерозподілу капіталовкладень.

Основним критерієм вибору раціонального архітектурно-планувального вирішення забудови є ефективне використання території індивідуальної ділянки за умови забезпечення потрібного комфорту проживання, з одного боку, і нормальної роботи приватного підприємства, - з іншого.

Для з'ясування напрямків раціонального поєднання індивідуального житла із закладами обслуговування (функцій житла і сімейної підприємницької діяльності) був використаний метод натурного обстеження ділянок малоповерхової забудови в містах Київ і Хуст Закарпатської області та опитування населення за спеціально опрацьованою анкетой¹.

Під час обстеження було з'ясовано, що підприємницька функція у садибі з'являється приблизно через 8 років після заселення будинку, коли кількість членів родини сягає 4-6 осіб, поліпшується фінансовий стан, і сім'я починає добудовувати різні приміщення господарського призначення, облаштовуючи оселю для більш комфортних умов проживання. Саме в цей час господарі, що мають дітей, замислюються над проблемою подальшого їх розташування та праці у дорослому віці. І серед різних пропозицій зайнятості найпривабливішими стають ті, що відносно легко забезпечити відповідними умовами. Це – 1) зручність організації підприємницької діяльності на власній ділянці поряд із житлом (відсутність потреби сплачувати за оренду землі та приміщень, вільний вибір організації будівель і просторів у виробничій зоні, можливість поступово здійснювати забудову за власним планом згідно з власними фінансовими можливостями, легкість утворення колективної праці при сімейному підряді); 2) серед різних видів праці у громадській сфері саме різні види обслуговування є найбільш доцільними; 3) зручність контролю виробничого процесу та проходження фінансових операцій; 4) навчання технології виробничого процесу у сім'ї вже під час підростання дітей та передавання у спадок знань, умінь, навичок та матеріальної частини виробництва.

За підсумками обстеження встановлено, що приватні підприємства обслуговування і торгівлі можуть бути вбудованими у помешкання, прибудованими, вбудовано-прибудованими і окремо розміщеними на ділянці

¹ Обстеження було виконано О.Ю.Запорожченко.

забудовника, їх розміщують на першому, у цокольному поверсі або вони примикають до нього, а також - у горищному просторі. За функцією це – крамниці; кафе, бари, їдальні; різноманітні майстерні (з пошиття одягу, виготовлення взуття, столярні, народних промислів, перукарні); пункти прокату, приватні гаражі, автостоянки; майстерні дрібного ремонту (предметів побуту, машин, одягу, взуття); юридичні та медичні консультації; склади; готелі; спортивні та косметичні послуги тощо.

Розглянемо особливості влаштування зон деяких напрямків підприємницької діяльності на присадибних ділянках.

1. *Крамниця*. Підприємства, що належать родинам приватних власників, розміщують за фронтом забудови ділянки, майданчик для крамниці повинний бути сухим, крамниця розміщена так, щоб було зручно розвантажувати товари, поєднувати водопровідну, енергетичну і каналізаційну мережі, відводити стічні води. Як показало обстеження, найбільш доцільна форма майданчику – прямокутник з відношенням сторін від 1:1 до 1:3.

У сучасній будівельній практиці існує два основних принципи архітектурно-планувальної організації міського індивідуального житла з приватними підприємствами торгівлі: 1) приміщення торговельного залу розміщуються у прибудованій частині, а підсобні і технічні – на першому поверсі житла; 2) сумісне розміщення торговельного залу і підсобних приміщень в об'ємі першого поверху, а кімнат технічного призначення – у підвалі. Безпосереднього зв'язку житлової частини і вбудованого або вбудовано-прибудованого приватного підприємства немає. Зазвичай вони сполучаються через спеціальні приміщення господарської частини або дворовий простір. Хоча серед закордонних прикладів, приміром, у Німеччині – див. рис. 1 - можна побачити варіанти суміжного розташування крамниці та квартири, де між обома зонами забудови є внутрішній зв'язок: у варіанті “квартира-крамниця-хлібопекарня” житло та виробнича частина розташовані перпендикулярно один одному, цех займає дворовий простір, куди завозять сировину, квартира має безпосередній зв'язок із торговельним залом, що зручно, коли господиня заміщує продавця. У варіанті “квартира-крамниця” завезення товарів відбувається просто з вулиці через вхід до крамниці. Квартира має власний вхід з ділянки, розташована на другому поверсі та її вхідна частина зв'язана з торговельним залом. У варіанті “квартира-майстерня чоботаря” житло і майстерня розміщені поряд (майстерня є прибудовою), але вони мають внутрішній зв'язок через тамбур. У всіх перелічених прикладах внутрішній перехід з житла до підприємства є необхідним на випадок відсутності відвідувачів і зайнятості господаря хатніми справами.

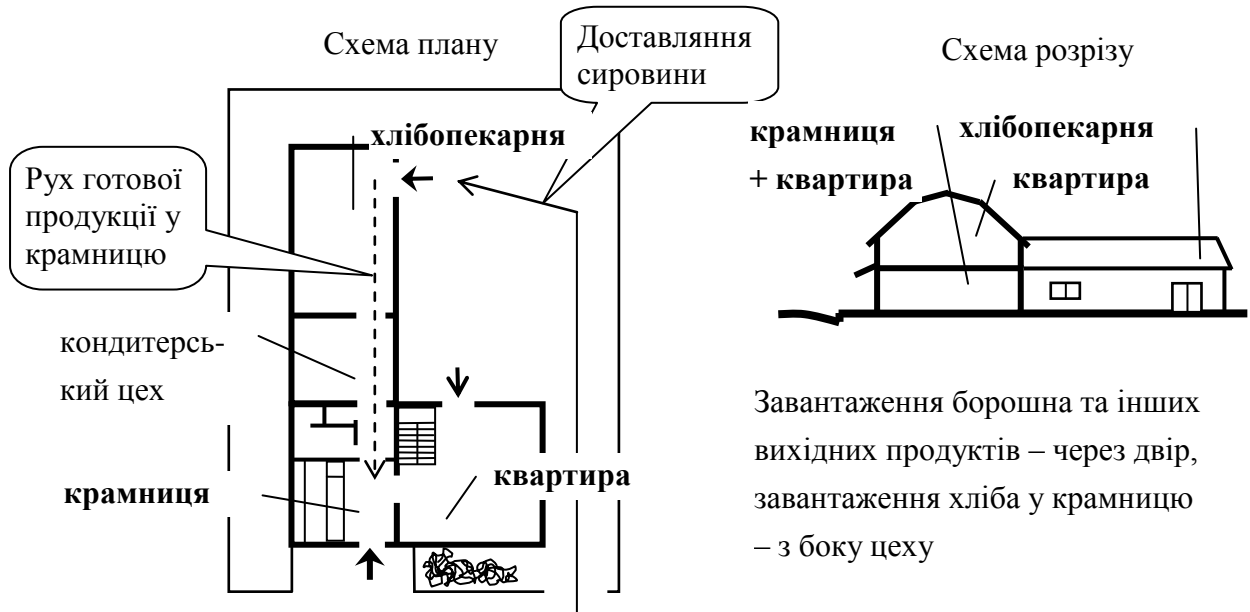
Для майбутнього удосконалення організації продажу дуже важливим є застосування такого об'ємно-планувального вирішення, яке б створювало можливість перспективних змін та перепланувань у торговому підприємстві.

2. *Підприємства громадського харчування.* Основна мета створення кафе, барів, невеличких ресторанчиків, їдалень міститься у максимальному наближенні готової кулінарної продукції до споживача, причому, обираючи певний напрямок, підприємець завжди стає конкурентоспроможним сусідам. Привабливість невеличких кафе та ресторанчиків у затишних місцях, місцях відпочинку саме в їх орієнтації на запропоновану відвідувачам особливу кухню. Приватне підприємство громадського харчування проектують і розраховують за спеціальними завданнями, що пов'язано з конкретними побажаннями і фінансовими можливостями приватного підприємця. Нормативи тут регламентують тільки площу зала залежно від його місткості та розмір додаткової літньої тераси.

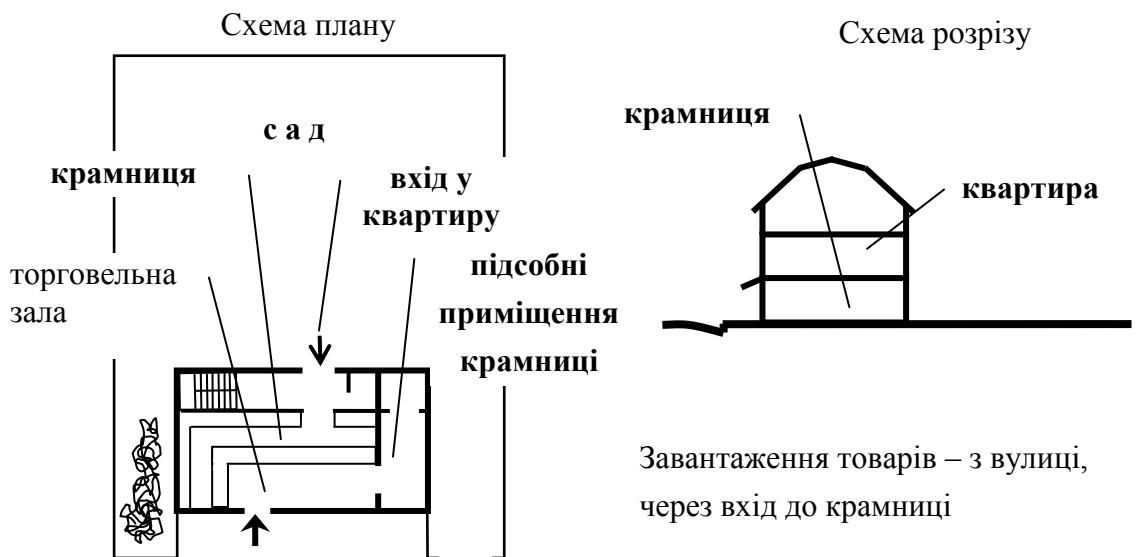
Під час обстеження вдалося дослідити міську малоповерхову забудову, до складу якої, крім крамниць та підприємств харчування, входять *майстерні народних промислів та з ремонту засобів автотранспорту, гаражі, автостоянки і, навіть, м'ясоперероблювальний цех*, при якому є свої магазини. У Києві в районах, близько розташованих до ринків речової продукції, будівельних, книжкових, дуже поширюється утворення *складів* на приватних ділянках, коли родина приймає участь у торговельному бізнесі або здає приміщення в оренду. У приміській зоні Києва ближче до природи на ділянці споруджують *будинки сезонного використання для відпочиваючих*. Вони достатньо прості за плануванням: житлова кімната, обладнана ліжками та шафами, стіл із стільцями та інколи примітивним кухонним куточком (з плиткою, робочим столом, місцем для води або мийкою за умов центрального водопостачання. Частіше за все санвузли з вигребом розміщують на ділянці (див. рис.2). Майже так само влаштовують місце проживання тих, хто лікується за курсівками, у містечках санаторно-курортного профілю. Для поселення людей переобладнують будь-які будиночки і павільйони на індивідуальній ділянці, а також горищний простір у житловому будинку для господарів. Широко розповсюджуються приклади спорудження *готелів* на індивідуальних ділянках.

Житлова і громадська частини забудови індивідуальної ділянки у родинях, що дбають про зовнішній вигляд забудови, вирішуються у єдиній композиції. А планувально-конструктивний взаємозв'язок обох частин здійснюється з врахуванням їх можливих комбінацій.

1. Квартира, крамниця і хлібопекарня в одноповерховому будинку з мансардою

2. Квартира, крамниця бакалій і госптоварів у двоповерховому будинку

3. Квартира і майстерня чоботаря в одноповерховому будинку

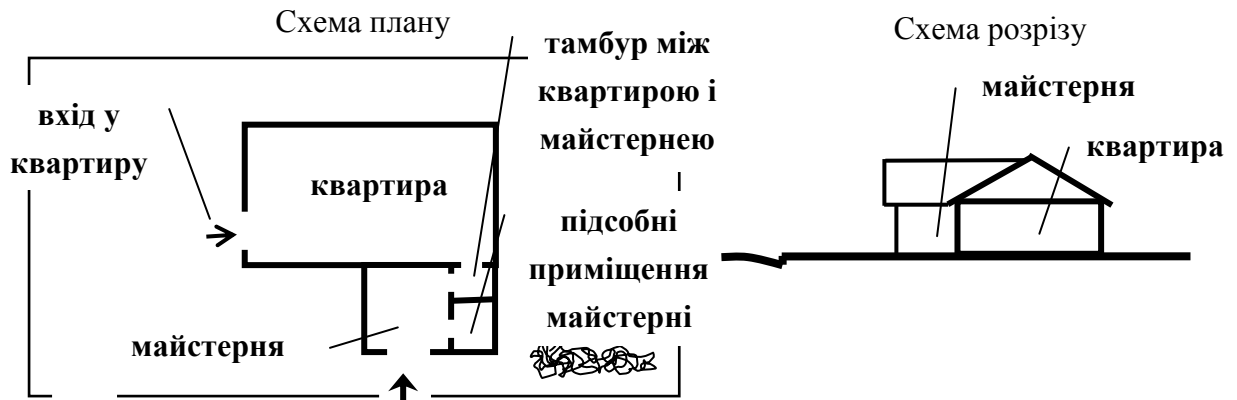

Рис.1. Приклади помешкань з підприємствами торгівлі та майстернею:
Німеччина, м. Фюрстенвальде, Кітчендорф

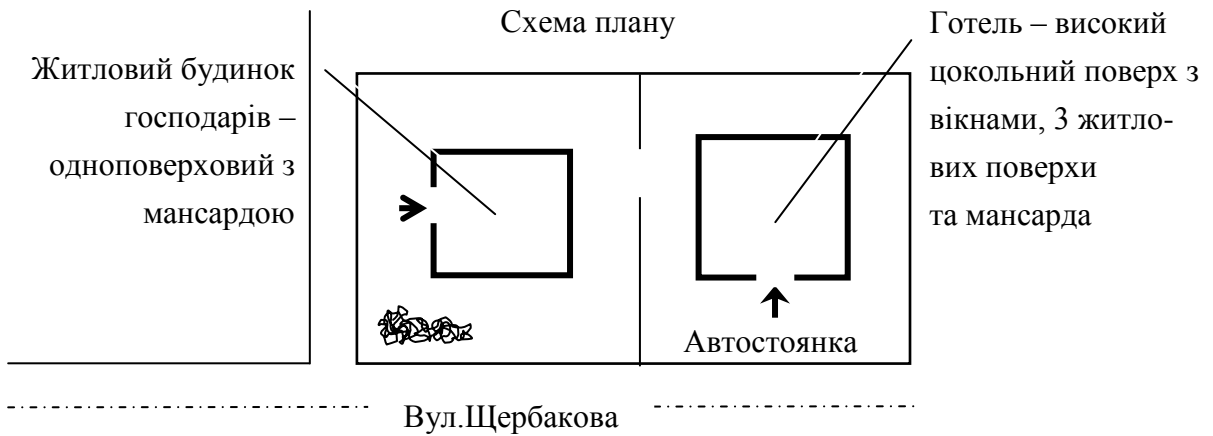
На вибір підприємцем напрямку діяльності впливають не тільки особисті здібності та вміння власників, але й місце розташування приватної міської ділянки.

При будівництві малих приватних підприємств власники передбачають таку структуру і розміщення виробничих, підсобних приміщень, щоб здійснювати виробничий процес мінімальним числом персоналу для економії коштів. Для цього, а також економного використання території необхідно планувати виробництво компактно, розташовуючи споріднені функції в одному або сусідніх приміщеннях, застосовуючи поліфункціональні простори, ощадливо ставлячись до переліку необхідних приміщень. А також для усіх видів установ приватної підприємницької діяльності на індивідуальній ділянці необхідно намагатися дотримуватися санітарно-гігієнічних, технологічних, шумозахисних та інших норм будівництва, щоби не виникло проблем з санітарним наглядом.

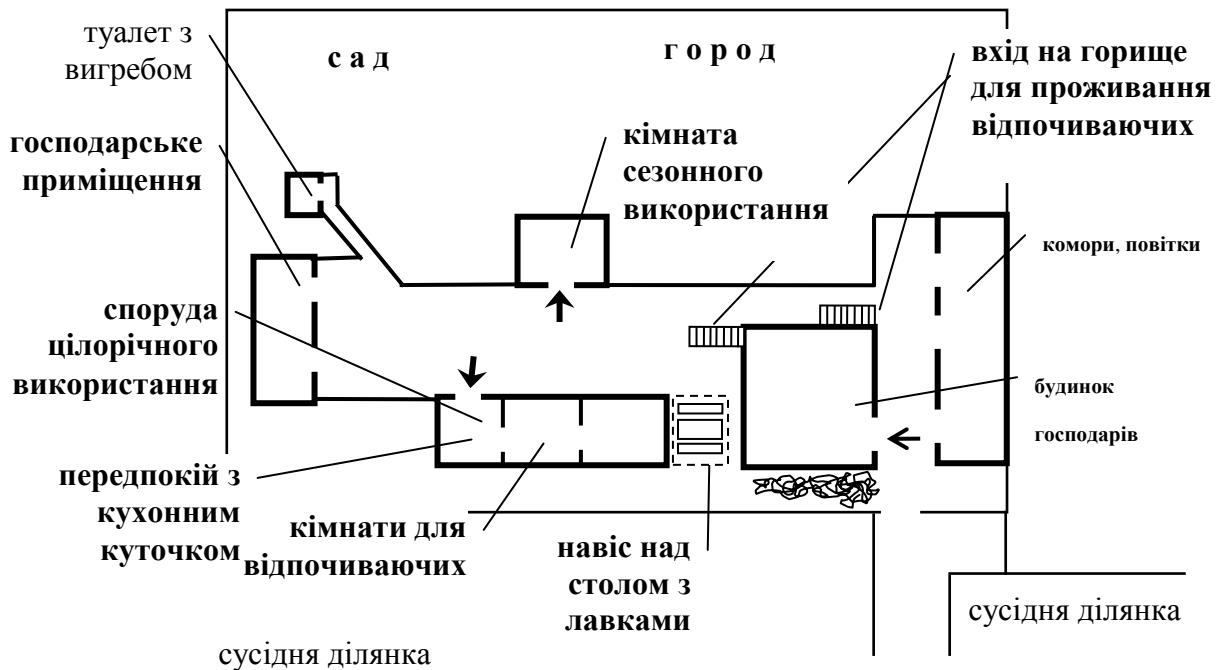
Комплексно оцінюючи функціональні і архітектурно-композиційні можливості міського індивідуального житла з малими приватними підприємствами можна стверджувати, що поєднання у малоповерховій забудові індивідуальної ділянки різних за функцією елементів – житла та виробництва, – можливість вибору вирішень того і другого, та варіювання їхньою формою дає підставу для отримання високоякісних архітектурних вирішень під час сполучення будівель з архітектурою як нової, так і сформованої забудови.

Під час вирішення того чи іншого конкретного архітектурного завдання у проектуванні міського індивідуального малоповерхового житла з малими приватними підприємствами архітектор обов'язково натрапляє на конкретні побажання замовника відносно структури, розмірів, вартості приватного підприємства, його розміщення на ділянці і функціонального її зонування. Щоб досягти своєрідності архітектурного вигляду конкретних житлових формувань міської малоповерхової забудови з малими підприємствами, проектувальники повинні використовувати: точно відпрацьоване архітектурно-планувальне вирішення розміщення малих підприємств на приватній міській ділянці; відповідне функціональне зонування всієї забудови ділянки; зручний підхід та під'їзд до обох зон ділянки – житлової та виробничої, - та застосування природно-ландшафтних особливостей ділянки забудови; виразний контраст архітектурного вирішення житла і малих підприємств, колір для активізації функції і форми складових комплексу малоповерхової забудови, застосування різних інформаційних засобів (реклами, підкреслення входу, кольору та пластики фасаду) тощо. І це сприятиме народженню своєрідності архітектурно-планувального вирішення.

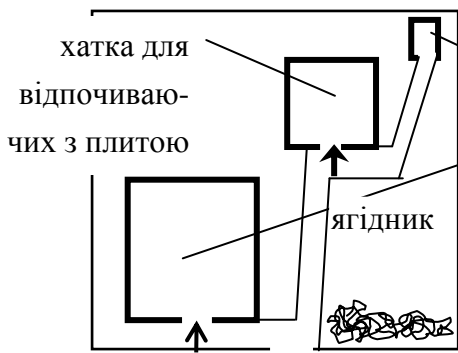
1. Готель на приватній ділянці, м. Київ, Нивки, вул. Щербакова

2. Пристосування усіх споруд на ділянці для розміщення відпочиваючих, м. Миронівка Київської області

3. Споруда для відпочиваючих, м. Ірпінь

4. Використання горища для відпочиваючих, м. Ірпінь

Рис.2. Приклади малоповерхової забудови з помешканнями для відпочиваючих, м. Київ та Київська область

Література:

1. Смакула С.А. Малоэтажное индивидуальное жилище в структуре города (с учетом образа жизни горожан): Автореф. дисс. ...канд. архитектуры. – М.: МАрхИ, 1996. – 18 с.
2. Бачинська Л.Г. Архітектура житла. – К.: Грамота, 2004. – 408 с.: іл.
3. Запорожченко О.Ю. Особливості формування індивідуального міського житла, яке “розвивається”, з приватними підприємствами обслуговування та торгівлі. // Сучасні проблеми архітектури і містобудування. - №4. – Київ, 1999. – С. 125-129.
4. Запорожченко О.Ю. Формування блоку приміщень для ведення приватної підприємницької діяльності у міській малоповерховій індивідуальній житловій забудові, що “розвивається”. // Традиції і новації у вищій архітектурній освіті. – Харків, ХХІІІ 6’99-1’2000, - С.22-25.

Аннотация

В статье рассмотрены особенности формирования зоны предпринимательской деятельности, которая размещается на индивидуальном участке малоэтажной городской жилой застройки. Приведены отдельные примеры схем расположения жилого дома хозяев и зоны предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: индивидуальное малоэтажное городское жилище, предпринимательская деятельность.

The summary

In clause the features of formation of a zone of enterprise activity are considered which is placed on an individual site of urban inhabited building. The separate examples of the circuits of an arrangement of an apartment house of the owners and zone of enterprise activity are given.

Key words: individual urban dwelling, enterprise activity.

УДК 725.85

В.А. Ніколаєнко,
д-р архітектури, професор,
А.В. Зауральська,
аспірант,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ОРГАНІЗАЦІЯ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ У СКЛАДІ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ БАЗ ФУТБОЛЬНИХ КЛУБІВ

Анотація: до Євро-2012 в складі загальної інфраструктури необхідно побудувати та реконструювати навчально-тренувальні бази футбольних клубів України. Проектування навчально-тренувальних баз не регламентоване Державними Будівельними Нормами. Реалізовується ряд програм по вдосконаленню та поліпшенню медично-оздоровчих умов футбольних клубів України.

Ключові слова: навчально-тренувальна база, відновлювальний комплекс, Державні Будівельні Норми (ДБН), еферентологія, озонотерапія, ультрафіолетове опромінення крові (УФОК), футбольний клуб (ФК), Професійна Футбольна Ліга (ПФЛ).

Вступ. Для підтримання оптимальної фізичної форми, відновлювання організму спортсменів після високих навантажень та спортивних травм необхідні сучасні методи медичного контролю, проведення лікування, забезпечення відновлювальними та релаксаційними процедурами, оптимізація фізичного та психологічного стану спортсменів. На сучасному рівні розвитку спортивної медицини існують необхідні методики, що дозволяють комплексно та індивідуально коригувати фізичний стан окремих футболістів та виводити команду в цілому на оптимальний рівень підготовки для вирішення стратегічних та тактичних завдань. Використання цих методик забезпечує в основному відновлювальний комплекс в складі навчально-тренувальної бази. Проблема українського футболу полягає в тому, що рівень навчально-тренувальних баз лише деяких клубів Прем'єр-ліги відповідає сучасним світовим та європейським стандартам. Медичне обслуговування переважної більшості професійних футбольних команд та науково-методичне забезпечення не дозволяє, внаслідок низької матеріальної оснащеності навчально-тренувальних баз та невисокого професійного рівня медичного персоналу, проводити ефективну цілеспрямовану роботу по досягненню та підтриманню оптимальної фізичної форми спортсменів.

Аналіз відомих досліджень у даній області. Дослідження щодо впровадження нових методів у медицині, а саме еферентної медицини та озонотерапії проводились провідними фахівцями медицини. Серед них В.І. Карандашов, Є.В. Петухов «Ультрафіолетове опромінення крові», М.: Медицина, 1997 р., «Клиническое применение экстракорпоральных методов лечения» под ред. Н.И. Калинина, Москва, 2006 г, «Озон и методы эфферентной терапии в медицине» материалы III всероссийской научно-практической конференции, Нижний Новгород, 1998 г., «Применение озона в общей медицинской практике» Зауральский Р.В., Прокопчук Я.Д., материалы I всеукраинского конгресса озонотерапевтов, 2004г., ст.101-103. Досліджень архітектурно-планувальної організації навчально-тренувальних баз футбольних клубів в Україні та СНД не проводилося. Однак питання розвитку фізкультурно-спортивних комплексів та їх медичної складової розкрито у дисертаційній роботі Зобової М.Г. «Принципы архитектурно-градостроительного проектирования и модернизации физкультурно-спортивных комплексов (на примере городского округа Самара)».

Постановка задачі. Дослідження архітектурно-планувальної організації відновлювального комплексу у складі навчально-тренувальних баз футбольних клубів з рекомендаціями щодо їх складу та проектування.

Навчально-тренувальна база (НТБ) – це відокремлена територія, на якій розташовано спортивні й допоміжні споруди та будівлі, необхідні для проживання, тренування, відновлювання та відпочинку спортсменів, тренерів та обслуговуючого персоналу. Навчально-тренувальна база є складовою інфраструктури футбольного клубу. Основними компонентами структури навчально-тренувальної бази є такі функціональні блоки: адміністративний, медичний, спортивно-тренувальний, житловий та допоміжний. До складу медичного блоку можуть входити кабінети лікарів, відновлювальний комплекс, рентген-кабінет, медична бібліотека і лабораторії: клінічна, бактеріологічна, хімічна, лабораторія допінг-контролю. Блок може бути устаткований комп'ютерним томографом, обладнанням для фіксації переломів кісток. Окрім надання медичної допомоги, в медичному блоці проводиться постійне обстеження спортсменів та їхнього фізичного стану.

Найважливішим фактором для спортсменів є гарна фізична форма. Для цього рекомендується впровадження сучасних медичних та оздоровчих технологій, які можна поєднати в єдиний відновлювальний комплекс. До його складу рекомендується включити фізіотерапевтичний комплекс і SPA-блок та відділення трансфузіології та еферентної медицини (рис.1).

Відновлювальний комплекс				
Фізіотерапевтичний комплекс + SPA-блок			Відділення трансфузіології та еферентної медицини	
№ п/п	Назва приміщення	Приклад	Назва приміщення	Приклад
1.	Кабінети функціональної діагностики. Процедурні кабінети.		Кабінет озонотерапії	
2.	Барокамера - можливість створити атмосферу гірського повітря необхідної якості та тиску.		Кабінет ультрафіолетового опромінення крові (УФОК).	
3.	Кабінет загального оздоровчого масажу		Кабінет плазмаферезу	
4.	Кабінет аромасажу		Кабінет фотомодифікаційної терапії (лазер, УФО, світлотерапія)	
5.	Парова і суха бані, інфрачервона сауна		Кабінет спелеотерапії (соляна терапія)	
6.	Гідромасажні та лікувальні ванни		Лабораторії: біоімічна, клінічна, бактеріологічна, імунологічна	
7.	Критий плавальний басейн		Палати для пацієнтів	

Рис.1. Функціонально-планувальна структура відновлювального комплексу.

До фізіотерапевтичного комплексу відносяться такі приміщення: кабінети функціональної діагностики, процедурні кабінети, кабінети загального оздоровчого масажу та аромасажу, парова і суха бані, інфрачервона сауна, приміщення для водо- та грязьолікування, плавальний басейн. Рекомендовано також встановлення барокамери, в якій створюється атмосфера гірського курорту з повітрям необхідної якості та тиску. Як стверджують спеціалісти і підтверджує практика, сеанси такої фізіотерапії чудово відновлюють і адаптують організм спортсмена до важких фізичних навантажень.

Сучасним кроком є впровадження відділення трансфузіології та еферентної медицини. Відділення трансфузіології має у своєму розпорядженні необхідну клінічну та матеріальну базу для надання всіх видів еферентної допомоги, використовуючи світовий досвід і сучасні технології. Еферентологія – це екстракорпоральні методи очищення крові за допомогою таких процедур, як УФОК, плазмоферез, та озонотерапія. Плазмоферез - це обмежене видалення з організму плазми, а разом з нею надлишкової кількості патологічних продуктів. Плазмоферез є одним з найефективніших методів видалення надлишкової кількості холестерину й відновлення нормальних показників аналізу крові, сприяє підвищенню імунітету до інфекційних захворювань. Плазмоферез практично не має протипоказань. Він діє як антидопінг, виводячи залишки ліків та препаратів, покращує обмін речовин, збагачує тканини організму киснем, що у свою чергу сприяє прискорення реабілітаційних процесів та підвищенню витривалості спортсменів [2, ст.12]. Озонотерапія - метод лікування, у якому використовується медичний озон, що володіє потужною лікувальною дією завдяки сильним окисним властивостям озону. Озонотерапія має антибактеріальну, антивірусну, антиоксидантну, протизапальну та імуномодельюючу дію, підсилює мікроциркуляцію і обмін речовин. Сполучення озонотерапії з іншими фізичними факторами або лікарськими препаратами підвищує ефективність проведеного лікування. Озон по лікувальній дії подібний до антибіотиків, але не має побічних ефектів, є природним імуномодулятором [4, ст.7].

Ультрафіолетове опромінення крові (УФОК) також є ефективним методом імуномодуляції, методом, що посилює дію медичних препаратів. Даний вид процедур використовується в монолікуванні для підвищення витривалості спортсменів, зняття фізичної втоми та психоемоційного навантаження [1, ст.25]. Особливої ефективності еферентні методи набувають при використанні їх у комплексі.

До відділення трансфузіології та еферентної медицини також належить кабінет фотомодифікаційної терапії (лазер, УФО, світлотерапія), кабінет спелеотерапії (соляна терапія), кріотерапія, палати для пацієнтів.

Процедури еферентної терапії можуть проводитися в спеціалізованих підрозділах (клініках, центрах, відділеннях, кабінетах), а наявність відновлювального комплексу у складі навчально-тренувальної бази є необхідністю для досягнення футболістами найвищого рівня спортивної форми.

Медичний блок навчально-тренувальної бази та відновлювальний комплекс в його складі за способом розміщення може бути: окрема будівля, прибудований (зблокований), вбудований. Блочна система планувальної

організації може бути представлена блокуванням за допомогою переходів та без переходів (рис.2). Місткість медичного блоку може варіюватись від мінімального набору обов'язкових послуг та процедур до науково-дослідницьких лабораторій [5, ст.18].

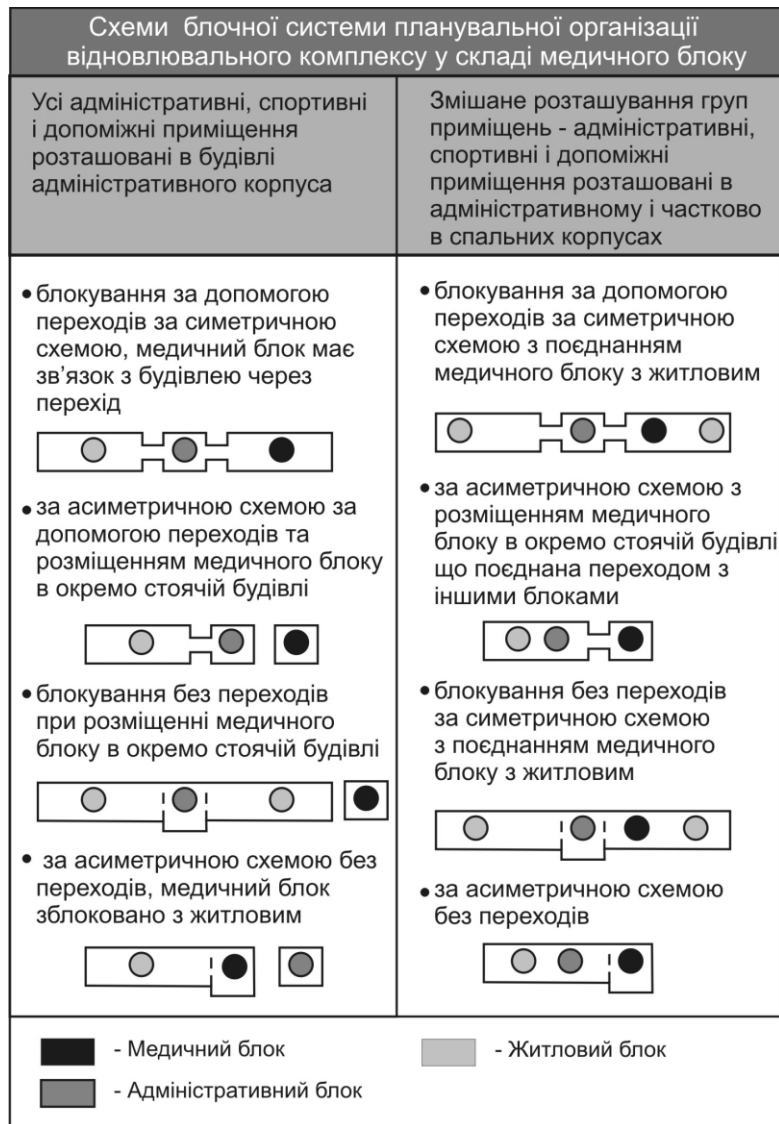

Рис.2. Схеми блочної системи планувальної організації відновлювального комплексу у складі медичного блоку навчально-тренувальної бази.

При наявності процедур озонотерапії, ультрафіолетового опромінення крові та плазмаферезу відділення має у своєму складі приміщення для медичного й технічного персоналу, кімнати очікування для пацієнтів, складські приміщення. Оскільки дані методи лікування нові, то площі приміщень приймаються відповідно до вимог паспортних даних медичного обладнання. Опорядження приміщень необхідно проектувати з урахуванням вимог ДБН

В.2.2-9. Внутрішнє опорядження приміщень має бути виконано згідно з їх функціональним призначенням. Поверхня стін, перегородок і стелі приміщень, пов'язаних з медико-технологічним процесом, повинна бути гладкою, що дозволить їх вологе прибирання і дезінфекцію.

Висновок. Проведений аналіз існуючого стану медичного обслуговування та забезпечення відновлювальних процесів на навчально-тренувальних базах українських футбольних клубів показав недостатній рівень розвитку медицини переважної більшості футбольних клубів. Аналіз структури медичного блоку навчально-тренувальних баз, архітектурно-планувальної організації відновлювальних комплексів у складі навчально-тренувальних баз футбольних клубів та рекомендації по складу медичного блоку можуть бути запропоновані до впровадження при будівництві нових та реконструкції існуючих навчально-тренувальних баз футбольних клубів як Прем'єр-ліги, так і нижчих за рангом футбольних клубів.

Література

1. Карандашов В.І., Петухов Є.В. Ультрафіолетове опромінення крові. - М. : Медицина, 1997 р.
2. Клиническое применение экстракорпоральных методов лечения под ред. Калинина Н.И. – М., 2006 г.
3. Озон и методы эфферентной терапии в медицине. Материалы III всероссийской научно-практической конференции, Нижний Новгород, 1998 г.
4. Применение озона в общей медицинской практике. Зауральский Р.В., Прокопчук Я.Д. Материалы I всеукраинского конгресса озонотерапевтов, 2004 г., ст. 101-103
5. Зобова М.Г. Принципы архитектурно-градостроительного проектирования и модернизации физкультурно-спортивных комплексов: автореф. дис. канд. арх.: спец. 18.00.02. – Архитектура зданий и сооружений/ М.Г. Зобова. – Нижний Новгород, 2009. – 21 с.

Аннотации

К Евро-2012 в составе общей инфраструктуры необходимо построить и реконструировать учебно-тренировочные базы футбольных клубов Украины. Проектирование учебно-тренировочных баз не регламентировано Государственными Строительными Нормами. Реализовывается ряд программ по усовершенствованию и улучшению медико-оздоровительных условий футбольных клубов Украины.

Ключевые слова: учебно-тренировочная база, восстановительный комплекс, Государственные Строительные нормы и правила (СНиП),

эфферентология, озонотерапия, ультрафиолетовое облучение крови (УФОК), футбольный клуб (ФК), Профессиональная Футбольная Лига (ПФЛ).

Annotation

It is necessary to build and reconstruct the study and training bases of Ukrainian football clubs in structure of general infrastructure before EURO 2012 championship. Projection of study and training bases is not regulated by the State building legislation in Ukraine. Realized a lot of programs on improvement of health and sanitary conditions of football clubs in Ukraine.

Keywords: study and training bases (STB), recovery complex, the State building legislation (SBL), efferentology, ozonotherapy, ultraviolet irradiation of blood (UVIB), football club (FC), Professional Football League (PFL).

УДК 72.01: 725.3

Т.А.Поляка,

аспирант, Донбасская национальная академия строительства и архитектуры

РОЛЬ ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ ПАССАЖИРСКИХ ОБЪЕКТОВ В ГОРОДСКОЙ СРЕДЕ

Аннотация: в статье рассматриваются пассажирские объекты внутригородского транспорта как полноценные элементы предметно-пространственной среды, их роль в формировании общего архитектурного образа крупного города. Указывается недостаточность исследований в этой области, приводятся примеры и решается вопрос о необходимости наложения на пассажирские объекты расширенных функций: эстетических, ориентационных, эргономических.

Ключевые слова: пассажирские объекты общественного городского транспорта, пространственное ориентирование человека, архитектурная эстетика транспортных объектов.

Актуальность и постановка проблемы.

Наряду с давно нерешенными потребностями города формируются новые концепции городского и ландшафтного дизайна, все дальше отодвигая «серые», повседневные проблемы. Так, ожидая радикальной перестройки пересадочных узлов по новейшему типу, десятилетия утопают в хаосе торговли и рекламы, смешанных пешеходных и подъездных путей существующие пересадочные, транзитные, конечные остановки общественного транспорта и объекты на них, тысячи людей ежедневно стоят в очередях под открытым небом, теряются в

поисках входа в метро, ориентируются на серые опоры монорельса и яркие кабины канатной дороги. Многие теоретики подчеркивали, что смысл всех новых идей есть в том случае, если они накладываются на уже сложившиеся существующие реалии. Общественный городской транспорт и ежедневные миграции населения будут иметь место еще долгое время, а пассажирские объекты, все их недостатки и эстетическая бедность или неупорядоченность самостоятельно не исчезнет.

Предметно-пространственную среду (ППС) города понимают как совокупность взаимосвязанных между собой материальных элементов городской среды. Она включает и архитектурные элементы, и элементы городского дизайна, монументально-декоративного искусства, ландшафта. Все это части единого целого. Возникает вопрос: почему изучению одних типов элементов ППС уделяется пристальное внимание, в то время как другие остаются малоизученными. Речь идет, в первую очередь, об объектах транспорта, их влиянии и взаимодействии с другими составляющими искусственной среды города. Остается проблема, к какому типу элементов ППС следует отнести такие сооружения: к городскому дизайну, к архитектурным объектам или же к инженерному наполнению города. В этой связи предоставляется необходимым рассмотрение этого вопроса в контексте знаний об общей структуре архитектурной среды, ее типологии, иерархии объектов по степени влияния на формирование художественного образа города. Важно определить место транспортных объектов в этой структуре, классифицировать их, выявить достаточные связи с системой других элементов пространственного окружения. Некоторые из этих направлений будут затронуты в данной статье.

Результаты исследования.

Типология. Теоретической проблемой остается разработка структурно-типологической модели системы городских пассажирских объектов как элементов архитектурной среды. Определить классификационные признаки для этих объектов можно двумя путями: на основе существующих характеристик самих объектов и на основе потенциала возможного расширения их функций. Поскольку обсуждается цель создания целостного городского интерьера, то интересен второй способ – раскрытие потенциальных возможностей пассажирских объектов и, как следствие, исследование их роли в городском пространстве. Таким образом, внимание в статье будет уделяться не столько внутренним свойствам пассажирских объектов, сколько их функции как элементов городской среды.

Все наполнение ППС состоит из объектов или же элементов городского интерьера. Отнесение пассажирских остановок различного уровня сложности

(нижние уровни иерархии пассажирских сооружений) к «элементам городского дизайна» объясняется комплексностью рассмотрения зоны их локализации. На принадлежность малых наземных пассажирских сооружений внутригородского транспорта (МПС) к элементам городского дизайна указывает и общепринятая классификации, они относятся к группе «оборудование транспорта». Но достаточной классификации интегрированных типов малых пассажирских объектов на сегодняшний день нет, а появляются все новые и новые варианты симбиоза МПС не только с другими элементами городского дизайна, но и с архитектурными сооружениями, их фасадами и входными зонами.

Объектами ППС можно назвать те типы пассажирских сооружений, которые представляют собой полноценные архитектурные компоненты среды, имеющие собственную художественную целостность и отличающиеся относительной автономией их пространственного восприятия, подчеркнутой завершенностью. Это пассажирские станции средней и большой вместимости различных видов городского транспорта. Вообще, если рассматривать городскую среду как единую систему, то все ее компоненты будут являться элементами ППС. Но для уточнения и дифференциации понятий для данного исследования предлагается такое разделение на элементы и объекты.

Ориентация. Так, известно, что все пассажирские объекты являются определенными опорными элементами на линиях городских маршрутов. Они вместе с коммуникационными путями складывают соответствующие системы – сети общественного транспорта, которые в свою очередь формируют общую транспортную сеть, выходят за территориальные рамки населенного пункта и вливаются в более глобальные сети пассажирских перевозок. В данном случае нас интересуют объекты именно внутригородского транспорта, поскольку именно на их примере можно достаточно наглядно рассмотреть взаимовлияние пассажирских сооружений и архитектурной среды уплотненной городской застройки. Таким образом, являясь опорными пунктами, устоявшимися пространственными ориентирами, пассажирские сооружения обладают важными качествами: а) структурирование городского пространства (в том числе и функциональное, на которое указывает сложность того или иного объекта сети); б) упорядочивание деятельности, связанной с коммуникационными процессами, и, как результат, влияние на общие поведенческие процессы в городе. В этих функциях пассажирских сооружений как элементов и объектов ППС города нет сомнений. Рассмотрим теперь их с позиции архитектурно-художественных качеств архитектурного лица города.

Эстетика. Конфликт между эстетическими потребностями людей, их восприятием и технонизируемой средой обострен тем, что «стилеобразующие начала оказались всецело подчинены техницистским тенденциям» [3].

Устойчиво развивается негласный стереотип насчет того, что формирует облик города, а что служит лишь его обслуживающими дополнениями. В результате упущена масса возможностей породить новые ассоциации, художественные формы, эстетические метафоры на основе этой группы «отвергнутых» типов элементов ППС. Особенно остро проблема художественности форм касается объектов, обслуживающих коммуникационный процесс - сферу деятельности человека, которая связывает все остальные. Его составляющие – человек, техника, город – представляют единое целое. И если технологический процесс производства относительно замкнут в специфической среде, то технические аспекты перемещения неотъемлемо вливаются в ткань и каркас города, становятся их частью. Поэтому на пассажирские объекты городского транспорта (ПОГТ) должны возлагаться функции полноценных элементов ППС.

Грубо разделив окружение на типовое и однородное и выразительное и уникальное, возникает ложное понимание степени необходимой проработанности форм пассажирских объектов. Существует мнение, что в условиях насыщения различными типами архитектурных объектов и с возрастанием их социальной значимости, ПОГТ необходимо создавать наименее вызывающими и максимально невыразительными. Но незаметного не бывает. Серость и убогость образа не поможет интеграции транспортного объекта в даже содержательную среду. Функция упорядочивания и ориентирования в информационной насыщенности центра чрезвычайно актуальна.

Какие же предпосылки, общие для формообразования ПОГТ разных типов в разных средах? В современной архитектурной среде времени, чтоб переключить человеческое внимание, становится все меньше: люди находятся в движении (транспорте, пешеходных потоках), окружены массой информации и образов. Исходя из этого, логично предположить, что будет уместна экономия средств выразительности, отказ от второстепенных деталей. Сильная пластика, силуэтность – вот необходимые требования для ПОГТ. Но по опыту бескомпромиссного следования этому правилу во времена резкого подъема развития автотранспорта (1960-е гг.), становится очевидным, что такой подход может привести к брутальной обобщенности, схематизации. Таким образом, ориентироваться только на силуэтное восприятие нельзя. Особенности насыщенности среды возле ПОГТ показывают низкую обозреваемость данных объектов вблизи. Поэтому возникает необходимость четкости и запоминаемости художественных знаков, детальной проработки входных зон.

Примером удачного восприятия с дальних и ближних планов является киевский фуникулер (реконструкция архитектора Яноша Вига в 1980-х):

обозреваем с левого берега Днепра, он четко дает представление о своем пространственном нахождении, назначении и силуэтных характеристиках. Но канатная городская дорога в г.Ялте различима с набережной лишь за счет ярких кабинок. Ни издали, ни при подходе сами павильоны нижней и верхней станций совершенно не определимы, и найти их крайне затруднительно.

Стоит заметить, что малые объекты способны формировать общее представление о городе: всемирно известны оформления входов в подземные павильоны метрополитена в Париже (автор Эктор Гимар); визитной карточкой бразильского города Куритиба являются обычные автобусные остановки в форме стеклянных труб (они идентичны и легко узнаваемы, максимально оборудованы для быстрой посадки-высадки пассажиров); узнаваемы кондиционированные остановки в Дубаях в форме половинок цилиндров. Известно, что глаз человека условно делит при первичном восприятии предметы на «форму» и «фон». И в этом случае очень часто роль «формы» играют именно малые пассажирские объекты.

За целесообразность повышения эстетической функции ПОГТ говорит и появление интегрированных типов. В стесненных условиях европейских городов ищут эти новые типы пассажирских объектов: происходит совмещение остановочных павильонов с входными зонами, фасадами, пассажами. Когда они становятся частью архитектурного сооружения уже нельзя говорить о их «незаметности» и второстепенности. Например, уникальный интегрированный объект – мост, метромост, станция метро «Ленинские горы» в г. Москве - появился как раз в эпоху борьбы с украшательством – 1950-е. Конструкция казалась абсолютно нерационального объекта (станция метро по характеру окружающей застройки там не нужна) сформировала незабываемый легкий и упругий образ. А желание выйти на этой станции и воспользоваться ею как смотровой площадкой продиктовано вовсе не прагматизмом, а эстетическим порывом.

Но даже там, где не требуется какого-то особого художественного осмысления конструкции, ПС часто перестают выполнять свою основную и первичную утилитарную функцию. Так, с увеличением количества маршрутов, возрастанием пассажиропотоков и длины заездного кармана (посадочной платформы) навес павильона остается прежних минимальных размеров. В этом случае он не выполняет ни одну из примитивных функций, кроме как обозначения остановки: он не распределяет очереди согласно маршруту, не служит элементарной защитой от климатических явлений. Возникает вопрос о том, какие признаки будут достаточными, чтоб остановка меняла статус и стала автостанцией с соответствующим ей оборудованием.

Выводы. Пассажирские объекты пережили и помпезность оформления и борьбу с украшательством. Но их типология все равно не успевает за развитием не столько новых видов транспорта, сколько изменениям в использовании старых, их совмещении и увеличении транспортного и пассажирского потоков.

Известны два основных направления поиска форм пассажирских объектов: сближение визуальных признаков и контраст, основанный на полярности этих признаков у ПОГТ и окружающей ППС. Разрешить дилемму лаконичности силуэта и одновременно детализировки архитектурного решения ПОГТ может градостроительный подход, целью которого должна быть упорядоченность прилегающей к ПОГТ территория для обеспечения нормальными условиями их восприятия на всем пути подхода к ним. Тогда пассажирские объекты станут полноценными элементами среды, точками, вокруг которых не только в специфику их коммуникационных функций концентрируется общественная жизнь, но и образно-символическими ориентирами этой среды. Развитие содержательности форм и знаковой активности – это пути, которые помогут найти новые средства выразительности и приемы включения ПОГТ в средовой контекст.

Список литературы

1. Репин Ю.Г. Уникальное и ординарное в архитектуре: (Монография) / Ю.Г. Репин. – К.: «Феникс», 2007. – 175с.
2. Эстетическая выразительность города / АН СССР ВНИИ искусствоведения; О.А. Швидковский, М.Г. Бархин, Г.И.Зосимов и др.; под ред. О.А. Швидковского. – М.: Наука, 1986. – 158с.
3. Иконников А.В. Функция, форма, образ в архитектуре. – М.: Стройиздат, 1986. – 288с.
4. Чепелюк Ю.В. Композиція архітектурного середовища як вираження «цілого» - «єдиного»: Автореф. дис. ... канд. архітектури: 18.00.01. / Харківський державний технічний університет будівництва і архітектури. – Х., 2001. – 20с.
5. Бабенко А.Г. Пространственные ориентиры и их функции в городской застройке: Автореф. дис. ... канд. архитектуры: 18.00.01. / Московский архитектурный институт. – М., 1986. – 22с.
6. Эстетические ценности предметно-пространственной среды / А.В. Иконников, М.С. Коган, В.Р. Пилипенко и др. : под общ.ред. А.В. Иконникова; ВНИИ тех. эстетики. – М.: Стройиздат, 1990. – 334с.
7. Костенко А.Я. Средства информации в архитектуре. – К.: Будівельник, 1984. – 112с.
8. Тиц А.А., Архитектура, стандарт, красота. – К.: Будівельник, 1972. – 129с.

Анотація

Стаття розглядає пасажирські об'єкти внутрішнього міського транспорту як повноцінні елементи предметно-просторового середовища, їх роль в формуванні загального архітектурного образу великого міста. Вказується недостатність досліджень в цій галузі, пропонуються приклади і вирішується питання щодо необхідності надання пасажирським об'єктам розгорнутих функцій: естетичних, орієнтувальних, ергономічних.

Ключові слова: пасажирські об'єкти громадського міського транспорту, просторове орієнтування людини, архітектурна естетика транспортних об'єктів.

Summary

Passenger intercity transport objects as high-grade elements of the object-spatial environment are considered in clause. Their role in formation of the general architectural image of large city is considered too. Insufficiency of researches in this field of knowledge is underlined, examples are given and solves a question on necessity of expansion of passenger objects functions: aesthetic, ergonomic, orient property.

Keywords: passenger objects of a public municipal transportation, spatial orientation of the person, an architectural aesthetics of transport objects.

УДК 725.892

А. О. Неділько,

*аспірант кафедри основ архітектури і архітектурного проектування
Київського національного університету будівництва і архітектури*

АРХІТЕКТУРА СУЧАСНИХ ІПОДРОМІВ ДЕРЖАВ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Анотація: у статті представлені загальні особливості архітектури сучасних іподромів розвинутих держав Західної Європи. З яких зон складається видовишно-розважальна частина, місткість трибун та конструктивні особливості. Доводиться популярність кінного спорту. Наводиться визначення поняття «іподром». Як найкращий приклад розбудови сучасних іподромів розглядаються найбільш відомі іподроми Англії та Франції. Представлені схеми конфігурацій спортивних доріжок, та їх порівняння з досвідом України. У висновку надаються рекомендації, що саме нашій країні доцільно буде запозичити для реконструкції іподромів.

Ключові слова: іподром, кінний спорт, трибуни, скакові доріжки.

На сьогоднішній день кінний спорт є одним з найпрестижніших видів спорту, що користується попитом у еліти та в широких колах молоді по всьому світу, а особливо у Західній Європі. Така популярність і престижність кінного спорту формує соціальний запит на будівництво іподромів, які є найбільшими спорудами кінно-спортивного призначення. Всі заклади та споруди кінно-спортивного призначення (кінно-спортивні школи, кінно-спортивні бази, кінно-спортивні клуби²) функціонально пов'язані з іподромом, вимагають його наявності та доступності. У сучасному розумінні іподром – це комплекс споруд для випробування коней, проведення змагань з різних видів кінного спорту, а також проведення аукціонів і виставок. Він включає в себе: спортивне поле, адміністративну будівлю, трибуни, приміщення для кас тоталізатора, стайні та інші допоміжні споруди (паркінг, критий манеж, левади, ветеринарну клініку, готель та ін.).

Розвинені країни Західної Європи прагнуть розбудувувати та розвивати свої іподроми, як багатофункціональні комплекси для кінного спорту. В усьому світі відвідування іподрому – це особлива філософія, образ життя і також не малий капітал. Заняття верховою їздою чи відвідування іподрому – це не тільки показник високого стилю життя (в Європі бути власником спортивного коня – це все одно, що мати ексклюзивний «спорт кар»), але й таке рідке і тому таке цінне для сучасної людини – спілкування з живою стихією коней. Країнами-лідерами Західної Європи по розвитку іподромів є Англія, Франція, Швеція, Чехія, Німеччина. Кожна країна має свої кращі приклади формування іподромів, досвід держав Західної Європи досить розмаїтий, але «не досяжний» в україномовному публіцистичному вимірі. На території України відсутні не лише наукові статті та монографії щодо архітектури іподромів Європи, але і

² *Іподром* – з давньогрецького – *ἵπλοδρομος* (від *ἵπλος* — кінь та *δρόμος* — біг) площа для змагань з бігу. Зараз це комплекс для випробування коней, та проведення змагань з дисциплін кінного спорту, а також підприємство чи організація, що їх, змагання, влаштовує. Також на іподромах проводяться виставки та виводки коней з метою подальшого їх продажу.

Діяльність *Кінно-спортивної школи* (КСШ) направлена на виховування молодих спортсменів з дисциплін кінного спорту. Включає в себе тренувальні криті та відкриті манежі для верхової їзди, класи для теоретичних занять, приміщення для спортсменів та тренерів також побутові, господарські та допоміжні приміщення.

Кінно-спортивна база (КСБ) – включає в себе комплекс стаєнь та супутніх до них приміщень.

Кінно-спортивний клуб (КСК) – клуб любителів кінного спорту за інтересами (переважно один напрямок кінної дисципліни, наприклад – виїздка). Включає в себе тренувальні криті та відкриті манежі для верхової їзди, приміщення для спортсменів, побутові, господарські та допоміжні приміщення.

Кінний завод – комплекс споруд для вирощування, утримання та тренування коней.

переклади фахових публікацій та видань з даної тематики. Коротко зупинимось на найяскравіших прикладах, що відображають суть формування архітектури іподромів у Західній Європі протягом останнього сторіччя – розглянемо іподроми Англії та Франції.

Англія славиться своїм розмаїттям іподромів. На території країни їх більше 40. На нашу думку, три найбільш характерні приклади – це іподром «Ескот» (1952-2006 рр.), «Епсом-Доунз» (1927-2009 рр.) та іподром «Кемптон-Парк» (1878-2006 рр.); всі вони знаходяться поблизу Лондона.

Скачки в Англії займають особливе місце, як у спортивному, так і в світському житті. Іподроми поділяються на: скакові, бігові та комбіновані. Вони переважно різняться розміром спортивного поля (скакового чи бігового кола) та його конфігурацією. В Англії поняття скакового кола досить умовне.

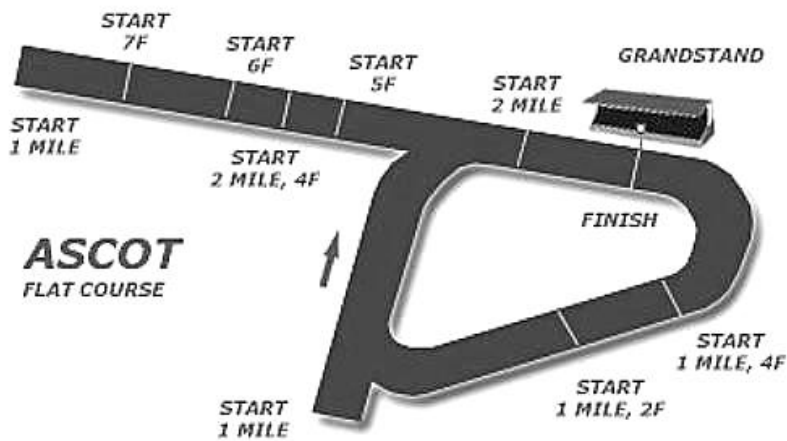

Рис. 1. Схема скакового кола іподрому «Ескот» (Лондон, Англія).

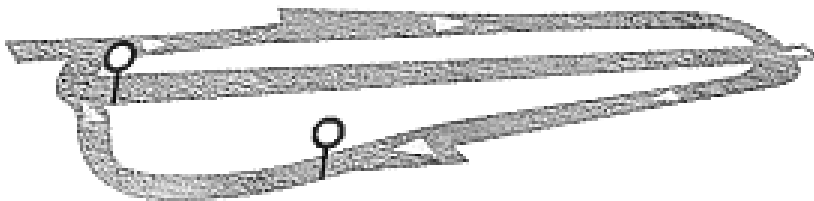

Рис. 2. Схема скакового кола іподрому «Сандоун-Парк» (Лондон, Англія).

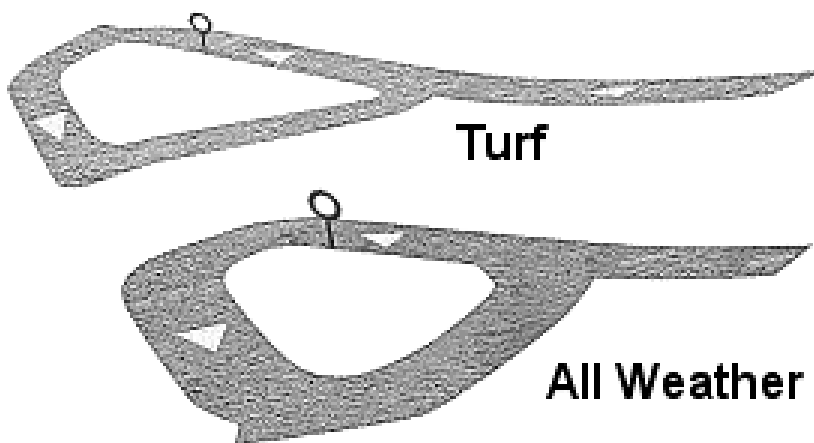

Рис. 3. Схема скакового кола іподрому «Лінгфілд» (Лондон, Англія).

Ми звикли до українських іподромів (див. рис.4) які мають форму еліпса, а іподроми Англії мають більш вільну, розлогу композицію спортивного поля, і конфігурації скакових доріжок можуть бути дуже різноманітними (див. рис.2, рис.3).

Рис. 4. Схема бігової та скакової доріжки Київського іподрому (Україна).

Англійський іподром «Ескот» має дуже розлогу композицію скакового поля. Головна будівля комплексу для відвідувачів – острівна, витягнута в плані споруда лінійного типу композиції, збудована за останнім словом техніки. Глядацькі місця розділені на сектори-бокси, що розміщуються з 2-го по 5-й поверх. Протяжність усієї споруди сягає 388 метрів. Характерною особливістю споруди є легкі конструктивні системи, фасадні світлопрозорі конструкції. Використання великопрольотних ферм полегшеної ваги дає змогу створити взаємно проникні простори.

Споруда комплексу для відвідувачів включає в себе: ресторани, конференц-зали, 262 приватні бокси (на 10-36 чоловік), атріум майже на 5000 квадратних метрів. У великих банкетних залах влаштовані монітори, що дають змогу глядачам у комфортному оточенні спостерігати за перебігом змагань.

Головна будівля трибун іподрому «Епсом-Доунз» має 3 яруси: 1 – відкриті трибуни, 2 та 3 яруси – зашклені трибуни. Таке рішення не випадкове, бо Англія – країна з не дуже сприятливим кліматом, і для підвищення комфортності глядачів використовуються легкі світлопрозорі огорожуючі конструкції, що забезпечують оптимальний мікроклімат в інтер'єрі споруди.

Комплекс видовищно-демонстраційної зони представлений двома окремо стоячими корпусами – королівською ложею та трибунами загальною місткістю 11 000 посадкових місць. Вони включають в себе: 14 приватних бокси,

ресторани, конференц-зал, зони обслуговування та розваг, а також готель на 120 номерів.

Ще одним яскравим прикладом є іподром «Кемптон-Парк», тут можуть проводити гладкі скачки і скачки з перешкодами, і займає площу в 84 гектари. Він також має комбіновані трибуни, що складаються з відкритої та закритої частин. Трибуни розташовуються майже вздовж усієї фінішної прямої. По периметру скакової доріжки встановлено прожектори, які дають можливість проводити вечірні змагання, що користуються великим попитом

Недоліком майже усіх англійських іподромів є: відсутність притаманної спорудам даного призначення образності, єдиностильових рис.

Для порівняння наведемо схему Київського іподрому (1969р.) (див. рис.4), де ми бачимо спрощену схему спортивного поля. Цей іподром комбінований, він може одночасно проводити біга й скачки, а також змагання з класичних дисциплін кінного спорту. Київського іподром порівняно з західноєвропейськими займає більш компактну територію, і дуже затиснутий у житловій забудові, що насамперед є вагомим недоліком.

На території Франції розташовується 250 іподромів. Споконвіку Франція вважалась великою кінною державою. Більшість іподромів знаходяться в провінції, серед них найбільш відомі: «Лонгшан», «Шантіл'я» та «Вінсен». Всі ці іподроми розташовані подалі від великого міста, і переважно у зеленій зоні. «Лонгшан» - це комбінований іподром, який може проводити як біга, так і скачки. Це один із найпрестижніших іподромів Франції, він займає площу в 57 га. В архітектурі трибун, як і у більшості іподромів переважають горизонтальні лінії. Трибуни іподрому мають 3 яруси глядацьких місць, і, на відміну від сучасних англійських іподромів, не вміщують в себе ресторани та зони розваг. Взагалі у Франції до іподрому відносяться насамперед як до спортивної споруди, а в Англії – як до видовищної. Характерною особливістю іподрому є траси переважно правильної форми протяжність до 4 000 метрів.

Отже, можна зазначити, що у Західній Європі іподроми набули великої популярності, всі вони збудовані за останнім словом техніки, мають цікаве й оригінальне архітектурне рішення, розлогі композиції спортивних доріжок. Іподромам України (їх всього п'ять) доцільно запозичити деякі особливості іподромів розвинених держав, а саме: винести іподроми із зони житлової забудови, провести реконструкцію, розширити територію, урізноманітнити скакові доріжки, влаштувати вечірне освітлення, що дасть змогу проводити змагання в більш зручній вечірній час. Заохотити людей до відвідування іподромів шляхом використання великих зон розваг та комфортних зон для глядачів. Також можливе використання територій з легкими природними нерівностями рел'єфу, що дасть змогу урізноманітнити кінні змагання.

Список використаних джерел:

1. <http://www.epsomderby.co.uk/default.ink?Spl=Y>
2. http://www.capitasymonds.com/projects/all_projects/epsom_downs_racecourse.aspx
3. <http://www.aggregate.com/Our-businesses/Bardon-Concrete/Case-studies/Ascot-Racecourse/>
4. <https://www.ascotkiosk.co.uk/>
5. <http://www.ascot.co.uk/index.html>
6. <http://www.etoday.ru/2009/06/royal-ascot-2009.php>
7. <http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=511213>

Аннотация

В статье представлены общие особенности архитектуры современных ипподромов Западной Европы. Из каких зон состоит зрелищно-развлекательная часть, вместимость трибун и конструктивные особенности. Приводится популярность конного спорта. Наводится определение понятия "ипподром". Как наилучшей пример развития современных ипподромов рассматриваются наиболее известные ипподромы Англии и Франции. Представлены схемы конфигураций спортивных дорожек, и их сравнение с опытом Украины. В выводе предоставляются рекомендации, что именно нашей стране будет целесообразно позаимствовать при реконструкции ипподромов.

Ключевые слова: ипподром, конный спорт, трибуны, скаковые дорожки.

Annotation

In the articles presented general features of architecture of modern racecourses of the developed states of Western Europe. What areas spectacle-entertaining part, capacity of tribunes and structural features. There is popularity of equestrianism. Determination of concept "racecourse" is pointed. As the best example of development of modern racecourses most known racecourse of England and France is examined. The presented charts of configurations of sporting paths, and their comparing, are to experience of Ukraine. Recommendations are given in a conclusion, that it is exactly expedient it will be to adopt our country for the reconstruction of racecourses.

Keywords: racecourse, equestrianism, tribunes, race paths.

УДК 711.4:504.0

Л.М. Бармашина,
кандидат архітектури,
С.С. Кисіль,
магістр архітектури, НАУ

НАПРЯМИ РЕНОВАЦІЇ МОРАЛЬНО ТА ФІЗИЧНО ЗАСТАРІЛИХ ПРОМИСЛОВИХ БУДІВЕЛЬ

Анотація: у даній статті розглядається існуючий зарубіжний досвід перепрофілювання промислових будівель, що не використовуються за своєю основною виробничою функцією, в офіси, номери готелів, квартири-студії, апартаменти тощо. Висвітлено основні передумови реновації, історичні, соціальні та економічні засади надання застарілим промисловим будівлям нової функції шляхом розділення простору колишньої промислової будівлі та формування чарункової планувальної структури.

Ключові слова: реновація, занедбані промислові об'єкти, офіси, готелі, квартири-студії, апартаменти.

Постановка проблеми. Питання реновації, модернізації та реорганізації промислових будівель, що втратили свою виробничу функцію, є досить актуальними та популярними сьогодні в усьому світі.

Як правило міцність та конструктивний потенціал промислових будівель, навіть морально та фізично застарілих, є досить великим, вони можуть витримати значні навантаження після реконструкції. Так перекриття в колишніх промислових будівлях мають високу несучу спроможність, що забезпечує можливість їх перепланування і перебудови, зокрема надбудови декілька нових поверхів. Зазвичай промислові будівлі забезпечені електроенергією, мають великі вікна, високі стелі, великі відстані між колонами. Крім того промислові зони та підприємства здебільшого забезпечені:

- облаштованою прилеглою територією;
- готовими інженерними комунікаціями;
- лініями електропередач;
- транспортними зв'язками з іншими територіями міста.

Таким чином можна стверджувати, що в багатьох випадках реновація промислової будівлі, що фізично та морально застаріла, є більш вигідною, ніж її знос.

Метою статті є аналіз деяких прикладів існуючого світового досвіду реновації нефункціонуючих промислових будівель з наданням їм нової житлової чи громадської функції.

Виклад основного матеріалу. Перехід від індустріального до постіндустріального суспільства призвів до соціальної, економічної, технологічної та, нарешті, духовної революції. У постіндустріальному суспільстві для самовираження та самоствердження людини велике значення має проявлення її творчої ініціативи. Праця більше не є для неї життєвою необхідністю, відбувається перетворення процесу праці у різновид творчої діяльності, в засіб самореалізації. Для вираження здібностей, творчого потенціалу сучасній людині став необхідним відповідний життєвий та професійний простір, багатофункціональний, гнучкий та комфортний.

Одним із наслідків бурного зростання міських агломерацій під час переходу до постіндустріальної епохи в Україні, як і багатьох інших країнах стала концентрація занедбаних промислових будівель в структурі міста. Більшість із них є об'єктами легкої промисловості, що відносяться до екологічно безпечних, що робить їх перепрофілювання в об'єкти для житла та праці абсолютно виправданим.

На даний момент соціально-економічні умови в країні та світі є такими, що суспільство намагається максимально зблизити в міському просторі житлові елементи та такі, в яких відбувається реалізація професійної, аматорської, творчої діяльності, зменшити використання часу та інших витрат при поєднанні цих нерозривно пов'язаних життєвих функцій. Ідеальним варіантом міг би стати простір, в якому відбувається синтез життєвої та творчої діяльності. Прикладом такого простору може бути квартира-студія.

На Заході вже досить давно стало актуальним питання реновації нефункціонуючих промислових будівель. Найчастіше їх перетворюють в об'єкти чарункової структури - офіси, квартири-студії, апартаменти, номери готелів, а також у виставкові та торгівельні комплекси, галереї тощо. В даній статті розглядається світовий досвід реорганізації, перепрофілювання колишніх промислових будівель саме в об'єкти чарункової структури, тобто в квартири-студії, апартаменти, офіси, номери готелів.

Реновація газових заводів та сховищ є досить поширеним напрямом у реконструкції міст. Газгольдери чи газометри – це великі сталеві резервуари, побудовані здебільшого наприкінці 19-го та на початку 20-го століть з метою постачання газу для споживчих потреб. Такі об'єкти існують у багатьох європейських містах, при цьому деякі з них є законсервовані і простоюють без виконання своїх функцій. Прикладом перепрофілювання даного типу будівель є конверсія газосховища діаметром 60 м у Дубліні, будівля якого є пам'яткою архітектури, в готельно-житловий комплекс. Це один із найбільш цікавих та оригінальних проектів, що були коли-небудь здійснені в столиці Ірландії. Незвичайний апарт-готель знаходиться у самому серці Дубліна, в міському

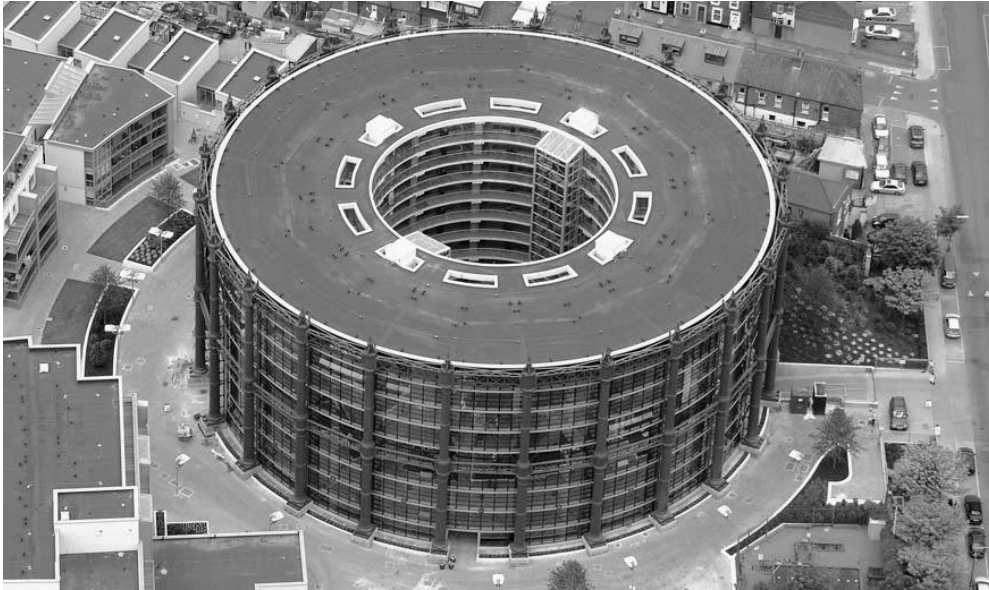
центрі «Newstead Riverpark» і по суті є композиційною основою території південного Дубліна.

Одна із відомих ірландських фірм «Zoe Group» купила 7,8 акрів території, яка в минулому була промисловою. Раніше на цій території панували виробничі підприємства та склади, зокрема там розміщувався газгольдер. Було заплановано запроектувати житлові комплекси та офісні будівлі, а будівлю газгольдеру перепрофілювати в унікальний житловий комплекс із 210 апартаментами. Робота була виконана архітектором Ліамом Керолом та архітектурною фірмою «O'Mahony». Був збережений оригінальний каркас будівлі газгольдеру 1885 року, на основі якого створено 9-типоверховий готельно-житловий комплекс циліндричної форми. Спальні приміщення більшості апартаментів розміщуються вздовж зовнішнього периметру споруди, дозволяючи оглядати місто Дублін, загальні приміщення зорієнтовані у внутрішній двір. Вертикальними комунікаціями є ліфти та сходові клітини, що були вбудовані в будівлю колишньої промислової споруди. Вражаючі металеві колони, що знаходяться ззовні будівлі, є колонами ще вікторіанського газометру 1885 року - колишнього газового заводу на вулиці Барроу – і є основними несучими елементами даної будівлі.

Крім того на даній території було побудовано торговельні та офісні комплекси, один з яких сьогодні займає компанія «Google», а безпосередньо навколо колишнього газгольдеру запроектовано житлові будинки на шістьсот квартир. Таким чином колишня промислова вулиця Барроу переконливо трансформувалась у 3,2 га високощільної забудови – комерційної, житлової, офісної, торговельної. Реновація була завершена у 2006-2007 роках.

Слід зазначити, що реновація газометру в центрі Дубліна є цінним уроком в процесі регенерації та перепрофілювання промислових об'єктів. Реорганізація даної будівлі в готельно-житловий комплекс стала дуже сміливим та неординарним рішенням (рис.1).

Стокгольм також пішов по шляху інших європейських столиць, де пристосовують газгольдери, що втратили своє колишнє значення під нові потреби – житлові чи громадські. В цьому випадку йдеться про два газгольдери в районі Йортаген: один - стандартний, середніх розмірів, другий – гігантський металевий циліндр висотою 88 м, побудований у 1932 році. Саме останній і стане основою для реалізації проекту 47-поверхової житлової вежі на 520 квартир. Швецькі архітектори передбачають вирішити фасади будівлі в так званій «вібруючій» манері, коли окремі поверхи будівлі злегка виступають або заглиблені відносно один одного.

**Рис. 1. Апартамент-готель, розміщений у колишньому газосховищі
(м. Дублін, Ірландія)**

Башта буде поділена глибокими вертикальними нішами на окремі сектори. Ці ніші з'являться завдяки V-подібним у плані квартирам, в яких зовнішній фасад буде повністю зашкленним, надаючи житловому простору максимальну кількість природного світла. На першому поверсі розташуються різні об'єкти громадського призначення. Менший газгольдер перетворять у виставковий зал, поєднаний з гаражем для велосипедів, а навколо планують створити парк скульптур. Будівництво передбачається розпочати в 2011, а закінчити - в 2013 році (рис.2).

Рис. 2. Житловий комплекс, розміщений у колишньому газосховищі

Серед найвідоміших промислових об'єктів, що були піддані реновації в Росії, необхідно згадати переоблаштування території кондитерської фабрики "Червоний жовтень" із збереженням восьми історичних споруд, в одній з яких розміститься Музей шоколаду. Крім того на цій території передбачено будівництво нових елітних житлових будинків, а також виставкових залів. Таким чином територія знаменитої кондитерської фабрики перетворюється в новий житловий район із торгово-розважальною інфраструктурою. Цікаво, що в корпусах колишньої кондитерської фабрики з'являться так звані квартири-лофти*, які є новим типом житлового простору для пострадянських країн.

Рис. 3. Фрагмент території кондитерської фабрики "Червоний жовтень",

Діловий квартал "Новоспаський двір" зайняв корпус Першої ситценабивної фабрики, а діловий центр "ЛеФорт" розмістився у будівлях Московського шовкового комбінату ім. П. П. Щербакова. На обох територіях

* Лофт (у перекладі з англ. *Loft* - горище) – апартаменти, квартири-студії, квартири-майстерні, влаштовані після реновації на горищах (мансардах), у промислових будівлях тощо, що дає можливість використання принципів вільного планування і перетікаючого простору.

велика частина будинків досить дбайливо реконструйована: місцями замінено цегляну кладку, що почала руйнуватися, та вікна. В обох об'єктах частина площ віддана під магазини і кафе, а в "ЛеФорте" буде влаштовано фітнес-клуб з відкритими тенісними кортами на даху. Так обидві території стануть нарешті природною частиною міського простору.

У чотириповерховій будівлі, що служив потребам вовноткацької фабрики Філіппова, розмістили офіс компанії "Яндекс". Автори проекту поєднали ідеологію хай-тек-компанії та індустріальний простір. Великі відкриті приміщення якнайкраще підійшли демократичній компанії, для роботи якої так важлива наявність офісу типу *open-space*. Червоноцегляні стіни і чавунні колони з величезними клеймами виробника, що залишилися від минулих часів, доповнені відкритими інженерними комунікаціями і чарунками для переговорів, які ніби вставлені всередину старого простору. Архітектори застосували багато цікавих сучасних матеріалів: від спеціального оргскла з імплантованими в нього водоростями (так задумані перегородки у відкритому просторі офісу) до фасадного матеріалу, що імітує бетон (ім оброблені деякі переговорні), і штучного каменю, з якого виконана секретарська стійка-лого, що зустрічає відвідувача при вході.

Колишні виробничі приміщення фабрики «Червоний прапор», гіганта трикотажної промисловості Радянського Союзу в Петербурзі, планують реорганізувати та перепрофілювати під житло та бізнес-центр. Комплекс займає територію площею 4,2 гектара на Петроградській стороні. До нього входять три виробничі будівлі загальною площею більше 40 тис. кв. метрів і силова підстанція, збудована на початку 20-го століття за проектом знаменитого німецького архітектора Ерїха Мендельсона. Передбачається, що один гектар буде відведено під житловий комплекс площею 25-30 тис. кв. метрів (квартири класу «комфорт»). Одна з будівель буде перепрофільована під бізнес-центр корисною площею 25 тис. кв. метрів. Крім того, проект передбачає зведення готелю на 280 номерів і виставкового комплексу площею 5 - 7 тис. кв. метрів. Так звану «Башту Мендельсона» планується перетворити на музей сучасного мистецтва. Втім, в колишніх заводських корпусах вже зараз проходять культурні заходи.

Цікавим об'єктом реновації у російському Санкт-Петербурзі є офісний центр Бенуа на території колишньої фабрики «Росія». Ділянка під проектування знаходиться в місці, де Нева робить поворот, відкриваючи золоте куполів Смольного собору та створюючи прекрасну панораму. У своїй роботі архітектор Сергій Чобан пропонує досить сміливе вирішення ідеї орнаментального фасаду. Як декоративні елементи він використовує принти на склі, що відтворюють театральні ескізи Олександра Бенуа, який жив свого часу

в цих місцях на дачі в Кушелівці. Таким чином до району, що був за радянських часів індустріальним, повертається пам'ять місця. Важливо й інше: суцільне застосування фасаду, а також «килимовий» спосіб розташування принтів підкреслюють сучасний імідж «Будинку Бенуа». Нове і старе поєднано в цій будівлі, як колись у творчості самого Олександра Миколайовича Бенуа - автора абсолютно передової для своєї епохи концепції ретроспективізму.

Яскрава, смілива будівля Сергія Чобана акцентує на себе багато уваги. У проекті домінує "дизайнерський" підхід, відношення до будівлі як до предмету інтер'єру, вітражу, що є досить цікаво. "Будинок Бенуа - інноваційний проект для Петербургу (рис.4).

Рис. 4. Офісний центр Бенуа на території колишньої фабрики "Росія"

У багатьох містах світу прибережні території часто використовуються в якості промислових. Тут і заводи, фабрики, верфі і доки, і все те, що потребує доступу до води, як до транспортної артерії. Але із зростанням міст ці території поступово опиняються в історичному та культурному центрі, поступово обростаючи житловими кварталами. Цілком закономірним є бажання влади винести ці території на околиці і використовувати вивільнені площі для потреб міста. У деяких містах йде обговорення таких проектів, а в інших вони вже реалізуються. Так у Данії, в місті Aarhus підведені підсумки конкурсу, за яким

реновацією території гавані буде займатися об'єднана команда з архітекторів кампаній 3XN, UNStudio і Gehl Architects.

За проектом передбачається розробити новий міський район площею приблизно 60 тис. кв. метрів. Проект включає приватні і некомерційні об'єкти. На території площею 20 тис. кв. метрів буде спроектовано 400 житлових будинків, з яких 100 буде в рамках некомерційної програми оренди житла, а 300 будуть віддані в приватне володіння (270 квартир і 30 будинків передбачаються у вигляді терасної забудови). Буде створений привабливий та безпечний район, що динамічно розвивається, для людей, які живуть, працюють та відпочивають на даній території. Мета полягає в тому, щоб створити інтерактивне навколишнє середовище, де замість звичайних звиклих ортогональних форм будуть створені невеликі групи терасних будинків із відповідним облаштуванням прилеглої території. Красива гавань з променадом під західним сонцем, різні кафе, великий парк, оглядовий майданчик на даху 140-метрового хмарочосу, з якого будуть відкриватися види на історичні пам'ятки цього району, - це елементи майбутнього осередку.

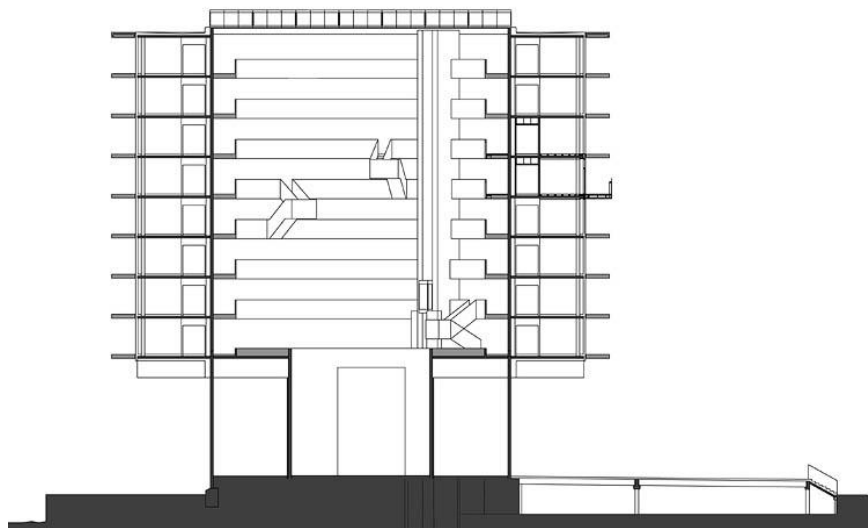
Рис. 5. Житловий район на території гавані, Данія, місто Aarhus

Архітектурна фірма *MVRDV* перетворила два елеватори зерна в гавані Брюгге на південь від центру Копенгагену у високоякісне житло з 86 сучасними квартирами, кожна площею трохи більше 100 кв. метрів. Проект було реалізовано на початку 2006 року. Діаметр кожного із зерносховищ – 25 м, а висота – 42 м (рис.6).

**Рис. 6. Житловий комплекс у колишньому зерновому елеваторі,
Копенгаген, Данія**

Якби архітектори запропонували вбудувати квартири у внутрішній простір бетонних зерносковищ, то отримали б справжню бастилію з вікнами бійницями, оскільки несучу здатність бетонної башти не можна було знижувати, вирізуючи великі отвори. Вихід знайшли – самі квартири виконали як зовнішні навісні елементи, що закріплені на стінах двох бетонних башт. У них було потрібно тільки прорізати входні двері квартир та отвори для комунікаційних труб і кабелів (рис.7).

**Рис. 7. Розріз колишнього зернового елеватора, перепрофільованого у житловий
комплекс, Копенгаген, Данія**

Запроектований об'єм створює загальне враження простої, проте досить концептуальної форми. Квартри типу «лофт» у плані мають дуже мало внутрішніх стін, просторі та широкі балкони, що надає утвореному простору легкість та свободу. Площа квартир варіюється від 90 до 200 кв.м, балкони займають приблизно одну третину всієї житлової площі. Внутрішній простір будівлі має скляний фасад для вільного проникнення природного світла та утворює атриум. Квартри розташовані по радіальним лініям.

Концепцією забудови колишньої промислової території доків *Middlehaven* у Англії є реновація з наданням їй громадсько-ділового та житлового призначення. Цікавим цей проект є своїм незвичайним підходом до формування ландшафту. Його гіпертрофовані елементи нагадують настільну гру з розкиданими кубиками і фішками. Елітне житло планується розміщувати у воді на тонких опорах-ніжках, також на даній території будуть розміщені розважальні комплекси – казино, торгівельні центри, музей мультимедійного та цифрового мистецтва, готельні комплекси, соціальне та приватне житло (рис.8).

Рис. 8. Реновація доків *Middlehaven* у район громадсько-ділового та житлового призначення, Англія

На місці старої пивоварні у Сідней (Австралія) видатні архітектори Жан Нувель та Норман Фостер планують створити цілий квартал екологічної архітектури. Ділянка площею 250 тис. кв. м представляє собою досить великий міський квартал, для якого архітекторам потрібно розробити ряд нових будівель, новий міський парк, а також зберегти більш ніж 32 будівлі, визнані об'єктами архітектурної спадщини. Згідно із останніми тенденціями екологічної архітектури будівлі будуть самі себе опалювати, охолоджувати і отримувати

електроенергію за рахунок вітряних генераторів і сонячних батарей. Велику увагу приділено рекреаційним зонам, для чого крім паркової зони на самих будівлях будуть обладнані "зелені покрівлі" і влаштовані локальні міні-парки на даху кожної нової споруди, а по фасадах комплексу розкинетися легка рослинність (рис.9).

Рис.9. Житловий квартал на місці колишньої пивоварні, Сідней, Австралія

Висновки. Питання реновації промислових об'єктів, а саме таких, що втратили свою виробничу функцію, розміщуються в територіальних межах міста, в них не відбувалось екологічно небезпечне виробництво, конструктивно в них можливо проводити перепрофілювання і вони мають чарункову планувальну структурну основу, є дуже актуальним. Зазначена реорганізація є перспективною, оскільки колишні промислові будівлі мають великий конструктивний і архітектурно-планувальний потенціал. У свою чергу наявність таких будівель в структурі міста завдає йому невиправданих екологічних та естетичних збитків, а територія, на якій вони знаходяться, за призначенням не використовується.

Раціональне вирішення даної проблеми дасть можливість вдихнути нове життя у колишні промислові споруди, надати економіці України нові надходження та впровадити у типологічний ряд житлових об'єктів новий тип – житло типу «лофт» з поєднанням двох функцій – житлової та професійної. Особливо це є актуальним для нефункціонуючих промислових об'єктів, які

розташовані у центральних районах міста, в зоні впливу важливих міських магістралей і пересадочних вузлів.

На противагу зарубіжним країнам в найбільших українських містах до цього часу не підіймалися належним чином питання, пов'язані з реконструкцією, реновацією та реорганізацією промислових будівель в межах міст, хоча вже давно стало зрозумілим, що ця проблема потребує великої уваги. Об'єктами реновації можуть виступати окремі колишні промислові будівлі, комплекси таких будівель, території промислових підприємств. Можливим і доцільним є перепрофілювання колишніх заводів, фабрик, науково-дослідних інститутів у сучасні офіси, бізнес центри і нетипові квартири чи апартаменти з приміщеннями для реалізації творчої діяльності. Така тенденція є дуже позитивною для міста, оскільки:

- зберігається історичне минуле промислової будівлі;
- занедбана будівля отримує нове життя;
- використовується вже закладена при проектуванні промислової будівлі інфраструктура та інженерні мережі, в наслідок чого зменшуються затрати при її перепрофілюванні в житлову чи громадську будівлю чи комплекс.

Реновація промислових будівель, що втратили свою виробничу функцію, морально та фізично застаріли, є однією з провідних архітектурних течій на Заході. Також почали робити перші кроки в цьому напрямку і в Росії, а в першу чергу в Москві та Санкт-Петербурзі. Тому логічним можна вважати наслідування вже існуючого досвіду реновації зазначених промислових будівель та комплексів і на Україні.

Література

1. Агранович Г.М. Промышленная архитектура. Архитектура. Строительство. Дизайн.-М.-1999.
2. Супрунович Юлія Олександрівна. Об'ємно-просторова організація торговельних комплексів на основі реновації промислових будівель: дис... канд. архітектури: 18.00.02 Супрунович Юлія Олександрівна. — К., 2007. — 172 с.
3. Шеришевский И.А. Конструирование промышленных зданий и сооружений. - М.: Архитектура-С, 2004.
4. Туфлина О.Э. Развитие объектов нежилого фонда на основе принципов редевелопмента [Електронний ресурс]: автореферат дисертації на здобуття вченого ступеня кандидата економічних наук. — М., 2009. — С. 3 — Режим доступу до автореферату:
5. <http://www.guu.ru/files/referate/tuflina.pdf>

Аннотация

В данной статье рассматривается существующий зарубежный опыт перепрофилирования промышленных зданий, которые не используются за своей основной производственной функцией, в офисы, номера гостиниц, квартиры-студии, апартаменты и тому подобное. Отражены основные предпосылки реновации, исторические, социальные и экономические основы предоставления устаревшим промышленным зданиям новой функции путем разделения пространства прежнего промышленного здания и формирования ячеистой планировочной структуры.

Ключевые слова: реновация, обветшалые промышленные объекты, офисы, номера отелей, квартиры-студии, апартаменты.

Annotation

This article discusses existing international experience in redevelopment of abandoned industrial buildings into buildings with cellular structure such as offices, hotels, apartments, studios. Primary historical, social and economic prerequisites of renovating outdated industrial structures as well as giving them new functions by breaking up their spacious halls into cells are also discussed.

Key words: renovation, ramshackle industrial objects, offices, rooms of hotels, apartments-studios, suites of rooms.

УДК 72.01

В.Л.Кирилюк,

студент 6 курса спец. ДАС,

Вологодский Государственный технический университет

Л.В.Анисимова,

канд. арх., профессор кафедры Архитектура и градостроительство.

Вологодский государственный технический университет

КОНЦЕПЦИЯ АДАПТАЦИИ АРХИТЕКТУРНОЙ СРЕДЫ МЕДИЦИНСКИХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Аннотация: в статье описана проблематика устойчивого развития медицинских учреждений в современных условиях динамично развивающегося общества. На основании изучения аналогов современного отечественного и зарубежного опыта проектирования лечебных учреждений выделяются

принципы адаптации и современные тенденции развития архитектуры медицинских учреждений.

Ключевые слова: вариабельность, комплексность, адаптивность, системность, комплексность, динамичность формообразования, моральное старение.

На сегодняшний день проблема архитектуры медицинских учреждений стоит очень остро. Здания, относящиеся к данному типу удовлетворяют лишь требованиям устаревших СНиПов. Конструктивная схема и планировочное решение не соответствует изменению происходящих процессов. Быстрое моральное старение здания мешает внедрению новых медицинских технологий. Разделение медицинских учреждений по признаку территориального закрепления за районами, отвергает свободу выбора пациентом лечебного учреждения. Пространственная разобщенность медицинских учреждений в городе не способствует эффективности диагностики и лечения больного. Узкая специализация отделений не соответствует комплексности подхода в лечении и диагностике. Поэтому архитектурно-планировочное решение медицинских учреждений напрямую связано с качеством и эффективностью лечения.

Повышение качества медицинского обслуживания является архитектурной реакцией на происходящие изменения в обществе и здравоохранении, связанные с улучшением состояния здоровья и увеличением продолжительности жизни. Здравоохранение представляет собой комплексную адаптивную систему. В качестве таковой здравоохранение обладает свойствами живого организма, находясь в постоянном развитии и изменении. Поэтому и архитектурный образ должен быть вариабельным, т.е. по мере необходимости изменяемым во времени.[1]

Лечебное медицинское учреждение это, прежде всего, пространство для человека. Комплексность системы человеческого организма предполагает системность диагностики и лечения.

Определяющими словами в данном случае должны стать: комплексность и системность. Комплексность в переводе с латинского обозначает - связь, полнота, системность, взаимоувязанность.

Медицинские комплексы ставят перед собой задачу стать «домом здоровья». Согласно новой философии, многие лечебные центры ориентируются в большей степени на амбулаторное обслуживание пациентов. Этот вид обслуживания, при котором больные не должны находиться в клинике постоянно, выдвигает задачи совершенно новой пространственной организации объекта. [2]

«Большинство исследователей структуры и системы города, признавая адаптивную архитектуру (мобильные, сборно-разборные и развивающиеся объекты как динамические градостроительные элементы системы), относились к ней как к несущественной, временной. Однако динамика жизни вносит значительные коррективы в этот установившийся стереотип. Сегодня с потенциалом адаптивности могут проектироваться практически все общественные здания, что связано с динамической концепцией формирования городских комплексов и ансамблей, а также с развитием строительной техники и технологии».[3]

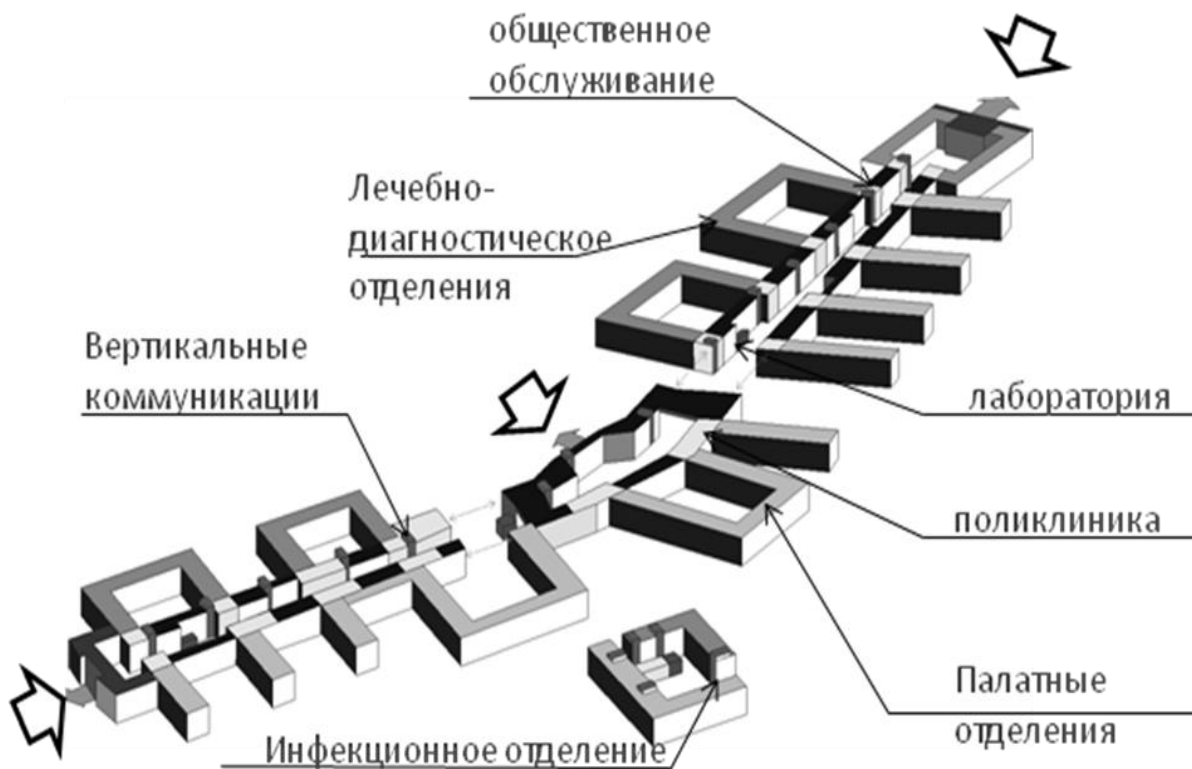
На основании изучения аналогов современного отечественного и зарубежного опыта проектирования лечебных учреждений можно выделить несколько принципов адаптации в архитектуре медицинских учреждений:

Компактность и комплексность. Компактное размещение всех видов обслуживания в одном комплексе, объединение больницы с поликлиникой способствует созданию единого подхода к обследованию и лечению больных (*комплексный подход к лечению*). И сокращает время обследования пациентов в стационаре больницы за счет предварительного обследования в поликлинике.

Целесообразное резервирование. Еще один важный аспект адаптивности системы. Конфигурация плана и пространственные размеры проектируемого объекта во многом определяются параметрами участка строительства и архитектурно-градостроительной средой. Необходимо заложить резервные территории для перспективы увеличения коечного фонда и роста отделений. Динамика жизни предполагает функциональное развитие и соответствующий рост внешних параметров объекта, т.е. территориально-пространственную адаптацию к градостроительной структуре.

Автономность и мобильность. «Автономность», как независимость, самостоятельность частей медицинского комплекса, каждая из которых оснащена индивидуальным входом, палатным отделением, диагностическим и лечебным центром, лабораторией, операционными, общественной функцией, своими вертикальными и горизонтальными коммуникациями.

«Мобильность» рассматривается как «изменчивость» и «перемещаемость». Комплекс может территориально расширить, а может свернуть свои отделения. Мобильные перегородки, занавесы, полупрозрачные поверхности делают пространство более разнообразным, мобильным и адаптируемым под ситуацию. За счет гибкой внутренней структуры, независимой от объемно-конструктивных параметров, можно легко перепрофилировать часть комплекса и добавить необходимые функции. При этом как материальные, так и трудовые затраты, а также время, необходимое на проведение данных изменений должно быть минимальным.

Универсальность. Разносторонность пространств с разнообразным назначением, которые могут использоваться под разнообразные функции. В 2015, в Стокгольме Швеция будет построена одна из ведущих университетских больниц в мире на 600 коек, в которой используется принцип универсальности. Проектом предусмотрено в одном объеме, без всяких его наружных изменений, размещение трех медицинских программ, с помощью которых можно существенно изменить организацию внутренних процессов. Это говорит о чрезвычайной гибкости пространственной организации заложенной в основу концептуального решения этого комплекса.

Адаптивность живого организма к жестким урбанизированным условиям среды. В отличие от жестких, урбанизированных условий городской среды, микроклимат в пределах медицинского комплекса должен создавать благоприятные условия для комфортного пребывания посетителей данного учреждения. Высококачественная среда медицинского комплекса создается за счет следующих экологических ценностей: дневной свет + свежий воздух + наполнение ландшафтными компонентами (вода, растительность, рельеф, климат, животный мир). В совокупности эти элементы производят терапевтическое воздействие на больных.

Сегодня для городской среды характерно непрерывное обновление. Принципы трансформации, применяемые с целью гибкой адаптации зданий, помогают быстро удовлетворить потребность общества в изменении конкретного архитектурного пространства, включая передислокацию объекта на новый участок города. Развитие технологической базы современного строительства вооружает архитекторов все более совершенными инструментами для решения этих задач.

Список литературы

1. https://msdb.ru/Downloads/healthcare/business_structure.doc
2. Проект России 39 1/2006- стр.108 – Тело.
3. <http://www.archjournal.ru/rus/03%2036%202004/gradadaptivnost.htm>

Анотація

В даній статті розкрита проблематика стійкого розвитку медичних установ у сучасних умовах суспільства, що динамічно розвивається. На основі вивчення аналогів сучасного вітчизняного і зарубіжного досвіду проектування лікувальних установ виділяються принципи адаптації та сучасні тенденції розвитку архітектури медичних установ.

Ключові слова: підвищення якості, варіабельність, комплексність, системність, адаптивність, універсальність, автономність, мобільність.

Annotation

This item describes subject matter of stable medical institutions' progress in modern conditions of dynamic developed society. It is divided on foundations of adaptation and modern trends of architectural developing of medical institutions on the ground of studying analogs of foreign and native experience of projection medical institutions.

Key words: increasing of quality, variability, composite nature, system, adaptation, universality. self-sufficiency, mobility.

УДК 728.1

Л.С. Соловій,
*кафедра "Архітектурне проектування",
Національний університет "Львівська політехніка"*

ТИПИ ЖИТЛОВИХ БУДИНКІВ ТА ОСЕРЕДКІВ ДЛЯ БЕЗДОМНИХ ГРОМАДЯН

Анотація: розглядаються типи житлових будинків та осередків для бездомних, визначення відповідних типів бездомних до типології житла для цієї категорії населення.

Ключові слова: безпритульність, бездомність, житло, бідність, безробіття притулок, намет, соціальні послуги.

Постановка проблеми.

Явище бездомності завжди мало місце, проте викликало різну реакцію громадськості та держави. Із впевненістю можна сказати, що ставлення до цієї проблеми ніколи не було байдужим, оскільки вимушена бездомність принижує гідність окремої людини, і водночас є тавром для держави та суспільства загалом. Особливо неприпустимим є ігнорування та замовчування цієї проблеми для сучасного громадянського суспільства, в якому людське життя та добробут вважаються найбільшою цінністю, а держава насамперед покликана втілювати цей підхід через забезпечення функціонування системи соціального захисту.

Сьогодні проблема бездомності існує і в розвинених країнах, і в країнах, що розвиваються. Не є винятком й Україна. Реформування суспільства, яке розпочалося в 90-х роках минулого століття, призвело до різкої соціальної диференціації. В основі новоутвореної соціальної піраміди опинилися найбільш знедолені прошарки суспільства до яких відносяться бездомні. Бездомні, по суті, є соціальним дном суспільства. Це та категорія людей, яка в нашій країні відчуває себе найбільш незахищеною та непотрібною.

Кількість таких людей в Україні щороку збільшується. Незважаючи на те, що проблема бездомності в Україні є дуже гострою і вимагає негайних конструктивних дій, зараз можна говорити лише про становлення у нашій у нашій країні мережі соціальної підтримки для бездомних [1].

Аналіз досліджень та публікацій.

Аналіз наукової літератури показує, що проблема бездомності ще недостатньо вивчена. Слід констатувати, що в наукових і методичних журналах цій проблемі практично не приділено уваги. Нерозробленість її посилює актуальність детального вивчення, оскільки, виникнувши в

пострадянський час, проблема маленьких бродяжок і безпритульних дітей стала новою й несхожою на проблему безпритульності початку ХХ століття.

Проблемою безпритульності та бродяжництва в контексті важковиховуваності займалися В. Оржеховська, І. Козубовська, Г. Кашкар'юв, Л. Грищенко, Б. Алмазов та ін. Спробу пояснити її з психологічної точки зору, а саме, як порушення потягів, знаходимо у З. Фрейда, Н. Максимової, К. Мілютіної, В. Піскун та ін. Соціально- психологічний аспект проблеми розкривається в працях О. Змановської, М. Ратера, О. Кернберга та ін.

При підході до визначення проблеми «безпритульність» з погляду соціального явища увага акцентується на середовищі, соціальних умовах, які, які, власне, і формують це явище.

Існуючі послуги для дорослих бездомних та підходи до їх розвитку були в центрі уваги багатьох американських дослідників таких як М. Bart, E.Liebow, A. Laudan, L. Edgar, D.P. Culhane, L. Lugo, J.D.Wright, B. A. Rubin, J.A. Devine, A. Hillier та інші, але в українській науковій літературі ця тема майже не розглядалася.

Формулювання цілі статті.

Метою даного дослідження є розробка типів житла для бездомних в діапазоні від житлового будинку, кімнати до принципів їх розміщення в структурі житлового фонду.

Виклад основного матеріалу.

На даний час в Україні є ДБНВ.2.2-18:2007 Заклади соціального захисту населення. Згідно з цими Державними будівельними нормами житло поділяється на такі категорії:

Будинок нічного перебування (далі – нічліжний будинок) – заклад соціального захисту для ночівлі громадян, які не мають житлового приміщення, яке вони могли б використовувати для проживання (Типове положення про нічного перебування /Затв. Наказом Мінпраці та соціальної політики України від 14.02.06р. № 31).

Центр реінтеграції бездомних громадян (далі центр реінтеграції) – заклад соціального захисту для бездомних громадян, діяльність якого спрямована на поступове повернення особи до самостійного повноцінного життя шляхом надання їй комплексу соціальних послуг з урахуванням індивідуальних потреб (Типове положення про центр реінтеграції бездомних громадян / затв. Наказом Мінпраці та соціальної політики України від 14.02.06р. № 31).

Центр соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі (далі - центр соціальної адаптації) – соціальна установа для надання соціальних послуг особам, звільненим з місць позбавлення волі та їх тимчасового

перебування (Типове положення про центр соціальної адаптації для осіб, звільнених з місць позбавлення волі / Затв.наказом Мінпраці та соціальної політики України від 14.02.06 р. № 31).

Соціальний готель – заклад соціального захисту для перебування бездомних громадян, який має у своєму складі окремі номери (Типове положення про соціальний готель / Затв.наказом Мінпраці та соціальної політики України від 03.04.06 р. № 98) [2].

За допомогою цих трьох етапів проходження ресоціалізації кожний етап має свої етапи. На першому етапі людина думаючи змінити своє життя іде в нічліжку, щоб привести себе в порядок. На другому етапі людина хоче змінити своє життя тоді їй пропонують перейти у центр реінтеграції, де вони повинні дотримуватися певних правил поведінки. Третій етап – людина шукає для себе місце у суспільстві в ширшій громаді. Цьому етапові відповідає соціальний готель. Тут люди роблять кроки для організації свого самостійного життя: сім'я, праця, виховання дітей.

Тому на даному етапі для людей потрібно створювати не тимчасове житло на декілька місяців, а постійне, тому, що пройшовши через усі ці три типи будинків, людина все ж таки залишається на вулиці. Зважаючи на складну ситуацію бездомних з станом здоров'я, безробіттям, психологічними проблемами бездомним не достатньо цього часу на відновлення особистості. Тому після таких етапів виходу людини з стану бездомності їй потрібного сформуватися як особистості, живучи в кімнаті, знаючи, що її не виселять за кілька тижнів.

Але лише 70% зайняті на тимчасових роботах. Взимку вони намагаються бути у великих містах, де більше можливості прогледувати себе, влітку мігрують у сільську місцевість, де працюють на будівництві дач, присадибних ділянок, на сільськогосподарських підприємствах.

Бездомним дуже важко реінтегруватись у суспільство, відновити зв'язки із соціальними інституціями та почати самостійно доглядати за собою. Тому багато з них живуть на вулиці роками [5], [6].

Більшість бездомних людей працездатного віку і тому багато з них хочуть працювати, але для цього спочатку їм потрібно для підтримки їх фінансового та психологічного стану мати де проживати, хоча б мінімальні умови проживання. Дослідивши багато типів житла та провівши соціологічне дослідження ми виділили такі типи житла для бездомних, які вказані на (рис 1).

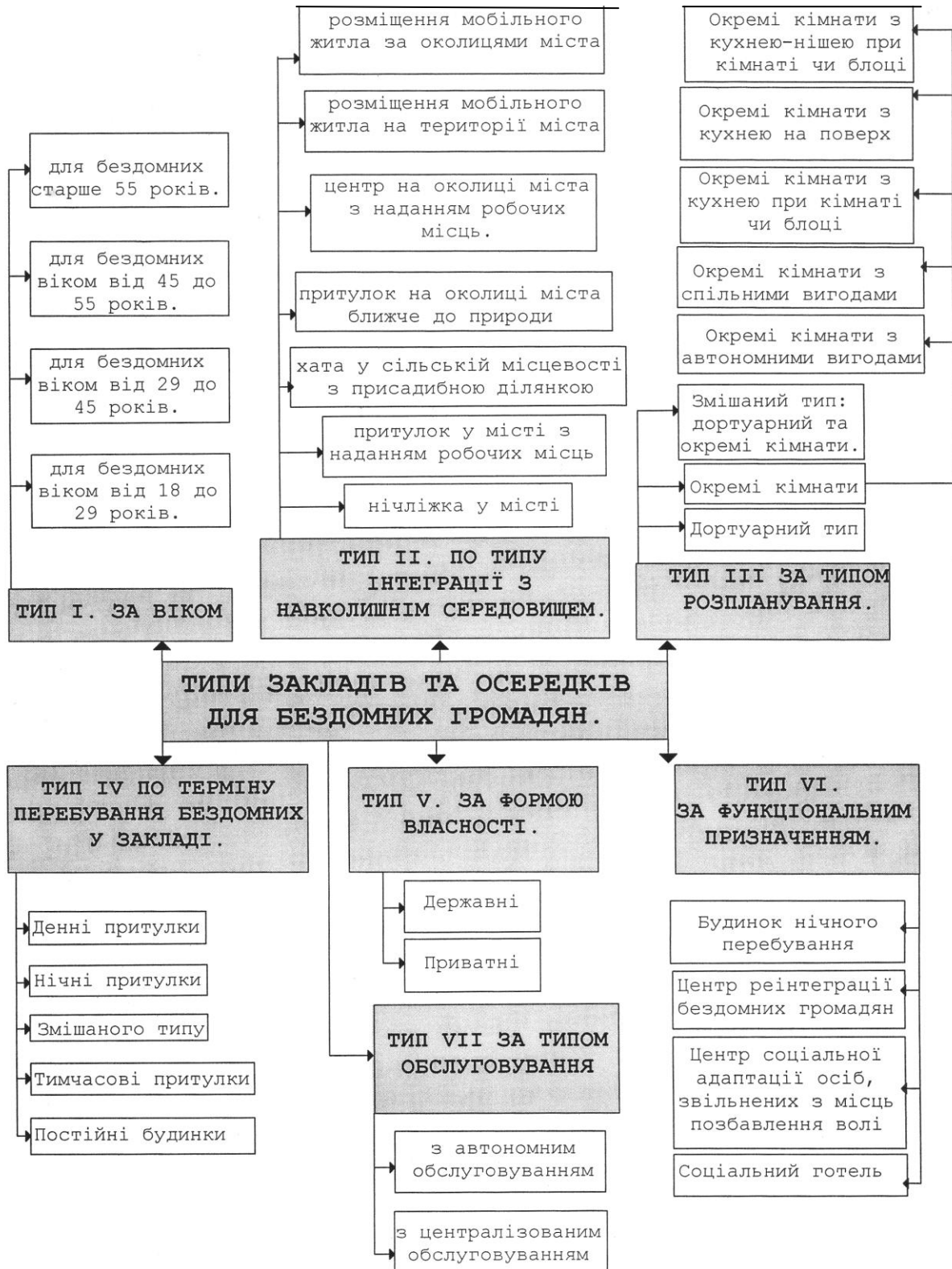

Рис. 1. Типи будинків та осередків для бездомних громадян.

Актуальним є питання й із тим, де потрібно будувати будинки-нічліжки. З одного боку, за місто бездомному важко добиратися, з іншого – в місті місце не зовсім відповідне.

Проте, у денних притулках не можна ночувати, тому люди, поївши і помившись, повертаються на ніч на вулицю, або ж їдуть до нічліжки.

Але оскільки нічліжка у великих містах є переважно одна то бездомним дуже тяжко добиратися до місця розташування цього закладу, тому в літню пору вони знову все ж таки залишаються на вулиці і проблема залишається не вирішеною. Тому для категорії людей, що не мають постійного місця проживання потрібно будувати центри з наданням робочих місць за околицями міста, чи у сільських місцевостях з наданням робочих місць. Бездомний буде проходити як психологічну реабілітацію, так і забезпечувати себе засобами до існування, заробляючи гроші на сільськогосподарських роботах, на будівництві, майстернях, а жінки виконувати домашню роботу: приготування їжі, прибирання.

Основним елементом такої стратегії має бути послідовність у наданні послуг, основною ланкою яких є тимчасові притулки, звідки клієнти мали б можливість у разі потреби переходити на вищі рівні підтримки та в перспективі отримати житло, наприклад кімнату в гуртожитку, за яку могли б сплачувати самостійно та вести незалежний спосіб життя

Такі послуги, як надання притулку людям, які не мають житла і змушені жити в місцях, які не призначенні для проживання, послуги з реінтеграції вже сьогодні можуть запроваджуватись в Україні, й окремі приклади вже існують.

Дане дослідження може покласти початок більш докладному вивченню практик надання послуг бездомним людям у різноманітних проектах, зокрема тих, які спеціалізуються на послугах для бездомних з різними потребами, організації управління системою допомоги та підтримки, питаннях координації зусиль на державному та місцевому рівнях, взаємодії між громадськими та державними закладами, що працюють у цій сфері тощо.

Необхідним моментом на сьогоднішній день є проведення класифікація вже існуючих закладів відповідно до типів житла бездомних за їх соціальними характеристиками, див. рис. 2.

На базі проведеного соціологічного дослідження та проведеного натурного дослідження, вивчення закордонного досвіду, було проведено техніко-економічну оцінку житла для бездомних і визначено типи житлових кімнат для бездомних, які поділяються за такими типами, вказаними на (рис. 3).

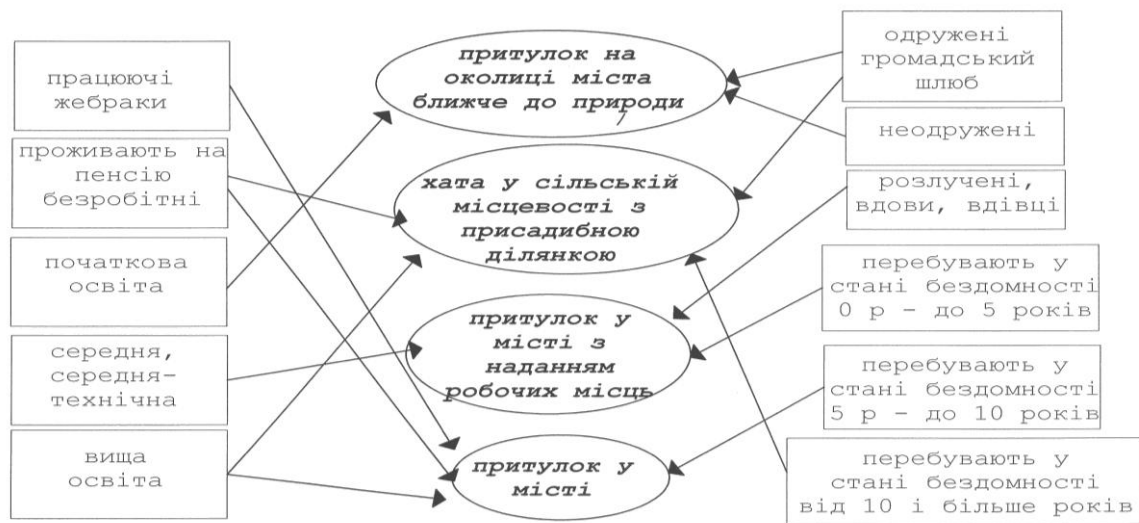

Рис.2. Типи житла відповідно до категорії бездомних.

Типи житлових кімнат ми класифікуємо за місткістю. У кімнатах може проживати одна, двоє, троє осіб, при цьому житлові кімнати можуть мати в коридорі, чи в кутку кімнати кухонне обладнання, також обладнаними душовими та туалетами, або окремою кухнею чи кухнею-нішею на блок.

На (рис 4.) ми розглядаємо дортуарний тип планування житла для бездомних з спільними душовими та туалетами. В кожному приміщенні знаходиться по 15 людей. Такий тип житла застосовується для тимчасового перебування бездомних громадян, як нічліжний заклад.

На рис. 5. ми розглядаємо тип житла для бездомних з окремими житловими кімнатами, але спільним туалетом та душовими і спільною кухнею на поверсі для мешканців притулку.

Типи житлових кімнат для бездомних людей.

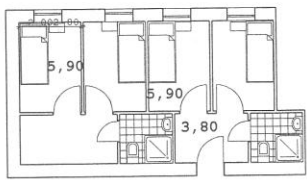

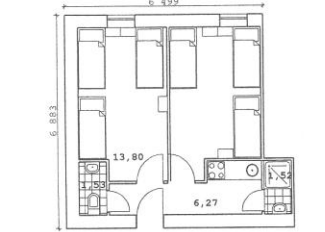
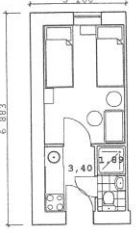
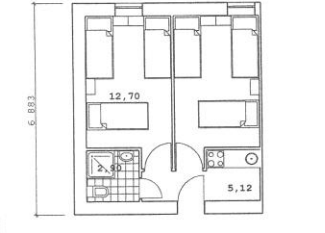
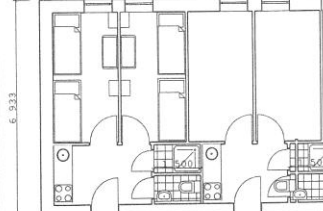
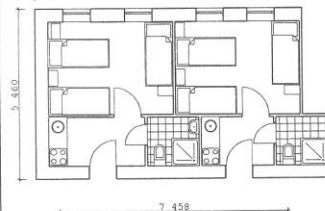
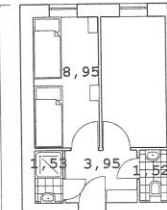
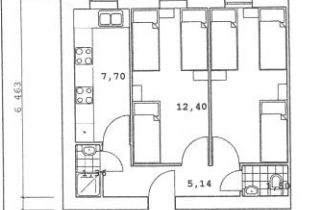
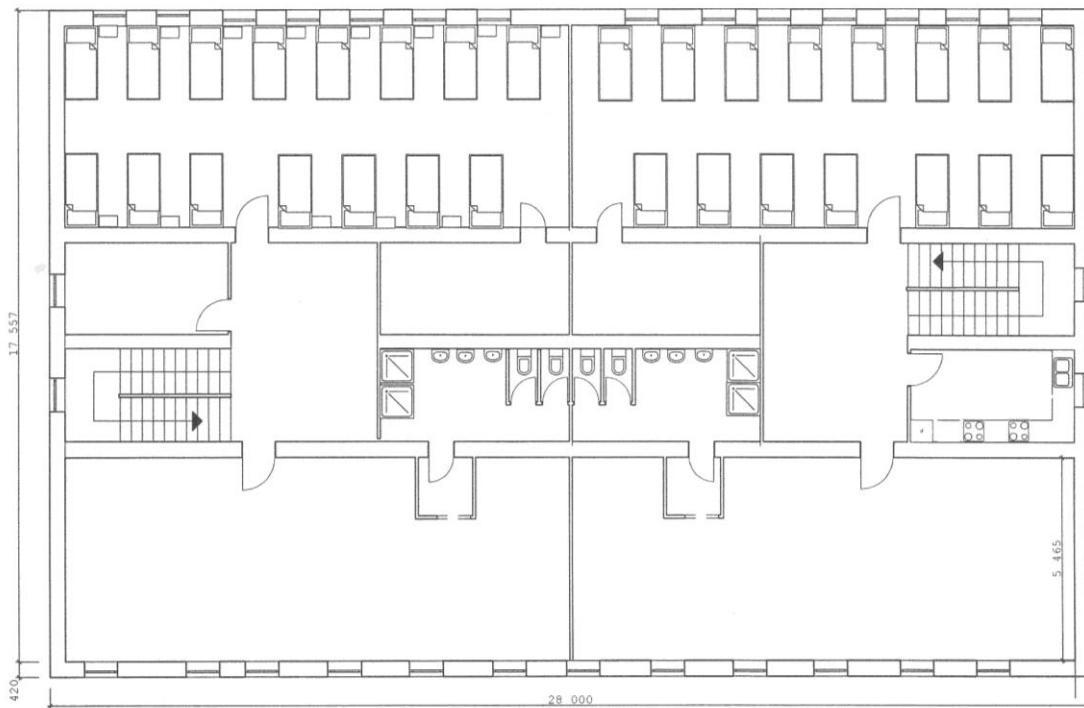
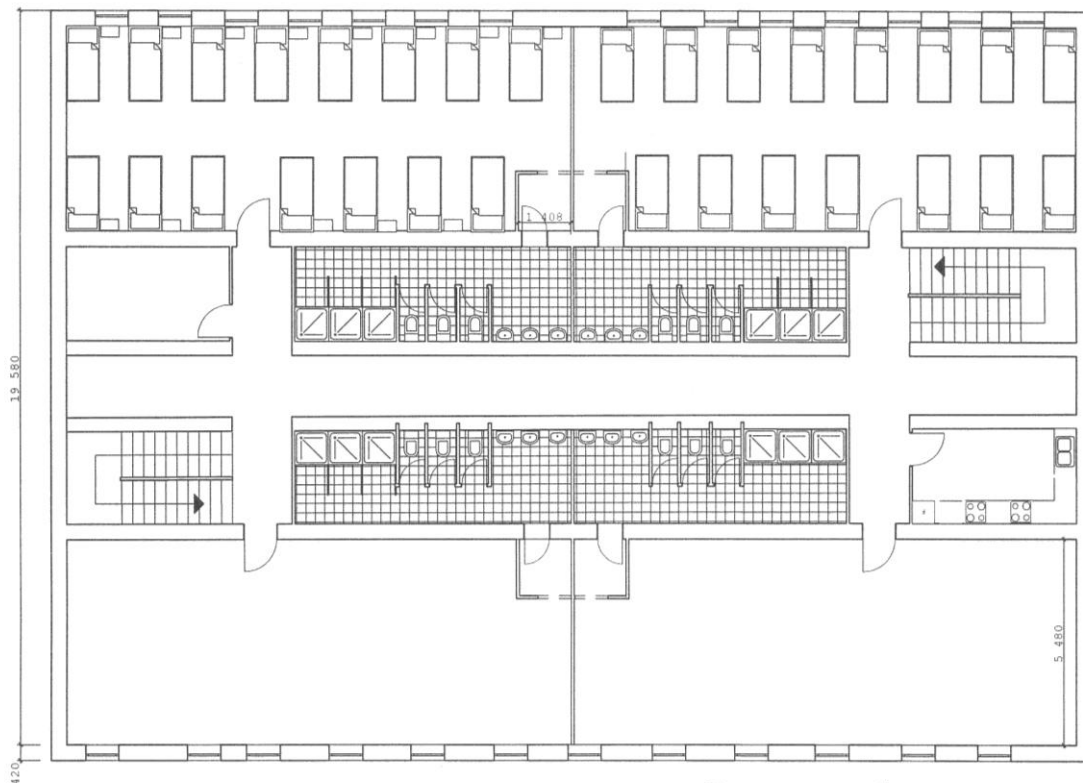
<p>блок з двох кімнат по 1 людині з ванною.</p> <p>Площа: 5,90 кв.м на 1 людину.</p>		<p>кімната на 3 особи з кухнею нішею та ванною.</p> <p>Площа: 6 кв.м на 1 людину.</p>	
<p>кімната на 2 людей з кухнею та ванною.</p> <p>Площа: 6,90 кв.м на 1 людину.</p>		<p>блок з двох кімнат по 3 людей з кухнею та ванною.</p> <p>Площа: 4,60 кв.м на 1 людину.</p>	
<p>кімната на 2 людей з кухнею та ванною.</p> <p>Площа: 5 кв.м на 1 людину.</p>		<p>блок з двох кімнат по 3 людей з кухнею-нішею та ванною.</p> <p>Площа: 4,60 кв.м на 1 людину.</p>	
<p>блок з двох кімнат по 2 людей з темною кухнею та ванною.</p> <p>Площа: 4,40 кв.м на 1 людину.</p>		<p>блок з двох кімнат по 3 людей з кухнею та ванною.</p> <p>Площа: 6,00 кв.м на 1 людину.</p>	
<p>блок з двох кімнат по 2 людей з ванною та туалетом.</p> <p>Площа: 4,50 кв.м на 1 людину.</p>		<p>блок з двох кімнат по 3 людей з ванною та кухнею.</p> <p>Площа: 4,15 кв.м на 1 людину.</p>	

Рис 3. Типи житлових кімнат для бездомних громадян.

Типи житлових кімнат по
15 людей

Площа на 1 людину
4,92 м.

Типи житлових кімнат по
15 людей

Площа на 1 людину
4,92 м.

Рис 4. Дортуарний тип планування житла для бездомних.

Типи житлових кімнат по
4 людей

Площа на 1 людину
3,55 кв.м.

Типи житлових кімнат по
4 людей

Площа на 1 людину
3,55 кв.м.

Рис 5. Типи окремих житлових кімнат
з спільним душем, туалетом та кухнею на поверсі.

Висновки.

1. Виявляється кілька особливостей щодо проектування такого типу житла:
 - 2.1. Більшість бездомних є душевно зраниними та хворими і тому їм потрібно послуги психолога та психіатра і для покращення їх психологічного здоров'я потрібно кожному мешканцю забезпечити індивідуальний простір (окрему кімнату, або на 2-3 особи);
 - 2.2. Також важливим фактором є простір для спілкування таких людей, так як спілкування дає змогу таким людям вирішити свою проблему тому

бажаним є влаштування комунікаційних просторів по периметру будівлі, або в її центрі;

2.3. Також будинки для бездомних повинні надавати не лише медичну допомогу, але й адаптовувати людей до життя в суспільстві, тому в таких закладах бажано передбачати освітні класи та виробничі споруди;

2.4. Використовувати цікаві форми і кольори на фасадах будинків, що дасть змогу зламати стереотипне уявлення про соціальне житло для людей з низьким рівнем доходу.

2. Доцільно житло бездомних інтегрувати в структуру муніципального житлового фонду соціального призначення, але величина таких осередків не повинна перевищувати 100 осіб.

- Дисперсне розселення бездомних у вигляді житлових ячеек на 5-7 осіб із окремим входом з вулиці, для уникнення масового накопичення бездомних громадян.
- Сьогодні для бездомних слід орієнтуватися на площу 6 кв.м. на одну особу, в подальшому на забезпечення бездомних громадян окремими кімнатами площею до 8 кв.м. і у віддаленій перспективі – мінімальні квартири готельного типу загальною площею 18 кв.м.
- Встановлено, що деяка частина житлових ячеек для бездомних може розміщуватись в структурі монастирів у вигляді притулків.
- Спеціалізовані службові квартири для розселення обслуговуючого персоналу (охорони, двірників) при житлових та громадських комплексах. Цим буде одночасно вирішуватись і проблема соціальної зайнятості частини працездатних бездомних.
- Рекомендовано створювати гуртожитки на периферії міст з наданням робочих місць (майстерня, сільське господарство, виробничі роботи).

Література

1. Соха М., Саноцька О., «Всі люди мають потенціал», ПАІС, 2008р.
2. Державні будівельні норми України Будинки і споруди. Заклади соціального захисту населення ДБНВ.2.2-18:2007 Київ Мінбуд України, 2007р. (108).
3. Закон України про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей // <http://www.rada.kiev.ua>
4. Осинський І.І., Хабаєва І.М., Балдаєва І.Б. Бездомніе – соціальное дно общества // СОЦИС. – 2003.- №1. С.53-58.
5. Segal B., Homeless and Drinking: A Study of a Street Population. The Harvard Press Inc. New York-London-Sydney, 1991.

6. Розпорядження Київської міської державної адміністрації «Про затвердження Програми зміцнення законності та боротьби із злочинністю в м. Києві на 2001 – 2005 роки» № 140 від 07.06.2001.

Аннотация

Рассматриваются типы жилых домов и центров для бездомных, определения соответствующих типов бездомных к типологии жилья для этой категории населения.

Ключевые слова: беспризорность, бездомность, жилье, бедность, безработица убежище, палатка, социальные услуги.

Abstract

The types of homes and centers for the homeless, identify appropriate types of homeless people to housing typology for this category of population.

Keywords: homeless, dwelling, wretched, unemployment, refuge, tent, social services.

УДК 725.86

П. В.Панченко,

*аспирант кафедры Дизайна архитектурной среды,
Институт архитектуры и искусств федерального государственного
образовательного учреждения высшего профессионального образования
«Южный федеральный университет»,
г.Ростов-на-Дону*

АРХИТЕКТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ СПОРТИВНЫХ КОМПЛЕКСОВ ДЛЯ ЗИМНИХ ВИДОВ СПОРТА

Аннотация: в статье раскрываются принципы архитектурно-художественного формирования современных спортивных комплексов для зимних видов спорта. Проанализирован зарубежный и отечественный опыт проектирования и строительства спортивных комплексов многофункционального назначения. Рассматриваются вопросы влияния окружающей среды на архитектуру спортивных объектов. Даны рекомендации и предложения по формированию архитектуры и среды спортивных сооружений с использованием современных материалов и технических решений.

Ключевые слова: архитектура, спортивные комплексы для зимних видов спорта, окружающая среда.

Современные спортивные сооружения требуют особых архитектурно-художественных подходов. Вторая половина прошлого века оказалась исключительно богатой социальными событиями, оказавшими влияние на развитие архитектуры спортивных сооружений. Было построено большое количество новых стадионов, арен и спортивных центров, реконструированы сотни старых сооружений. С целью определения тенденций формирования спортивных комплексов для зимних видов спорта нами проанализированы наиболее значимые объекты спортивного назначения. Проведённая работа позволяет выделить особенности проектирования подобных сооружений и обозначить направления в формировании архитектуры и среды спортивных комплексов будущего.

Тема разрабатывается в соответствии с кафедральной научной программой Института архитектуры и искусств Южного федерального университета "Архитектурно-планировочные и дизайнерские аспекты проектирования объектов городской среды в условиях реконструкции населённых мест Южно-Российского региона".

Исследованиями по проблеме формирования спортивных комплексов олимпийского уровня занимались А. Ю. Кистяковский, Л. Б. Лунц, И. Р. Бурлаков, вопросами планировки и благоустройства – инженер В. А. Горохов. Крытым спортивным сооружениям посвящены работы В. В. Куйбышева, Н. М. Резникова, М. И. Посохина, Ю. М. Белова и др. Спецификой формирования архитектурно-планировочных решений крытых стадионов с крупногабаритной ареной занимался архитектор Л. Л. Павлов.

Среди последних исследований в области спортивных сооружений и комплексов можно выделить работы Л. В. Жестяникова, С. А. Белоносова, П. В. Панченко.

Целью работы является выявление принципов и тенденций в формировании архитектурной среды современных спортивных комплексов для зимних видов спорта.

В 1990-е годы международные архитектурные компании начали традицию перестройки и обновления спортивных сооружений, которая стала революционным фактором дохода от спортивных сооружений. Дизайнеры разработали так называемую концепцию городских спортивных сооружений и контекстуальной основы архитектуры, изменив подход к планированию такого вида объектов и подчеркивая возможность постоянных изменений. Архитектурно-планировочные, инженерно-строительные и дизайнерские

решения подобных объектов, как правило, базируются на следующих принципах:

- позиционирование сооружения как центрального места общественной жизни и способа развития городской инфраструктуры;
- максимально возможное вписывание сооружения в естественный ландшафт местности, совместимость с природной средой;
- многофункциональность использования, в том числе в те периоды, когда не проводятся спортивные соревнования;
- возможность окупаемости проекта.

Важнейшей проблемой арен для большого спорта является их вместимость. Большая вместимость спортивного сооружения – залог большого дохода.

Многие сооружения, особенно те, которые предназначены для международных соревнований высшего уровня (Олимпийские игры и чемпионаты мира), во избежание лишних затрат на обслуживание в дальнейшем приходится перестраивать под меньшее количество посетителей. Поэтому такие сооружения наиболее ценны, если в них заранее предусмотрена возможность подобных изменений. Так, например, дворец Palasport в Турине, на котором проводились хоккейные матчи зимней Олимпиады в 2006 году, имеет возможность трансформации для проведения международных соревнований по боксу и единоборствам, спортивным играм, легкой атлетики, а также для проведения концертов и конференций [1].

Другой проблемой крупных спортивных комплексов является проблема вписывание их в окружающую среду. На основе анализа различных спортивных комплексов, преимущественно для зимних видов спорта, нами было выделено три основных принципа архитектурно-художественного формирования подобных объектов.

В последнее время наиболее распространённым архитектурным приёмом решения спортивных комплексов является **принцип природного ландшафта**. Суть его заключается в не прямом копировании окружающего ландшафта и вписывании в природную среду, а в перенесении основных силуэтных линий на фасады спортивного комплекса с помощью применения индивидуального решения конструкции покрытия. Такой принцип наиболее уместно применять в горных местностях или в равнинных на фоне гор, что позволяет органично вписать искусственный объект в сложившееся природное окружение.

В качестве примера использования подобного метода в зарубежных постройках можно привести универсальный спортивных комплекс в Гуанчжоу (КНР) (рис. 1). В конструкциях универсального спортивного комплекса применено дублированное поликарбонатное покрытие Danpalon. Верхний слой

конструкции имеет серебристо-стальной цвет, нижний – молочно-белый. Комбинированное покрытие позволяет получить оптимальное качество света при искусственном и естественном освещении. Белое матовое покрытие внутреннего слоя обеспечивает максимальную рефлексивность и ровный заливающий свет в помещении [2].

Инновационным с точки зрения архитектурной типологии спортивных сооружений для зимних видов спорта, является проект первого в мире крытого трамплина для прыжков на лыжах в Финляндии. Сдача в эксплуатацию полностью закрытого трамплинного комплекса с искусственным микроклиматом запланирована в 2011 году. В него будет входить три трамплина: К-185, К-120 и К-90. Планируется, что самый большой трамплин будет полётным и позволит совершать прыжки максимальной дальности до 250 метров.

Рис. 1. Универсальный спортивный комплекс в Гуанчжоу (КНР).

Верхняя часть трамплина, предназначенная для разгона спортсменов, будет находиться в туннеле, проложенном в горе. Остальная часть сооружения также будет крытой, что не позволит погодным условиям оказать влияние на результаты соревнований и обеспечит безопасность, и равные условия для всех

соревнующихся. Крытый трамплин можно будет эксплуатировать в течение почти десяти месяцев ежегодно [3].

На основе данного принципа нами был разработан экспериментальный проект универсального спортивно-зрелищного комплекса в Сочи (рис. 2). Во время проведения зимних Олимпийских игр сооружение предполагается использовать для проведения соревнований по фигурному катанию и шорт-треку. Концепция архитектурного облика состоит в том, что силуэт здания образно повторяет крутые склоны гор Красной поляны благодаря применению выступающих плоскостей фасада. Основной цвет облицовки стен – белый и серебристый. Остекление применяется двух оттенков – голубого и изумрудного, что позволяет вписать сооружение в окружающую природную палитру, представленную в основном синем цветом моря и гор, а также зелеными тонами.

Комплекс включает в себя главную ледовую арену с симметричным расположением трибун и два зала для тренировок по зимним и летним видам спорта (один с трибунами на 500 человек). В здании проектируются 6 уровней, которые соединены между собой пешеходными пандусами, лестницами и лифтами. Переходы предусматривают возможность перемещения по ним маломобильных групп населения.

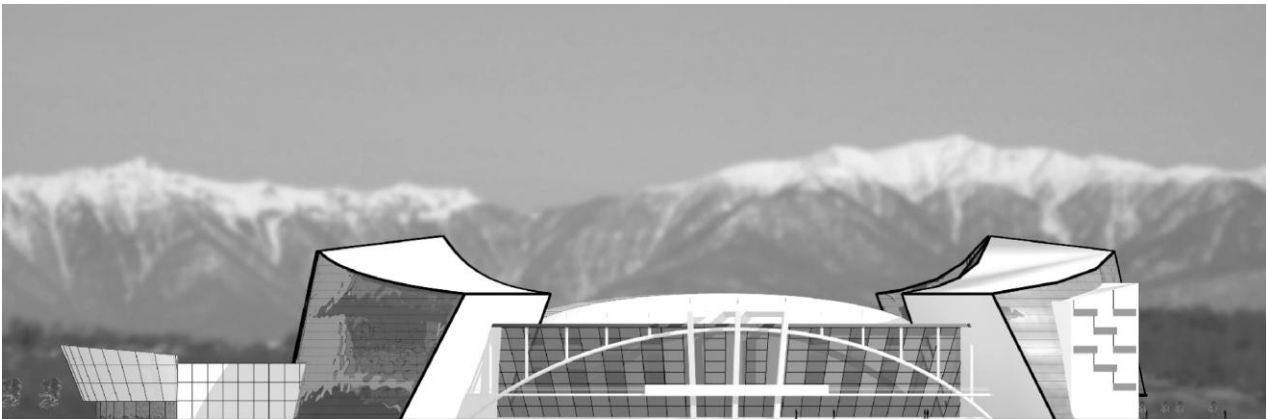

Рис. 2. Проект универсального спортивно-зрелищного комплекса в Сочи.

В городской среде без явно выраженного рельефа местности наиболее актуальным является применение архитектурного приёма, обозначенного нами как *принцип силуэтности*. Его особенностью является создание спортивного комплекса с выраженным очертанием рельефа в архитектурном решении фасадов сооружения, благодаря применению уникальной конструктивной схемы. В данном случае сооружение противопоставляется природному окружению, что позволяет создать новый акцент в достаточно монотонной среде. Принцип основан на применении плавных, «естественных» линий и выборе для сооружения единой лаконичной формы.

Рис. 3. Универсальный спортивный комплекс «Крылатское» в Москве.

Наиболее показательными примерами отечественной архитектуры являются: конькобежный комплекс в Коломне, универсальный спортивный комплекс «Крылатское» в Москве (рис. 3), всесезонный горнолыжный спуск «Снеж.ком» в Красногорске.

Спортивный комплекс «Крылатское», являющийся крупнейшим в Европе сооружением международного уровня по архитектурно-инженерным решениям и техническому оснащению, предназначен для проведения соревнований по всем шести ледовым видам спорта: прежде всего – конькобежный спорт, хоккей с шайбой, фигурное катание, кёрлинг, шорт-трек и хоккей с мячом. Также здесь возможно проведение тренировок и соревнований по баскетболу, волейболу, гандболу, большому и настольному теннису и лёгкой атлетики [4].

Всесезонный горнолыжный склон «Снеж.ком» (рис. 4) позволяет кататься на горных лыжах в течение всего года. Такой комплекс является пока единственным в России. Архитектурное решение крытого искусственного спуска необычно: поперечное сечение сооружения представляет собой форму эллипса. Естественный рельеф отсутствует. Комплекс является более прочным, надёжным и долговечным по сравнению с зарубежными аналогами, и обеспечивает горнолыжникам максимум комфорта. Спортивное сооружение нового класса по своим параметрам сравнимо с популярными склонами

Подмосковья: длина трассы составляет 400 м, ширина – 60 м, перепад высот – 65 м. Действующий горнолыжный комплекс состоит из двух частей – непосредственно склона и административно-развлекательной зоны. Общая вместимость комплекса составляет 2000 человек. Также рядом имеется многоэтажная парковка [5].

Рис. 4. Всесезонный горнолыжный спуск «Снеж. ком» в Красногорске.

Принцип городского контекста может применяться при размещении спортивного комплекса в сформировавшейся городской среде. В данном случае решения фасадов базируются на применении различных геометрических (прямоугольных, цилиндрических) форм. Особенность данного принципа – соответствие фасадов спортивного комплекса современной окружающей застройке и применение большого количества членений и мотивов в одном комплексе.

Рис. 5. Многофункциональный стадион «Energy Solution Arena» в штате Юта.

Этот приём широко распространён в спортивных комплексах США, где функциональные аспекты доминируют над формообразованием большинства объектов. Типичным примером такого подхода является крытый многофункциональный стадион «Energy Solution Arena» в штате Юта, рассчитанный на 10784 зрительских места (рис. 5). Он предназначен для проведения соревнований по фигурному катанию, хоккея, концертов, цирка, бокса и баскетбола [6]. Фасады комплекса сформированы на основе сочетания нескольких прямоугольных форм. Здание имеет большое количество остеклённых поверхностей, что также является тенденцией в архитектуре современных спортивных объектов.

К отечественному примеру архитектурно-художественного формирования фасадов по этому принципу можно отнести ледовый дворец в Санкт-Петербурге (рис. 6). Многоцелевой спортивно-развлекательный комплекс представляет собой пятиэтажное здание вместимостью 12 300 зрителей, в котором можно проводить спортивные соревнования по хоккею, фигурному катанию, шорт-треку, боксу, борьбе, баскетболу, волейболу, бальным танцам, гимнастике. Также здесь возможно проведение концертов, цирковых шоу, выставок и ярмарок, конференций, празднований юбилейных дат организаций и фирм [7].

Рис. 6. Ледовый дворец в Санкт-Петербурге.

Большой зал спортивного комплекса имеет возможность трансформироваться в более компактный зал, рассчитанный на 6 126 зрителей. Трансформация производится с помощью акустических занавесов черного цвета, которыми полностью закрывается несколько ярусов трибун. Данная услуга может быть использована при проведении выступлений артистов, диапазон аудитории которых находится в пределах 5000 – 6000 человек. Что немаловажно, при подобной конфигурации зала, практически отсутствуют места с ограниченной видимостью сцены или неудобные [8].

В качестве выводов можно резюмировать следующее: в результате исследования нами было выделено три основных принципа архитектурно-художественного формирования современных спортивных комплексов для зимних видов спорта, которые влияют на окружающую среду и определяют последние тенденции в архитектуре данных объектов. Это принцип природного ландшафта, основа которого – стилизация образного решения спортивного комплекса под окружающий ландшафт; принцип силуэтности, заключающийся в формировании искусственного рельефа силуэтом здания; принцип городского контекста, который обозначает архитектурно-художественное формирование образа спортивного сооружения, как подчинение окружающей застройке.

Дальнейшее направление исследования может быть продолжено в рамках усовершенствования архитектурно-художественных характеристик спортивных комплексов для зимних видов спорта и предложений по расширению их типологии на основе детального изучения типов спортивных зданий и сооружений.

Литература

1. Жестянников, Л. В. Зрелищные сооружения для спорта высших достижений. [Текст] / Л. В. Жестянников // Поиск. От проекта до ключа. – 2007. – № 1. – С. 60-61.
2. Вестинстрой. Системы естественного освещения и вентиляции. Проекты большепролётных сооружений с использованием поликарбонатного покрытия Danpalon [Текст] / Вестинстрой. – 2006. – С. 3.
3. Indoor Ski Jumping facility project in Finland [Электронный ресурс] / fis-ski.com – Режим доступа: http://www.fis-ski.com/de/neuigkeiten/fisnews/?actu_id_444=493&actu_page_444=26
4. КП "Спортивный комплекс "Крылатское" [Электронный ресурс] / skating-palace.ru. – Режим доступа: <http://www.skating-palace.ru/about/>
5. «Снеж.ком» [Текст] // SKI-ГИД: Горнолыжные курорты мира 2009. Горнолыжные курорты России и ближнего зарубежья. – 2008. – Том 2. – С. 30-31.

6. Новиков, А. А. Архитектурный background для телетрансляций [Электронный ресурс] / А. А. Новиков. – Режим доступа: http://www.forma.spb.ru/magazine/articles/7_07/main.shtml
7. Ледовый дворец. Информация о дворце [Электронный ресурс] / newarena.spb.ru. – Режим доступа: <http://www.newarena.spb.ru/palace/#history>
8. Ледовый дворец. Услуги [Электронный ресурс] / newarena.spb.ru. – Режим доступа: <http://www.newarena.spb.ru/halls/big/#services>

Анотація

У статті розкриваються принципи архітектурно-художнього формування сучасних спортивних комплексів для зимових видів спорту. Проаналізовано зарубіжний та вітчизняний досвід проектування та будівництва спортивних комплексів багатофункціонального призначення. Розглядаються питання впливу навколишнього середовища на архітектуру спортивних об'єктів. Дано рекомендації та пропозиції щодо формування архітектури та середовища спортивних споруд з використанням сучасних матеріалів і технічних рішень.

Ключові слова: архітектура, спортивні комплекси для зимових видів спорту, довкілля.

The summary

In article principles of architecturally-art formation of modern sports complexes for winter kinds of sports reveal. Foreign and domestic experience of designing and building of sports complexes of multipurpose appointment is analysed. Questions of influence of environment on architecture of sports objects are considered. Recommendations and offers on formation of architecture and the environment of sports constructions with use of modern materials and technical decisions are given.

Keywords: architecture, sports complexes for winter kinds of sports, an environment.

УДК 728.11

І. В. Ксенофонтowa,
аспірант каф. АПЦБіС, КНУБА

ОСНОВНІ АРХІТЕКТУРНІ ПРИЙОМИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ПРИ БУДІВНИЦТВІ В УМОВАХ СКЛАДНОГО РЕЛЬЄФУ ТА СПОСОБИ БУДІВНИЦТВА НА РЕЛЬЄФІ

Анотація: у даній статті розглянуто сучасний стан і особливості організації будівництва на ділянках зі складним рельєфом. Описані основні прийоми забудови на схилах. Також зроблені висновки і зазначені рекомендації по організації проектувального процесу для ділянок із складним рельєфом.

Ключові слова: ухил, терасні будинки, коридорні будинки, галерейні будинки, орієнтація, комунікаційний коридор, відмітки рівней, тераси, доступність, середній ухил.

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні ведеться нове будівництво і ущільнення існуючої забудови за рахунок будівництва на ділянках зі складним рельєфом.

Постановка задачі. Огляд основних архітектурних прийомів, що використовуються при будівництві в умовах складного рельєфу. Також зробити висновки і рекомендації по організації проектувального процесу для ділянок із складним рельєфом.

Виклад основного матеріалу. Успіх або невдача проекту забудови схилової ділянки оцінюються з естетичної, соціальної та технічної точок зору. На складному рельєфі, якщо його, так би мовити, не ламати, у архітектора є можливість самовиразитися і створити дуже живописні будинки або групи будинків. Тут можна грати з рівнями, робити вхідні групи з неочікуваної сторони, розташовувати різноманітні приміщення нестандартним чином тощо.

На територіях з *ухилами до 15-20%* (їм відповідають ухили земної поверхні 8-11°) використовуються рівнинні типи житлових будинків з перекомпонуванням перших поверхів.

Вони можуть розташовуватися як вздовж так і поперек горизонталей, а пішохідні і транспортні шляхи переважно вздовж горизонталей.

На територіях з *ухилом 20-30%* (11-17°) застосовують спеціальні типи житлових будинків з переважним розташуванням перпендикулярно горизонталям. При цих ухилах можливо використовувати ліфти і ескалатори для підйому мешканців, що живуть не тільки в цих будинках але і для

переміщення пішоходів з нижчих відміток території на більш високі. Пішохідні і транспортні шляхи необхідно прокладати вздовж горизонталей, при цьому повинна бути забезпечена *доступність* основних обслуговуючих підприємств.

На територіях з *ухилом 30-60%* (17-35°) забудову слід компонувати з житлових будинків, що утворюють групи з населення 1,5-2 тисячі мешканців. В них повинні бути включені заклади громадського обслуговування, що розташовані на середніх відмітках з мінімальним радіусом обслуговування. На великих ухилах пересування мешканців з нижніх відміток на верхні необхідно влаштовувати за допомогою механічного транспорту. Для цього в спеціалізованих житлових будинках слід передбачати додаткові ліфти або ескалатори та розширені коридори які служать пішохідними трасами для всіх жителів комплексу.

Забудова схилів будь-якої *орієнтації* і крутизни може здійснюватися житловими будинками майже всіх типів: *багатосекційними, односекційними, коридорними, галерейними* та їх різновидами. Малоповерхові житлові будинки можуть розташовуватись як паралельно, так і перпендикулярно схилу.

Будинки розташовані паралельно горизонталям, називають паралельно-цокольними. При їх прив'язці вимагається особливе планування першого поверху, яке відрізняється від типового. Їх застосування обмежується невеликим і *середнім ухилом*, тому що обмежена видимість із вікон, які орієнтовані на схил з великою крутизною є великим недоліком житлових приміщень (мал.1 А)

При забудові територій з *великим ухилом* (30% і більше) зручними для мешканців будинків та більш економічними є будинки розташовані перпендикулярно горизонталям. По об'ємному вирішенню ці будинки поділяються на каскадні та будинки змінної поверховості (перпендикулярно-цокольні). Перший тип будинків відрізняється тим, що його секції або частини, що повторюються з горизонтальними комунікаціями (*коридорного, галерейного*) з рівним числом поверхів розташовують на схилі на різних відмітках, тим самим утворюючи сходи на верхніх поверхах (мал.1 Б). Їх покрівлі можуть слугувати відкритими *терасами* в коридорних поверхах або *терасами* при торцевих квартирах секції. Будинки змінної поверховості мають спільну горизонтальну лінію верхнього поверху і число поверхів що збільшується по ходу спускання будинку на схил (мал.1 В). У випадках коли в будинках з великою поверховістю, розташованих перпендикулярно схилу, влаштовують входи з різних відміток, в коридор, що сполучає сходово-ліфтові холи, - на протилежних кінцях будинку стає можливим не влаштовувати ліфти (якщо підйом від входу в будинок не перевищує трьох-чотирьох поверхів) або зменшити їх кількість.

Мал.1.Багатоповерхові будинки на схилах.
Принципові схеми.

А - паралельно схилу (зміна цокольного поверху).

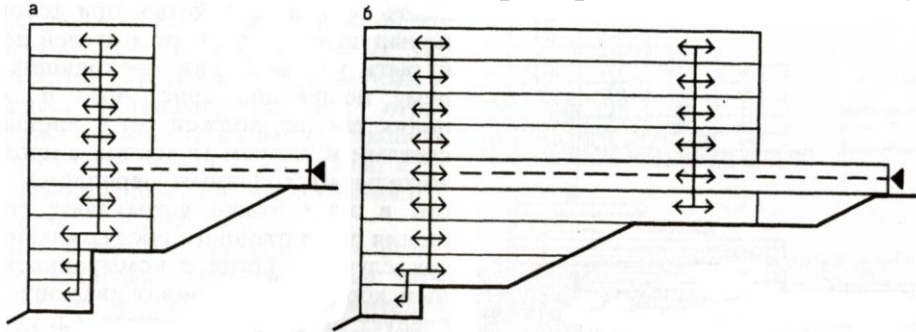
Б – перпендикулярно схилу, зі сходовою лінією покрівлі.

В – перпендикулярно схилу – змінної поверховості з горизонтальною лінією покрівлі.

Планування типових секцій або повторюючихся відрізків будинку коридорного типу, що призначені для розміщення на схилах, така сама як в звичайних будинках за виключенням цокольних поверхів. Різноманітності з'являються в структурі комунікаційних поверхів в житлових будинках особливого призначення, що споруджуються для переміщення мешканців з одних відміток на інші. З цією метою можливо використання як *коридорного (галерейного)*, *коридорно- (галерейно)- секційного* житлового будинку, так і секційного, але в останньому випадку в комунікаційному поверсі секційна структура повинна бути замінена коридорною.

В тих випадках, коли *комунікаційний коридор* слугує для проходу більшої кількості людей, він повинен мати особливе влаштування, при якому не порушується комфорт мешканців будинку і бути зручним для пішоходів, які по

ньому пересуваються (мал.2). Прохід повинен бути теплим (в місцях з тривалим холодним періодом), широким і світлим. Часто в цьому поверсі влаштовують приміщення загального обслуговування. В тих випадках коли з комунікаційним коридором межують квартири їх слід ізолювати від шуму. Найбільш відповідає цим вимогам *коридорно-секційний тип* будинку.

Мал.2

Наведена таблиця дає по можливості повне уявлення о різноманітних типах забудови на схилах:

Висновки. Схили в залежності від їх крутизни і орієнтації мають різноманітні особливості, які суттєво впливають на вибір типів житлових будинків і на розміщення їх на території. Класифікація багатопверхових будівель для забудови схилів виділяє слідуючи їх типи: *стрічкові – каскадні, змінної поверховості (паралельно- і перпендикулярно- цокольні); точкові; комбіновані.* Деякі з них можуть бути *комунікаційними* – тими, що виконують в забудові функції доставки мешканців з нижніх на верхні відмітки схилів.

Література

1. Жельов Ж. Новий житловий комплекс в Смоляне. – Архітектура і суспільство, Софія, 1983 № 1.
2. Мамінайшвілі Б. А. Опыт проектування і будівництва житлових районів в умовах складного рельєфу. Огляд. - М.: ЦНТІ по цивільному будівництву і архітектурі, 1974.
3. Сопілка В. В. Особливості композиції житлової забудови в умовах складного рельєфу //Формування структури і архітектурного вигляду міст (в допомогу проектувальнику).— Київ: Будівельник, 1977.
4. Шакарян Н. С. Щільність забудови житлової території мікрорайону в гірських умовах.— В сб.: Формування житлової забудови (в допомогу проектувальнику містобудівнику).— Київ: Будівельник, 1974
5. Tadao Ando/ Second phase of mount rokko housing in Kobe, Japan // A.R. 1993.

Аннотация

В данной статье рассмотрено современное положение и особенности организации строительства на участках со сложным рельефом. Описаны основные приёмы застройки на склонах. Также сделаны выводы и определены рекомендации по организации проектного процесса для участков на склонах.

Ключевые слова: Уклон, террасные дома, коридорные дома, галерейные дома, ориентация, коммуникационный коридор, отметки уровней, террасы, доступность, средний уклон.

Anotation

In this article the modern consisting and features of organization building process on the plot of lands with complicated relief. The basic tipes of developments are shown. Also the summary are made and definitions by organization prodject process on the complicated disticts are made.

Key words: The slope, terraced houses, corridor houses, gallery houses, orientation, communication corridor, benchmark, terraces, availability, average deviation.

УДК 726.54(292.451/.454)

Я. М.Тарас,

завідувач відділу етнології сучасності Інституту народознавства
Національної академії наук України, кандидат архітектури, м.Львів

ВИБІР ДЕРЕВА ДЛЯ БУДІВНИЦТВА ЦЕРКОВ (НА ПРИКЛАДІ ЦЕРКОВ УКРАЇНЦІВ КАРПАТ)

Анотація: встановлено принципи відбору порід дерева для сакрального дерев'яного будівництва, сакралізоване ставлення до певних порід, розкриваються зміни вимог до будівельного дерева.

Ключові слова: порода дерева, сакральне будівництво.

Постановка проблеми. Проблема, порушена в даній статті, підсумовує багатовіковий досвід вибору деревини для будівництва церков.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Проведене дослідження збігається з науковою тематикою Інституту народознавства НАН України “Традиційна культура українців в умовах новочасних соціокультурних трансформацій” (шифр 3.3.4.14; 3.3.4.22).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Існуючі публікації з цієї теми присвячені вибору дерева для будівництва хат та господарських споруд. Аналіз цих публікацій зроблено автором в статті “Вибір місця та дерева для будівництва хати на Поліссі” (На основі матеріалів поліських експедицій 1994–1995 рр. в Київській та Житомирській обл.) // Народознавчі зошити.— 1996.— Зош. 2.— С. 94–100. Досліджень, які присвячені вибору дерева для сакральної споруди, фактично немає.

Мета дослідження. Проаналізувати відомі джерела на предмет вибору дерева для будівництва церков у різний час, впливу вибору на збереження традицій у сакральній архітектурі та урізноманітнення архітектурних вирішень.

Результати досліджень.

Ще в ХІХ ст. Яків Головацький, досліджуючи пам'ятки, що збереглися в Галичині та Буковині, вказав, що “в країнах на Карпатському погір'ї, де зручно одержати добрий матеріал, будують церкви з ялинових колод, в лісистих областях північної Галичини — з соснових, місцями з дубових брусів” [1].

Вибір породи дерева для спорудження церков упродовж століть ґрунтувався на основі лісоутворюючих порід у Карпатах. “Основними лісоутворюючими породами в Карпатах є бук лісовий (*Fagus sylvatica*), смерека (ялина) європейська (*Picea abies*), ялиця біла (*Abies alba*), дуб звичайний та дуб скельний (*Quercus robur* та *Q. petraea*), граб (*Carpinus betulus*), явір (*Acer pseudoplatanus*), вільха сіра (*Alnus incana*), кедрова сосна (*Pinus cembra*), сосна

звичайна (*Pinus silvertis*), тополя та осика (*Populus alba*, *P. tremula*), береза (*Betula verrucosa*)” [2]. Вибір породи залежав від наявності в певній місцевості неподалік від церкви громадського лісу, пізніше — від місцевості, де громада купувала ліс на церкву.

Упродовж століть вимоги до будівельного дерева змінювалися, що було зумовлено певними чинниками. Сакральне будівництво від часу його зародження до XVIII ст. характеризується спорудженням церков із “найсильніших і найгрубших брусів”, “міцних брусів”, “сильних брусів”, “найсильніших тесаних колод”. Перша християнська святиня, збудована 989 р., була з дуба. “Постави владыка первую церковь деревяную дубовую святыя Софии, имущую верх 13 и стояла 60 лет, и подняся от огня” [3]. З дуба будували єпископські святині. “Погоре град Ростов мало не весь, и святая церкви соборная причистыя Богородици Успение, юже бе создал Иларион епископ; создана же бе от древ дубовых, и бе чюдна и зело преудивлена...” (1162 р.) [4].

На те, що церкви у XVI ст. і раніше в Україні будували з добротного матеріалу, вказують також архівні матеріали з інших регіонів. Так, 1598 р. у Луцькому деканаті було “зготованого, выправленого дубового на три церкви семьсот...— каждое дерево по двадцати грошей литовських” (1598 р.) [5].

Дослідники, консерватори сакрального дерев’яного будівництва фіксують при обстеженні святинь, що найдавніші церкви збудовані з міцного дерева — тису, кедра, модрина, дуба. Так, очевидно маловідомий дослідник В.К. [6], вивчаючи розібрану церкву Перенесення Мощів св. Миколая в Старому Самборі (1303 р., 1583 р.) за її залишками, що збереглися до початку XX ст., встановив, що “церква була збудована з кедрового дерева, а не з ялового...” [7].

Найдавніші збережені церкви були збудовані: у с. Гервартів, 1480 р., 1512 р.— з тису [8]; с. Воля Висоцька, 1598 р., 1698 р. — з модрина [9]. У церквах XVIII ст. тис фіксується лише в деталях: церква св. Луки в с. Трочани, 1739 р.; церква в с. Кежмарки, 1717 р. [10]

Консерватори на початку XIX ст., обслідуючи Краснопушинську монастирську церкву XVII ст., зафіксували, що вона збудована з модринового дерева [11]. Модрина є найстарішою деревиною стін бабинця, нави у церкві св. Юра в Дрогобичі (XVI – XVIII ст.) [12].

Необхідно відзначити, що модрина широко вживалася в сакральному будівництві в княжі часи; про це свідчать багато літописів. “А у святеи Софии маковица погоре палатная, что в которой лествица в Софии на полати” (1403 р.) [13].

Про те, що давні церкви будували з дуба, свідчать візитації XVIII ст. Візитація 1760 р. вказує, що церква Зіслання Св. Духа в м. Рогатині (перша

половина XVII ст.) “cała z drzewa dębowego pod topór oprawnego...” збудована [14]; у с. Вербіж (1577 р.) “... cerkiew na podwalinach i dalej w ścianach cała z dębowego pod topór oprawnego drzewa...” [15].

Казимир Рехович, досліджуючи церкви в околицях Сколе, зауважив, що церква в Головецьку ціла дубова [16]. Найдавніші відомі нам церкви, що збереглися в українських Карпатах, збудовані з дуба: сс. Середнє Водяне, верхня церква, 1428 р., XVIII ст.; Руська Долина, XV ст., 1750 р.; Колодне, 1470 р., XVIII ст.; Олександрівка, XV ст., 1753 р.; Стеблівка, XVI ст., 1794 р.; Нове Давидково, друга половина XVI ст.; Буштино, 1663 р., не існує; Крайникове, 1668 р.; Середнє Водяне, нижня церква, середина XVII ст.; Сокирниця, початок XVII ст., 1704 р.; Стеблівка, XVI ст., 1794 р.; Тернове, 1731 р.; Березове, згадується в 1751 р., не існує; Горінчеве, згадується 1801 р., не існує; Липча, XVIII ст.; Подобовець, XVII ст., 1785; Медведівці, 1625?; Обава, початок XVIII ст. Є всі підстави вважати, що на Бойківщині й на Лемківщині в XV – XVII ст. церкви будували переважно з дуба, оскільки ці райони в минулому були багаті на ліси дібровного типу, які були знищені під час заселення та сільськогосподарського засвоєння гір [17].

Поза межами Карпат найстаріші церкви також збудовані з дуба: церква Успення Пр. Богородиці, м. Яворів, 1670 р. [18]; церкви в селах Вишня Рівна, XIV ст.; Кричуново, 1736 р.; Миково, XVIII ст. [19].

У гірських районах давні церкви ставили з ялиці: в селах Гукливий, початок XVIII ст.; Тишів, XVIII ст.; Черногорова, 1794 р.; Вишка, 1700 р.; Гусний, 1655 р.; м. Долина, церква св. Миколая, 1761 р. та церква Різдва Пр. Богородиці, 1648 р.

Церкви також будували із смереки, яка у XIX ст. почала домінувати в будівництві, що було пов'язано зі знищенням наприкінці XIX ст. ялицевих лісостанів та штучним закультивуванням смереки [20]. Зі смереки збудовані церкви в селах Лезещина-Плитоватий, 1780 р.; Прислоп, 1797 р.; Репинне, 1780 р.; Торунь, 1809 р.; Яловий, 1803 р.; Буковець, 1808 р.; Ізки, 1798 р.; Пилипець, 1759–1762 р.; Кострина, кінець XVIII ст.; Негровець, XVIII, 1818 р.; Верхній Студений, 1804 р. За дослідженнями В.Січинського, “переважно всі церкви (Старосамбірського і Турчанського повітах Галичини) будувалися зрубними зі смерекових брусів” [21].

Лише в поодиноких випадках ми маємо церкви, збудовані з ясеня. Так, матеріалом для церкви св. Юрія в с. Ганьковиця XVIII ст. (не існує) стали ясені з навколишніх лісів [22]. На використання ясеня в давньому будівництві вказує назва села Ясіня та легенда про церкву Вознесіння Господнього (1824 р.), що була поставлена на місці каплиці, збудованої з найбільшого ясеня, пень якого був таким широким, що довкола нього могли сісти 12 людей.

Українці Карпат рідко будували церкви з бука. Букові церкви будувались лише на Прикарпатті. “Князь Левъ збудовавъ для монахѡвъ церковь св. Юра [у Львові.— *Я.Т.*] зъ буковыхъ кльцоѡвъ, а при нѣй деревяный монастыр св.-Юрскій” [23].

Вибір породи дерева для будівництва церков на Прикарпатті також залежав від рослинного покриву цієї території. Так, згідно з візитаціями 1726–1784 рр., що опрацював М. Драган і які зберігаються в Національному музеї у Львові, станом на XVIII ст. церкви в Галичині будували в XVII – XVIII ст. з ялиці (м. Болехів, сс. Бабулинці, Браза, Володимирівці, Голешів, Довжки, Грушатичі, Лисовичі, Любша, Максимівка, Мізунь, Молотів, Спас, Тисів, Тростянець); дуба (мм. Бучач, Підгайці (4 церкви), Тереховля сс. Вербятин, Лівчиці, Настасів, Осовці, Петриківці, Слобода, Товців, Униже); сосни (м. Винники, сс. Гаї, Глиняни, Желдець, Журів, Криниця, Підліски Малі); липи (с. Монастириська); або з дуба та липи (снт. Брюховичі, сс. Кровинка, Настасів); дуба та ялини (сс. Соколівка, Черепин); дуба та бука (с. Теляче); з дуба та сосни (с. Явче); дуба та смереки (с. Розтока Плаванська) [24].

Рослинний покрив, у всі періоди будівництва церков в українців Карпат, посідав важливу роль у виборі дерева для спорудження сакральних об'єктів. Зрозуміло, що на Закарпатті церкви будували з дуба, ялиці, смереки; на Лемківщині — з “червоної смереки” (модрини), ялини, смереки (ялини європейської); на Бойківщині, Гуцульщині — з ялини, смереки, зрідка використовували дуб.

На Жовківщині церкви в XVIII ст. будували з соснового дерева (сс. Великі Грибовичі, 1766 р.; Великі Передримихи, 1690 р.; Віднів, 1738 р.; Волиця, XVIII ст.; Вязова, 1740 р.; Гамулець, 1764 р.; Гребенці, 1734 р.; Замочок, 1790 р.; Кошелів, 1708, 1750 рр.; Кунин, 1764 р.; Малий Дорошів; Мацошин, XVII ст.; Нагірці, 1757 р.; Нова Скварява, 1767 р., Смереків, 1716 р.) [25].

На вибір матеріалу для будівництва також впливало місце майбутньої святині в церковній ієрархії. Матеріали дають право стверджувати, що в добу Середньовіччя з твердих і цінних порід будували монастирські та єпископські церкви. Так, церква св. Миколая в Старому Самборі (1303 р., 1583 р.) була збудована з “кидрового дерева” і, за дослідженнями В.К., “Древними времени здѣ бысть Єпископові. Катдр. градъ” [26].

Про те, що єпископські церкви будували з твердих матеріалів, вказує новгородський літописець: “Постави владыко епископъ Іоаким первую церковь деревяную дубовую святыхъ Софіи, имущую верхъ 13...” [27].

З модрини була збудована 1601 р. церква Пресвятої Трійці в колишньому Львівському передмісті м. Жовква, вона згоріла в 1718 р. [28].

Монастирські церкви переважно були збудовані з дуба. Так, монастир Івана Предтечі в Краснопуці “положенъ его межи лѣсами [дубовими — *Я.Т.*] надало съ часомъ назву “Краснопуца” мав церкву “изъ дубовыхъ брусѡвъ” [29].

Давні монастирські церкви також будували з липи (с. Монастирська). Походження багатьох слів від липи (лутка — бокова частина дверей, вікон; латка — горизонтальна балка в будівлі; стовп у стіні) вказує на широке використання в Середньовіччі липи в будівництві та побуті (лико) через те, що вона легше піддавалася обробці (тесанню, розколюванню, дертю, різьбі), мала добрі теплоізоляційні якості. Зрубні стіни з липи були доброю основою для розпису.

Стіни церков також могли бути поставлені в комбінації дуб + липа вгорі, ялина + липа вгорі (с. Соколів). Замість дуба могли покласти знизу кілька дилів букових (сс. Городиславичі, Загір'я). Часто клали церкву з дуба та смереки (с. Курники, 1616 р.)

На вибір породи дерева майже до XVIII ст. також впливало сакралізоване ставлення людей до певних порід, будівництво з яких мало наголосити на монументальному призначенні споруди. Сакралізованими деревами у слов'ян були дуб, тис, модрина, ставлення до яких автор розкрив у численних статтях [30]. Це ставлення також ґрунтувалося на тому, що в Галичині парафії впродовж віків відсилали на святу землю до Риму людей, аби взяти часточку святого дерева, на якому було розп'ято Ісуса Христа. Одна з найдавніших дерев'яних церков — св. Михайла в с. Воля Висоцька 1598 р.— збудована з модринового дерева [31].

На давність сакрального будівництва вказує не тільки порода деревини, а й її розміри. Установлено, що чим старіші церкви, тим добірніше дерево, тобто плениці, бруси вінців у них великої ширини. Так, за дослідженням М. Драгана, бруси церкви “в Малнові (пол. XVII ст.) — 63 см; в Дмитрові (1655 р.) — 55 см; в Тучапах (1680 р.) — 55 см, в Мужилівичах (1600 р.) — 47 см, в Судовій Вишні (1637 р.) — 50 см, в Черчику (1728 р.) — 49 см. В новіших церквах, від XVIII в. починаючи, вже не має на загал такого матеріалу. Ширина рідко переходить вже 30 см., пересічна близько 25 см.” [32]. Велика ширина плениць дозволяла збудувати міцну, жорстку і витривалу при статичному навантаженні монументальну споруду.

Висока якість дерева старих церков давала можливість використовувати його при перебудовах і в будівництві нових церков. Для Галичини було типовим використовувати старе дерево при будівництві нової церкви (церква св. Миколая, м. Долина, 1761 р.) [33]. Згідно з описом 1866 року, церква в с. Лінина Велика була “із добротного дуба, вживаного в будові” [34].

Цілковито об'єктивно, що “з XVII ст. збереглися тільки ті церкви, які споруджені з більш витривалого дубового дерева, як у селі Середнє Водяне Рахівського району чи в Хустському районі в селах: Стеблівка, Крайникове, Новоселиця тощо” [35].

Стіни робили з дерева “неоправленого” (кругляків); “оправленого”, “виправленого топором” (протеси, балки, бруси); “тертого”, “різаного пилою”; “тесаного в кістки” (балки, бруси); “під гибель”, “гибльованого дерева”. Для запобігання швидкого гниття важливих конструктивних елементів для них використовували дерево міцних порід. Переважно підвалини, а також 2–3 вінці над ними робили з дубового дерева, вище стіни клали з ялини та смереки. Дуб могли класти по вікна. У старих церквах двері робили з липи (с. Підвисоке, 1604 р., 1742 р.); явора (церква св. Михайла у м. Долина, 1746 р.) [36]; дуба (м. Ходорів) [37] з однієї суцільної дошки, ширина якої досягала 80 см (сс. Радруж XVI ст., Дусівці 1641 р.). Підлогу робили з “дубових тертиць”.

Будівництво церков з твердих порід дерева і широких плениць, брусів свідчить, що святині також виконували оборонні функції. Церкви з дуба, модрина були надійнішими в обороні та стійкішими до вогню.

Усе це вказує на те, що для церков вибирали особливий матеріал, який мав бути цінної, шанованої, здорової породи й відповідних розмірів.

Існували народні знання щодо вибору доцільного дерева для будівництва та його заготівлі [38]. На будівництво брали “дерево вжитне”, “дерево здорове”, “дерево мудре”.

Висновки

1. У добу Середньовіччя вибір матеріалу для будівництва святині визначався ступенем, який вона буде займати в церковній ієрархії. Церкви, у яких будуть здійснювати Богослужіння єпископ, декан, та монастирські переважно будувалися з міцних та цінних порід: тису, модрина, дуба та липи.

2. Відпрацьовані віками способи вибору добірного дерева надавали сакральній споруді монументальності, дозволяли з меншої кількості плениць, балок вивести стіни, верхи, забезпечували кращу статичність споруди, її довголіття. Будівництво церков у Середньовіччі з твердих і стійких до загнивання порід сприяло тому, що ці церкви довгий час були взірцями для нового будівництва. Цілковито об'єктивно, що поодинокі церкви, що збереглися до XVII ст., є дубовими, мають у планувальному вирішенні сліди готики.

3. Спорудження церков із твердих і цінних порід вказує на те, що їхнє будівництво могли здійснювати лише високопрофесійні майстри, які в Середньовіччі були зв'язані з певними будівельними цехами.

Є всі підстави стверджувати, що при спорудженні церков строго дотримувалися взірців і вимог до якості дерева.

4. Будівництво церков у XVIII – XIX ст. ґрунтується на основних лісоутворюючих породах певної місцевості шляхом відбору кращих порід, розміри і якість яких відповідали би вимогам монументального сакрального будівництва. Масове будівництво церков, зміна лісоутворюючих порід у Карпатах не тільки корегує вимоги до якості дерева, а й дає можливість залучити до роботи широке коло народних майстрів. Усе це призвело до послаблення канонічних вимог щодо спорудження храмів, до відпрацювання власних взірців святині в дереві та до врізноманітнення архітектурних вирішень, пов'язаних з умінням майстрів “вирізати” основні архітектурно-конструктивні вузли та деталі церкви.

Література

1. Головацкий Я. Обь изслѣдованіи памятниковъ русской старины сохранившихся въ Галичинѣ и на Буковинѣ // Труды I археол. съѣзда въ Москвѣ, 1869.— М., 1871.— Т. 1.— С. 234.
2. Природа українських Карпат / За ред. К.І.Геренчука.— Львів: Вид-во Львівського університету, 1968.— С. 126–127.
3. Новгородские летописи.— СПб.: Изд-во Археологической комиссии, 1879.— С. 4.
4. Полное собрание русских летописей.— СПб., 1862.— Т. 9: Летописный сборник, именуемый Патриаршею или Никоновскою летописью.— С. 218.
5. Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Временной Коммиссией для разбора древнихъ актовъ, высочайше учрежденной при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе: В 35 т.— К., 1883.— Т. VI.— Ч. 1.— С. 226–227.
6. Докладніших відомостей про автора, на жаль, відшукати не вдалось.
7. В.К. До історії Старосамбірської церкви // Літопис Бойківщини.— Самбір, 1935.— Ч. 5.— С. 30.
8. Ковачовичова-Пушкарьова Б., Пушкар І. Дерев'яні церкви східного обряду на Словаччині.— Пряшів, 1971.— С. 15.
9. Слободян В. Жовківщина.— Львів: Ін-т українознавства НАНУ, 1998.— Т. 5: Історико-архітектурні нариси церков.— С. 27.
10. Ковачова-Пушкарьова Б., Пушкар І. Дерев'яні церкви...— С. 15.
11. Finkel L. Sprawozdanie z wycieczki konserwatorskiej // Teka konserwatorska.— Lwów, 1900.— Rocznik II.— S. 87.
12. Могитич І. Датування та реконструкція будівельних періодів пам'ятки архітектури XVI – XVIII ст.— церкви св. Юра у Дрогобичі // Вісник ін-ту Укрзахідпроектреставрація.— 1996.— № 5.— С. 48–49.

13. Новгородские летописи (так Названные Новгородская вторая и Новгородская третья летописи).— СПб.: Изд. Археографической комиссии, 1879.— С. 249.
14. *Visitatio Generalis Diaecesis Leopoliensis et guidem primo Zarvanicensis, Zawaloviensis, Trembovliensis, Brzeżanensis, Rohatynensis...*— Львів, 1759–1760.— НМЛ.— Ркл. 20.— Арк. 521-527; Драган М. Подрібні таблиці опису хоч чим будь замітніших церковних будов Львівсько–Кам'янець-Подольського Владицтва // Січинський В. Дзвіниці і церкви Галицької України XVI–XIX ст.— Львів: НМЛ, 1925.— С. 24. [В доповненні книжки].
15. *Visitatio Generalis Diaecesis Leopoliensis...*— Львів, 1763, 1764.— НМЛ.— Ркл. 24.— С. 841–848.
16. *Rechowicz K. Sztuka budowania z drzewa w okolicu Skolego.*— Lud, 1911.— S. 14.
17. *Природа українських Карпат / За ред. К.І.Геренчука.*— Львів: Вид-во Львівського університету, 1968.— С. 234.
18. ЦДІА України у Львові.— Ф. 146.— Оп. 20.— Спр. 1319.
19. Бевка О. Літопис сіл Мараморощини // *Історія Гуцульщини.*— Львів: Логос, 2000.— Т. 5.— С. 197, 235, 271.
20. *Природа українських Карпат...*— С. 128, 144.
21. Січинський В. Бойківський тип дерев'яних церков на Карпатах // *Записки НТШ. Праці історико-філософської секції.*— Львів, 1926.— Т. СXLIV – СXLV.— С. 160.
22. Сирохман М. Українські церкви. Закарпаття.— Львів: Мс, 2000.— С. 276.
23. Шараневичь И. Стародавний Львовъ.— Львов: Типомъ Института Ставропигійского, 1861; Шематизмъ всего клира греко-католицкої митрополічної архієпархії Львѡвскої на рѡкъ 1910.— Львѡвъ: Накладомъ архієпархіального клира, 1910.— Львов: Накладомъ архієпархіального клира, 1910.— С. 46.
24. Драган М. Подрібні таблиці опису...— С. 9–29.
25. Слободян В. Жовківщина...— С. 18, 21, 23, 30, 32, 41, 67, 80, 95, 111, 117, 129, 155, 165.
26. В.К. До історії Старосамбірської церкви...— Ч. 5.— С. 30-31. Цей напис був перенесений в церкву св. Миколая збудовану 1830 р. і знаходиться над царськими вратами.
27. Уваров А.С. *Объ архитектуръ первыхъ деревянныхъ церквей на Руси // Труды II Археологического съезда в Петербурге.*— СПб.: Типографія Императорской Академіи Наукъ, 1876.— С. 23.
28. ЦДІА України у Львові.— Ф. 146.— Оп. 20.— Спр. 408.

29. Коссак Е. Шематизмъ провинціи Св. Спасителя Чина Св. Василия Великого въ Галиціи, уложеный по капитулѣ, ѳтбувшѳйся въ монастырѣ св. Онуфрейскѳм во Львовѣ дня 24 и 25 липця, и короткий поглядъ на монастыри и монашество руске, ѳтъ заведенія на Руси Вѣры Христовой ажъ по нынѣшнее время.— Львовъ, 1867.— С. 11.
30. Тарас Я. Українська сакральна дерев'яна архітектура. Ілюстрований словник-довідник.— Львів, 2006.— С. 134–135, 152, 458–460, 462.
31. ЦДІА України у Львові.— Ф. 146.— Оп. 20.— Спр. 408.
32. Драган М. Українські деревляні церкви: В 2 ч.— Львів: НМЛ, 1937.— Ч. 1.— С. 22.
33. Visitatio Generalis Diaecesis Leopoliensis videlicet Strzeliscensis, Dolinensis, Bolechoviensis, Żórawensis et Żydaczowien Decanatum. Per Nic. Szadurski.— Львів, 1761–1762.— НМЛ.— Ркл. 22.— Арк. 210.
34. Площанский В.А. Лавровѣ село и монастырь в Самборском округѣ // Науковий зборникъ, издаваемый литературным обществом Галицко-Русской Матицы.— Львов, 1866.— Вып. I–IV.— С. 324.
35. Пекар А.В. Нариси історії церкви Закарпаття // Записки ЧСВВ.— Рим—Львів: Місіонер.— 1977.— Т. 2.— С. 413.
36. Арк. 207.
37. Там само.— Т. XV.— Арк. 148.
38. Тарас Я. Вибір місця та дерева для будівництва хати на Поліссі (На основі матеріалів поліських експедицій 1994–1995 рр. в Київській та Житомирській обл.) // Народознавчі зошити.— Львів, 1996.— Зош. 2.— С. 97–100; Його ж: Технологія спорудження та будівельні традиції у будівництві поліської хати від “закладчини” до “входчини” // Народознавчі зошити.— 2001.— Зош. 2.— С. 272–281; Його ж. Українська сакральна дерев'яна архітектура. Ілюстрований словник-довідник.— Львів, 2006.— С. 134–135, 152, 458–460.

Аннотация

Раскрыты принципы подбора пород для сакрального деревянного строительства, сакрализованное отношение к определенным породам для строительства церквей.

Ключевые слова: порода дерева, сакральное строительство.

Annotation

In the article are discovered some principles set in choice of wood species for sacral wooden construction as well as sacramental attitude to certain sorts of trees used in raise of churches.

Key words: species of wood, sacral construction.

УДК725.513.012.8-053

К.В.Чернявський,
*асистент кафедри теорії архітектури та містобудування,
Національний авіаційний університет (м. Київ)*

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙН-ПРОЕКТІВ ІНТЕР'ЄРІВ ДИТЯЧИХ ЛІКУВАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ТВОРІВ ХУДОЖНЬОЇ КЕРАМІКИ

Анотація: в роботі розглядаються особливості формування дизайну інтер'єрних просторів дитячих лікувальних закладів з використанням засобів художньої кераміки та урахування функціональних та естетичних вимог лікарняного закладу.

Ключові слова: твори художньої кераміки, інтер'єрні простори, формування дизайн-проектів, дитячі лікувальні заклади.

Аналіз прикладів естетичної організації об'ємно-планувальних рішень будівель різноманітного призначення дозволив виявити, що необхідними умовами художньої виразності будівель є їх функціональність та конструктивна доцільність. Формуючи об'ємно-планувальні рішення будівель, слід керуватися не лише їх утилітарним призначенням, але і намагатися організувати архітектурний простір, який буде емоційно сприйматися людиною.

Підхід до формування архітектурної структури з позиції краси має складне і важливе завдання. В архітектурі найтісніше пов'язані призначення та функції споруди. В основі краси архітектурного твору лежать певні об'єктивні закономірності, які дозволяють створити впорядковану структуру, яка відповідає як утилітарним, так і художнім вимогам. Для художньої виразності, будівля, крім функціональної та конструктивної доцільності повинна відповідати вимогам таким як: цілісність, впорядкованість та порційність.

Виділення головного елемента композиції та підлеглість усіх моментів за ступенем їх значущості сприяє сумісності елементів системи в єдине ціле [1].

До засобів, які підсилюють емоційний вплив архітектурної форми відносяться освітлення, фактура, колір, малі архітектурні форми, реклама. Для надання індивідуальності інтер'єру будівлі окреме місце займає декоративне, образотворче, прикладне та монументальне мистецтво [3].

При розробці концепції громадської будівлі одночасно із загальним архітектурним рішенням проектується його інтер'єри. Окрім функціональності важлива роль при створенні інтер'єру надається цілісності композиції та колористичній єдності всіх частин будівлі [2].

В наш час одним з головних засобів, які підсилюють емоційну виразність інтер'єрів громадських будівель, та надають їм образу індивідуальності, є можливість застосування одного з видів пластичних мистецтв.

Згідно типу будівель, в різному ступені, в інтер'єрах можливе використання творів образотворчого мистецтва. Це такі види мистецтв як станковий живопис, графіка, скульптура, окремі різновиди монументального мистецтва (фрески, мозаїки, вітражі, чеканки), вироби декоративно-прикладного мистецтва (кераміка, текстиль, скло, метал, дерево).

Застосування виробів та творів декоративного мистецтва при формуванні інтер'єру громадських будівель, поряд з причетністю до загальних процесів синтезу мистецтв в масштабах архітектурного простору, має свою неповторну специфіку і є одним із ефективних засобів створення індивідуального характеру та художнього образу інтер'єру будівлі.

Проведений аналіз діючих поліклінік та лікарень показав, що в останні десятиліття питанням комплексного архітектурно-художнього рішення інтер'єрів закладів охорони здоров'я не приділялося достатньої уваги. Безлика атмосфера інтер'єрів споруд не сприяє покращенню психологічного самопочуття пацієнтів. Тому створення середовища, яке б емоційно заряджало, заспокоювало, знімало дискомфорт від перебування в лікувальному закладі є завданням для архітектора, художника, дизайнера. На основі фактів визначено, що в сучасних умовах будівництва громадських споруд, особливо масового будівництва, відмічається гостра необхідність підвищення архітектурно-художнього рівня їх інтер'єрів. В цих умовах особливого значення набуває група естетичних факторів, до яких відносяться: підвищення композиційного рівня рішень, удосконалення прийомів формоутворення, виявлення засобів та прийомів підвищення естетичної виразності [3]. Твори монументально-декоративного мистецтва є одним з факторів організації інтер'єрного простору, та є результатом спільної праці художників, архітекторів та дизайнерів. Художня кераміка виступає одним із засобів формування інтер'єрних просторів громадських споруд. Завдяки своїм властивостям, трансформує простір, перетворює архітектурний об'єм, надаючи рис індивідуальності, підкреслює достоїнства архітектури.

Сформовано та запропоновано 5 типологічних груп виробів та творів художньої кераміки в інтер'єрах дитячих лікувальних закладів - панно (площинні та скульптурні), камерна керамопластика, об'ємно-просторова кераміка, об'ємні вироби та твори (гончарні, ліплені та комбіновані), малі архітектурні форми (ліплені, гончарні).

Визначено, що загальними вимогами до інтер'єру особливо дитячого лікувального закладу може бути введення елементів контрастно-експресивного

характеру, руйнація сумної поліклінічної атмосфери за допомогою яскравих емоційних акцентів – у вигляді монументально-декоративних панно, керамічних рельєфів, об'ємно - просторових композицій з кераміки, пов'язаних стилістично та композиційно, проте різноманітних за формою. Художня кераміка, один з видів монументально-декоративного мистецтва, виступає одним із засобів формування інтер'єрів дитячих лікувальних закладів. Застосування виробів та творів декоративного мистецтва при формуванні інтер'єру громадських будівель, поряд з причетністю до загальних процесів синтезу мистецтв в масштабах архітектурного простору, має свою неповторну специфіку і є одним із ефективних засобів створення індивідуального характеру та художнього образу інтер'єру будівлі.

Художній образ внутрішнього простору, з його особливою виразністю, досягається, не лише набором традиційних архітектурних та декоративних елементів, а тонким підбором всіх його складових, кожний з яких чітко несе свою функцію. Архітектурно-художнє вирішення всіх елементів інтер'єрного простору (стін, стелі, підлоги), елементів дизайну інтер'єру, підбір освітлення являються головними компонентами при створенні комфортного психоемоційного клімату інтер'єрів дитячих лікувальних закладів. Також при виборі декоративних елементів художнього оздоблення інтер'єрів необхідно враховувати тип лікувального закладу, його специфіку, санітарно-гігієнічні вимоги та контингент відвідувачів та пацієнтів.

На основі проведених досліджень сформувалися такі принципи архітектурно-художнього вирішення інтер'єрних просторів дитячих лікувальних закладів засобами художньої кераміки з урахуванням умов сприйняття людиною: *принцип синтезу архітектурно-планувального вирішення та елементів художньої кераміки в інтер'єрі; принцип створення цілісного інтер'єрного простору засобами художньої кераміки з дотриманням певної стилістики та тематики; принцип світлового комфорту сприйняття елементів кераміки в інтер'єрі лікувального закладу; принцип урахування основних параметрів створення позитивного психоемоційного клімату в інтер'єрі лікувального закладу.*

Принцип синтезу архітектурно-планувального вирішення та елементів художньої кераміки в інтер'єрі. Основними складовими даного принципу є – раціональність, функціональна та естетична доцільність всіх елементів формоутворення інтер'єру. Виділення головного елемента композиції та підлеглість усіх моментів за ступенем їх значущості сприяє сумісності елементів системи в єдине ціле. Твори художньої кераміки в інтер'єрі можуть виступати центром композиції приміщення, підпорядковуючись загальній тектоніці інтер'єру. На відміну від процесів демонстрації творів пластичних

мистецтв в музеях, на виставках, в галереях естетичний ефект їх використання в просторі в більшій степені опосередкований загальною композицією інтер'єру. Емоційний потенціал сприйняття творів мистецтва ширший, ніж у інших елементів дизайну інтер'єру.

Головним завданням при розробці архітектурно-художнього оформлення інтер'єрів лікувальних закладів є організація засобами мистецтва архітектурного простору середовища, яке б сприяло проходженню необхідних функціональних процесів. При цьому враховувались спеціалізація конкретного закладу, контингент його відвідувачів та пацієнтів, вимоги технології, гігієни та ін. Раціональна організація інтер'єру потребує вирішення даної задачі в комплексному контексті з урахуванням таких особливостей як форма плану приміщення, площа та пропорції, спеціалізація та специфіка лікувального закладу. Визначається доцільність застосування керамічних засобів монументально-декоративного мистецтва, місця їх розташування, тематичне, пластичне та кольорове вирішення.

Принцип створення цілісного інтер'єрного простору засобами художньої кераміки з дотриманням певної стилістики та тематики. При розробці концепції громадської будівлі одночасно із загальним архітектурним рішенням проектується його інтер'єри. Необхідно дотримуватись єдиного ідейного задуму при створенні як архітектурно-планувального, так і дизайнерського проєктів. Розробка керамічних творів проводиться паралельно із розробкою концепції архітектурного проєкту. Обрана стилістика повинна відтворюватися не лише у оформленні стін, стелі, підлоги так і у предметному наповненні інтер'єру, та підбором творів мистецтва, як елементів дизайну. Загальними вимогами до інтер'єру особливо дитячого лікувального закладу може бути введення елементів контрастно-експресивного характеру, руйнація смутної поліклінічної атмосфери за допомогою яскравих емоційних акцентів – у вигляді декоративних панно, об'ємно-просторових композицій з кераміки, пов'язаних стилістично та композиційно, проте різноманітних за формою. Важливим є тематичний аспект твору, що використовується в інтер'єрі. Для дітей, як і для дорослих будуть цікаві та створювати відповідний настрій, твори на казкову, ніби фантастичну тематику, для якої притаманні такі прийоми як стилізація декоративні узагальнення, використання рослинних та зооморфних мотивів та яскравий мажорний колорит, який досягається завдяки засобам кераміки. Керамічні вироби та твори завдяки своїм властивостям можуть використовуватись у різних групах приміщень.

Принцип світлового комфорту сприйняття елементів кераміки в інтер'єрі. За допомогою освітлення можна акцентувати всі ключові моменти як інтер'єру, так і елементи його оздоблення. Проте при неправильному

застосуванні – показати всі недоліки. У приміщеннях лікувальних закладів використовується як денне, так і штучне освітлення. Штучне освітлення відіграє дуже значну роль у лікувальних закладах, що пов'язане в першу чергу із технологічною специфікою. За допомогою світла можна впливати на емоційний та психологічний стан пацієнтів та відвідувачів.

Одну з провідних ролей відіграє світло при сприйнятті виробів та творів художньої кераміки. Освітлення дає можливість визначати форму керамічного елемента оздоблення інтер'єру, розрізнити матеріал, фактуру, оцінити колір. Завдяки вдало визначеній під світлі проявляються характерні особливості кераміки – поліхромність, яскравість, багатство відтінків кольору.

Сприятливі умови сприйняття об'ємних та рельєфних керамічних творів забезпечує спрямоване світло, яке найкраще виявляє форму та деталі об'єкту. Для кращого виділення різниці висот та деталізації рельєфів доцільним буде застосування бокового чи верхньо-бокового освітлення. Необхідно зазначити, що правильне застосування штучного освітлення, при правильному виборі, повинно забезпечувати світловий комфорт, відповідати ідеї архітектурно-художнього вирішення інтер'єру, доцільності та зручності [4].

Психофізіологічний принцип урахування основних параметрів створення позитивного психоемоційного клімату в інтер'єрі лікувального закладу.

При створенні позитивного емоційного середовища провідну роль відіграє колір. Характер кольорового оточення по-різному впливає на функціональні процеси життєдіяльності людини. Встановлено, що взаємозв'язок органів чуттів відбувається завдяки змінам у вегетативній нервовій системі. Кольоровий вплив оточення спричиняє перебудову нервової системи і тим самим змінює «фізіологічне тіло». Таким чином, можна спостерігати зміни самопочуття людини під впливом тих чи інших кольорів.

Фізіологічний і психофізіологічний вплив кольору на живі організми, зокрема на людину, дозволив розробити техніку кольоротерапії, яка стала вагомим фактором при формуванні інтер'єрних просторів. Багатьма вченими доведено, що в приміщеннях у лікувальному закладі де знаходяться діти віком від 6 до 10 років стіни мають бути теплих відтінків (охри, помаранчево-жовті кольори). Діти віком 10 – 14 років віддають перевагу зеленому оточенню, а дітям старшої групи до вподоби блакитні відтінки. В реальних умовах прослідковується не лише вплив якогось одного кольору, а скільки дія поєднань кольорів – кольорової композиції. Гармонізація кольорів різних елементів інтер'єру з ціллю створення цільної кольорової композиції. Кераміка, як один із ефективних засобів створення позитивного емоційного середовища виступає в інтер'єрі поліхромним акцентом, що сприятливо впливає на життєві функції людини будь-якого віку.

В результаті аналізу існуючих сформованих інтер'єрних просторів визначено: монументально-декоративне мистецтво у взаємодії із архітектурною формою повинно підпорядковуватися їй. Керамічні вироби повинні безпосередньо враховувати в композиції власних творів фізичні величини архітектурного простору, об'єму та площини, фактуру та колір матеріалу, тектоніку споруди. Художня кераміка виступає одним із засобів формування інтер'єрних просторів дитячих лікувальних закладів. Завдяки своїм властивостям трансформує простір, перетворює архітектурний об'єм, надаючи рис індивідуальності, образності, підкреслює достоїнства архітектури. Лише у випадку спільної творчої роботи архітекторів, художників та дизайнерів синтез архітектури та художньої кераміки дає можливість створити повноцінне середовище, яке відповідає функціональним вимогам технології та естетичному архітектурно-художньому вирішенню інтер'єрів лікувальних закладів

Література

1. Сурина М. О. Цвет и символ в искусстве, дизайне и архитектуре. Серия «Школа дизайна». – М.: ИКЦ «МарТ», Ростов н/Д., 2003. – 288 с.
2. Ежов В. И., Ежов С. В., Ежов Д. В. Архитектура общественных зданий и комплексов / Под общ. ред. д-ра архит., проф. В. И. Ежова. – Киев: ВИСТКА, 2006. – 380 с.: ил.
3. Ткачев В. Н. Архитектурный дизайн (функциональные и художественные основы проектирования): Учеб. Пособие – М.: Архитектура – С, 2006. – 352 с.: ил.
4. Степанов Н. Н. Цвет в интерьере. – К.: Выща школа, 1985. – 184 с.

Аннотация

В работе рассматриваются особенности формирования дизайна интерьерных пространств детских лечебных учреждений с использованием средств художественной керамики с учетом функциональных и эстетических требований лечебного учреждения.

Ключевые слова: произведения художественной керамики, интерьерные пространства, формирование дизайн-проектов, детские лечебные заведения.

Annotation

The thesis is devoted to building interiors children's hospitals with the use of artistic ceramics. Were formed means of architectural and artistic solutions of interior spaces of children's hospitals, and were developed principles and methods of placement products and works of art ceramics in view of psychophysiology peculiarities of human perception.

Keywords: works of art ceramics, interior spaces, creating design projects, children's hospitals.

УДК 7: 747: 725.1 (045)

В.Г. Чернявський,
канд. архітектури, доцент, докторант,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗМІЩЕННЯ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА ПРИ КОМПЛЕКСНОМУ ФОРМУВАННІ ІНТЕР'ЄРУ ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ

Анотація: в роботі розглядаються особливості розміщення творів мистецтва при комплексному формуванні інтер'єру громадських будівель, згідно їх функціонально - просторової організації.

Ключові слова: твори мистецтва, інтер'єр, комплексне формування, художня виразність.

Соціально-економічні перетворення, які відбуваються в Україні, поступальний рух нашого суспільства шляхом демократизації сприяють розвитку культури і духовності. Для конкретизації архітектурно-художнього образу громадських будинків та споруд мають використовуватися засоби різних видів мистецтва, покликані сприяти збільшенню виразності їхніх екстер'єрів та інтер'єрів, забезпеченню необхідного емоційного впливу на відвідувачів.

Тенденція синтезу архітектури і різних видів мистецтв виявляється з особливою очевидністю в об'єктах культури (театри, кінотеатри, клуби, центри культури та дозвілля, бібліотеки та ін.), адміністративних будинках (банки, бізнес-центри), підприємства громадського харчування (кафе, ресторани) і сакральних будинках та спорудах (християнські храми), що органічно пов'язані із соціальними аспектами життя суспільства, із завданнями духовного та естетичного виховання людини [1]. Останнім часом ця тема дуже актуальна відносно інтер'єрів громадських будівель соціальної сфери, таких як учбово-виховальні та лікувально-профілактичні.

Історично природа архітектури обумовлює можливість синтезу її з образотворчим, монументальним та декоративно-прикладним мистецтвом. Архітектурний простір впливає на формування творів монументально-декоративного мистецтва, а вони в свою чергу, на просторові і пластичні рішення будинку, на створення комплексного образу, що виникає в результаті цього синтезу.

На даний час разом із традиційними видами мистецтв, які "співпрацюють" з сучасним архітектурним середовищем об'єктів, що розглядаються, виступає дизайн, естетичний рівень окремих об'єктів дизайну дозволяє йому також активно впливати на комплексне формування архітектурного середовища.

Основною вимогою при цьому є, насамперед, правильний вибір місця розташування, розмірів і форм, визначення характеру цих творів. Основні прийоми розташування засобів монументально-декоративного мистецтва: такі, що стоять окремо у комплексі з будинком; на фасадах та в інтер'єрах будинків.

Твори монументально-декоративного мистецтва мають тематично відповідати основній функції закладу, установи або підприємства, а їхнє розміщення має бути органічно пов'язане з графіком руху відвідувачів, просторовою організацією й акцентуванням уваги на головному в змісті інтер'єру. Типологічні особливості будинків та споруд впливають на вибір композиційних прийомів і місць розташування засобів монументально-декоративного мистецтва.

Засвоєння образу цих творів тим ефективніше, чим зрозуміліше для сприйняття організована структура інтер'єру об'єкта. Слід вказати декілька умов, які потрібно враховувати проектувальникам у разі розташування засобів монументально-декоративного мистецтва у внутрішній структурі будинків.

Необхідне визначення кількості приміщень, у яких можуть бути розташовані засоби монументально-декоративного мистецтва, що послідовно сприймаються у загальному контексті простору інтер'єру. З психології відомо, що для сприйняття і відчуття цілісності композиції інтер'єру, кількість його структурних елементів має бути обмеженою. По-друге, необхідно визначення акцентного простору структури інтер'єру, з розташуванням у ньому засобів монументально-декоративного мистецтва [1, 2, 3].

Просторовий розподіл функціональних процесів, які протікають у громадських будинках та спорудах, можна умовно поділити на три складові частини, що містять основну, додаткову та допоміжну групу приміщень [2]. Основою структури інтер'єру є принцип розподілу руху в просторі різних за величиною і значенням приміщень. Великі простори відповідають найбільшій одночасній концентрації людей. Отже, і розвиток структури внутрішнього простору об'єкта будується виходячи з умов, що його головні функціональні елементи (зали для глядачів театрів, кінотеатрів, клубів, центрів культури та дозвілля, адміністративних установ) не завжди вимагають акцентування засобами монументально-декоративного мистецтва, а навпаки, внутрішній простір обідніх залів, кафе, ресторану або сакральний простір храму – із усіма його елементами – вимагає застосування засобів монументально-декоративного мистецтва (розпис, мозаїка, вітражі, скульптура та ін.).

Визначальна функція об'єкта може будуватися на основі поділу основного простору на ряд дрібних, наприклад, у готелях (номери), в адміністративних будівлях (робочі приміщення), у клубах і центрах культури та дозвілля (кімнати для гуртків, майстерні та ін.), в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах

(класи, аудиторії, лабораторії), в лікарняних (операційні та лікувальні палати). У цих випадках найбільшим простором стають додаткові приміщення, що служать для рекреації і очікування, що стають ніби розподільними просторами для виконання основної функції з розміщенням у них засобів монументально-декоративного мистецтва. Відповідно, додаткові простори можуть отримати характер кульмінаційного елемента (розвинутий вестибюль, фойє, вітальня, рекреація, хол та ін.), значення якого може бути підкресленим засобами монументально-декоративного мистецтва.

Існують прийоми розвитку і зміни емоційного напруження відвідувачів в інтер'єрах громадських будівель під впливом засобів монументально-декоративного мистецтва і дизайну. Так, наприклад, твори монументально-декоративного мистецтва розподіляються в інтер'єрі дисперсно, без акцентів, звідси й емоційна напруженість, рівна, незмінна в усіх групах приміщень. На жаль, такий прийом досить розповсюджений у практиці внаслідок того, що планування приміщень і графік руху взаємопов'язані недостатньо чітко, а твори монументально-декоративного мистецтва, що розміщені в різних зонах і не об'єднані однією ідеєю. У подібних випадках важко домогтися цілісного композиційного рішення і досягти великого емоційного ефекту.

При розміщенні творів монументально-декоративного мистецтва у додатковій групі приміщень (вхідна зона, фойє) об'єкта, перпендикулярно напрямкові руху відвідувачів, емоційне напруження виникає з максимальною силою, а потім при подальшому русі поступово згасає. Головна властивість такої архітектурно-планувальної організації інтер'єру полягає в досягненні двох результатів. Перший – велике враження від твору монументально-декоративного мистецтва, другий – сильне емоційне напруження, що виникає не у будь-якому місці, а саме на шляху до основних приміщень. Це емоційне напруження і здатне створювати піднесений настрій. Аналіз практики проектування і будівництва громадських будівель та споруд дозволив рекомендувати для застосування різноманітні засоби монументально-декоративного мистецтва: керамічні панно, фрески, розписи, скульптурні композиції або вітражі та ін.

При розміщенні творів монументально-декоративного мистецтва та дизайну в інтер'єрі послідовно (вхідна – основна – додаткова група приміщень), на основі чіткого графіка руху відвідувачів, емоційна напруга збільшується до кульмінаційного пункту поступово. У цьому випадку, завдяки зонуванню з урахуванням функціональної значимості і виявлення основних і другорядних напрямків руху, інтер'єр має досить яскраво виражену характеристику емоційної напруженості з емоційним ефектом, що постійно збільшується. Прикладом може бути вівтарний простір християнських храмів з акцентами з мозаїки, фрескового живопису, вітражів, скульптури [1].

Прийоми розміщення засобів монументально-декоративного мистецтва охоплюють основні варіанти розвитку і змін емоційного напруження відвідувачів у громадських будівлях та спорудах. Таким чином, характер емоційного напруження в інтер'єрі, є результатом взаємозв'язку між графіком руху, розподілом зон інтер'єрів і розміщенням творів монументально-декоративного мистецтва та дизайну. З огляду на цей взаємозв'язок, можна уникнути випадкових рішень і досягнути бажаного ефекту емоційного напруження в інтер'єрі.

Зберігає своє значення і залишається, як і раніше, важливим важелем масштаб твору монументально-декоративного мистецтва зв'язуючи єдиною узагальнюючою характеристикою окремі складові будівлі, її інтер'єру, а масштаб зображення бере участь у розкритті художнього образу об'єкта. Саме тому масштаб має встановлюватись відповідно до задуму в цілому.

Необхідно досягти певної відповідності між творами монументально-декоративного мистецтва і побудовою простору. Велика сила образності й емоційного впливу заснована не на прикрасі, а насамперед, на специфічних якостях самої архітектури як мистецтва, що об'єднує простір і людину в цьому просторі.

Кращі приклади розташування засобів монументально-декоративного мистецтва в громадських будинках та спорудах були композиційно пов'язані з їхньою архітектурою, створюючи справжній синтез мистецтв. Класичний зразок синтезу архітектури і різних видів мистецтв – храм – дає уявлення про те, що справжня єдність естетичного, функціонального та утилітарного можлива лише на базі архітектури. [1].

Сучасна архітектура є здобутком загальносвітового розвитку художньої і технічної цивілізації ХХ сторіччя та тільки народжуваного ХХІ сторіччя. Вона у даному своєму вигляді зобов'язана колективним зусиллям багатьох національних шкіл і окремих великих майстрів.

Одним із напрямків включення в структуру громадських будівель України творів мистецтва є сучасне декоративне мистецтво. Протягом усього ХХ ст. декоративне мистецтво України зберігало зв'язок з історичними традиціями, з народною художньою творчістю, завдяки чому зберегло свою самобутність та успішно виступає на міжнародній арені. Вітчизняне декоративне мистецтво сягає своїм корінням у трипільську культуру епохи неоліту, в мистецтво Київської Русі (ІХ-ХІІ ст.), в українське бароко (ХVІІ – ХVІІІ ст.) [4].

У 80-90-і роки в Києві творчим колективом Центру монументально-декоративного мистецтва КиївЗНДІЕП були виконані ряд комплексних архітектурно-художніх робіт по формуванню об'ємно-просторової структури інтер'єрів громадських будівель соціальної сфери (поліклініки, лікарні, школи)

з використанням засобів декоративного мистецтва. Художники-керамісти: Рюміна Г.О., Мельниченко М.Я., Толмачьов Д.В., Яценко Д.О., народний майстер Батечко Р.П., художники по текстилю Яценюк А.В., Бастун Н.В., архітектори Карнобед В.А., Раду А.І., керівники авторського колективу — Чернявський В.Г., Чегусова З.А. [3].

При комплексному формуванні інтер'єру громадських будівель цілісність задуму має досягатися не механічним набором різних засобів, не безладною їхньою кількістю, а мірністю просторових значеннєвих зв'язків між ними. Засоби монументально-декоративного мистецтва та дизайну мають використовуватися з великим тактом, стримано, враховуючи функціонально-просторову структуру будівлі, графік руху, розподіл зон приміщень, масштаб та значення твору, згідно основної концепції вирішення інтер'єру.

Література

5. Куцевич В.В. Мистецтво взаємодії / В.В. Куцевич // Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель: Зб. наук. пр. КиївЗНДІЕП. – К., 2006. – С.7-17.
6. Раннев В.Р. Интерьер : Учеб. пособие для архит. спец. вузов / Валентин Романович Раннев. – Москва : Высшая школа, 1987. – 232 с.
7. Чегусова З.А. Історія діяльності та внесок у розвиток комплексного архітектурно-художнього вирішення інтер'єрів різних типів споруд України 1970-1990 –х років науково-дослідного центру монументально-декоративного мистецтва КиївЗНДІЕП / Чегусова З.А. // Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель: Зб. наук. пр. КиївЗНДІЕП. – К., 2003. – С. 208–216.
8. Кара-Васильєва Т.В. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках “великого стилю ” / Т.В. Кара-Васильєва, З.А. Чегусова. – К.: Либідь, 2005. – 280 с.

Аннотация

В работе рассматриваются особенности размещения произведений искусства при комплексном формировании интерьера общественных зданий, согласно их функционально-пространственной организации.

Ключевые слова: произведения искусства, интерьер, комплексное формирование, художественная выразительность.

Annotation

In a robot the features of placing of work art are examined at the complex forming of interior of public buildings, in obedience to their functional-spatial organization.

Key words: art, interior, forming a complex, artistic expression.

УДК 725.86

Г. Н.Черненко

*ассистент, аспирант очной формы обучения
кафедры Дизайна архитектурной среды ИАрхИ ЮФУ
«Южный федеральный университет», г.Ростов-на-Дону*

ОСОБЕННОСТИ АРХИТЕКТУРНОЙ СРЕДЫ УНИВЕРСИТЕТСКИХ БИБЛИОТЕК

Аннотация: в статье рассмотрены основные тенденции в организации архитектурной среды современных университетских библиотек, проанализированы основные факторы и особенности формирования средовых решений различных функциональных зон. Предложена классификация общественных пространств в современной университетской библиотеке и даны рекомендации по их проектированию.

Ключевые слова: университетская библиотека, архитектурная среда, общественные пространства.

Электронные технологии определили направление развития человечества на многие годы вперед. Компьютеризация, появление глобальной коммуникационной сети и мультимедийных технологий позволили существенно ускорить темпы развития всех сфер человеческой деятельности. В связи с этим глобализация общественных явлений, наметившаяся в XX веке, многократно усилилась. Электронные технологии обеспечили новые способы хранения информации, ее доступность, способы обучения и общения.

Сколь бы мощными ни были тенденции, связанные с компьютеризацией библиотек, основой их все равно остаются богатейшие фонды, а новые информационные технологии делают их доступными для неограниченного числа пользователей. Функции университетской библиотеки в настоящее время существенно расширяются. Такая библиотека, кроме своих традиционных функций сбора, хранения и распространения информации, приобретает черты коммуникативного, информационного, образовательного, научно-исследовательского и культурного центра. Университетская библиотека не способна обеспечить эти функции без качественной трансформации подхода к обслуживанию читателей, а для этого необходима реконструкция старых и строительство новых зданий университетских библиотек с целью создания новой, привлекательной для современного человека архитектурной среды.

Библиотечные аспекты композиционно-планировочных решений, технического оснащения библиотек, библиотечной технологии, научной организации труда, хранения фондов, автоматизации технологических

процессов, конструктивных решений, экономики библиотечного строительства, сетевой организации библиотек исследовались учеными на протяжении многих лет. Но, многие специалисты отмечают, что в настоящее время отсутствуют новые стандартизованные требования к архитектурным решениям библиотечных зданий.

Организации архитектурного пространства современных библиотек уделено внимание в работах отечественных ученых. Так, в исследованиях В.А. Нефедова [4] анализируются возможности для создания нового образа публичных библиотек, а известный российский библиотековед Б.Ф. Володин [3] много лет изучает вопросы исторической эволюции библиотек. Огромный вклад в исследования в области архитектуры и организации среды научных библиотек внес Л.З. Амлинский [1,2]. В его книге «Научные библиотеки информационного общества: организация и технология» 2008 г. рассмотрены понятия библиотечной функциональности с точки зрения комфортного предоставления услуг, их использования читателями, а также создания наилучших условий труда библиотекарей. В этой книге автор раскрывает роль психологии при проектировании библиотечных зданий, изучение которой позволит архитекторам создавать более качественную библиотечную среду.

Вопросам библиотечной архитектуры уделено внимание в работах многих зарубежных специалистов. В разное время проблемами проектирования и строительства зданий библиотек занимались К. Меткалф, В. Хаас, Г. Либерс, Ж. Гаскюэль [3]

Однако, доля университетских библиотек в этих научных изысканиях сравнительно мала. В свете последних социально-экономических тенденций и государственной программы развития университетов в России, возникла острая необходимость разработок в области проектирования и строительства университетских библиотек.

Целью данной работы является анализ современных особенностей архитектурной среды зданий университетских библиотек и выявление характерных тенденций в ее формировании.

Здание современной университетской библиотеки – это развитый архитектурный комплекс, необходимый для размещения учреждения, осуществляющего культурную, образовательную, научную, общественную деятельность. Перед специалистами-проектировщиками стоит сложная задача создания в конечном итоге эмоционально-выразительной многофункциональной архитектурной среды, комфортной для осуществления всех перечисленных функций.

Изменения в библиотечном обслуживании, связанные с появлением электронных технологий, привели, в определенной степени, к изменению архитектурно-художественного образа зданий университетских библиотек. Функциональные зоны, связанные с хранением фондов и обслуживанием читателей в современных университетских библиотеках теряют четкую границу, более того, во многих случаях срачиваются и перетекают друг в друга. Тенденция размещения фондов в открытом доступе привела к тому, что книгохранилище перестает играть определяющую роль в архитектурно-художественном образе здания.

Одной из основных функциональных зон в университетской библиотеке является читальная зона. Однозначно жесткое разделение пространства на читальные залы с помощью стен и перегородок ушло в прошлое. Современные конструктивные решения дают возможность формировать внутреннее пространство библиотеки на основе свободной планировки. Таким образом, все большее значение при формировании функциональных зон приобретает оборудование, мебель, легкие раздвижные конструкции. А разделение тематических читальных залов возможно осуществлять с помощью «буферных» общественных пространств и зон отдыха.

Рис. 1 Читальный зал открытого доступа в библиотеке Северного католического университета в Чили

Рис. 2 Читальный зал открытого доступа в библиотеке университета искусств Тама в Токио (Япония)

Освещенность и ее изменение в разных функциональных зонах здания оказывает влияние на психофизическое состояние человека, во многом определяет его работоспособность и эмоциональный комфорт. Таким образом, грамотное использование освещения в структуре сооружения и интерьере может существенно повысить качество архитектурной среды.

Читальная зона наиболее сложна с точки зрения организации комфортного освещения, т.к. должна быть оборудована как естественным, так и

искусственным освещением. Рабочие места читателей обычно располагаются не далее чем на 4,5 метра вглубь от светового проема. Учитывая, что современные университетские библиотеки имеют сравнительно широкие корпуса, проблема естественной освещенности всего здания решается с помощью применения атриумов и внутренних дворов. Атриумы в библиотеках могут служить объединяющим общественным пространством, содержащим средства вертикальной коммуникации (эскалаторы, лифты, лестницы) и играющим роль мощного композиционного акцента в структуре здания. Внутренние дворы, кроме названных функций, создают комфортные зоны для чтения на открытом воздухе и зоны отдыха, что также значительно повышает качество библиотечной среды. Такие архитектурные приемы не только решают проблему естественного освещения для всего объема здания, но и обеспечивают связь внутреннего и внешнего пространства.

Современная библиотека вуза становится не только хранилищем знаний, но и центром общения, интеллектуального и культурного развития студентов. В связи с этим, особое значение приобретают коммуникативные функции, возрастает и расширяется роль общественных пространств в структуре здания. Это позволяет создать благоприятные условия для общения посетителей в пространстве библиотеки. Среди общественных пространств можно выделить следующие:

- коммуникативно-экспозиционное (выставочные пространства и музей)
- коммуникативно-релаксационное (террасы, зимние сады, зоны отдыха, кафе, буфеты, внутренние дворы);
- коммуникативно-утилитарное (холлы, вестибюли, фойе, атриумы);

Рис. 3 Коммуникативно-экспозиционное пространство в библиотеке Варшавского университета (Польша)

Рис. 4 Внутренний двор при библиотеке университета в Коэрновике (Мексика)

Огромную роль при проектировании и строительстве зданий современных университетских библиотек играет развитое благоустройство и озеленение в комплексе. Можно выделить два вида озеленения в структуре здания университетской библиотеки: внутреннее и внешнее.

Растения в интерьере создают благоприятные условия для релаксации, что становится необходимым при длительной работе с книгами или за компьютером. Оптимальным считается равномерное «вкрапление» зон отдыха в пространство библиотеки. А зимний сад или озелененный атриум могут стать ярким акцентом или композиционным ядром в интерьере.

Рис. 5 Сад на крыше библиотеки Варшавского университета (Польша)

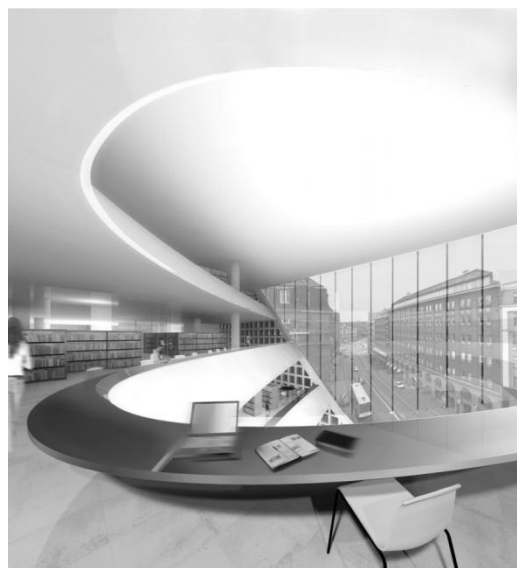

Рис. 6 Атриум в библиотеке университета в Хельсинки (Финляндия)

Под внешним подразумевается озеленение внутренних дворов, террас, эксплуатируемых кровель, участка вокруг здания. Озеленение и благоустройство при библиотечном комплексе создают комфортные зоны отдыха и места для чтения на открытом воздухе.

Одной из характерных особенностей университетских библиотек является наличие в структуре здания учебных помещений (универсальные аудитории, образовательные тренинг-центры). Эти пространства должны быть оборудованы современными мультимедийными системами, позволяющими осуществлять полноценный образовательный процесс. В зависимости от характера проводимых занятий, такие помещения могут иметь естественное или искусственное освещение. Большое значение имеет эргономичность учебного пространства, мебели и оборудования. Формирование интерьерной

среды должно быть комплексным. Конечным итогом является создание ансамбля как гармоничной совокупности многих факторов.

Важной составляющей современной университетской библиотеки является информационный узел, в который входят телестудия, радиоузел, издательский сектор. Главную роль в формировании среды здесь играет технологическое оборудование, которое должно сочетаться с архитектурными решениями.

Рис. 7 Универсальная аудитория в библиотеке Принстонского университета (США)

Рис. 8 Телестудия в библиотеке университета в Коэрновике (Мексика)

Большое значение при проектировании интерьеров библиотечных зданий придается состоянию общей визуальной среды (цветность, насыщенность зрительными элементами и др.).

Поскольку функциональная организация современной библиотеки все более усложняется, для обеспечения легкой ориентации посетителей в здании, необходима четкая структурированность внутреннего и внешнего пространства с помощью планировочных приемов и средств визуальной коммуникации. Различные цветовые решения в оформлении функциональных зон, применение в интерьере указателей, пиктограмм, табличек и т.д. позволит пользователю сориентироваться в сложном пространстве значительно проще и быстрее.

В интерьере читальной зоны библиотеки обычно применяются очень светлые, ненавязчивые цвета пастельных оттенков, не вызывающие визуального напряжения. Это связано с необходимостью создания в таких помещениях спокойной и комфортной рабочей обстановки для читателей и персонала. В интерьерах выставочных помещений запроектированная цветовая среда должна быть пассивна, чтобы не отвлекать внимания от объектов выставки. В зонах отдыха могут применяться усиленные цветовые акценты, что

создает психологический эффект насыщенности и разнообразия среды для посетителей.

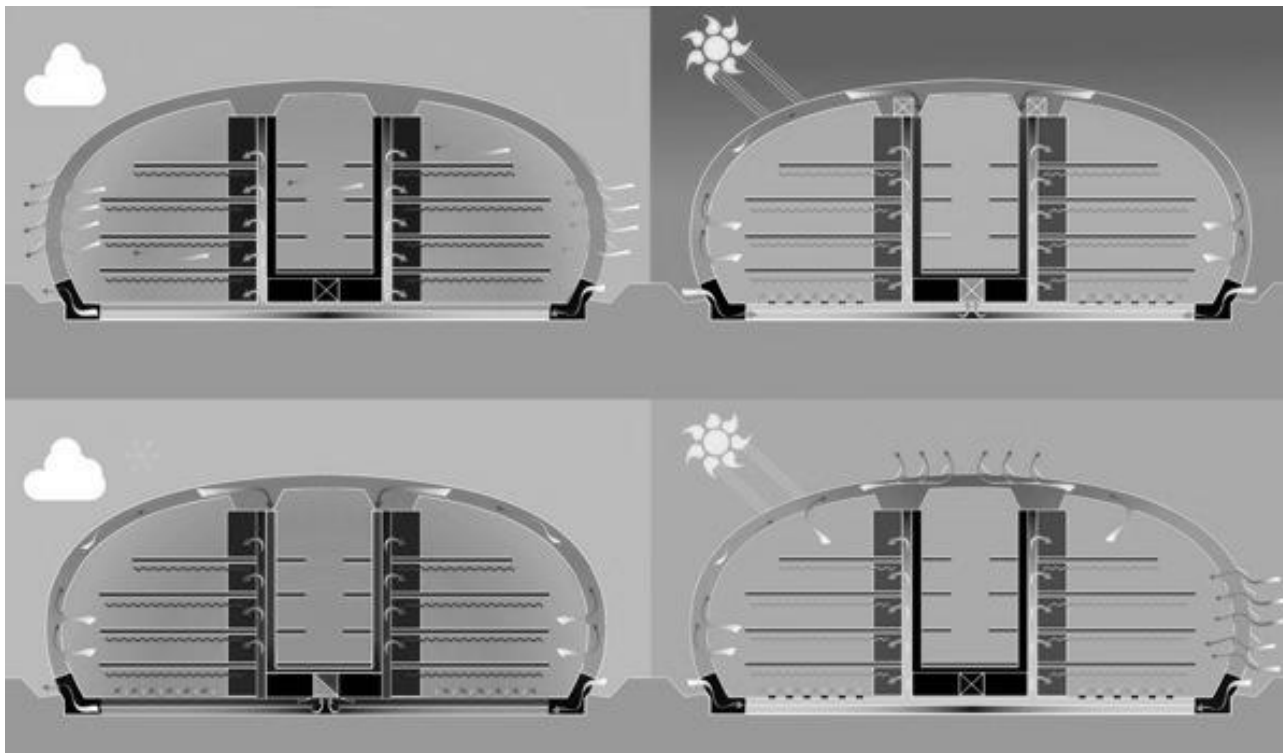

Рис. 9 Схемы отопления и вентиляции в библиотеке Свободного университета в Берлине

Но, даже самые изысканные дизайнерские решения не будут оценены посетителями библиотеки, если в ней не обеспечиваются нормы температуры, влажности, проветривания, а также комфортный звуковой режим и другие экологические нормы. Температура и влажность воздуха в помещении являются наиболее важными, отправными критериями, оказывающими влияние на комфортность пребывания сотрудников и посетителей библиотеки, а также на условия книгохранения. Обеспечение необходимого температурного и влажностного режима достигается прежде всего архитектурными средствами – правильной ориентацией объемов здания по сторонам света, контролем за площадью остекления фасадов, применением эффективных материалов в конструкциях и отделке. Не менее важно использование современных тепловых агрегатов и средств кондиционирования воздуха.

Для полноценного функционирования библиотечного комплекса необходим комфортный звуковой режим, который достигается правильным расположением и ориентацией корпуса библиотеки, применением современных звукоизолирующих материалов в конструкциях и отделке. Кроме того, важнейшее значение для снижения уровня шума имеют зеленые насаждения вокруг комплекса.

Проектирование современных библиотечных комплексов невозможно без учета потребностей всех групп пользователей, в том числе и людей с ограниченными физическими возможностями.

Но, грамотных функционально-технологических и экологических решений в современных условиях недостаточно для создания по-настоящему качественной архитектурной среды университетских библиотек. Также крайне важна эмоциональная составляющая. Насколько человеку комфортно в данной среде? Какие ассоциации вызывает у него пространство – положительные или отрицательные? Чем обусловлены эти ассоциации? Чтобы сформировать среду, отвечающую всем современным требованиям, архитектор должен ответить на все эти вопросы.

Каждый специалист по-своему подходит к решению проблемы эмоционального комфорта, соответственно, в современной мировой архитектурной практике существуют разные тенденции в формировании среды университетских библиотек. Условно можно выделить два основных направления: футуристическое и рационалистическое.

Архитекторы – представители футуристического направления смело экспериментируют с пространством в своих проектах, пытаются заглянуть в будущее, спрогнозировать направления развития архитектуры библиотек на годы вперед. Результатами этих экспериментов становятся необычные, концептуальные проекты университетских библиотек, позволяющие взглянуть на традиционную архитектурную среду этих учреждений по-новому.

Нельзя забывать, что основной контингент посетителей университетских библиотек – молодежь, то есть люди, которые приветствуют новые, революционные решения. Футуристическая архитектура университетской библиотеки может выполнить задачу привлечения новых пользователей среди молодежи более эффективно по сравнению с библиотекой, запроектированной по традиционным принципам. К таким футуристическим по архитектуре университетским библиотекам можно отнести библиотеки Венского экономического и Севильского университетов (арх. Заха Хадид), Берлинского университета (арх. Норман Фостер), Принстонского университета (арх. Фрэнк Гери), университета в Шеньжэне (арх. бюро RMJM)

Однако, наряду с положительными сторонами, такой «футуристический» подход в формировании архитектуры университетских библиотек имеет и свои недостатки. Инновационные решения не всегда оказываются достаточно продуманными, что приводит к архитектурным ошибкам. В результате, иногда автор получает эффект, полностью противоположный задуманному и вся «концептуальность» и

«революционность» проекта вместо достоинств превращаются в большой недостаток.

Другие авторы, во избежание таких ошибок, на первое место при проектировании зданий университетских библиотек ставят не концептуальные решения, а рациональность и функционализм. В результате, рождаются проекты быть может не столь эффектные, как у «футуристов», но очень эффективные и логичные. При этом архитектурно-художественная сторона таких сооружений, может не уступать ультрасовременным концептуальным постройкам. Такой рациональный подход реализован в проектах библиотек университетов в Портсмуте (арх. бюро Penuore & Prasad), Варшаве (арх. Марек Будзинский и Збигнев Бадовский), а также в здании библиотеки университета Кюри в Париже (арх. бюро Périphériques Architectes).

Рис. 10 Внутреннее пространство библиотеки Севильского университета

Рис. 11 Внутреннее пространство библиотеки в Портсмуте

При архитектурном проектировании современной университетской библиотеки необходимо придерживаться «золотой середины», то есть тщательно прорабатывать как идейную, концептуальную сторону проекта, так и функциональные особенности. Такой подход позволит сформировать современную качественную архитектурную среду, привлекательную и функционально оправданную.

Делая выводы из анализа данных, приведенных выше, можно утверждать, что на протяжении достаточно долгого периода существования библиотек главным фактором, влияющим на формирование архитектурной среды этих учреждений был технологический процесс, но, в современных

условиях ситуация меняется. В связи с изменением социального статуса и расширением функций университетских библиотек, все большее значение при формировании архитектурной среды приобретает конфигурация общественных пространств в структуре комплекса. Такие пространства могут выполнять роль композиционных центров (атриумы, холлы, зимние сады), своеобразных «буферных» зон между различными по назначению частями комплекса (зоны отдыха, кафе и т.д.) Кроме того, общественные пространства часто служат самостоятельными композиционными образованиями в структуре здания (университетский музей, выставка, конгресс-центр и т.д.).

Создание эмоционально выразительной среды, удобной для работы, обучения и общения невозможно без единства архитектурно-планировочных, инженерно-конструктивных решений и средового наполнения. Необходимо осуществление комплексного подхода для достижения четкой структурированности пространства в условиях свободной планировки и взвешенный подход при проработке общественных пространств.

Университетские библиотеки в настоящее время приобретают роль крупных узлов в мировой информационной сети. Здания библиотек, как материальное воплощение таких узлов, должны соответствовать сложным социальным функциям, которые на них возлагаются. В целях оптимизации процесса проектирования следует продолжить исследования в области поиска необходимого соотношения функциональных зон, связанных с выполнением технологических библиотечных процессов, и общественных пространств, возникающих в результате расширения функций библиотеки.

Литература

1. **Амлинский, Л.З.** Композиционно-планировочные решения и техническое оснащение научных библиотек [Текст] / Л.З. Амлинский. – Киев: Наукова думка, 1988. – 295 с.
2. **Амлинский, Л.З.** Научные библиотеки информационного общества: организация и технология / Л.З. Амлинский. – СПб.: Профессия, 2008. – 200 с.
3. **Володин, Б.Ф.** Всемирная история библиотек [Текст] / Б.Ф. Володин. – СПб.: Профессия, 2004. – 432 с.
4. **Гаскюэль, Ж.** Пространство для книги [Текст] / Жаклин Гаскюэль; пер. с фр. – М.: Рудомино, 1995. – 303 с.

Анотація

У статті розглянуті основні тенденції в організації архітектурного середовища сучасних університетських бібліотек, проаналізовано основні чинники та особливості формування середовищних рішень різних

функціональних зон. Запропоновано класифікацію громадських просторів в сучасній університетській бібліотеці і дані рекомендації з їх проектування.

Ключові слова: університетська бібліотека, архітектурне середовище, громадські простору.

Annotation

The article describes the main trends in the organization of the architectural environment of modern university libraries, analyzed the main factors and peculiarities of environment solutions to the various functional areas. The classification of public spaces in a modern university library, and gives recommendations on their design.

Key words: university library, architectural environment, public spaces.

УДК 728.1

О.В.Федченко,
аспірантка каф. АПЦБіС КНУБА

ЖИТЛО ДЛЯ МОЛОДИХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ

Анотація: У статті розглянуто проблему забезпечення житлом молодих сімей в Україні, викладено особливості проектування багатоповерхових житлових будинків для молодих сімей на різних етапах проектування.

Ключові слова: житло для молоді, архітектурно-планувальні особливості, соціальне, норма житлової площі, приміщення для обслуговування.

Проблема забезпечення молоді житлом, як і освіти та працевлаштування, належить до найбільш актуальних. Адже відсутність можливості самостійного господарювання призводить до низки негативних наслідків соціально-економічного характеру та є найпершою причиною демографічної кризи.

Слід зазначити, що своєчасне забезпечення молодих сімей житлом було однією з найболючіших проблем ще за радянських часів. Внаслідок діючих тоді правил надання житла за чергою, молоді родини були позбавлені законної можливості отримати окрему квартиру - черги тягнулися роками. Окремі пільги передбачалися тільки для молодих фахівців, однак в цілому проблему це не розв'язувало. Житлова проблема в Україні досі залишається невирішеною. Останнім часом ситуація ускладнилась, оскільки в умовах ринкової економіки житло не може надаватися безкоштовно, як це було в радянські часи. Вихід може бути тільки один – іпотечне кредитування будівництва житла на основі

довгострокових кредитів і позик. Для молоді воно повинно здійснюватися під егідою Державного Фонду сприяння молодіжному житловому будівництву при Кабінеті Міністрів України.

Ступінь забезпеченості молоді житлом в Україні на сьогодні є дуже низьким: тільки 33% молодих родин живуть в окремих квартирах (для всіх родин цей показник становить 56,3%), 11% проживають у комунальних квартирах, 14% винаймають квартири, 10% живуть у гуртожитках, 1% - у непристосованих приміщеннях. Близько 31% молодих родин узагалі не забезпечені житлом. Із 2,5 млн молодих родин в Україні близько 800 тис. мають потребу в поліпшенні житлових умов. Водночас саме в цих родинях народжується до 80% дітей [1].

29 липня 2002 року Кабінет Міністрів України видав постанову «Про затвердження Державної програми забезпечення молоді житлом на 2002 — 2012 роки». Для реалізації програми використовуватимуться як державні, так і приватні джерела фінансування.

Перш ніж говорити про можливі шляхи вирішення даної проблеми, необхідно дати визначення поняттю «житло для молоді». На наданий момент в існуючих будівельних нормативних документах ДБН В.2.2-15-2005 «Житлові будинки. Основні положення» в Україні проєктоване житло за рівнем комфорту та соціальної спрямованості поділяють на дві категорії:

-житло I категорії - житло з нормованими нижніми і ненормованими верхніми межами площ квартир, які забезпечують рівень комфорту проживання не нижче за мінімально допустимий.

-житло II категорії - житло з нормованими нижніми і верхніми межами площ квартир та житлових кімнат гуртожитків відповідно до чинних санітарних норм, які забезпечують мінімально допустимий рівень комфорту проживання [4].

Житло для молоді – це вид житла, що будується для молодих сімей, з метою поліпшення житлових умов молоді. Важко визначити до якого типу житла віднести житло для молодих сімей – до соціального житла чи до доступного. Визначення першого типу дано у Законі України «Про житловий фонд соціального призначення» від 12.01.2006: соціальне житло - житло всіх форм власності (крім соціальних гуртожитків) із житлового фонду соціального призначення, що безоплатно надається громадянам України, які потребують соціального захисту, на підставі договору найму на певний строк; користування соціальним житлом є платним; соціальне житло не підлягає піднайму, бронюванню, приватизації, продажу, даруванню, викупу та заставі [3].

Доступне житло – це вид масового житла з нормованими нижніми і верхніми межами площ квартир, які забезпечують мінімально допустимий

рівень комфорту проживання; будівництво та придбання якого здійснюється на пільгових державних умовах, останнє включає виплату одноразової грошової допомоги на його придбання та державні іпотечні програми. (Відповідно до указу Президента «Про заходи з будівництва і забезпечення громадян житлом»).

Очевидно, що житло для молоді може надаватися державою в найм молодим сім'ям, таким чином належати до соціального житла, проте не виключено, що багато забудовників з одного боку та молодих сімей з іншого боку зацікавлені в будівництві та придбанні дешевого та доступного житла. Отже, можемо зробити висновок, що житло для молодих сімей - це вид житла, будівництво якого здійснюється на пільгових державних умовах або за державний кошт. Воно надається безкоштовно для певної категорії населення (молоді, вік і рід заняття обмежені) або продається на пільгових умовах (спеціальні іпотечні державні програми).

Це визначення житла для молодих сімей має економічний, соціологічний характер, проте воно не дає архітектурного визначення. Які особливості архітектурно-планувальної організації житла для молоді?

Табл.1

Типи молодих сімей

Тип сім'ї, назва	Склад	Умовні позначення
Неповна сім'я		
1 дружина/1 чоловік (розлучені, вдівець)	1 особа	 або
Дружина або чоловік з дитиною	2 особи	 або
Дружина або чоловік з 2 дітьми	3 особи	 або
Повна сім'я		
Подружжя без дітей	2 особи	
Подружжя з однією дитиною	3 особи	
Подружжя з 2 дітьми	4 особи	

Примітка: до таблиці 1 не ввійшли сім'ї з 3 і більше дітьми, оскільки вони вважаються багатодітними.

Одним із основних факторів, що впливають на архітектурно-планувальну організацію будинку є тип мешканця. Даний тип житла розрахований на молоді сім'ї. Відповідно до Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 31.01.2009 *молода сім'я* - подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років, або неповна сім'я, в якій мати (батько) віком до 35 років. Згідно з даними держкомстату в 2009 році кількість населення в віці 15-44 роки складала 43,7% від загальної, тобто можна передбачити, що молоді сім'ї складають близько третини від всього населення України. Проте визначення обмежується лише віковими характеристиками, за своїм складом та кількістю членів молоді сім'ї мають значну кількість різновидів (Табл.1).

Очевидно, що житло для молодих сімей – це вид соціального житла, а отже і дешевого. Зменшення затрат на будівництво перш за все починається зі зменшення площі квартир. Згідно з нині діючому ДБН типи квартир за кількістю житлових кімнат і їх площі у житлових будинках II категорії слід приймати за таблицею 2.

Табл.2

Типи квартир і їх площі залежно від кількості житлових кімнат

	Кількість житлових кімнат				
	1	2	3	4	5
Нижня і верхня межа площі квартир, м ²	30-40	48-58	60-70	74-85	92-98
Примітка 1. Площі квартир дано без урахування площі літніх приміщень.					
Примітка 2. Площі квартир одноквартирних і зблокованих будинків можуть бути збільшені на 5 %.					
Примітка 3. З метою уніфікації конструктивно-планувальних рішень багатоквартирних будинків допускається збільшувати площу окремих типів квартир на 5 %.					

В 2008 р. для реалізації програми соціального житла, Постановою Кабінету міністрів України №3334-IV від 12.01.2006р. було введено тимчасову норму у квартирах, садибних (одноквартирних) будинках із житлового фонду соціального призначення у розмірі 22 кв. м загальної площі на сім'ю із двох осіб і додатково 9,3 кв. м загальної площі на кожного наступного члена сім'ї [2].

Аналізуючи вище вказане, можна зробити висновок, що дані суперечать між собою, адже однокімнатна квартира загальною площею 22 кв. м не відповідає мінімально допустимій нормі квартири відповідно до ДБН. А

враховуючи, мінімальні площі окремих кімнат відповідно до того ж ДБНУ спроектувати квартиру соціального призначення в межах 22 м.кв+9,3 м.кв на кожного наступного члена сім'ї неможливо. Це свідчить про те, що наукові дослідження і розробки вкрай необхідні для цього питання.

Доцільно навести приклад дослідження Гнеся І.П., що запропонував формулу розрахунку площі квартири для соціального житла у вигляді

$S = 10,5\text{ м}^2 \times N + 13\text{ м}^2$, де:

- S - загальна площа квартири соціального житла;
- N - кількість членів сім'ї;
- - 10,5 м² - площа на одного члена сім'ї;
- - 13 м² - площа на всю сім'ю.

При цьому автор пропонує всі житлові приміщення квартир соціального житла (за винятком однокімнатної, тип-А), трактувати як спальні. Таким чином, у всіх квартирах буде відсутня традиційна загальна кімната (вітальня, світлиця) – її функції перебере на себе кухня-їдальня-вітальня. У цьому випадку кількість спалень співпадатиме з кількістю житлових кімнат в квартирі і буде прийматись відповідно до демографічного складу сім'ї [5].

Дані дослідження і розрахунки можуть також застосовуватись при проектуванні житлових будинків для молодих сімей, однак особливістю є те, що скорочення загальної площі квартири можливе за рахунок скорочення підсобних приміщень (кладових) та винесення їх за межі квартири - на поверх, для загального користування.

При формуванні житлової чарунки важливо враховувати:

- площа квартир має відповідати мінімально допустимому рівню комфорту проживання;
- проектування кухонь-ніш, використання вбудованих меблів, проектування вбудованих шаф дає можливість використовувати приміщення поліфункціонально;
- передбачити можливість гнучкого перепланування квартир за рахунок проектування мобільних перегородок;
- площа житлових приміщень має бути оптимізована за рахунок зменшення підсобних приміщень;
- площа підсобних приміщень максимально зменшена за рахунок розташування приміщень загального користування для зберігання на поверсі або першому поверсі;
- кількість кімнат має відповідати формулі заселення $K=N-1$.

При проектуванні житлових будинків для молодих сімей варто враховувати, що більшість проживаючих сімей матимуть дітей різного віку, при цьому будуть забезпечені мінімальними площами квартир, тому доцільно

проектувати на перших поверхах таких будинків приміщення для загального користування мешканців. Це можуть бути ігрові кімнати для дітей, кімнати для тимчасового перебування дітей під наглядом викладача, дитячі гуртки, пункти медичної консультації та допомоги. Окрім того, для того щоб задовольнити потреби молодих батьків у дозвіллі можливо проектувати спортивні зали, бібліотеки, кімнати дозвілля, перукарні тощо. Очевидно, що склад і кількість приміщень може змінюватись в залежності від індивідуальних умов проектування, проте наявність певних з них має бути обов'язковою. Також важливо зазначити, що приміщення для обслуговування мешканців можуть бути закритого типу (розраховані на обслуговування лише проживаючих в цьому будинку) або відкритого (приміщеннями може користуватися будь-хто).

Належну увагу необхідно звернути і на розташування житлових будинків для молодих сімей в районі і місті. Для повноцінного розвитку дітей важливо розташовувати їх біля парків, зелених скверів, а також поблизу шкіл та дитячих садків. Очевидно, що для зручності та скорочення витрат часу батьків будинки для окремих службових сімей, або студентів доцільно розміщувати біля місць праці чи навчання. Важливо розглянути питання про створення житлових утворень чи комплексів, що будуть складатися з будинків такого типу і мати на своїй території необхідні споруди для обслуговування мешканців, тим самим забезпечуючи комфортне проживання молодих сімей, створюючи умови для подальшого їх розвитку.

Безсумнівно, що залучення житлових будинків для сім'ї молоді до практики житлового будівництва буде сприяти зміцненню сімейних пар, покращенню умов для виховання дітей, а також створенню необхідних умов для відпочинку молоді та притоку молодих фахівців до працевлаштування в державні установи.

Список літератури

1. Звіт Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву про виконання Державної програми забезпечення молоді житлом на 2002-2012 роки та про результати роботи у 2006 році // www.fhb.kiev.ua
2. Концепція Державної програми «Соціальне житло» - розпорядження Кабінету Міністрів України № 384-р від 03.09.2005р.
3. Закон України №3334-IV від 12.01.2006р. «Про житловий фонд соціального призначення».
4. ДБН В.2.2-15-2005 «Житлові будинки. Основні положення» Держбуд України, Київ, 2005.

5. Гнесь І.П. Проблеми формування соціального житла в Україні.// Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – К. КНУБА, 2008.- вип.21.- с.273-280
6. Общежития для молодежи./ ЦНИИЭП жилища; ЦНИИЭП учеб.зданий. – М., Стройиздат,1990. – 128с.

Аннотация

В статье рассматривается проблема обеспечения жильем молодых семей в Украине, раскрыты основные особенности проектирования многоэтажных жилых домов для молодых семей на разных этапах проектирования.

Ключевые слова: жилье для молодежи, архитектурно-планировочные особенности, социальное, норма жилой площади, помещения для обслуживания.

Annotation

The problem of providing housing for young families in Ukraine is discussing in this article. Main features of designing multy-storied dwelling for young families on different stage are determinated.

Key words: dwelling for young, architectural-planning features, social, standard area, service rooms.

УДК 711.4(091):903.46](477.75)

Н.Г. Шалошвили,
*аспирант, Национальная академия природоохранного и курортного
строительства, (г. Симферополь)*

К ВОПРОСУ О ФОРМИРОВАНИИ СИСТЕМЫ ЦЕНТРОВ ИСКУССТВ

Аннотация: в статье рассматриваются социально-культурные факторы, влияющие на формирование системы центров искусств в Крыму. Определяется роль народной культуры и национального искусства в формировании личности человека. Освещается история формирования центров искусств в регионе, рассматриваются предпосылки формирования системы центров искусств.

Ключевые слова: система центров искусств, формирование, народная культура, социально-культурные факторы, сохранение, возрождение.

Народное искусство является материальным носителем культуры любого народа. В процессе нарушения единства человека с природой требуется обратиться к народной мудрости - памяти рода человеческого. Возрождение центров народных ремесел способствует изучению, сохранению и развитию духовных ценностей народа, имеющих не только познавательное, но и воспитательное значение.

Этнопедагогизация учебно-воспитательного процесса не только педагогическая, но и актуальная социальная проблема. В последние годы растет национальное самосознание, усиливается внимание различных наций, народов и народностей к сохранению и развитию своих культур и языков, к возрождению народных традиций, религиозных верований. Способствовать развитию положительных тенденций в возрождении, сохранении и развитии народных культур - новая социально- педагогическая функция воспитания. Творческое, эстетическое, профессиональное воспитание подрастающего поколения определяет уровень культуры общества и его экономическое и социальное развитие. Пребывание учащихся в учебном заведении должно быть питательной культурной средой, стимулирующей к высвобождению творческого таланта молодежи.

Исходными факторами при разработке исследования явились: потребность в профессионалах, тенденция к возрождению народной культуры, развитие промышленного производства и рост городов, повышение требований населения к своему предметно-пространственному окружению, территориальная разобщенность учебных заведений, отсутствие системы в вопросах размещения в структуры города и региона.

Проблема исследования должна быть выявлена в процессе изучения и анализа исторически сложившегося и существующего положения по формированию центров искусств в Крыму.

Актуальность исследования проблемы подтверждается следующими положениями:

1. Культура – это национальная память народа, то, что выделяет данный народ в ряду других, хранит человека от обезличивания, позволяет ему ощутить связь времен и поколений, получить духовную поддержку и жизненную опору. Необходимо не только сохранять и возрождать, но и развивать народную культуру региона.
2. Актуальность исследования состоит в том, что процесс возрождения народной культуры должен происходить путем создания системы центров искусств. Исследование в данном направлении на территории АРК до сих пор не проводилось. Проблема требует рассмотрения и разработки научно обоснованных рекомендаций по формированию центров искусств.

Цель исследования: выявить тенденции формирования системы центров искусств.

В соответствии с целью исследования были поставлены следующие задачи:

1. Выявить значение народной культуры в формировании личности.
2. Осветить историю формирования центров искусств.
3. Выявить социально-культурные факторы, влияющие на формирование и развитие системы центров искусств.

Связь работы с научными программами:

Статья писалась в соответствии со структурой диссертации согласно индивидуальному плану на первый год обучения.

Анализ последних исследований и публикаций:

Вопрос формирования системы центров искусств в Крыму требует рассмотрения градостроительных, архитектурно-эстетических, технологических, социально-экономических, культурологических, идейных и других вопросов. При написании этой статьи использовались достижения в области общетеоретических проблем архитектуры, истории архитектуры, культурологи, психологии, отраженные в научных работах.

Современная система образования направлена на развитие национальной культуры, региональных культурных традиций и особенностей в условиях многонационального государства.

Рост духовности общества напрямую связан с предоставлением возможностей молодежи, к ознакомлению и изучению народного искусства. Народное искусство, как ветвь народной культуры должно стать важнейшим средством

формирования человеческой личности; формировать национальный характер человека. Это особенно актуально в наше время-время переоценки и переосмысления накопленного веками опыта, навыков и умений.

Ушинский К.Д. указывал, что воспитательные идеи каждого народа настолько проникнуты национальным духом, что их невозможно перенести на чужую почву. Каждый народ имеет свои исторические условия развития, которые выражены в характерах отдельных народов.

Место жительства, культивируемый ландшафт, сложившийся образ жизни определяют менталитет народа, его обычаи, культуру, традиции. В данных условиях растут и развиваются наши дети, формируется их характер как основа дальнейшей жизни. И оттого, как мы сумеем воспитать детей, зависит будущее процветание всего государства.

Социально-культурная среда в городе не возникает сразу, она проходит долгий путь развития. Начало этого пути совпадает с периодом формирования городских структур, что связано с большим количеством факторов (социально-экономическими отношениями, наличием культурных ценностей, господствующих в обществе, его долговременных целей, исторически сложившимся укладом жизни населения, его традициями, религией).

Среду жизнедеятельности формируют архитектурные объекты, которым, безусловно, принадлежит одно из важнейших мест в общем культурном наследии народа.

Знание и использование традиций в процессе проектирования и строительства приводят к воссозданию исторической среды жизнедеятельности человека, во многом утраченной в настоящее время. В настоящее время стремление к сохранению и развитию культурно-исторических традиций Крыма вызвало всплеск интереса к традиционной народной культуре, привело к возрастанию роли народных праздников, обычаев и обрядов, активизации экспедиционной работы по изучению фольклора и народных художественных промыслов.

Обобщение многочисленных материалов по древним памятникам зодчества в Крыму позволяет выявить издавна сложившиеся характерные приемы в градостроительстве и архитектуре, которые необходимо использовать в настоящее время.

Разработка теоретико-методологического обоснования модели нравственного воспитания на народных традициях требует анализа материала о традиционных ремеслах [10]. Это целое направление в работе.

На развитие искусства в Крыму оказали влияние культурные, социально-экономические связи с европейскими странами, особенно в период раннего ханства. Особенностью культур, складывающихся в таких условиях, неизменно

становится их сложность, многоплановость. Культура Крыма стала со временем общей для населения полуострова, но отнюдь не единообразной[11].

В условиях урбанизации было суждено уцелеть не всем традиционным ценностям. Менялся строй образов, эстетика раннего средневековья. Тяга народа к иному типу культуры, синтез межнациональных культурных традиций должны были привести к возникновению иного направления в творчестве, созданию и развитию собственного стиля. Эkleктизм стал основой синтеза изначально далеких культур, что вылилось в яркое самобытное народное искусство.

Автором исследовался ряд источников о народных ремеслах крымских татар в историческом ракурсе, который позволил дать общую характеристику различных видов декоративно-прикладного искусства и центров их развития.1-6].

В 20-е годы XX века систематизируются и становятся интересными исследования в области изучения декоративно-прикладного искусства крымских татар. Наиболее известны: этнограф Н. Харузин - исследователь крымскотатарского орнамента; художник, историк У. Баданинский, директор восточного музея в Ялте Якуб Кемаль; директор Евпаторийского этнографического музея П. Я. Чепурина.

Центром ремесленного производства в Крыму был Бахчисарай.

В конце XIX - начале XX в. ремесленные мастерские в Крыму были объединены в систему, распространенную по многим населенным пунктам.

Отсутствие базы сбыта привело к кризису кустарной ювелирной промышленности, что в свою очередь, повлияло на спад народного творчества.

Причины упадка татарских промыслов объяснил И. Гаспринский: "Между нами много ремесленников. Мы шьем шапки, шубы, разную обувь, делаем кожи, работаем котлы и казаны; выделяем сафьян, прядем шелковые материи, ковры прочее. Но все работы, ремесла наши исполняем старыми орудиями производим на старый, не модный манер. Поэтому можем работать скоро, как другие народы; произведения год от году покупаются меньше, народ наш беднеет, падают. Чтоб поднять ремесла, нужно улучшать орудия производства; надо так, требует время. Для этого нам открыть ремесленное медресе, чтоб дети учились бы наукам, полезным ремеслам, искусству"[14].

Сегодня, когда культурная жизнь очень многообразна и находится в неустойчивом состоянии поиска, особенно актуально существование всего многообразия таких центров искусств, которые возрождали бы народные культурные традиции в творчестве. Это позволило бы укрепить историческую связь народа с его прошлым, и дать возможность эволюционировать национальному искусству.

Социально-культурная обусловленность возникновения центров народных ремесел связана с социальной ролью искусства в мировом процессе духовного и материального преобразования действительности.

Наше время - время переосмысления накопленного ранее опыта. Современная социокультурная ситуация характеризуется проблемами и в сфере национальных отношений, нестабильностью экономики, политики, межэтнической борьбой. Все эти факторы порождают условия для деструкции личности, актуализируют необходимость поиска эффективных механизмов социальной адаптации и творческой самореализации личности. Осмысление сложившейся ситуации в социуме неизменно выводит на круг глубинных культурологических вопросов. В итоге же все сводится к одной стержневой проблеме — необходимости восстановления духовности.

По всеобщему признанию одним из возможных путей исправления ситуации, наряду с экономической стабилизацией, является коренная перестройка воспитательной работы в школе, точнее сказать перестройка самой школы. На данном этапе развития общества особенно необходимо архитектурное пространство для активизации художественного ориентирования в сфере искусства, для формирования целостной творческой личности и эстетичной окружающей среды. Творческое, просветительское воспитание молодого поколения формирует культурный уровень общества, его социально экономическое развитие. Школа должна отражать историю и традицию народа, она должна быть национальной. Отсюда такая потребность в формировании многофункционального архитектурного пространства, которое будет служить центром обучения человека творчеству, и, в то же время, осуществлять культурно-просветительскую деятельность.

Методику воспитания подрастающего поколения с формированием в нем лучших качеств национального характера и этнического самосознания, а также уважения к культуре и традициям других народов следует базировать на материале культурного и бытового наследия, неотъемлемой и основной частью которого является та среда жизнедеятельности и уклад жизни, которые формировались веками.

Этнопедагогическая система воспитания должна основываться на следующих теоретико-методологических подходах:

- традиционная народная культура всех народов, наций, регионов гуманистична, демократична и природосообразна по своей сущности, обладает высоким воспитательным потенциалом, объединяющий людей разных наций;
- народное творчество, являясь первоосновой профессионального искусства, способствует формированию художественного вкуса, развитию

эстетического отношения детей к профессиональному искусству, природе, окружающей действительности [8; 10; 13].

Одной из важнейших проблем в процессе сохранения и развития народного декоративно-прикладного творчества Крыма является взаимосвязь и взаимодействие социально-культурных, культурно-досуговых и образовательных учреждений, которые могут на основе национальных традиций воспитать личность ученика в различных контекстах. Кроме этого, необходимо рассмотреть проблему диверсификации теории, истории и практики народного декоративно-прикладного творчества.

Из вышеизложенного следует, что справиться с задачей возрождения и развития народного искусства могут специально созданная для этого система центров искусств.

Формирование системы центров искусств должно происходить с учетом следующих положений:

1. Проблемы сохранения и развития народного декоративно-прикладного творчества Крыма обусловлены отрывом всех воспитательно-образовательных социальных институтов (семьи, социально-культурные, культурно-досуговые и образовательные учреждения, школы искусств, средств массовой информации) от отечественных национально - культурных традиций.
2. Непрерывная система образования, воспитания и творчества, основанная на изучении народного декоративно-прикладного творчества, предполагает формирование специалистов в области традиционной художественной культуры.
3. Технология оптимального влияния социально-культурных факторов на процесс создания изделий народного декоративно-прикладного творчества включает интеграцию социально-культурного, творческого в учебный процесс.
4. Сущностный смысл использования народного декоративно-прикладного творчества как уникального способа социально-культурного влияния на стабилизацию общества и осознания государством его как приоритета в консолидации вокруг него государственных и общественных структур.

Выводы

1. Главной задачей на данном этапе, является формирование у подрастающего поколения исторического самосознания, усвоения ими национальных и общечеловеческих ценностей. Необходимо, чтобы молодое поколение стало носителем национальных особенностей;

традицій, нравственного и культурного наследия; занимали активную жизненную позицию, имели навыки исследователя в науке, технике, культуре и в других областях общественной жизни. Совершенствование процесса возрождения и развития форм традиционного искусства будет способствовать глубокому знанию молодым поколением творчества своих предков, пробуждать интерес к национальной культуре разных слоев и социальных групп социума.

2. Центры искусств в Крыму сложились исторически. В их основе - центры ремесленного производства, располагавшиеся в различных населенных пунктах Крыма.
3. Ввиду существующих проблем в области образования, градостроительства, культуры, требуется реорганизация системы художественного образования. Выходом из сложившейся ситуации может стать формирование системы центров искусств в Крыму.
4. Можно выявить следующие социально-культурные компоненты формирования системы центров искусств: государственная поддержка культуры, сохранение национальных традиций общественной жизни; финансовое и кадровое обеспечение деятельности социально-культурных учреждений; создание условий (курсов, базы) для подготовки специалистов по видам искусств.

Список литературы

1. Марков Е. Очерки Крыма. Изд. 3-е. - С. -Пб.: Изд-ва М.О. Вольф., 1902.
2. Крачковская В. Татарское искусство и быт в Крыму //Восток, №3 . - М.-Л.: Госиздат "Всемирная литература", 1925. - С. 213.
3. Спасская Е.Ю. Старо-Крымские узоры // Известия общества обследования и изучения Азербайджана, № 3. - Баку, 1926. - С. 181.
4. Киреевский И. В. Антология педагогической мысли России первой половины XIX в. – М.: Педагогика, 19877. – С. 218.
5. Семенова Т.С. Народное искусство и его проблемы. - М. 1997.
6. Шпикалова Т.Я. Актуальные проблемы разработки системы воспитания и освоения подрастающим поколением народного искусства и традиционной культуры России // В сб. Актуальные проблемы формирования личности на материале народной культуры. - Шуя, 1994.
7. Шпикалова Т.Я. Изобразительное искусство. Основы народного и декоративно-прикладного искусства. «Мозаика-синтез» - М.. 1996.
8. Киреевский И. В. Антология педагогической мысли России первой половины XIX в. – М.: Педагогика, 19877. – С. 218.

9. Алексеев Э.Е. Фольклор в контексте современной культуры. - М., 1988. - С.234.
10. Алпатов М.В. Немеркнувшее наследие. - М.: Искусство. 1991. - С. 89-91.
11. Народное искусство и современная культура. Проблемы сохранения и развития традиций. - М, 1991.-С. 24-46.
12. Неменский Б. М. Мудрость красоты: О проблемах эстетического воспитания. - М.: Просвещение, 1987.
13. Возгрин В. Сицилия и Крым - два очага предвозрождения. Общая историческая канва.
14. Некрасова М.А. Народное искусство как часть культур. М.,1985.
15. Гаспринский И. Русское мусульманство. Мысли, заметки и наблюдения. в Симферополь, 1881.
16. Лифшиц М. Книга по истории русского искусства // Лифшиц М. Собр. сочинений в 3-х т.т. Т. III. - М. Изобразительное искусство. 1988
17. Литвинский Б.А. Орудия труда и утварь из могильников западной Ферганы. -М.: Наука, ГРВЛ, 1978. -С.62-70

Анотація

У статті розглядається соціально-культурні фактори, що впливають на формування системи центрів мистецтв у Криму. Визначається роль народної культури та національного мистецтва у формуванні особистості людини. Висвітлюється історія формування центрів мистецтв у регіоні, розглядаються передумови формування системи центрів мистецтв.

Ключові слова: система центрів мистецтв, формування, народна культура, соціально-культурні фактори, збереження, відродження.

Annotation

The article deals with socio-cultural factors influencing the formation of centers of art in the Crimea. Determine the role of national culture and national art in shaping the human personality. Outlines the history of the formation of centers of art in the region, are considered prerequisites for the formation of the Arts Centre.

Keywords: the system centers of art, building, national culture, socio-cultural factors, preservation, revival.

УДК 72. 2(55)

Шемтоуб Согол,
аспірант каф. ДАС КНУСуА

ОПЫТ ОРГАНИЗАЦИИ МНОГОФУНКЦИОНАЛЬНЫХ КОМПЛЕКСОВ В ИРАНЕ

Аннотация: в статье рассмотрена Классификация многофункциональных комплексов Ирана. Определены положительные и отрицательные аспекты разных подходов к этой проблеме.

Ключевые слова: Классификация многофункциональных комплексов, Точечные МФК, Групповые МФК, Линейные МФК, Компактные МФК, Ковровые МФК.

Актуальность темы: В современном мире многофункциональные комплексы становятся одной из наиболее популярных форм организации общественной жизни.

В Иране есть две причины создания многофункциональных комплексов: первая - экономическая, вторая та, что иранские люди приветствуют коллективизм. Поэтому социальные, религиозные, экономические функции всегда были сосредоточены в одном месте. Например, площадь Имам в г. Исфахане, построенная в 16 в. Сейчас этот многофункциональный комплекс живой как и раньше. В его состав входят базар, склад, ресторан, мечеть, дворец, место для отдыха с фонтанами и озеленением.

Система тесно взаимосвязанных функций, как правило, развивается поэтапно, временами достигая состояния экономического и социального равновесия, чтобы вновь измениться. Существенным фактором динамики этого процесса является взаимодополняемая природа городских функций - насколько они усиливают друг друга и как они совместно поддерживают повседневную жизнь города [3, с 4].

Требования к участкам и их элементам, доступным для людей, определяется главным образом тем фактом, что учитывая динамику развития современных городов, многофункциональные сооружения должны соответствовать не только функциональным потребностям нашего времени, но и городской ткани, в которой они находятся, и ее духовной сущности [2].

Проблема которая рассматривается в данном исследовании, связана с организацией МФК. Анализ литературы показал, что в современной архитектурной теории не достаточно полно исследованы приёмы и методы проектирования многофункциональных комплексов Ирана и до сих пор не систематизированы подходы к их организации.

Среди последних публикаций, в которых рассматривалась проблема использования многофункциональных комплексов, можно выделить труды А.Л.Гельфонд, Е.Цайдлера, Р. Крие, Джилл Грант, К. Александера.

Пути решения поставленной проблемы. В соответствии определением Канадского Института городского планирования (Urban Land Institute), многофункциональный, или мультифункциональный (mixed-use), комплекс - это объект, который получает доход от трех и более видов деятельности, имеющих независимый спрос [3].

Многофункциональный комплекс является тем объектом, исследование закономерностей формирования которого в наибольшей мере будет способствовать решению проблемы творческого использования традиционных способов организации архитектурной среды в современных условиях. Это связано, в первую очередь, с тем, что многофункциональный комплекс на протяжении всей многовековой истории Ирана являлся наиболее распространенной формой организации архитектурной среды.

С другой стороны К. Александер в книге "Общество и личная жизнь: на пути к новой архитектуре гуманизма" в 1965 г. отмечал, что создание многофункциональных комплексов является одним из лучших способов совмещения сфер общественной и частной жизни [4].

Традиционный Исламский город отразил единство архитектуры мечети, медресе, базара, дворца, караван-сарая и жилого дома. Взаимопроникновение культур, методов проектирования и технологий строительства позволило развить Исламскую традицию зодчества так же, как язык сохраняет своеобразие, даже поглощая чужие слова. Такие традиционные для Ирана сооружения как: базар, мечеть, медресе и караван сарай были многофункциональными. Базар не был только местом продаж, а вмещал также социально-политические функции, например, был местом для собраний, празднований и т.д. В мечети тоже объединялись разные функции, например, в мечети Имам в г. Исфахане было место отдыха, место молитв, базар, ресторан [70].

Хотя МФК традиционно существовали в Иране, в современных условиях ощущается необходимость строительства новых МФК, особенно в больших городах. Чем город больше, тем нужнее современные МФК. Поэтому в Тегеране построено большое количество МФК. Самый свежий пример: Комплекс Сити Центр Исфахан один из самых больших туристических, торговых и развлекательных комплексов в Иране. Этот комплекс будет открыт в 2100 году (площадь постройки 150000 м). Он находится возле города Исфахан близко от магистрали. Там есть ресторан, отель, конференц-зал, магазин и другие учреждения.

Многофункциональные образования можно разделить на многофункциональные здания; многофункциональные группы зданий и сооружений, многофункциональные пешеходные пространства и многофункциональные зоны городов.

Точечные МФК (одно высотное здание). Первое современное многофункциональное здание было построено в Иране в 1960 г. оно было 10-этажным и обслуживалось лифтами. Начиная с 1992 г. в стране началось интенсивное строительство высотных многофункциональных зданий.

В точечных многофункциональных комплексах разные функциональные зоны, расположены вертикально. Например, паркинг находится под землей, торговые зоны расположены на нижних этажах с целью обеспечения удобного доступа покупателей, хорошего восприятия рекламы и удобного движения товаров, жилье помещено на верхние уровни. Пример: МФК Милад в г. Тегеран.

Особенности вертикального функционального зонирования точечных МФК в Иране							
Название и месторасположение МФК	Уровни, на которых расположены:						
	Стоянки	Торговля	Жилье	Офисы	Отели	Развлекательные учреждения и рестораны	Конференц зал
Пасаргад, г. Карадж	-3 - -1	-1-0	3-6	1-3	-	-	-
Халидж Фарс, г. Шираз	-4 - -2	-1 - 3	-	2	-	4 - 5	5
Омид, г. Тегеран	-4 - 5	1-5	5 - 18	5 - 18	-	-	6
Булвар, г. Табриз	-2-0	1-6	-	7-12	-	6	12
Едари Пардис, г. Киш	открыт.	1-3	-	4-7	-	-	-
Фирузе, г. Тегеран	-5-0	0-5	10-27	5-10	-	-	-
Некнат Наргес, г. Тегеран	-4-0	1-3	-	3-6	6-10	-	-
Сара, г. Шираз	-5-0	1-2	-	3-6	8-35	2-3	7
Болвар, г. Табриз	-2-0	0-2	3-4	5-8	-	-	-

Как правило, в структуре многофункциональных зданий организуют 25% открытых автостоянок на уровне земли; 60% подземных и 15% надземных автостоянок.

Групповые МФК (группа зданий)

В групповых многофункциональных комплексах разные функции расположены в разных зданиях. По объемно-пространственным признакам они могут быть разделены на два вида: несколько взаимосвязанных объемов и несколько отдельно стоящих объемов. Примерами объединения нескольких отдельностоящих объемов могут быть торгово-развлекательный комплекс Сити центр в г. Исфahan и многофункциональный комплекс Алмас Шарг в г. Машхад. Примером МФК, состоящего из взаимосвязанных объемов, является университет Искусств в г. Тегеран.

Линейные МФК (улица)

Городское пространство традиционно является местом социально-политической и культурно-религиозной деятельности. Улица это место для социального и экономического общения людей. В наше время по организации городской среды можно узнать о качестве общественной жизни.

Улицы в городах это место присутствия людей, поэтому в современных городах для улучшения качества жизни граждан, стремятся увеличивать количество таких пространств. Новые средства достижения этой цели - создание многофункциональных переулков и улиц. Многофункциональные улицы помогают, улучшить качество среды. Увеличение разнообразия функций на небольших территориях, привлекает к городским улицам, позволяет увеличить присутствие людей. Это способствует отражению счастья граждан и развитию общества. Пример: улица Чамран в г. Шираз.

Компактные МФК (площадь)

По словам Голамреза Мисагиана, площадь - это место накопления людей, энергии, событий, значений и ценностей города [5].

На площадях осуществляются городские функции, их используют для нужд повседневной жизни, на них проходят торжественные мероприятия. Поиск гармоничной формы площади связан с решением проблемы сочетания многообразия способов ее использования и форм поведения людей [6]. Например: МФК Площадь Шохада в г. Машхад.

Ковровые МФК (многофункциональные зоны городов или многофункциональные общественные центры).

Многофункциональные зоны являются составной частью системы городских общественных центров. Они, как правило, входят в состав ядра общегородского центра, центров планировочных районов, а также

размещаются, на основных транспортных въездах в город. В современных условиях особенно актуальной задачей является развитие общественных центров жилых районов с комплексом обслуживающих объектов, пешеходными зонами, автостоянками, развлекательными и спортивными зонами; реконструкция и благоустройство существующих площадей и торговых комплексов; развитие многофункциональных обслуживающих линейных зон и обслуживающих центров вдоль основных транспортных направлений и на основных въездах в город.

Некоторые исследователи выделяют в разряд особых функционально-планировочных элементов города предзаводские и предпромышленные зоны, являющиеся узлами контакта селитебной и производственной подсистем. Процессы структурного сближения систем мест приложения труда и рассеяния нашли своё отражение в концепции формирования промышленно-селитебных районов, характеризующихся стремлением к замкнутому трудовому балансу. Усиление тенденций интеграции учреждений культурно-бытового обслуживания проявляется в формировании многофункциональных центров обслуживания, общественно-административных комплексов и других многофункциональных зон в структуре городов [1].

Определяя роль многофункциональных мест приложения труда и обслуживания при формировании функционально-планировочной структуры крупнейшего города А.П.М. отмечает, что при исследовании фактического распределения основных городских функций (приложения труда, обслуживания, расселения) в плане крупнейших городов и их интеграции с транспортно-планировочным каркасом проявляются тенденции формирования наряду с традиционными монофункциональными промышленными и селитебными зонами специфических многофункциональных промышленно-селитебных зон (МФЗ). На этих локальных участках города концентрируются объекты различных городских функций, которые в сумме не позволяют однозначно идентифицировать функциональную принадлежность данной территории. Данные зоны определяются в городской структуре на основе традиционного функционально-планировочного анализа, либо с применением математических методов на основе информационного банка данных по сети территориальных элементов [1].

Исследование МФЗ базируется на выявлении градоформирующей роли отдельных функциональных подсистем, входящих в МФЗ, с учетом фокусирующей роли транспортно-планировочного каркаса, установления характера и степени взаимосвязи данных интегральных образований с функционально-планировочной организацией города и путей воздействия МФЗ на формирование и функционирование городской структуры [1].

В результате изучения опыта прошлого, представляется возможным найти пути осовременивания архитектуры будущего пример МФК, которые построены на основе интеграции традиционного и современного подходов в Иранских городах: МФК Хафез в г. Шираз (точечные МФК); культурно - развлекательный МФК в г. Дзфул (групповые МФК); улица Хафезие в г. Шираз (линейные МФК); Площадь Азадигв г. Тегеран (компактные МФК); Новый Шуштар в г. Шуштар (ковровые МФК).

Кристофер Александра отмечает, что для связи общественной и частной сфер жизни лучшим вариантом является, использование МФК [4].

Выводы

Все многофункциональные образования можно разделить на точечные многофункциональные комплексы (одно высотное здание), групповые многофункциональные комплексы (группа зданий), линейные многофункциональные комплексы (улица), компактные многофункциональные комплексы (площадь), ковровые многофункциональные комплексы (район), которые совместно создают единую архитектурную среду современных городов Ирана.

Список литературы:

1. Марьев.А.П. Принципы формирования многофункциональных зон приложения труда и обслуживания в структуре крупнейшего города. Диссертации на соискание ученой степени кан. арх. Киев 1988г.
2. Цайдлер Е. Многофункциональная архитектура / Пер. с англ. А. Ю. Бочаровой; Под ред. И. Р. Федосеевой-М.: Стройиздат, 1988. –370 с.
3. Grant Jill. Mixed use in Theory and Practice Canadian Expereince with Implementing a Planning Principle.1974.-74 pages.

4. کریستوفر الکساندرو سرج جرمايف. عرصه های زندگی خصوصی و جمعی. ترجمه مزینی صفحه.۳۱۵ (на фарси)

Александр К. и Сердж Чрмаеф. Общество и личная жизнь: на пути к новой архитектуре гуманизма . Перевод : Мозайни. 315 стр.

5. مجله آبادی شماره ۶۳. مقاله تاملی بر مفاهیم فضای شهری. نویسنده. غلامرضا میثاقیان. سال ۲۰۰۹. 142 صفحه.(на фарси)

Абади Журнал. № 63. Размышения о концепции городского пространства. Автор, Голамреза Мейсагиан. 2009 г .Стр.142.

6. راهنمای طراحی شهری در فضای شهری جهانشاه پاکزاد(محقق)، حسین اسدی خوانساری(بازنویسی) نشر: شهیدی، ۲۸ بهمن. سال ۱۳۸۶، تعداد صفحه 472.

Джаханшах Пакзад (научный сотрудник). Руководство городского дизайна городского пространства, Хоссейн Асади Хансари (под редакцией) Опубликовано: Шахиди, 2008 г. – 472 С.

Анотація

У статті розглянута класифікація багатофункціональних комплексів Ірану. Визначено позитивні та негативні аспекти різних підходів до цієї проблеми.

Ключові слова: Класифікація багатофункціональних комплексів, Точкові МФК, Групові МФК, Лінійні МФК, Компактні МФК, Килимові МФК.

Abstract

In this article the classification of multifunctional complexes in Iran. Identify the positive and negative aspects of different approaches to this problem.

Keywords: Classification of multifunctional complexes, spot multifunctional complexes, linear multifunctional complexes, group multifunctional complexes, compact multifunctional complexes, textural multifunctional complexes.

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ АРХІТЕКТУРИ	3
<i>Анисимова Л.В., Анисимов Ю.В.</i> Развитие инновационного мышления в средовом проектировании.	3
<i>Бачинська Л.Г.</i> Про явище еkleктичності сучасної української архітектури	9
<i>Блінова М.Ю.</i> Мова архітектури - методологічний аспект дослідження. . .	17
<i>Гнатюк Л.Р., Моїсєєв Г.П.</i> Особливості дизайну середовища реколекційних центрів	23
<i>Завада В.Т.</i> Поліські двозрубні храми та їх місце в історії української сакральної архітектури	32
<i>Зуєва П.П.</i> Правила проектирования высотных зданий в Чикаго в конце XIX века.	45
<i>Лінда С.М.</i> Архітектура в конструюванні та репрезентації нового міфу про Київську Русь	50
<i>Масляных А.Ю., Анисимова Л.В.</i> Реконструкция сложившейся жилой среды в г. Вологда.	59
<i>Булах І.В.</i> Символ і символізація у теоретичних дослідженнях в епоху Відродження та Бароко (XV – поч. XVIII ст.).	63
<i>Мироненко О.В.</i> Архитектурная среда реабилитационных центров для детей с синдромом аутизма. Перспективы развития	67
<i>Бачинська О.В.</i> Використання арки в житловій забудові Києва кінця XIX – початку XX сторіч	74
<i>Олійник О. П., Коваль-Ценова А. В.</i> Особливості дизайну меблів для дітей, що потребують соціальної реабілітації.	82
<i>Кадуріна А.О.</i> Благоустройство территории Пале-Рояля в Одессе сквозь призму мифов и символов.	90
<i>Панченко О.О.</i> Роль симетрії в історичному розвитку міст.	99
<i>Позднякова Н.П.</i> Архитектурная пластика как часть визуально-информационной системы исторических городов.	105
<i>Родик Я.С., Воробьева Д.И.</i> Принципы формирования предметно-пространственной среды для людей с нарушениями зрениями	111
<i>Ушаков Г.Н.</i> Формування напрямів в світовій архітектурі на початку XXI століття	117
<i>Ніколаєнко В.А., Сазонова Ю.Ф.</i> Методика оцінки проектних рішень системи «рекреаційне моножитло».	124

<i>Соченко В.І.</i> Важливе наукове видання по охороні та реставрації об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини України	131
<i>Ткач Д.И.</i> Геометрия проектного пространства как система	135
<i>Линда С.М.</i> Неосоцреализм в архитектуре Москвы	145
<i>Череди́на И.С.</i> Жилье для рабочих в 1920-е годы. Проекты и реализованные работы С.Е.Чернышева.	152
<i>Чечельницкая Е.С.</i> Принципы современной реконструкции и модернизации кварталов, застроенных доходными домами.	157
<i>Шевцова Г.В.</i> Особливості об'ємно-просторової структури сакральних споруд анімізму: різниця Сходу і Заходу, місце українських дерев'яних храмів.	164
<i>Міхеєнко К.М.</i> Метрологічно-пропорційні закономірності в архітектурі Катериненської церкви в Чернігові	169
МІСТОБУДУВАННЯ	177
<i>Козятник І.П.</i> Містобудівні заходи регулювання мікроклімату житлових територій	177
<i>Николаенко В.А., Бабеев К.В.</i> Система высотных доминант как основной аспект визуального восприятия композиции застройки города .	186
<i>Николаенко В.А., Бабеев К.В.</i> Концептуальные основы контекстуального метода формирования городской среды. Композиционно-градостроительный аспект формирования высотной застройки.	190
<i>Єгоров Ю. І.</i> Проблеми і задачі дослідження архітектурно-ландшафтної організації та розвитку історичних міст України	196
<i>Калініченко В. В.</i> Особливості сучасного містобудівного розміщення логістичних комплексів (на прикладі Києва)	203
<i>Корнилова О. С.</i> Основные направления реновации территорий промышленных предприятий под новую функцию.	210
<i>Сидорова В. В.</i> Проблемы развития приморских пляжей Крыма	214
<i>Дубова С. В., Зварич І. А.</i> Нариси із історії розвитку пасажирського транспорту	221
<i>Чень Шибо</i> Классификация пригородно-городских жилых районов Пекинской агломерации.	227
<i>Михайлишин О. Л.</i> Озеленення в системі відкритих просторів найбільших міст Волині у міжвоєнний період: теорія і практика підходів.	237
<i>Товбич В.В., Вязовская А.В.</i> Принципы ландшафтного формирования архитектурной среды.	251

<i>Осетрін М.М., Рябченко Т.О.</i> Вибір транспортного засобу для обслуговування пасажироперевезень між містом та аеропортом (на прикладі аеропорту «Бориспіль» м. Київ)	257
<i>Бірюк С.П.</i> Закордонний досвід реконструкції промислово-виробничих територій.	264
<i>Локтіонова О. І.</i> Законопроект «Містобудівного Кодексу», переваги та недоліки.	271
АРХІТЕКТУРА БУДІВЕЛЬ І СПОРУД.	275
<i>Бачинська Л. Г., Водецька О. М.</i> Вплив соціально-демографічної структури населення та оцінки умов проживання на прогнозування напрямків формування житлового фонду	275
<i>Гнесь І. П.</i> Проблеми формування фонду орендного житла в Україні	287
<i>Водецька О. М.</i> Досвід проектування соціального житла у Фінляндії, Франції та Австрії 1920-х – на початку 1930-х років та післявоєнної пори.	300
<i>Гнатюк Л. Р., Агафонова К. Я.</i> Особливості дизайну середовища для дітей хворих на аутизм.	306
<i>Гнесь Л. Б.</i> Архітектурно-планувальна організація дитячих будинків сімейного типу	312
<i>Древаль І. В.</i> К вопросу становления понятия «железнодорожный вокзальный комплекс».	322
<i>Дивак В. И.</i> Проблемы расширения музеев	331
<i>Аттавна Башар</i> Зарубежный опыт структурирования полифункциональных моллов торгово-развлекательных центров (на примерах ТРК США, Европы и Ближнего Востока)	341
<i>Єжова О. І.</i> Вплив конструктивних систем на архітектурно-планувальні рішення підземних паркінгів в структурі житлових комплексів	349
<i>Бачинська Л. Г., Запорожченко О. Ю.</i> Формування зони підприємницької діяльності у міському індивідуальному малоповерховому житлі	354
<i>Ніколаєнко В. А., Зауральська А. В.</i> Організація відновлювального комплексу у складі навчально-тренувальних баз футбольних клубів	362
<i>Поляка Т. А.</i> Роль выразительности пассажирских объектов в городской среде.	368
<i>Неділько А. О.</i> Архітектура сучасних іподромів держав Західної Європи	374
<i>Бармашина Л. М., Кисіль С. С.</i> Напрями реновації морально та фізично застарілих промислових будівель.	380
<i>Кирилюк В. Л., Анисимова Л. В.</i> Концепция адаптации архитектурной среды медицинских учреждений.	392

<i>Соловій Л. С.</i> Типи житлових будинків та осередків для бездомних громадян	397
<i>Панченко П. В.</i> Архитектурно-художественные принципы формирования спортивных комплексов для зимних видов спорта	407
<i>Ксенофонтова І. В.</i> Основні архітектурні прийоми, що використовуються при будівництві в умовах складного рельєфу та способи будівництва на рельєфі.	417
<i>Тарас Я. М.</i> Вибір дерева для будівництва церков (на прикладі церков українців Карпат).	422
<i>Чернявський К. В.</i> Принципи формування дизайн-проектів інтер'єрів дитячих лікувальних закладів з використанням творів художньої кераміки	431
<i>Чернявський В. Г.</i> Особливості розміщення творів мистецтва при комплексному формуванні інтер'єру громадських будівель	437
<i>Черненко Г. Н.</i> Особенности архитектурной среды университетских библиотек	442
<i>Федченко О. В.</i> Житло для молодих сімей в Україні	452
<i>Шаловили Н. Г.</i> К вопросу о формировании системы центров искусств	459
<i>Шемтоуб Согол</i> Опыт организации многофункциональных комплексов в Иране	467

Шановні науковці!

В Київському національному університеті будівництва і архітектури видаються науково-технічні збірники „Містобудування та територіальне планування” (відповідальний редактор професор Осетрін М.М.) і „Сучасні проблеми архітектури та містобудування” (відповідальний редактор професор Дьомін М.М.), які визнані ВАК України, як наукові фахові видання України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Випуски збірників в обов'язковому порядку розсилаються в бібліотеки та організації згідно вимог ВАК України до розсилки авторефератів дисертацій, в бібліотеки провідних профільних науково-дослідних та проектних організацій, вищих навчальних закладів освіти в яких ведеться підготовка фахівців за напрямками „Архітектура” та „Будівництво”, а також окремим провідним фахівцям вказаних напрямів, які є членами спеціалізованих вчених рад по присудженню наукових ступенів.

Збірники видаються за рахунок коштів авторів та спонсорів.

Вимоги до статей.

Рукописи статей, що подаються до нашого збірника, повинні бути оформлені на аркушах **формату А4 з полями: верхнім - 25 мм (для розміщення в подальшому колонтитулу), боковими і нижнім - 20 мм** (для зручності виготовлення макету і розмножувальних матеріалів). Вони подаються українською або російською мовами у відповідності до вимог, викладених в постановах президії ВАК України від 10.02.1999 р. №1-02/3 „Про публікації результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук та їх апробацію” та від 15.01.2003 р. №7-05/1 „Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України”, в електронному виді та відповідно у роздрукованому вигляді на аркушах формату А4 (без нумерації сторінок (для великих статей можлива нумерація на звороті роздруківки) та обов'язково з підписом автора (ів) на останній сторінці), в текстових редакторах типу Word **шрифтом Times NR Cyr 14 р.**, який повинен бути відформований в межах формату 245x170 мм з **інтервалом 18 пт. (набирається в позиції "точно")**;

Кожна стаття повинна мати свій індекс УДК (Універсальної десятичної класифікації), який розміщується в лівому верхньому куті. Прізвища авторів та їх відповідні ініціали, **титули і звання, повну назву організації (закладу) слід розміщувати з правого боку.**

Заголовок набирається великими буквами, жирним шрифтом, того ж розміру (14 р.) і форматується по центру. Над заголовком і під ним пропускається один рядок.

Потім після заголовку і підзаголовних даних розміщують анотацію на мові тексту матеріалу, що публікується. Далі через один рядок перед текстом наводять

ключові слова, які вибирають з тексту цього матеріалу і виділяють поліграфічними засобами (бажано курсивом того ж шрифту).

По тексті статті повинно бути чітко видно стан проблеми, її актуальність і новизна, особистий вклад автора (авторів) в це дослідження. Якщо передбачається публікація матеріалу частинами в декількох випусках збірника то кожен частину слід завершувати поміткою „Продовження (закінчення) буде”. На сторінках з початком кожної наступної частини матеріалу, що публікується, в підстрочному зауваженні або перед текстом роблять помітку „Продовження (закінчення)” та вказують номер (и) випуску (ів) видань, в якому (их) були надруковані попередні частини цього матеріалу.

Рисунки та формули повинні бути вмонтовані в її електронний текст по місцю автором і чітко читатись в форматі сторінок збірника (фактично на аркуші формату А5 після відповідного зменшення тексту на форматі А4).

Після тексту статі повинно бути розміщено пристатейні бібліографічні списки у відповідності до ГОСТ 7.1-84, ГОСТ 7.16-79, ГОСТ 7.18-79, ГОСТ 7.34-81, ГОСТ 7.40-82.

Бібліографічні записи в пристатейних бібліографічних списках повинні бути пронумеровані, а по тексті статті необхідно подати відповідні на них посилання.

Після бібліографічного списку необхідно розмістити анотації на англійській мові та ще на одній з мов, що не відповідає мові оригіналу статті – російській або українській.

До матеріалів статті необхідно додавати авторську довідку (**вказати місце роботи чи навчання, посаду, наукові ступені та вчені звання, контактні телефони, поштову адресу для переписки, при можливості „Email”**) та рекомендацію наукового підрозділу, де підготовлена стаття, у вигляді витягу з протоколу засідання, на якому вона розглядалась, завіреного керівництвом та печаткою закладу, для опублікування у відповідному науково-технічному виданні.

За зміст статті несуть відповідальність автор та науковий підрозділ, який рекомендував її для опублікування. Рецензент статті (призначається редколегією) несе моральну відповідальність за рекомендацію статті до друку.

Контактні телефони:

Збірник „Містобудування та територіальне планування”:

відповідальний секретар, доцент кафедри міського будівництва КНУБА Чередніченко Петро Петрович – робочий тел. 24-15-543 та 245-42-04; мобільний – 8-067-442-13-36 (він же відп. секретар збірника „Містобудування та територіальне планування”).

Збірник „Сучасні проблеми архітектури та містобудування”:

відповідальний секретар, кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри інформаційних технологій в архітектурі КНУБА Товбич Валерій Васильович – робочий тел. 245-48-40; мобільний – 8-067-442-77-45.

Наукове видання

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ АРХІТЕКТУРИ ТА МІСТОБУДУВАННЯ

Науково-технічний збірник

Випуск 24

Має свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації в Державному комітеті інформаційної політики України (серія КВ № 2649 від 16 червня 1997 року).

Визнаний ВАК України, як наукове фахове видання України, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата архітектурних та технічних наук.

Адреса редколегії: 03037, м.Київ-37, Повітрофлотський пр., 31. КНУБА.
Тел. 245-42-04.

Підписано до друку 02.07.2010 р. Формат 60x84¹/₁₆.
Обл.-вид. арк. . Тираж 180. Зам. №

Фірма "ВІПОЛ"

03151, м.Київ-151, вул. Волинська, 60